CATALOGUS

CODICUM MANU SCRIPTORUM

UNIVERSITATIS GRONINGANAE BIBLIOTHECAE.

AUCTORE

H. BRUGMANS,

QUONDAM UNIV. GRONING. BIBL., NUNC BIBL. REGIAE HAGENSIS SUBPRAEFECTO.

GRONINGAE APUD J. B. WOLTERS, MDCCCXCVIII.

CATALOGUS

CODICUM MANU SCRIPTORUM

UNIVERSITATIS GRONINGANAE BIBLIOTHECAE.

CATALOGUS

CODICUM MANU SCRIPTORUM

UNIVERSITATIS GRONINGANAE BIBLIOTHECAE.

AUCTORE

H. BRUGMANS,

QUONDAM UNIV. GRONING. BIBL., NUNC BIBL. REGIAE HAGENSIS SUBPRAEFECTO.

GRONINGAE APUD J. B. WOLTERS, MDCCCXCVIII.

Typis J. B. Wolters.

L. S.

Hunc catalogum codicum manu scriptorum in lucem tradens auctori et omnibus qui ei perhumaniter suppeditarunt gratias ago quam maximas, in primis eius successori viro doctissimo T. de Boer I. F. *qui non solum plurimos locos emendavit et locupletavit sed etiam indices adiecit.*

I. W. G. VAN HAARST,
Univ. Groning. Bibl. Praefectus.

ARGUMENTUM [1].

---

1) B. B. = Bibliotheca Backeriana.
P. E. = Bibliotheca Societatis Pro Excolendo Iure Patrio.

CATALOGUS
CODICUM MANU SCRIPTORUM
UNIVERSITATIS GRONINGANAE BIBLIOTHECAE.

CODEX GRAECUS.

1. *Membranac. 10,5 × 15. 189 fol. Tituli epistolarum ornamentis marginalibus distincti. Saec. XV.*

Epistolae Paulinae graece.

Continet hic codex omnes epistulas Paulinas; desunt autem haec: Rom. 16, 8—1 Cor. 1, 6 (inter fol. 34 et 35), 2 Cor. 13, 5—Gal. 1, 1 (inter fol. 87 et 88), 2 Tim. 4, 18—Tit. 1, 5 (inter fol. 156 et 157), Hebr. 13, 18–25 (post fol. 188), fol. 189 continente Rom. 16, 8—20.

Hoc de codice vide: Novum testamentum graece, ed. Tischendorf, ed VIII, vol. III, pag. 673; Franz Delitzsch, Fortgesetzte Studien zur Entstehungsgeschichte der Complutensischen Polyglotte, pag. 29; Centralblatt für Bibliothekswesen IV, pag. 562.

In catalogo a. 1833 invenitur.

In ligatura chartacea saeculi XVIII dorso membranaceo.

CODICES LATINI.

2. *Membranac. 11,5 × 17. 372 fol. 2 col. Litteris pictis et ornamentis marginalibus distinctus. Saec. XIII.*

Biblia Latina ex versione S. Hieronymi, continens:

Fol. 1—2^{verso}. Primum prologum S. Hieronymi.
Fol. 3—59^{verso}. Pentateuchum praemisso prologo S. Hieronymi.
Fol. 59^{verso}—67. Librum Iosuae cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 67—74. Librum Iudicum.
Fol. 74—75. Librum Ruth.
Fol. 75—110. Libros IV Regum cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 110—128. Libros II Paralipomenorum cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 128—135. Libros II Esdrae praemisso prologo S. Hieronymi.
Fol. 135—137^{verso}. Librum Nehemiae praemisso prologo S. Hieronymi.
Fol. 137^{verso}—141^{verso}. Librum Iudith cum praefatione S. Hieronymi.
Fol. 141^{verso}—144. Librum Esther cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 144—151. Librum Iob cum duobus prologis S. Hieronymi.
Fol. 151—169^{verso}. Librum Psalmorum cum praefatione S. Hieronymi.
Fol. 169^{verso}—176. Parabolae Salomonis cum duobus prologis S. Hieronymi.
Fol. 176—178. Ecclesiastem.
Fol. 178—179. Canticum Canticorum.
Fol. 179—183. Librum Sapientiae.
Fol. 183—195^{verso}. Librum Ecclesiasticum cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 195^{verso}—209. Vaticinia Iesaiae cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 209—225^{verso}. Vaticinia et Lamentationes Ieremiae cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 225^{verso}—227. Librum Baruch.
Fol. 227^{verso}—241. Vaticinia Ezechielis cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 241—246^{verso}. Vaticinia Danielis cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 246^{verso}—258. Vaticinia duodecim minorum prophetarum cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 258—271^{verso}. Libros II Machabaeorum.
Fol. 272—280^{verso}. Evangelium Matthei cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 280^{verso}—285^{verso}. Evangelium Marci cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 285^{verso}—294^{verso}. Evangelium Lucae cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 294^{verso}—301^{verso}. Evangelium Iohannis cum prologo S. Hieronymi.
Fol. 301^{verso}—318. Epistolas Paulinas cum prologo S. Hieronymi.

Fol. 318—327. Acta Apostolorum cum praefatione S. Hieronymi.

Fol. 327—331. Epistolas catholicas cum praefatione S. Hieronymi.

Fol. 331—336. Apocalypsin cum praefatione S. Hieronymi.

Fol. 337—372. Index nominum Hebraeorum cum versione Latina.

Folia quae primus scriba vacua reliquerat postea saeculo XVI diversis manibus inscripta sunt sententiis theologicis.

D. VI Martii anni 1619 Joachimus Alting consul Groninganus hunc codicem Bibliothecae donavit.

In ligatura lignea corio intecta saec. XVI cum fibulis cupreis, summis foliis auratis.

---

3. *Membranac. 10,2 × 15. 676 fol. 2 col. Litteris et figuris pictis ornatus. Saec. XIII.*

Biblia Latina ex versione S. Hieronymi.

Continet eosdem libros ac praecedens et eodem ordine; index sequitur ut supra.

Fol. 671—676 lacerata sunt.

Anno 1802 in auctione viri doct. A. S. Werumei Bibliothecae acquisitus est (Cf. Cat. Mss. 4⁰. A.).

In ligatura saec. XVI lignea corio fusco intecta distincta ornamentis marginalibus, copiosis et auratis; in media ligatura scutum auratum in quo mater in solio sedens picta est, infanti mammam dans, cum tribus aliis pueris; post solium procul montes et castra. In dorso eadem imago propemodum evanida. Fibulae cupreae amissae sunt. Summa folia aurata.

---

4. *Membranac. 12,4 × 16,9. 397 fol. 2 col. Litteris et figuris nitidissime pictis ornatus. Saec. XIII.*

Biblia Latina ex versione S. Hieronymi.

Continet eosdem libros ac praecedens; secundus autem liber Esdrae in in fine codicis positus est. Index ut supra.

Ex legato viri doct. Michaelis Rossal (1672—1744) professoris Groningani.

In ligatura lignea corio fusco intecta cuius frons ostendit imaginem Patientiae et litteras I. B. D. V. B. T. E.; *in dorso emblema Temperantiae et significatio:* Anno MDLIII; *utrumque circumdatum margine in quo symbola musicae et agriculturae; haec omnia nitidissime aurata necnon et summa folia. Fibulae cupreae amissae sunt.*

---

5. *Membranac. 13,8 × 19,6. 126 fol. Initialibus et titulis pictis ornatus. Saec. XIII.*

Petri Comestoris Historia scholastica.

Fol. 1. Historia Veteris Testamenti. Imperatorie maiestatis est in palatio tres habere mansiones . . . . Fol. 107^{verso} . . . . fertur Iosue apposuisse. (Sequuntur observationes breves transcriptoris. Fol. 108. Index librorum

Veteris et Novi Testamenti). Fol. 108^{verso} vacat. Fol. 109. Iosue. Incipit liber Iosue beth (*sic*) Nun. Liber iste non intitulatur . . . . Fol. 126 . . . . faciebat quod sibi rectum videbatur. Fol. 126^{verso}. Incidencia iudicum (Sunt breves observationes).

Continet hic codex libros sacros a Genesi usque ad Iudicum.

In fol. 1 legitur manu saeculi XVI: Monasterii Wiblingensis *(in Wurtembergia). Manus saeculi XVII in fronte notas aliquot de Petro Comestore et de hoc codice inscripsit. Post annum 1841 in Bibliothecam Groninganam pervenit.*

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

6. *Chartac. nonnullis foliis membranaceis. 21,2 × 28,5. 408 fol. 2 col. Titulis rubris, litteris initialibus cuiusque capituli coloribus diversis pictis, littera initiali primi capituli aurata. Saec. XV exeuntis.*

S. Augustini De civitate Dei libri XXII.

Fol. 1. Ex libro retractacionum sancti Augustini. Interea Roma Gothorum irrupcione . . . . Fol. 1^{verso} . . . . Gloriosissimam civitatem Dei. In Christi nomine amen. Incipit liber primus beatissimi Aurelii Augustini de civitate Dei. Capitulum primum. Gloriosissimam civitatem Dei . . . . Fol. 408 . . . . mecum gracias congratulantes agant. Explicit hic liber quem scriptor finit amanter.

Originis incertae (e bibliotheca ecclesiae S. Martini Groningae?); in catalogo anni 1669 invenitur.

In ligatura lignea corio flavo intecta saeculi XVI cum fibulis cupreis.

---

7. *Chartac. 22 × 29,6. 80 fol. 2 col. Litteris initialibus rubris ornatus. Saec. XV (1440).*

B. Gregorii Papae Dialogorum libri IV.

Fol. 1. Incipit liber primus Dyalogorum beati Gregorii pape. Quadam die nimiis quorumdam secularium tumultibus . . . . (Fol. 13^{verso} partim vacat sine lacuna narrationis. Fol. 20^{verso} vacat omnino). Fol. 76 . . . . si ante mortem Deo hostia ipsi fuerimus. Amen. Deo gratias. Explicit liber quartus dyalogorum beati Gregorii pape. (Fol. 76^{verso} et 77 vacant. Fol. 77^{verso}. Breves annotationes eiusdem temporis. Fol. 78, 80^{verso} vacant.)

In fol. 76 significatio anni 1440. *In catalogo a. 1669 invenitur, incertae originis (e bibliotheca ecclesiae S. Martini Groningae?).*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI, fibulae cupreae desunt.

---

8. *Membranac. 21 × 30,5. 327 fol. Fol. 1—32verso, 37 in duas columnas divisa, fol. 33verso in tres. Titulis et initialibus rubris et pictis et figuris astronomicis ornatus. Duabus manibus exaratus: saeculi X (fol. 34—177verso, quae sunt 3 fol., 17 quaterniones et 5 fol.) et paulo recentiore manu saeculi X vel XI (fol. 178—327verso, quae sunt 19 quaterniones et 2 fol.). Index saeculo XIV (fol. 1—33verso) addita est.*

Isidori Hispalensis Originum sive Etymologiarum libri XX.

Fol. 1—32verso. Index. In fol. 33 legitur litteris magnis: In vitro fragilis reminiscere concionalis milx(?). Fol. 33verso. Secundus index libelli de natura rerum qui est in tertio libro aeque saec. XIV.

Fol. 34. Tractatus Cassiani de (*illegibile*). Procerum animal et in effigiem pucherrime (*sic*) speculationis erectum . . . . Fol. 36verso . . . . visuali cognicione certissimus est. Quod in hac pagina capi non potuit finis libri in antepenultimo folio tibi reddit. (Cf. infra fol. 326verso—327verso). Fol. 37. Ut valeas que requiris in hoc corpore invenire hec tibi lector pagina monstrat de quibus rebus in libris singulis conditor huius codicis disputavit . . . . (Sequitur conspectus librorum XX usque fol. 37verso. Fol. 37verso—40. Quinque epistolae, quarum tres scriptae ab Isidoro ad Braulionem episcopum Caesaraugustanum duae aliae ab hoc ad Isidorum.) Fol. 40. Incipiunt libri Ysidori Iunioris Spalense episcopi ad Braulionem Cesaraugustanum episcopum scripti. En tibi sicut pollicitus sum . . . . conscripta stilo maiorum. (Fol. 40—59verso. Liber I capitulorum 26 praemisso indice. Fol. 59verso—73. Liber II capitulorum 21 et 10 praemisso et interposito (fol. 66) indice. Fol. 73—85. Liber III capitulorum 10, 9, et 49 praemissa praefatione et praemisso et interposito (fol. 77 et 80) indice. Fol. 85—105. Liber IV capitulorum 58 et 13 praemissa praefatione praemisso et interposito (fol. 100verso) indice. Fol. 105—115. Liber V capitulorum 30 praemisso indice (index in fol. 110verso est subdivisio). Fol. 115verso—126verso. Liber VI capitulorum 9. Fol. 126verso—140verso. Liber VII capitulorum 14 praemisso indice librorum VII usque ad X. Fol. 140verso—152. Liber VIII capitulorum 9. Fol. 152—166verso. Liber IX capitulorum 7. Fol. 166verso—176. Liber X capitulorum 20.) Fol. 176. Argumentum quomodo mensis novorum et embolismorum paschalium lune sine ullo errore invenire possit . . . . Fol. 177 . . . . licet hebreis indubitanter pascha celebrare. (Sequuntur:) Epitafium Pape Damasi; it. Beate Monnice; et fol. 177verso: it. Sancti Gregorii pape; it. eiusdem; In iconia Sancti Petri; In basilica sancti Pauli; In velo quod a Chintilane rege Rome dictum est; Carmen Eucheriae (sine titulo). (Fol. 178—178verso. Conspectus librorum XI—XX. Fol. 179—192. Liber XI capitulorum 4. Fol. 192—210. Liber XII capitulorum 8 praemisso indice. Fol. 210—220. Liber XIII capitulorum 12 praemissis indice et praefatione. Fol. 220—234verso. Liber XIV capitulorum 9 praemisso indice. Fol. 234verso—249.

Liber XV capitulorum 15 praemisso indice. Fol. 249—266. Liber XVI capitulorum 26 praemisso indice. Fol. 266—284^{verso}. Liber XVII capitulorum 11 indice praemisso. Fol. 284^{verso}—296. Liber XVIII capitulorum 9 indice praemisso. Fol. 296—315. Liber XIX capitulorum 11 indice praemisso. Fol. 315—324^{verso}. Liber XX capilulorum 15 indice praemisso.) Fol. 324^{verso} .... istius morbi ignis ardore siccetur. Finiunt feliciter libri ethimologiorum. (Sequitur conspectus librorum omnium (— fol. 325). Fol. 325^{verso}. Exsecratio scriptoris. (Sequuntur haec:) De triumpho Moisi .... Assiriorum XVI Ascathades annos XL huius regni .... Fol. 326 .... Haec namque ex Iosephi decersimus (*sic*) historia. Fol. 326^{verso}. Ibi veritas superia .... Fol. 327^{verso} .... compendiosa brevitate condatur (hic est finis tractatus Cassiani. Cf. supra fol. 34—36^{verso}).

Cp. vir. doct. J. W. Beck in Mnemosyne 270 seq.

In ligaturae parte interiore legitur manu saeculi XVI: Liber monasterii Nemoris beate Marie virginis ordinis canonicorum regularium prope Northoern (*Nordhorn in Comitatu Benthemiensi*). Quem eidem monasterio legavit pro testamento venerabilis presbiter dominus Johannes Rossmit. *Quomodo hic codex ex eo monasterio Groningam pervenerit, non liquet. Saeculo XVII ineunte erat Groningae, nam subiicitur haec annotatio:* Rectore Herm. Ravenspergo vetusto hoc codice seu encyclopedia Bibliothecam Academicam amico adfectu auxit vir honoratissimus et spectatissimus Justus a Cleven Groninganus. Scripta ad XVI d. Septembris anno CIↃIↃCXXI. *Forsitan hic fuerit ille Joest van Cleven, qui anno 1575 „taelman", annis 1577/8 et 1580 rationalis erat a quo magistratu eo anno a Rennenbergio remotus est; postea annis 1596/7, 1599 et 1600 denuo rationalis fuit, anno 1597 consul fuit Groningae. Aut fuit alius eiusdem nominis, qui annis 1623 et '24 novitius rationalis Groningae fuit. Cui suspicioni favet quod nomen superioris Joest van Cleven haud posterius quam anno 1602 in documentis archivi Groningani invenitur (Cf. Register van het Archief van Groningen, 1602, n⁰. 47).*

In ligatura lignea membrana intecta saeculi XVI cum fibulis e corio factis.

---

9. *Chartac. 14,6 × 20,9. 214 fol. Initialibus et titulis rubris ornatus. Saec. XV.*

S. Bernardi Claraevallensis Sermones.

Fol. 1. Incipiunt sermones beati Bernardi abbatis per estatem de tempore et de aliquibus sanctis valdé boni et notabiles. Incipit sermo primus in die primo sancto Pasche de opprobriis et contumeliis iudeorum .... Fol. 214^{verso} .... donec requiem resurrectio donec sabbatum pascha sequatur.

Fol. 1: Iste liber pertinet fratribus tertii ordinis sancti Francisci in Traiecto Mose commorantibus in platea vulgariter dicta die Witmekerstraet. *In fronte:* Pertinet fratribus tercie regule Sancti Bartholomei in Traiecto per fratrem Adam eorum ministrum presbyterum procidatus. *Fol. 1:* Bibliothecae patrum Beggardorum Traiecti (*manu Saec. XVI*). *Cf. de patribus tertii ordinis S. Francisci Traiecti ad Mosam qui etiam Beggardi appellabantur: Geusau, Korte geschiedenis der Kloosters te*

Maastricht (Publications de la Société historique et archéologique . . . de Limbourg, XXXI) p. 41 seq. Donum Ministerii Regii. In catalogo anni 1841 invenitur.

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis deperditis.

---

10. *Chartac. 21,8 × 29,5. 251 fol. a scriba numerata. 2 col. Litteris initialibus pictis ornatus. Saec. XV (1455).*

Hugonis de Folieto Libri IV de claustro animae.

(In fronte index librorum quos hoc volumen continet manu saeculi XV. Inferius:) Incipit prologus magistri Hugonis in librum de claustro materiali. Fol. 1. Rogasti nos, frater amantissime . . . . Fol. 77 . . . . fortitudinem immortalitatis benedictus Deus. Amen.

Hugonis de Sancto Victore Soliloquium de arrha animae.

Fol. 77. Incipit arra anime, quam compilavit Hugo de Sancto Victore. Loquar secrete anime mee . . . . Fol. 86 . . . . hoc totis desideriis concupisco.

Isidori Hispalensis Sententiarum sive De summo bono libri III.

Fol. 85^verso^. (Praefixus est index capitulorum; deinde:) Incipit liber primus. Quod Deus summus et incommutabilis sit. Capitulum primum. Summum bonum Deus est . . . . Fol. 138^verso^. Et mortuo ne fraudes misericordiam. Amen. Explicit liber tertius.

Eiusdem Synonymorum sive Soliloquiorum animae peccatricis libri II.

Fol. 138^verso^. (Praecedunt prologus et ipsius Isidori praefatio. Sequitur:) Incipit liber. Homo. Anima mea in angustiis est . . . . Fol. 152 . . . . supra vitam meam places. Explicit soliloquium Ysidori Hispaniensis (*sic*) episcopi.

Hugonis de Sancto Victore Liber de substantia amoris.

(Fol. 152^verso^—153. Index capitulorum. Fol. 153—153^verso^. Prologus.) Fol. 153^verso^. Ut creator ametur a sua creatura. Capitulum I. Nichil dignius quam ut . . . . Fol. 170 . . . . quam in virtutibus esse dilectionem. Explicit liber magistri Hugonis de amore.

Eiusdem (?) Liber de disciplina claustralium.

Fol. 170—170^verso^. Prologus. Fol. 170^verso^. Incipit liber magistri Hugonis de disciplina claustralium. Primum scire debetis . . . . Fol. 181^verso^ . . . . ut nobis det Deus. Amen.

Eiusdem (?) Liber de tribus dictis.

Fol. 181^verso^. Incipit liber eiusdem de tribus dictis. Verborum bonum et vita sapiens . . . . Fol. 194 . . . . octavus pertinet ad resurrectiones. Explicit liber magistri Hugonis de tribus dictis.

Eiusdem (?) Liber de oratione.

Fol. 194. Incipit liber eiusdem de oracione. Quo studio et quo affectu. . . . . Fol. 198^verso^ . . . . per omnia secula seculorum. Amen.

S. Bonaventurae Soliloquium de quatuor mentalibus exercitiis.

Fol. 198verso. Incipiunt quatuor exercicia. Flecto genua mea ad preces .... Fol. 222verso .... unus benedictus in secula. Amen.

S. Bernardi Claraevallensis Meditationes piissimae ad humanae conditionis cognitionem.

Fol. 222verso. Incipiunt meditaciones beati Bernardi abbatis. Capitulum primum. Fol. 223. Multi multa sciunt .... Fol. 248 .... ad celestem patriam se transfugere.

S. Augustini Manuale.

Fol. 248. Incipit manuale beati Augustini. Quoniam in medio laqueorum. .... Fol. 251 .... quam terrestrium occupacione.

Ad calcem: Finiti sunt .... per me Iohannem Wolteri presbyterum ecclesie beate Walburgis. Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto feria tertia ante festum beati Thome apostoli. *Codex hic oriundus ex ecclesia Sanctae Walburgis Groningae, in catalogo a. 1669 invenitur.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis deperditis.

---

11. *Chartac. 14,7 × 22. 148 fol. Litteris pictis et rubris ornatus. Saec. XV (1443 aut 1444).*

Richardi de Sancto Victore Tractatus de XII patriarchis.

(Tractatus hic etiam appellatur: Benjamin minor; sive: De praeparatione animi ad contemplationem.) Fol. 1. Incipit tractatus magistri Richardi de XII patriarchis. Benyamyn adolescentulus in mentis excessu .... Fol. 44verso .... divine revelacione humana ratio applaudit. Fol. 45—47verso vacant.

Hugonis de Sancto Victore Libellus de archa Noe.

Fol. 48. Incipit libellus magistri Hugonis de archa Noe. Prefacio. Cum aliquem sederem in conventu .... hoc magis grata esse cognovi. Incipit liber primus. Primo igitur demonstrandum est .... Fol. 96verso .... si verum fastigium non timerem. Fol. 97—97verso vacant.

Hieronymi presbyteri Epistola ad Demetriadem de Virginis conversatione.

Fol. 98. Incipit epistola beati Jeronimi presbyteri ad Demetriadem de virginis conversacione. Prima virginis una primum quod studium scientie. .... Fol. 117 .... quo gloria eternitatis acquirit. Amen. Explicitur epistola beati Jeronimi ad Demetriadem virginem de vita et conversacione Virginis. Fol. 117verso vacat.

S. Hieronymi Increpatio contra Monachum.

Fol. 118. Increpacio Jeronimi contra Monachum. Fratres benigni mundus in periculo positus est .... Fol. 119verso .... gloria in secula seculorum. Amen. Fol. 120—121verso vacant.

Tractatus de spirituali perfectione.

Fol. 122. Incipiunt capitula opusculi subsequentis . . . . incipit tractatus de spirituali perfectione. Et primo divisio processus et ostensio quod sit esse perfectum. Capitulum primum. Beatus Thomas de Aquino defirmans. . . . . Fol. 148verso . . . . se non esse perfectum. In quo presens opusculum finiatur a me Deo gratias.

In fronte index.

Fol. 96verso . . . . finitus per manus Appollonii Leonis Anno domini M°. CCCC° XLIIII° in profesto S. Bernardi abbatis . . . . *Fol. 148verso anni significatio* 1443. *In catalogo anni 1669 invenitur hic codex originis incertae* (*e bibliotheca S. Martini?*).

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

12. *Chartac. 29 × 39,9. 196 fol. 2 col. Litteris pictis et figuris marginalibus ornatus. Fol. 1 rescissus. Saec. XV.*

Alberti Magni Summae theologiae pars I.

Fol. 1 (*quoad legibile:*) . . . . sacrarum litterarum omnis excellit . . . . Fol. 192verso . . . . Ita sedet Iudas in inferno. Et sic est finis. (Fol. 193—196verso. Index XIII tractatuum, quibus pars I composita est (Divisio usitata est in XX tractatus).)

Originis incertae (*e bibliotheca S. Martini Groningae?*) *in catalogo anni 1669 occurrit.*

In ligatura chartacea dorso e corio fusco facto saeculi XVII.

N.B. Pars II semper in Bibliotheca deerat.

---

13. *Chartac. (primo folio vol. II membranaceo) 29 × 39,9. 2 vol. 184 et 258 fol. 2 col. Litteris pictis et figuris marginalibus ornatus. Saec. XV.*

Alberti Magni Commentarii in libros I et IV Sententiarum.

Vol. I. Fol. 1. Ego ex ore altissimi prodii . . . . Fol. 177verso . . . . imperium in omnia secula seculorum. Amen. Fol. 178—184verso. Index.

Vol. II. Fol. 1. Scientia edificavit sibi domum . . . . Fol. 249verso . . . . et gloria in secula seculorum. Amen. Fol. 250—258. Index. Fol. 258verso vacat.

Originis incertae (*e Biblotheca S. Martini Groningae?*) *in catalogo anni 1669 invenitur.*

In ligatura chartacea dorso e corio fusco facto saeculi XVII.

N.B. Commentarios in libros II et III Bibliotheca nunquam videtur possedisse.

---

14. *Chartac. 14,5 × 21,6. 163 fol. Humore marcidus. Litteris rubris ornatus. Saec. XV.*

Henrici de Belle Liber de septem sacramentis.

Fol. 1. Speciali amico suo Johanni plebano ecclesie in Lovenich Henricus

de Belle clericus pastor eiusdem ecclesie Salutem in eo a quo omnis sapientia derivatur . . . . Fol. 29 . . . . veniam de obmissis. Fol. 29^{verso}. Incipit summa de casibus matrimonialibus. Quoniam matrimonium sponsalia precedere consueverant . . . . Fol. 37^{verso} . . . . quod etiam quemlibet separet. Fol. 38. Incipit minima de casibus. Quoniam inter omnia ecclesiastica symoniaca heresis optinet . . . . Fol. 100^{verso} . . . . si quis episcopis exuat. Fol. 101—106^{verso}. Index. Fol. 107—109 vacant.

Lovenich est Leuvenum in Velua ducatus Gelriae (van der Aa VII, 450).

Raymundi de Pennaforte Summa.

Fol. 110. Incipit Summa Raymundi. Sapiens scribit sapientie capitulo quarto . . . . Fol. 163 . . . . firmatur in secula seculorum. Amen. Amen. Explicit Summa Raymundi.

In catalogo anni 1669 invenitur originis incertae (e bibliotheca S. Martini?).
In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

15. *Chartac. 14,7 × 21,4. 292 fol. Litteris rubris et pictis paucisque ornamentis marginalibus distinctus. Humore marcidus. Saec. XV (1459—1462).*

Johannis Wallensis Collationes ad omne genus hominum.

Fol. 1. Prologus. Cum doctor sive predicator Evangelicus . . . . Fol. 3 . . . . prudentis statera ponderabuntur. Prime partis distinctio prima . . . . Fol. 207^{verso} . . . . Ad que nos perducat qui sine fine vivit et regnat. Amen. Explicit hic liber collacionum fratris Johannis Wallensis qui intitulatur ad omne genus hominum. Fol. 208 et 209 vacant. Fol. 210—226. Epitome et index.

Tractatus hic vulgo vocatur Communiloquium sive Summa collationum.

Petri Alfonsi Liber de disciplina clericali.

Fol. 227. Incipit prohemium secundi philosophi in libellum moralem qui intytulatur clericalis disciplina. Dixit Petrus Anfunsus (?) servus Christi Jhesu compositor huius libri . . . . Fol. 227^{verso} . . . . perfectum putat philosophus. Incipit hic tractatus ex proceribus philosophorum editus. Enoch philosophus qui lingua arabica cognominatur . . . . Fol. 256^{verso} . . . . est honor et gloria in secula seculorum. Amen. Et est finis. Explicit hic libellus Petri Anfunsi de clericali disciplina. Deo gracias.

Henrici de Gorinchem Tractatus de divina praedestinatione.

Fol. 257. Tractatus de divina predestinacione magistri Henrici de Gorinchem alme universitatis Coloniensis vicecancellarii. O altitudo diviciarum sapientie et scientie dei . . . . Fol. 270 . . . . et unus per cuncta secula benedictus. Amen. Explicit Tractatus . . . . de predestinacione divina editus et confectus a . . . . magistro Henrico de Gorichem sacre theologie professore eximio

necnon vicecancellario alme universitatis Coloniensis condigno . . . . (Lineae aliquot atramento rubro exstinctae sunt).

Aristotelis Secreta secretorum.

Fol. 270verso. Incipiunt Secreta secretorum Aristotilis. Domino suo excellentissimo per cultum religionis Christiane strenuissimo Guidoni de Valencia civitate Tripolis glorioso pontifici Philippus suorum minimus clericorum . . . . Fol. 271 . . . . quam omnis aliarum nationum gentes. De distinctione regum Capittulum primum. Regum genera sunt quatuor . . . . Fol. 289verso . . . . operando sibi iudicium intellectus. Et sic est finis libri de regimine principum editus ab Aristotile philosophorum philosopho. Translatus a quodam magistro nomine Philippo de arabico sermone in latinum.

Videatur Fabricius-Harles, Bibliotheca graeca III, 283.

Tractatus de Aristotelis vita et morte.

Fol. 289verso. In aliquibus sententiis antiquorum invenitur . . . . Fol. 292 . . . . animam hominis tam ducere et perficere. Et est finis. Expliciunt hic auctores meliores abbreviatas de pomo et morte Aristotilis philosophorum excellentissimi. Deo gracias. Sicut cantat venerabilis Ancelmus . . . . Fol. 292verso . . . . discesserint per omnia regna.

Fol. 207verso . . . . Scriptus et finitus per me Johannem de Nussya in opido Groningensi. Anno domini 1461° crastino visitationis Virginis gloriose . . . . *Fol. 256verso* . . . . Scriptus et finitus Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo 3°. in profesto cathedre sancti Petri . . . . per manus Johannis Nussye. *Fol. 270* . . . . Scriptus per me Johannem Nussie et finitus anno domini 1459 in prosabbato ante purificationis beate Marie Virginis . . . . *Verisimiliter codex Groningae permansit (in bibliotheca S. Martini?). In catalogo anni 1669 invenitur.*

In ligatura lignea corio intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

16. *Chartac. 21,8 × 29,8. 287 fol. 2 col. Initialibus pictis ornatus. Saec. XV (1466).*

Roberti Holkot Postilla super librum sapientiae.

(Fol. 1—12verso. Index capitulorum.) Fol. 13. Incipit postilla a . . . . magistro Roberto Holkoth super librum sapientie, ordinis fratrum predicatorum doctore Cantabrigye de Anglia. Dominus petra mea et robur meum. . . . . Fol. 287verso . . . . qui sine fine vivit et regnat.

Fol. 12verso ad finem indicis: . . . . Scripta et finita per me Johannem de Nussya anno domini 1466 crastino Anthonii abbatis. *Fol. 287verso* . . . . Scripta et finita per me Johannem de Nussya in opido Groningensi Anno domini millessimo quadringentesimo LXVI feria Va ante Oculi . . . . *Verisimillime codex hic Groningam nunquam reliquit (e bibliotheca S. Martini?); invenitur enim iam in antiquissimo catalogo anni 1669.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

17. *Chartac. 21 × 29,2. 2 vol. 130 et 212 fol. 2 col. Litteris pictis ornatus. Saec. XV (1460).*

Ubertini de Casali Arboris vitae crucifixae Iesu tomi I et III.

Tom. I. (Fol. 1—6. Primus prologus. Fol. 6—7^{verso}. Secundus prologus. Fol. 7^{verso}—8. Index libri I.) Fol. 8. Jhesus ex patre genitus. Dum audis Ihesum . . . . Fol. 80 . . . . est radix Deo gracias. (Sequitur index libri II. Fol. 80—80^{verso}. Prologus libri II.) Fol. 80^{verso}. Ihesus conformis patribus. Capitulum primum. Infans igitur Ihesus Dei verbum . . . . Fol. 130^{verso} . . . . et altum exemplum Deo gracias. Explicit liber secundus arboris crucifixe vite Ihesu. Deo gracias. Amen.

Tomus III. (Fol. 1—1^{verso}. Index libri IV.) Fol. 1^{verso}. Ihesus rex orbis veniens. Capitulum primum. Attende quod in hoc facto . . . . Fol. 155^{verso} . . . . in secula seculorum. Amen. Explicit liber quartus arboris crucifixe vite Ihesu devoti Hubertini. Laus Deo in secula seculorum. Amen. (Fol. 156. Tabula libri V. Deinde:) De cursis aliqualiter actibus . . . . Fol. 211 . . . . in secula seculorum. Amen. Fol. 212—212^{verso} vacant.

Fol. 211—211^{verso} . . . . Expliciunt . . . . anno domini M^{0}.$CCCC^{0}LX^{0}$ in profesto beate Barbare virginis et matris de vespere in puncto hore septimae per manus Henrici filii Engberti presbyteri licet inutilis canonici in Naildwyck . . . . *In fronte utriusque voluminis:* Pertinet conventui sororum tertii ordinis in Groninghen. *Est conventus Clarissarum, vulgo vocatus Conventus antiquus. Codices hi Groningae permansisse videntur, nam in antiquissimo catalogo anni 1609 inveniuntur.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis excepta una in tomo I.

N.B. Tomus II in Bibliotheca Groningana nunquam videtur fuisse.

---

18. *Chartac. 28 × 40. 368 fol. 2 col. Litteris pictis et rubris ornatus. Pleraque folia mutilata sunt. Saec. XV (1470).*

Raynerii Pisani Pantheologiae tomus I.

(Fol. 2—3. Prologus fratris Jacobi Florentini ordinis Minorum ad Brandum cardinalem episcopum Sabinensem „Placensem vulgariter nuncupatum, protectorem singularissimum ordinis Predicatorum". Fol. 3—4. Alius prologus (ipsius Raynerii?). Fol. 4^{verso}. Index capitulorum. Fol. 4—7^{verso}. Textus biblici. Fol. 7^{verso}—8. Exhortatio ad lectionem et studium libri sequentis. Fol. 8^{verso} vacat.) Fol. 9. Capitulum primum. Absolutio. Circa absolutionem quatuor per ordinem . . . . Fol. 343^{verso} . . . . Et carne exemplo Christi. Explicit prima pars Summe doctoris Raynerii . . . . usque ad litteram C. inclusive. Fol. 344—368^{verso}. Addenda et corrigenda. Fol. 344 . . . . Absolutio. Capitulum primum. Circa absolutionem quatuor sunt notanda . . . . Fol. 368^{verso} . . . . Primo habent rationes vindicationis etc.

In littera initiali picta in fol. 9 legitur: Frater Johannes Claes incepit istam primam partem Anno domini millesimo $IIII^{c}LXX$. *In fol. 1:* Iste liber pertinet conventui fratrum

ordinis Sanctae Crucis opidi Traiectensis Leodiensis dyocesis. *Hic conventus anno MCCCCXXXIV fundatus anno MDCCXCVI legibus Gallicis dissolutus est. Liber hic secundum Catalogum anni 1841, ubi primum apparet,* „ex dono Ministerii Regii" *in Bibliothecam pervenit.*

In ligatura lignea saeculi XVI ornata bullis cupreis fibulis amissis. Inscriptio in fronte: Pantheologia A. B. C.

---

19. *Chartac. 21,2 × 29,1. 5 vol., 284, 359, 299, 282 et 295 fol. 2 col. Litteris pictis et titulis rubris ornatus. Saec. XV (1472).*

Raynerii Pisani Pantheologiae tomi II—VI.

In fronte cuiusque tomi index capitulorum.

Tom. II. Fol. 1. Caritas. Circa caritatem consideranda sunt .... Fol. 284verso .... in corpore quam in fine. Sequitur Ebrietas.

Tom. III. Fol. 1. Ebrietas. Circa ebrietatem considerare debemus .... Fol. 359verso .... articulo novo. Sequuntur dicta facta supra. Et primo de Laude Dei.

Tom. IV. Fol. 1. Laus Dei. Circa laudem Dei tria considerare debemus .... Fol. 299verso .... primi et tercii argumenti. Sequitur Passio.

Tom. V. Fol. 1. Passio. Circa passionem Christi sex in ordinem .... Fol. 282verso .... et gloriose virginis Marie. Amen. Sequitur Raptus.

Tom. VI. Fol. 1. Raptus. Circa raptum consideranda sunt .... Fol. 295verso .... in secula seculorum. Amen.

Ad calcem tomi VI: Explicit Pantheologia scripta et finita per me Gerhardum doliatorem de Metelen Anno domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo crastino Thome Apostoli pro .... Hermanno de Langhen .... decano ecclesie Monasteriensis. *In dorso ligaturae cuiusque voluminis legitur manu saeculi XVI:* Liber fratrum Sanctae Crucis monasterii Montis Orientis (*in vol. II addita sunt haec:* in comitatu Tekeneborch; *in vol. III—V:* Osnaburgensis dyocesis). Datus atque legatus a .... Hermanno de Langen .... *Monasterium Montis Orientis in comitatu Tecklenburg tempore Reformationis saecularisatum est. Ita factum est, ut Pantheologia haec migraret in bibliothecam comitum Benthemiensium, qui etiam comitatum Tecklenburg possidebant. Anno 1620 Arnoldus Iustus comes Benthemiensis (1606—1643) Bibliothecae Groninganae dono dedit.*

In ligatura saeculi XVI lignea corio fusco intecta cum figuris impressis ubi nomina Ihesus *et* Maria *insunt cum fibulis cupreis.*

N.B. Tomus I nunquam videtur fuisse in Bibliotheca Groningana.

---

20. *Chartac. 21,5 × 29,5. II et 328 fol. 2 col. Cum notis marginalibus. Litteris pictis et rubris ornatus. Saec. XV (1463—1475).*

Francisci de Villa Postillae.

(Fol. I—IIverso. Tractatus theologici fragmentum.) Fol. 1. Dominica prima

adventus domini. Erunt signa in sole et luna .... Fol. 106 .... quod circumdederunt me. Et est finis. Expliciunt hic postille fratris Francisci de Villa abbatis.

Iohannis Orsnae Sermones.

Fol. 106. In adventum Domini sermo primus. Exurge in adiutorium michi .... Fol. 211 .... Sermo Johannis de Ursna ..... Fol. 252verso. In die ascensionis Domini sermo Iohannis de Ursna .... Fol. 280 .... qui sine fine vivit et regnat. Amen. Fol. 280verso vacat.

Eiusdem Sermones alii.

Fol. 281. Johannis Orsna. Misereor super turbam .... Fol. 317 .... per infinita seculorum secula vivit et regnat. Amen. Expliciunt hic aliqui sermones satis pulchri fratris Johannis de Orsna ordinis Predicatorum conventus Zozaciensis.

Tractatulus de iustitia.

Fol. 317verso. Iustitia est quadruplex .... Fol. 319verso .... Rex iustus eriget terram.

Exempla e prima parte Vitarum Patrum.

Fol. 319verso. Nota quod ista sequentia exempla .... devocioni collectoris. Fol. 320. Fuit quidam vir magnus .... Fol. 328verso .... abiit sanus. Hic est finis.

Fol. 106 .... Finite per me Iohannem de Nussya anno domini 1463 feria secunda ante Bartholomei apostoli .... *Fol. 317* .... finiti per me Johannem de Nussia in oppido Groningensi Anno domini 1475 in vigilia Sancti Bartholomei .... *Codex hic igitur verisimillime in aliqua ecclesia aut conventu exaratus videtur Groningam numquam reliquisse. In catalogo Bibliothecae anni 1669 invenitur.*

In ligatura lignea corio fusco saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

21. *Chartac. 15 × 21,1. 271 fol. Initialibus rubris et pictis ornatus. Saec. XV (1459—1462).*

Gerardi Magni Tractatus de matrimonio.

(Fol. 1. Index capitulorum.) Fol. 1verso. Incipit hic prologus .... magistri Gerardi Groet .... in tractatum de matrimonio. Carissime qui diu celebs et lucens venerabiliter .... Fol. 2 .... cautelam scribere cogor. Que sint advertenda in cuiuscumque status mutacione. Capitulum I. In omni re incipienda .... Fol. 40 .... clarificata in secula seculorum. Amen. Explicit Tractatus de matrimonio, ... confectus ab .... magistro Gerardo Groet ad quendam notabilem et solempnem virum in etate sine matrimonio provectum directus, quia nubere voluit et consuetam continenciam infringere in grave periculum anime sue.

Typis excusus est hic tractatus ex hoc codice in Archief voor kerk. Gesch. VIII, 155 seq.

Eiusdem Epistola de statu moderno presbyterorum.

Fol. 40. Incipit quedam epistola compendiosa ab eodem edita et missa cuidam sacerdoti seculari honesto pro sua informacione. Fol. 40verso. Amice in Christo. Solus ille, qui tibi in Christo amicus est . . . . Fol. 42verso . . . . et carismatibus et noscere et repellere. Et sic est finis istius epistole.

Typis excusa est haec epistola ex hoc codice collato codice Trajectino B, l. c. III, App., 5 seq.

Eiusdem epistola de quodam volente beneficium curatum accipere.

Fol. 42verso. Alia epistola eiusdem quam scripsit cuidam iuveni volenti accipere beneficium curatum ob paupertatem suorum parentum. Queritur a me cur dissuadeam cuidam iuveni . . . . Fol. 48 . . . . imperium in secula seculorum. Amen.

Typis excusa est haec epistola ex hoc codice collato codice Trajectino A, l. c. III, App., 13 seq.

Materia de indulgentiis promerendis.

Fol. 48. Frater Henricus Kaltisen magister sacri Palacii apostolici . . . . Fol. 56 . . . . pro mercede devocioni legenti recommissus haberi. Et est finis. Explicit improbacio aliquorum articulorum cum manifestacione quorundam viciorum cur indulgencias et maxime anni quinquagesimi iubilet. Fol. 56verso vacat.

Gerardi Magni Tractatus de presbyteris fornicariis et focaristis.

Fol. 57. Inductio thematis pro sequenti materia. Recedite, recedite, exite inde . . . . Fol. 116verso . . . . benedictus in secula seculorum. Amen. Sic est finis istius tractatus de fornicatoribus presbyteris et focaristis.

Typis excusus est hic tractatus ex hoc codice collatis duobus codicibus Traiectinis, A et C, l. c. I, 364 seq., II, 307 seq., VIII, 5 seq.

Iohannis Gersonii Tractatus de contractibus emptionis et venditionis.

Fol. 117. Tractatus de conditionibus empcionis et vendicionis item magistri Johannis Gerson. Qui volunt divites fieri . . . . Fol. 117verso . . . . qui petitus est attinget et absolvet. Primus quaternarius incipit. Contractuum bonitatem aut maliciam . . . . Fol. 145verso . . . . tam divino quam humano iure dampnatum. Explicit hic tractatus quidam de contractibus . . . . magistri Johannis de Garsono . . . .

Henrici de Oyta Tractatus de contractibus reddituum.

Fol. 146. Tractatus de contractibus reddituum. Diligite iusticiam qui iudicatis terram . . . . Fol. 204verso . . . . datum sit et ratum habuit pignus valebit. Explicit hic tractatus quidam de contractibus editus a magistro Henrico de Oyta doctore sacre theologie.

Tractatus de pluralitate beneficiorum.

Fol. 205. Incipit tractatus quidam de pluralitate beneficiorum non abundantia et est permultum notabilis. Lata est porta et spaciosa via . . . . Fol. 243 . . . . et benedictus per inmortalia seculorum secula. Amen. Explicit

hic tractatulus quidam compendiosus de pluralitate beneficiorum . . . . Fol. 243verso—246verso vacant.

Tractatus de observatione festorum.

Fol. 247. Incipit de observacione festorum. Quia materia de festorum observacione . . . . Fol. 253 . . . . que succedunt coram festa etc. Est finis harum propositionum de observacione festorum.

Tractatus de processionibus ecclesiasticis.

Fol. 253. Ad laudem et gloriam benedicte et individue trinitatis beateque Marie semper virginis ac tocius celestis curie. Altissimo inspirante venit in memoriam . . . . Fol. 265 . . . . unus Deus per omnia secula seculorum. Amen. Supradicta sunt collative posita circa fructum ecclesiasticarum processionum que libenti animo submitto corrigenda iudicio melius decernencium per quos semper dirigi cupio et informari ad gloriam Domini nostri Jhesu Christi salvatoris nostri.

Tractatus de superstitionibus resecandis.

Fol. 266verso. In lectione novissima vestris obligavi dilectionibus . . . . Fol. 271 . . . . quamvis philosophatur et scandalizabantur. Et est finis harum propositionum de supersticionibus resecandis.

Fol. 116verso: Anno domini 1459. *Fol. 145verso:* . . . Scriptus et finitus anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo 2°. crastino Petri et Pauli . . . *Fol. 204verso* . . . Scriptus et finitus per manus Johannis Nussye in Groningen morantis. Anno domini 1462 in profesto Marie Magdalene . . . *Fol. 243* . . . Scriptus et finitus per me Johannem Nussye in opido Groningen Anno domini 1462 crastino beate Marie Magdalene . . . *In fronte index tractatuum et sic legitur:* Liber domini et magistri Alberti Bartholomei presbyteri ecclesie Sancti Martini in Groninge, *cuius post mortem in ecclesia remansisse et cum libris illius ecclesiae in Bibliothecam pervenisse verisimile est. Anno 1669 in Catalogo invenitur.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI ubi nomina Ihesus *et* Maria *et alia insunt; fibulae cupreae amissae sunt.*

---

22. *Chartac. 13,9 × 19,2. 131 fol. Saec. XVII.*

Wesseli Gansfortii Tractatus de oratione dominica.

(In fronte titulus.) Fol. 1. Prologus venerabilis Magistri Wesseli Groningensis Doctoris eximii in librum suum de Oratione Dominica incipit feliciter. Pro instituendis suscitandis fixandis orationibus meis . . . . Fol. 1verso . . . . Et primo de oratione in generali. Explicit prologus. Incipit liber ejusdem Doctoris de Oratione Dominica . . . . Quoniam itaque Dominus orare jussit . . . . Fol. 125 . . . . quo in liberatem filiorum ab omnibus malis liberi perveniamus. Amen. Respice finem. Fol. 125—131. Index capitum.

Typis excusus est hic tractatus in libro qui inscribitur: M. Wesseli Gansfortii Opera. Groningae apud Joh. Sassium. 1614. pag. 1 seq.

In Catalogo anni 1841 primum invenitur.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

23. *Chartac. 15 × 21,8. 190 fol. Quatuor manibus exaratus (fol. 1—97; 98—112; 112—176; 177—190. Litteris initialibus et aliis pictis ornatus. Saec. XV (1446 et postea).*

Speculum disciplinae.

Fol. 2. Incipit prologus in speculum discipline seu libelum de minimis ad novicios. Speculum discipline ad honesta tendentis .... Fol. 2verso .... evidenciam ampliorem. Fol. 3. Incipit tractatus qui vocatur speculum discipline ad novicios Et primo de veteris hominis deposicione. Deponendus est vetus homo secundum apostolum .... Fol. 55 .... honor et gloria in secula seculorum. Explicit de disciplina.

Epistola ad quendam novicium insolentem.

Fol. 55. Epistola ad quendam novicium insolentem et instabilem in Ihesu Christo sibi carissimo fratri. Vidi carissime faciem tuam apud montium castrum venerabili .... Fol. 61verso .... et de pena quisquam sublata est.

Regula S. Augustini.

Fol. 61verso. Haec precepta que subscripta sunt .... Fol. 97verso .... Laus tibi sit Christe quoniam libet.

Vita beatae Christinae de Hasbavio.

Fol. 98. Incipit prologus in vita beate Christine de opido Sti Trudonis de Hasbavio. Memorabilis virginis Christine Christi vitam scribere disponentes .... Fol. 98verso .... et indubitabili relatione didicimus, exequamur. Incipit vita beate Christine cognomine mirabilis. Igitur memorabilis Christi virgo .... anno ab incarnatione domini M°CC°XL°. (Deest finis).

Typis excusa est in Actis Sanct. Jul. V, pag. 637 seq.

Vita S. Odgeri.

Fol. 110. Vita Sancti Odgeri diaconi. Fuit in Britannie partibus vir vite venerabilis .... Fol. 112 .... et gloriatur deus per infinita secula. Amen.

Typis excusa in Actis Sanct. Sept. III. pag. 612 seq.

Vita S. Lebuini.

Fol. 112. Vita sancti Lebuini presbiteri et confessoris. Anglorum patriam quam pio beati pape Gregorii studio .... Fol. 115verso .... operabatur usque in hodiernum diem.

Vita S. Wilhelmi.

Fol. 115verso. Incipit vita Sancti Wilhelmi ducis Aquitanie et comitis Pictaviensis. Scripturus vitam servi tui .... Fol. 125 .... impugnacione defendi per dominum.

Vita S. Dominici.

Fol. 125verso. Incipit prologus in vitam Sancti Dominici primi prioris ordinis fratrum predicatorum. Multiphari multisque modis .... Fol. 159verso .... premonitus pluribus revelavit.

Videtur aliquantum congruere cum opere Theoderici de Apolda. (Acta Sanctor. Aug. I, 562 seq.).

Vita S. Victorini et Severini.

Fol. 160. Hucusque nos presbyteris patris Iheronimi dicta referentes . . . . Fol. 165verso . . . . in unitate spiritus sancti per omnia secula seculorum. Amen.

Vita S. Christinae virginis.

Fol. 165verso. Incipit vita sancte Christine virginis. Erat quedam sancta et sacra puella . . . . Fol. 176verso . . . . Explicit passio sancte Christine virginis.

Confer Acta Sanct. Jul. V, 495.

Passio S. Dorotheae virginis.

(Initium narrationis scriptum in fol. 177 et repetitum in fol. 178). Fol. 178. Passio sancte Dorothee virginis. Gloriosa virgo et martus Dorothea . . . . Fol. 182 . . . . spiritu sancto in secula seculorum . . . .

Confer Acta Sanct. Febr. I, 772 seq.

Vita S. Ludovici Tolosani.

Fol. 182. Iohannes episcopus servus servorum dei venerabilibus fratribus . . . . Fol. 187verso . . . . Datum Avinionis VII idus Aprilis pontificatus nostri anno primo . . . .

Est bulla Johannis XXII papae d. VII Aprilis a. 1317, qua Sanctus Ludovicus Tolosanus canonizatus est. Confer Acta Sanct. Aug. III, 789 seq. et Raynaldi Annales Ecclesiasticos, t. XV.

Vitae Mariae et Marthae.

Fol. 187verso. Fuit in Iherusalem nobilis quidam de stirpe regia . . . . Fol. 190verso . . . . qui est benedictus deus in secula.

Fol. 97verso: Explicit iste . . . . in festo Luce Jan. pro scriptore rogate. M°.CCCC°XLVI°. *Legitur in fol. 1verso:* Iste liber pertinet ad domum confessoris sororum antiqui conventus in Groningen; *sequente indice. Cum in antiquissimo Catalogo anni 1669 inveniatur sine originis indicatione, verisimiliter e bibliotheca Conventus in Academiae translatus est.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

24. *Chartac. 21,2 × 29,6. IV et 202 fol. 2 col. Litteris pictis et titulis rubris ornatus. Saec. XV.*

Tractatus de septem vitiis capitalibus.

(Fol. I—1. Synopsis capitulorum.) Fol. 1. Incipit tractatus moralis de septem viciis capitalibus et de peccato lingue. Dicturi de singlis viciis . . . . Fol. 164 . . . . tacere vero nunquam. Et sic est finis. Fol. 164verso vacat.

Excerptum e libro de illustribus viris.

Fol. 165. Ex libro de illustribus viris. Hic hortatur nos omnem cupiditatem et negligenciam declinare et ordinis disciplinam sollicite observare. Libet

nunc si opcio daretur . . . . Fol. 202verso . . . . ob utilitatem audiencium plurimis enarravit.

Originis incertae (e bibliotheca S. Martini Groningae?), in catalogo a. 1669 occurrit.
In ligatura lignea saeculi XVI corio fusco intecta fibulis cupreis amissis.

---

25. *Chartac. 21,4 × 29,5. 246 fol. Paucis litteris rubris ornatus. Saec. XV.*

Sermones in varios textus.

Fol. 1. Sume tibi librum grandem . . . . Fol. 246verso . . . . in secula seculorum amen. Deo gracias.

Anno 1841 erat in Bibliotheca Groningana.
In ligatura lignea saeculi XVI corio fusco intecta fibulis cupreis amissis.

---

26. *Membranac. 25 × 35. 206 fol. 2 col. Litteris et figuris marginalibus pictis et auratis ornatus. Saec. XV ineuntis.*

Lectionarium.

(In initio folia aliquae desunt.) Fol. 1 . . . . vi adhibuit ministeria iumentorum . . . . (quod est pars ultima lectionis nonae). Fol. 124 . . . . remedia maiora percipiant. Et feria per Dominum. Fol. 125. Nota cum festum Omnium Sanctorum venerit . . . . Lectio prima. Tu autem fili hominis . . . . Fol. 195verso . . . . iratus es contra nos vehementer. Fol. 196 vacat.

Antiphonarium.

Fol. 196verso. Gloria patri et filio et spiritui sancto . . . . Fol. 206 . . . . Gloria patri et filio et spiritui sancto. (alia manu:) . . . e decet laus.

Cum notis musicis.

In dorso ligaturae: In Zyloe ad Sanctam Catherinam prope Groeningen toe Zelwert.
Quo anno in Bibliothecam Groninganam pervenerit, non liquet; reperitur enim in nullo catalogo.
In ligatura lignea corio fusco intecta figuris impressis saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

27. *Membranac. 14,5 × 20,5. 63 fol. Initialibus caeruleis et rubris alternatim et titulis rubris ornatus. In fol. 1. Littera B pulcherrime aurata et caerulea picta. Fol. 48: Littera T pulcherrime aurata et caerulea picta, in qua effigies haec: Christus precans in horto Gethsemanae antequam prehensus est, in angulo discipuli dormientes, procul Hierosolyma. Folium hoc insuper circumdatum est ornamentis marginalibus, in quibus aves floresque. In fol. 58verso crux aurata et caerulea picta. In fol. 37—46verso, 55—57, 57verso—58 notae musicae. Saec. XV.*

Missale Romanum.

In eadem ligatura liber cui titulus: Quadruplex missalis expositio . . . .

(in fine:) Impressum Basilee per Michaelem Furter Anno salutifere incarnationis millesimo quingentesimo quinto Kal. Septembris.

In fronte manu saeculi XVI: Ad usum Egidii a Wachtendonck Canonici Reg. in Thabor (*Est conventus prope Sneek*). *Quomodo liber hic in archivum Groningae urbis pervenerit incertum. Anno 1833 ibi certe erat, unde anno 1897 in Bibliothecam Universitatis per commodatum translatus est.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

28. *Chartac. 17,1 × 22,6. 363 fol. Septem manibus exaratus (fol. 1—20; 20verso—142 et 344—363; 142—191verso; 192—222; 223—269; 271—281verso; 281verso—343); fol. 222verso, 270 et 343verso vacant. Saec. XVI (post 1568).*

Observationes ex praelectionibus Theodori Bezae in Euangelium Iohannis anno 1568.

In fronte legitur: „Sum Mensonis Altingii", *ut videtur manu ipsius Altingii. Hunc autem ipsum Genevae lectionibus Bezae affuisse, non verisimile est. Emmius enim dicit (Vita Mensonis Altingii, Gron. 1728, pag. 5), Altingium ad initium mensis Septembris anni 1567 ad pascendam Ecclesiam Leishelsheimensem in Palatinatu missum esse, eoque munere per triennium functum esse. Praeterea non in Albo Universitatis Genevensis inscriptus est. Altingius igitur codicem hunc tantum possedisse, non scripsisse videtur. Post eius mortem (1612) codex in familia permansit. Sic venit in possessionem Adami Mensonis Isinck (1668—1727) professoris Groningani, qui ex Altingiorum stirpe natus erat. (Vide Dedicationem ante Vitam Altingii). Is hunc Bibliothecae donavit ante annum 1722 quo tempore in catalago apparet.*

In ligatura membranacea in qua notae musicae cum textu saeculi XV.

---

29. *Chartac. 19,8 × 28,9. VIII et 602 fol. Saec. XVI (1588).*

Dictata P. Ioannis Deckerii in primam partem Summae S. Thomae.

P. Joannes Deckerius S. J. (1560—1619) fuit professor theologiae et philosophiae in collegio Aquicinctino Duaci. Ex eius ore dictata haec scripta sunt anno 1588 a Hermanno van Moeusyenbrouck Dordraceno.

Anno 1857 Bibliothecae dono data sunt a viro cl. R. J. Schierbeek.

In ligatura membranacea cum figuris impressis saeculi XVII.

---

30. *Chartac. 17,2 × 20,3. 1421 pag. Octo manibus exaratus (pag. 1—486, 611—625, 665—696, 743—899, 935—943, 949—957, 1113—1115, 1295—1421; 487—506, 1115—1294; 507—611, 625—665, 943—949; 697—742; 900—935; 957—963; 963—983; 983—1112). Saec. XVII (1608—1616).*

Conradi Vorstii in Epistolas Paulinas Commentarii.

Ad Romanos (pag. 1—210), ad Corinthios I (210—388), II (389—486),

ad Galatas (487—566), ad Ephesios (567—664), ad Philippenses (665—741; pag. 742 vacat), ad Colossenses (743—844), ad Thessalonicenses I (845—956), II (957—1018), ad Timotheum I (1019—1112).

Eiusdem in Epistolam Iacobi Commentarii.

(Pag. 1113—1167; pag. 1168 vacat).

Eiusdem in Epistolas Petri Commentarii.

I (Pag. 1169—1240), II (1241—1294).

Eiusdem in Epistolas Iohannis Commentarii.

I (Pag. 1295—1384), II (1385—1396), III (1397—1403).

Eiusdem in Epistolam Iudae Commentarii.

(Pag. 1404—1422).

In initio totius voluminis index verborum et rerum.

Annorum significationes hae inveniuntur: 1616. 11 Novemb. (*in fronte*), 1608 Johan Peth scribebat (*pag. 1*), Haec scripsit amicus meus singularis Engelbertus a Pepengden Livōnus Nobilis S. S. L. L. studiosus (*pag. 957*), Absoluta 4 Septemb. n°. 1609 (*pag. 1018*), Anno 1609 26 Octob. incepit (*pag. 1019*), Anno 1608 Martii 21 hora 4 (*pag. 1240*), Anno 1608 19 Martii (*pag. 1294*).

Conradus Vorstius (1569—1622) ab anno 1596 usque ad 1609 fuit professor theologiae Steinfordiae. Fortasse anno 1610 dictata haec collecta sunt.

In catalogo anni 1669 codex hic invenitur.

In ligatura membranacea, in qua notae musicae cum textu Latino saeculi XV.

---

31. *Chartac. 16 × 20,7. 202 inscripta et multa vacua relicta fol. Saec. XVII.*

Miscellanea theologica.

Inveniuntur in hoc codice dissertationes breves theologicae, desumptae ex operibus aut e dictatis nonnullorum virorum doctorum, quorum nomina in margine inscripta sunt. Sunt hi Daniel Tossanus (1541—1602) prof. Heidelbergensis, Constantinus l'Empereur (1591—1648) prof. Hardrovicensis postea Lugdunensis, Amandus Polanus (1561—1610) prof. Basiliensis, Petrus Calaminus (1556—1598) prof. Heidelbergensis, Franciscus Gomarus (1563—1641) prof. Lugdunensis postea Groninganus, Jac. Arminius (1560—1609) prof. Lugdunensis, Lucas Trelcatius (1570—1607) prof. Lugdunensis, Franc. Junius (1545—1602) prof. Lugd., et Hermannus Ravensperger (1586—1625), prof. Gron., Joh. Maccovius (1588—1644) prof. Franekeranus.

Fol. 46—48^{verso}, 60—67^{verso}, 184—185^{verso} vacant.

In catalogo anno 1669 invenitur.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

32. *Chartac. 10,6 × 16,5. 12 fol. Saec. XVII.*

Summa doctrinae Socinistarum.

Scripta a Gerardo Iohanne Vossio (1577—1649).

Anno 1866 Amstelodami ab Archivo Groningano acquisita, unde anno 1897 in Bibliothecam Groninganam translata est.

In ligatura chartacea viridi figuris auratis ornata.

---

33. *Chartac. 21 × 32. 6 fol. Saec. XVII ineuntis.*

Contra Arminii et Utenbogartii Rationes Synodi futurae praeparatorias pro Ecclesiis reformatis Discussio.

In fronte nomen: J. Witte, *in ligatura:* Pro Clariss. Domino Emmenio. *Anno 1866 acquisita est Amstelodami ab Archivo Groningano unde in Bibliothecam translata est anno 1897.*

Sine ligatura.

---

34. *Chartac. 20,4 × 31,9. 251 scripta folia et compluria innumerata vacua. Duabus manibus exaratus. (fol. 1—226; 230—251). Saec. XVII.*

Francisci Gomari Loci communes theologici.

Hae dissertationes non in Operibus Gomari reperiuntur; sed de diversis materiis hic tractatis exstant theses in parte III Francisci Gomeri Operum theologicorum omnium (Amstelodami 1644.). Discipuli tres, qui opera magistri ediderunt, in proemio haec scripserunt: „Nam quod Loci (quos vocant) communes et explicationes quorundam Novi Testamenti doctorum quae in multorum manibus versantur, inter posthuma haec Fr. Gomari opera non compareant; causa est, quod eorum nuda tantum diagrammata, eaque maximam partem, tam intricate, tam minutis descripta literis, ut vix ac ne vix quidem legi possint, invenerimus: atque illud etiam satis constet, autorem ea, non de verbo ad verbum, quod in reliquis factum, auditoribus dictasse: sed libera oratione, re tantum praemaeditata, dixisse. Unde factum, ut ea a studiosis, prout alii aliis scribendi celeritate, et dicentis mentem assequendi dexteritate praestarent, varie excepta, et ab aliis descripta sunt.” Codex hic igitur verisimillime a studioso quodam ex ore Gomari scriptus est.

Eiusdem Commentarius in Epistolam Jacobi.

Fol. 230. Quoniam epistola Jacobi a Pontificiis . . . . Fol. 251 . . . . non ad convertentem pertinet. Fol. 19, 20.

Commentarius hic in utcunque alia forma typis excusus est in Gomari Operibus II, 381 seqq. Aeque ac loci communes supradicti a studioso quodam conscriptus est.

Originis incertae codex hic anno 1669 in catalogo invenitur. Gomarus (1563—1641) ab anno 1618 usque ad 1641 professor theologiae Groningae fuit.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

35. *Chartac. 15,5 × 20,9. 355 fol. Saec. XVII (1639).*

Henrici Altingii Theologia theoretica.

(Titulus est:) Theologiae problematicae pars prima, complectens theoretica, quae insignis theologus Henricus Altingius olim in Heidelbergensi Academia ad calamum dictavit, in Groningensi et Omlandica vero limavit auctioremque dedit. Anno 1639.

Typis excusa est in Altingii Scriptis theologicis Heidelbergensibus, II, 1 seq.

In nullo catalogo invenitur.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

36. *Chartac. 22,2 × 30,3. 17 fol. Saec. XVII.*

Subiunctus tomo libellos impressos Iohannis Duraei (1595/6—1680) continenti, qui per totam suam vitam conatus est diversas ecclesias Protestantes coniungere. Insuper:

Manuscripta Iohannis Duraei et de eius consiliis:

Fol. 1—2. Iudicium facultatis theologicae in Academia Leidensi de Duraei consiliis, Postridie Calendas Novembres CIƆIƆCLVI. Copia. Typis excusum in Bibliotheca Bremensi Cl. I fasc. VI.

Fol. 3—4. Idem facultatis theologicae Groningensis, XIII Nov. MDCLVI. Subscriptum a Matthaeo Pasore, facultatis decano.

Fol. 5—6. Idem facultatis theologicae Ultrajectinae, VII Kal. Oct. MDCLVI. Copia. Typis excusum in Bibliotheca Bremensi ut supra.

Fol. 7. Epistola Duraei facultati theologicae Groninganae, quacum mittit iudicia supradicta facultatum Leidensis et Ultrajectinae et facultatis iudicium rogat. Leowardiae 6/16 Nov. 1656. Autographum.

Fol. 8. Extract uit het Resolutieboeck der . . . . Staten van Stadt Groningen en Ommelanden. Martis den 9 Decemb. 1656. Ordines reddunt libellum Duraei non nuncupatum facultati theologicae Groninganae considerandum. Copia verificata a Nicolao Busch, secretario Ordinum.

Fol. 9. Epistola Duraei Samueli Maresio professori theologiae Groningano qua eum de statu conatuum suorum certiorem facit, Amstelodami 25 Jan./4 Febr. 1657. Autographum.

Fol. 10. Pensa ad unitatem evangelicorum promovendam elaboranda. Alia manu ac Duraei.

Fol. 11. Postulata quae theologi Sueci Ioh. Duraeo tradiderant tanquam conditiones ad promovendam pacificationem necessarias. Eadem manu ut supra.

Fol. 12. Extract uit een missive van d'Heere Johan Schulenborch geschreven aen d' . . . . Staten van Stadt ende Lande, ofte derselver . . . . Gedeputeerden in den Hage den 4 Septemb. N. S. 1656. Mittit iis libellum Duraei de unitate ecclesiarum Protestantium. Copia verificata a Nicolao Busch secretario Ordinum.

Fol. 13. Epistola Duraei Ordinibus Deputatis Groningae et Omlandiarum,

qua eos adhortatur ut coniunctioni ecclesiarum Protestantium faveant aeque ac ceteri Ordines Reipublicae, Groningae . . . . Novemb. 1656. Autographum Belgico sermone.

Fol. 14. Extract uyt 't register der resolutien van de . . . . Staten Generael . . . . Mercurii den 23e Augustii (*sic*) 1656. Ordines Generales lecta remonstrantione Duraei referunt hanc Ordinibus provinciarum. Copia.

Fol. 15. Extract uyt het Register der Resolutien vande . . . . Staten Generael . . . . Martis den 7en November 1656. Lecta secunda remonstrantione Duraei Ordines referunt requestrantem Ordinibus provinciarum. Copia verificata a Praeside et Actuario Ordinum Generalium.

Fol. 16. Resolutio Ordinum Deputatorum Ultrajectinorum, qua pollicentur conatibus Duraei se fauturos esse, 8 Oct. 1656. Copia Belgico sermone.

Fol. 17. Extract uyt het daegelyxe resolutie boeck van de . . . . Gedeputeerde Staten van Vrieslant. Donderdach den 6. Novemb. 1656. Pollicentur idem quod Ordines Ultrajectini. Copia verificata a secretario Ordinum.

Primum in catalogo anni 1833 invenitur liber hic originis incertae.
In ligatura e corio fusco facta saeculi XVIII.

---

37. *Chartac. 15,8 × 20,1. 282 fol. Saec. XVIII (1748—1794).*
Nicolai Guilielmi Schroeder Dictata in antiquitates Hebraeas.

Autographa.

Nic. Guil. Schroeder (1721—1798) fuit professor linguarum Orientalium Groningae.
Acquisita haec dictata sunt in auctione viri doct. van Eerde anno 1836 (Catal. n°. 6968).
In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

38. *Chartac. 10,1 × 16. 84 fol. Saec. XVIII (1750).*
Eiusdem Observationes philologicae in Hoseam.

Autographae.

Verisimillime e legato nepotis eius Nic. Guil. Schroeder Steinmetz (1793—1826).
In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

39. *Chartac. 10,1 × 16. 28 fol. Saec. XVIII (1750 et 1761).*
Eiusdem Observationes philologicae in I librum Samuelis.

Autographae.

Origo et ligatura ut supra.

---

40. *Chartac. 10,2 × 15,7. 41 fol. Saec. XVIII (1751).*
Eiusdem Observationes philologicae in librum Deuteronomii.

Autographae.

Origo et ligatura ut supra.

---

41. *Chartac. 10,6 × 16,8. 2 vol. 99 et 34 fol. Saec. XVIII (1751 et 1766).*

Eiusdem Observationes in librum Threnorum.

Autographae.

Origo ut supra.

Vol. I sine ligatura, vol. II in ligatura chartacea.

---

42. *Chartac. 10,2 × 15,9. 331 fol. Saec. XVIII (1752—1756).*

Eiusdem Annotationes in Ieremiam.

Autographae.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea.

---

43. *Chartac. 16,1 × 20,4. 3 vol. 269, 257 et 470 fol. Saec. XVIII (1752—1783).*

Eiusdem Praelectiones in antiquitates Hebraeas.

Vol. I. 1757—1783. Vol. II. 1777.

Eiusdem Praelectiones in antiquitates ecclesiasticas et politicas.

Vol. III. 1752—1754.

Autographae.

Acquisita haec dictata sunt in auctione viri doct. van Eerde anno 1836 (Cat. 6967).

Vol. I et II in ligatura chartacea saeculi XVIII, vol. III sine ligatura.

---

44. *Chartac. 16 × 20,3. 241 fol. Saec. XVIII (1757).*

Eiusdem Observationes philologicae in Iesaiam.

Autographae.

Verisimillime e legato nepotis eius Nic. Guil. Schroeder Steinmetz (1793—1826).

In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

45. *Chartac. 16,3 × 20,8. 108 fol. Saec. XVIII (1758).*

Eiusdem Dictata in Hoseam.

Autographa.

Origo et ligatura ut supra.

---

46. *Chartac. 10 × 16,3. 24 fol. Saec. XVIII (1760).*

Eiusdem Observationes philologicae in librum Genesis.

Autographae.

Origo ut supra.

Sine ligatura.

---

47. *Chartac. 16 × 20. 369 fol. Saec. XVIII (1764).*
Eiusdem Observationes in Psalmos.
Autographae.
Videtur esse pars secunda, quia tantum de psalmis 39 usque ad 150 agitur.
Origo ut supra.
In ligatura chartacea saec. XVIII.

---

48. *Chartac. 16,5 × 20,3. 220 fol. Saec. XVIII (1767).*
Eiusdem Dictata in Ioëlem, Amosum et Obadiam.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

49. *Chartac. 16,3 × 20,9. 94 fol. Saec. XVIII (1769).*
Eiusdem Observationes in Nahumum et Habacucum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

50. *Chartac. 16,4 × 20,2. 190 fol. Saec. XVIII (1769 et 1770).*
Eiusdem Observationes in Zefaniam, Haggai et Zachariam.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

51. *Chartac. 16 × 20,4. 2 vol. 240 et 190 fol. Saec. XVIII (1771 et 1772).*
Eiusdem Dictata ad Ezechielem.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

52. *Chartac. 15,8 × 20. 218 fol. Saec. XVIII (1778).*
Eiusdem Observationes exegeticae in Hoseam et Ioëlem.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

53. *Chartac. 16 × 20. 119 fol. Saec. XVIII (1779).*
Eiusdem Observationes exegeticae in Amosum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

54. *Chartac. 16 × 19,5. 14 fol. Saec. XVIII (1779).*
Eiusdem dictata in Obadiam.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

55. *Chartac. 16 × 20,2. 110 fol. Saec. XVIII (1780).*
Eiusdem Observationes philologicae in Micham.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

56. *Chartac. 16 × 20,4. 461 fol. Saec. XVIII (1781).*
Eiusdem Observationes in librum Psalmorum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

57. *Chartac. 15,7 × 19,8. 321 fol. Saec. XVIII (1784—1786).*
Eiusdem Prolegomena et Observationes in Ieremiam.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

58. *Chartac. 15,8 × 20. 365 fol. Saec. XVIII (1787—1789).*
Eiusdem Observationes philologicae in Pentateuchum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

59. *Chartac. 16 × 20,3. 213 fol. Saec. XVIII (1790).*
Eiusdem Observationes selectae in loca difficiliora libri Psalmorum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

60. *Chartac. 15,5 × 19,5. 194 fol. Saec. XVIII (1792).*
Eiusdem Prolegomena et Observationes in Ieremiam.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

61. *Chartac. 16 × 20. 17 fol. Saec. XVIII (1793).*
Eiusdem Observationes quaedam in librum Threnorum.
Autographae.
Origo et ligatura ut supra.

---

62. *Chartac. 10 × 16,2. 14 fol. Saec. XVIII.*

Eiusdem Observationes in Ionam.

Autographae.

Origo ut supra.

Sine ligatura.

63. *Chartac. 10 × 16. 23 fol. Saec. XVIII.*

Eiusdem Observationes ad Malachiam.

Autographae.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea saeculi XVIII.

64. *Chartac. 16,2 × 21,4. 627 pag. Saec. XVIII (1762—1764).*

Pauli Chevallier Institutiones theologicae.

Paulus Chevallier (1722—1796) fuit professor theologiae Groninganus.

Codex est donum Henrici Guilielmi Tydeman professoris Lugdunensis anno 1840.

In ligatura chartacea saeculi XVIII dorso e corio facto.

65. *Chartac. 16,1 × 21,3. XVI et 228 inscriptae pag. et multa non inscripta fol. Saec. XVIII.*

Eiusdem Commentatio de naturalistis et naturalismo.

Praecedit schema commentationis.

Origo et ligatura ut supra.

66. *Chartac. 16,7 × 21,1. 43 fol. Saec. XVIII.*

Iacobi de Rhoer Dictata in epistolam Pauli ad Romanos.

Autographa.

De Rhoer (1723—1813) fuit professor linguarum classicarum et historiae Groninganus.

Anno 1832 acquisita in auctione viri cl. H. J. Arntzenii (Cat. n°. 1605).

Sine ligatura.

67. *Chartac. 16,8 × 21. 50 fol. Saec. XVIII.*

Eiusdem Dictata de stilo Sanctae Scripturae.

Origo ut supra (Catal. n°. 1605).

Sine ligatura.

68. *Chartac. 16,7 × 21,5. 47 fol. Saec. XVIII.*

Antonii Brugmans Dictata in Logicam ad ductum cl. 's Gravesande.

Antonius Brugmans (1732—1789) fuit professor logicae et physicae Franekerae postea Groningae.

Acquisita in auctione viri doc. H. J. Arntzenii anno 1832 (Cat. n°. 1594).

Sine ligatura.

69. *Chartac. 16,6 × 21,2. 327 pag. Saec. XVIII.*

Iohannis Ruardi Dictata in epistolam secundam Pauli ad Corinthios.

Ruardi (1746—1815) fuit theologiae professor Groninganus.

In nullo catalogo invenitur.

In ligatura chartacea saec. XVIII dorso e corio facto.

---

70. *Chartac. 13,5 × 22. 176 pagg. Saec. XIX (1822).*

Institutiones hermeneuticae Veteris Foederis auctore Hermanno Muntinghe.

Hermannus Muntinghe (1752—1824) fuit theologiae professor Groninganus.

Discipulus qui dictata haec scripsit fuit Petrus Hofstede de Groot qui a. 1873 Bibliothecae donavit.

In ligatura chartacea saec. XIX.

---

71. *Chartac. 14 × 22. 199 pag. Saec. XIX (1821—1824).*

Annotata ad loca selecta Veteris Foederis eodem auctore.

Ad calcem legitur: Hucusque perveneramus ante ferias Paschales anni 1824, in quibus mors acerba virum optimum 24 Aprilis Leovardiae aetatis anno 71 nimis etiam cito, nobis eripuit.

Origo et ligatura ut supra.

---

72. *Chartac. 15,8 × 21,3. 315 fol. Saec. XVI (1587).*

Abeli Coenders de Helpman Quaestiones et observationes ex iure civili.

Scriptae sunt Marpurgi anno 1587 autographae.

Abel Coenders natus est a. 1564, erat consul Groninganus a. 1619, membrum Consilii Status et Ordinum Generalium et obiit a. 1619. Vide Nobiliarium Groninganum Guilielmi Coenders, ed. H. O. Feith, pag. 85 et locos ibi citatos.

Codex emptus est in auctione viri doct. H. A. Werumei anno 1783 (Catal. MSS. 4°. W.).

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

73. *Chartac. 16 × 20,1. 2 vol., 535 et 166 et compluria folia non inscripta. Saec. XVI (1596).*

Mellaci Brunsemae Oratio pro nova iuridica facultate Groningae instituta perlectione. d. VI Julii 1596. I, Fol. 1—11.

Eiusdem Dictata in Institutiones Iustiniani. I, Fol. 1—535 et II.

Vide de hoc professore qui docuit antequam Academia ipsa Groningana condita erat, Jonckbloet, Gedenkboek, 27.

Codex hic donum est Rodolphi Wycheringe senatoris Groningani Academiae curatoris anno 1620. Fortasse ipse fuit discipulus Mellaei Brunsemae et scripsit haec dictata.

In ligaturis membranaceis saeculi XVII.

---

74. *Chartac. 16 × 21,5. 181 fol. Autographum. Saec. XVII (1657—1664).*

Egberti Bergmanni Disputatio iuridica de iure antichretico. Fol. 1—106. Fol. 106^{verso} vacat.

Fol. 1: Aurica Fris. Orient. 1664 mense Septembr. inchoate.

Eiusdem Cessio Schwartzenbergica seu Responsum iuridicum de cessione .... inter .... Georgium Wilconem, liberum Baronem in Schwartzenbergh et Hohenlantsberg, Grietmannum Dongriae Orientalis cum socio cedentes et Georgium Friedericum, Colonellum etc., Beetchumanium cessionarium. Fol. 109—140. Fol. 140^{verso} vacat.

Fol. 109: Aurica Fris. or. Ar. 1657.

Eiusdem Disceptatio de Coena Domini et anima rationali contra Petrum Drenhuisen, theol. cand. Fol. 141—181. Fol. 181^{verso} vacat.

Fol. 149: Leovardiae, 20 Mart. 1659. *Fol. 178:* Dabam in castro Holdingano ad pagum Aenjumensem mense April. Ao. 1659.

Anno 1832 codex hic acquisitus est ab Archivo Groningano in auctione viri cl. H. J. Arntzenii (Catal. n°. 1600) et anno 1897 translatus in Bibliothecam.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

75. *Chartac. 21,2 × 33. 2 vol. 842 et 595 pag. Saec. XVII.*

Adversaria iuridica.

Literarum ordine disposita. Vol. I: Ignorantia — Pupillus. Vol. II: Qualitas — Uxor.

Originis incertae anno 1888 provenit e Iudicio cantonnali Appingedamensi et in Archivum Groninganum positus est codex, unde anno 1897 in Bibliothecam Universitatis translatus est.

In ligaturis chartaceis saeculi XVIII.

---

76. *Chartac. 16,1 × 20,6. 273 fol. Saec. XVIII.*

Forum Groninganum. Fol. 1—95. Fol. 95—99^{verso} vacant.

Processus Iuris vel Modus procedendi breviter et compendiose comprehensus, quantum potuit secundum usum ac observantiam, in Camera Hovetmannorum caeterisque Iudiciis inferioribus Omlandiae. Fol. 100—247^{verso}. Cum additionibus, Fol. 248—273^{verso}.

Anno 1888 acquisitus est codex ab Archivo Groningano e libris viri cl. J. S. G. Koning, unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saeculi XIX.

---

77. *Chartac. 16,3 × 21. 54 fol. Saec. XVIII (1751—1752).*

Christiani Henrici Trotz Compendium iuris naturae secundum Hugonis Grotii De iure belli ac pacis.

Christ. Henr. Trotz (1701—1773) fuit professor Franekerae postea Traiecti ad Rhenum.

Acquisitum in auctione viri doct. H. J. Arntzenii anno 1832 (Catal. n°. 1604).

Sine ligatura.

---

78. *Chartac. 15,5 × 20,2. 451 pag. Saec. XVIII.*

Eiusdem Dictata in ius publicum.

Origo ut supra. (Catal. n°. 1584).

In ligatura chartacea saeculi XVIII dorso e corio facto.

---

79. *Chartac. 15,5 × 20,2. 177 inscripta et compluria vacua relicta fol. Saec. XVIII.*

Eiusdem Dictata in ius feudale patrium.

Apparet dictata haec virum doct. Trotz professum esse in Academia Ultrajectina.

Origo ut supra (Catal. no. 1584).

In ligatura ut supra.

---

80. *Chartac. 20,8 × 33,4. XVIII et 930 pag. Saec. XVIII (1762—63).*

Frid. Ad. van der Marck. Resolutiones quaestionum et dubiorum Iuris Naturae, Iuris publici universalis et Politices Generalis a praestantissimis auditoribus suis inter familiares sermones propositorum die Octobr. 1762 usque ad diem Julii 1763.

Praecedit index quaestionum cet. a die . . . . Nov. 1763 usque . . . .

Nomina studiosorum qui quaestiones posuerunt adiuncta sunt.

Frid. Ad. van der Marck (1719—1800) fuit Professor iuris Groninganus.

Originis incertae, post a. 1841 in Bibliothecam pervenit.

In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

81. *Chartac. 20,8 × 32,8. 11 pag. Saec. XVIII.*

Eiusdem Commentatio de contractu quem nostrates Beklemminge vocant.

Transscriptum et collatum cum originali a Carolo Christano Paehlig, prof. Groningae die VII Julii a. 1809. Quo anno commentatio haec a van der Marck scripta sit non liquet, sed videtur tempore quo Paehlig studiosus Groningae erat et discipulus viri doct. van der Marck (1768—1774). Paehlig mortuus est a. 1814, sed demum post a. 1841 in Bibliothecam codex pervenit.

In ligatura chartacea dorso linteo saeculi XIX.

---

82. *Chartac. 16,5 × 21,2. 5 vol. coniunctim 1370 foliorum. Saec. XVIII (1776 seq.).*

Dionysii Godefridi van der Keessel Praelectiones de iurisprudentia criminali.

Est autographum ipsius van der Keessel (1738—1816) qui professor erat Groningae et (inde ab a. 1770) Lugduni Batavorum. Erat post eius mortem in manibus discipuli et propinqui Angeli Iacobi Cuperi, donec in huius bibliothecae auctione emptum est anno 1832.

In ligaturis chartaceis saeculi XIX dorsis e corio factis.

---

83. *Chartac. 21 × 33,3. 734 pag. Saec. XIX (1804).*
Car. Christ. Paehlig Dictata in Institutiones Iustiniani.
Autographa.
Car. Christ. Paehlig (1754—1814) fuit Professor iuris Groninganus.
Originis incertae, post a. 1841 in Bibliothecam pervenit.
In ligatura chartacea.

---

84. *Chartac. 21,4 × 33,5. 224 fol. Saec. XIX (1804—'06).*
Eiusdem Dictata in praxin forensem.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

85. *Chartac. 21 × 33,5. 523 pag. Saec. XIX (1805—1809).*
Eiusdem Dictata in Pandectas.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

86. *Chartac. 21,1 × 33,3. 162 fol. Saec. XIX (1812 et '13).*
Eiusdem Dictata ad Codicem de ordine iudiciorum civilium.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

87. *Chartac. 20,5 × 33,3. IV et 585 pag. Saec. XIX.*
Eiusdem Dictata in Institutiones Iustiniani.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

88. *Chartac. 22 × 28,5. 272 pag. Saec. XIX.*
Eiusdem Dictata in locos difficiles Institutionum.
Autographa.
Origo et ligatura ut supra.

---

89. *Chartac. 16,7 × 20. 362 pag. Saec. XIX (1834).*
Seerpii Gratama Dictata in ius naturale. Pag. 1—292. Pag. 293—297 vacant.
Eiusdem Dictata in ius sociale. Pag. 298—362.
Scripta ab Henrico Octavio Feith Jre. anno 1834.
Seerpius Gratama (1757—1837) fuit professor iuris Harderovici, deinde Groningae.
Origo et ligatura ut supra.

---

90. *Chartac. 16,8×20,9. 2 vol. 154 et 141 pag. Saec. XIX (1834—1835).*

Eiusdem Prolegomena Iuris Publici Universalis.

Scripta ab Henrico Octavio Feith Jre anno academico 1834/5.

Origo et ligatura ut supra.

---

91. *Chartac. 16,6 × 20,5. 269 fol. Saec. XVIII (1787).*

Henrici Jani Arntzenii . . . . Specimen de origine et progressu iuris Belgici civilis.

Continet hic codex duo exempla huius speciminis quod anno 1787 Groningae apud Jacobum Dikema typis excusum est. Alterum (fol. 1—81) est manuscriptum e quo liber typis excusus est. Alterum (fol. 82—269) est correctum et emendatum e quo prius transscriptum est.

H. J. Arntzenius, auctor huius libri, non est professor illius nominis, sed filius eius iurisconsultus Groninganus, qui patri suo illud opus dedicat. Ex eius auctione in Bibliothecam pervenit anno 1832 (Catal nº. 1609).

Sine ligatura.

---

92. *Chartac. 16,7 × 21,3. Saec. XIX (1820—1822).*

Dictata varia Cornelii de Ranitz studiosi Groningani.

1. Cornelii Adriani van Enschut in Encyclopaediam Juris. 1820—1821. 257 pag.
2. Seerpii Gratama in Ius Naturae. 1820—1821. 620 pag.
3. Eiusdem in Historiam Iuris Romani. 1821—1822. 290 pag.
4. Eiusdem in Institutiones Iustinianeas. 1821—1822. 217 pag.
5. Eiusdem in Institutiones Iustinianeas. 1820—1821. 226 pag.
6. Eiusdem in Pandectas I 1821—1822. 221 pag.
7. Eiusdem in Easdem II. 1821—1822. 322 pag.
8. Eiusdem in Easdem III. 1821—1822. 229 pag.
9. Alb. Jac. Duymaer van Twist over het Wetboek Napoleon I. 422 pag.
10. Evenzoo II. 313 pag.
11. Evenzoo III. 349 pag.
12. Hendrik Nienhuis over het Burgerlijk Wetboek I. 319 pag.
13. Evenzoo II. 212 pag.
14. Evenzoo III. 245 pag.
15. Van denz. over het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging I, 218 pag.
16. Evenzoo II. 213 pag.
17. Seerpii Gratama in Ius publicum. 110 pag.
18. Gabini de Wal in Ius publicum et gentium. 1821—1822. 205 pag.
19. Seerpii Gratama in Ius criminale. 195 pag.
20. Gabini de Wal in Ius criminale. 1822—1823. 386 pag.

Donum viri doct. S. M. S. de Ranitz notarii publici Winsumani m. Oct. a. 1890.

In ligaturis chartaceis.

---

93. *Chartac. 16,8 × 20,8. 348 pag. Saec. XIX (1833?).*

Gabini de Wal Introductio ad universam iurisprudentiam sive Encyclopaedia et Methodologia iuris.

Dictatum scriptum ab Henrico Octavio Feith Jre anno 1833 (?). Ipse anni significationem 1834 *in fronte codicis inscripsit; cum autem de Wal d. XXII Sept. a. 1833 obierit, in numero videtur erravisse. Gabinus de Wal (1785—1833) fuit professor iuris primo Franequerae, deinde Groningae.*

Donum viri doct. J. A. Feith anno 1896.

In ligatura chartacea saeculi XIX dorso e corio facto.

---

94. *Chartac. 16,6 × 20,5. 352 pag. Saec. XIX (1834).*

Jacobi Hermanni Philipse Historia iuris Romani.

Dictata scripta a viro cl. Henrico Octavio Feith Jre anno 1834.

Jacobus Hermannus Philipse (1797—1875) fuit professor iuris Franequerae, deinde Groningae.

Origo et ligatura ut supra.

---

95. *Chartac. 16,3 × 21. 350 pag. Saec. XIX (1835).*

[Eiusdem] Dictata in libros XX usque XXXVI et XLII partis IV Institutionum.

Scripta ab Henrico Octavio Feith Jre anno 1835.

Origo et ligatura ut supra.

---

96. *Chartac. 16,7 × 20,9. 289 pag. Saec. XIX (1834—1836).*

Cornelii Star Numan Scholae de iure criminali.

Dictatum scriptum ab Henrico Octavio Feith Jre annis 1834—1836.

Cornelius Star Numan (1807—1857) fuit professor iuris Groningae.

Origo et ligatura ut supra.

---

97. *Chartac. 15,8 × 20,3. 176 fol, quorum complura vacant. Insuper post secundum quodque folium foliolum insertum est. Saec. XVII (1675).*

Annotationes in physicam.

Scriptae sunt anno 1675 ab Edzardo Smith phil. stud. Hic autem Kal. Iuliis a. 1675 Groningae in Albo Academico inscriptus est Groninganus. Anno 1675 Groningae physicam docebat Gerhardus Lammers (1642—1719). Post annum 1841 codex hic in Bibliothecam pervenit.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

98. *Chartac. 16,3 × 20. 214 fol. Saec. XVIII (1713).*

Hermanni Boerhave Tractatus collegii chemici.

Dictatum anni 1710, anno 1713 a quodam Medero descriptum. Qui fueritne is J. C. Meder zoologus qui a. 1745 obiit, non liquet. Legitur in fronte: Ex MSS. R. Pabus 1733. *Rudolphus Pabus Groninganus V. D. M. in pago Farmsum obiit anno 1769. Haud prius quam in catalogo a. 1841 codex hic invenitur.*

In ligatura e corio facta saeculi XVIII.

---

99. *Chartac. 22,5 × 27. 6 fol. Saec. XVIII.*

Jacobi Theodori Klein Tentamen methodicae dispositionis echinodermatum.

Jac. Th. Klein (1685—1759) fuit Reipublicae Gedanensis secretarius et zoologus celeber.

Post annum 1841 in Bibliothecam pervenit.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saeculi XVIII.

---

100. *Chartac. 11 × 16,3. 309 fol. Saec. XIX (1833).*

Thunberg, Plantae Japonicae, in ordinem redactae ab Henrico Cornelio van Hall.

Van Hall (1801—1876) fuit professor botanices Groningae. Donum viri honorat. R. J. Schierbeek R. J. f. circiter annum 1890.

Sine ligatura.

---

101. *Chartac. 14,6 × 20,9. 333 fol. Cum paucis initialibus pictis. Saec. XV. (1487—1489).*

Aristotelis Liber de coelo.

(Fol. 1—2. Observationes breves. Fol. 2verso vacat.) Fol. 3. Liber de coelo. De natura scientia fere plurima videtur circa magnitudines . . . . Fol. 52verso . . . . Et finiuntur libri de coelo.

Fol. 52verso: Scripti per manus Johannis Groningensis sub venerabili VII artium magistro et sacre theologie professore eximio magistro Jacobo de Amersfordia in alma universitate Coloniensi regente in famosissima bursa Laurentii Groningensis anno 1487.

Eiusdem Liber de generatione et de corruptione.

Fol. 53. De generatione autem et corruptione secundum causas naturales . . . . Fol. 86 . . . . Et nunc finitur secundus liber de generatione et corruptione. Fol. 86verso vacat.

Fol. 86: Scriptus per manus Johannis Alberti de Groninghen . . . . (*ut supra*) . . . . Anno domini 1488.

Eiusdem Meteorologica.

Fol. 87. De primis quidem igitur causis nature et de omni . . . . Fol. 131verso . . . . Et finiuntur libri metheoricorum per mentem doctoris magni.

Fol. 131verso . . . . In Colonia 1488 . . . . scripti per manus Johannis Groningensis sub . . . . (*ut supra*).

Eiusdem Naturalia parva.

Fol. 132. Quoniam autem de anima secundum se ipsam .... Fol 203 .... quod naturalia longo tempore sicut sunt. (Fol. 203^{verso}. Observatiunculae.)

Fol. 160verso et 171: Scriptus per manus Johannis Groningensis .... (*ut supra*).

Alberti Magni Tractatus de anima.

Fol. 204. Honorabilis Albertus Magnus. Bonorum honorabilium noticiam opinantes .... Fol. 332^{verso} .... In hoc finiuntur copulata trium librorum de anima sive mente Magni Doctoris Alberti. (Sequuntur annotationes breves.)

Fol. 332verso .... ipsa die qua studentes Coloniensis celebrabant festum apostolis qui fuit octava epiphanie domini 1489.

Omnes hi tractatus sunt elucidati commentariis et paraphrasibus. Jacobus de Amersfordia sive Thymaeus erat saeculo XV exeunte professor theologiae et ecclesiasticus Coloniae. Johannes Alberti Groningensis ignotus est. Fortasse est ille Johannes Alberti qui anno 1524 notarius erat Groningae. (Vide Register Arch. Gron. 1524, n⁰. 8).

De origine codicis nihil notum est. Anno 1669 in catalogo apparet.

In ligatura lignea saeculi XVI corio intecta fibula amissa. Intra ligaturam fragmenta missalis saeculi XV cum notis musicis.

---

102. *Membranac. 16,5 × 25,1. II et 139 fol. Litteris rubris et pictis item figuris astronomicis ornatus. Duabus manibus exaratus (fol. I, II, 1–73, 134—139; et fol. 74—133). Saec. XIV.*

Arzachelis Canones universales translatae a Gerardo de Cremona.

(Fol. I et II Tabulae astronomicae.) Fol. 1. Incipiunt canones universales Arzazelis quos transtulit magister Gherardus de Cremona .... Fol. 36^{verso} .... Expliciunt canones. (Fol. 37—73 tabulae astronomicae.)

Excerpta canonum Johannis de Lineriis.

Fol. 74. Excerpta canonum Johannis de Lineriis (— fol. 88). Passim tabulae astronomicae. Sequuntur aliae tabulae (fol. 89—133).

Tabulae astronomicae variae. Fol. 134—139.

Codex hic erat in bibliotheca Jacobi Christmanni (1554—1613) professoris linguarum orientalium Heidelbergae. Deinde erat Joachimi Borgesii scholae Groninganae rectoris qui eum vendidit Bibliothecae Academicae anno 1620.

In ligatura membranacea quae est fragmentum missalis cum notis musicis saeculi XV.

---

103. *Chartac. 10,3 × 14. 274 fol. Titulis et initialibus rubris. Saec. XVI ineuntis.*

Alberti Magni Speculum astronomiae.

(Fol. 1—3. Index manu saeculi XVII.) Fol. 3. Incipit speculum astronomie Alberti Magni de scientiis prohibitis et concessis .... Occasione quorundam librorum apud quos .... Fol. 13^{verso} .... nigromanticorum et specula hinc inde. Explicit libellus domini Alberti Magni quod speculum astronomie dicitur ....

Anonymi Sufficientia divisionis mathematicae.

Fol. 13^{verso}. Incipit quedam sufficientia divisionis mathematice in suas species . . . . Et porro de auctoribus et viciis librorum mathematice concesse ac licite. Fol. 14. Scientia mathematica prima sui divisione . . . . Fol. 18^{verso} . . . . in quo sunt quatuor litere. Item hic positi sunt libri nigromancie ut cavere possint si aliquem ad manus venerint.

Excerptum ex libro V^{o} Fortalitii fidei.

Fol. 19. Item ex 5^{0} libro fortalicii fidei consideracione secunda capitulo 2°. Item artes magice vel divinaciones . . . . Fol. 19^{verso} . . . . in decretorum 26 questione 5^{a} canones. Hec ex fortalicio fidei.

Excerpta ex libro qui dicitur Malleus maleficarum Jacobi Sprenger.

Incipiunt quedam excerpta ex libro qui dicitur malleus maleficarum edito a fratre Jacobo Sprenger ordinis predicatorum in Colonia, Inquisitione heretice pravitatis examinata et approbata a doctoribus in Colonia. Aliqui nituntur probare quod non sit catholicum . . . . Fol. 67^{verso} . . . . bracchio seculari tanquam hereticus impenitens. Expliciunt quedam excerpta ex tercia parte mallei maleficarum.

Nicolai Orayme Tractatus de intensione qualitatum. Cum figuris geometricis.

Fol. 68. Incipit tractatus de intensione qualitatum editus per ingentem Nicolaum Orayme . . . . Cum ymaginaciones meas de uniformitate et difformitate . . . . Fol. 95^{verso} . . . . Et hec omnia que dicta sunt ex qualitate parentum . . . . (continuata in fol. 119:) de velocitate dici . . . . Fol. 121^{verso} . . . . est in altitudine sibi dupla ad. (continuata in fol. 123:) prima et tertia ad secunda . . . . Fol. 123^{verso} . . . . Ac de uniformitate et difformitate intensionum sit tractatus. Explicit tractatus de intensione qualitatum magistri Orayme Nicolai . . . .

Rogerii Baconis Perspectiva applicata naturalibus. Cum figuris geometricis.

Fol. 96. Incipit perspectiva magistri Rogerii Bachon applicata naturalibus perdistincta. Propositus radicibus sapientie tam divine quam humane . . . . Fol. 118^{verso} . . . . pupillas in oculos ordinis si con — (continuata in fol. 128:) tingat unum prout videri duo . . . . Fol. 144^{verso} . . . . ignorans veritatem non possum sustinere. Explicit perspectiva Bacconis applicata naturalibus. (Sequitur appendix usque ad fol. 145.)

Roberti Lincolniensis Tractatus de fractionibus radiorum.

Fol. 124. Incipit tractatus Linconiensis de fractionibus radiorum. Utilitas consideracionis linearum et angulorum . . . . Fol. 127^{verso} . . . . at multiplicacionis academie nobis satis (continuata in fol. 122:) est cognita in operibus suis . . . . quod vivere non possemus. Explicit tractatus Linconiensis de fractionibus radiorum. (Sequitur:) Ex 2^{a} parte tractatus de iteracione qualitatum magistri Nicolai Orayme de effectu musicali . . . . (usque fol. 122^{verso}.)

Caroli Bovilli Liber de circuli quadratura. Cum figuris geometricis.

Fol. 145^{verso}. Caroli Bovilli Samarobrini liber de circuli quadratura. Si

linea recta nullo suorum punctorum .... Fol. 147verso .... quadrato circuli est dividue. Finit libellus de quadratura circuli.

Eiusdem Liber de cubicatione sphaerae. Cum figuris geometricis.

Fol. 147verso. Incipit liber Caroli Bovilli de cubicacione sphere. Quod circulus est in planis .... Fol. 149verso .... in spatium eidem equivalens convertitur. Finit liber cubicacionis sphere. Fol. 150—152verso vacant.

Nicolai Cusani Tractatus de mathematicis complementis. Cum figuris geometricis.

Fol. 153. Incipit tractatus domini Nicolai de Cusa .... de mathematicis complementis. Ad beatissimum papam Nicolaum quintum prologus. Tanta est potestas summi tui pontificatus .... quo sequitur adipisci. Primo advertendum quod in figura multangula .... Fol. 166 .... et valoris triangulos equare. Et hec sufficiant. Explicit secundus liber de mathematicis complementis Nicolai de Cusa.

Eiusdem Liber de mathematica perfectione. Cum figuris geometricis.

Fol. 166. Incipit liber eiusdem Nicolai de Cusa de mathematica perfectione ad dominum Anthonium cardinalem .... prologus. Sollicita est nobilis mens vera .... quam istorum libello supplex asscribi deposco. Intereo est ex oppositorum coincidentia mathematica .... Fol. 169 .... corrigantur asscriptas proposiciones.

Eiusdem Tractatus de reparatione kalendarii.

Fol. 169. Incipit tractatus domini Nicolai de Cusa de reparacione kalendarii. Ad laudem omnipotentis Dei .... Fol. 177verso .... ad eternam transferri memoriam. Explicit tractatus .... domini Nicolai de Cusa .... de reparacione kalendarii.

Eiusdem Ideota de staticis experimentis.

Fol. 177verso. Ideote de staticis experimentis liber incipit editus a domino Nicolao de Cusa. Frequentabat consorcium ydeote orator .... Fol. 182verso.... Ydeota. Si me amas diligens esto et vale. Deo gracias. Finit ydiote liber de staticis experimentis .... Amen.

Johannis de Muris Tractatus de correctione kalendarii.

Fol. 182verso. Sequitur tractatus magistri Johannis de Muris de correctione kalendarii. Sanctissimo in Christo patri .... Clementi sexto .... summo pontifici .... Fol. 183 .... eiusdem sua recidivacione corrigatur. Explicit epistola. Incipiunt quedam perambula. Nota ad correctiones calendarii .... Fol. 193verso .... quod posita est primus. Explicit libellus quatuor tractatuum magistri Johannis de Muris de correctione kalendarii. (Sequuntur annotationes breves.)

Anonymi de progressione numerorum.

Fol. 194. De progressione numerorum. Notandum quod quatuor regule .... Fol. 194verso .... quod discontinue complectentur.

Anonymi Aenigma de progressione.

Fol. 194^{verso}. Sequitur quoddam enigma de progressione .... in numerorum resultate.

Anonymi de mensuratione per numerorum proportiones.

Fol. 194^{verso}. Sequitur de mensuracione per numerorum proportiones .... per foramina.

Nomina stellarum fixarum. Fol. 195—196.

Notabilia aliquae de signis complexionum hominum et aliae dissertationes breves. Fol. 196^{verso}—201^{verso}.

Excerpta ex Speculo naturali Vincentii Bellovacensis.

Fol. 201^{verso}. Sequuntur alique notabilia ex speculo naturali Vincentii Belvacensis. Ex quarto libro capite 92°. Guilhermus de conchis .... Fol. 207 .... clavium mosaicarum et tabularum. Hec de computo sufficiant.

Boethii Geometriae liber II. Cum figuris.

Fol. 207^{verso}. Incipit liber secundus geometrie Boecii. Rubrica prima. Superioris vero tractatu voluminis omnia geometrice artis .... Fol 214 .... eiusdem quantitatis in omni loco ....

Excerpta ex Boethii Geometriae libro I. Cum figuris.

Fol. 214. Item sequuntur alique excerpta ex primo libro geometrie Boecii. Item mensura est quidquid pondere .... Fol. 216 .... minores constituunt numerum. Hec ex primo libro geometrie Boecii.

Excerpta ex Boethii Arithmeticae libris I et II. Cum figuris.

Fol. 216. Item sequuntur alique excerpta ex primo libro arithmetice Boecii. Item capite 3° diffinitur .... Fol. 219 .... Hec predicta ex primo libro Boecii de arithmetica; quo vero sequuntur ex secundo libro eiusdem spherici excerpta .... Fol. 221^{verso} .... Hic ex secundo libro arithmetice Boecii.

Regulae de mutationibus aeris ad pluviam.

Fol. 222. Incipiunt alique regule de mutacionibus aeris ad pluviam. Si sol fuerit in hemispherio australi .... Fol. 223^{verso} .... Item quere in laterem.

Excerpta ex Petri Criniti libro XXI° de honesta disciplina.

Fol. 224. Item de stadio ex libro 21 Petri Criniti de honesta disciplina capite primo. Quo vices sit accipiendum stadium .... Fol. 224^{verso} .... 18 calami et 3 pedes.

Nicolai Cusani Determinatio carenae quadragenae et septenae.

Fol. 225. Determinacio .... Nicolai de Cusa .... circa karenam quadragenam et septenam. Scientie est quod de carena .... Fol. 225^{verso} .... obtinens carenam unde.

Excerptum ex anonymi tractatu de musica.

Fol. 225^{verso} .... Sequitur pulchrum excerptum ex tractatu de musica. Nova est regula que de omni cantu .... Fol. 230^{verso} .... etiam in parte modus ipsius corrigendi. Et sic est finis. Explicit excerptum ex quodam

tractatulo de musica. Et ipse tractatulus habetur ad plenum in libello fratris nostri Henrici Goude cum litera V signato. (Sequuntur notae musicales.)

Excerptum ex Pauli de Middelburgo X quaestionibus propositis Johanni Lichtenberger.

Fol. 231. Ex Pauli de Middelburgo in supersticiosum vatem videlicet Johannem Lichtenberger lucubracione seu invectiva de 10 questionibus quas eidem Johanni solvendas proponit, ante prognosticum suum 20 annorum quod ipse dominus Johannes male allegavit. Ceterum Nerilinum tuum et Reynaldum tuum Lollardum .... Fol. 232 .... Ex Urbino kalendis Januarii anno 1492 per Paulum de Middelburgo Zelandie. Item hic Paulus.

Canon fratris Everhardi de Warendorp. Cum figuris geometricis.

Fol. 232. Incipit canon fratris Everhardi de Warendorp in Ezens. Incipit canon resolvendi quamvis arcus quadrantis portionem .... Fol. 232^verso^ .... describatur arcus f m c quem queris.

Excerpta ex Margarita physica de lineis. Cum figuris.

Fol. 233. Incipiunt quedam excerpta ex mergarita phisica de lineis .... ut in mergarita phisica dicitur.

Abacus de metrorum pedibus.

Fol. 233^verso^. Abacus de metrorum pedibus. Item sequuntur aliqua de pedibus versuum seu metrorum sumpta ex libris beati Augustini de musica sua. Item decastichon est carmen decem versuum.

Tabulae de ordinato ac debito victualium foro. Fol. 234—239.

Tabulae de mensuratione terrarum secundum modum Hollandorum et ceterarum regionum. Fol. 239^verso^—242.

Tafel van onderdeelen van roeden, voeten en duimen. Ned. Fol. 242^verso^—243.

Tafel van morgens en pondematen. Ned. Fol. 243^verso^.

Tafel van landhuren. Ned. Fol. 244—246^verso^.

Tabula longitudinarum calamorum in Westergoo. Fol. 247—248.

Tabula talentatorum Frisicorum. Fol. 248^verso^—267^verso^.

Verhandeling over quadraten en cirkels.

Fol. 268. Hier volghen sommighe practiken van quadraten ende circulen. .... Fol. 268^verso^ .... van die vorseide cubicacij.

Manier om ronselen te maken.

Fol. 268^verso^. Hier na volghet een constelike manier om menigherleye ronselen te maken van 6 of 7 of 8 of 9 of van 10 staven of oec van meer .... Fol. 270 .... of 7 of 8 of 9 of van 10 staven. Fol. 270^verso^ onbeschreven.

Calculatio areae circuli. Fol. 271.

Tabula cordarum mediatarum. Fol. 271^verso^.

Residuum tabulae. Fol. 272—273.

Tabula differentiae minutorum proportionalium. Fol. 273^verso^.

Verklaring der tabula cordarum mediatarum. Ned. Fol. 274. Fol. 274^verso^ onbeschreven.

Fol. 274. Hier begint een curte bedudinghe van de tafel cordarum mediatarum.

Codex hic videtur scriptus esse in Frisia.

In fol. 3 legitur: Walterus ab Enchusen (*manu saeculi XVII*), *qui ut videtur tabulam contentorum adiunxit* (*fol. 1—2*). *In catalogo anni 1841 codex primum invenitur.*

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

104. *Membranac. 11,7 × 15,7. 46 fol. Cum initialibus pictis, titulis rubris et figuris astronomicis. Saec. XIV.*

Johannis de Sacrobosco Algorismus.

Fol. 1. Incipit algorismus. Omnia que a primeva rerum processerunt .... Fol. 6^verso^ .... tam in numeris quadratis quam in cubicis.

Eiusdem Computus ecclesiasticus.

Fol. 7. Nova computatio compoti magistri Johenis de Sacrobosco incipit. Compotus est scientia considerans tempora .... Fol. 26^verso^ .... opus hoc per temporis evum. Amen.

Eiusdem Tractatus de sphaera mundi.

Fol. 26^verso^. Incipit tractatus de spera. Tractatus de spera in quatuor capitulis distinguimus .... Fol. 36^verso^ .... aut mundi machina dissolvetur. Explicit tractatus de spera.

Post fol. 32 et 34 pauca folia desunt.

Tabulae et figurae astronomicae. Fol. 37—40.

Calendarium anni 1307. Fol. 40^verso^—46^verso^.

Anni significatio hic in fol. 46^verso^ invenitur.

Codex hic originis incertae non ante annum 1841 in catalogo apparet.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saeculi XIX.

---

105. *Chartac. 14,1 × 20,5. Ad initium et ad finem laceratus. 49 fol. Tribus manibus exaratus: fol. 1—8; 9—36; 37—49. Cum titulis et initialibus rubris et figuris astronomicis. Saec. XV.*

Libellus arithmeticus. Fol. 1—8^verso^. Initium et finis desunt.

Liber chronologicus. Fol. 9—36^verso^.

Iuvenibus in arte dictandi non bene veritas, quoddam opusculum. Fol. 37—49^verso^. Deest finis.

Originis incertae. Post annum 1877 ab Archivo Groningano acquisitus est, unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.

Sine ligatura.

106. *Chartac. 21,5 × 32,7. 120 fol. Saeculi XVII. (1612). Autographum.*
Nicolai Mulerii Tabularum Frisicarum pars altera planetarum, lunae et solis motus, constructarum a. 1612.

Nicolaus Mulerius (1564—1645) fuit professor medicinae et matheseos Groningae. Prima pars tabularum Frisicarum edita est Alcmariae apud Jacobum Meesterum anno 1611.

In catalogo a. 1722 invenitur, donum viri doct. Ad Mens. Isinck, prof. Gron. (1668—1727).

In tegumento membranaceo.

---

107. *Chartac. 9,7 × 15,3. 61 fol. Saec. XVII (1655).*
Guidonis Ubaldi e Marchionibus montis Planisphaeriorum universalium theoria.

Fol. 10—39 vacant.

Guido Ubaldus Beneamatus anno 1653 mortuus est. In fol. 61verso legitur: Scripsit Petrus a Schooten Hagae Comitis Anno 1655 mense Septembri.

Donum Jacobi Baart de la Faille medicinae professoris. In catalogo anni 1833 invenitur.

In ligatura chartacea saeculi XVII.

---

108. *Chartac. 15 × 22,5. 103 fol. Saec. XVII (1632).*
Problemata geometrica Francisci a Schooten.

In fronte: Problema astronomicum et geometricum, voorgestelt door Johan Stampioen de Jonghe Mathematicus . . . . Gedrukt met MS. aant.

In ligatura est index contentorum saeculi XIX.

In fol. 1 legitur: Franciscus a Schooten Anno 1632 5 Decembris.

Franciscus van Schooten Sr. (1581—1646) fuit consul et matheseos professor Lugduni Batavorum. Filius eius eiusdem nominis († 1661) eodem munere functus est. Uter codicem scripserit, non liquet.

Origo et ligatura ut supra.

---

109. *Chartac. 10,5 × 16,5. 108 fol. Saec. XVII.*
Francisci a Schooten libri IV Matheseos universalis. Fol. 1—102.
Eiusdem pars altera, quae est Arithmetica. Fol. 103—108.

Origo et ligatura ut supra.

---

110. *Chartac. 19,7 × 29,7. 22 fol. Cum multis figuris geometricis. Saec. XVII.*
Petri et Francisci van Schooten fratrum varia arithmetica.

Petrus van Schooten (1634—1679) aeque ac pater et frater fuit professor matheseos Lugduni Batavorum.

Origo et ligatura ut supra.

---

111. *Chartac. 16,3 × 21. 138 fol. Saec. XVII.*
Euclidis Elementa explicata a Petro a Schooten.
Origo et ligatura ut supra.

---

112. *Chartac. 21,8 × 33. LXIV et 383 pag. Cum plerisque figuris geometricis. Saec. XVII.*
Petri van Schooten Specimen problematum algebraicorum.
Origo ut supra.
In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

113. *Chartac. 17 × 21,4. 129 fol. Cum figuris geometricis. Saec. XVIII.*
Antonii Brugmans Dictata in Euclidis Geometriam.
Antonius Brugmans (1732—1789) fuit matheseos professor Groninganus.
Anno 1832 acquisita in auctione viri clarissimi H. J. Arntzenii (Catal. n°. 1594).
Sine ligatura.

---

114. *Chartac. 16 × 21,2. 108 fol. scripta. Saec. XVII (1656—1662). Autographum.*
Mensonis Altingii Notulae itineris mei per Germaniam, Helvetiam et Galliam.
Ut ex dierum significatione apparet iter hoc susceptum est inde a d. XXIX Februarii anni 1656 usque ad mensem Aprilis a. 1662.
Menso Altingius (1637—1713) per annos 1672—1678 fuit praefectus iudicii Selwerdensis et postea saepius rationalis et consul Groningae.
Verisimillime liber hic in auctione Altingii acquisitus est a civitate Groningana (Catal. n°. 1027), quae anno 1897 eum Bibliothecae Universitatis commodavit.
In ligatura chartacea saeculi XVII.

---

115. *Chartac. 20,5 × 33. 179 fol. Saec. XVII (1692—1693 et postea) Autographum.*
Mensonis Altingii Geographia de Batavis et Frisiis eorumque conterminis. Fol. 1—91verso.
Fol. 1: Coepta MIↃCXCII in Majo . . . . explicita MIↃCXCIII in Martio.
Eiusdem Liber de itineribus per Graeciam cum adjacentibus regnis et insulis. Fol. 92—179verso.

Primum opus typis excusum est emendatum et auctum sub titulis: Descriptio, secundum antiquos agri Batavi et Frisii sive Notitiae Germaniae inferioris. Amstelaedami, apud Henr. Wetstenium 1697. fol. et: Descriptio Frisiae inter Scaldis portum veterem et Amisiam . . . . quae est Pars altera Notitiae Germaniae inferioris. Apud eundem, 1701. fol.

De Mensone Altingio vide n°. 114. Verisimillime acquisitus est codex in auctione ipsius Altingii (Catal. n°. 451) a civitate Groningana, ex cuius archivo anno 1897 in Bibliothecam Universitatis per commodatum translatus est.
In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

116. *Membranac. in parte priore, mox chartac. 14 × 22,7. XII folia chartacea et 50 membranac.; haec sex quaternionibus divisa in 193 columnas. Duabus manibus exaratus: col. 1—96 med. (. . . . nec feminis reverentiam exhibuerunt) atque col. 96 usque ad finem, probabilissime Menconis. Paucis rubricis ornatus. Saec. XIII, cum notis et additamentis saec. XIII—XIX, inter alia Ubbonis Emmii.*

Chronica Emonis et Menconis abbatum in Wittewierum.

(Fol. III habet notas aliquot saeculi XVII et XVIII. Fol. III^verso^ et IV vacant. Fol. IV^verso^. Copia primae paginae codicis ab Emmio exarata.) Col. 1. Incipiunt Cronica et primo de fundatore et fundatione novi claustri quod dicitur Floridus Hortus. Fuit vir quidam moribus pie vivere volentium dignus recordatione . . . . (Col. 70 spatium trium linearum. Col. 113. In calce: Expliciunt cronica et soliloquia magistri Emonis. Col. 125 spatium fere trium linearum. Col. 133 dimidia et 134 omnino vacant. Col. 143 dimidia et 144 omnino vacant. Inter col. 169 et 170 est folium solutum insertum. Col. 170. annotationes aliquot de annis 1710 et 1711. Inter col. 174 et 175 folium solutum insertum. Col. 180 spatium unius lineae. Col. 188. spatium septem linearum. Col. 192. Spatium unius lineae.) Col. 193 . . . . et quidam etiam subitanea morte moriebantur. Sum scriptor talis, monstrat mea litera qualis. Expliciunt cronica Magistri Menconis Domini (?) Abbatis tercii. (Fol. V. Copia paginae ultimae ab Ubbone Emmio. Fol. V^verso^—XII vacant. Fol. XII^verso^. Annotationes aliquot manu saeculi XVIII scriptae.)

De hoc codice vide introductionem in editionem Feith et Acker Stratingh (Werken Hist. Gen. N. R. 4.) p. IX seq., introductionem in ed. Weiland (Mon. Germ. Script. XXIII.) p. 460 seq., Aem. W. Wijbrands, De abdij Bloemhof te Wittewierum (Verh. Kon. Akad. Lett. XV) p. 177 seq. et Muller, Lijst, p. 78. (Ubi addenda sunt: Gelhorn, Die Chronik Emo's und Menko's. Diss. Göttingen 1872; A. Pannenborg in Neues Archiv der Ges. f. ältere deutsche Gesch. I, 199 seq.; Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen 4, II, 329 seq.; Wijbrands, ut supra.)

Codex hic ex secunda parte ut videtur exaratus a Mencone abbate in Wittewierum (1242—1275) verisimiliter in bibliotheca coenobii permansit usque ad a. 1561, cum ultimus abbas Cornelius Hermanni monasterio sublato (Cf. Wijbrands l. c. p. 177) Groningam se contulit codicem ut videtur secum ferens. Bethmannus enim anno 1840 (Cf. Mon. Germ. Script. XXIII, p. 461) et Weilandus a. 1872 (p. 460) vix discreverunt in pagina ultima manu saeculi XVI: Sum Cornelii Ho . . . . quondam abbatis in Wittewerum; *nunc autem nihil legi potest. Post aliquot annos erat Magistratus Groningani qui illum Ubboni Emmio mutuum dedit (Cf. introductionem in ed. Feith et Acker Stratingh p. IX nota). Exeunte saeculo XVII in manibus erat Mensonis Altingii consulis Groningani a quo Matthaeo editionis suae causa datus est (Cf. dedicationem in editionem Matthaei in Analectis II). Saeculo XIX autem ineunte erat viri doct. J. R. van Eerde professoris Groningani quo mortuo a. 1837 vir rev. Fr. Koppius V. D. M.*

in vico den Ham codicem emit et transcribi a Bethmanno a. 1840 permisit (Cf. Pertz Archiv VIII, 38 seq.). Fr. Koppio denique mortuo a. 1852 pater eius vir b. m. W. J. Koppius sen. codicem Bibliothecae Universitatis Groninganae obtulit (Cf. eius epistolam d. d. XIX Martii 1852, fol. I—II).

In ligatura membranacea saeculi XVI.

---

117. *Chartac. 20,1 × 30,3. X et 78 pag. Saec. XVI.*

Chronica Emonis et Menconis abbatum in Wittewierum.

(Pag. I. Ubbonis Emmii iudicium de Emone. Pag. I^verso^—VIII^verso^ vacant. Pag. IX. Titulus. Pag. IX^verso^—X^verso^ vacant.) Pag. 1. Fuit vir quidam moribus pie vivere volentium dignus recordatione . . . . Pag. 58 . . . . per villas fecit primo annuatim celebrari. Pag. 59. De capella in Crewert et qualiter sit constituta. Fuit quaedam vidua . . . . Pag. 61 . . . . tamen suam obtinuit voluntatem. Pag. 61—78 vacant.

Inter pag. 14 et 15 folium solutum insertum in quo manu viri cl. D. F. J. van Halssema vernaculo sermone annotationes quaedam inscriptae sunt. Passim in margine notae.

Codex hic continet chronica Emonis et Menconis addita continuatione anonymi, ita ut historiam Frisicam inde a saeculo XIII ineunte usque ad annum 1296 describat. Chronica Emonis et Menconis a transcriptore ex parte in artius contracta sunt.

De hoc codice cf. introductionem in ed. Feith et Acker Stratingh (Werken Hist. Gen. N. R. 4.) p. IX seq., introductionem in ed. Weiland (Mon. Germ. Script. XXIII) p. 463 seq. et Wijbrands, De abdij Bloemhof te Wittewierum (Verh. Kon. Akad. Afd. Lett. XV) p. 177. Neque Pertz (Archiv VIII, 588 seq.) neque Muller (Lijst, 78 seq.) hunc codicem novisse videntur.

Origo codicis incerta est. Saeculo XVII erat Johannis van der Waeyen theologiae professoris Franequerae (1639—1701). (Cf. Dedicationem in editionem Matthaei in Analectis II). Fortasse etiam Johannes van der Waeyen Joh. F. theologiae professor Franequerae (1676—1716) eum possedit. Saeculo XVIII exeunte fuit D. F. J. van Halssema iurisconsulti Groningani 1736—1784 (vide supra). Postea erat J. F. M. Herbell iudicis Snecani (1752—1819) e cuius bibliotheca anno 1819 acquisitus est. (Cat. MSS. fol. n⁰. 33).

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

118. *Chartac. 20,2 × 29,8. 86 fol. Saec. XVI.*

Joannis de Beka Chronicon de episcopis Ultraiectinis.

Fol. 1. Johannis de Beke canonici Ultraiectini Epistola dedicatoria ad Johannem Episcopum Traiectensem et Wilhelmum Ducem Palatinum, Principem Hollandiae. Praefatio. Reverendis patribus et praeclaris principibus dominis . . . . Fol. 2^verso^ . . . . nostrum stylum inchoare principaliter debeamus. Chronicon Johannis de Beca. Igitur ab anno plasmationis Adae . . . .

Fol. 15^{verso} . . . . ad exteras partes et provincias abduxerunt. Initium comitatus Hollandiae. Anno domini DCCCLXIII Carolus agnominatus Calvus . . . . Fol. 80^{verso} . . . . Florentio de Vivelkoven supradicto subdecano Coloniensi de ecclesia Monasteria supradicta. Finis. Fol. 81—81^{verso} vacant.

Codex continet chronicon Bekae usque ad annum 1346 (usque ad fol. 80 . . . . Vilhelmo duci sive Palatino suo filio commendavit), cum brevi continuatione usque ad annum 1364. Transcriptus est e vetustiore a viro imperito qui saepius erravit sed cuius menda ab alio aliquo ad exemplum correcta sunt. Hic qui videtur fuisse Suffridus Petri in margine notas plures quam in editionibus reperiuntur addidit.

Cf. de Johannis de Beka Chronico Muller, Lijst p. 36 (ubi addendum est: Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen II, 42 seq.) et hoc de codice l. c. p. 38.

In fol. 82—85 reperiuntur rationes expensorum viri ignoti inde a die XXV Januarii usque ad diem IV Junii anni non indicati sed certo saeculi XVI exeuntis in quibus praesertim nomina Frisica occurrunt. Codex igitur saeculo XVI in Frisia fuisse, fortasse scriptus esse videtur. Fortasse erat Suffridi Petri (1527—1597), cuius nomen in fol. 80^{verso} apparet et qui tres codices manuscriptos Johannis de Beka possidebat (Cf. Epistolam dedicatoriam ante editionem Bernardi Furmerii, Franequerae 1611). Certo non erat codex quo hic ad editionem suam usus est. Neque Buchelius qui denuo Bekam edidit (Ultraiecti 1643) hunc codicem videtur cognosse.

Anno 1819 acquisitus est e bibliotheca viri cl. J. F. M. Herbell (Catal. MSS. fol. n°. 32). In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

119. *Chartac. 13,7 × 20,5. 116 fol. Quatuor manibus exaratus: fol. 1—8^{verso}; 9—80^{verso}; 81—113; 115—116^{verso}. Paucis litteris rubris ornatus. Antiquissima manus Saec. XVI ineuntis (fol. 81—113), ceterae recentiores.*

Joannis de Beka Chronicon de episcopis Ultraiectinis.

(Fol. 1—8^{verso}. Fragmenta iuridica de iuribus sanguinis cet.) Fol. 9. Reverendis patribus et preclarissimis principibus dominis . . . . Fol. 9^{verso} . . . . nostrum stilum inchoare debeamus. Igitur ab anno plasmationis Adae . . . . Fol. 80^{verso} . . . . laus Deo, eterna requies labori meo. E (?). G. A. H. S. A.

Codex continet chronicon Bekae usque ad annum 1393 quoad typis excusum est a Furmerio (Franequerae 1611) et Buchelio (Ultraiecti 1643). Paucae annotationes marginales adiunctae sunt. Incertum est an Furmerius et Buchelius codicem hunc cognovissent.

Muller (Lijst, p. 36 seq.) hoc manuscriptum non memorat.

Idzardi Gravii Chronicon Frisiae inde ab anno 763 usque ad annum 1323.

Fol. 81. Anno domini DCCLXIII° tempore beati Gregorii Traiectensis episcopi . . . . Fol. 113 . . . . wenienti itaque Iohanni de Diest armis (sequentia alia manu:) depositis porta panditur, sedes episcopatis (sic) osten-

ditur in qua sollemnitate praecipua collocatur. Fol. 113verso—114verso vacant.

Chronicon hoc compilatum est e chronico Johannis de Beka, Annalibus Egmundanis et chronico Wilhelmi Procuratoris. Auctor est Idzardus, qui anno 1511 pastor in Grouw (unde appellatur Gravius) fuit, de quo cf. librum Suffridi Petri qui inscribitur de Scriptoribus Frisiae, 1593, p. 70 seq.

Caroli Magni Privilegium Frisiorum. Fol. 115—116verso.

In calce legitur: Rome in quadam antiquissima bibliotheca ad Sanctam Mariam de Ministeria hanc copiam privilegii Frisiorum ego (*postea illatum*) dominus Idzardus Gravius Phrisius Agricola inveni . . . .

Privilegium hoc Idzardus Gravius in fronte chronici posuit; huic codici autem recentiore manu in fine adiunctum est. Typis excusa apud Richthofen, Friesische Rechtsquellen, p. 351 seq.

In fol. 9, 81 et 115 monogramma: M. A. (*Menso Alting?*). *De historia codicis nihil apparet. Anno 1834 erat in archivo civitatis Groninganae, unde anno 1897 in Bibliothecam per commodatum translatus est.*

In ligatura membranacea saeculi XVIII.

---

120. *Membranac. 17,7 × 25,3. 40 fol. Saec. XV (post a. 1472).*

Chartularium diplomatum praecipue de Ordine S. Francisci.

Fol. 1—5. Charta quae vulgo vocatur 'vidimus' data ab Iohanne de Meerlo officiali ecclesiae Traiectensis et publico Imperiali auctoritate notario, bullae Nicolai Papae qua regulam fratrum et sororum de poenitentia sive tertii ordinis Sancti Francisci approbat, d. Reate XVI Kal. Sept. pontificatus nostri anno II (d. 18 Aug. 1289). D. XXVIII Februarii 1414/5. Cf. Potthast, Reg. Rom. Pont. n°. 23044.

Fol. 5—13verso. Petrus Nardi de Berallestis archipresbyter S.S. Celsi et Juliani de urbe executor et commissarius papalis promulgat duas bullas Eugenii IV papae quarum prior est charta vulgo 'vidimus' vocata bullae supradictae Nicolai IV papae, secunda autem est nova confirmatio statutorum ordinis supradicti. Utraque data est Romae apud S. Petrum XVII Kal. Dec. (15 Nov.) 1431. D. XXVIII m. Aprilis a. 1432. Cum confirmatione Bertoldi Helmici clerici Coloniensis diocesis et publici apostolica auctoritate notarii.

Fol. 13verso—14. Bonifacius IX papa privilegia tribuit fratribus et sororibus tertii ordinis S. Francisci in civitate et diocesi Traiectensi. Romae apud S. Petrum VI Kl. Oct. pontificatus nostri X. (d. 26 Sept. 1399.)

Fol. 14—15. Idem iisdem alia privilegia tribuit. Romae apud S. Petrum XV Kl. Febr. pontificatus nostri anno XII (18 Jan. 1401).

Fol. 15—15verso. Idem iisdem scribit se eos protegere velle. Romae apud S. Petrum VIII Kl. Oct. pontificatus nostri tertio decimo (24 Sept. 1402).

Fol. 15verso—18verso. Everardus Foeck, decanus ecclesiae S. Salvatoris Traiectensis promulgat duas epistolas a se receptas quibus Johannes XXIII

papa privilegia fratrum et sororum tertii ordinis S. Francisci in diocesi Traiectensi confirmat d. Bononiae II Kl. Aprilis pontificatus nostri anno IV (d. 31 Mart. 1414) et decreta papae observanda iubet. D. Traiecti in capella S. Crucis ecclesiae S Salvatoris Traiectensis contigua, d. XXV Maii 1414. Cum confirmatione Johannis Meerloe, clerici Traiectensis publici Imperiali auctoritate notarii. Cum mandatu Frederici III episcopi Traiectensis d. XXVIII Sept. 1414.

Fol. 18verso—22verso. Swederus episcopus Traiectensis promulgat duas epistolas a se receptas quibus Martinus V papa privilegia fratrum et sororum tertii ordinis S. Francisci confirmat d. Romae apud SS. Apostolos XII Kl. Apriles et X Kl. Iulii pontificatus nostri anno XIII (d. 21 Mart. et 22 Junii 1430) et decreta papae observanda iubet. D. in oppido Culenburgensi in collegiata ecclesia S. Barbarae primo die Sabbato Februarii 1431 (3 Febr.). Confirmata a Gherardo de Melenheym, clerico Coloniensi publico Imperiali auctoritate notario.

Fol. 22verso—23. Martinus V papa scribit Ministro Generali et universis fratribus et sororibus tertii ordinis S. Francisci se eorum privilegia confirmare. Romae apud S.S. Apostolos X Kl. Martii pontificatus nostri XIII (20 Febr. 1430).

Fol. 23—24verso. Emmelricus de Kerpena guardianus fratrum ordinis minorum domus Coloniensis chartam vulgo 'vidimus' dictam dat bullae Johannis XXII papae qua privilegia fratrum et sororum tertii ordinis S. Francisci confirmat, d. d. Avinione VII Kl. Martii pontificatus nostri anno III (23 Jan. 1319). Confirmata ab Henrico Loef de Medebach, clerico Coloniensi diocesis publico Imperiali auctoritate notario d. XXI Junii 1399.

Fol. 25—25verso. Concilium Basileense confirmat omnia vetustiora privilegia tertii ordinis S. Francisci in diocesi Traiectensi. XVI Kl. Aug. (17 Julii) 1439.

Fol. 25verso—26verso. Epistola eiusdem Concilii Walravio electo Traiectensi qua eum edocet, quomodo fratres et sorores fugitivi ordinis tertii S. Francisci tractandi sint. XVI Kl. Aug. (17 Julii) 1439.

Fol. 26verso—29verso. Epistola eiusdem Concilii archiepiscopo Coloniensi episcopo Monasteriensi et abbati monasterii Egmondensis de iuribus ipsius Concilii. III Non. Martii (5 Martii) 1435.

Fol. 29verso. Iulianus cardinalis legatus Ministro generali tertii ordinis S. Francisci diocesis Traiectensis suam benevolentiam pollicetur. Basileae d. I Sept. 1434.

Fol. 30—31. Fredericus III episcopus Traiectensis universis et singulis provisoribus, decanis etc. commendat, quomodo fratres et sorores ordinis tertii S. Francisci fugitivi tractandi sint. Traiecti D. XXV Maii 1408.

Fol. 31—31verso. Eiusdem eiusmodi epistola universis curatis etc. Traiecti d. XXV Maii 1408.

Fol. 31^{verso}—32. Eiusdem epistola ministro et fratribus ac sororibus ordinis tertii S. Francisci in diocesi Traiectensi de discordia in hoc ordine. D. XXVI Julii 1414.

Fol. 32—33^{verso}. Swederi episcopi Traiectensis epistola ad eosdem qua eorum privilegia confirmat, d. XXI Martii 1430.

Fol. 33^{verso}—34^{verso}. Rodolphi episcopi Traiectensis epistola universis et singulis provisoribus decanis etc. qua eos docet quomodo fratres et sorores tertii ordinis S. Francisci fugitivi tractandi sint. D. ultima Febr. 1454.

Fol. 34^{verso}—35^{verso}. Eiusmodi epistola Davidis episcopi Traiectensis. D. Sabbato post festum SS. Symonis et Judae apostolorum (30 Oct.) 1456.

Fol. 35^{verso}—36^{verso}. Eiusdem episcopi epistola universis et singulis Christi fidelibus qua privilegia ordinis tertii S. Francisci confirmat. D. In castro nostro de Duerstede d. XXVIII Decembris 1471.

Fol. 36^{verso}—37. Jan van Beieren bevestigt voor Henegouwen, Holland en Zeeland de privilegiën van de derde orde van S. Franciscus en beveelt alle broeders en zusters, die zich zonder verlof verwijderd hebben, aan te houden. Inden Haghe 27 Jan. 1423 na den loep van onsen hove (dus 1424).

Fol. 37—39^{verso}. Vidimus van een dergelijken brief van graaf Willem VI van Holland d. inden Haghe 31 Juli 1414, den 18 Juli 1472 uitgevaardigd door den officiaal van de Utrechtsche kerk, bekrachtigd door Arnoldus filius Arnoldi de Culenborch, clericus Traiectensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate notarius.

Incertae originis, in catalogo Bibliothecae anni 1669 invenitur.
In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI.

---

121. *Chartac. 21,9 × 30,8. II et 85 fol. Saec. XVI.*

De origine ducum Brabantiae, pars II.

(Fol. I Annotationes aliquot de hoc codice manu saeculi XVII et XVIII). Fol. I^{verso}—II^{verso} vacant. Fol. 1. Incipit secunda pars de origine nobilissima Ducum Brabantie prosapia videlicet Caroli magni. Caput primum. Quia Mathei decimo tertio Dominus . . . . Fol. 83. Interea Leodienses Philippi inimici efficiuntur. Fol. 83^{verso}—84 vacant. Fol. 85. Heere Sinte Merten, Heilich Sant, Goede platte mispelen, wassen in u lant. Kirioleys Vid. cap. XCVII (manu saec. XVII).

Chronicon hoc C capitibus historiam regni Francorum et deinde ducatus Brabantiae inde a Clove rege usque ad a. MCCCCLXV describit. Nondum editum est.

Vide Pertz, Archiv. f. ält. deutsche Gesch. VIII p. 589.

Codex acquisitus est in auctione viri cl. J. F. M. Herbell anno 1819 (Catal. MSS. fol. 35).
In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

122. *Chartac. 20,8 × 30,7. VI et 223 fol. Duabus manibus exaratus (fol. 1—145verso et fol. 147—213verso) quarum posterior videtur esse Suffridi Petri, qui etiam notas marginales in priore parte adiunxit. Saec. XVI.*

Chronicon ducum Brabantiae, cum appendice Suffridi Petri.

(Fol. I. Observationes aliquot de hoc codice manu recentiore.) Fol. Iverso—V vacant. Fol. 1. Chronicon ducum Brabantiae. Quoniam de ducibus Brabantie multa fabulosa .... Fol. 145verso .... defunctus atque Bruxellae sepultus. Fol. 146—146verso vacant. (Fol. 147. Titulus sequentis historiae.) Fol. 147verso vacat. Fol. 148. Chronici Ducum Brabantiae Appendix ex obitu Caroli Burgundi deducta usque ad hanc aetatem nostram. Authore Suffrido Petro Leovardiensi Frisio. V. I. C. Cum in Carolo Burgundo Philippi filio .... Fol. 213verso .... ac remissus est, mense Julio sequentis anni. Fol. 214—223verso vacant.

Codex hic continet historiam Brabantiae inde ab Aenea usque ad annum 1482, appendix Suffridi Petri historiam continuat usque ad annum 1506.

Cf. Pertz, Archiv VIII, p. 589.

In fol. 1. legitur: Autographum huius erat ex Bibliotheca Gemblacensi. *Suffridus Petri (1527—1597) autem in illo monasterio commoratus est circiter annum 1570 (Cf. van der Aa, Biographisch Woordenboek, XV, 240). Videtur igitur ille chronicon transcribendum curavisse, annotationibus marginalibus locupletasse et appendicem sua manu adiunxisse. Quid de codice post mortem Suffridi factum sit ignotum est. Circiter annum 1700 Matthaeus, cum chronicon hoc edere vellet, hoc usus est codice quem suo aere redemerat. (Cf. dedicationem in editionem suam, Lugd. Bat. 1707.) Acquisitus est e bibliotheca viri cl. J. F. M. Herbell anno 1819. (Catal. MSS. fol. n°. 36).*

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

123. *Chartac. 21,5 × 32,8. IV et 98 pag. Saec. XVI.*

Chronicon ducum Brabantiae.

(Pag. I. Annotationes aliquot de hoc codice manu saeculi XVIII). Pag. II—IVverso vacant. Pag. 1. Brabantiae chronicon ad annum Christi CIƆCCCCX autore .... monacho Affligemensi. Liber primus. Quoniam de Ducibus Brabancie multa fabulosa .... Pag. 98 .... ipsum Sigismundum unanimiter elegerunt.

Codex hic idem chronicon continet ac superior, sed in artius contractus et ex alio codice transcriptus. Tractat historiam Brabantiae inde ab Aenea usque ad annum 1410. Cf. Pertz, Archiv VIII, 589.

Origo codicis ignota est. Anno 1819 acquisitus est e bibliotheca viri cl. J. F. M. Herbell (Cat. MSS. fol. n°. 36).

In ligatura chartacea saeculi XVIII.

---

124. *Membranac. 47,5 × 29,8. In plano. Saec. XV (1445).*

Bulla Eugenii IV papae data Johanni Vredewolt praeposito loci de Emeda

Monasteriensis diocesis, qua ei et aliis utriusque sexus in dicta praepositura protectionem suam pollicetur contra violentiam Concilii Basiliensis. Romae apud Sanctum Petrum, XI Kal. Jul. MCCCCXLV.

Prima linea characteribus prolongatis venusteque ornatis exarata. In plica: *pro Jo. de Papia;* inferius: *Joc. Corneto.*

Cum sigillo plumbeo filis sericis rubri flavique coloris appenso.

Est e bibliotheca viri doct. J. W. Keiser (vide Catalogum, n⁰. 15) et in eius auctione a Bibliotheca Groningana acquisita (1861).

---

125. *Chartac. 20,2 × 27,5. 463 fol. Tribus manibus exaratus: fol. 1—88; 89—452^verso; 454—463^verso. Saec. XVI.*

Worperi Thaboritae Chronici Frisiae libri I—III.

Fol. 1. Ex Cronicis Woperii de Remsmageest (*sic*), prioris in Thabor. De situ, quantitate et qualitate terre Phrysie. Caput primum. Phrysia est regio inferioris Germanie . . . . Fol. 18^verso . . . . sed etiam a Phrysiis originem habuisse. Secundus cronicae Phrysiae liber tractans et docens quando et per quos Christiana religio praedicata sit in Phrysia. De genealogia Karoli magni. Caput primum. Anno domini Quingentesimo sexagesimo fuit op (*sic*) Haspesgouwen . . . . Fol. 49^verso . . . . dederunt illam episcopos (*sic*) Traiectensibus. Fol. 50. Incipit liber tertius cronicae tractans de bellis et gestis Phrisiorum et principibus illos impugnantes (*sic*). De exordio comitatus Hollandiae. Caput I. Comitatus Hollandiae exordium habuit . . . . Fol. 88 . . . . sine magno sui exercitus damno. Albertus dux secundo rediit dominio Phrysiae potitur. Fol. 88^verso vacat.

Worp van Thabor, Kroniek van Friesland, boek IV.

Fol. 89. Hier begint dat vierde boeck der Croniken van Vrieslant . . . . van . . . . anno XIII^cXCIX tot . . . . anno XIIII^cXCVIII. Dair nae dat Hertoch Albert . . . . Fol. 160^verso—161 onbeschreven, waar het jaar 1441 ontbreekt. Fol. 208—208^verso evenzoo, vóór het jaar 1473. Fol. 210^verso evenzoo, vóór het jaar 1474. Fol. 351—351^verso evenzoo, vóór het jaar 1496. Fol. 452^verso . . . . mer niemant heeft watt gecregen. Fol. 453—453^verso onbeschreven. Fol. 454—463^verso. Geextraheert vuyt den register van Oostvrieslandt ab anno XIII^cXCVIII tot Jaere XIIII^cXXI. Aan het slot: Gecollationeert tegens gelijck extract ende is daermede bevonden taccordieren by my J. C. Delphus.

De eerste drie boeken van deze Kroniek zijn namens het Friesch Genootschap in 1847 door dr. J. G. Ottema uitgegeven, het vierde desgelijks in 1850, het vijfde evenzoo in 1871. Vgl. over dit HS. Muller, Lijst van Noordned. Kronieken, blz. 54, waaraan toe te voegen is: Ottema in De vrije Fries, V, blz. 78 vlg.

Voorin het gegraveerde wapen van Jarges, gecarteleerd met dat van Coenders, benevens een hartschild, waarop een hond, zijnde het wapen van Bawe Coenders

(1628—1693), den 29 Aug. 1658 gehuwd met Eiso Jarges (1628—1691), aan wie dus dit handschrift heeft toebehoord. In 1833 bevond het zich op het Archief der Stad Groningen, vanwaar het in 1897 aan de Academische Bibliotheek in bruikleen is gegeven.

In 17de-eeuwschen perk. band.

---

126. *Chartac. 20,8 × 29,2. 272 fol. Saec. XVI.*

Worperi Thaboritae Chronici Frisiae libri I—III.

Fol. 1. Titulus. Fol. 1verso vacat. Fol. 2. De situ, quantitate ac qualitate terrae Frisiae. Frisia est regio inferioris Germaniae . . . . Fol. 22 . . . . sed etiam a Frisiis originem habuisse. Libri primi finis. Fol. 22verso. Titulus libri secundi. Fol. 23. Incipit libri secundi de genealogia Caroli magni. Caput I. Anno domini quingentesimo sexagesimo fuit in Haspesgouuen . . . . Fol. 58verso . . . . dederunt illam Episcopis Traiectensibus. Fol. 59. Incipit liber tertius Cronicorum Frisiae tractans de bellis et gestis Frisonum cum principibus illos impugnantibus. De exordio comitatus Hollandiae. Caput I. Comitatus Hollandiae exordium habuit . . . . Fol. 95verso . . . . sine gravi sui exercitus damno. Albertus dux secundo rediit et dominio Frisiae potitur. Fol. 96—99verso vacant.

Worp van Thabor, Kroniek van Friesland, boek IV.

Fol. 100. Hier begint dat vierde boeck der Cronycken van Vrieslandt . . . . van . . . . anno . . . . duysent drye hondert ende negen ende tnegentich tot . . . . Anno veertien hondert ende acht ende tnegentich. Daernae dat hartoch Albert . . . . Op fol. 138—140 is plaats opengelaten voor de Statuten van Oostergoo, Westergoo en de Zevenwouden van bisschop Rudolf van Diepholt. (Fol. 141—141verso opengelaten, achter het jaar 1440. Fol. 163verso—164 onbeschreven, na 1470. Fol. 166verso—167verso gedeeltelijk onbeschreven na 1474 en in 1475. Tusschen fol. 204 en 205 ontbreken blijkens de oude folieering 20 fol., waarin het slot van 1492 en de jaren 1493 en 1494 werden behandeld (in de uitgave van Ottema blz. 195—232), welke folia achter fol. 224 volgen (fol. 225—244).) Fol. 272verso . . . . maer nyemant heeft watt gecreghen. Finis.

Uitgegeven als boven. Vgl. over dit HS. Muller, Lijst, blz. 54, waaraan toe te voegen is: Ottema, in de Vrije Fries, V, blz. 79.

Voorin: ao 1573. Sydts van Botnya, *gevolgd door eenige spreuken. Deze Syds van Botnia huwde in 1571 en stierf 20 Maart 1615; door zijn overgrootmoeder, Kinsck Worpsd. Tjaerda van Rinsumageest was hij verwant aan den schrijver der kroniek. In 1833 bevond zich het HS. op het Archief der Gemeente Groningen, door wie het in 1897 aan de Academische Bibliotheek in bruikleen is gegeven.*

In 17de-eeuwschen perk. band.

---

127. *Chartac. 20 × 31,3. 146 fol. Duabus manibus exaratus: fol. 1—14^{verso}, 41—70^{verso}, 79—85^{verso}, 97—146; 15—40^{verso}, 70—77^{verso}, 86—96^{verso}. Saec. XVI.*

Worperi Thaboritae Chronici Frisiae libri I—III.

Fol. 1. Liber primus. De situ, quantitate et qualitate terrae Frisiae. Caput I. Phrisia est regio Inferioris Germaniae . . . . Fol. 14^{verso} . . . . sed et a Phrisiis habuisse originem. Libri primi Cronicorum Vorperii finis. Fol. 15. Secundus Chronicae Liber, tractans et docens quando et per quem Christiana Religio praedicata est in Phrisia. De Genealogia Caroli M. Cap. Primum. Anno domini 560 fuit ab Haspesgowen . . . . Fol. 42 . . . . Carolus secundus Imperator 29. Fol. 42^{verso} vacat. Fol. 43. Liber Tertius Cronicorum Vorperii Prioris in Thabor. De Exordio Comitatus Hollandiae. Caput primum. Comitatus Hollandiae exordium habuit . . . . Fol. 70 . . . . sine magno sui exercitus damno. Finis tertii libri. 't Vervolch van 't Derde Boek is in een ouder MS. van Vorperius, alhier op Duytsch ingevoegt uyt de Hemelumer Chronike; Ende luydt, als volgt: Daer waeren oeck ytlick schepen . . . . Fol. 72^{verso} . . . . zoe naemaels gesecht zal worden. (Gedrukt in 't Latijn in de uitgave van Ottema, blz. 192—196.)

Fragment uit de Kroniek van Hemelum. (1400—1417).

Fol. 73. Hier begint het Vierde Boeck vande Hemelumer Cronike. Als de Vriesen haer dus weder vrighemaect . . . . Fol. 76 . . . . veel uyt den voorvluchtighe voorslaeghen. Hactenus ex Chronico Hemelumano.

Fragmentum e Chronico Henrici Goude (1417—1457).

Fol. 76. Quae porro desiderantur usque ad annum 1457 apud alterum Thaboritam Heinricum Goude latine sic se habent: Anno XIIII^{c}XVII die 4 Aprilis in Compinghen obiit Iohannes Delphinus . . . . Fol. 77^{verso} . . . . Combustum est oppidum Snekense pro maiori parte. *Uti apud Vorperium. Fol. 78—78^{verso} vacant.

Fragment uit de Kroniek van Worp van Thabor, Boek IV (1454—1463).

Fol. 79. Philippus van Burgundien begeert den Vreessen myt bede ofte gewelt under synn subiectie tho brengenn. In desenn tijdenn was Philippus van Burgundien . . . . (uitg. van Ottema blz. 91) . . . . Fol. 85^{verso} . . . . unde gingen tho Nyedam over de Sylen (uitg. van Ottema, blz. 110).

Fragmentum e Chronico Henrici Goude (1467—1498).

Fol. 86. Henricus Thaborita Latine pro M. Donya contra Janko . . . . Fol. 96^{verso} . . . . Saxonici Regiminis per Frisiam, Henrico indictis.

Fragment uit de Kroniek van Worp van Thabor, Boek IV (1498).

Fol. 97. Woe dat hertoch Albert van Sassen eerst in Brabant ende Hollandt is gekomenn unde doer wat oersaeke dat hem Co. Mat. Vreesslandt hefft gegevenn. Hertoch Albert van Sassen was Marckgraeff van Mijssen . . . . (uitg. van Ottema, blz. 279). Fol. 112^{verso} . . . . maer niemant kreech watt. Finis libri quarti Cronicorum Vorperii. (uitg. van Ottema, blz. 324).

Fragment uit de Kroniek van Worp van Thabor, Boek V. (1499—1504).

Fol. 113. Liber quintus. Dat hartoch Albert van Saxszenn myth hertoch Henryck synn soene eerst inn Vreisslandt is gekoemenn unde in alle Stedenn iss gehuldiget. Int Jaer ons Herenn dusent veerhundert negen unde tnegentich . . . . Fol. 146 . . . . iss he by een wyff gekomenn daer (uitg. van Ottema, blz. 89). Fol. 146^verso^ onbeschreven.

Vgl. over dit HS., Muller, Lijst, blz. 55, waaraan toe te voegen is: Ottema in de Vrije Fries, V, blz. 79 vlg.

Voorin deze opmerking van Mr. H. O. Feith Sr.: Op het vergane perkament van den vorigen hoornschen band stond met eene oude hand op de binnenzijde de navolgende aanteekening: Dit Cronicken Boeck kompt to Johan d' Mepsche up den Ham der junger, Donatione Viduae Ioannis Horenken anno 1587. Ultraiecto. *Johan de Mepsche van den Ham was in den aanvang der 17de eeuw een man van invloed in Stad en Lande. Johan Horenken was in 1567 burgemeester van Groningen. In 1833 bevond het HS. zich op het Stadsarchief van Groningen, vanwaar het in 1897 aan de Universiteitsbibliotheek in bruikleen is gegeven.*

In 19de-eeuwschen perk. band.

---

128. *Chartac. 21,2 × 29,5. 531 fol. Saec. XVI (1571).*

Worperi Thaboritae Chronici Frisiae libri I—III.

Fol. 1. Ex Chronicis Worperii de Rinsmageest, prioris in Thabor: Liber primus. De situ, quantitate et qualitate terre Phrysie. Caput primum. Phrysia est regio inferioris Germanie . . . . Fol. 15^verso^ . . . . sed etiam a Phrisiis originem habuisse. Fol. 16 vacat. Fol. 16^verso^. Secundus Chronici Phrysie liber tractans et docens, quando et per quos Christiana religio predicata sit in Phrysia. De genealogia Caroli Magni. Caput primum. Anno domini 560 fuit ab Haspegouwen . . . . Fol. 46 . . . . Imperatores dederunt illam Episcopis Traiectensibus. Fol. 46^verso^. Incipit Liber tertius Chronici Worperii de Reinsmageest prioris in Thabor, tractans de Bellis et gestis Phrysiorum et principibus illos impugnantes (*sic*). De exordio Comitatus Hollandie. Caput primum. Comitatus Hollandie exordium habuit . . . . Fol. 77^verso^ . . . . sine magno sui exercitus damno. Fol. 78—79^verso^ vacant.

Worp van Thabor, Kroniek van Friesland, boek IV.

Fol. 80. Hier begint dat vierde boeck der Chronycken van Vrieslandt . . . . van . . . . anno 1399 tot . . . . anno 1499. Nae dat Hertoch Albert van Beyeren . . . . (Fol. 112 ontbreken de statuten van Rudolf van Diepholt voor Friesland, waarvoor fol. 112^verso^—113 opengelaten zijn. Fol. 114 bijna geheel opengelaten.) Fol. 227 . . . . mer niemant kreech watt. Fol. 227^verso^—229^verso^ onbeschreven.

Uitgegeven als boven. Vgl. over dit HS. Muller, Lijst van Noordned. kronieken, blz. 54, waaraan toe te voegen is: Ottema in de Vrije Fries, blz. 81.

Kempo van Martena, Landboek van Friesland.

Fol. 230. Hier begint die prologe inden landtboeck van Vrieslandt, ende wat persoenen bevoelen is tzelve te maicken. Inden name Goodts ende van zijnre geboerten .... Fol. 230^{verso} .... tot exempel, nut ende profijt ende wetenschap onser naecoemende. Wat dat Landtboeck den lande gecost heeft .... als den landen believen sal. Vanden jaere XIIII^{c} ende XCVIII. Sommeerlicken vanden Regimente in deze landen wesende voorden jaere XIIII^{c} XCVIII .... Fol. 231 .... op conditien naevolgende. Fol. 231^{verso}. Die overcomste tusschen hertoech Aelbrecht van Sassen ende den Westvrieslanden. Wij Aelbrecht van Goodts genaeden .... Fol. 525^{verso} .... opten lesten Augusti inden jaere voorschreven.

Op fol. 465^{verso} eindigt het jaar 1530, waarmede Martena besloot: .... Ende die Coninck stelde den Hertoege van Bourbon weder in sijnen goeden ende possessie. Dit gedeelte wijkt hier en daar aanmerkelijk af van het officieele, door Schwartzenberg gebruikte exemplaar. Op fol. 467, waar het jaar 1531 begint, deze opmerking: Hier ontbreecken sekere articulen van desen landtdage salmen diligentie doen om die te crijgen ende hier schrijven. Fol. 467^{verso} onbeschreven. Fol. 487 op het jaar 1534: Hier behoort te volgen het Regiment van Munster. Ende hier hoort oeck te volgen die reekeninge van Oestergoe, Westergoe ende Seeven Wolden tot den Schenck, K. Mat. gedaen tot die somma van veertich duysent Karolus gulden, daer gheen schaede aff en hadden die daer over gingen .... In dese ijdell quateerne salmen schrieven vande jaeren XXXV, XXXVI, XXXVII ende XXXVIII, soe wat dat men deraff crijgen mach. Fol. 487^{verso}—489^{verso} onbeschreven. Dan volgt op fol. 490 het jaar 1539, (— fol. 498; fol. 498^{verso} onbeschreven), op fol. 499, 1540 (— fol. 505^{verso}, fol. 506—510^{verso} onbeschreven), op fol. 511, 1542 (— fol. 516^{verso}), op fol. 517, 1545 (— fol. 525^{verso}, fol. 526—527^{verso} onbeschreven). Ten slotte volgen in een andere hand de beslissing van Alva in het geschil tusschen Stad en Lande van 7 Aug. 1571 (fol. 528—529^{verso}, gedr. bij Feith, Oldermansboek, blz. 39 vlg.; fol. 530—531 onbeschreven) en een omslag over de Friesche steden van 10,000 gulden, van 22 Juni 1571 (fol. 531).

Dit HS. ligt niet ten grondslag aan de uitgave van Schwartzenberg (Placaatboek van Vriesland II, 1—203). Evenmin is het een der andere, door hem bij die uitgave gebruikt. Het heeft eenige overeenkomst met HS. n°. 369. Vgl. Muller, Lijst van Kronieken, blz. 59, die dit HS. niet kende.

Fol. 227: 28 Juli. 71. *Fol. 295:* 15 Aug. 71. *Voorin deze opmerking van Mr. H. O. Feith Sr.:* Deze exemplaren van de Kronyk van Vorperius en het Landboek van Kempo van Martena zijn afkomstig van den huize Rensumageest in Vriesland, dat gesleten staat te worden, en zijn ten behoeve van het Provinciaal Archief van Groningen, op eene openlijke boekverkooping, gehouden binnen Groningen den 22en October

1833, aangekocht . . . . *Vandaar is het HS. in 1897 overgebracht naar de Academische Bibliotheek.*

In 17de-eeuwschen perk. band met groene linten.

---

129. *Chartac. 13,5 × 19,6. XX et 649 fol. Litteris rubris ornatus. Saec. XVI (1522).*

Henrici Goude Chronicarum Hollandiae, Zeelandiae et Frisiae libri XIX.

(In fronte titulus saeculi XVII. Fol. I—XVIII. Tabula in ordinem alphabeti digesta primae partis chronici sequente epitoma librorum I—VI. Fol. XVIII^verso^—XX^verso^. Narrationes e libro Geneseos breves.) Fol. 1. Incipit prefacio cronici sequentes (*sic*) Hollandiae, Zelandiae cet. Laudemus viros gloriosos et parentes nostros. Fol. 1^{verso} . . . . de auctoritate sequentium librorum. Ex speculo historiae. A fonte bonitatis omnis procedit . . . . Fol. 224^{verso} . . . . sempiternam pacem ac perpetuam gloriam. Amen. Explicit pars prima cronicarum Hollandie, Zelandie et Frisie . . . . (finis libri VI). Fol. 225—225^{verso} vacant. (Fol. 226. Nomina monasteriorum Frisie Orientalis a fluvio Amaso usque ad Lavicam fluvium ad Gherkensbrug. Sequuntur etiam nomina monasteriorum Frisie occidentalis. In fine: Anno domini 1529. Fol. 226^{verso} vacat. Fol. 227—237. Tabula secundae partis chronici in ordinem alphabeti digesta. Fol. 237—239^{verso}. Historiae variae breves). Fol. 239^{verso}. Liber VII. Cap. 1. Theodricus secundus factus fuit comes Hollandie . . . . Fol. 431 . . . . ut felicitatem eternam recipiat pro suo labore. Fol. 431^{verso}—433^{verso} vacant. (Fol. 434—441^{verso}. Tabula tertiae partis chronici in ordinem alphabeti digesta). Fol. 442. Incipit 3^{ia} pars cronicarum Hollandie Zelandie Frisie etc. incipiens a 13 libro earundem. Capitulum primum, superiori libro tractavimus qualiter . . . . Fol. 649 . . . . de Burgundia et capti et pauci fugierunt. Fol. 649^{verso}. Epilogus (vide infra).

Chronicon hoc est versio Latina chronici vernaculo sermone scripti quod vocatur 'Divisiekroniek' additis paucis excerptis ex archivis Ultraiectensi, Leidensi et Egmundano. Cf. Muller, Lijst, p. 25.

Fol. 111 legitur in littera maiuscula H: Henricus Goude. *Fol. 224^{verso}:* . . . . per me fratrem Henricum Goude canonicum regularem in conventu Thabor prope Sneke in Oestfrisia. Anno virginei partus 1522. *Fol. 431:* . . . . Completus est autem liber iste anno Domini 1522 feria 3^{a} post dominicam Iudica in 4^{0} ante festum Leonis pape, quod tunc accidit feria 6 ante Palmarum. *Fol. 649^{verso}:* Has cronicas Hollandie, Zelandie, Frisie cet. complevi Deo donante ego frater Heinricus Goude canonicus regularis professus in Thabor monasterio Sancti Salvatoris, anno virginei partus 1522 currente feria 6ta ante festum Penthecostes altera die sancti Bonifacii episcopi et sociorum eius martyrum. Ex cronicis impressis in nostra lingua transtuli sine premeditatione simpliciter sicut inveni in latinam linguam. Et brevissimo tempore, infra spacium unius anni perfeci, nihil omittens de vita regulari celebracione ac frequentacione chori. *Anno 1833 erat in Archivo Groninganae civitatis, unde anno 1897 in Bibliothecam Universitatis per commodatum translatus est.*

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

130. *Membranac. 16 × 21,8. 55 fol. Litteris caeruleis et rubris ornatus. Fol. 1. Titulus litteris auratis; in medio imago iurisiurandi adactionem exprimens; infra duo monstra marina scutum tenent; cum ornamentis marginalibus. Duabus manibus exaratus est. Saeculi XVI (fol. 1—29, 52—55) et XVII (30—47). Fol. 48—51 vacant.*

Ordo commissionis Petri Marcelli Procuratoris Sancti Marci.

Fol. 1. Incipit Ordo commissionis Nobilis viri Domini Petri Marcelli Procuratoris Sancti Marci Quondam Magnifici et Clarissimi Domini Aloysii super Commissariis De ultra Canale constitutis: Iuramentum. Iuro ad Evangelia sancta dei . . . . Fol. 25 . . . . capta in consilio rogatorum Die XXII Junij 1459. Per Decoro et ornamento de questo Amplissimo statto et accio. . . . . Fol. 29 . . . . deli danari dele Commessarie. Die XXIIII Decembris 1522 posita fuit In maiori Consilio. Fol. 29verso vacat. Fol. 30. Die XI mensis Junij MDXXXI In Maiori Consilio. Fu preso in questo conseglio . . . . Fol. 37 . . . . di osservar sotto debito di sacramento: Serenissimus Princeps . . . . Jo Bapta Basadona. Fol. 37verso. Quod non fiant chartae securitatis de libris decem et ab inde infra . . . . Fol. 47verso . . . . et presa nel nostro Mazor Conseglio. MDXLVII Die XXI Augusti in Maiori consilio capta fuit pars suprascripta. Fol. 52 – 55. Index capitum.

Hoc opus est capitularium chartarum Venetarum inde ab anno 1319 usque ad annum 1522, continuatum usque ad annum 1531 adiunctis deinde chartis ab anno 1347 usque ad annum 1547.

Post annum 1841 in Bibliothecam pervenit.

In ligatura e corio rubro saeculi XVII ornamentis distincta, summis foliis auratis.

---

131. *Chartac. 19,2 × 28,7. 191 fol. Saec. XVI cum notis saec. XVI—XVIII.*

Petri Luytgen iunioris Brevis Gelriae descriptio.

Fol. 1. Brevis et succincta de origine et progressu Ducatus Geldriae descriptio descripta ex Manuscriptis R. D. Ioannis Grouwelii et aliis auctoribus per Petrum Luytgen iuniorem Geldrensem (alia manu saec XVI). De situ et fertilitate et Gelriae amoenitate fluminibus et civitatibus. Geldria antiquorum Sicambrorum . . . . Fol. 191 . . . . descripta esse dignoscuntur quare his supersedeamus.

Codici huic folia vacua inserta sunt, in quibus passim (usque ad fol. 107verso) supplementa in textum ab alia manu, aeque saeculi XVI, exarata sunt, quae inscripta sunt: Gelriae gentis Praefectorum Comitum Ducumque fragmenta ex vetustissimis monumentis.

Historiam Gelriae tractat a temporibus remotis usque ad cessionem Caroli V Imperatoris (1555). Scriptum est hoc opus, post 1567; auctor enim in fol. 191 dicit de Philippo II: Penes quem Geldria usque ad controversiam

horum scismatum in summa tranquillitate et pace mansit. De auctore Petro Luytgen Juniore nihil aliunde notum est.

In dorso ligaturae videtur scutum familiae nobilis cum sententia: time ne timeas. Codex acquisitus est in auctione viri cl. J. F. M. Herbell anno 1819 (Catal. MSS. fol. 37). In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

132. *Chartac. 15,4 × 20. 73 fol. Quinque manibus exaratus (fol. 1—41 verso; 41 verso—44 verso; 45; 46—70; 71—73). Saec. XVI exeuntis.*

Cornelii Gualtheri Gandavensis Civitatis Duisburgensis primordia.

Fol. 1. Civitatis Duisburgensis quod vetus Teutoburgum est, primordia rerumque eius historicorum testimonia. Cornelius Gualtherus Gandavensis historicus Duisziburgum, hodie in Clivensis ducis clientela .... Fol. 41 verso .... unsers gnedigen herrn Wilhelms, hertzoch zu Cleve, Gulich und Berge etc. Fol. 42 verso—44 et 45—45a vacant. Fol. 41 verso—42, 44 verso, 45 verso annotationes breves.

Chronicon hoc historiam Duisburgensem enarrat ab origine civitatis usque ad annum 1580.

Relatio miraculorum Sancti Guiberti confessoris.

Fol. 46. Incipit relatio miraculorum Sancti Guiberti confessoris, que a decessu suo usque ad sui corporis elevationem .... Fol. 72 .... et sancto iugiter pio affectu adhesit. Fol. 72 verso vacat.

Extraict hors du IIIe livre des Antiquites de la Gaule belgicque.

Fol. 73. Extraict hors du IIIe livre des antiquites de la gaule belgicque intitulez de par M. richard de wassebourg, archidiacre en leglise de verdun. .... Fol. 73 verso .... pour raison des grans miracles quil faisoit par chascum iour.

Codex acquisitus est anno 1819 e bibliotheca viri cl. J. F. M. Herbell. (Catal. MSS. 4°. no. 21). In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

133. *Chartac. 14,8 × 19,9. 27 fol. Saec. XVI exeuntis.*

Cornelii Gualtheri Gandavensis Civitatis Duisburgensis primordia.

Fol. 1. Civitatis Duysburgensis quod vetus Teutoburgurgum *(sic)* est, primordia deque rebus eius testimonia historicorum. Cornelius Gualterus Gandavensis Historicus Dusziburgum hodie in Clivensis ducis clientela .... Fol. 19 verso .... unsers gnedigen herrn Wilhelms, hertzoch zu Cleve Gulich und Berge etc. Fol. 20 vacat. Fol. 21—26. (Series consulum Duisburgensium ab anno 1275 usque ad annum 1582.) Fol. 26 verso vacat. Fol. 27—27 verso. Cathalogus mortuorum Duysburgi consularium virorum (ab anno 1346 usque ad annum 1583).

Acquisitus anno 1819 in auctione viri cl. J. F. M. Herbell (Catal. MSS. 4°. no. 20). In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

134. *Chartac. 15,4 × 21,3. Saec. XVI (1566—1578).*

Georgii Westendorpii Diarium.

Diarium hoc inscriptum est in libro typis excuso cui titulus est: Johannis Stadii Ephemerides annorum 1566 usque 1581. Incipiunt annotationes d. XXVII Martii a. 1566 et desinunt d. II Januarii a. 1578; scriptae autem sunt in margine aut in plagulis insertis. Publicatum est hoc diarium cum prolegomenis a viro doct. H. O. Feith in periodico: De Vrije Fries, N. S. I, pag. 41—73.

Westendorpius syndicus Groninganae civitatis fuit (1569—1575) et postea Rationalis Curiae Frisiae (1575—?). Post Westendorpium Matthias Heymans, qui annis 1569—1581 substitutus actuarii Curiae Frisiae fuit, librum hunc possedisse videtur; at saltem prope diem XVIII Aug. a. 1581 scriptum est alia manu ac Westendorpii: A° 1604 Filius meus Matthias Heymans natus est vesperi circiter horam decimam. *Deinde in fronte legitur:* Johannes Nijsingh me possidet ex donatione soceri mei T. Veldtman die 9 Decemb. 1714. *Postea erat Henr. Joh. Nautae, iuris consulti Groningani, ex cuius legato in Bibliothecam Groninganam pervenit (± 1775).*

In ligatura membranacea saeculi XVIII.

---

135. *Chartac. 15,5 × 19,3. 88 pag. Saec. XVIII.*

Vitae ac gesta abbatum Aduardensium.

Pag. 1. Tempus et Occasio fundandae Abbatiae Aduerdiensis. Anno Domini 1192 Non. Jun. S. Bonifacii Episcopi . . . . Pag. 88 . . . . requiescat in perpetua pace. Amen.

Continet historiam abbatum omnium XXXII ab anno 1192 usque ad annum 1578.

Haec historia typis excusa est in Historia Episcopatus Groningensis, p. 32 seq. et a Francisco Koppio, Diss. Gron. 1850; translatio Belgica reperitur in Oudheden en Gestichten van Groningen, p. 211 seq.

De hoc codice vide prolegomena in editionem Koppii, p. XIV et Muller, Lijst, p. 80.

Codex hic est copia manuscripti sequentis, exarata a Theodoro Adriani, iudice in Houwerderzijl, qui anno 1736 eum Bibliothecae Groninganae donavit.

In ligatura membranacea saeculi XVIII cum scuto Academiae.

---

136. *Chartac. 10,5 × 16,5. 50 pag. Saec. XVII ineuntis.*

Vitae ac gesta abbatum Aduardensium.

Pag. 1. Tempus et occasio fundandae Abbatiae Aduerdiensis. Anno Domini 1192 Non. Jun. S. Bonifacii Episcopi . . . . Pag. 50 . . . . requiescat in perpetua pace. Amen.

Codex hic continet historiam omnium abbatum ut supra. Ex hoc videtur edita esse in Historia Episcopatus Groningensis p. 32 seq. atque translata in Oudheden en Gestichten van Groningen, p. 211 seq.

De hoc codice vide prolegomena in editionem Koppii p. XIV et Muller, Lijst, p. 80.

Ineunte saeculo XVIII hunc codicem iurisconsulti cuiusdam M. C. fuisse probabili ratione statuitur. (Cf. Historiam supradictam p. 32). Saeculo XVIII erat Henrici Johannis Nautae, iurisconsulti Groningani ex cuius legato in Bibliothecam Groninganam pervenit (± 1775).

In ligatura chartacea saeculi XVII.

---

137. *Chartac. 16,4 × 20,8. I et 99 fol. Saec. XVI (1587).*

Ubbonis Emmii Historia Frisiae Occiduae ab anno 1499 ad ann. 1564.

Autographa exceptis fol. 34—42verso et 96—99.

(Fol. 1. Titulus. Fol. Iverso vacat.) Fol. 1. Anno 1524 die 27 Febr. in comitiis Leovardiae . . . . huius rei plena potestas. Fol. 1verso vacat. Fol. 2. Ex chronica Frisiae occiduae. Ao. 1499 die eodem 19 Julii . . . . Fol. 32verso . . . . eamque impetravit: cuius hoc est exemplum. Fol. 33—33verso vacant. (Fol. 34—42. Diplomata tria Maximiliani Imperatoris de Frisia, d. XXI Sept., XXVIII Oct. 1513 et XV Aprilis 1514, quae omnia, ut et amplam annotationem de statu Frisiae id temporis, alia manu ac Emmii exarata sunt, ipse notis marginalibus instruxit). Fol. 43. Interea per sex septimanas copiae illae . . . . Fol. 95verso . . . . ad medium Septemb. et in diem S. Mathiae continuatum. (Fol. 96—97verso. Nomina urbium, terrarum, pagorum et coenobiorum Frisiae, alia manu saec. XVI. Fol. 98—99 Annotationes breves tertia manus saeculi XVI exaravit subscripsitque: Ubbo Udonis. Passim foliola inserta sunt cum annotationibus Emmii, qui etiam notas marginales adiunxit.)

Codex hic est ex maxima parte (fol. 2—87verso) translatio Latina libri V Chronici Worpii Thaboritae (typis excusi a Societate Frisica anno 1871). Praemittitur fol. 1 annotatio de Annalibus Kemponis de Martena. Chronicon Worpii historiam perducit in annum 1523. Deinde Emmius historiam Frisicam annorum 1524—1536 accuratius describit, ex nescio quo fonte haustam (fol. 88—94verso); annos 1539 usque ad 1564 brevissimis notis tangit (fol. 95—95verso).

Fol. 99verso: Ex Chronico Frisiae occiduae descriptum Anno 1587 mense Februario et in initio Martii Nordae (*manu Emmii*). *Notum est Emmium eo anno Chronicon Worpii legisse (Cf. Möhlmann, Kritik der friesischen Geschichtschreibung, 61). Hic codex in bonis familiae Emmianae permansit usque ad annum 1852, donec H. Wolthers med. dr. qui Emmium inter materni generis majores numerabat, Bibliothecae dono dedit.*

In ligatura e corio facta saeculi XVIII.

---

138. *Chartac. 13,5 × 19,5. 65 fol. Saec. XVI (1589).*

Eiusdem Rerum Groningensium commentarii breves.

Autographi.

Fol. 1. Rerum Groningensium commentarii breves memoriae causa excerpti

e vetusto ac pene attrito codice manuscripto . . . . Fol. 1verso. Excerptum e Crantii Metropoli. Fol. 2. Sub Reinoldo Geldriae extitere factiones . . . . Fol. 24verso—25, 30verso, 33verso—35verso, 40verso, 44—46verso vacant . . . . Fol. 65 . . . . et quosdam navicatorios occidit.

In margine et in foliis insertis notae ab Emmio adiunctae sunt.

Codex hic est epitome versa translatione chronici Groningani, quod res gestas annorum 1110 usque ad 1525 enarrat (fol. 1—65). His Emmius ex alio fonte adiunxit annotationes breves de anno 1536 (fol. 65). Chronicon e quo hausit Emmius, periisse videtur; sed cum aliis chronicis etiam nunc servatis passim congruit. Cf. prolegomena in ed. Chronici Sickonis Benninghe a viro doct. Feith (Werken Hist. Gen. N. R. n°. 48), p. XVIII et Zuidema in: Bijdragen en Mededeelingen v. h. Hist. Gen. XII, p. 95 seq.

Fol. 1: Anno MDLXXXIX Ubbo Emmen.

Acquisitus est hic codex in auctione viri cl. A. J. de Sitter anno 1863 (Catal. n°. 154).
In ligatura chartacea saeculi XVII dorso e corio rubro facto.

---

139. *Chartac. 13,8 × 19. 70 fol. Saec. XVI exeuntis vel XVII ineuntis.*
Eiusdem Extracta ex Andreae Cornelii Chronico Frisiae.

Autographa.

Chronicon hoc „in quo", ut ait recte Emmius „plura fabulosa quam vera", anno 1597 primo Franequerae typis excusum est. Non liquet, Emmius e libro typis excuso an manuscripto aliquo haec extraxerit.

Origo codicis incerta. Anno 1866 verisimiliter Amstelodami acquisitus est ab Archivo Groningano, unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.
Sine ligatura.

---

140. *Chartac. 21,3 × 33,2. 126 fol. IX manibus exaratus: fol. 1—7verso, 112—125; 7verso—16verso, 67verso—69verso, 78—87verso, 100—111verso; 17—28verso; 29—32, 70—77verso; 32verso—41; 41—47verso; 48—50verso, 61—67; 51—60verso, 88—99verso; 126—126verso. Saec. XVI.*
Anonymi Nordani Chronicon Frisiorum.

Fol. 1. Chronicon Frisionum. Praefatio ad Lectorem. Quemadmodum in omni vita utile est . . . . Fol. 2 . . . . et honestis fave conatibus. Vale. Fol. 3. De situ, quantitate ac qualitate terrae Frisiae. Regio est Frisiae Inferioris Germaniae . . . . Fol. 126verso . . . . tot betringe mochte worden beweehrt. Amen. Fol. 125verso vacat.

Chronicon hoc historiam Frisiae praesertim Orientalis tractat a temporibus antiquissimis usque ad annum 1587. Prima pars extracta est e chronico Worperii Thaboritae. Cf. Muller, Lijst van Noordned. Kronieken, p. 62.

De origine codicis nihil apparet. Anno 1833 erat in archivo Groninganae civitatis, unde anno 1897 in Bibliothecam Groninganam per commodatum translatum est.
In ligatura membranacea, in qua inscriptum est fragmentum missalis saeculi XV.

---

141. *Chartac. 15,8 × 20,8. 45 fol. Tribus manibus scriptus (fol. 1—2verso; 3—4verso; 5—45verso), quarum tertia est Ubbonis Emmii. Saec. XVI (1597 et 1600).*

Ubbonis Emmii Annotationes de Frisia Orientali et urbe Emdana.

Fol. 1—2verso. Fragmentum epistolae anonymi ad Regem quendam, cui gratias agit pro benefeciis in se et patrem suum collatis. Fol. 3—4verso. Fragmentum versionis Latinae metricae loci ex libro VI Iliadis, ubi Hector Andromachae valedicit.

Annotationes Emmii pertinent ad historiam Frisiae Orientalis inde ab anno 1370 usque ad annum 1595, extrema parte amissa. E quibus fontibus Emmius hauserit, non apparet.

Fol. 1 manu Emmii: De Frisia Orientali scriptum anno 1597. *Fol. 3 eadem manu:* Aliud de Frisia Orientali scriptum anno 1600. *Ad calcem:* Hocce MS. Ubbonis Emmii dono dedit H. Wolthers med. dr. qui illustrissimum illum virum inter materni generis majores numerat. Groningae Calendas Octobres 1852.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saeculi XVIII.

---

142. *Chartac. 20,6 × 32. 172 fol. Saec. XVII ineuntis (1606, 1607 et 1662).*

Acta Emdana inde a Martio 1606 usque ad finem anni 1607 ut et commercium epistolicum Ubbonis Emmii.

In fronte: Scutum, in quo ursus et literae T. H. D. Acta a Martio anni 1606 usque ad finem anni 1607. Dem Erentfesten und wolgelerden Ubbe Emmen Rectoer in Groeningen.

Fol. 1—3verso. Burg. en Raad van Emden aan de Staten-Generaal. 4 Maart 1606. Copie.

Fol. 4—9verso. Memorie door Daniel Alting, afgevaardigde der stad Emden, aan de Staten-Generaal gericht. 7 April 1606 stilo veteri. Copie.

Fol. 10—11verso. Caron, gezant der Republiek te Londen, aan de Staten-Generaal. z. d. Copie.

Fol. 12—14verso. Consules et Senatus civitatis Embdanae ad Jacobum I, Regem Magnae Britanniae. 27 Februarij anni 1606.

Fol. 15—15verso. Jacobus I, Rex Magnae Britanniae ad Ennonem III, Comitem Frisiae Orientalis. 29 Aprilis anno Dom. 1606.

Fol. 16—18verso. Idem ad Consules et Senatus civitatis Embdanae. 30 Aprilis anno D. 1606. Copia.

Fol. 19—21verso. Extract uit de Resolutiën der Staten-Generaal. 6 Mei

1606. (Get.) E. van Ittersum. Ter ordonnantie van de voorn. Heeren Staten Generael. C. Aerssen.

Fol. 22—23verso. Enno III, Graaf van Oost-Friesland aan de Staten-Generaal. 22 Juni 1606. Copie.

Fol. 24—28verso. Dez. aan Burgemeesteren en Raad van Emden. 22 Mei 1606.

Fol. 29—30verso. Andree aan de Staten-Generaal. Emden. 17/27 October. 1662.

Fol. 31—32verso. Ortgise von Wersabe aan Graaf Enno III. 19 Juli 1606.

Fol. 33—33verso. Extract ut graff Ennen brieff (aan de stad Emden). Z. d.

Fol. 34—35verso. Ordo et methodus feriarum in comitatu Frisiae Orientalis, cum decreto Ennonis III Comitis, XXVI Augusti anni 1606, missa ad Ubbonem Emmium.

Fol. 36—38verso. Der angehaltenen Junckern und Doctoren Urphede. 1 Aug. 1606.

Fol. 38a—38averso. Lijst van paarden, koeien en schapen, door den Graaf bij Leer gerequireerd. Z. d.

Fol. 38—39verso. Punten darauff B. end Rahts auch der viertziger specialis expressa resolutio begert wirt. Z. d.

Fol. 40—43verso. Endliche erklehrunge Burgermeisteren, Raths und Viertziger uff die den 7 octobris einkommene schriefftliche Antwort. D. B. Ratthes und deputierten. Inliggend fol. 41: Verclaeringe der Stadt Norden tegen de Deputatje van Borgem. Wermetskerken. 4 feb. 1662.

Fol. 44—44verso. Anonymus („T. quem nosti", ut videtur frater Emmii) ad Emmium. 10 Nov. 1606.

Fol. 45—46verso. Extract. Der Stenden conclusie op het 8 art. cap. 1. in puncto justitiae. Der Graeffl. antwoordt. Den 17 May 1662.

Fol. 47—47verso. Blz. 29—36 van een gedrukt stuk, bevattende: Specialia Gravamina der Stadt Aurich; benevens fragmenten van derg. der steden Emden en Norden. 16 Martij 1594. Bijgeschreven: Anno 1607.

Fol. 48—57verso. Overeenkomst van Enno III van Oost-Friesland en zijn onderdanen in 23 artikels. Z. d. Copie.

Fol. 58—59verso. Machtiging van Eggeric Beninga, Albertus Pauli, en Victor Haen door Enno III, om hem te vertegenwoordigen op de conferentie met Winwood te Emden. 17 Sept. 1606. Copie.

Fol. 60—64verso. Publicatie van Burg., Raad en Veertigen van Emden, waarbij zij voor de veiligheid der te houden conferentie te Emden instaan. Bevestigd door Winwood, namens koning Jacob I en gecommitteerden der Staten-Generaal. Z. d. Copie.

Fol. 65—65verso. Publicatie van Enno III daarover. 13 Sept. 1606. Copie.

Fol. 66—69verso. Ortgise von Wersabe en Caspar Harssebruich tegen de verstoorders van den vrede. 13 Sept. 1606. Copie.

Fol. 70—70verso. Enno III aan Burg. en Raad van Emden. 7 Jan. 1607.

Fol. 71—71verso. Dezelfde aan? 19 December z. j. Copie.

Fol. 72—73^{verso}. Verklaring der gebroeders Johan, graaf van Ritberg en Christoffel, beide graven van Oost-Friesland, aangaande Emden. 19 Dec. 1606. Copie.

Fol. 74—76^{verso}. M. aan Frederik Coenders van Helpen. Emden, 23 December 1606.

Fol. 77—79^{verso}. Wenschen van den Landdag te Emden. 1 Nov. 1606. Get. door afgevaardigden der Ridderschap, van de steden Emden en Aurich en van den „Hauszmansstand". Copie.

Fol. 80—80^{verso}. Althusius, syndicus van Emden aan Winwood, 1 Nov. 1606, met antwoord van dezen. 2 Nov. 1606. Copie.

Fol. 81—82^{verso}. Landdagsbesluit van 3 Nov. 1606. Copie.

Fol. 83—83^{verso}. Verklaring van Winwood, namens koning Jakob I, en van Abel Coenders van Helpen en V. Camminga, dat zij den Landdag tegen Graaf Enno III zullen handhaven. 10 Nov. 1606. Copie.

Fol. 84—85^{verso}. Enno III aan den Landdag (?). 18 Nov. 1606. Copie.

Fol. 86—87^{verso}. Dezelfde aan Denzelfde (?). 19 Nov. 1606. Copie.

Fol. 88—93^{verso}. Unser Johan und Cristoffer, gebrueder, Graffen undt Heren zu Ostfriszlandt und Ritperg . . . . Königlicher Maytt zu Hispanien, auch Polen und Schweden bestalten Kriegsobristen Instruction und Befelch. 23 Nov. 1606. Geverifieerde Copie.

Fol. 94—99^{verso}. Sixtus van Amama (syndicus der Staten van Oost-Friesland) aan Ubbo Emmius. 12 Dec. 1606.

Fol. 100—100^{verso}. Landdagsbesluit van 15 Dec. 1606. Copie.

Fol. 102—103^{verso}. Besluit van Enno III. Concept. Dec. 1606. Copie.

Fol. 104—105^{verso}. Publicatie van Enno III. 16 Dec. 1606. Copie. Blijkens het adres in dorso aan Emmius gezonden.

Fol. 106—106^{verso}. H. Boyer ann Emmius (?). 23 Dec. z. j. met copie van een besluit van graaf Enno III van 17 Dec. 1606.

Fol. 107—107^{verso}. Enno III aan de stad Emden (?). 16 Jan. 1607. Cop.

Fol. 108—108^{verso}. Memoriael voor mijn Heer. Sijn Gen. 19 en 20 Jun. 1607.

Fol. 109—110^{verso}. Micault van Indevelde, drost van Lingen aan Bernard Muller e. a. 9 Maart 1617.

Fol. 111—114^{verso}. Instructie van Enno III aan Enno van Diepholt, en anderen, „zum collecten wercke verordneten". 15 Jan. 1607. Geverifieerde Cop.

Fol. 115—115^{verso}. Enno III aan den Landdag (?). 22 Jan. 1607.

Fol. 115^{a}—116^{verso}. Gravamina van de Stenden van Oostvrieslandt ende in specie van de stadt Embden wegens sijne Hoogh Graefflijke Genaeden van Oostvrieslandt en vice versa. Waeroover de Decisie van Haere Hoogh Moogende werdt verwacht.

Het voorgaande is blijkens aant. op fol. 115^{b} in dorso afkomstig van Reinoldus Reiners „general Landtesfeuermeister".

Fol. 117—118^{verso}. Antwoord van Enno III aan de stad Emden. 19 Febr. 1607. Copie.

Fol. 119. Erklerung uff die neben Instruction. 20 Febr. 1607. Copie.

Fol. 119^{verso}—120^{verso}. Proclamatie van Graaf Enno III, verbiedende nieuwe tumulten en oneenigheden. 19 Febr. 1607. Copie.

Fol. 121—125^{verso}. Proclamatie van Graaf Enno III. 1 Mei 1607. Geverifieerde copie.

Fol. 126—127^{verso}. Jakob I aan Aartshertog Albert. 17 Febr. 1607. Over de Oostfriesche zaken. Copie.

Fol. 128—129^{verso}. Idem ad Rudolphum II Imperatorem. 20 Febr. 1607. De Frisia Orientali. Copia.

Fol. 130—131^{verso}. Idem ad Philippum III Regem Hispaniae. 20 Febr. 1607. De iisdem rebus. Copia.

Fol. 132—133^{verso}. Enno III aan Burg. en Raad van Emden. 12 Maart 1607.

Fol. 134—135^{verso}. Dezelfde aan Denzelfde. 22 Maart 1607.

Fol. 136—139. Johan Adolf, bisschop van Lübeck, hertog van Sleeswijk-Holstein aan de Staten-Generaal. 18 Juni 1607. Met antwoord der Staten-Generaal. 6 Juli 1607. Over de Oostfriesche aangelegenheden. Copie.

Fol. 139^{verso}. De Staten-Generaal aan de stad Emden. 4 Juli 1607. Copie.

Fol. 140—141. Dez. aan graaf Enno III. 3 Juli 1607. Sommatie tot nakoming zijner beloften. Copie.

Fol. 141^{verso}. Jakob I aan Johan Adolf van Sleeswijk-Holstein. 12 Juli 1607. Copie.

Fol. 142—142^{verso}. Verklaring van Enno III betreffende Haico Suren, burger van Greetsiel. 13 Febr. 1607. Copie.

Fol. 143—143^{verso}. Pas voor dezen Haico Suren. 13 Febr. 1607. Copie.

Fol. 144. Copie van hetzelfde stuk.

Fol. 144^{verso}—145^{verso}. Copie van het stuk, op fol. 142 vermeld.

Fol. 146—146^{verso}. Verklaring der Staten-Generaal met betuiging van hun goede gezindheid jegens de stad Emden. 20 Aug. 1607. Copie.

Fol. 147—147^{verso}. Gedrukte proclamatie van Enno III, waarbij aan Leer een vrije weekmarkt wordt geschonken. 8 Sept. 1607.

Fol. 148—149^{verso}. Wilhelm von Inhausen und Knyphausen aan Enno III. den Haag 7/17 Oct. 1607.

Fol. 150—151. Abel Coenders aan ? 8 Nov. 1607. Copie.

Fol. 151^{verso}. Dez. aan ? den Haag 24 Nov. 1607. Copie.

Fol. 152—153^{verso}. Sixtus van Amama aan Emmius. 8 Nov. 1607.

Fol. 154—154^{verso}. Copie van korte besluiten van Gravin-weduwe Katharina van 28 Oct. 1607 en van Graaf Enno III van 3 Nov. 1607. Aan Emmius gezonden.

Fol. 155—156^{verso}. Remonstrantie van Gedeputeerden der stad Emden. 18 Nov. 1607. Copie.

Fol. 157—158verso. Resolutie der Staten-Generaal naar aanleiding daarvan, hun voornemen te kennen gevende het accoord tusschen den Graaf en Emden van 1603 en het Landschapsbesluit van 10 Nov. 1606 te zullen handhaven. 8 Dec. 1607. Officieel extract.

Fol. 159—160verso. Vorschlach provisioneel opte zaken differential tusschen den welgebooren herre Grave von Ostfrieslandt ende Burgermeisters, Regierders ende Raedt der Emdern. 10 Dec. 1607.

Fol. 161—161verso. Verklaring der Staten-Generaal betreffende deze punten. 14 Dec. 1607. Copie.

Fol. 162—162verso. De Staten-Generaal aan de Veertigen e. a. van Emden, houdende aanmaning om goede Magistraten te verkiezen. 18 Dec. 1607. Cop.

Fol. 163—163verso. Proclamatie van Burg. en Raad van Emden, betreffende hun door Graaf Enno afgenomen schepen. 19 Dec. 1607. Copie.

Fol. 164—164verso. Brief van Mr. H. O. Feith, archivaris van Groningen, aan Mr. A. A. Ganderheyden, Griffier bij het Hof aldaar, betreffende de historische waarde van de volgende aan Emmius gerichte brieven. 24 Sept. 1847.

Fol. 165—166verso. „T. quem nosti" (vide supra Fol. 44) ad Emmium. 3 Dec. [1606].

Fol. 167—169verso. „Manum nosti" (eadem manu) ad Emmium. 5 Dec. [1606].

Fol. 168—169verso. „Agnoscis manum" (ni fallor S. van Amama) ad Emmium. 7 Dec. 1606.

Fol. 170—170verso. Idem ad eundem. Sine subscriptione. 24 Febr. [1607].

Fol. 171—171verso. Idem ad eundem. Sine subscriptione et dato („Accepi 27 Febr. 1607").

Fol. 172—172verso. Sixtus van Amama ad eundem. 27 Febr. 1607.

Pleraeque notae marginales et annotationes in foliis solutis ab Emmio adiunctae sunt.

His litteris documentisque Emmius usus est cum scriberet Historiam nostri temporis (Groningae apud Jacobum Sipkes, 1732).

Hanc syllogen possedit doct. A. A. Ganderheyden Groningani (vide supra). Quo mortuo anno 1855 Hagae Comitis in auctione apud Nijhoff (vide Jonckbloet, Gedenkboek. Levensberichten der Groninger professoren, p. 6 notam) videtur empta esse a viro doct. J. A. Grothe Ultraiectensi, qui eam Bibliothecae Groninganae dono dedit anno 1889.

Sine ligatura.

---

143. *Chartac. 19,8 × 31,7. VI et 706 pag. Saec. XVII (1674).*

Ubbonis Emmii Vindiciae iuris populi contra usurpationem Comitis.

(Fol. I. Titulus. Pag. II—IV vacant. Pag. V. Novus titulus. Pag. Va—VI vacant.) Pag. 1. Vindiciae iuris Populi contra usurpationem iniquam Comitis. Deut. c. 17 de rege etc. . . . . a possessione sua. Pag. 2. Pro vin-

diciis justis populi contra iniquam usurpationem comitis. Pag. 26 . . . . En rationes Vindicarum (*sic*) Populi contra iniquam usurpationem Comitis. Scriptum a° 1593. Primus (*sic*) diebus mensis augusti Lerae. Pag. 27 et 28 vacant.

Vide Tjaden, Das gelehrte Ost-Friesland, II, 109 seq.

Adhortatio ad plebem rusticam.

Pag. 29. Plebi rusticae oportunae nunc petendam postulandamque onerum multorum levationem. Primum quia res . . . . Pag. 45 . . . . perpetuo immunem manere. Pag. 46—50 vacant.

Vide Tjaden, II, 106 seq.

Ubbonis Emmii Historia nostri temporis.

Pag. 51. Duplex ex (*sic*) controversia est: si modo controversia nominanda est . . . . Pag. 336 . . . . hanc mentem et sententiam esse. Pag. 337 et 338 vacant.

Vide Tjaden, II, 132 seq. Typis excusa est Groningae apud Jacobum Sipkes, 1732.

Apologia urbis Emdanae contra Comitem Frisiae Orientalis.

Pag. 339. Senatus Populus Embdanus omnibus lecturis salutem. Quam infelix et acerba fuerit conditio nostra . . . . Pag. 400 . . . . in populum subjectum arbitretur. Finis. Pag. 401—404 vacant.

Non haec sed alia apologia Theodisco sermone typis excusa est Groningae apud Gerhardum Ketel anno 1602. Vide Tjaden, II, 115 seq.

Ernesti Friderici a Wicht Annales Frisici.

Pag. 405. Annales Frisici ab Ernesto Friderico a Wicht. Ad annum Christi 1602 perducti, qui ipsi fatalis fuit. Pag. 406 vacat. Pag. 407—418 Annotationes breves aliquot de turribus, coenobiis cet. Frisiae orientalis . . . . Pag. 410 . . . . Aenigma testudinis . . . . et fabulis abhorrens. Pag. 411. Praefatio ad lectorem. Quemadmodum in omni vita . . . . Pag. 415 . . . . ac honestis conantibus fave. Pag. 416. Frisia est regio inferioris Germaniae . . . . Pag. 706 . . . . moritur anno aet. 44. Finis.

Vide Tjaden, I, 174 seq. Möhlmann, Kritik, 9 seq. et de hoc codice cf. Pertz, Archiv. VIII, p. 590. Hi annales nondum typis excusi sunt.

Fol. 410: Anno 1674 descripti. *Fol. 407.* Sum Hectoris Johann Adolph a Wicht *eadem manu ac totus codex. Cum etiam in aliis codicibus inveniuntur, videntur verba haec transcripta esse ex codice originali, qui erat Hectoris Johannis Adolphi a Wicht, consanguinei annalium scriptoris. Bibliotheca emit hoc manuscriptum in auctione viri cl. T. D. Wiarda anno 1827 (Catal. n°. 1321)*

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

144. *Chartac. 20,5 × 29,7. 142 fol. Saec. XVIII ineuntis.*

Ubbonis Emmii Historia nostri temporis.

In fronte titulus. Fol. 1. Duplex controversia est . . . . Fol. 141 . . . . hanc mentem et sententiam esse. (Fol. 141—142. Annotationes alia manu excerptae ex historiarum libro Emanuelis van Meteren.)

Opus hoc Emmii primum typis excusum est Groningae apud Jacobum Sipkes anno 1732.

Anno 1833 erat in archivo civitatis Groninganae, unde anno 1897 per commodatum in Bibliothecam Universitatis translatus est.

In ligatura e corio fusco facta saeculi XVIII.

---

145. *Chartac. 16,3 × 21,1. 113 fol. Saec. XVIII ineuntis.*

Eiusdem Historia nostri temporis.

Fol. 1. Vacat. Fol. 2. Duplex controversia est . . . . Fol. 113 . . . . hanc mentem et sententiam esse. Collat. accord.

Typis excusa est ut supra. Codex hic videtur esse quem editor tertium dicit (vide praefationem).

Nostro saeculo erat Rob. Keuch. Driessen, in cuius auctione anno 1832 acquisitus est (Catal. MSS. 4°. n°. 14).

In ligatura chartacea dorso e corio facto saeculi XVIII.

---

146. *Chartac. 21 × 32. 534 fol. Saec. XVII (1637—38).*

Ernesti Frederici a Wicht Annales Frisiae.

(In fronte manu recentiore annotatio de fontibus viri cl. a Wicht. Fol. 1—3 Annotationes breves aliquot de turribus, coenobiis cet. Frisiae orientalis.) Fol. 3. Annales Frisiae ab Ernesto Friderico â Wicht Historiarum patriae studiosissimo comportati et ad annum Christi 1602 qui ipsi fatalis fuit, perducti . . . . Aenigma Testudinis . . . . Fol. 3verso . . . . et fabulis abhorrens. Praefatio ad Lectorem. Quemadmodum in omni vita . . . . Fol. 7 . . . . ac honestis conatibus fava (*sic*). Frisia est regio inferioris Germaniae . . . . Fol. 313 . . . . moritur anno aetatis 44. Finis huius libri. Fol. 313verso vacat.

Cf. Tjaden, I, 174 seq.; Möhlmann, Kritik, 9 seq. Annales hi nondum typis excusi sunt.

Deductio de agris allutis (theellanden) in Frisia Orientali.

Fol. 314. Warhafftiger, Bestendiger, grundlicher Bericht . . . . was der anfang, Recht undt lobliche gewohnheiten der Theellanden in Norderlandt belegen seq. . . . . Fol. 329verso . . . . Geben tho Behrumb am freitage nach Simonis et Iudae Apostolorum Anno 1518. Ende des Theenrechts. Fol. 330. Lapsus libertatis patriae nostrae unde ? . . . Fol. 330verso . . . . aut Rectoris titulo contentus. Hucusque Emmius.

Genealogiae aliquot nobilium Frisiae Orientalis, ex Emmio et aliis congestae.

Invenimus genealogias gentium harum: Circksena (fol. 331—386verso), Attena (fol. 387—402verso), militum terrae quae dicitur Jever undt Wangerlandt (fol. 403—414verso), Inn und Knipphusen (fol. 415—425), Cankena

(fol. 425^{verso}—439), thom Broke (fol. 439^{verso}—452^{verso}), Oldersum (fol. 453—463), Beninga (fol. 463^{verso}—474^{verso}), Howerda (fol. 475—480), Weerdum (fol. 480^{verso}—483^{verso}), Tamminga (fol. 484—484^{verso}), Ukena et Ripperda (fol. 485—496). Fol. 496^{verso}—497^{verso} vacant. Fol. 498—534^{verso}. Stemmata supradictarum familiarum. Fol. 499^{verso}, 501^{verso}—502^{verso}, 504^{verso}, 506^{verso}—507^{verso}, 509^{verso}—510^{verso}, 512^{verso}—513^{verso}, 515^{verso}—516^{verso}, 518^{verso}—519^{verso}, 521^{verso}—522^{verso}, 524^{verso}, 526^{verso}—527^{verso}, 529^{verso}, 533^{verso}—534^{verso} vacant.

Fol. 3 . . . . descriptique manu E. Loringae. Anno Christi 1637 . . . . *Fol. 331* . . . . E. Loringa pour passo (*sic*) les temps . . . . Anno 1638. *Videtur Eilardus Loringa (1584—1643) Nordae in Ostfrisia anno 1638 ex his genealogiis librum confecisse cui titulus est:* *Genealogiae quaedam nobilium Frisiae Orientalis familiarum principalium. Fol. 3* . . . . Sum Hectoris Johan Adolph von Wicht, *eadem manu ac cetera, quae verba ex codice originali transcripta videntur, qui erat in manibus Hectoris Johannis Adolphi a Wicht, consanguinei annalium scriptoris.*

Hic codex anno 1888 a viro nobilissimo R. M. A. de Marees van Swinderen, domino de Allersma donatus est Archivo Groningano unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.

In ligatura e corio fusco facta saeculi XVII.

---

147. *Chartac. 20 × 30. 4 fol. Saec. XVI exeuntis vel XVII ineuntis.*

Ubbonis Emmii Annotationes de privilegiis Brabantiae et de historia Flandriae.

Autographae.

Fol. 1. Ubbonis Emmen (manu saeculi XIX). Fol. 1^{verso} vacat. Fol. 2. Author historiae belli Belgici, lib. I. Praecipua privilegia inferioris Germaniae . . . . pro arbitrio et voluntate disponere. (Ex quo opere Emmius has notas collegerit, non apparuit.) Fol. 2^{verso}. De rebus Flandricis et praecipue Gandavensibus ex Meyero. Otto Imp. sororius Ludovici Franc. regis . . . . Fol. 4^{verso} . . . . quietem ac salutem civitati attulit.

Jacobus Meyerus scripsit historiam Flandriae, editam sub titulo: Commentarii sive Annales rerum Flandricarum Libri XVII. Autore Jacobo Meyero Baliolano . . . . Antverpiae 1561; denuo edita est in sylloge, quae inscribitur: Annales sive Historiae rerum Belgicarum . . . . Francofurti ad M. 1580.

Hunc codicem vir doct. H. Wolthers qui ex prosapia Emmii erat, bibliothecae dono dedit.

Sine ligatura.

---

148. *Chartac. 16 × 21,3. 212 fol. Saec. XVIII.*

Leonardi Offerhausii Observationes quaedam in antiquitates Romanas.

Fol. 1—168^{verso}. Fol. 169—172^{verso} vacant.

Eiusdem Monita quaedam in epistolarum conscriptione observanda. Fol. 173—190verso. Fol. 191—192verso vacant.

Eiusdem Monita quaedam in orationibus conscribendis et pronuntiandis observanda. Fol. 193—212.

Offerhausius (1699—1779) fuit professor historiae et eloquentiae Groningae. In fronte legitur: H. Cannegieter, *qui tamen in Albo Academiae Groninganae non invenitur.*

Hunc codicem Bibliotheca acquisivit anno 1863 in viri doct. A. J. de Sitter librorum auctione (Cf. Catal. n°. 208).

In ligatura chartacea dorso e corio rubro facto saeculi XVIII, sic inscripta: Manuscriptorum tomus VI.

---

149. *Chartac. 10,9 × 16,8. 289 fol., quorum plurima vacant. Saec. XVIII.*

Petri Burmanni Secundi Index scriptorum historiae et aliorum rariorum.

Burmannus (1714—1778) professor fuit Franequerae et Amstelodami.

Anno 1833 hic codex erat in Bibliotheca Groningana.

In ligatura chartacea dorso membranaceo saeculi XVIII.

---

150. *Chartac. 15,9 × 19,8. 326 fol. Saec. XVIII.*

Ludovici Caspari Valckenarii Dictata in antiquitates Graecas. Fol. 1—231. Fol. 231verso—248verso vacant.

Eiusdem Dictata in historiam litterariam Veterum. Fol. 249—302. Fol. 302verso—303verso vacant.

Eiusdem Dictata in grammaticam Graecam. Fol. 304—326.

Valckenarius (1715—1785) fuit professor litterarum classicarum Franequerae, deinde Lugduni Batavorum. Non liquet, quo anno neque ubi has lectiones habuerit.

Dictata haec erant viri cl. van Eerde et in eius auctione anno 1836 acquisita sunt. (Cf. Catal. 6971).

In ligatura e corio facta saeculi XVIII.

---

151. *Chartac. 16,5 × 21. 289 pag. Saec. XVIII.*

Iohannis Ruardi Dictata in antiquitates Graecas.

Iohannes Ruardi (1746—1815) fuit professor litterarum classicarum Groningae.

Haec sunt acquisita dictata in auctione viri cl. H. J. Arntzenii (Catal. n°. 1596).

Sine ligatura.

---

152. *Chartac. 15,8 × 22. III et 84 pag. Initialibus rubris. Duabus manibus exaratus. Saeculi XV (pag. I—III, 1—54) et XVI (pag. 54—84).*

Ludolphi Suchensis (rectius: Suthensis) Liber de itinere in Terram Sanctam.

Pag. I—III. Registrum. Pag. 1. De terra sancta et itinere iherosolomitano et de statu eius et aliis mirabilibus que in mari conspiciuntur videlicet mediteraneo . . . . Baldewino de Steinvordia Padebornensis ecclesie episcopo Ludolphus parochialis ecclesie in Suchen rector . . . . Pag. 4 . . . . sustinere non potest obstinata. De licentia apostolica. Igitur volens ire ad dictam terram . . . . Pag. 84 . . . . cui laus per infinita secula seculorum. Amen. Finit feliciter libellus de itinere ad terram sanctam.

Annotationes breves manu saeculi XVII in fronte inscriptae sunt.

Opus typis excusum est a Ferd. Deycks (Bibl. des Litt. Vereins in Stuttgart, XXV). Neque Deycks neque Reinh. Röhricht (Bibliotheca geographia Palaestinae, p. 76—77) huius codicis mentionem faciunt.

Acquisitus est anno 1819 in auctione viri cl. J. F. M. Herbell (Cat. MSS. 4° n°. 24).
In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

153. *Chartac. 7,3 × 9,3. 36 fol. Saec. XVI (1576 seq.).*

Ubbonis Emmii Itinerarium in Genevam.

Autographum.

(Fol. 1^verso^—2 vacant. Fol. 2^verso^. Titulus.) Fol. 3. Cum 19 Maii die Anni 1576, qui dies Veneris erat . . . . (Fol. 21^verso^—22 vacant sine lacuna narrationis.) Fol. 27 . . . . tandem X Maii Genevae hora X reversi sumus. Fol. 27^verso^. Geneva discessi Basileam iturus die Veneris, qui erat dies XXX Mai . . . . Fol. 33 . . . . Duxit inoffensos patriasque reduxit ad oras. Fol. 33^verso^—36 vacant.

Typis excusum est hoc Itinerarium in: Jahrbuch der Ges. für bild. Kunst etc. zu Emden VI, 1 pag. 37—67.

Fol. 1. Hocce MS. Ubbonis Emmii dono dedit H. Wolthers, Med. Dr. qui illustrissimum illum virum inter materni generis maiores numerat. Groningae Calendas Octobres 1852.
In ligatura e corio fusco facta saeculi XVII.

---

154. *Chartac. 18,6 × 29,9. XX et 176 pag. Saec. XVI (1589).*

Eb. Schelii Urbis Romae Topographia.

Pag. I. Titulus. Pag. II—IX. Dedicatio. Pag. X—XV. Lectori candido. Pag. XVI—XX. Divisio Romae urbis. Pag. 1—162. Topographia. Pag. 163—176. Index (A-M; cetera desunt).

Liber hic dedicatus est Kal. Ianuariis a. 1589 Guilielmo duci Brunsviciae et Luneburgiae Ernesti filio Henrici nepoti qui procul dubio fuit Guilielmus IV (1535—1592), filius Ernesti ducis Zellensis, nepos (ex matre) Henrici ducis Mecklenburgensis. Menso Iohannes Adriani Theol. Stud. XII Kal. Feb. a. 1754 hunc codicem Bibliothecae Groninganae dono dedit.
In ligatura saeculi XVIII e corio facta cum monogrammate coronato.

---

155. *Chartac. 15,5 × 20,3. II vol., 39 et 22 fol. Saec. XVII.*

Commentarius in Ptolemaei Geographiae libri II capita II—VI.

Autographus Isaaci Vossii.

Donum Wilh. Joach. Wicherts Abresch, V. D. M. in pago Meeden. In catalogo anni 1833 invenitur.

In ligaturis chartaceis saeculi XVII.

---

156. *Chartac. 16,7 × 21. VI et 540 pag. Saec. XVIII (1746).*

Leonardi Offerhaus Adnotata in geographiam novam.

Leonardus Offerhaus (1699—1779) fuit professor Groninganus. In fine legitur 1746. Haec excerpsi ex ore viri celeberrimi L. Offerhaus L. L. et Historiarum Professoris. E. P. Smith. L. L. Stud. *Edzardus Pompejus Smith „gratis in honorem patris senatoris" d. XXVIII Decembris a. 1744 in Albo inscriptus est. Hic codex post annum 1841 in Bibliothecam pervenit.*

In ligatura chartacea saeculi XVIII dorso e corio facto.

---

157. *Membranac. et chartac. (bina membranacea folia et dena chartacea). 20,5 × 28,5. Nomina dramatum personarum rubra; versuum initiales rubrae et flavae. 134 fol. Saec. XV (1467); fol. 132verso—134 manu posteriore.*

P. Terentii Afri Comoediae.

Prohemium. Fol. 2—2verso.

P. Terentii Afri vita. Fol. 2verso—3. Typis excusa est in Archiv für Philologie und Paedagogik (Jahns Neue Jahrbücher. Suppl.) XVIII, p. 45.

Argumentum Andriae oratione soluta. Fol. 3—3verso. Typis excusum l. c. p. 32.

Epitaphium Terentii. Fol. 3verso.

Andria, cum argumento et prologo. Fol. 3verso—25.

Eunuchus, cum duobus prologis, argumento et didascalia. Fol. 25—49verso.

Heautontimorumenos, cum didascalia, argumento et prologo. Fol. 49verso—71.

Adelphi, cum didascalia, argumento et prologo. Fol. 71—92verso.

Hecyra, cum didascalia et tribus argumentis. Fol. 92verso—110.

Phormio, cum didascalia, duobus argumentis et prologo. Fol. 110—131verso.

In fine legitur: Caliopus recensui.

Luciani Dialogi inter Alexandrum Hannibalem Minoem Scipionem emendati et aucti a Libanio, versione Latina. Fol. 132verso—134.

Fol. 132 . . . . Scriptus et finitus per me Johannem Sluzinc Flandrensem, clericumque Tornacensem. Pro . . . . Ducis Clivensis comitisque Markensis nato primogenito.

Incarnationis dominice Anno Millesimo quadringenteno sexageno septimo mensis vero Decembris die quinto . . . . *Dux ille Clivensis est Johannes I (1419—1481), cuius filius primogenitus Johannes II (1458—1521). Anno 1682 Marcus Pels prof. et postea consul Groninganus codicem hunc Bibliothecae donavit.*

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibulis cupreis amissis.

---

158. *Membranac. 7,8 × 11,1. 75 fol. In fol. 1 est littera maiuscula coloribus et auro exornata, cum ornamentis marginalibus. Ceterae initiales et tituli rubri et caerulei. Saec. XIV.*

M. Tullii Ciceronis Officiorum libri III.

Fol. 1. Marci Tullii Ciceronis Arpinatis consulisque Romani ac oratorum maximi ad Marcum Tullium Ciceronem filium suum Officiorum liber incipit. Prefatio generalis in omnes libros. Quamquam te, Marce fili, annum iam audientem Cratippum . . . . Fol. 75 . . . . si talibus monimentis preceptisque letabere. Explicit. Excellunt cunctos lybros phylosophorum libri quos fecit tres Tullius Officiorum (*alia manu:*) usque beatum Augustinum ut aiunt.

Ad calcem manu Praedinii: Summus ille vir Wesselus Groningensis utebatur hoc libello, quemadmodum nunc est (*et alia manu aeque saeculi XVI:*) D. Regnero Praedinio (cuius ista manus est) acceptum refero. Alting 4. 10. 59. obijt 4. 18. 59. *In fronte aeque manu Praedinii:* Quae minutis hic literis sunt annotata, ea sua manu scripsit magnus ille Wesselus Groningensis, nam eius fuit hic libellus. *Et etiam manu donatoris:* Officia haecce Ciceronis manuscripta ex Bibliotheca Regneri Praedinii ad Altingianam translata familiam Almae Groninganae sacra vult C. Alting M. Dr. *Historia codicis igitur haec est. Primus Wesselus Gansfortius († 1489) possidebat. Annotationes in fronte atque ad calcem adiunxit. Saeculo sequenti erat in manibus Regneri Praedinii Rectoris Scholae Groninganae (1510—1559) qui paucis diebus ante mortem dono dedit Mensoni Altingio discipulo suo. Ita codex venit in familiam Altingiorum quae conservabat per plus quam saeculum donec Christianus Altingius medicinae doctor Groninganus anno 1683 Bibliothecae Groninganae dono dedit.*

In ligatura lignea corio fusco intecta, in qua figura impressa pelicani pullos suos sanguine suo nutrientis cum inscriptione: Ihesus — Maria — Sum pellicano — similis factus. *Cum fibula cuprea.*

---

159. *Membranac. 9,7 × 14,3. 88 fol. Cum initialibus et titulis auratis; in fol. 1 ornamenta marginalia. Saec. XV.*

Sex. Propertii Elegiarum libri IV.

Fol. 1. Propertii Nautae Mevan. Umbri Cynthia. Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis . . . . Fol. 87 . . . . Cuius honoratis ossa vehantur equis. Cynthia facundi carmen iuvenile Properti, Accepit famam nec minus ipsi dedit (Id est Iuvenalis, VI, 7). Fol. 87verso—88verso vacant.

Huius olim celeberrimi libri collationes fecerunt Ianus Mellerus Palmerius (± 1580), Franciscus Modius (1546—1599), Ianus Lernutius (1545—1619), Ioannes Livineius (1547—1599) (Vide praef. in ed. Broukhusii). Broukhusius, Petrus Burmannus et nostro saeculo Lachmannus hunc magni fecerunt (vide praefationem in ed. Lachmanni, p. IX). Sed postea apparuit interpolatis esse annumerandum (vide Teuffel, Gesch. d. Röm. Litt. 5te Aufl. p. 557).

In Italia scriptus est. In fol. 1 adscriptum est: ex libris Sambuci Pannon *i. e. Joannis Sambuci (1531—1584). Sambucus autem dono dedit Joanni Posthio (1537—1597) poetae et medico, a quo hic codex etiam Posthianus dicitur. (Vide epistolam Jani Broukhusii ad Joannem Mensingam n⁰. 209 huius catalogi.) Postea Andreas Schottus (1552—1629) qui senex Antwerpiae habitabat eum possedit (in fol. 1:* Antwerpiae A. Schotti). *Quo anno Bibliotheca Groningana acquisiverit non liquet, verisimiliter inter annos 1628—1640, nam in catalogo manuscripto antiquissimo qui libros et manuscripta per saeculum XVII acquisita exceptis annis 1628—1640 enumerat non invenitur. Fortasse e bibliotheca Schottana Groningam migravit, nam in catalogo typis expresso a. 1669 describitur.*

In ligatura e corio facta cum ornamentis impressis saeculi XVII.

---

160. *Membranac. 16,5 × 23,7. 245 fol. Tribus manibus exaratus: fol. 1—160; 161—227; 228—245. Litteris pictis ornatus. Saec. XIII.*

Prisciani Caesariensis Institutionum grammaticarum libri XVIII.

Fol. 1. Pretianus grammaticus Cesariensis Juliano consuli ac patricio. Cum omnis eloquentiae doctrinam .... Fol. 1[verso] .... discretis possit locis inveniri. Philosophi diffiniunt vocem aerem .... Fol. 160[verso] (finis libri XVI) .... nec lucidus ethera siderea polus. Fol. 161. Precianus in minore. Quoniam in ante expositis libris .... Fol. 205[verso] .... pro mactus virtute. Explicit liber primus. (sc. liber XVII totius operis) Incipit liber secundus. Fol. 206. Liber secundus (sc. XVIII totius operis). In superiori libro de articularium dictionum .... Fol. 227 .... qui laudibus utriusque gloriari student doctrine (lib. XVIII, cap. XX; ed. Martini Hertzii II, pag. 278). Fol. 227[verso] vacat.

[Prisciani Caesariensis] de accentibus liber.

Fol. 228. Precianus de accentu. Litera est nota elementi .... Fol. 237 .... acuetur ut pape et evax. — Fol. 237[verso] continet annotationes de cruce Christi manu saeculi XV.

Donati Artis grammaticae pars (de barbarismo; de soloecismo, cet.)

Fol. 238. Barbarismus est una pars orationis .... (Grammatici Latini ed. Keil, IV, p. 392). Fol. 245[verso] .... Troianas vexit ad urbes. (*alia manu:*) Explicit iste liber Prisciani (*iterum alia manu:*) habito de proprietatibus dictionum.

Ubicunque minoribus litteris sed eadem manu saeculi XIII notae marginales complures adscriptae sunt.

In fronte manus saeculi XV annotavit: liber Johannis Lyndonensis. *Hunc librum anno 1621 vir doct. Cornelio Pynacker prof. Gron. Bibliothecae donavit. Petrus Bondam usus est (vid. Prisciani opera minora, ed. Lindemann, XXVII).*

In ligatura e corio facta saeculi XVI fibulis amissis.

---

161. *Membranac. 15,6 × 23,8. 142 fol. Initialibus nitide pictis ornatus. Saec. XIII.*

Prisciani Caesariensis Institutionum grammaticarum libri XVI.

Fol. 1. Incipit liber Prisciani. Cum omnis eloquentie doctrinam . . . . Fol. 1verso . . . . sive ordinatione partium orationis inter se. Incipit de voce secundum diversas opiniones. Philosophi definiunt vocem esse aerem . . . . Fol. 39 . . . . Explicit tractatus de casibus hic brevi prologo, qui in quibusdam codicibus invenitur, in quibusdam non. Breviter regulas tibi me iussisti, Iuliane consul ac patricie (vide ed. Hertzii, I, pag. 194). Fol. 67verso . . . . deficiunt apud plerosque. Explicit liber sextus (i. e. septimus) Prisciani viri disertissimi gramatici doctoris urbis Rome Constantinopolitane de verbo tractatus incipit. Liber septimus de nomine explicit. Incipit octavus de verbo. Fol. 68. Verbum est pars orationis . . . . Fol. 141verso . . . . nec lucidus aethera siderea polus. Prisciani viri disertissimi gramatici doctoris urbis Rome Constantinopolitane Tractatus explicit (id est finis libri XVI).

In fol. 142 inscriptus est catalogus librorum spectantium ad scolas coenobii Oberaltaich anno 1348. (Vide Th. Gottlieb, Ueber mittelalterliche Bibliotheken, pag. 57).

Passim in margine annotationes manu eiusdem saeculi adscriptae sunt.

Erat hic codex anno 1348 in coenobio Oberaltaich Bavariae. Anno 1650 erat Maximiliani Henrici de Bavaria, coadjutoris archiepiscopi Coloniensis, cui ipso anno 1650 successit. Hic enim codicem ligandum curavit. Anno 1782 vir doct. H. J. Arntzenius prof. Gron. Bibliothecae donavit.

In ligatura membranacea, ornata in fronte et in dorso scuto praedicti Maximiliani Henrici quo tempore coadiutor necdum archiepiscopus erat (electus enim est Sept. 1650), cum significatione anni 1650.

---

162. *Chartac. 14,5 × 20,5. 138 fol. Litteris rubris ornatus. In fine laceratus. Saec. XV (1463).*

Gesta Romanorum.

Fol. 1. Pompeius rex regnavit tam dives super omnia ac potens . . . . Fol. 136 . . . . qui sine fine vivit et regnat. Amen. Fol. 137 et 138. Index capitum.

Codex hic continet CXX capita narratiuncularum cum epimythiis. Neque

transcriptus est ex ullo codice descripto ab Oesterley (Gesta Romanorum p. 9—197), neque e codice edito a Dick (Gesta Romanorum, XII seq.). An congruat cum ullo aliorum codicum enumeratorum ab Oesterley (l. c. 5—8 et 750—751; cf. The Early English Versions of the G. R. Early English Text Society, Extra Series XXXIII, Introduction, XXVII), dubium est. Inest etiam interpolata historia Apollonii Tyrii (fol. 100^{verso}. Incipiunt inclita gesta Tirii Appollonii regis .... Rex Antiochus a quo Antiochia civitas nomen acceperat .... Fol. 122^{verso} .... sic vixit omnibus diebus regni sui. Et sic est finis).

Fol. 136: Finitum anno domini 1463. *In calce legitur:* Iste liber pertinet ad librariam ecclesie sancti Martini in Groningen ex legacione domini et magistri Bertoldi Ierghes, qui obiit anno domini M^{o}CCCC^{o}LXX° die secunda post Laurentii. *In catalogo anni 1669 memoratus sub hoc titulo:* Anonymi Miscellanea Historico-Theologica.

In ligatura lignea corio fusco intecta saeculi XVI fibula cuprea amissa.

---

163. *Chartac. 10,8 × 16,2. 87 fol. Saec. XVI (1572).*

Ubbonis Emmii Excerpta Aristotelica.

Autographa.

Fol. 1. Ex libris novem Aristotelis de historia animalium .... Fol. 2—3. Divisio animalium. Fol. 3^{verso}. Terrestria multa cibum ab aquis petunt. .... Fol. 87 .... Vives, animam in genere desinit, quod sit agens praecipuum, habitans in corpore apto ad vitam.

Folia alba et scripta alternant.

Fol. 1: Die XVI Decembris A^{o} MDLXXII absol. *Hunc librum possedit vir doct. Jac. Baart de la Faille prof. Gron. cuius post mortem in Bibliothecam pervenit (1867).*

In ligatura membranacea saeculi XVIII.

---

164. *Chartac. 15,7 × 20. 376 fol. Saec. XVI (1588 et 1589).*

Praefatio in explicationem logicae. Sine anno. Fol. 1—37^{verso}.

Dictata in librum Porphyrii. Sine anno. Fol. 38—73^{verso}.

Dictata in Categorias Aristotelis. Sine anno. Fol. 74—104.

Fol. 104^{verso}. Titulus operis sequentis:

Dictata in Aristotelis libros περὶ ἑρμηνείας. Sine anno. Fol. 105—127^{verso}.

Dictata in eiusdem libros priorum analyticorum. Sine anno. Fol. 127^{verso}—205^{verso}.

Dictata in eiusdem libros VIII topicorum. Sine anno. Fol. 206—244. Fol. 244^{verso} vacat.

Ex ore Iohannis Engelini; sequentia enim dicuntur dictata esse ab „eodem" Johanne Engelino.

Johannis Engelini Dictata in libros VIII Physicorum Aristotelis anno 1588. Fol. 245—255. Fol. 255verso vacat.

Hae lectiones habitae sunt Coloniae (vide fol. 255).

Marci van Doorn Dictata in libros priorum analyticorum annis 1588 et 1589. Fol. 256—277.

Eiusdem Dictata in libros VIII Topicorum anno 1589. Fol. 277—305verso.

Quaestiones in praedicamenta, dictatae ab eodem anno 1589. Fol. 306—315.

Ubi hae lectiones habitae sint, non liquet, neque, quis Marcus ille van Doorn fuerit.

Dictata de relationibus. Sine anno. Fol. 315—329.

Nicolai Bonart Quaestiones de individuis anno 1589. Fol. 329verso—347.

Nicolaus Bonart S. J. fuit professor theologiae et philosophiae Duaci postremis decenniis saeculi XVI.

Fol. 347verso—373 vacant.

Registrum. Fol. 373verso—376.

Totus liber exaratus est a Laurentio Guilielmi Groningano. Iam anno 1669 erat in Bibliotheca Groningana.

In ligatura membranacea.

---

165. *Chartac. 14,1 × 19,6. 291 fol. Saec. XVI (1588—1590).*

Francisci Platani Dictata in libellum Porphyrii de logica annis 1588 et 1589. Fol. 1—182verso. Fol. 183—184verso vacant.

Franciscus Platanus aeque ac Nicolaus Bonhart professor Duaci videtur fuisse.

Nicolai Bonhart Dictata circa textum Aristotelis in octo libros Physicorum annis 1589 et 1590. Fol. 185—228. Fol. 228verso vacat.

Michaelis Viron Dictata in libros de coelo annis 1589 et 1590. Fol. 229—240verso.

Eiusdem Dictata in libros de ortu et interitu anno 1590 (?) Fol. 241—263verso. Fol. 264—264verso vacant.

Michael Viron S. J. professor Duaci videtur fuisse.

Disputatio de habitibus. Sine anno. Fol. 265—291.

Idem Laurentius, qui dictata sub 164 scripsit, etiam haec litteris mandavit. Eodem tempore atque nr. 164 in Bibliothecam hic codex pervenit.

In ligatura membranacea, in qua fragmentum alicuius operis theologici manu saeculi XIV inscriptum est.

---

166. *Chartac. 14,1 × 19,9. 189 fol. Saec. XVI (1589).*

Quaestiones dictatae a Nicolao Bonhart anno 1589.

Scriptae ab eodem Laurentio.

Origo et ligatura ut supra.

---

167. *Chartac. 14,3 × 19,8. 189 fol. Saec. XVI (1589 et 1590).*

Eiusdem Quaestiones in octo libros Physicorum Aristotelis annis 1589 et 1590.

Scriptae ab eodem Laurentio.

Origo et ligatura ut supra.

---

168. *Chartac. 14,1 × 19,8. 190 fol. Saec. XVI (1590).*

Eiusdem Dictata in Aristotelis Metaphysicam anno 1590.

Fol. 132verso—135 vacant. Fol. 135verso—190 inversa ligata sunt.

Scripta ab eodem Laurentio.

Origo et ligatura ut supra.

---

169. *Chartac. 12 × 17,6. 151 fol. Saec. XVII.*

Jacobi Christmanni Institutiones Arabicae et Turcicae linguae. Fol. 1—123. Fol. 123verso—125verso vacant.

Eiusdem Meditationes sermonis Turcicae. Fol. 126—151.

Videtur esse codex autographus. Confer: de Goeje, Catalogus codicum Orientalium n°. 2710.

Jacobus Christmannus (1554—1613) professor linguarum Orientalium Heidelbergae fuit. Hic codex ex bibliotheca ipsius Jac. Christmanni emptus est anno 1620 per Joach. Borgesium, Scholae Groninganae Rectorem.

In ligatura membranacea in qua fragmentum psalterii manu saeculi XV inscriptum est.

---

170. *Chartac. 15,6 × 20,1. 4 fol. Saec. XVII.*

Oratio contra Magos Cambyse mortuo imperium Persarum adeptos.

Videtur esse excercitatio rhetorica. Dicitur esse Gerardi Joannis Vossii (1577—1649). *Inest annotatio brevis de Gerardo Joanne et Isaaco Vossiis. Hunc librum anno 1866 Amstelodami acquisivit Archivum Groninganum, unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.*

Sine ligatura.

---

171. *Chartac. 16,3 × 20,6. 2 vol. 424 et 375 fol. Saec. XVII.*

Thomae Reinesii Eponymologium; cognomina tam virilia quam muliebra Romanorum, Graecorum et barbarorum.

Thomas Reinesius (1587—1667) medicus fuit, litterarum classicarum peritissimus. Non est autographus hic liber, tamen ab ipso Reinesio interpolatus et correctus. Anno 1783 Petrus Abresch, prof. theologiae Groninganus Bibliothecae obtulit.

In ligaturis chartaceis dorsis e corio factis saeculi XVII.

---

172. *Chartac. 20,2 × 31,9. 287 fol., quorum fere 140 vacant. Saec. XVII.*

Annotationes alphabeticae de Graecis et Neotericis auctoribus.

Continentur hoc libro annotationes in Polybium (ex versione Casauboni, 1610), Thucydidem (ed. Baronis Enenkelii, 1614), Herodianum (ed. Angeli Politiani, 1585), Nicetam (ed. in fol. 1647) et Comminaeum (ed. in 12°, 1545).

Huius libri auctor est Martinus Eyben, fortasse filius Hieronymi Eyben Groningani († 1648), qui Christinam, filiam Ioachimi Altingii, uxorem duxit. Bibl. donavit Jacobus Altingius, qui alternis annis 1689—1707 juratus Groninganus, annis 1693—1703 secretarius Iudicii Selwerdensis fuit, quem anno 1707 mortuum esse credimus, quod ab anno 1708 inter juratos desinit memorari. Codex in catalogo anni 1722 inest.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

173. *Chartac. 21,3 × 13. 121 fol. Saec. XVII (1661).*

C. Cornelius Tacitus in ordinem alphabeticum digestus.

Martinus Eyben a die XXVI Januarii usque ad d. I Junii 1661 hunc librum conscripsit.

Origo et ligatura ut supra.

---

174. *Chartac. 22 × 33,2. 76 fol. Saec. XVII.*

Index in L. Florum, Velleium Paterculum et C. Sallustium Crispum.

Exaravit Martinus Eyben.

Origo et ligatura ut supra.

---

175. *Chartac. 21,5 × 31,8. 442 fol., quorum circa 220 vacant. Saec. XVII.*

Annotationes alphabeticae de Latinis scriptoribus minoribus.

Scriptores sunt hi: Suetonius, Florus, Curtius (ed. 1591), Vellejus Paterculus (ed. 1663), Sallustius, Plinius, Cicero (opera minora). Fol. 1—3. Tabula chronologica quatuor monarchiarum. Fol. 4. Calculatio pedum Romanorum.

Scripsit Martinus Eyben. Origo ut supra.

In ligatura membranacea, cum vinculis e corio factis saeculi XVII.

---

176. *Chartac. 16,2 × 21,5. 48 fol. Saec. XVII.*

Libri Ciceronis de Officiis, de Senectute, de Amicitia, Paradoxa, Somnium Scipionis, in locos communes conjecti.

Fol. 2verso legitur nomen: Martinus Eyben, *qui codicem scripsit. Origo ut supra.*

Sine ligatura.

---

177. *Chartac. 16,8 × 22,2. 34 fol. Saec. XVII.*

Index in C. Plinii Secundi Epistolarum libros X.

Scriptus a Martino Eyben (vide contra fol. 1). Origo ut supra.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

178. *Chartac. 16 × 20,5. 78 fol. Saec. XVII.*

Index in Q. Curtium Rufum.

Et hunc scripsit Martinus Eyben (fol. 2verso).
Origo et ligatura ut supra.

---

179. *Chartac. 10,5 × 16,5. 385 fol., quorum plurima vacant. Saeculi XVII.*

A. Burmanni Adversaria linguae et literaturae Latinarum.

In catalogo anni 1833 invenitur.
In ligatura chartacea dorso membranaceo. Saec. XVII.

---

180. *Chartac. 14,4 × 20,5. 49 fol. Saec. XVII.*

Arusiani Messi v. c. or. comitis primi ordinis Exempla elocutionum ex Virg., Sallust., Terent., Ciceron., digesta per literas. Fol. 1—37. Fol. 37verso vacat.

Liber cum alibi tum in Keilii Grammaticis Latinis (VII p. 449) editus. Hic codex transcriptus est e codice Gudiano. Cf. annotationem quae inest viri doct. J. A. Worp.

Avieni Descriptio orbis terrarum et orae maritimae collata cum MSo. exemplari manu Abrahami Ortellii descriptio (*sic*), **cui et Anreas** (*sic*) **Schottus et Petrus Scriverius quaedam adiecerant.** Fol. 38—49verso.

Copia. Hic codex Ortelianus innotuit Wernsdorfio, qui eo usus est ad utrumque carmen edendum et publici iuris fecit emendationes quae Scriverio et Schotto hic adscribuntur. Cf. Wernsdorfii Poetae Latini minores V, 725 seq., 1165 seq., 1157 seq., in primis Or. Marit. 17 et 33 (p. 1169 et 1172).

Inest epistola viri cl. C. M. Francken, professoris linguarum classicarum Groningae, d.d. 23 Aug. 1877.

Hunc librum Amstelodami anno 1866 videtur emisse Archivum Groninganum, unde anno 1897 in Bibliothecam translatus est.
In ligatura chartacea saeculi XVII dorso membranaceo.

---

181. *Chartac. 15,7 × 20,2. 354 fol. Saec. XVII exeuntis.*

Catalogus Bibliothecae Julsinghianae.

Continet libros theologicos (fol. 1—35), manuscripta theologica (fol. 35verso, fol. 36—38verso vacant), libros iuridicos (fol. 39—104), fol. 104verso vacat), manuscripta iuridica (fol. 105; fol. 105verso—106verso vacant), libros medicos (fol. 107—130, fol. 130verso vacat), libros miscellaneos (historicos, geographicos, philosophicos, politicos, mathematicos, philologicos, oratoricos, poeticos) (fol. 131—236). In foliis 237—354, dominus illius bibliothecae quos alios libros postea acquisivit inscribere

voluit ut etiam in fol. 251, 297 et 300 fecit; in fol. 350 notavit: Memorie van eenige goede boecken; ceterum fol. 237—354 vacant.

Liber in hoc catalogo novissimus est anni 1697. Scriptus est paulo post illum annum, quia manus est saeculi XVII exeuntis. Quis ex familia Julsingha bibliothecam collegerit, non liquet, verisimillime Johannes van Julsingha, qui ab anno 1668 usque ad annum 1701 saepius Consul Groninganus et Curator Academiae fuit. Neque liquet, quomodo hic catalogus in Bibliothecam Groninganam pervenerit. Anno 1833 ibi fuisse, ex catalogo eius anni patet.

In ligatura membranacea saeculi XVII.

---

182. *Chartac. 16,3 × 20,9. 233 pag. Saec. XVIII (1740).*

Petri Burmanni Secundi Dictata in libros I et II Odarum Horatii.

Petrus Burmannus Secundus (1713—1778) professor Franequerae annis 1735—1742, Amstelodami annis 1742—1777.

E bibliotheca Riedeliana, cuius fundator Henricus Riedel (1796—1871) gymnasii Groningani conrector fuit.

In ligatura chartacea dorso membranaceo saeculi XVIII.

---

183. *Chartac. 16,5 × 20,8. 6 vol. 78, 77, 76, 72, 42 et 62 fol. Saec. XVIII (1749—1796).*

Nicolai Guilielmi Schroeder Lectiones publicae

sic divisae:

I.	VIII	lectiones	annorum	1749—1754.
II.	VIII	»	»	1755—1760.
III.	VIII	»	»	1760—1775.
IV.	VIII	»	»	1776—1782.
V.	VIII	»	»	1783—1790.
VI.	X	»	»	1791—1796.

Autographae.

Nic. Guil. Schroeder (1721—1798) professor linguarum orientalium Groningae fuit. Verisimillime e legato nepotis eius Nic. Guil. Schroeder Steinmetz, sed non ante annum 1841 in catalogo invenitur.

Sine ligatura.

---

184. *Chartac. 19,5 × 25,8. 203 fol. Saec. XVIII.*

Miscellanea philologica praesertim ad V. T. secundum LXX spectantia.

Haec sylloge oriunda esse videtur a viro doct. Valckenaer (1715—1785) prof. Franequerae, postea Lugduni Bat. Ceteri hic laudati viri docti aeque ac Valckenaer professores Franequerae fuerunt: Wesselingius (1692—1764), Venema (1697—1787) et J. D. van Lennep (1724—1771).

Sine ligatura.

---

185. *Chartac. 16,6 × 21. 40 fol. Saec. XVIII exeuntis vel XIX ineuntis.*
Jacobi de Rhoer Dictata in Aristophanis Plutum.

Jacobus de Rhoer (1723—1813) professor linguarum Latinae et Graecae Groningae fuit.
Acquisita anno 1832 in auctione librorum viri cl. H. J. Arntzenii (Catal. n°. 1605).
In ligatura chartacea saeculi XIX.

---

186. *Chartac. 16,5 × 21,1. 59 fol. Saec. XVIII exeuntis vel XIX ineuntis.*
Eiusdem Dictata in C. Suetonium Tranquillum.

Origo (Cat. n°. 1605) et ligatura ut supra.

---

187. *Chartac. 16,5 × 20,1. 24 fol. Saec. XVIII exeuntis vel XIX ineuntis.*
Eiusdem Dictata in C. Cornelii Taciti De moribus Germanorum.

Origo et ligatura ut supra.

---

188. *Chartac. 16,9 × 21,5. 54 fol. Saec. XVIII (1787).*
Johannis Ruardi Dictata in analogiam Graecam.

Fol. 53 et 54 vacant.

Johannes Ruardi (1746—1815) professor linguarum Latinae et Graecae Groningae fuit.
Acquisita sunt in auctione librorum viri doct. van Eerde anno 1836 (Catal. n°. 6951).
Sine ligatura.

---

189. *Chartac. 15,8 × 19,7. 45 fol. Saec. XVIII (1794).*
Eiusdem Dictata in Ciceronis Epistolas ad diversos.

Origo ut supra (catal. 6928).
In ligatura membranacea saeculi XVIII.

---

190. *Chartac. 22,8 × 27,9. 72 fol. Saec. XIX.*
Dictata in Horatii libri I Odas I—III.

Praemissa est Vita Horatii (fol. 1—8).

Manuscr. exaravit Henricus Riedel. Qui cum d. XVIII Septembris a. 1824 in Albo Universitatis Groninganae inscriptus sit, ibique creatus sit Doctor die XV Junii 1831, verisimile est, dictata haec esse Jani ten Brink, professoris linguarum Latinae et Graecae (nati 1771, prof. 1815, denati 1839).
Ex bibliotheca Riedeliana (acquisita 1871). Cf. n°. 182.
Sine ligatura.

---

191. *Chartac. 17 × 21,3. 264 fol., quorum compluria vacant. Saec. XIX.*
S. Wyngaerd Curae criticae in Horatium.

Wyngaerd Rector Gymnasii Campensis fuit.
Origo ut supra.
Sine ligatura.

---

192. *Chartac. 16,1 × 19. 46 fol. Saec. XIX.*

Viri clar. van Brakel Adnotationes in Horatium.

Parum constat, quis van Brakel ille fuerit. Exaratus est liber manu Henrici Riedel.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea saeculi XIX.

---

193. *Chartac. 10,5 × 16,5. 96 fol. Saec. XIX.*

Observationes quibus via panditur ad origines Graecas investigandas. Fol. 1—50. Cum indice verborum et rerum. Fol. 51—55. Fol. 56 vacat.

Observanda quaedam in Horatii Flacci de arte poetica libellum a . . . . Davide Rhunkenio (*sic*) **nobis praelecta.** Fol. 57—81.

Q. Horatius Flaccus Over de Digtkunde aan de Pisones. Fol. 82—96.

Exaratus est liber manu Henrici Riedel. Qui cum natus sit anno 1796, Ruhnkenius autem annis 1723—1798 vixerit, haec dictata ab illo ex ore Ruhnkenii excepta esse non possunt. Versio Artis Poeticae ab ipso Riedelio facta videtur.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea dorso membranaceo saeculi XIX.

---

194. *Chartac. 13,5 × 21,5. 30 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Tjallingii Halbertsmae Collationes codicis Toletani 100—9, Ciceronis Brutum continentis.

Cf. Tjallingi Halbertsmae Adversaria critica, ed. van Herwerden, p. XXXIV.

Tjallingius Halbertsma (1829—1894) inde ab anno 1877 professor linguae Graecae fuit.

E legato ipsius anno 1894.

Sine ligatura.

---

195. *Chartac. 13,8 × 20,7. 65 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes et copiae codicum manuscriptorum classicorum, factae in Bibliotheca Imperiali Parisiensi.

Fol. 1. Facsimilia delineata codicum Parisiensium et Urbinatis.

Fol. 2. Collatio codicis cuiusdam non indicati.

Fol. 3 et 4. Collatio codicis Coisliniani 249 Aeschinis orationem contra Timarchum continentis, cf. l. c. p. XV.

Fol. 5—8. Scholia in Hippolytum e codice non nominato.

Fol. 9. Varia.

Fol. 10 et 11. Sophoclis Aiax e cod. chartaceo 493 Suppl. Cf. l. c. p. XVI.

Fol. 12—15. Aeliani Historia animalium e cod. 1756. Cf. l. c. p. XVI.

Fol. 16—19. Adversaria Kusteri e cod. 261 Suppl. Cf. l. c. XVI.

Fol. 20—21. Psalmi Graece et Latine e cod. Suppl. 385. fol. 156—244.

Fol. 22—23. *Συριάνου τοῦ Φιλοξένου εἰς τὸ Γ τῆς μετὰ τὰ Φυσικὰ Ἀριστοτέλους πραγματείας ἔφοδος.* Descripta e cod. Coisliniano 161 fol. 266 Cf. l. c. p. XVI.

Fol. 24—28. Aeliani Historia animalium e cod. Suppl. 352 (olim Vatic. 997). Cf. l. c. p. XVI.

Fol. 29—40. Excerpta e cod. Suppl. 352 (olim Vatic. 994). Cf. l. c. p. XVII.

Fol. 41. Arriani Commentarius in Epictetum e cod. Suppl. 65. Cf. l. c. p. XVI.

Fol. 41—42. Theophrasti Characteres e codicibus 1983, 2977 et 2916.

Fol. 43—44. Phocylides e cod. Bomb. 95 Suppl. Cf. l. c. p. XVII.

Fol. 45. Omissa a Bekkero in collatione codicis Σ Demosthenis. Cf. l. c. p. XVII.

Fol. 46—47. Descriptio folii 138 codicis 497 Suppl. Cf. l. c. p. XV.

Fol. 48—57. Appiani Halieutica e codice Bomb. 498 Suppl. Cf. l. c. p. XV.

Fol. 58—65. *Κικέρωνος περὶ μνήμης τεχνικῆς*, e cod. Reg. 66 Suppl. fol. 82. Cf. l. c. p. XV.

Origo et ligatura ut supra.

---

196. *Chartac. 15,8 × 22,7. 232 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes et copiae codicum manuscriptorum classicorum, factae in Bibliotheca Escorialensi.

Fol. 1—3. Gregorii Nazianzeni *Εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνια εἴτ' οὖν γενέθλια τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ed. Aldina a. 1516, collata cum cod. III—Φ—20, fol. 54—61verso.

Fol. 3—5verso. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστήν*, ed. Aldina a. 1516 collata cum cod. supradicto fol. 308—318.

Fol. 6—7verso. Eiusdem *Λόγος εἰς τὰ ἅγια φῶτα*, ed. Aldina a. 1516 collata cum cod. supradicto fol. 132verso—145verso.

Fol. 8verso—9. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν καινὴν κυριακὴν κτλ.* ed. non nominata collata cum cod. supradicto (?) fol. 280—291verso. Fol. 9verso vacat.

Fol. 10. Eiusdem *Εἰς τὸ πάσχα κτλ.* ed. Basileae Hervagii collata cum cod. supradicto fol. 279. Fol. 10verso vacat.

Fol. 11—18verso. Cyrilli archiepiscopi Alexandrini *Εἰς τὸ μυστικὸν δεῖπνον καὶ εἰς τὸ νίμμα*, descriptum e cod. supradicto (?) fol. 247verso—256.

Fol. 19—23verso. Hesychii presbyteri Hierosolymorum *Εἰς τὴν ὑποπαντὴν τοῦ κυρίου*, descriptum e cod. supradicto (?) fol. 188verso—194.

Fol. 24—28verso. Procli archiepiscopi Constantinopolitani *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον*, descriptum e cod. supradicto fol. 95—101.

Fol. 29—33verso. Germani archiepiscopi Constantinopolitani *Εἰς τὴν παναγίαν θεοτόκον κτλ.*, descriptum e cod. supradicto fol. 45—51.

Fol. 34—40verso. Eiusdem *Εγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν καὶ σεβάσμιον κοίμησιν τῆς ὑπερενδόξου εὐλογημένης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.* Descriptum e cod. supradicto fol. 351—359.

Fol. 41—51verso. Theodori *Εγκώμιον εἰς τὸ γενέσιον τῆς παναγίας ἐνδόξου*

θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Descriptum e cod. supradicto (?) fol. 9^{verso}—20^{verso}.

Fol. 52—60. Amphilochii episcopi Iconii *Λόγος εἰς τὴν θεοτόκον καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα καὶ Ἄνναν*, descriptum e cod. supradicto fol. 180^{verso}—188^{verso}. Fol. 60^{verso} vacat.

Fol. 61—67. Anonymi *Περὶ τοῦ πλανηθέντος παιδός*, descriptum e cod. supradicto fol. 400—405^{verso}. Fol. 67^{verso} vacat.

Fol. 68—70^{verso}. Anonymi *Περὶ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ*, descriptum e cod. supradicto fol. 405^{verso}—408.

Fol. 71—73^{verso}. Ioannis Chrysostomi *Λόγος εἰς τὴν γένναν τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὴν θεοτόκον ἀλφάβητος*, descriptum e cod. eodem fol. 62^{verso}—65.

Fol. 74—78^{verso}. Eiusdem *Εἰς τὴν γένναν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, descriptum e cod. eodem fol. 65^{verso}—69^{verso}.

Fol. 79—89^{verso}. Eiusdem *Εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ*, descriptum e cod. eodem fol. 69^{verso}—79.

Fol. 89^{verso}—93^{verso}. Eiusdem *Εἰς τὴν Χριστοῦ γένναν*, descriptum e cod. eodem fol. 79—82^{verso}.

Fol. 94—97. Eiusdem *Εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ κυρίου ἡμῶν*, descriptum e cod. eodem fol. 83—86.

Fol. 97^{verso}—100. Eiusdem *Ἐγκόμιον* (sic) *εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα*, descriptum e cod. supradicto fol. 86^{verso}—89.

Fol. 100^{verso}—106^{verso}. Eiusdem *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα*, descriptum e cod. supradicto fol. 89—95^{verso}.

Fol. 107—119^{verso}. Gregorii Nyssae episcopi *Εγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα*, descriptum e cod. eodem fol. 101—113^{verso}. Finis deest.

Fol. 120—127^{verso}. Ioannis Chrysostomi *Λόγος εἰς τὰ ἅγια θεοφάνια*, descriptus e cod. eodem fol. 152^{verso}—160.

Fol. 127^{verso}—139^{verso}. Eiusdem *Λόγος εἰς τὰ ἅγια ἐπιφάνια* etc., descriptus e cod. eodem fol. 160—172.

Fol. 140—150^{verso}. Eiusdem *Λόγος εἰς τὸν τετραήμερον λάζαρον καὶ εἰς τὸν υἱὸν τῆς χήρας*, descriptus e cod. eodem fol. 215—225^{verso}.

Fol. 150^{verso}—157^{verso}. Eiusdem *Λόγος εἰς τὰ βαΐα*, descriptus e cod. eodem fol. 225^{verso}—232^{verso}.

Fol. 157^{verso}—166. Eiusdem *Λόγος εἰς τὰ βαΐα*, descriptus e cod. eodem fol 232^{verso}—241.

Fol. 166—172. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν πόρνην καὶ εἰς τὸ μύρον*, descriptus e cod. eodem fol. 241—247.

Fol. 172^{verso}—179^{verso}. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν παρασκευήν*, descriptus e cod. eodem fol. 256^{verso}—264.

Fol. 180—182^{verso}. Eiusdem *Λόγος εἰς τὸ ἅγιον πάσχα*, descriptus e cod. eodem fol. 282—285.

Fol. 183—186verso. Eiusdem *Λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου* etc., descriptus e cod. eodem fol. 292verso—296.

Fol. 187—190verso. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, descriptus e cod. eodem fol. 296—301, et collatus Madriti cum editione Montfalconiensi, tom. III, p. 778.

Fol. 191—198. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστήν*, descriptus e cod. eodem fol. 301—308. Fol. 198verso vacat.

Fol. 199—202. Eiusdem *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους πάντας*, descriptum e cod. eodem fol. 320—323.

Fol. 202—211. Eiusdem *Λόγος εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ προδρόμου*, descriptus e cod. eodem fol. 323—332verso.

Fol. 211verso—216verso. Eiusdem *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παῦλον*, descriptum e cod. eodem fol. 332verso—337verso.

Fol. 216verso—220. Eiusdem *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν μεταμόρφωσιν*, descriptus e cod. eodem fol. 337verso—341.

Fol. 220—225verso. Eiusdem *Εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ*, descriptum e cod. eodem fol. 359—364verso.

Fol. 226—232verso. Eiusdem *Εἰς τὸν ἄσωτον* descriptum e cod. Υ—II—9 fol. 157verso seq., collatum cum cod. Φ—III—20 fol. 411 seq.

Cf. de hoc codice l. c. p. XVII seq. . . . . Quod vir cl. van Herwerden in foliis 219—233 (cf. l. c. p. XXI) legit apparet esse fragmentum Gregorii Nyssae operis cui titulus est *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα*. Nunc insertum est post fol. 106.

Origo et ligatura ut supra.

---

197. *Chartac. 16,7 × 22,8. 51 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes codicum manuscriptorum classicorum factae in Bibliotheca Escorialensi et alibi.

Fol. 1—1verso. Specimina codicum Escorialensium penna delineata.

Fol. 2—8. Proverbiorum *κατὰ στοιχεῖον* pars, descripta e fine codicis Escorialensis X—IV—10 fol. 194—203verso et collata cum Apostolio Leutschii (Paroemiographi Graeci, II). Cf. l. c. p. XXXIII. Fol. 8verso vacat.

Fol. 9—9verso. Xenophontis Libellus de Republica Lacedaemoniorum, descriptus e cod. Escor. Σ—II—7, fol. 325—329 et collatus cum ed. Stephani a. 1561, p. 393 seq. Cf. l. c. p. XXXII. Fol. 10—10verso vacant.

Fol. 11. Lysiae Oratio contra Eratosthenem ed. Did., collata cum cod. Madrit. N. 88. Fol. 11verso vacat.

Fol. 12—14verso. Tituli *διαταγμάτων* codicis Esc. III—Ω—15, quae non sunt Athanasii.

Fol. 15—16verso. Index opusculorum Athanasii quae eodem codice continentur.

Fol. 17—20verso. Scholia in Iliados Γ usque ad vs. 207 et Α usque ad vs. 27

collata e cod. Esc. non nominato cum scholiis Homericis quae edidit Imm. Bekkerus anno 1825.

Fol. 21—26. Hermogenis Περὶ ἰδεῶν, collatum e cod. Esc. non nominato cum ed. Sturmii 1571. Fol. 26^{verso} vacat.

Fol. 27—28^{verso}. Sigla cod. Par. Imp. N°. 352 Suppl. continentis Aeliani Variam historiam.

Fol. 29—32^{verso}. Annotationes Graecae e codicibus non nominatis. Fol. 29^{verso}—30^{verso}, 31^{verso}, 32^{verso} vacant.

Fol. 33—33^{verso}. Annotationes breves in Athanasium, e cod. Escor. III—Ω—15.

Fol. 34. Annotatio brevis de Dioscoridis Περὶ ὕλης libro III. Fol. 34^{verso} vacat.

Fol. 35—38^{verso}. Annotationes Graecae e cod. Escor. III—R—3.

Fol. 39—40. Excerptum e cod. Madritensi N. 40. Fol. 40^{verso} vacat.

Fol. 41. Annotationes breves Graecae e codicibus non nominatis. Fol. 41^{verso} vacat.

Fol. 42—44^{verso}. Collationes Stobaei e cod. Escor. Σ—III—14.

Fol. 45. Annotationes breves Graecae e cod. non nominato. Fol. 45^{verso} vacat.

Fol. 46. Annotatio de codice Madritensi O. 42. Fol. 46^{verso} vacat.

Fol. 47. Item de cod. Escor. I—F—18. Fol. 47^{verso} vacat.

Fol. 48—51. Item de cod. Escor. X—IV—10, Y—II—6, Y—III—10, Y—I—13, R—H—9 et 10, R—II—11. Fol. 51^{verso} vacat.

Origo et ligatura ut supra.

---

198. *Chartac. 16,3 × 22,5. 246 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes codicum manuscriptorum classicorum factae in Bibliotheca Escorialensi.

Fol. 1—1^{verso}. Annotatio de codice Escorialensi non nominato. Fol. 2—2^{verso} vacant.

Fol. 3—15^{verso}. Athenaei Περὶ μηχανημάτων, descriptum e codice Y—III—II, fol. 1—16^{verso}.

Fol. 16—25^{verso}. Collatio codicis Madritensis O. 42 fol. 17—58^{verso} qui idem opus continet cum codice Escorialensi supradicto et editione Parisiensi veterum mathematicorum anni 1693. Fol. 26—26^{verso} vacant.

Fol. 27 - 51. Collationes Heronis Περὶ πολιορκίας e codice supradicto fol. 82—131. Fol. 51^{verso} vacat.

Fol. 52—61. Collationes Heronis et aliorum mathematicorum e codice supradicto fol. 131^{verso}—141. Fol. 61^{verso}—62 vacant.

Fol. 62^{verso}—88^{verso}. Liber poliorceticus quidam exscriptus e codice supradicto fol. 141—160.

Fol. 89—212^{verso}. Anonymi Πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις descripta e

cod. supradicto fol. 162—257^{verso}, et collata cum aliis codicibus et editionibus.

Fol. 213—238^{verso}. Anonymi Περὶ καταστάσεως ἀπλήκτου, descriptum e codice supradicto fol. 258—279^{verso}.

Fol. 239—245. Nicephori Imperatoris Περὶ παραδρομῆς πολέμου; codex supradictus comparatur cum editione C. B. Hasii, Bonnae 1828. Fol. 245^{verso}—246^{verso} vacant.

Hoc de codice cf. l. c. p. XXXIII, ubi haec sylloge partim descripta est.

Origo et ligatura ut supra.

---

199. *Chartac. 13,5 × 21,5. 37 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Apparatus criticus ad Synesii Hymnos.

Est copia hymnorum, descripta e cod. Parisiensi bibl. Imp. 1039 fol. 167^{verso}—176 et collata cum editione Henrici Stephani anni 1568. Insuper copia hymnorum partim e codice Vaticano 1394, partim ex editione Romana Brunelli, collato codice Vaticano 1390. Cf. l. c. p. XVII.

Origo et ligatura ut supra.

---

200. *Chartac. 17 × 22,9. 15 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Inscriptiones aliquot Latinae in Hispania repertae.

Cf. l. c. p. XXXVI.

Origo et ligatura ut supra.

---

201. *Chartac. 15,8 × 25,4. 77 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes codicum manuscriptorum classicorum, factae Toleti.

Fol. 1—2. Cyrilli Alexandrini Lexicon κατὰ στοιχεῖον. Fol. 2^{verso} vacat.

Fol. 3—3^{verso}. Specimina codicum Toletanorum penna delineata.

Fol. 4—5^{verso}. Annotationes breves e codicibus non nominatis.

Fol. 6—9. Index manuscriptorum Toletanorum, extractus e catalogo Haeneliano a viro cl. O. J. Schreudero. Fol. 9^{verso} vacat.

Fol. 10—10^{verso}. Annotatio de cod. 27—2, continente Eusebii Historiam Ecclesiasticam; cf. l. c. p. XXXIV. Fol. 11—11^{verso} vacant.

Fol. 12—13. Scholia in Ovidii Ibidem, descripta e cod. 102—10, cf. l. c. p. XXXV. Fol. 13^{verso} vacat.

Fol. 14—17^{verso}. Collationes Ovidii Ibidis, ed. Dan. Crispi Helvetii Venetiis a. 1779, ex cod. 102—10, cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 18—26. Collationes eiusdem Epistolarum ex Ponto, ed. Verdusseni Antwerpiae 1685, ex cod. 102—10. Cf. l. c. p. XXXV. Fol. 26^{verso} vacat.

Fol. 27—35^{verso}. Collationes eiusdem De tristibus librorum V, ed. Venetiana supradicta a. 1779, ex cod. 102—12. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 36—45. Collationes eiusdem Epistolarum ex Ponto, ed. Venetiana supradicta, ex cod. 102—11. Cf. l. c. p. XXXV. Fol. 38verso et 40verso vacant.

Fol. 45verso. Collatio eiusdem De somno i. e. elegiae V libri III Amorum, ed. Barton. Parisiis 1791, ex cod. 102—10. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 46—48verso. Collationes eiusdem De remediis amoris libelli usque ad versum 644 ex codice 102—11. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 49—49verso. Collationes Livii Ab urbe condita libri IX capitum I—III, ed. Tauchnitii a. 1848, ex cod. 51—2. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 50. Collationes Taciti Germaniae capitis I, ed. Lips. 1607, ex cod. 49—2, fol. 1—34. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 50verso. Collationes Plinii Epistolarum inde a lib. I ep. 13 *an*, *ut solebat* usque ad lib. IX incl., ed. Lips. Gesneri a. 1770, ex cod. 49—2, fol. 66—222. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 51—51verso. Annotatio de cod. 13—12, continente Boethii libellum acephalum de duabus naturis et opusculum astrologicum. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 52—63verso. Collationes Statii Papinii Thebaidos librorum IV postremos cum parte ultima libri VIII ex codice 101—39. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 64—64verso. Collationes Sallustii in Ciceronem invectivae, Ciceronis in Catilinam IV et eiusdem in Sallustium I, ed. in usum Delphini Parisiis 1684, ex codice 100—16. Cf. l. c. p. XXXV.

Fol. 65. Annotatio de codice 49—22, continente Sallustii Catilinam et Jugurtham. Cf. l. c. p. XXXIV.

Fol. 65verso. Item de codice 49—24, eadem opera continente. Cf. l. c. p. XXXIV.

Fol. 66—67. Item de codice 49—23 eadem opera continente. Cf. l. c. p. XXXIV. Fol. 66verso et 67verso vacant.

Fol. 68. Item de codice 102—6, ad Herennium libros IV et Ovidii Metamorphoses continente. Cf. l. c. p. XXXIV. Fol. 68verso vacat.

Fol. 69—69verso. Item de codice 100—9, Ciceronis Brutum et Oratorem continente. Cf. l. c. p. XXXIV.

Fol. 70—70verso. Item de codicibus 103—6, 49—21 Thucydidem, 102—11 Ovidii Epistolas ex Ponto et Remedia amoris, et 99—13 Vitruvium continentibus. Cf. l. c. p. XXXIV.

Fol. 71—71verso. Item de codicibus 47—4, Daretis Phrygii libellum de excidio Troiano, et 101—39 Statii Papinii Thebaidos libros IV postremos cum parte ultima libri VIII continentibus. Cf. l. c. p. XXXIII et XXXV.

Fol. 72—72verso. Item de codicibus 15—8, Isidorum, 27—2 Eusebium, et 15—9 Isidorum continentibus. Cf. l. c. p. XXXIII, XXXVI et XXXIV.

Fol. 73—73verso. Item de codice 15—11, Isidorum continente.

Fol. 74—76. Collationes Iustini operum cum prologis, ed. Tauchnitii 1 et Fischeri Lipsiae 1767, ex codice 49—6. Cf. l. c. p. XXXIII. Fol. 76verso Annotationes aliquot.

Fol. 77. Annotatio de codice 49—5 Iustinum continente. Cf. l. c. p. XXXIII. Fol. 77verso vacat.

Origo et ligatura ut supra.

---

202. *Chartac. 16 × 22,4. 92 fol. Saec. XIX (1856—1859).*

Georgii Hamartoli Chronica.

Exscripta ab eodem e codice Escorialensi I—Φ—1. fol. 155—187verso. Cf. l. c. p. XXII.

Origo et ligatura ut supra.

---

203. *Chartac. 11,7 × 18,5. 6 folia inscripta et multa vacua relicta. Saec. XIX (1856—'59).*

Eiusdem Collatio codicis Urbinatis III.

Hic codex continet Isocratem; contulit Halbertsma cum editione Benseleri orationes πρὸς Δημόνικον, πρὸς Νικοκλέα, et Νικοκλέα. Cf. l. c. p. XXXVI.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea saeculi XIX.

---

204. *Chartac. 17,3 × 22,5. 183 fol. Duabus manibus exaratus: fol. 1—80verso et 81—183. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes codicum manuscriptorum classicorum factae in Bibliotheca Escorialensi.

Fol. 1. Annotatio de codicibus III—E—11 et 12, Acronem continentibus. Fol. 1verso vacat.

Fol. 2—6. Basilii Magni Doctrinae ad monachos pars descripta e cod. III—R—23, cum annotatione de codice ipso. Fol. 6verso vacat.

Fol. 7. Annotatio de codice III—F—18, Boethii de consolatione philosophiae libros V continente. Fol. 7verso vacat.

Fol. 8—9verso. Item de codicibus III—Q—18, III—F—18, III—D—21 et II—A—16, Cassiodorum continentibus.

Fol. 10—10verso. Item de codice IV—F—18, Ciceronis libros de Inventione, Auctorem ad Herennium, cet. continente.

Fol. 11—12. Item de codicibus III—S—29 et III—O—25, Claudianum continentibus. Fol. 12verso vacat.

Fol. 13—13verso. Item de codice II—Q—15, animadversiones grammatici argumenti continente.

Fol. 14—14verso. Item de codice II—P—6, Guillielmum Octaviensem continente.

Fol. 15—16^{verso}. Item de codicibus IV—C—21, III—S—10, II—F—5, III—S 20, II—L—20, III—O—24, III—S—30 et III—O—17, Horatium continentibus.

Fol. 17. Item de codice III—F—24, inscriptiones continente. Fol. 17^{verso} vacat.

Fol. 18—30. Item de codicibus III—P—10, I—B—10, I—K—12, III—M—3, I—B—11, I—&—3, II—Q—24, I—P—7, II—R—11, III—R—9, I—P—8, I—&—14, I—P—6, I—&—2, IV—F—8, IV—C—23, III—C—20 et III—C—17, Isidori opera varia continentibus, excerptis additis. Fol. 30^{verso} vacat.

Fol. 31—34. Item de codicibus III—S—10, III—S—16, non numerato aliquo, III—E—13, III—S—1, Iuvenalis, Persii, Horatii et Terentii opera varia continentibus. Fol. 34^{verso} vacat.

Fol. 35—35^{verso}. Item de codice III—Ꝫ—27, Laurentii Ruzii Marescalci Librum de equo et Hippiatricam continente.

Fol. 36. Item de codice IV—G—22, nescio cuius librum memorialem continente. Fol. 36^{verso} vacat.

Fol. 37—39^{verso}. Item de codicibus I—g—3, II—g—3, I—g—7, II—g—2, II—g—4, I—g—6, II—g—1, I—g—4, I—g—5, I—g—9, I—7—4, I—g—8, et I—g—13, Livii decades varias continentibus.

Fol. 40—41^{verso}. Item de codicibus III—G—6, II—M—8, III—E—14, II—M—7 et III—O—28, Lucanum continentibus.

Fol. 42—44^{verso}. Item de codicibus III—E—18, III—S—5, IV—E—14, I—Q—1, III—M—22, I—Q—21 et II—N—1, Macrobium continentibus.

Fol. 45—45^{verso}. Item de codicibus III—E—16, II—S—11 et II—M—16, Martialem continentibus.

Fol. 46—46^{verso}. Item de codicibus II—E—7 et I—Q—15, Nonium Marcellum continentibus.

Fol. 47—47^{verso}. Item de codice III—G—18, Onosandrum aliosque continente.

Fol. 48—50^{verso}. Item de codicibus III—G-9, III—O—31, et III—K—12, Pauli Diaconi Opera varia continentibus.

Fol. 51. Item de codicibus III—S—16, III—S—10 et III—G—20, Persium continentibus. Fol. 51^{verso} vacat.

Fol. 52—53^{verso}. Item de codicibus III—E—13, I—Q—13, II—N—1 et II—F—8, Plauti comoedias continentibus. Fol. 53^{verso} vacat.

Fol. 54—54^{verso}. Item de codicibus I—V—14 et I—Q—4, Plinium Maiorem continentibus.

Fol. 55—55^{verso}. Item de codicibus III—N—10 et II—O—22, Plinium Minorem continentibus.

Fol. 56—56^{verso}. Item de codicibus III—O—18 et III—Ꝫ—27, Pomponium Laetum continentibus.

Fol. 57—59^{verso}. Item de codicibus III—G—22, IV—C—19, III—S—19, Priscianum continentibus, additis excerptis ex postremo codice.

Fol. 60. Item de codice IV—C—22, Propertium continente. Fol. 60^{verso} vacat.

Fol. 61—63. Item de codicibus II—F—6, II—F—10, II—F—17, Servii commentarios continentibus. Fol. 63^{verso} vacat.

Fol. 64. Item de codice II—F—21, Suetonium continente. Fol. 64^{verso} vacat.

Fol. 65—70. Item de codicibus III—O—11, III—C—2, III—F—11, IV—D—4, II—O—17, I—N—1, II—N—12, III—S—3, III—S—23, Terentii comoedias continentibus. Fol. 67^{verso} et 70^{verso} vacant.

Fol. 71—71^{verso}. Item de codice IV—C—22, Tibulli, Catulli, Propertii carmina, Ovidii Heroides, Galli Elegiam et partem Phoenicis continente.

Fol. 72—72^{verso}. Item de codicibus III—S—27, III—O—29, III—G—20, Varronem aliosque continentibus.

Fol. 73—79. Item de codicibus II—S—15, I—F—19, II—F—22, II—F—9, III—F—1, II—F—18, II—F—11, III—F—13, III—F—14, II—S—20, III—F—2, II—S—19 et III—R—4, Vergilii opera continentibus. Fol. 74^{verso} et 79^{verso} vacant.

Fol. 80—80^{verso}. Item de codice III—F—19, Vitruvium continente.

Haec omnia non exarata sunt manu Halbertsmae; a quo annotationes hae factae sint, non liquet, neque an descriptae sint e schedulis ipsius Halbertsmae. Videntur esse annotationes cuiusdam, qui manuscripta inspexit antequam Halbertsma in Hispaniam venit et cuius notis ille cl. vir usus est. Hoc mihi idcirco verisimile videtur, quia ipse Halbertsma annotationes partim de iisdem codicibus, qui supra enumerati sunt, reliquit. Quae iam sequuntur, illius manu exarata sunt.

Fol. 81—83^{verso}. Excerpta e codice III—R—23, Basilii Magni opera continente. Cf. supra fol. 2 seq. Fol. 84—84^{verso} vacant.

Fol. 85. Annotatio de codice III—F—18, Boethii de consolatione philosophiae libros V continente. Cf. supra fol. 7. Fol. 85^{verso} vacat.

Fol. 86—88. Excerpta e codicibus III—Q—18, II—A—16, III—D—21 et III—F—18, Cassiodorum continentibus. Cf. supra fol. 8 seq. Fol. 88^{verso} vacat.

Fol. 89. Excerpta e codice IV—F—18, Ciceronis libros de inventione, Auctorem ad Herennium cet. continente. Cf. supra. fol. 10 seq. Fol. 89^{verso} vacat.

Fol. 90 - 91^{verso}. Item e codice III—S—29 et III—O—25, Claudianum continentibus. Cf. supra fol. 11 seq.

Fol. 92—92^{verso}. Item e codice II—Q—15, observationes grammatici argumenti continente. Cf. supra fol. 13^{verso}.

Fol. 93—94. Item e codicibus IV—C—21, III—S—10, II—F—5,

III—S—20, II—L—20, III—O—24, III—S—30 et III—O—17, Horatium continentibus. Cf. supra fol. 15 seq. Fol. 94^{verso} vacat.

Fol. 95—105^{verso}. Item e codicibus III—M—3, III—P—10, I—B—10, I—K—12, I—B—11, I—&—3, II—Q—24, I—P—7, II—R—11, III—R—9, I—P—8, I—&—14, I—P—6, I—&—2, IV—F—8, IV—C—23, III—C—20, III—C—17, Isidorum continentibus. Cf. supra fol. 18 seq. Fol. 106—106^{verso} vacant.

Fol. 107—108^{verso}. Annotationes de codicibus III—S—16, III—S—10, III—S—1 et III—E—13, Iuvenalem, Persium, Horatium et Terentium continentibus, iuncto extracto e cod. primo. Cf. supra fol. 31 seq. Fol. 107^{verso} vacat.

Fol. 109. Excerpta e codice III—ϑ—27, Laurentii Ruzii Marescalci Librum de equo et Hippiatricam continente. Cf. supra fol. 35 seq. Fol. 109^{verso} vacat.

Fol. 110. Annotatio de codice IV—G—22, nescio cuius librum memorialem continente. Cf. supra fol. 36. Fol. 110^{verso} vacat.

Fol. 111—118. Extracta e codicibus. I—g—3, II—g—2, I—g—8, I—g—5, I—g—4, I—g—7, I—R—4, I—g—9, I—g—13, II—g—2, Livii decades varias continentibus. Cf. supra fol. 37 seq. Fol. 118^{verso} vacat.

Fol. 119—121. Item e codicibus III—O—28, III—G—6, II—M—8, II—M—7, III—e—14, Lucanum continentibus. Cf. supra fol. 40 seq. Fol. 121^{verso} vacat.

Fol. 122—124. Item e codicibus II—N—1, III—P—18, III—S—5, IV—E—24, I—Q—21, I—Q—1, III—M—22, Macrobium continentibus. Cf. supra fol. 42 seq. Fol. 124^{verso}—125^{verso} vacant.

Fol. 126—126^{verso}. Item e codicibus III—E—16, II—M—16 et III—S—11, Martialem continentibus. Cf. supra fol. 45 seq.

Fol. 127—127^{verso}. Item e codicibus II—E—7, I—Q—15, Nonium Marcellum continentibus. Cf. supra fol. 46 seq.

Fol. 128. Item e codice III—G—18, Onosandrum aliosque continente. Cf. supra fol. 47 seq. Fol. 128^{verso} vacat.

Fol. 129—138^{verso}. Item e codicibus III—G—g, III—K—12, et III—O—31, Paulum Diaconum et Fulgentium continentibus. Cf. supra fol. 48 seq. Fol. 129^{verso}, 131—131^{verso} vacant.

Fol. 139. Annotatio de codicibus III—S—16 et III—S—10, Persium continentibus. Cf. supra fol. 51. Fol. 139^{verso} vacat.

Fol. 140—140^{verso}. Item de codicibus III—E—13, I—Q—13, II—N—1, et II—F—8, Plauti comoedias continentibus. Cf. supra fol. 52 seq.

Fol. 141—141^{verso}. Item de codicibus I—V—14, et I—Q—4, Plinium Maiorem continentibus. Cf. supra fol. 54 seq.

Fol. 142—143. Item de codicibus III—N—10 et II—O—22, Plinium Minorem continentibus. Cf. supra fol. 55 seq. Fol. 143^{verso} vacat.

Fol. 144. Item de codice III—O—18, Pomponium Laetum continente. Cf. supra fol. 56 seq. Fol. 144verso vacat.

Fol. 145—147. Excerpta e codicibus III—G—22, IV—C—19 et III—S—19, Priscianum continentibus.

Fol. 147verso. Item e codice II—P—6, Guilielmum Octaviensem continente. Cf. supra fol. 14 seq.

Fol. 148—151verso. Item e codicibus II—T—6, II—T—10, II—T—17, Servii commentarios continentibus. Cf. supra fol. 61 seq.

Fol. 152—152verso. Item e codice II—T—21, Suetonium continente. Cf. supra fol. 64.

Fol. 153—157verso. Item e codicibus III—O—11, III—C—2, III—F—11, III—S—1, III—S—3, IV—D—4, II—O—17, I—N—1, II—N—12, III—S—23, Terentii comoedias continentibus. Cf. supra fol. 65 seq. Fol. 154verso vacat.

Fol. 158—159verso. Item e codice IV—C—22, Tibulli cet. carmina continente. Cf. supra fol. 71 seq. Fol. 158verso vacat.

Fol. 160—160verso. Item e codicibus III—O—29, III—G—20 et III—S—27, Varronem aliosque continentibus. Cf. supra fol. 72 seq.

Fol. 161—170. Item e codicibus III—S—15, I—F—19, II—F—22, II—F—9, III—F—1, II—F—18, II—F—11, III—F—13, III—F—14, II—S—20, III—F—2, II—S—19 et III—R—9, Vergilium continentibus. Cf. supra. fol. 73 seq. Fol. 170verso vacat.

Fol. 171. Item e codice III—F—19, Vitruvium continente. Cf. supra fol. 80 seq. Fol. 171verso vacat.

Fol. 172—175verso. Catalogus librorum aliquot MSS. Latinorum Bibliothecae Escorialensis.

Fol. 176. Annotatio de codicibus III—E—12 et III—E—11, Acronem continentibus. Cf. supra fol. 1. Fol. 176verso vacat.

Fol. 177—177verso. Annotationes breves de nonnullis codicibus Escorialensibus. Fol. 178—178verso vacant.

Fol. 178—181. Index codicum, ut videtur, Escorialensium. Fol. 181verso vacat.

Fol. 182—183. Annotationes breves de nonnullis codicibus Escorialensibus. Fol. 183verso vacat. Cf. de hac sylloge l. c. p. XXII seq.

Origo ut supra.
Sine ligatura.

---

205. *Chartac. 9,2 × 14,2. 22 fol. inscripta et multa vacua relicta. Saec. XIX (1856—1859).*

Eiusdem Collationes codicum manuscriptorum classicorum, factae Parisiis et in Italia.

Fol. 1—6. Collatio Aeschinis contra Timarchum orationis ed. Bekkeri a. 1823 cum codice Coisliniano Parisiensi 249. Cf. l. c. p. XV.

Fol. 6verso. Annotatio de codice Par. Reg. 1741, Dionysium Halicarnassensem continente. Cf. l. c. p. XVII.

Fol. 7. Item de codice Paris. 66, Suppl. Lucianum continente.

Fol. 7verso—9verso. Collatio Hesiodi Operum et Dierum, ed. Didot. a. 1841, ex codice Paris. nº. 498 Suppl. Cf. l. c. p. XV.

Fol. 10—11. Excerpta e codicibus Barberinis 106 et 74, Statii Thebaidem et Achilleidem continentibus.

Fol. 11verso. Annotatio de codice Barberino 36, Aristotelis Politica et Xenophontis Oeconomicum continente.

Fol. 12—13. Item de codicibus Barberinis 98 et 31, Dionysium Halicarnassensem continentibus.

Fol. 13verso. Item de codice Barberino 127, Senecae Quaestiones naturales continente.

Fol. 14—15. Item de codicibus Barberinis 124, 85, 98 et 102, Suetonium continentibus.

Fol. 15verso—16. Item de codice Barberino 90, Scholia in quatuor Euripidis tragoedias continente.

Fol. 16verso. Item de codice Barberino 88, Plinii Panegyricum continente.

Fol. 17—19verso. Scholia in Xenophontem, exscripta e codice Vaticano 1335. In fol. 20 annotatio brevis.

Fol. 20verso. Annotatio de codicibus Palatino 179 et Regio 91, Homeri hymnos continentibus.

Fol. 21—22. Annotationes de codicibus Vaticanis 64, 1394, 94, et 1390, Synesium continentibus. Fol. 22verso vacat. Cf. l. c. p. XVII et XXXVII.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea saeculi XIX.

---

206. *Chartac. 20 × 30,7. 4 fol. Saec. XVII (1609).*

Epistolae duae Ubbonis Emmii ad Sibrandum Lubbertum autographae.

Fol. 1—2verso. Emmius remittit Lubberto manuscripta et codicem impressum Socini, de quo male iudicat. Groningae die 13 Martii 1609.

Fol. 3—4verso. Denuo Emmius de Socino scribit, deinde de controversiis Emdanis, de rixis theologicis et de paucis rebus privatis. Groningae die 28 Martii 1609.

Originis incertae.

Sine ligatura.

---

207. *Chartac. 21 × 34. 99 fol. Saec. XVI et XVII (1595—1620).*

Epistolae Ubbonis Emmii autographae.

Fol. 1. Ad Everhardum Reidanum, Groningae d. XIV Aprilis 1595.

Fol. 2. Ad eundem, ibidem d. XVI Aprilis 1595.

Fol. 3. Ad eundem, s. l. Cal. Maiis 1595.

Fol. 4. Ad Fredericum Coenders ab Helpen, Emdae, Cal. Iuniis 1599.

Fol. 5. Ad Arnoldum Tullichium, civitatis Arnhemiensis consulem, Groningae d. VI Novembris 1599.

Fol. 6. Ad Everhardum Reidanum, ibidem d. XII Novembris 1600.

Fol. 7. Ad eundem, s. l. d. III Decembris 1600.

Fol. 8. Ad eundem, Groningae d. IX Ianuarii 1601.

Fol. 9. Ad eundem, ibidem d. XXIV Ianuarii 1601.

Fol. 10. Ad Arnoldum Martini, in ecclesia Groningana verbi divini ministrum, ibidem d. XVIII Ianuarii 1602.

Fol. 11—12. Ad Abel Coenders ab Helpen, ibidem d. XI Maii 1602.

Fol. 13. Ad eundem, s. l. d. XII Maii 1602.

Fol. 14. Ad eundem, s. l. d. XIII Maii 1602.

Fol. 15. Ad Lambertum Hornkenum, in collegio Deputatorum assessorem, ex Musaeo meo, d. XV Maii 1607.

Fol. 16. Ad Samuel van Wingene, consulem Emdanum, Groningae, d. VIII Novembris 1609 (vernaculo sermone).

Fol. 17. Ad Nicolaum Mulerium, scholae Leovardiensis gymnasiarcham, Groningae, d. XV Decembris 1609.

Fol. 18. Ad Fredericum Coenders ab Helpen, s. l. d. V Iunii 1611.

Fol. 19. Ad Henricum Eppen, in summo dicasterio Frisiae Orientalis assessorem, Groningae, d. XXIX Octobris 1613.

Fol. 20. Ad Bartholdum Wichering, senatorem Groninganum, s. l. d. XXVII Martii 1620.

Fol. 21. Ad Eisonem Lanckes (?) in Vollen (Frisiae Orientalis), s. l. et a. (vernaculo sermone).

Fol. 22. Ad Mennonem Martinum, socerum Emmii in Ditsum (Frisiae Orientalis), Emdae, Cal. Octobribus, s. a. (vernaculo sermone).

Copiae et exempla epistolarum, ab Emmio missarum, autographa.

Fol. 23—25 ? , s. l., 1595.

Fol. 26 ? , s. l., mense Februario 1600.

Fol. 27. Mandatum, ab Emmio datum Johanni Althusio, syndico Emdano, Groningae, d. XXVIII Februarii 1611.

Fol. 28. Item, ut vulgo dicunt, in blanco, ibidem, eodem die.

Fol. 29. Ad Ioachim Ioannis, s. l. d. XXIX Augusti 1611.

Fol. 30—31. Ad Ioannem Althusium, Groningae, d. XVIII Decembris 1611 (tantum finis epistolae ab Emmio scriptus est).

Fol. 32. Ad Matthiam Martinium, ibidem, d. XXVIII Maii 1613.

Fol. 33. Ad Ioannem Wittenium, ibidem, d. VIII Iulii 1613.

Fol. 34. Ad Theodorum ? , ibidem, d. XIV Iulii 1613.

Fol. 35. ? , ibidem, d. XXIX Octobris 1613.

Fol. 36. ? , ibidem, eodem die.

Fol. 37. Ad Abel Coenders ab Helpen, s. l. et a. (Finis deest).

Fol. 38. Epistola, ut videtur, ad Senatum Groninganum de demolitionibus in schola et in domo rectoris, s. l. et a. (vernaculo sermone).

Fol. 39. ? , s. l. et a.

Fol. 40. ? , s. l. et a. (vernaculo sermone).

Fol. 41. ? , s. l. et a. Epistolae tres posteriores de causis Frisiae Orientalis.

Testimonia, ab Emmio data, autographa.

Fol. 42. Henrico Guillielmi, praeceptori in schola Groningana, Groningae, d. XXX Martii 1599.

Fol. 43. Antonio Strombergio, eodem munere fungenti, ibidem, d. XIX Aprilis 1599.

Fol. 44. Eidem, ibidem, eodem die (paulum discrepant).

Fol. 45. Gerardo Buningio, eodem munere fungenti, ibidem, d. XXVII Maii 1613.

Fol. 46. Alberto Hooftmanno, discipulo suo, ibidem, d. XVII Iulii 1613.

Fol. 47. Assuero Crone, discipulo suo, ibidem, d. XXII Septembris 1613.

Notitiae breves autographae Emmii.

Fol. 48. De paucis familiis Frisicis.

Fol. 49. De antiquis iuribus Frisiorum.

Fol. 50—51. Vanum esse Hamburgenses minuisse Emdanam libertatem.

Fol. 52—54. Exemplum pacis inter Comitem Frisiae Orientalis et Emdanos (vernaculo sermone).

Epistolae a Daniele Altingio scriptae ad Emmium.

Fol. 55—56. Hagae, d. XVIII/XXVIII Octobris 1613. Recepta d. XXII Octobris.

Fol. 57—60. S. l. (Emdae), d. XV Decembris 1613.

Fol. 61—64. S. l. (Emdae), d. XIV Ianuarii 1614. Cum postscripto. Recepta d. XIX Ianuarii.

Fol. 65—66. Emdae, d. XVIII Ianuarii 1614. Recepta d. XIX Ianuarii.

Epistolae hae subscriptae sunt: „quem nosti" et „me nosti", sed ex annotationibus, quas Emmius in dorso adiunxit, apparet, Danielem Altingium eas scripsisse.

Varia, quae sunt epistolae, poemata, propositiones cet., scripta a discipulis, ut videtur, Emmii rectoris, in dorso et in margine ab eo notitiis autographis instructa. Sunt autem hae:

Fol. 67. Notitiae de controversiis in Frisia Orientali, d. d. 1595.

Fol. 68. Exemplum epistolae ad Henricum Eppium, Groningae, Ipsis Cal. Iunii 1600.

Fol. 69. Exemplum testimonii dati eidem, discipulo suo, ibidem, postridie Cal. Iun. 1600.

Fol. 70. Item Tammoni Gerardi, discipulo suo, ibidem eod. die.

Fol. 71. ? , s. l., d. IX Iunii 1600, varii argumenti.

Fol. 72. Exemplum epistolae ad Sibrandum Lubbertum, Groningae d. XII Iunii 1600.

Fol. 73. Item de variis rebus, s. l., d. XIII Iunii 1600.

Fol. 74. Item (tantum finis exstat) s. l., pridie Kal. Martias 1601.

Fol. 75. Exemplum testimonii dati Lamberto Henrici, ut videtur, praeceptori, s. l. d. IX Maii 1601.

Fol. 76. Item Bernardo Ioannis, discipulo suo, Groningae, d. IIII Iulii 1602.

Fol. 77. Exemplum epistolae de Suffrido Petri eiusque operibus, s. l. d. XXIII Augusti 1603.

Fol. 78. Annotationes de expensis a se factis, d. IV et V Februarii 1605 (vernaculo sermone).

Fol. 79. Exemplum epistolae de rebus Frisiae Orientalis, s. l. 1610.

Fol. 80. Exemplum testimonii dati Frederico ? , s. l. et a.

Fol. 81. Nota ad Grotii librum de antiquitatibus reipublicae Batavae.

Fol. 82—83. Item de controversiis Frisiae Orientalis.

Fol. 84—87. Exemplum epistolae de rebus Frisiae Orientalis aliisque, s. l. et a. (Initium, ut videtur, deest).

Fol. 88. Item ad Mensonem Altingium, s. l. et a.

Fol. 89. Notitia de expensis a se factis.

Fol. 90. Exemplum epistolae ad Ioannem Amelingium et Dothiam Wiardam, s. l. et a.

Fol. 91. Item ad Casparum Peucerum, s. l. et a.

Fol. 92. Item ad Mensonem Altingium, s. l. et a.

Fol. 93. Item de rebus Frisiae Orientalis, s. l. et a.

Fol. 94. Item de lite quadam cum Tammone quodam, s. l. et a.

Fol. 95—96. Notitiae de nonnullis chronicis Frisicis.

Fol. 97. Exemplum epistolae ad Davidem Chytraeum, s. l. et a. Finis deest.

Fol. 98. Copia obligationis hypothecariae, datae ab Ubbone Emmio cum uxore Frederico Coenders ab Helpman cum uxore, quadringentorum florenorum et triginta denariorum, Groningae, d. VII Octobris 1608 (vernacula sermone, non manu Emmii).

Fol. 99. Excerptum ex epistola Altingii secretarii ad Gubernatorem Guilielmum Ludovicum, Emdae d. XIV/XXIV Ianuarii 1614. Non manu Emmii, sed ab eo brevi annotatione instructum.

Originis incertae, codex anno 1897 ex Archivo Groningano in Bibliothecam translatus est.

Sine ligatura.

---

208. *Chartac. 21 × 32,5. 3 fol. Saec. XVII.*

Isaaci Vossii epistola autographa ad Nicolaum Heinsium, s. a.

Typis excusa in Sylloge Epistolarum, collecta per P. Burmannum III, p. 611 seq.

Anno 1866 acquisita est Amstelodami ab Archivo Groningano, unde anno 1897 in Bibliothecam translata est.

Sine ligatura.

209. *Chartac. 16,8 × 22,5. 1 fol. Saec. XVII.*

Jani Broukhusii epistola ad Joannem Mensinga, d. VIII Novembris 1687.

Copia.

Joannes Mensinga (1635—1698) professor historiae et eloquentiae Groningae fuit. Epistola haec partim typis excusa est a viro doct. J. A. Worp in Jani Broukhusii Epistolis selectis pag. 52 (Programma Gymnasii Groningani 1889/1890).

Invenitur in fronte exemplaris quod est in Bibliotheca Groningana editionis Propertii Elegiarum Broukhusianae (Amst. 1702).

---

210. *Chartac. 15,5 × 9,8. 279 fol. Paucis figuris ornatus. Saec. XVII (1619—1623).*

Everhardi Avercampii Album amicorum.

Primum in hoc albo inveniuntur nomina multorum professorum et studiosorum Academiae Groninganae, inscripta inde a Kal. Maiis usque ad d. XV Junii a. 1619, deinde nomina inscripta inde a d. XIV usque ad d. XXVII Iulii Campis, Roterodami d. XVI Augusti, denique inde a d. XIII Septembris anni 1619 usque ad d. XXIII Aprilis a. 1623 in Gallia, praesertim Andegavi, Aureliae, Parisiis, et Arausione.

In fronte index nominum.

Hoc de albo confer disputationem viri doct. J. Nanninga Uitterdijk in Bijdragen tot de geschiedenis van Overijsel, VI, p. 219 seq.

Avercampius, fortasse circiter annum 1595 Campis natus, d. XI Iunii a. 1616 Groningae studiosus medicinae in albo inscriptus est, ab anno 1619 per annos quatuor in Gallia moratus est, deinde cum Campis tum Meppelae habitavit et anno 1666 verisimiliter Campis mortuus est.

Anno 1835 hoc album a viro cl. Iohanne Potter van Loon datum est viro doct. Henrico Octavio Feith, qui in archivum Groninganum deposuit, unde anno 1897 in Bibliothecam translatum est.

In duabus ligaturis chartaceis saeculi XVII inter se inversis ligatis, summis foliis auratis.

---

211. *Chartac. 15,7 × 9,8. 167 fol., quorum plurima vacant. Saec. XVII (1623—1630).*

Petri Keuchenii Album amicorum.

In fronte index nominum manu viri cl. H. O. Feith Jris.

Petrus Keuchenius (1603—1644) verbi divini minister Groningae fuit inde ab anno 1629. Inter amicos notantur Johannes Bogermannus, Joh. Crocius, Joh. Jac. Grynaeus, Joh. Polyander a Kerchove, Andreas Rivetus, alii.

Album hoc hereditate a filio Roberto acquisitum est. Postea venit in manus huius filiae, quae Petro Alberthomae nupserat. Huius stirpis erat Anna Christina Alberthoma, uxor Joh. Petr. Driessen et mater Roberti Keuchenii Driessen, ex cuius librorum auctione (1832) Bibliotheca Groningana album adepta est (vide Catal. MSS. oct. n°. 10).

In ligatura e corio facta saeculi XVII.

---

212. *Chartac. 15 × 9,8. 244 fol., quorum multa vacua relicta. Cum paucis scutis armorum calamo delineatis. Saec. XVII (1656—1658).*

Roberti Keuchenii Album amicorum.

In fronte index nominum manu viri cl. H. O. Feith Jris.

Robertus Keuchenius (natus post a. 1629, † 1680) inde ab anno 1664 verbi divini minister Groningae fuit, aeque ac pater Petrus Keuchenius. Inter amicos notantur Jacobus et Menso Altingii, Jac. Alberthoma, Joach. Borgesius, Gerhardus, Hermannus et Timannus Cocceji, Christ. Fred. et Joh. Georg. Crocii, Sam. Maresius, Joh. Martinus, Joh. de Mepsche, Matthias Pasor, J. M. Steinbergius, Abdias Widmarus alii.

Origo ut supra. (Cf. Cat. Driessen, MSS. oct. n°. 11).

In ligatura e corio facta dorso deaurato saeculi XVII.

---

213. *Chartac. 16,4 × 9,8. 250 pag. Saec. XVIII (1755).*

Christiani Michaelis Merckelbach Album amicorum.

In fronte nomen possessoris. Pag. 1—42 vacant. Prima inscriptio d. IV Augusti a. 1755 Idsteinae in Nassovia data est; sequuntur inscriptiones Groningae inde a d. IX Kal. Nov. a. 1755 usque ad d. XXIX Iulii 1761; post has inveniuntur denuo inscriptiones Idsteinae et alibi inde a. d. XXIV Octobris a. 1753 usque ad d. IV Septembris anni 1755, denique aliae Groningae scriptae inter eadem tempora et postea usque ad VIII Id. Dec. a. 1762. Pag. 242—250. Index nominum.

Christian Michael Merkelbach, Bogelio-Cattus, theologus d. XV Octobris a. 1755 Groningae in albo inscriptus est.

Inter annos 1824 et 1858 acquisitum est ab Archivo Groningano, unde anno 1897 in Bibliothecam translatum est.

In ligatura e corio fusco saeculi XVIII fronte aurata.

---

214. *Chartac. 18,2 × 11,6. 258 pag., quarum multae vacuae relictae. Cum paucis scutis armorum coloribus et auro pictis. Saec. XVIII (1762—1800).*

P. W. C. Riedel Album amicorum.

P. W. C. Riedel d. IX Julii a. 1760 in albo studiosorum Groningano inscriptus est theologus; postea praeceptor Gymnasii Groningani fuit. Nomina in albo eius magnam partem sunt studiosorum, commilitonum eius, sed etiam aliorum.

Vir honorat. R. J. Schierbeek, qui nepos viri doct. P. W. C. Riedel fuit, Bibliothecae dono dedit a. 1880.

In ligatura e corio facta cum ornamentis impressis deauratis saeculi XVIII.

CODICES BELGICI.

215. *Papier en voor een klein gedeelte perkament. 14,1 × 20,2. VIII en 319 fol. 2 kol. Met gekleurde en roode initialen en opschriften en eenige randversieringen. XVde eeuw (1430?).*

Nederlandsch Lectionarium.

Bevat de in pericopen afgedeelde Evangelien (fol. 1—113verso), Paulinische (fol. 113verso—206verso) en Catholieke Brieven (fol. 206verso—224verso), Handelingen (fol. 224verso—262) en Apocalypse (fol. 262—282) en ten slotte lectiones uit het Oude Testament (fol. 282—319verso). Voorafgaat de heiligenkalender en de index op Matthaeus (fol. 1—VII; fol. VIII onbeschreven). Op fol. 319verso is later bijgeschreven: MCCC ende XXX (een verschrijving voor MCCCC ende XXX?).

Geschenk van Prof. A. M. Isinck (1668—1727). In den Catalogus van 1722 vermeld.

In den origineelen houten met zwart leder overtrokken band, met één koperen haak; de andere is verdwenen.

---

216. *Papier. 15 × 21,7. 73 fol. Enkele roode initialen en een weinig randversiering. Zeer geschonden. XVde eeuw (1430 of 1435).*

Bedudinge nae den sinne van Sante Augustinus regele.

Voorin: Jhesus nazarenus rex Judeorum. Maria. Augustinus. Fol. 1. Hyr begint bedudinge nae den sinne van Sante Augustynus regele. Dese nae ghescreven gheboede sijn geheyten Regel . . . . Fol. 72verso . . . . ende dat hi in gheene becoringhe in gheleit en weerde. Amen. Amen. Amen.

Fol. 72verso. Gheeyndt Int Jaer ons heren MCCCCXXXV des donredaghes voer Sancte Gregorius dach: deo gracias. MCCCCXXX. *Aan het slot:* Dyt boeck hoert toe den regularissen int cloester bij Maeseyck. *Tusschen 1833 en 1841 geschonken door het Kabinet des Konings.*

In den origineelen houten band met bruin leder overtrokken; de koperen haak is verdwenen.

---

217. *Perkament. 14,5 × 21. 121 fol. 2 kol. Met rood en blauwe en roode initialen en roode opschriften. XVde eeuw (1438).*

Het leven van Jezus.

Fol. 1. Hyr beghint de ierste prologus des levens ons heren Ihesu Christi.

Ende dit boec hevet in LII capittele. Dicwile ende langhe heb ic in minen sinne .... Fol. 1verso .... dre personen ende een ghewaer God. Amen. Dit is de ander prologus van desen boke. Soe als die apostel sunte Pawel scrivet .... Fol. 7 .... van welken wi ierste segghen sullen. Wat gesciede eer onse here neder quam. Dat ierste capittel. Als ene langhe tijd als vijf dusent iaer ende twehundert een iaer min .... Fol. 121 .... dat ewighe leven mit hem te bruken ewelike. Amen. Ho men denken sal van den leven ons heren op elken dach, een sonderlinge materie .... Fol. 121verso .... so segghe dese bedinge de hyr na volghet. Een guet ghebet. Om dese ende om alle saken .... ende des lives alre menschen. Amen. Hyr eyndet dat leven ons heren Ihesu Christi wes name altoes ghebenedijt si. Int iaer ons heren MCCCC ende XXXVIII in witten Donredage.

Capittel 25—33 onderbreken het leven van Jezus en bevatten een bespiegeling over de passie, gevolgd door raadgevingen omtrent de getijden van den dag.

Op fol. 114verso, 115verso en 116verso leesaanwijzingen in dezelfde hand als het HS.

Wordt uitgegeven in de Bibliotheek van Middelnederlandsche Letterkunde door Dr. J. Bergsma. Verg. ook Moll, Joh. Brugman, dl. II, passim.

Fol. 121verso in een XVIde-eeuwsche hand: Dit boek heeft Hille Beroldij den susteren in den olden convente in Groninghen geven, betet voer hoer. *Dit „olde convent" is dat der Geestelijke Maagden, thans het Roode weeshuis.*

In den Catalogus van 1833 voor het eerst vermeld.

In den origineelen houten met bruin schaapsleder overtrokken band. Van de koperen haken is één verloren.

---

218. *Papier, met perk. voorblad. 20,7 × 28,8. 179 fol. 2 kol. Met gekleurde initialen en randversieringen. XVde eeuw.*

Nederlandsche Sermoenen.

Paraphrasen van plaatsen uit de Evangelien en Epistelen, die des Zondags werden voorgelezen, van den eersten Zondag in den Advent tot den vier en twintigsten Zondag na Pinksteren. Een lijst der Zondagen met verwijzing naar de sermoenen gaat vooraf.

Op een banderol voorin staat: Bere in Holke heft dit screven. Dit boec hoert Joha. Dem. *Het HS. is aangekocht in 1802 op de auctie-A. S. Werumeus. (Catal. HSS. fol. B. Vgl. ook Catal. H. A. Werumeus. 1783. HSS. fol. G.).*

In XVIIIde-eeuwschen kartonnen band met lederen rug.

---

219. *Perkament. 12 × 17,8. 204 fol. Versierd met fraaie groote in goud en kleuren geschilderde en met kleine roode of blauwe initialen. Hier en daar fraaie gebloemde randversieringen. Fol. 14. Rijk in goud en kleuren uitgevoerde H, waarin Maria met het goddelijk kind; in den rand de figuren van koningen, verbonden door bloemversieringen. Rijk in goud en kleuren uitgevoerd zijn verder fol. 46, 64, 86, 106, 125, 130, 144, 176 en 180, waar nieuwe getijden beginnen. XVde eeuw.*

Nederlandsch Getijdenboek.

Fol. 1—12. Kalender. Fol. 13 onbeschreven. Fol. 14. Hier beghint onser vrouwen ghetide. Fol. 45verso. Hier volghet nae die ghetide vander ewigher wijsheit. Fol. 63verso. Hier nae volghet die langhe heilighe gheest ghetide. Fol. 85verso. Hier beghint alle heilighen ghetide. Fol. 105verso. Hier beghint die langhe cruus ghetide. Fol. 124verso. Hier nae volghet die corte cruus ghetide. Fol. 129verso. Hier beghint die seven salm. Fol. 143verso. Hier beghint die vighelie van neghen lessen. Fol. 175verso. Hier beghint Sinte Ambrosius ghebet vanden heilighen sacrament. Fol. 179verso. Soe wie staet in die staet der gratien ende leest voer die wapenen ons heren mit berou van sijn sonden de naeghescreven ghebeden die verdient XIII dusent iaer XXIIII iaer ende LXXX daghen oflaetes.

Op fol 1: Simon Abbes Gabbema, hist. Frisiae. CIƆIƆCLXXXVI, *die ook een lijst der gebeden op het schutblad schreef. Dit HS. schijnt uit zijn nalatenschap te zijn verdwaald, daar zijn boeken en handschriften na den dood zijner zuster in het Gabbema Gasthuis zijn gekomen en thans bij het Friesch Genootschap berusten. Aangekocht op de auctie-A. S. Werumeus in 1802 (Catal. HS. 4º G).*

In den origineelen houten, met bruin leder overtrokken band.

---

220. *Perk. 10,4 × 15. XII en 191 fol. Versierd met rood en blauw geschilderde initialen en opschriften; bij den aanvang van nieuwe getijden bovendien randversieringen. XVde eeuw (Titels der getijden benevens enkele aanteekeningen in margine XIXde eeuw).*

Nederlandsch Getijdenboek.

Fol. I—XII. Kalender. Fol. XIIverso. Ghetide onser Vrouwen. Fol. 46verso. Hyr nae beghinnet die ghetide vanden heilighen cruce. Fol. 74verso. Die ghetide vander wijsheit. Fol. 112verso. Die VII psalmen. Fol. 135verso. Hier na volghet die vighelie mit neghen lessen. Fol. 184. Gebed van Ambrosius.

Fol. 191verso in een latere hand: Aº CIƆCCC. *en* Anno 1300.

Voorin in een XVIIIde-eeuwsche hand: Casper van Santen. *Door de Gron. Bibliotheek aangekocht op de auctie-Binger-Penon (Oct. 1890; Catal. nº. 471).*

In den origineelen houten met bruin leder overtrokken band met twee koperen haken.

---

221. *Papier (fol. 9,10 en 161 perk). 11,8 × 17,3. 232 fol. Met roode en blauwe initialen en geschriften. Fol. 9. Rijk in goud en kleuren uitgevoerde S, benevens dergelijke gebloemde randversiering. Fol. 161verso. Rijk in goud en kleuren uitgevoerde D, met dergelijke gebloemde randversiering. XVde (fol. 1—227) en einde XVIde eeuw (fol. 228—232).*

Nederlandsch Psalter.

Fol. 1. Hijr beghinnen die voer redene vanden psolter. Fol. 7 en 8 onbeschreven. Fol. 8verso. Dit is die eerste. Desen psalm maecte Esdras nae den dat olde testament verbrant was als Jheronimus secht. Die eerste psalm Beatus vir. Fol. 9. Salich is die man . . . . Fol. 227verso . . . . Glorie sij den vader, Alst was inden beghinne. Fol. 228. O Jesu Christe du boem alder genaden unde barmaechtich . . . . Fol. 232 . . . . dat ick bij na ter neder gevallen ende in vanhope gecomen was.

Voorin: Evert de Mepsche der Jonger anno 93 (*door de hand, die op fol. 228—232 eenige gebeden toevoegde, waarschijnlijk die van Evert de Mepsche de Jonge*), ad filium suum Gerardum D. Mepsche transtulit. Anno 1612 morte patris (*door een andere hand, waarschijnlijk die van Gerard de Mepsche*). *Het HS. is dus afkomstig van de familie de Mepsche. In onze eeuw was het in het bezit van Prof. Baart de la Faille na wiens dood het door de Bibliotheek in 1868 werd aangekocht* (*Catal. II, 6606*).

In den origineelen houten in lateren tijd met zwart leder overtrokken band.

---

222. *Papier. 8,5 × 11,5. 95 fol. Enkele roode initialen en opschriften. XVIde eeuw.*

Van dat overdencken des doots.

Fol. 2. Van dat overdencken des doots en ws sterfdachs, waer doer ghi lichteliken van de liefden deser werrelts totter minnen Goedts bekeert moecht worden. Ghelijck dat die menschen malcanderen seer onghelijck sijn . . . . Fol. 22verso . . . . ende mijn sondighen gheest. Amen.

Een exempel vander doot.

Fol. 23. Een exempel vander doot wt den boecken van S. Gregorius getrocken. Te Licaonien leyt een clooster Longalaton geheeten . . . . Fol. 24 . . . . en sal niet lichtelijcken in sonden vallen. Fol. 24verso onbeschreven.

Jesus Maria, dat licht der genaden.

Fol. 25. Jesus Maria, Dat licht der genaden . . . . Fol. 34 . . . . in sijnen hemelschen slaepcamer. Amen.

Die Heere spreect totten mensche.

Fol. 34. Die Heere spreect totten mensche . . . . sal blijven verlooren.

Gregorius seyt.

Fol. 35. Gregorius seyt, Die mensch is aldermeest bij God in de liefde . . . .

Fol. 36^verso . . . . ende van die meewarighe vrientschap Jesu Christi. Fol. 37 onbeschreven.

Esaias die propheet seyt.

Fol. 37^verso. Esaias die propheet seyt: Soect den Heere . . . . Fol. 55^verso . . . . opdat wij niet dat schoene ghezelschap ewelick mochten verbliden ende.

Een corte manier om te biechten.

Fol. 56. Een corte manier om te biechten voer een gheestelick mensche. In die naem des vaders . . . . Fol. 70 . . . . ende absoluci voer te ontfangen om Goedes wil. Amen. Fol. 70^verso. Bij mij bruer Sebastiaen Herentals u aerm Dienaer wat ick vermoich altoes tot uwen besten, alsoe wel bij nachten als bij daeghen.

Hier begint een droevelijcke clage.

Fol. 71. Hier begint een droevelijcke clage. Der minnender zielen tot haren beminde bruydegom om verlost te worden van horen ghebreken. Die ziele seit: Och minnelicke suete heere . . . . Fol. 86^verso . . . . met de glorie in dat eewich leven. Amen. Finis.

Een corte vermaninghe om die werelt te versmaeyen.

Fol. 87. Een corte maer schoene vermaninghe om die werelt ende haer begheerten te versmaeyen. Als die mensch op die werelt siet . . . . Fol. 94^verso . . . . om sijn ziel te bewaeren. Amen. B. v. d. S. Fol. 95. Lyden is dat beste goet . . . . Soe sult ghij leven eewelijck. Amen. S. V. H.

Fol. 1: Dit boeck hoert toe suster Pieternel Cornelis dochter wonende te Haerlem in Sinte Michiels cloester *(vgl. daarover: Allan, Geschiedenis en beschrijving van Haarlem II, blz. 476 vlg.), met een andere hand:* Dan hoortet Pieternel Jans dochter, *gevolgd door korte gedichtjes. Aangekocht op auctie-Prof. J. Baart de la Faille (Catal. II, 6974).*

In XVIII^de-eeuwschen perk. band.

---

223. *Papier. 16,8 × 21. 61 fol. XVII^de (fol. 1—38) en XVIII^de eeuw (fol. 39—61).*

Kerkordeningen:

Fol. 1—6. Kercken ordeninge gestelt In den naetsyonaellen Synodes by Laste van Syn Exelentye gehouden In Sgravenhage den 20 Juyly 1586; met bijbehoorende stukken. Cop. XVII^de eeuw. Fol. 6^verso—9^verso onbeschreven.

Fol. 10 – 21^verso. Christlicke und Schriftmetige Kercken Ordenungh . . . . in der Stadt und Omlanden van Groeningen . . . . ter Ordonnantie des . . . . Graven . . . . Wilhelm Ludwich . . . . Groningen, Derck Kock. 1699. (Gedrukte Kerkordening van 1595.)

Fol. 22—35. Kercken Order Gestelt Inden Naetsionaelen Synodus gehouden Inde stadt Dordrecht Inden Jaere 1618 ende 1619. Copie. XVII^de eeuw. Fol. 35^verso onbeschreven.

Fol. 36—38. Order ofte Regulement waer naer van nu voortaen alle predicanten in landen ende steden sullen beroepen warden. Cop. XVII^{de} eeuw. Kerkorde van Friesland van 14 Maart 1645. Fol. 38^{verso}—39 onbeschreven.

Fol. 39^{verso}—40. Formulier van onderteikinge der niuws ancomende Predigers gevisiteert en geapprobeerd in visitatione classium Anno 1635. Cop. XVIII^{de} eeuw. Fol. 40^{verso} onbeschreven.

Fol. 41—43. Extract uit het Hooft van de tweede en derde Protocollen des Kaspels Zuidbroek en Muntendam. 30 Juni 1608. Cop. XVIII^{de} eeuw.

Fol. 43^{verso}—44^{verso}. Extract uit den midden van 't eerste Protocol des Kaspels Zuidbroek en Muntendam. 10 April 1609. Cop. XVIII^{de} eeuw. Fol. 45—45^{verso} onbeschreven.

Fol. 46—53^{verso}. School-ordre in de Provincie van Stad Groningen ende Ommelanden gearresteert in Synodo Provinciael gehouden in Appingadam 1654 1 Maay et seqq. Met bijvoegsels tot 1685. Cop. XVIII^{de} eeuw.

Fol. 54—61. Concept van een School-reglement door deputati Synodi naar last der . . . . Synode van Stat en Lande . . . . aan . . . . Gedeputeerde Staaten overgegeven d. 27 Oct. 1772. Cop. XVIII^{de} eeuw. Fol. 61^{verso} onbeschreven.

Blijkens de pagineering is dit HS. vroeger een deel van een grooter geweest.

Na 1841 is dit HS. in de bibliotheek opgenomen.

In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

224. *Papier. 20,8 × 32. 81 fol. In drie handen geschreven: fol. 1—33; 34—53; 54—80. XVII^{de} eeuw.*

Kerkordening van Groningen van 16 September 1594. Fol. 1—33.

Fol. 1. Inhoud. Fol. 2. Titel. Fol. 31—33. Verklaringen der predikanten, dat zij zich aan deze kerkordening onderwerpen, beginnende met die van Sibrandus Lubbertus, 7 September 1594 en eindigende met die van Christophorus Rechtmannus, 17 Juni 1612.

Instructie van Lieutenant en Hoofdmannen van 2 November 1601. Fol. 34—53. Fol. 34. Titel.

Keurwetten van Groningen van 20 en 26 Augustus 1668. Fol. 54—71^{verso}.

Fol. 54—63^{verso}. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad. Fol. 64—71^{verso}. Id. voor Taalmans en Gezworen Meente. Fol. 71—73^{verso} onbeschreven.

Resolutiën der Staten Generaal van 13 Januari 1601 en 22 Mei 1641, betreffende de zetting van den Magistraat van Groningen. Fol. 74—77.

Raadsresolutiën van 14 November 1648, 25 November 1665, 13 October 1666 en 7 Mei 1668 over het bekleeden van stedelijke ambten te Groningen. Fol. 78—80^{verso}. Fol. 81 onbeschreven.

Uit de auctie-Mr. J. W. Keizer in 1861 aangekocht. (Catal. n°. 131).

In XVIII^{de}-eeuwschen kartonnen band met lederen rug.

---

225. *Papier. 16,5 × 21. 2 dln. IV + 193 en 186 fol. XVIII^de eeuw.*
Kerken Ordeningen en Resolutien over kerkelijke zaken en personen, mitsgaders de Academie betreffende.

I. Fol. I—III^verso. Titel en Register. Fol. IV—IV^verso onbeschreven.

Fol. 1—19. Christlicke und Schrifmetige Kercken Ordenung . . . . in der Stad und Omlanden . . . . ter ordonnantie des . . . . Graven . . . . Wilhelm Ludwig . . . . Franeker, Gillis van den Rade. 1595. Copie van het gedrukte stuk. Fol. 19^verso—20^verso onbeschreven.

Fol. 21—27^verso. Extracten uit de Resolutien der Heeren Staten van Stad en Lande rakende kerkelijke Saken. (1654—1688, later aangevuld tot 1702. Inliggend twee kerk. attestatien, waarvan een in blanco, de ander van Elina Bloemhof van 2 Juni 1762.) Fol. 28—32^verso onbeschreven.

Fol. 33—34. Resolutien betrekkelijk de Synode en de Classen (1630—1723, voornamelijk van Stad en Lande). Fol. 34^verso—44^verso onbeschreven.

Fol. 45—68^verso. Kerken-ordre der Stadt Groningen. 16 Sept. 1594. Fol. 69—69^verso onbeschreven.

Fol. 70—70^verso. Verdeling der negen kluften voor de Heeren Predikanten in Groningen. 18de eeuw. In kleuren uitgevoerde kaart.

Fol. 71—74. Resolutien voor de Consistorie en Kerkenraad te Groningen. 1618—1767. Fol. 74^verso—82^verso onbeschreven.

Fol. 83—90^verso. Resolutien de Predikanten betreffende. 1611—1768. Fol. 91—93^verso onbeschreven.

Fol. 95—106. Resolutien betrekkelijk op de Academie. 1638—1740. Fol. 95^verso—106^verso onbeschreven.

Fol. 107—195. Alphabetische Lijst der Breuken ten voordeele van de Diakenie te Groningen volgens Resolutien en Placcaten vallende. Meerdere fol. daartusschen onbeschreven.

II. Fol. 1—3^verso. Titel en Register. Fol. 4—4^verso onbeschreven.

Fol. 5—81^verso. Generale ordre van de Diaconie der gemeente Jesu Christi in Groningen. De derde druk. Groningen, Gesina Elama. 1730. (De ordrers van 1660, herzien in 1690 en 1730. Doorschoten en van MS. aanteekeningen voorzien exemplaar. Op fol. 22 de in deel I fol. 70 vermelde kaart.)

Fol. 82—103^verso. Ordre (van 1756) op de arme schoolen in Groningen. Groningen, Cornelis Barlinckhoff. 1756. Doorschoten.

Fol. 104—167^verso. Onderlinge ordre (van 1757) van Boekhouder en Diaconen in Groningen . . . . Groningen, Cornelis Barlinckhoff. 1757. Doorschoten met MS. aanteekeningen.

Fol. 168—172. Vijf gedrukte plakaten van Burg. en Raad van Groningen betreffende de armverzorging, 1743—1767.

Fol. 173—176^verso, 183. Resolutien in de beneden Consistorie genomen na het uitgeven van de onderl. Diacon. Order. 1758—1775. Fol. 177—181^verso, 182^verso—186^verso onbeschreven.

Dit HS. is afkomstig van Mr. J. W. Keiser en op diens auctie in 1861 aangekocht (Catal. n⁰. 131).

In XVIIIde-eeuwschen kartonnen banden met lederen rug.

---

226. *Papier. 21,5 × 27,2. 34 fol. XVIIIde eeuw.*

Extracten uit het Recueil der Synodale Resolutien van Stad en Lande (1595—1730), betreffende de kerkordening.

Dit Recueil is volgens een aant. voorin door Ds. Alb. Alberthoma, pred. te Appingedam, saamgesteld, in 1730 door de Synode goedgekeurd en in 1731 aan de Gedeputeerde Staten gezonden.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser en in 1861 op zijn auctie aangekocht (Catal. n⁰. 129).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

227. *Papier. 19,7 × 24,7. 13 fol. XVIIIde eeuw.*

Aanmerkingen op het gedrag van Ds Henricus Rulaeus, predikant te Amsterdam, wegens de twee eerste deelen van de Historie der Reformatie van den Heer Gerardt Brandt. Als mede op het gedrag van den Heer Jacobus Leydekker, predikant te Middelburg . . . . nopende de vier deelen van de bovengemelde Historie der Reformatie . . . . Mitsgaders hoe zig Ds Johan Vollenhove, predikant der Haagsche kerken, jegens zijnen waarden vriend den voorn. G. Brandt . . . . heeft gedragen.

De afkomst van dit HS. is onbekend.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

228. *Papier. 21 × 32,7. 106 fol. XVIIIde eeuw.*

Stukken, betreffende de zaak van den Arnhemschen predikant Johannes Ter Kinder, afgezet en vervolgd wegens echtbreuk en verkrachting. 1731 en 1732. Alle door dezelfde hand gecopieerd.

Bevat tevens een aantal gedrukte stukken.

De oorsprong van het HS. is onbekend.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

229. *Papier. 16,3 × 20,4. 115 bladz. XIXde eeuw (1817).*

Onderwijs in de Predikkunde van Prof. H. Muntinghe.

Een inhoudsopgave volgt.

Dictaat van G. W. Stuivinga, theol. stud., afgesloten den 11 April 1817. Wanneer het in de Bibliotheek is opgenomen, is onbekend.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

230. *Papier. 20,8 × 28. 297 fol. 2 kol. Afwisselend in verschillende lettergrootte geschreven (de tekst groot, de glossen kleiner); met vele roode en eenige in kleuren uitgevoerde initialen. XV^{de} (1477) (fol. 1—282) en XVI^{de} eeuw (fol 282^{verso}—297^{verso}).*

De Saksenspiegel in het Dietsch. (Vermeerderde tekst met de glosse).

(Fol. 1. Losse aant. in een 18de-eeuwsche hand, die ook op fol. 2^{verso} een inhoudsopgave van de achter den Saksenspiegel opgenomen stukken toevoegde. Fol. 1^{verso}—2 onbeschreven. Fol. 3—15. Inhoudsopgave der drie boeken.) Fol. 16. Godt de dar ys een begin .... Fol. 16^{verso} .... ende over ons allen gae. Amen. (Fol. 16^{verso}—18. Glosse bij den proloog.) Fol. 18. Twe swerden hevet God op ertriken .... (Daarop volgt boek I, ingedeeld in 83 hoofdstukken.) Fol. 94^{verso} .... dat onnosel bloeyt Christi richten .... Fol. 95. Hic incipit secundus liber istius tocius qui talis est. Wo hem de vorsten ende de heren .... (Volgt boek II, ingedeeld in 70 hoofdstukken.) Fol. 199 .... doer een stede to holdet. Fol. 199^{verso}. Hyr beghint dat derde boeck des rechten. Fol. 200. Um wat misdaden dat men huse borghe .... (Volgt boek III, ingedeeld in 77 hoofdstukken.) Fol. 282.... en mach nu noch nummer meer. Et sic est finis.

Dit HS. behoort tot de 2de familie van de eerste orde der IIe klasse van de manuscripten van den Saksenspiegel. Vgl. Homeyer, Die Genealogie der Handschriften des Sachsenspiegels in Abh. Kgl. Akad. d. Wiss. Berlin 1859, Phil. und Hist. Abth, blz. 120; de Saksenspiegel in Nederland, uitg. de Geer (Werken Ver. t. uitg. d. bronnen v. h. oude vad. recht, I Reeks, n°. 10) 2^{e} stuk, blz. XV en de Geer, De Saksenspiegel in ons vaderland in Rechtsgel. Magazijn, 1888, blz. 60.

Copieën van stukken, meest Overijsel betreffende.

Fol. 282^{verso}—285^{verso}. Regels voor het vaststellen van ordels.

Fol. 285^{verso}—287^{verso}. Frederik van Blankenheym stelt eenige bepalingen van het Overijselsche landrecht vast, 5 Juni 1406. Gedr. bij Racer, Overijsselsche Gedenkstukken VI, blz. 303 vlg. Benevens eenige andere ongedateerde bepalingen.

Fol. 287^{verso}. Dergelijk besluit van denzelfde voor Salland, 20 Mei 1406. Gedr. t. a. p. III, blz. 114.

Fol. 287^{verso}, vervolgd op fol. 289. Verbondbrief van Kampen en Zwolle, op Palmendach 1385.

Fol. 289—289^{verso}. Eenige rechten van Mastenbroek, waaronder van „op Sunte Ghertruydendach (14?) 33".

Fol. 289^{verso}, vervolgd op fol. 288 en 290. Charter van Floris van Wevelinckhoven, betreffende de waarde van het Fransche schild enz. 4 Maart 1385.

Fol. 290—291^{verso}. Charter van Arend van Hoorn, bevattende voorrechten van de steden, kerken enz. aan deze zijde van den IJsel (d. i. Utrecht). Des Donredaghes nae Sunte Servaes 1385 (waarschijnlijk een verschrijving voor 1375).

Fol. 291verso—292. Charter van Rudolf van Diepholt, belovende zijn bescherming aan de landen van het Nedersticht. Des groten vridages in Januario 1428. Gedr. Matthaeus, Analecta V, blz. 446 vlg.

Fol. 292—293. Charter van denzelfde waarin hij zich verbindt den strijd tegen Zweder van Culemborg te vervolgen en zonder de kapittelen geen vrede te sluiten. Op Sunte Valentynsdach 1427. Vgl. de Hullu, Het Utrechtsche Schisma, blz. 58, noot.

Fol. 293. Charter van denzelfde, verklarende, dat de kapittels van Oudmunster, St. Pieter, St. Jan en St. Marie hem gunstig gezind zijn. 31 Jan. 1433.

Fol. 293verso—294. Eerste landbrief voor Overijsel van bisschop David van Bourgondië. Op Sunte Lucasdach 1457. Gedr. Racer, III, blz. 128 vlg.

Fol. 294—297verso. Tweede landbrief voor Overijsel van denzelfde. 6 Juni 1478. Gedr. t. a. p. III, blz. 139 vlg.

Fol. 282: Sub anno domini M°CCCC°LXXVII° quinta feria ante Johannis festum Baptiste. *Fol. 15verso:* Ithem dyt boick hort too .... (*onleesbaar*) ende hevet yck Henricus .... (*onleesbaar*) myt mynen selves hant etc.

Het HS. is in 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Cat. n°. 1534).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

231. *Papier. 13,8 × 21,5. 38 fol. XVIIIde eeuw (1775).*

Core van de Vier Ambagten van Vlaanderen van 1242.

Gedr. Scharp, Geschiedenis en costumen van Axel, II, blz. 1 vlg. en Warnkönig, Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte, II, 2. Urkunden, S. 186 vlg.

Copie, den 15 April 1775 vervaardigd door Prof. P. Bondam „uyt een copije, nageschreven door Jan de Cliever uit het origineel, berustende op de Griffie van ter Neuzen". *Voorin:* Ex Bibliotheca cl. P. Bondam. Catalog. pag. 262 n°. 60. H. J. Arntzenius. 1800. *Op de auctie van dezen laatste in 1832 aangekocht (Catal. n°. 1568).*

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

232. *Papier. 16,5 × 21,1. 80 fol. XVIIIde eeuw (1775).*

Dit sijn die Hantvesten der stede van Enchusen.

Afgeschreven den 23 Juni 1775 door Prof. P. Bondam, blijkens het onderschrift. *Voorin:* Uit de Bibliotheek van Prof. P. Bondam, Catal. pag. 238, n°. 141. H. J. Arntzenius, 1800. *Op de auctie van dezen laatste in 1832 aangekocht (Catal. n°. 1497).*

In XVIIIde-eeuwschen kartonnen band met perk. rug.

---

233. *Papier. 16,7 × 21,3. IV en 150. fol. XVIIde eeuw.*

[Pieter de la Court], 't Welvaren der Stad Leyden.

Fol. I. Titel. Fol. Iverso—IIverso onbeschreven. Fol. III—1. Opdracht.

„Aan mijn Heer. Mijn Heer J. E. Veertig in Rade en Vroedschap der stad Leiden". Geteekend: V. H. In Leiden den 15en Septembris 1659. (J. E. is Johannes Eleman, zwager van de la Court. Cf. Wttewaal, IX.) Fol. 1verso—2verso onbeschreven. Fol. 3—148verso. 't Welvaren der Stad Leyden. Het wijkt af van het exemplaar, in het bezit der familie de la Court, dat een authentiek karakter draagt en dan ook door Mr. B. W. Wttewaal ten grondslag is gelegd aan zijn uitgave. Terwijl dit in 81 capittels is verdeeld, telt ons HS. er slechts 69; ook de onderlinge volgorde is anders. In margine zijn hier en daar aanteekeningen in dezelfde hand toegevoegd; terwijl nog los in het HS. liggen het 8ste en 9de Capittel, die echter niet moeten worden tusschengevoegd, daar het HS. reeds een 8ste en 9de Capittel heeft, doch met anderen titel en inhoud. Dat echter deze twee kapittels bij het HS. behooren, blijkt uit de Inhoudsopgave, waar zij aan het slot voorkomen. Waarschijnlijk moeten zij dus dienen, om later te worden ingevoegd. Fol. 149—150. Inhoud.

Excerptsgewijze uitgegeven door Wttewaal, Proeve van een onuitgegeven staathuishoudkundig geschrift van Mr. P. de la Court, Leiden 1845; eenige hoofdstukken bij van Rees, Verhandeling over de Aanwijsing . . . . van Pieter de la Court. (Utr. Diss. 1851) blz. 167 vlg.

Van de afkomst van dit HS. is niets bekend. Het is niet een van de beide HSS., door Wttewaal nevens dat der familie de la Court gebruikt. (t. a. p. XI, noot). In 1895 aangekocht van de firma van Stockum en Zoon te 's Gravenhage (Catal. Land en Volk van Nederland. Algemeen ged. etc. n°. 1681).

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

234. *Papier. 21 × 33,2. 176 fol, benevens talrijke onbeschreven bladen. XVIIIde eeuw.*

Privilegien, Hantvesten, Octrooyen en Willekeuren den Eilanden van Zuitbeveland . . . . gegeeven. 1339—1696.

Voorin een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Het HS. komt voor het eerst voor in den catalogus van 1841.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug waarop vergulden titel.

---

235. *Papier. 21 × 33,2. 364 fol. XVIIIde eeuw.*

Privilegien, Handvesten, Willekeuren, Octroyen, Sententien, Accoorden enz. der Stede Goes . . . . gegeven. 1266—1775.

Een lijst der voorhanden stukken, met dezelfde hand geschreven, gaat vooraf.

Het HS. komt voor het eerst voor in den catalogus van 1841.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug, waarop vergulde titel.

---

236. *Papier. 21,4 × 33,1. 620 beschreven, talrijke ongenummerde onbeschreven pag. XVIIIde eeuw.*

Rechten des Rijcks ende Stads Nieuwmegen. 1230—1648.

Voorin een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Het HS. is afkomstig van Prof. P. Bondam (Catal. MSS. fol. n°. 181, blz. 222) en in 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1403).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

237. *Papier. 21,5 × 33,3. 386 fol. In verschillende handen geschreven. XVIIIde eeuw.*

Voorin een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Rechten van de graafschap Zutphen, 1493—1561. Fol. 1—30verso. Fol. 31—84verso onbeschreven.

Rechten van de Veluwe en van eenige daar gelegen kleinere gebieden, 1328—1610. Fol. 85—97, 105—108verso, 141—150, 166—169verso. Fol. 98—104verso, 150verso—165verso, 170—186verso onbeschreven.

Privilegiën en keuren van Arnhem, 1312—1684. Fol. 187—188verso, 196—196verso, 198—314. Fol. 189—195verso, 197—197verso, 314verso—361verso onbeschreven.

Willekeuren van Elburg, 29 Jan. 1636. Fol. 362—373verso. Fol. 374—386 onbeschreven.

Het HS. is afkomstig van prof. Bondam (Cat. HSS. fol. n°. 183) en in 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1404).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

238. *Papier. 20,6 × 33,3. 129 fol. XVIIIde eeuw.*

Rechten, Coustuimen ende Gewoonten der stadt Tiel, 1659.

Fol. 3—4verso. Besluit van Burg., Schepenen en Raad van Tiel, houdende vaststelling van dit boek. 31 Aug. 1659.

Fol. 5—92. Stadt-Rechten. Deel I.

Fol. 93—125verso id. Deel II.

Fol. 126—129. Register.

Het HS. komt voor het eerst voor in den catalogus van 1841.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

239. *Papier. 15,5 × 20,5. 56 fol. XVIIde eeuw.*

Willekeuren und Statuten der stadt van Harderwijck, diemen alle Jaer met der uytspraeck afleest.

Op fol. 56 een register.

Voorin: Uit de Bibliotheek van prof. P. Bondam (Catalog. pag. 238, n°. 129). H. J. Arntzenius. 1800. *In 1832 op de auctie van den laatste aangekocht (Catal. n°. 1502).*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

240. *Papier. 16,5 × 21. 134 pag. XVIIIde eeuw (1765).*

Dit zijnn die Willekeur der Stadtt van Harderwijck, die men alle jaer in Buerspraecken Leesen und Kundighen sall.

Pag. 134: P. Bondam descripsi haec Statuta Hardersvicena ex cod. MS. antiquo in 4⁰ quem mecum communicaverat Nobiliss. Militum Praefectus van Holthe harum lautitiarum peritissimus aestimator. Aderant praeterea in eodem cod. Iura Feudalia aliaque jura Gelrica antiqua, quae maxima ex parte inedita praecipue inde a me descripta fuerunt. Harderovici a. d. XXI Novembr. 1765.

Niet vermeld bij Berns, Rechtsbronnen der stad Harderwijk.

Voorin: Uit de Bibliotheek van prof. P. Bondam pag. 238, n⁰. 128. H. J. Arntzenius. 1800. *In 1832 op de auctie van dezen laatste aangekocht (Catal. n⁰. 1501).*

In XVIIIde-eeuwschen kartonnen band met perk. rug.

---

241. *Papier. 16 × 20,9. 101 fol. XVIIIde eeuw (1771).*

Willekeur und Plebisciten der Statt Elburch.

Afgeschreven door Prof. Bondam te Harderwijk den 7 Jan. 1771.

Voorin: Uit de Bibliotheek van Prof. P. Bondam Catal. pag. 238 n⁰. 132. H. J. Arntzenius. *In 1832 aangekocht op de auctie van dezen laatste (Catal. n⁰. 1526).*

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

242. *Papier. 17 × 29,4. 36 fol. XVIIIde eeuw (1779).*

Statuta Elburgensia antiquissima seculi XIV ad finem vergentis, 1392—1400.

Voorin een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Het HS. is den 24 Aug. 1779 door Prof. Bondam ten archieve te Elburg afgeschreven en tot zijn dood in zijn bezit gebleven. (Vgl. Catal. HSS. fol. n⁰. 218). In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n⁰. 1430).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met papieren rug.

---

243. *Papier. 17,5 × 29,4. 112 fol. XVIIIde eeuw.*

Landrechten van Buren, 1368 tot 1608.

Voorin een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Geschreven door Prof. P. Bondam en met zijn bibliotheek verkocht (Catal. HSS. fol. n⁰. 224). In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n⁰. 1457).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met papieren rug.

---

244. *Papier. 17 × 20,7. 64 fol. XVIIde eeuw.*

Dit zijn de rechten des lantz ende heerlickheit van Batenborch, gemaeckt op den 4en dach Novembris ao XVc vierendertich. Uitgevaardigd door Herman van Bronkhorst, heer van Batenburg. Fol. 1—14.

Die Rechten van Maes ende Wail. In 1532 door Karel van Gelder verleend. Fol. 15—25. Gedr. Gr. Geld. Plakaatboek App. col. 17 vlg.

Den brieff inhaldende, Dat die ghene soo in Maes ende Wail een mes trect off hantsweringe duet sall broocken Een olden schilt. Van Arnoud van Gelder, des donderdaechs nae dem heyligen pynxtdach 1436. Fol. 26—27.

Verdrach tusschen mijnen E. Joncheren Heeren tho Batenborch ende der selver ondersaten to Batenborch. 20 Jan. 1545, bekrachtigd 22 April d. a. v. Fol. 27—30.

Twee stukken van 6 en 3 Sept. 1546, betreffende den dijk en de weekmarkt te Batenburg. Fol. 30verso—32.

Rechten der heerlijkheid Batenburg. Verleend door Herman van Bronkhorst op Meydach 1547, afgekondigd 19 Mei d. a. v. Fol. 33—54.

Rechten der heerlijkheid Horssen. Verleend door denz., 20 April 1546. Fol. 55—64.

Voorin: Uit de Bibliotheek van prof. P. Bondam Catalog. pag. 238 n°. 133. H. J. Arntzenius. 1800. *In 1832 op de auctie van dezen laatste aangekocht* (*Catal. n°. 1489*). *In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.*

---

245. *Papier. 20,2 × 32,1. 181 fol. XVIIIde eeuw (c. 1779).*

Stukken betreffende het geschil tusschen Gelderland en Utrecht over de Marsch.

Fol. 1—6verso. Lijst der stukken an de zijde des momboirs des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen gefurneert.

Fol. 7—8verso. Inventaris van stukken in zaaken compromittoriaal tusschen den Momboir des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen an den Proc. Gener. des Lands van Utrecht over het Territoir de Marsch.

Fol. 9—44verso. Memorie van den Momboir des Furstendoms Gelre . . . . tot adstructie der Conclusie, wegens dezelve Provincie nopens 't territoir de Marsch genomen.

Fol. 45—45verso. Conclusie wegens de Provincie van Utrecht tot het district de Marsche genaamt op den 24 Meert 1777 door den Procur. Gen. derzelver Provincie aan den Momboir van . . . . Gelre . . . . overgegeven.

Fol. 46—74verso. Memorie van de Procureur Gener. 's Lands van Utrecht ter adstructie der Conclusie . . . . (bovengenoemd).

Fol. 75—80verso. Lijste van stukken an de zijde van de Procureur Generaal 's Lands van Utrecht gefurneerd.

Fol. 81—110^{verso}. Solutien van Gelderland of van den Momboir . . . . op en tegens de Memorie van de Procureur Generaal . . . . van Utrecht ter adstructie van de Conclusie . . . . genomen.

Fol. 111—181^{verso}. Solutien dienende eensdeels ter nadere adstructie van de Conclusie wegens de Provincie Utrecht . . . . anderdeels tot refutatie van de positiven en middelen in de Memorie van den Momboir.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

246. *Perkament. 15,3 × 22. 59 pag. Met roode opschriften. XVde eeuw.*
Cartularium, behelzende privilegebrieven aan Overijsel verleend.

Pag. 1. Jan van Arkel bevestigt de oude privilegien van Twente, des saterdaghes na Onser Vrouwendach annunciacio 1346.

Pag. 2—11. Landbrief van Twente, door Jan van Vernenborch geschonken, des maendages in den Crucen dagen 1365. Gedr. bij Racer, Overijsselsche Gedenkstukken, III, blz. 1 vlg.

Pag. 12. Floris van Wevelinchoven schenkt de inwoners van Twente tolvrijheid te Hardenberg en te Nyenbrugge, 21 Dec. 1391.

Pag. 13. Frederik van Blankenheim bevestigt de privilegiën van Twente, 16 Juni 1411. Gedr. t. a. p. III, blz. 122 vlg.

Pag. 13—14. Rudolf van Diepholt doet hetzelfde, in profesto visitacionis Marie virginis 1433.

Pag. 14. David van Bourgondië doet hetzelfde, op der hilighen elven dusent meghede avent 1457.

Pag. 15—29. Tweede Landbrief van Overijsel, door David van Bourgondië uitgevaardigd, 6 Juni 1478. Gedr. t. a. p. III, blz. 139 vlg.

Pag. 30—46. Dijkrecht van Salland, uitgevaardigd door Guy van Avennes, des dinxdages nae pinxterdaghe 1308. Gedr. bij Dumbar, Analecta II, blz. 234 vlg. Pag. 47 en 48 onbeschreven.

Pag. 49—57. Brief van Frederik van Blankenheim, waarbij een vrijstoel wordt opgericht te Goor, krachtens een charter, door keizer Karel IV den XVIII Kal. Maii 1361 aan Jan van Arkel verleend, houdende machtiging tot het oprichten van vrijstoelen in Twente en Salland, welk charter in dezen brief is ingelascht, en waarbij Hermannus de Anssem tot vrijgraaf wordt aangesteld, 20 Maart 1421. Lat. Gedr. Dumbar, Kerk. en Wer. Deventer I, blz. 574 vlg.

Pag. 58—59. Keizer Sigismund bekrachtigt het voorafgaande charter, 17 Nov. 1421. Gedr. t. a. p. I, blz. 577.

Bondam, de vroegere bezitter van het HS., teekende voorin aan: Comparavi mihi hunc codicem in auctione quae Swollis habita fuit d. 26. 27. et 28 Novembris 1777 per Bibliopolas S. Clement et W. ter Borch. Vid. Catalog. inter Libros in 4. N⁰ 144.

Olim fuit pars Bibliothecae Jacobi Marcus, quae publice devendita fuit Amstelodami 1750. Vid. Catal. ejus Bibliothecae inter libros MSS. in 4to N° 109. *Verder schreef de volgende bezitter:* Ex bibliotheca cl. P. Bondam Catalog. pag. 240 n. 184. H. J. Arntzenius 1800. *Op de auctie van dezen laatste in 1832 door de bibliotheek aangekocht (Cat. n° 1512).*

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

247. *Papier. 15,1 × 20. VII en 192 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. Met roode opschriften. Fol. 188—192verso zijn door een iets latere hand bijgeschreven. XVIde eeuw.*

Copieën van stukken, voornamelijk betreffende Overijsel.

Fol. I—VIIverso. Register aller des Lant Rechtes soe yn desen boeck begrepen. Het bevat evenwel alleen de stukken tot fol. 145.

Fol. 1—8. Dit is dath Ankomen aan dath Recht. Regels voor de uitoefening der rechtspraak.

Fol. 8—9verso. Landbrief van Vollenhove en Ommelanden, uitgevaardigd door Frederik van Blankenheim, 5 Juni 1406. In anderen vorm gedrukt bij Dumbar, Analecta II, 380 vlg.

Fol. 9verso—10verso. Rechtsbepalingen voor Hasselt, Mastenbroek en Grafhorst, de laatste van Jan van Diest van des dinszdaghes nae Misericordiasdach 1333.

Fol. 10verso—12verso. Brief van Rudolf van Diepholt, belovende zijn bescherming aan het Nedersticht, 5 Jan. 1428. Gedr. Matthaeus, Analecta V, blz. 446 vlg.

Fol. 12verso—14verso. Eerste landbrief van Overijsel van David van Bourgondië, up Sunte Lucasdach 1457. Gedr. Racer, Overijsselsche Gedenkstukken III, blz. 128 vlg.

Fol. 15—23. Tweede landbrief van Overijsel van David van Bourgondië, 6 Juni 1478. Met bijlagen. Gedr. t. a. p. III, blz. 139 vlg.

Fol. 23—26verso. Landbrief van Overijsel van Philips van Bourgondië, 9 Aug. 1518. Gedr. t. a. p. III, blz. 205 vlg.

Fol. 26verso—36verso. Reformatie van het Landrecht van Overijsel van 7 Nov. 1541. Gedr. t. a. p. III, blz. 234 vlg.

Fol. 37—42. Eenige afzonderlijke ongedateerde bepalingen uit het Landrecht van Overijsel.

Fol. 42—45verso. Frederik van Blankenheim stelt eenige aanvullende bepalingen vast tot het Landrecht van Salland, 20 Mei 1406. Met eenige andere losse rechtsvoorschriften. Gedr. t. a. p. III, blz. 114.

Fol. 45verso—50. Omslag der belastingen in Overijsel, vastgesteld door Hendrik van Beieren opten dinxdach post Lucie virginis 1525.

Fol. 50^verso^—51^verso^. Dit sinnen de ghene de gedickt sinnen yn Mengeler ende Weyerscaer.

Fol. 52—54^verso^. Dijkbrief van Terwolde, Nieuwbroek, Oene, Heerde en Vorchten, uitgevaardigd door Eduard, hertog van Gelder, op allerhilgen aventh 1370. Gedr. Nijhoff, Gedenkwaardigheden, II, blz. 257 vlg.

Fol. 54^verso^—57. Wijziging van dezen dijkbrief door Adolf, hertog van Gelder, des manndages post Invocavit 1470. Gedr. Geld. Plakaatboek. App. col. 156. Met een korte aant. betreffende den dood van Karel van Gelder in 1538.

Fol. 57—57^verso^. Dit sint die gelden tot dat cleine seilken gelegen . . . . in Mastebroix dick.

Fol. 58. Verbondbrief van Deventer, Kampen en Zwolle, up ten hilgen pinxter avennth 1452. Gedr. Dumbar, Kerk. en Wer. Deventer II, blz. 150, van Hattum, Gesch. van Zwolle I, blz. 415.

Pag. 58^verso^—69. Dijkrecht van Salland, uitgevaardigd door Guy van Avennes, des dinxdages nae Pinxteren 1308. Een afwijkende tekst gedr. Dumbar, Analecta II, blz. 234 vlg. Benevens een bepaling van David van Bourgondië over de afwatering van Zalk en Kamperveen, de reformatie van het dijkrecht door denz., en nadere bepalingen van 1494, 1500 en 1535.

Fol. 69^verso^—85. Overeenkomst van de afgevaardigden van David van Bourgondië, Salland, de drie steden Deventer, Kampen en Zwolle en de kleine steden over het dijkrecht, des dinxdages post Judica 1494. Met nadere bepalingen van 1537, 1535 en 1532.

Fol. 85—94^verso^. Dijkrecht van Mastenbroek, vastgesteld door den bisschop, de steden Kampen en Zwolle en Dijkgraaf en Heemraden, des maenndages nae Gregorii 1390. Met bijvoegingen van 1483, en 1439—1474.

Fol. 94^verso^—95^verso^. Verbondbrief van Deventer, Kampen en Zwolle, op belaickenn paissche 1524.

Fol. 95^verso^—96. Extracten uit het Keizerrecht.

Fol. 96—96^verso^. Extract uit een Hanzereces, over pretensiën van de burgers van de eene Hanzestad op een andere.

Fol. 96^verso^—99^verso^. Extracten uit landrechten. z. d.

Fol. 100—100^verso^. Bepalingen over de uitvoering der vonnissen in Overijsel, 1531 en '32.

Fol. 100^verso^—103^verso^. Overeenkomst der gemeene erfgenamen van Lierebroick, 1476.

Fol. 103^verso^—105^verso^. Overeenkomst der gemeene erfgenamen van den Dam en van Lierebroick over een molen, des Donredaechs nae Petri et Pauli 1491.

Fol. 106—108. Lijst der erfgenamen, die recht hebben op den molen van Lierebroick. Met meer derg. lijsten.

Fol. 108^verso^—112^verso^. Lijst dergenen, „de gelden totten ziell ter plaetenn ende ter ghere by der Stat Zwolle" 1478.

Fol. 113—114. Evenzoo „tot den vorwerdenn brugge toe Wie gelegenn."

Fol. 114—115. „Hoemen schuldich is min Frauwe van Essen hoer tyns toe betalen", Sunte Martenns dach 1526. Met eenige andere bepalingen daarover.

Fol. 115—124verso. „Van den verloep tusschen den twen Steden Campen ende Schwolle." Geschiedverhaal van 1520 tot 1528, waarin copieën van origineele charters zijn ingelascht o.a. van die voorkomende bij Van Hattum, Gesch. van Zwolle II, blz. 193 vlg. en Nijhoff, Gedenkwaardigheden VI, blz. 917 vlg.

Fol. 125—135verso. Reeks bepalingen omtrent Overijselsch huwelijks- en erfrecht.

Fol. 136—146verso. Dergelijke reeks bepalingen omtrent Overijselsch handelsrecht. Fol. 147—148verso onbeschreven.

Fol. 149—158. Tractaat van Karel V met Overijsel, 28 Januari 1528. Vooraf gaat de machtiging om dit tractaat te sluiten, door Margareta van Savoye aan Floris van Egmond e. a. verleend, 7 Dec. 1527. Fol. 158verso onbeschreven.

Fol. 159—177verso. Verdrag tusschen Karel van Gelder, Johan van Kleef en de Staten van Gelderland over de erfopvolging in het hertogdom, 27 Jan. 1538. Gedr. Lacomblet, Urkundenbuch IV, blz. 658 vlg.

Fol. 178—187. Tractaat van Venloo tusschen Karel V en Willem van Gelder-Gulik, 12 Sept. 1543. Lat. tekst. Gedr. Lacomblet IV, blz. 679 vlg. Met de daarbij behoorende eeden. Fol. 187 onbeschreven.

Fol. 188—191. Bepalingen door Hierges in het klooster Windesheim vastgesteld betreffende de versterking der dijken in Overijsel, 20 Juli 1573. Gevolgd door bepalingen van 22 Juli d. a. v. Fol. 191verso onbeschreven.

Fol. 192. Fragment van een klaring te Zwolle.

Dit HS. is waarschijnlijk afkomstig van prof. P. Bondam (vgl. Catal. blz. 240, n⁰ 181). In 1833 is het aangekocht op de auctie-Arntzenius (Cat. n⁰ 1507).

In XVIde-eeuwschen houten, met bruin leder overtrokken band, waarop ingeperste figuren; de koperen haken zijn verloren.

---

248. *Papier. 16 × 19,8. V en 134 beschreven, benevens vele onbeschreven fol. Met roode opschriften en initialen. XVIde eeuw.*

Dat Landtrecht van Sallant.

Onder dezen titel is hier vereenigd:

Fol. I—V. Inhoudsopgave. Fol. Vverso onbeschreven.

Fol. 1—11. Tweede Landbrief van David van Bourgondië, 6 Juni 1478. Gedr. bij Racer, Overijselsche Gedenkstukken III, blz. 139 vlg.

Fol. 12—16. Landbrief van Philips van Bourgondië, 9 Aug. 1518. Gedr. t. a. p. III, blz. 205.

Fol. 16—18^{verso}. Eenige bepalingen, door Ridderschap en Steden op Spoelderberch vastgesteld, z. d.

Fol. 18^{verso}—19^{verso}. Verbondbrieven der steden Deventer, Kampen en Zwolle, op Pincxteravondt 1452 en op den belocken Paesschen 1524. De eerste gedr. bij Dumbar, Kerk. en Wer. Deventer II, blz. 150, Van Hattum, Gesch. van Zwolle I, blz. 415.

Fol. 20—21^{verso}. Eenige afzonderlijke bepalingen uit het Landrecht.

Fol. 22—24. Brief van Frederik van Blankenheim over het huis te Coeverden en 8 privilegiën van Deventer, Kampen en Zwolle, 26 Sept. 1389. Met een aanteekening omtrent Drenthe.

Fol. 24. Jan van Diest geeft de burgers van Zwolle en Hasselt het recht overal vrij door Twente te mogen varen, des Saterdaeghes nae Meydach 1328. Gedr. Dumbar, Kerk. en Wer. Deventer I, blz. 494 vlg.

Fol. 24^{verso}—28^{verso}. Eenige bepalingen „van wasteykenen toe nemen."

Fol. 26—31^{verso}. Eenige verdragen en andere stukken, betreffende den overgang van Overijsel aan Karel V, 1527 en 1528. Fol. 32 onbeschreven.

Fol. 32^{verso}—44^{verso}. Reformatie van het Landrecht van Overijsel, begonnen door George Schenck van Tautenburg en voleindigd door Maximiliaan van Buren in 1541. Gedr. Racer, Gedenkstukken III, blz. 234 vlg.

Fol. 45—51. Nieuwe Reformatie, den 8 Juni 1546 door Maximiliaan van Buren uitgevaardigd. Gedr. t. a. p. III, blz. 279. Fol. 51^{verso}—54^{verso} onbeschreven. Fol. 55 en 56 ontbreken.

Al deze stukken zijn doorloopend artikelsgewijze genummerd.

Dat Dijckrecht van Sallant.

Onder dezen titel vinden wij hier vereenigd:

Fol. 57—60. Inhoudsopgave. Fol. 60^{verso} onbeschreven.

Fol. 61—72. Bekrachtiging van het dijkrecht van Salland, uitgevaardigd door Guy van Henegouwen des dynxedaeghes nae Pincxteren 1308, door Frederik van Blankenheim, die daarvan tevens vidimus geeft, 1400, z. d. Gedr. Dumbar, Analecta II, blz. 234 vlg.

Fol. 72^{verso}—73^{verso}. Eenige bepalingen uit het dijkrecht van Mastenbroek. Fol. 74 onbeschreven.

Fol. 74^{verso}—76. Reformatie van het dijkrecht van Salland door David van Bourgondië, 13 Sept. 1487. Fol. 76^{verso} onbeschreven.

Fol. 77—84^{verso}. Nieuwe bepalingen omtrent het dijkrecht, vastgesteld op Spoelderberch des Dinxedaeges post Iudica 1494.

Fol. 85—85^{verso}. Bepaling over hoofdgeld, vastgesteld door David van Bourgondië in 1494, goedgekeurd door Frederik van Baden in 1500 en door George Schenck in 1532.

Fol. 86—87^{verso}. Een ongedateerde Reformatie van het dijkrecht van Salland.

Fol. 88—91. Ongedateerde verandering in deze Reformatie.

Fol. 91^{verso}—96. Een aantal bepalingen betreffende hoofdgeld van Dinxe-

dach post Lamberti 1538 tot 10 Sept. 1542. Op fol. 96 deze slotopmerking: Ende des ghehelen Dijckrechts myt allen Olden ende nijen Reformatien wes tot Anno 1550. Fol. 96verso—104verso onbeschreven. Fol. 97—101 ontbreekt.

Evenals boven zijn alle stukken artikelsgewijze doorgenummerd.

Dat Dijckrecht van Mastenbroeck.

Bevat bepalingen uit de jaren 1390 tot 1473. Fol. 109—134verso. Vooraf gaat een inhoudsopgave, fol. 105—108verso.

In 1836 is dit HS. aangekocht op de auctie-van Eerde (Cat. n⁰ 6863).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

249. *Papier. 16 × 22,1. VIII en 105 fol. Met 2 handen geschreven: een XVIde-eeuwsche (fol. I—76verso en 84—95) en een XVIIde-eeuwsche (fol. 77—83verso en 96—105).*

Dat Lantrecht van Zallant, van Vollenho, van Twenthe, van Drenthe ende van Gronynge myt anderen privilegien des landes van Overijssele ende dat Dijckrecht van Zallant.

Onder dezen titel vinden wij hier:

Fol. I—1verso Register.

Fol. 1verso—7verso. Tweede landbrief van Overijsel van David van Bourgondië, 6 Juni 1478. Gedr. bij Racer, Overijsselsche Gedenkstukken III, blz. 139 vlg.

Fol. 7verso—11verso. Landbrief van Jan van Vernenborch, des smaendages na den crucendagen 1365. Gedr. t. a. p. III, blz. 1 vlg.

Fol. 12. Landbrief van Frederik van Blankenheim, 29 Mei 1406. Gedr. t. a. p. III, blz. 114 vlg.

Fol. 12—16verso. Verschillende afzonderlijke rechtsbepalingen en verordeningen, uit de jaren 1323 tot 1522.

Fol. 17—18verso. Bisschop Arnold van Hoorn schenkt eenige privilegiën aan het Nedersticht, o. a. om geen steden of sloten te zullen verpanden enz. des Donredages na Sunt Servaes 1375.

Fol. 18verso—19verso. Rudolf van Diepholt verleent eenige privilegiën aan het Nedersticht, yn Januario 1438.

Fol. 19verso—21verso. Privilegebrief. door David van Bourgondië „up Spoelderberch" verleend, ipso die Luce evangeliste 1462; met meer bepalingen uit het Landrecht.

Fol. 21verso—25verso. Rechtsbrief, door Jan van Diest aan Overijsel gegeven, des Zaterdages na Pynxteren 1323; gevolgd door meerdere rechtsbepalingen.

Fol. 25verso—28verso. Verschillende privilegiën, door den bisschop van Utrecht en anderen aan Overijselsche landen en steden verleend, benevens verschillende rechtsbepalingen, 1328—1391.

Fol. 28verso—29. Charter van Frederik van Blankenheim betreffende het kasteel van Koeverden, 26 Dec. 1396.

Fol. 29verso—30. Eenige afzonderlijke rechtsbepalingen betreffende Vollenhove enz.

Fol. 30verso—33verso. Stukken betreffende de overdracht van rechten en goederen der heeren van Almeloo aan Frederik van Blankenheim, 29 Dec. 1394 en up Sunte Laurentius avont 1406.

Fol. 33verso—34verso. Verdrag van Frederik van Blankenheim en de stad Groningen, des wondesdages post Invocavit 1399. Met bijlagen. Gedr. Matthaeus, De rebus Ultraject., blz. 48 vlg., van Idsinga, Staatsrecht II, 29 vlg.

Fol. 34verso—35verso. Vrede van denz. met de Friezen, 8 April 1395. Gedr. t. a. p. blz. 110 vlg.

Fol. 35verso—36verso. Privilege, door Frederik van Blankenheim aan de Kuinder geschonken, up Sunte Cosmas ende Damianus mart. 1407.

Fol. 36verso—37. Zoen van Philips van Bourgondië en Overijsel, 7 Sept. 1456.

Fol. 37—40. Twee verdragen van Frederik van Blankenheim met Groningen, 15 Mei en up Sunte Vitus avent 1419. De eerste gedr. Matthaeus, De rebus Ultraject., blz. 58 vlg., van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 240 vlg.

Fol. 40—44. Egbert en Elizabeth van Almeloo, echteluden, geven een privilege aan Friezenveen, up Sunte Gregoriusdach des hilgen lerars 1420.

Fol. 44verso—47. Privilegiën, aan Vollenhove en de Ommelanden verleend door Frederik van Blankenheim en Floris van Wevelinkhoven, 5 Juni 1406 en 20 Jan. 1387, het laatste betreffende de verdeeling der landen aldaar, gedr. Dumbar, Analecta II, blz. 318 vlg.

Fol. 47—48verso. Privilegiën, aan Drenthe verleend door Frederik van Blankenheim, up unser vrouwen avont 1395. Gedr. bij Dumbar, Analecta II, blz. 343 vlg., Idsinga, Staatsrecht II, blz. 8 vlg.

Fol. 48verso—50verso. Privilegiën, aan Drenthe verleend door Rudolf van Diepholt, up Sunte Urbanusdach 1447. Gedr. Magnin, Geschiedkundig Overzicht II, 2, blz. 254 vlg.

Fol. 51—58. Landrecht van Drenthe, uitgevaardigd door Frederik van Blankenheim, 16 Sept. 1412. Gedr. op de plaatsen, vermeld bij Gratama, Bijdrage tot de Rechtsgeschiedenis van Drenthe, blz. 19.

Fol. 58—63verso. Dijkrecht van Salland, uitgevaardigd door Guy van Avennes, des dynxdages na Pynxteren 1308. Met bijlagen. Gedr. Dumbar, Analecta II, blz. 234 vlg.

Fol. 63verso—65verso. Aanvulling van het dijkrecht van Salland door Rudolf van Diepholt, up elven dusent maechdendach 1437. Met eenige andere bepalingen daaromtrent.

Fol. 65verso—66verso. Ordonnantiën van Stadhouder, Ridderschap en Steden van Overijsel over het ten uitvoer leggen van de vonnissen der claringe, 21 Aug. en 28 Juni 1531, de laatste gedr. bij Racer, Gedenkstukken III, blz. 271 vlg.

Fol. 66^verso^—76. „Dit is dat ankomen ant recht." Regels voor het voeren van een proces, benevens eenige strafbepalingen uit het Overijselsch recht.

Fol. 77—83verso. Stukken betreffende den overgang van Overijsel aan Karel V, 1528.

Fol. 84—90verso. Reformatie van het Landrecht van Overijsel, begonnen door George Schenck van Tautenburg en voleindigd door Maximiliaan van Buren, 7 Nov. 1541. Gedr. t. a. p. III, 234 vlg.

Fol. 90verso—91verso. Eenige rechtsbepalingen over het erven van kloosters enz., uitgevaardigd door Philips van Bourgondië, 9 Oct. 1518.

Fol. 92—95. Nieuwe Reformatie van het Landrecht van Overijsel, uitgevaardigd door Maximiliaan van Buren, 8 Juni 1546. Gedr. t. a. p. III, blz. 279 vlg. Fol. 95verso onbeschreven.

Fol. 96—99verso. Stukken betreffende de huldiging van Philips II als heer van Overijsel, 1549.

Fol. 100—101. Bepalingen omtrent het erfrecht van ooms en moeien, vastgesteld door de Staten van Overijsel, 17 Febr. 1603. Fol. 101verso. Eenige losse aanteekeningen.

Fol. 102—105. Bepalingen omtrent de hofhoorigheid in Twente, 17 Maart 1546. Fol. 105verso onbeschreven.

Op fol. I: Johan Schulten. *Fol. 91verso:* Arnold van Limburgh, der Rechten Doctor, *geschreven door dezelfde 17de-eeuwsche hand, die ook hier en daar aanteekeningen toevoegde. De eerste is mij onbekend; de tweede werd in 1610 in den Raad van Zwolle gekozen en schijnt reeds het volgende jaar overleden te zijn. Voorin:* Ex Bibliotheca cl. P. Bondam Catal. pag. 240 n⁰ 188, H. J. Arntzenius. *Op de auctie van dezen laatste in 1832 aangekocht (Cat. n⁰ 1562).*

In XVIIde-eeuwschen perk. omslag.

---

250. *Papier. 17,3 × 29,3. 17 fol. XVIIIde eeuw.*

Landbrief van Twente, uitgevaardigd des „maendages na den crucen dagen 1365" door Jan van Vernenborch, bisschop van Utrecht.

Gedr. bij Racer, Overijsselsche Gedenkstukken III, blz. 1 vlg.

Het HS. is door prof. Bondam afgeschreven uit het MS. „Landrechten van Zallant, van Vollenho, van Twente etc." van den Secretaris Cramer en tot zijn dood in zijn bezit gebleven. (Vgl. Catal. HSS. fol. n⁰ 370). In 1832 is het aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n⁰ 1454).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met papieren rug.

---

251. *Papier. 20,5 × 32,9. 260 pag. XVIIIde eeuw (1763).*

Stedelijke ordonnantiën van Zwolle, 14 Sept. 1701—14 Mei 1731.

Pag. 257—259 Register.

Afgeschreven den 8 Aug. 1763 door prof. P. Bondam, in wiens bezit het handschrift tot zijn dood in 1800 is gebleven (Cat. MSS. fol. n⁰ 348). In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n⁰ 1458).

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

252. *Papier. 16 × 19,7. 39 fol., waarvan de laatste beschadigd. XVII^de eeuw.*

Landrecht van Drenthe van 1614.

Dit HS. bevat (fol. 1—33verso) het Landrecht, zooals het den 17 Februari 1614 door Ridderschap en Eigenerfden is vastgesteld, vermeerderd met de artikelen der Reformatie van 16 Februari 1629. Deze laatste zijn tusschen de artikelen van het Landrecht zelve ingeschoven (fol. 10—10verso, 12—13verso, 16—16verso, 18, 21—21verso, 22—22verso, 25verso—26, 27verso, 30, 30verso, 30verso—31, 32, 32verso—33). Achter het Landrecht volgen: Constitutien van Bisschop Frederik van Blanckenheim in dato den 16 September 1412 (fol. 33verso—34) Register (fol. 34—36verso), Poenen en Breucken op verscheiden dingen bij Placcaten gestelt, 1608—1655 (fol. 37—39verso). Op fol. 36verso: Scriptor qui scripsit cum Christo vivere cupit. Hen. Pott, schoolmr. tot Colder en Dinxsterveen.

Het Landrecht van 1614 is uitgegeven „naar een HS. van Henr. Pott, schoolmeester, later Predikant te Odoorn" (Vgl. Romein, De Herv. Predikanten van Drenthe, 237) door Prof. de Geer in Nieuwe Bijdr. voor Regtsgel. en Wetg., II, 210 vlg. en 361 vlg.; III, 193 vlg.; IV, 161 vlg. Ons HS. is dus een vermeerderde copie waarschijnlijk van de hand van Pott zelve, maar niet die welke aan de uitgave van Prof. de Geer heeft tèn grondslag gelegen.

Afkomstig van den Heer A. Meursinge, apotheker te Meppel; het is uit den boedel van Dr. H. Meursinge Azn. te Leeuwarden in 1895 aan de Bibliotheek geschonken.

In XVII^de-eeuwschen perk. omslag.

---

253. *Papier. 13,8 × 19,7. 118 fol. Door 2 handen geschreven: fol. 1—117 en 117verso—118. Met roode initialen. XV^de en XVI^de eeuw.*

Excerpta legum Frisiorum.

Fol. 1. Exerpta legum. Dit is recht. So we em echtighen . . . . Fol. 106verso . . . . eyn averval het dat se. Fol. 107—117 Register. Fol. 117verso—118verso Register op den ouden Keulschen druk der Friesche wetten (± 1480).

Het HS. is verkeerd ingebonden: een vóórin geplaatste opgave wijst de juiste volgorde der fol. aan.

Bovendien bevindt zich in het HS. een brief van mr. J. J. Smits, te Nijkerk, die daarin uiteenzet, dat deze codex een excerpt moet zijn uit de oorspron-

kelijke redactie van de door Mr. Montanus Hettema uitgegeven Jurisprudentia Frisica (Leeuwarden, 1834).

Voorin staat de naam: Johan Huninga, *waarschijnlijk vroeger bezitter van het HS. Dr. Johan Huninga was Raadsheer te Groningen in 1620 en '21, 1623 en '24, 1627 en '28, 1631 en '32, 1635 en '36, Burgemeester in 1627 en '28, 1631 en '32, 1635 en '36, Curator der Academie 1620 en '21, 1624, Kluftmeester 1624—1626, Hoofdman 1625 en '26, 1629 en '30, 1633 en '34, 1637. In onze eeuw was het HS. in het bezit van Mr. J. W. Keiser, uit wiens bibliotheek het is aangekocht (Catal. 1861, n⁰ 91).*

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

254. *Papier. 10 × 14. IX en 130 fol. Door 2 handen geschreven (I—122 verso en 122—130 verso). XVI^de eeuw (1530 of '31 en later).*

Inleiding en Register. Fol. I—IX verso.

Prolegomena op de Friesche wetten. Nederduitsch. Fol. 1—2 verso.

Vgl. Richthofen Friesische Rechtsquellen, 434 vlg., de Haan Hettema, Oudfriesche Wetten II, 20 vlg.

Het Rudolfsboek. Nederduitsch. Fol. 2 verso—21 verso.

Vgl. Richthofen, 424 vlg. Hettema, II, 156 vlg.

De Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Nederduitsch. Fol. 21 verso—26.

Vgl. Richthofen, 102 vlg.; Hettema, Jurisprudentia Frisica, III, 2 vlg.

Des olde vaders undt olde moders lave ende erffgenisse. Nederduitsch.

Fol. 26. Wat is ghoes recht. Wat is ghodes recht . . . . Fol. 35 . . . . Hyr eyndighet dat principael lantrecht.

Erfrecht van Hunsingoo en Fivelingoo. Nederduitsch. Fol. 35—41 verso.

Gedr. Richthofen, 324 vlg.

Dat derde boeck der Lantrechten. Nederduitsch.

Fol. 41 verso. Hyr na volghet dat derde boeck der lantrechten ende holt van love ende erffnisse woemen de holden sal . . . . Fol. 47 verso . . . . Soe sal se des myt XII handen untsweren.

Vanden veerden boecke der Vresen lantrechten. Nederduitsch.

Fol. 47 verso. Vanden veerden boecke der Vresen lantrechten. Dit is recht vresen lantrecht . . . . Fol. 58. . . . . Edder off he hem dat ghuet off neme ende laet hem qwijt. Fynis est.

De Magnus keuren. Nederduitsch. Fol. 58—61.

Vgl. Richthofen, 440 vlg., Hettema, II, 66 vlg.

De XVII kesten. Nederduitsch. Fol. 61—69.

Vgl. Richthofen, 2 vlg., Hettema, II, 69 vlg.

De XXIV Landrechten. Nederduitsch. Fol. 69—77 verso.

Vgl. Richthofen, 40 vlg., Hettema, II, 82 vlg.

Bepaling van den muntvoet. Nederduitsch.

Fol. 77 verso. Wat een schillinck is . . . . Fol. 78 . . . . Den scrijff scillinck rekent men bij drevoldighe bote. Finis.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en de stad Groningen van 1448. Fol. 78 - 96verso. Gedr. Richthofen, blz. 315 vlg.

Verbond tusschen Stad en Lande van des vrijdaghes na Sunte Peters dach ad vincula 1482. Fol. 96verso—103.

Vgl. van Idsinga, Staatsrecht II, 418.

Zeendrecht van Friesland. Nederduitsch. Fol. 103—115verso.

Vgl. Richthofen, 402 vlg.; Hettema II, 97 vlg.

Ordonnantie over de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden, 13 Mei 1530. Fol. 115verso—121verso. Gedr. bij Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Nadere ordonnantie daarover, up donredage na Lucie virginis 1531. Fol. 122—124. Gedr. bij Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 385 vlg.

Eenige Ommelander rechtsbepalingen uit de jaren 1454 tot 1527.

Fol. 124verso. Van Bevredincghe A⁰ MIIIIc ende LIIII besloten . . . . Fol. 130verso . . . . dat soe vere om naerkop sprekende is. Fol. 130 onbeschreven.

Fol. 121verso. O bone non ryde, Scis melius scribere, scribe. Datur pro penna scriptori pulcra puella. Per me Lambertum Helt in scenobio (sic) Werphum. *Op fol. I de namen van eenige vroegere bezitters:* Anno 1535 Liber validi et egregii viri Edzardi Mannyngha in Pewszum, Berghum etc. domicelli et capitanii. *Deze Edzard Manninga was een oudoom van den grooten hoofdling Unico Manninga. Vervolgens:* Ego Omko Ripperda emi hunc librum a domino Ufkone de Reidis pro floreno de pondere... dum erat Reidis inconpactus. *Deze Ripperda komt voor in stukken van 1540 (Rijks-archief Groningen, Reg. van Feith n⁰ 23) en 1561 (t. a. p. n⁰ 6). Dan:* . . . . de Viagiers liber seruit a⁰ CIↃIↃLXXXI. *Ten slotte:* P. Bondam 1772. Ex bibliotheca Noordkerckiana mihi comparavi. Vide Catalog. pag. 253 num. 1911. *En:* Ex Bibliotheca cl. P. Bondam. Vide Catalog. pag. 242 num. 43. H. J. Arntzenius 1800. *Op de auctie van dezen laatste in 1832 aangekocht (Catal. n⁰ 1525.)*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

255. *Papier. 14,7 × 19,9. 84 beschreven, benevens talrijke ongenummerde, onbeschreven fol. Fol. 68—69 met eenigszins latere hand. XVIde eeuw (1554).*

Landrecht van Selwerd, uitgevaardigd den 27 Januari 1529 door Karel van Gelder. Fol. 1—17. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, blz. 599 vlg. Fol. 17verso onbeschreven.

Copieën van eenige stukken, betreffende Stad en Lande.

Fol. 18—20. Uitspraak in het geschil tusschen de Ommelander kloosters en de Groninger gilden, betreffende de ambachten, in eerstgenoemde uitgeoefend. (Vridage) nach dem hilligen pinxteren 1520. Gedr. Feith, Oldermansboek, blz. 37 vlg. Fol. 20verso onbeschreven.

Fol. 21—24. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg. Fol. 24verso onbeschreven.

Fol. 25—28. Beslissing van Karel V in het geschil van Groningen en den Dam, 3 Aug. 1541.

Fol. 28verso—31a. Beslissingen in zaken het Gildrecht betreffende, van Donderdach nach Sanct Marcus 1531—6 April 1549. Fol. 31a verso onbeschreven.

Het Oldermansboek. Fol. 36—60verso. Uitgegeven door Mr. H. O. Feith, Het Oldermansboek, (Groningen 1850), blz. 1 vlg. Fol. 32—35. Register. Fol. 35verso onbeschreven. Aan het Oldermansboek zijn toegevoegd: fol. 60verso—63verso de toegevoegde bepalingen van 1446 en 1510, bij Feith, blz. 33 vlg.; fol. 64—66 de bovengenoemde uitspraak van 1520, t. a. p. blz. 37 vlg.; fol. 66verso een lijst van Groninger munten. Fol. 67—67verso onbeschreven.

Copieën van eenige stukken, betreffende Groningen en Drenthe.

Fol. 68—69. Karel V bevestigt de privilegiën van Drenthe, 4 Dec. 1537. Fol. 69verso onbeschreven.

Fol. 70—72verso. Tractaat tusschen Karel van Gelder en Groningen, 18 Febr. 1518. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 96 vlg. Fol. 73—83 onbeschreven.

Fol. 83verso—84verso. Edicten tegen de Ketterij in de Ommelanden, up XVII dage na den Octaven Michaelis 1535 en up vrijdage voer invocavit 1536.

Op fol. 63verso: A⁰ 1554 scripsi. *Op fol. 66:* Anno 1554.

In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n⁰ 1542).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

256. *Papier. 14,3 × 20,3. XVII en 255 fol. Van fol. 1—163 roode opschriften. Door verschillende handen (zie beneden). XVIde eeuw. (1561—1598).*

Verschillende eeden uit het Ommelander Recht. Fol. I—IIIverso. Fol. IV—Vverso onbeschreven.

Extract vth Protocol in Loppersum. Loopende over de jaren 1576 en 1588. Fol. VI—VIverso.

Copiae van sekere documenten der rechtunghe over Loppersum und Wirdum. 1540—1576. Daaronder: Popco Everardi secretarius. 6. 30. 76. Fol. VII—VIIIverso. Fol. IX onbeschreven.

Dat Lant Recht und hetet een bedudinge van allen rechten. Verhandeling over het Ommelander Landrecht. Fol. X—XVIIverso.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en de stad Groningen van 1448. Fol. 1—15verso. Gedr. bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 16—22. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Langewold. (hier ten onrechte van Fivelgoo en Hunsingoo genoemd). Fol. 22—30. Gedr. t. a. p. blz. 373 vlg.

Hier beginnen voele puncten genomen vth dat Ordelboek als vander Oesterwarff unde Westerwarff. Fol. 30verso—51. Deze extracten loopen van

1420 tot 1530 en zijn meerendeels afgedrukt door Mr. H. O. Feith, Warfsconstitutiën en Oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII).

Verbond van Groningen met Hunsingoo en Fivelgoo, houdende rechtsbepalingen, „des Vrijdages nae unses heren hemelvarts dach" 1429. Fol. 51verso—53verso.

Warfsoordeel „des Sondages nae elvendusent mageden" 1526, over een erfenisquaestie. Fol. 53verso—54.

Oordeel van Augustinus over de ontwikkeling van het kind voor de geboorte, met daaraan vastgeknoopte rechtsbepalingen. Fol. 54—55verso. Vgl. Richthofen, 240 vlg.

Bepaling over afkoop van misdaden. Fol. 55verso—56verso.

Ordonnantie over de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden „up donderdach Lucie virginis" 1531 tusschen Stad en Lande gesloten. Fol. 56verso—60. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 385 vlg.

Dergelijke ordonnantie 13 Mei 1530. Fol. 60verso—66. Gedr. t. a. p. I, blz. 379 vlg.

Eenige afzonderlijke Ommelander rechtsbepalingen. Fol. 66verso—74.

Extract uit het Rudolfsboek. Fol. 74—84. Vgl. Richthofen, 424 vlg.

De text des rechtes Landes behouynge. Fol. 84verso—88.

De rechten unde wylkoren to Upstalles boem, des anderen dages na Sunte Lamberts dach" 1323. Nederduitsch. Fol. 88—92. Vgl. t. a. p. 102 vlg.

Verschillende Ommelander rechtsbepalingen. Fol. 92—99verso.

De XXIV Lantrechten. Nederduitsch. Fol. 100—107verso. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.

De XVII kesten. Nederduitsch. Fol. 108—116. Vgl. Richthofen, 2 vlg.

Loppersummer Zeendbrief van des dinxdages na reminiscere 1424. Fol. 116—121verso. Gedr. Richthofen, 312 vlg.

Zeendrechten der Friezen. Nederduitsch. Fol. 121verso—133verso. Fol. 133verso: Finis 3 Februarij anno 1561. Vgl. Richthofen, 401 vlg. Fol. 134—135 onbeschreven.

Register op de voorafgaande Landrechten. Fol. 135verso—141verso.

Zijlbrief der Drie Delfzijlen, van den dach van S. Peter ad vincula 1445. Fol. 142—149verso. Gedr. bij Geertsema, De Zijlvestenijen, blz. 71 vlg. Met een andere hand zijn korte bijlagen bijgeschreven, waarin het jaartal 1589 voorkomt.

Winsummer Zijlrecht van 1444. Fol. 150—163verso. Fol. 164—165 onbeschreven.

Een waerafftich ordel boeck vth S. Everardi van Emden secretarii tho Groningen mit egener hant gescreven boeck vth copiert dorch mij Abel Eppens vth mildicheit van Hermen Clant. U. I. L. vergunnet anno 1576 den 26 April. Wij vinden hier ordelen uit de jaren 1444—1530. De meeste dezer ordelen zijn gedrukt door Mr. H. O. Feith. Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII). Fol. 166—185. Fol. 185verso onbeschreven.

Verdrag van Stad en Lande van 1489, houdende allerlei rechtsbepalingen. Fragment. Fol. 186—187verso. Fol. 188 onbeschreven. Fol. 189—204 bevatten gedrukte stukken.

Tractaat van Reductie, 23 Juli 1594. Gevolgd door de na de Reductie verkozen Magistraten en de eeden door hen afgelegd. Fol. 205—210verso. Fol. 211 onbeschreven. Fol. 212—219, een gedrukt stuk.

Die Settinge van Schattinge der landen bij der Stadt Groningen .... anno 56 ordineert .... durch den H .. zal. Hayo Herens, Herman Coenders Rentemeister des tijdes adiunct egen handt gescr. Copia Copiae. Iam denuo per Leonem Herens descripta Anno 98. Fol. 220—233verso. Fol. 233verso .... Actum die 19 Mensis Maij Anno 1598. Fol. 234 onbeschreven.

Eenige copieën van stukken over een geschil van Edzard Rengers van ten Post en Eygerdt Enekens. 1556. Fol. 235—236. Fol. 236verso onbeschreven.

Het Oldermans Boek. Fol. 237—253.

Onvolledig HS. dat eindigt met art. 15 van het waterrecht. Gedr. door Mr. H. O. Feith, Groningen 1850.

Extract uit een rechtsprotocol van 24 Sept. 1596. Fol. 254. Fol. 254verso —255 onbeschreven.

Nederlandsch gedicht van 34 regels. Begin: Hadde wij allen een gelove.... Einde: Zu lest und noch gar wol bestaen. Fol. 255verso—256.

Het HS. is uit verschillende afzonderlijke stukken te zamen gebracht. Het eerste gedeelte is deels door Abel Eppens, deels vermoedelijk door Tammo Popkens geschreven (fol. I—IX). Een tweede stuk is waarschijnlijk ook door dezen laatste geschreven (fol. X—XVII). Daarna volgt een groote afdeeling (fol. 1—133), afzonderlijk gepagineerd en in 1561 voltooid. Het register daarop (fol. 134—141) is weer van een hand, die voor die van Tammo Popkens mag gehouden worden. Vervolgens stukken (fol. 142—149 en 150—165) gedeeltelijk met de hand, die fol. 1—133 schreef, gedeeltelijk met die van Tammo Popkens. Fol. 166—188 zijn door Abel Eppens in 1576 geschreven. De gedrukte stukken (fol. 189—205) zijn van 1595-1599. Fol. 205—211 is uit denzelfden tijd, het daarop volgende gedrukte stuk (fol. 212—219) van 1609. Ten slotte nog twee geschreven stukken: het eene (fol. 220—236) van 1598 en door Leo Herens geschreven, het andere (fol. 237—255) omstreeks denzelfden tijd. Voorin staat: Anno 1576 .... Tammo Popkonis est possessor huius. Tammo Popkens manu propria Anno 1580. *Als verzamelaar van al deze stukken mogen wij dus Tammo Popkens beschouwen. Deze, die in 1588 voorkomt als eigenaar van landerijen bij Loppersum (Reg. Arch. Groningen, 1588, n° 50) en in 1611 als redger aldaar (Reg. Arch. Gron. 1611 n° 26), is allerwaarschijnlijkst de zoon van Popko Everhardi, die van 1570—1594 Secretaris der Hoofdmannenkamer was (Feith, Verh. P. E. I. P. VII[1], pag. X) en nog in 1616 pogingen deed die betrekking weer te verkrijgen (Reg. Arch. Gron. 1616, n° 14—16, 18—20); kleinzoon van Everhardus van Emden, eveneens Secretaris der Hoofdmannenkamer omstreeks het midden der 16de eeuw (Reg. Arch. Gron. HS. fol. n° 90) en nog in 1566 als zoodanig vermeld (Reg. Arch. Gron. 1566, n° 29). Zoo is het verklaarbaar dat Tammo Popkens toegang had tot de registers, waarvan hij blijkens dit HS. gebruik heeft gemaakt. In 1576 en 1580 bezat hij,*

blijkens zijn eigen aanteekening een groot gedeelte der copieën (misschien tot fol. 189). Dat de bekende kroniekschrijver Abel Eppens hem ter zijde stond, is waarschijnlijk; deze woonde bij Ekenstein, niet ver van Loppersum. Uit het schrift blijkt, dat minstens nog één ander voor Popkens heeft overgeschreven. Later schijnt deze nog de overige stukken te hebben toegevoegd; daar hij nog in 1611 voorkomt en het laatste stuk van 1609 is, is het dus aan te nemen, dat hij het geheele HS., zooals het zich thans voordoet, heeft gecompileerd.

De verdere lotgevallen van het HS. blijken niet. Misschien is het het HS., dat in 1834 aan Prof. van Eerde behoorde (Richthofen, pag. XXII h). In ieder geval is het in 1836 op diens auctie aangekocht (Catal. 7040).

In XVIIde-eeuwschen perk. omslag met koperen haak.

---

257. *Papier 10,3 × 14,2. 104 fol. XVIde eeuw.*

Landrecht van het Oldambt en het vijfde deel van Reiderland van 1471. Fol. 1—29verso. Gedr. naar een andere redactie door Mr. J. S. G. Koning Verh. P. E. I. P. VI, 673 vlg.

Warfsconstitutiën.

Fol. 30. Algemeene warfsconstitutie, des Sondages na elven dusent magedendach 1420. Fol. 31verso. Oosterwarfsconstitutie, des Vridages na onsz lieven heren hemmelvaerts 1489. Gedr. Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII), blz. 115 vlg.

Verhandeling over de ontwikkeling van het kind vóór de geboorte, getrokken uit Augustinus. Nederduitsch. Fol. 34verso—35. Vgl. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 240 vlg.

Bepalingen over doodslag, in verband met het voorafgaande.

Fol. 35. [S]o woer een vrouwe moert . . . . Fol. 46 . . . . eer dat het em de keyser twevoldich maket.

Buurbrief van Appingedam van 1327. Fol. 46—53. Nederd. Het Lat. origineel bij Richthofen, blz. 295 vlg.

Zijlrecht der drie Delfzijlen van 1532.

Fol. 53verso. Hir begint dat sijlrecht van den dren Delffsijlen . . . . Fol. 64verso . . . . Gegeven in deme Jare onss Heren dusent vijffhundert und twe unde dartich.

Westerwarfsconstitutie.

Van des dingesdages na Sunte Victoersdach 1527. Fol. 65—67verso. Vgl. Feith, Warfsconstitutiën, 141 vlg. (aldaar als Oosterwarfsconstitutie).

Zeendbrief van Loppersum van des dinxedages na Reminiscere 1424. Nederduitsch. Fol. 67verso—75. Gedr. Richthofen, 312 vlg.

Zeendbrief van Fivelgoo van 1406. Nederduitsch. Fol. 75—77verso. Gedr. Richthofen, 309 vlg.

Zeendbrief van Fivelgoo en Hunsingoo van 1407. Nederduitsch. Fol. 78—80. Gedr. Richthofen, 311 vlg.

Zeerecht van Wisby. Nederl. vertaling. Fol. 80—95^{verso}.
Gedr. Verwer, Nederlants See-Rechten, 1 vlg.; Handvesten van Amsterdam, uitg. 1624, blz. 157 vlg.

Waterrecht van Groningen (incompleet, loopt tot in art. 31). Fol. 95^{verso}—104^{verso}.
Gedr. Feith, Oldermansboek, 22 vlg.

Op het schutblad: Ex Bibliotheca cl. P. Bondam, Vide Catalog. pag. 243 num. 45. H. J. Arntzenius, 1800. *In 1832 waarschijnlijk op de auctie van dezen laatste aangekocht* (*Catal. n° 1531*).

In XVII^{de}-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

258. *Papier 15,6 × 19,7. 196 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol. Door drie handen geschreven: fol. 1—141^{verso} (1625), 144—173^{verso} (1640—1643) en 174—196 (XVIII^{de} eeuw).*

Inhoud. Fol. 1—8.

Privilege der Friezen, door Karel den Groote verleend. Lat. tekst. Fol. 8^{verso}—12^{verso}. Gedr. bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 351 vlg. en op de daar aangehaalde andere plaatsen. Fol. 13—16^{verso} onbeschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Op de Inleiding (fol. 17—17^{verso}) volgt de tafel van boek I (fol. 18—19) en vervolgens het Landrecht (fol. 19—33). Gedr. t. a. p. blz. 315 vlg.

Loppersummer Zeendbrief van 1424. Fol. 33—37^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 312 vlg.

Zoenbrief betreffende het redgerrecht in ten Boer, gegeven door Burgemeesteren en Raad van Groningen, des Vrijdaeghes voer Annunciationis Mariae virginis 1454. Fol. 38 - 40.

Copieën van stukken hoofdzakelijk betreffende de Zijlvestenijen in de Ommelanden.

Fol. 40^{verso}—43^{verso}. Winsummer Zijlbrief, z. d. Vgl. Mon. Gron., blz. 112 vlg.

Fol. 44—56^{verso}. Winsummer Zijlbrief van 1463.

Fol. 56^{verso}—62. Eenige stukken betreffende het Damsterdiep, gedeeltelijk ongedateerd, andere van achte dage nhae Sunte Michael 1414 en van 1425.

Fol. 62—65. Inlatingsbrief van Noorddijk in het Winsummer Zijlvest, op Sunte Michaelis dach 1408. Gedr. Mon. Gron., blz. 268 vlg. Met een nadere bepaling van 1457. Fol. 65—65^{verso}.

Fol. 65^{verso}—73^{verso}. Zijlbrief der Drie Delfzijlen, op Sunte Peters dach ad vincula 1445. Gedr. bij Geertsema, De Zijlvestenijen, blz. 71 vlg. Met bijkomstige bepalingen. Fol. 73^{verso}—74^{verso}.

Fol. 75—79. Slochter Zijlrecht, vastgesteld in 1477.

Fol. 79—83^{verso}. Inlatingsbrief van het Westerstadshamrik in het Zijlvest der Drie Delfzijlen, op Sunte Maertens avent in den winter 1434. Gedr. Mon. Gron., blz. 274 vlg.

Fol. 83verso—84. Overeenkomst der beide Stadshamrikken met het Scharmer Zijlvest, verleden voor Burgemeesteren en Raad van Groningen, op Sunte Peters avendt ad vincula 1455.

Fol. 84verso—86verso. Zijlrechtsbepalingen der Drie Delfzijlen, des maendages voer Sancte Margaretenndach virginis 1464.

Fol. 86verso—88verso. Winsummer Zijlbrief, omtrind Sunte Jacobs dach 1458.

Fol. 88verso—97verso. Eenige brieven betreffende wegen en vaarten in de Drie Delfzijlen, des dinxdaghes nha Elven duesent Magheden dach 1465, up Sunte Stephans dach Invencioni 1445, up Sunte Peters dach ad cathedram 1479, Lucae evangelistae 1456, feria quinta ante festum Gregorii 1441, des Vrijdaeghes voer Sunte Peter vincula 1445, en up Sunte Ludgerus dach 1457.

Fol. 97verso—100verso. Inlatingsbrief van het Oosterstadshamrik in het Zijlvest der Drie Delfzijlen, des donredages na Jubilate 1424. Gedr. Mon. Gron., blz. 271 vlg.

Fol. 100verso—103verso. Inlatingsbrief der Goorechter Kerspelen benevens Engelbert en Middelbert in het Zijlvest der Drie Delfzijlen, 1370. Lat. Gedr. t. a. p. blz. 261 vlg.

Fol. 103—105. Vidimus van de overeenkomst van de Drie Delfzijlen met Engelbert en Middelbert, van des Saeterdaeges na Twaelfte dach 1449, des Saterdages na onser lieven Vrouwen dach visitationis 1456.

Fol. 105—106. Besluit van hot Slochter en Scharmer Zijlvest tot onderhoud van den til „to der munde", des Soendages voer Sunte Marie Magdalene 1439.

Fol. 106—107. Uitspraak in een geschil tusschen de Drie Delfzijlen en het klooster Essen, des Woenszdages voer purificationis Mariae 1521.

Fol. 107—107verso. Brief der Scheppers van het Winsummer Zijlvest betreffende de brug bij Onderdendam, up den woenszdach nae Pincxteren 1521.

Fol. 108—109verso. Inlatingsbrief van de „Oester Nije Zijlvesten" in het Winsummer Zijlvest, ommetrint Sunte Jacops dach 1458.

Fol. 110—112. Vidimus van een brief van des donredages nae Paeschen 1459, betreffende het leggen van den Schaphalsterzijl, des dunredaeges voer Sunte Jurgennsdaghe 1469.

Fol. 112verso—113. Overeenkomst van het klooster ten Boer met Johan Rengers van ten Post en het dorp Woltersum over den til aldaar, des naestendaghes nae Sunte Martensdaghe 1452.

Fol. 113—113verso. Overeenkomst van het vierendeel met de meiers van den Jonker van Ewsum, omtrent Pinxterenn 1529.

Fol. 113verso—117verso. Ned. vertaling van den boven op fol. 100verso vlg. vermelden inlatingsbrief van 1370. Met bijzonderheden over een rekendag te Woltersum in 1531. Fol. 117verso—118.

Fol. 118—119. Uitspraak in een geschil tusschen den abt van Thesinge en

Sije Johan Timansz e. a. over het graven van een stuk maer, des donredaeges voer Pinxteren (14)32.

Fol. 119—119verso. Uitspraak in een geschil tusschen Middelbert en Engelbert en de beide Harksteden, des donredaeges na Visitationis Marie 1526.

Fol. 119verso—121. Confoederatiebrief der drie gepriviligieerde Zijlvesten, des daeghes na Viti et Modesti 1531. De Lat. tekst bij Gleintz, Groningae praefectura etc., blz. 96 vlg.

Fol. 121—124verso. Inlatingsbrief van het klooster Essen in de Drie Delfzijlen, op avende Petri et Pauli 1548. Met eenige besluiten van dit Zijlvest van 1547 en 1545.

Fol. 125verso—126. Overeenkomst van het Scharmer Zijlvest en de beide Stadshamrikken, up Sancte Simonis ende Iuden avendt 1489.

Fol. 126—127. Brief der Drie Delfzijlen betreffende de klachten van Johan de Mepsche over het Winsummer Zijlvest, 26 Sept. 1452.

Fol. 127—129. Verklaring der kloosters Thesinge en Aduard, dat hun door de Drie Delfzijlen is toegestaan een vaart te mogen hebben door den Vierendeelsweg bij ten Boer, des naesten Vrijdages voer onnser lieven Vrouwen dach purificationis 1468.

Fol. 129—129verso. Verlof, door het Scharmer Zijlvest aan Johan Schaffer toegestaan, om bij Groenenberg een pomp te mogen hebben, up Sunte Peters ende Pauwelsaevendt 1492.

Fol. 129verso—130. Overeenkomst tusschen Bruen Vunde e. a. en den abt van Wittewierum e. a. 18 Sept. 1549.

Fol. 130—130verso. Brief der Drie Delfzijlen betreffende klachten van Cornelis in den Zeem over Popco Entens, 16 Aug. 1564. Benevens een bericht over een storm, altera die Bernardi 1573. Fol. 130verso—131.

Fol. 131—133. Twee rechterlijke beslissingen over de afwatering in Delfzijl, 26 en 28 Aug. 1573, en over den dijk van Mackinge, 21 April 1557.

Fol. 133—139verso. Kroniek bevattende bijzonderheden betreffende den waterstaat enz. in de Ommelanden, 1474 tot 1573. Niet chronologisch geordend. Fol. 140 onbeschreven.

Fol. 140verso—141. Dergelijke kroniek van 1529 tot 1544. Fol. 142 onbeschreven.

Fol. 142verso. Indeeling van het Tjamsweerster Hamrik.

Fol. 143. Evenzoo van het Zijlvest der Drie Delfzijlen. Fol. 143verso onbeschreven.

Fol. 144—145. Eed van den Schepper in dat Zijlvest, benevens van de Zijlrechters. Fol. 145verso—146verso onbeschreven.

Fol. 147—160. Eenige stukken betreffende het graven van het Damsterdiep, 1597—1601. Fol. 155verso, 160verso—161verso onbeschreven.

Fol. 162—163. Privilegebrief, door Edzard van Oostfriesland aan het Zijlvest der Drie Delfzijlen verleend, des dages Gervasii et Prothasii mar-

tyrum 1506. De Lat. tekst gedr. bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 93 vlg. Fol. 163verso onbeschreven.

Fol. 164—165verso. Vidimus van een uitspraak in een geschil tusschen Allert thoe Oesterwerum e. a. en het klooster aldaar van des sondaeges voor Sunte Michells dage 1439, 26 Juni 1602.

Fol. 166—166verso. Verlof, verleend aan die van Farmsum door de Drie Delfzijlen, om daar een brug te mogen leggen, 24 Sept. 1574.

Fol. 167—168. Verklaring der Drie Delfzijlen betreffende hunne rechten, 17 Nov. 1561. Fol. 168verso onbeschreven.

Fol. 169—169verso. Verbond der acht Zijlvesten ter hernieuwing van een oud verbond van 1343, in Sunte Nicolaus avende 1424. Gedr. Mon. Gron., blz. 385 vlg.

Fol. 170—171. Uitspraak tusschen de Zijlrechters van Harkstede en „frater meyer op den bleecken" over het rooien naast hun land, up Sunte Margreten avendt 1543. Fol. 171verso onbeschreven.

Fol. 172—173verso. Verlof, aan de Omta's verleend, om uit te wateren in de Drie Delfzijlen, up Sunte Urbanus dach pauwes 1444.

Fol. 174—175verso. Uitspraak tusschen het Aduarder klooster en „Oostwolt samt Gha, dominica qua cantatur misericordia" 1285. Lat. Gedr. Mon. Gron., blz. 45.

Fol. 176—176verso. Uitspraak in een geschil tusschen die van Garmerwolde en het klooster ten Boer, 1301. Lat. Gedr. t. a. p. blz. 62.

Fol. 177—177verso. Fundatiebrief van Muysterzijl, ipso die Joannis ante portam Latinam 1365. Gedr. t. a. p. blz. 249.

Fol. 178—179. Accoord tusschen de Acht Zijlvesten en de Drie Delfzijlen tegen Drenthe en het Goorecht, thes tyesdeis bynna Senta Paulis achtinda 1385. Friesch. Gedr. t. a. p. blz. 378.

Fol. 179verso—180. Verdrag van Groningen met de Acht Zijlvesten en met Dorpster Zijlvesten, des Donderdaages na Sente Vites dach 1410. Gedr. t. a. p. blz. 384.

Fol. 180verso—181. Zijlbrief der Acht Zijlvesten, an Sente Nicolaas avende 1424. Gedr. t. a. p. blz. 385.

Fol. 181verso—184. Tractaat van Stad en Lande met Karel V, 15 Juni 1536. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg.

Fol. 184verso—187. Tractaat van Groningen met Edzard en Uko van Oostfriesland, op St. Marcus avondt 1506. Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167 vlg.

Fol. 187verso—189verso. Korte aanteekeningen omtrent de Zijlvestenijen.

Fol. 190—191verso. Conventie van Burgemeester en Raad van Groningen en het Winsummer Zijlvest betreffende Noorderhoogebrug, 15 Mei 1611.

Fol. 192—194verso. Contract tusschen den abt van Aduard, Zijlvesten van Liuwerderwolde en de Zijlvesten van Peize, Roden en Fokswolde des

sonavendes na Sinte Marcus dage Evangelista 1313. Gedr. Mon. Gron., blz. 72.

Fol. 195—196. Conventie tusschen Luytke Berents en de schepperij van ten Post, des saturdages na Sunte Pontiaen 1528. Fol. 196^{verso} onbeschreven.

Op fol. 141: Pro copia scribebam Petrus Bernhardi Ecclesiae Upwierdanae minister. Anno 1625 die 17 Januarii feci initium .... scribendoque finii die 18 Martii. *Deze was van 1615 tot 1646 predikant te Opwierde. Vgl. Adami, Naamlijst, blz. 33. Op fol. 149^{verso}, 154, 155 en 160 is bijgeschreven:* Voorsz. Copie met hetgene mij vertoont gecollationeert is daer mede bevonden te accorderen. H. Berchuys Secr. 11. 12. 1640. *Op fol. 173^{verso}:* Pro copia descripsi Andreas Bernhardi, Pastor in Sollwert. 1. 7. 1643. *Deze, misschien een broeder van den bovengenoemden Petrus Bernhardi is in 1637 te Solwerd als predikant beroepen, werd dit in 1644 tevens te Marssum en is in 1683 gestorven. Vgl. Adami, blz. 37 vlg. In 1802 is het HS. aangekocht op de auctie A. S. Werumeus (Catal. HSS. 4⁰ M.).*

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

259. *Papier 16,5 × 21,5. 184 fol. XVIII^{de} eeuw.*

Westerwolder Landrecht van 1567. Fol. 1—28. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV[2], blz. 1 vlg. en daarnaar Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 279 vlg.

Copieën van eenige stukken over Westerwolde:

Fol. 28—29^{verso}. Request van Westerwolde aan Karel V, verzoekende het appel van den Drost op Luitenant en Hoofdmannen te handhaven, met gunstige beschikking van 27 Juni 1545. In een vidimus van Luitenant en Hoofdmannen van 8 Dec. 1597.

Fol. 29^{verso}—30. Eed van trouw aan de privilegiën van Westerwolde, den 3 November 1556 door den Luitenant Marten van Naerden namens Philips II afgelegd. In een vidimus van Luit. en Hoofdmannen van 18 Aug. 1562.

Fol. 30—31. Dergelijke eed, afgelegd door Aremberg, 13 Mei 1562. In een vidimus als boven van denz. datum.

Fol. 31—32^{verso}. Beslissing door Koninklijke Commissarissen van een geschil tusschen de erfgenamen van Hans Hessen, drost van Wedde, en de ingezetenen van Westerwolde, betreffende de brug en het bruggeld te Wedde, 5 Dec. 1566.

Fol. 32^{verso}—34. Inleiding op het Landrecht van 1567, behoorende bij fol. 1—28 van dit HS.

Fol. 34^{verso}—36^{verso}. Copie uit het Octroy des Lants Westerwolde.

Fol. 37—44. Register. Fol. 44^{verso}—48 onbeschreven.

Tot zoover komt het HS. geheel overeen met n⁰. 311, zoodat het òf het origineel daarvan is, of beide uit één bron geput zijn.

Selwerder Landrecht, uitgevaardigd door Karel van Gelder, 27 Jan. 1529, voorafgegaan door een Register. Fol. 49—74. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, blz. 599 vlg.

Selwerder Gerechtorder, uitgevaardigd door Burgemeesteren en Raad van Groningen in 1546. Gedr. t. a. p. VI, blz. 627 vlg.

Selwerder Costumen van 7 December 1571. Fol. 80—86. Gedr. t. a. p. VI, blz. 632 vlg.

Redressement van het Landrecht van Selwerd van 3 Maart 1596. Fol. 87—95. Vgl. Feith, Overzicht van Selwerd (Verh. P. E. I. P. VI), blz. 662.

Correctie van het Landrecht van Selwerd van 27 Mei 1563, doch door Burgemeesteren en Raad van Groningen niet goedgekeurd. Fol. 96—100. Vgl. Feith, t. a. p. blz. 662.

Nieuwe Keur voor de gezworenen van het Gericht van Selwerd van 25 Maart 1647. Fol. 101—102.

Dit HS. schijnt geen der 13 manuscripten te zijn, waarnaar Mr. H. O. Feith de rechten van Selwerd t. a. p. uitgaf.

Landrecht van Drenthe van 1614. Fol. 103—148. Uitgegeven door prof. de Geer in Nieuwe Bijdragen v. Regtsgel. en Wetgeving II, blz. 209 vlg., 361 vlg., III, blz. 193 vlg., IV, 161 vlg. Fol. 148verso—149 onbeschreven.

Constitutie voor Drenthe van Frederik van Blankenheim, 16 Sept. 1412. Fragment. Fol. 149verso.

Interpretatie en correctie van het Drentsche Landrecht, vastgesteld 16 Febr. 1629. Fol. 150—158verso. Met Register op de voorafgaande Drenthsche landrechten. Fol. 159—163. Fol. 163verso onbeschreven.

Resolutien van de Staten van Drenthe en van Drost en Gedeputeerden van 1 Juli 1618 tot 30 Oct. 1644. Benevens een request van Eigenerfden in Groningen en het Goorecht aan de Staten van Drenthe betreffende het recht van naarkoop in het landschap met apostille der Staten van 17 Febr. 1635. Fol. 164—168verso. Fol. 169—170verso onbeschreven.

Bovendien nog een drietal gedrukte stukken.

De oorsprong van dit HS., dat voor het eerst in den Catalogus van 1841 wordt vermeld, is onbekend.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

260. *Papier 16 × 20,6. 320 en talrijke ongenummerde onbeschreven fol. Van verschillende handen. XVIIde eeuw.*

Register van meest alle de Brieven ende instrumenten, die in de Stadskiste liggen. Tot 1665 bijgehouden. Fol. 1—27. Fol. 28—60 onbeschreven.

Repartitie over de Respective Provintien. Staten, aanwijzende de repartitie over de verschillende gewesten van sommen van 5 stuiver tot 1 mill. gulden. Fol. 61—98. Fol. 99—100 onbeschreven.

Extract uit 't boeck van de Verpondinge der Landen op de Provinciale Rekencamer met de verhoginge van den 1 Martij 1637. Fol. 101—126. Fol. 127—128 onbeschreven.

Redres van 't Verpondinge in 't Wold-Oldampt gearresteert A° 1656. 21 April. Fol. 129. Fol. 130—132 onbeschreven.

Copie Register der Verpondingen. Exhibitum den 31 Maij 1679. Fol. 133—145.

Grootheyt der Carspelen van dese Provincie in de Verpondinge . . . . A° 1630, 1631 ende 1632. Fol. 146—149.

Grootheyt der Carspelen van beyde Oldampten . . . . volgens Staetse Resolutie van den 15 Jan. 1660. Fol. 150.

Register vande Moolens bij de Heer Tiassens den 20^en^ Julij 1630 overgegeven. Fol. 151—153.

Vacatiën der lopende commissiën, benevens lijsten van tractementen en der verplichte Nieuwjaarsfooien. Fol. 154—157. Fol. 158 onbeschreven.

Memoriën vant' gene gehandelt is tusschen de Gecommitteerden van Vrieslant, Stadt ende Lande in presentie van den Heere Stadhouder, Graeff Ernst Casimir van Nassau binnen Lewarden zedert Vrijdaege den XV Febr. tot datum deser toe. 15—20 Febr. 1628. Fol. 159—169. Fol. 170 onbeschreven.

Artijckelen van accoort gemaect tusschen de Provintien van Vrieslandt ende Stadt ende Lande streckende tot defensie van beyde Provintien. A° 1629. 21 Mart. Fol. 171—178. Fol. 179—180 onbeschreven.

Accoort met Vrieslandt aengaende t' collegium van Doccum naer Harlingen te brengen. 1645. Fol. 181—184.

Artijckelen waer op het regelement van den jaere 1629 tot defensie vant' landt tusschen de Ed. Mog. Heeren Staten van Vrieslant ende Stadt Groningen ende Ommelanden gearrestiert . . . . is goet gevonden te dresseren. 7 Juni 1651. Fol. 185—189. Fol. 190 en 192 onbeschreven.

Defensie vant' Landt bij Wintertijden. 19 Jan. 1627. Fol. 193—194.

Petitien voor 't Jaer 1627. Fol. 194 verso—195. Fol. 196 onbeschreven.

Extract uit wijlen Heeren Doctoris Remberti Ackema . . . . Prothocol der Warffs Oordelen ende Constitutien. 1595—1603. Fol. 197—210.

Extracta uit wijlen Heeren Doctoris Remberti Huisman . . . . Prothocol van de Warffs-oordelen ende Constitutien. 1606—1615. Fol. 211—220.

Extracta uit des E. E. Heeren Borgemr. Berent Julsingh ende wijlen Doctoris Ludolphi Henrici, mitsgaders Cebes Baukens . . . . Prothocollen der Warffs oordeelen ende Constitutien. 1617—1634. Fol 221—252.

Dese volgende Extracten zijn in het ordinaris loopende prothocol der Warffs oordelen ende Constitutiën alle door den jegenwoordigen heere Secretaris Johan Tiassens geteikent. 1635—1637. Fol. 252—258. Fol. 259—316 onbeschreven.

Lasten van 't comptoir der vaste goederen deser Provintie . . . . Fol. 317—320.

Afkomstig van Mr. R. K. Driessen († 1831). Zie auctie-catalogus, HS. quarto n° 11. Echter eerst in 1841 in den Catalogus vermeld.

In XVII^de^-eeuwschen perk. band.

261. *Papier 20,3 × 31,7. 437 fol. XVIII^{de} eeuw (na 1745).*

Regeeringslijsten van Stad en Lande van 1261 tot 1744:

Burgemeesters van Groningen van 1261 tot 1644. Fol. 1—20. Fol. 20^{verso}—24^{verso} onbeschreven. Deze lijst is overgenomen uit Emmius, De agro Frisiae (zie het volgende nummer).

Stadhouders van Stad en Lande van 1594 tot 1718. Fol. 25.

Raadsheeren en leden der Gezworen Meente te Groningen van 1594—1744. Fol. 25^{verso}—176^{verso}.

Luitenant en Hoofdmannen van 1594 tot 1744. Fol. 201—216^{verso}.

Afgevaardigden ter Staten-Generaal wegens Stad en Lande van 1595 tot 1744. Fol. 219^{verso}—229.

Gedeputeerde Staten van Stad en Lande van 1595 tot 1745. Fol. 233^{verso}—251^{verso}.

Drosten van Wedde, Richters van Westerwolde en Bellingwolde van 1618 tot 1745. Fol. 258^{verso}—262^{verso}.

Leden van den Raad van State wegens Stad en Lande van 1596 tot 1744. Fol. 265^{verso}—269.

Leden van de Admiraliteiten wegens Stad en Lande van 1598 tot 1744. Fol. 270^{verso}—283.

Leden van de Generaliteitsrekenkamer wegens Stad en Lande van 1606 tot 1744. Fol. 285^{verso}—290.

Leden der Provinciale Rekenkamer van 1596 tot 1743. Fol. 292^{verso}—303.

Ambtmannen en Richteren der Oldambten van 1594 tot 1744. Fol. 307^{verso}—311.

Gildrecht van Groningen van 1594 tot 1745. Fol. 313^{verso}—326.

Stads-Weeskamer van 1613 tot 1745. Fol. 330—338^{verso}.

Kluftmeesters in Groningen van 1617 tot 1744. Fol. 343^{verso}—352^{verso}.

Voogden der Akerk van 1451 tot 1745. Fol. 359—365.

Provinciaal Krijgsgericht van 1694 tot 1743. Fol. 368^{verso}—370.

Monstercommissarissen van 1694 tot 1745. Fol. 372^{verso}—373^{verso}.

Ontvangers-generaal van Stad en Lande van 1595 tot 1727. Fol. 374^{verso}.

Rentmeesters der provinciale vaste goederen van 1617 tot 1738. Fol. 375^{verso}.

Rentmeesters der Stadsvenen van 1701 tot 1725. Fol. 376^{verso}.

Drosten der beide Oldambten van 1444 tot 1709. Fol. 379^{verso}—380.

Praefecten van Selwerd en 't Goorecht van 1457 tot 1594. Fol. 381—381^{verso}.

Syndici der Stad van 1503 tot 1600. Fol. 381^{verso}.

Syndici der Ommelanden van 1559 tot 1735. Fol. 382.

Klerken en andere lagere ambtenaren van 1412 tot 1735. Fol. 382^{verso}—402^{verso}.

Gecommitteerde Raden der Ommelanden van 1694 tot 1735. Fol. 403—407^{verso}.

Advocaten-provinciaal en andere ambtenaren van 1602 tot 1737. Fol. 414—416.

Burggraven en Kasteleins van Coeverden van 1050 tot 1643. Fol. 417.

Hoofdmannen van 1411 tot 1644. Fol. 423—434. Overgenomen uit Emmius, De agro Frisiae.

Achter iedere lijst is ruimte opengelaten om de serieën te kunnen voortzetten.

Het HS. is in 1832 op de auctie-Mr. R. K. Driessen aangekocht (Catal. MSS. fol. n°. 19).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

262. *Papier 20,5 × 33. 160 fol. XVIIIde eeuw (na 1747).*

Regeeringslijsten van Stad en Lande van 1594—1747.

Zij zijn chronologisch gerangschikt. Deze regeeringslijsten zijn tot 1644, doch niet volledig, opgenomen achter Emmius, De agro Frisiae inter Amasum et Lavicam fl. (Groningae, 1646) en van dat jaar af zeer volledig te vinden in Feith, Regeringsboek der Provincie Groningen, 2 st. (Groningen 1850—1870).

Fol. 157—160verso onbeschreven.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

263. *Papier 16,5 × 21,1. 24 fol. XVIIIde eeuw.*

Instructie voor de Gedeputeerden der Stad Groningen en Ommelanden van 1654. Gevolgd door den eed, door hen af te leggen. Fol. 3—20verso. Fol. 1—2 onbeschreven.

Wijziging dezer Instructie. 1678. Met wijziging van den eed. Fol. 20verso—23. Fol. 24 onbeschreven.

De fol. dragen de nummers 118—141, zoodat dit HS. evenals n°. 391 een deel van een grooter is, waarschijnlijk van hetzelfde.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

264. *Papier 21,7 × 33. 100 fol., benevens eenige onbeschreven bladen. XVIIde (1669) en XVIIIde eeuw (na 1727).*

Instructien voor de Provintiale Collegien ende Officieren d. A° 1669.

Wij vinden hier de Instructiën voor Gedeputeerde Staten (fol. 1), de Provinciale Rekenkamer (fol. 10), den ontvanger-generaal (fol. 20), de secretarissen der Staten (fol. 30), den secretaris der Rekenkamer (fol. 36), de klerken ter Secretarie (fol. 39), op de administratie der vaste goederen (fol. 42), voor den Rentmeester daarvan (fol. 47), den advocaat provinciaal

(fol. 65), den ontvanger der koopschatspenningen (fol. 69), den kommies provinciaal (fol. 76), den klerk der Rekenkamer (fol. 79), de kamerboden (fol. 81), de boden (fol. 82), den kamerbode van de Rekenkamer (fol. 86), de loopers en executeurs (fol. 87). Tot dusverre is alles door dezelfde 17de-eeuwsche hand geschreven en, zooals voorin blijkt, voltooid 30 Maart 1669. Daarna is nog in het boek ingeschreven de Instructie voor den Stadhouder van 16 Sept. 1729 (fol. 89) en, met een andere hand, die voor den syndicus der Ommelanden (fol. 92) en den secretaris der Ommelanden (fol. 97). Voorin een register.

Aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen in 1832. (Catal. HSS. fol. n° 24).
In XVIIde-eeuwschen perk. band met groen zijden linten.

---

265. *Papier 21,1 × 33,4. 372 fol. XVIIIde eeuw.*
Provinciale Instructiën.

Wij vinden hier de Instructiën van den Stadhouder (fol. 1), den Luitenant-Generaal (fol. 14), den kommandant van het Garnizoen (fol. 31), Gecommitteerden ter Generaliteit (fol. 37), Gedeputeerde Staten (fol. 55), de secretarissen der Staten (fol. 87), de klerken ter Secretarie (fol. 104verso), de kamerboden (fol. 112), de boden (fol. 115), omtrent het bedienen van de post (fol. 121), voor de loopers en executeurs (fol. 132), de Rekenkamer (fol. 136verso), den secretaris daarvan (fol. 165verso), den commys van de finances (fol. 171verso), den klerk der Rekenkamer (fol. 176), den kamerbode daarvan (fol. 180), den ontvanger generaal (fol. 183), op de administratie der vaste goederen (fol. 219), voor den rentmeester daarvan (fol. 228verso), den klerk van dezen (fol. 276), den ontvanger der koopschatpenningen (fol. 277verso), den ontvanger van de collaterale successiën (fol. 294), den ontvanger der penningen „geconsigneert tot het interponeeren der revisien" (fol. 300), den administrator der appointementen (fol. 313), den advocaat provinciaal (fol. 317), de solliciteurs van de compagniën te paard en te voet (fol. 326), den commies provinciaal (fol. 337), den opzichter der dijken (fol. 345), op de correspondentie der predikanten (fol. 349), den tuchtmeester (fol. 360verso), voogden en buitenmoeders van het Tuchthuis (fol. 367).

Het HS. is na 1713 geschreven, daar dit het laatste jaartal is, dat er in voorkomt.

Inliggend een lijst der inkomsten van den Rekenmeester en eenige opmerkingen op zijn instructie.

Het HS. behoorde aan L. Muntinghe, misschien een bloedverwant van den Hoogleeraar H. Muntinghe (1752—1824). In 1836 aangekocht op de auctie-van Eerde (Catal. n° 6794).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

266. *Papier 20,5 × 32,4. 127 pag. XVIIIde eeuw (1789).*

Placaten En Ordonantien, soo tijdelicks bij de Ed. Mog. Heeren Staeten van de Provintie van Stadt en Lande En der selver Gedeputeerden sijn geemaneert. 11 Sept. 1638—19 April 1708. Pag. 96—120verso onbeschreven. Pag. 121—127 register. Een tweede register ligt los vóór in het boek.

Blijkens een aant. zijn deze placaten „gecopieert uit een Boek in Fol. in welke alle deeze woordelijk geschreeven waaren. Door de Taalman Ottinga mij gecommuniceert 1789 den 24 October." *Peter Ottinga was 1755 tot 1787 herhaaldelijk lid der Gezworen Meente, in 1786 en 1787 Taalman. Omtrent den schrijver en de latere bezitters van het HS. blijkt niets.*

In XVIIIde-eeuwschen perkamenten band.

---

267. *Papier 21 × 33. 386 fol. XVIIde eeuw.*

Instructie voor de Rekenkamer van Stad en Lande; voor den Secretaris van dat College; eed daarvoor. 1 Maart 1605. Fol. 1—15.

Borderellen op de rekening van Stad en Lande. 1642. Fol. 16—19.

Gedrukte Publicatiën van Stad en Lande. Op het ontvangen der gemeene middelen, 28 Maart 1634 (fol. 20); op het ontvangen der imposten, 28 Dec. 1631 (fol. 21); tegen het verwerven van goederen door de Kath. Kerk op naam van derden, 28 Febr. 1656 (fol. 22); op de inning van den 100sten penning, 6 Maart 1623 (fol. 23).

Extract uit een oud Register der juktalen. Fol. 24. Ex donatione Wilbrandi Holsten Anno 1631. 24 October. Fol. 26. Extract uth een olt Register der jucktalen, daervan tot reparatie van 't junsterbuyrfack moet contribuert werden als volget. Fol. 28verso . . . . Collat. accord. Den 12 Julij 1626 W. Holsten Redg.

Nieuwe indeeling van 't Junsterbuyrfack. Juli 1626. Fol. 28—31.

Registers der Dijkroeden; van Cremers home ofte Leenster hammerick ten Noorden (fol. 32—39); in Weheer hammerick ten Noorden (fol. 40—47); van Cloesterbuyren (fol. 48—54); van Warffhuysen (fol. 55—63); der Suyderdijcken van Leens (fol. 64—86); de nieubedijckte tot an Houwerzijl (fol. 86—89); beginnende ten westen van Houwerzijl tot het einde van Leenster hammerick (fol. 90—91); aende noordtzijde van die Soltcamp daer die aenvanck van Vierhuisen beginnet, vande Zeedijck (fol. 92—100); den aenvanck ten Noorden Midhalen (fol. 101—106). Fol. 107. Extract uit het publiek protocol van Luit. en Hoofdm. daarover, z. d. Fol. 108 onbeschreven. Dijkrol van Fledorp, gemaakt 15 Oct. 1601 (fol. 109—113). Dijkrecht van het Kerspel Weiwerd (fol. 114—118). Fol. 119 onbeschreven. Fol. 120—122. Extracten uit resolutiën etc. betreffende het Dijkwezen. Fol. 123 onbeschreven.

Stukken, meest Staten, betreffende het landmeten in Stad en Lande. Fol. 124—147.

Die Lantmate van die Caspelen in dese provincie . . . . van Groningen. Fol. 148—157. Fol. 158 onbeschreven.

Extracten uit Clauboeken der Ommelanden, bevattende tourbeurten van het Redgerrecht. Fol. 159—177. Fol. 178 onbeschreven.

Getuigenverhoor in de zaak tusschen den Rentmeester Peter Folkers te Lellens en Johan Huninga. 27 Oct. 1625, met andere stukken daarover. Fol. 179—189. Fol. 190—192 onbeschreven.

Warfs-resolutien, sententien ende andere acten, wthgeschreven ende ande Secretarie gecollationirt van Johan Tiassens Secretaris A° 1640 (dit is verschreven, waarschijnlijk voor 1660), getrokken uit het register van Dr. Rembertus Ackema, 1595 tot 1654. Fol. 193—230. Fol. 231—238 onbeschreven.

Lijsten van resolutiën en vonnissen betreffende diverse zaken in Stad en Lande. 1601—1623. Fol. 239—277. Fol. 278—286 onbeschreven.

Zooals uit deze inhoudsopgave blijkt is dit HS. samengesteld uit stukken, die oorspronkelijk niet bij elkander behoorden. Waarschijnlijk zijn zij in de XVIII^de eeuw bijeengevoegd. Eerst na 1841 is het in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

268. *Papier 15,8 × 20. 142 fol. XVII^de eeuw (1640).*

Warffs Resolutien, Sententien en ander Acten.

De Warfsoordeelen en Constitutiën tot 1601 zijn door Mr. H. O. Feith uitgegeven (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Titel: Extracta uyt wijlen Heeren Doctoris Rembertii Ackema gewesene secretaris Prothocoll der Warfsoordelen en Constitutien aen d'Hooge Gerichts Caemer van Stadt Groningen en Ommelanden berustende. En vorders uytgeschreven en aen Secretarije gecollationeert van Johan Tiassens secretaris Anno 1640. *Deze extracten loopen van 19 Mei 1595 tot 2 Nov. 1652. Het bovengenoemde jaartal 1640 is dus te beschouwen als dat, waarin Tjassens zijn afschriften begon te maken.*

In 1841 wordt het HS. vermeld.

In XVII^de-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

269. *Papier 20 × 31,4. 93 fol. XVIII^de eeuw.*

Warffs Resolutien, Sententien en andere Acten. Extracta uyt wijlen Heeren Doctoris Remberti Ackama . . . . Prothocol . . . . En vorders uytgeschreven en aan de Secretarije gecollationeert van Johan Tiassens, Secret. A° 1640.

De Warfsconstitutiën en Oordeelen zijn tot 1601 uitgegeven door Mr. H. O. Feith in Verh. P. E. I. P. VII. Voorin van de hand van Driessen een kort register. Fol. 86—93 onbeschreven.

De genoemde Warfsresolutiën loopen van 1595 tot 1704. Daar Johan Tjassens in 1670 overleed en het geheele HS. door dezelfde hand is geschreven, hebben wij dus te

doen met een vermeerderde copie van het origineele HS. van Tjassens. Het HS. is afkomstig van Mr. R. K. Driessen en op diens auctie (1832) door de Bibliotheek aangekocht (Catal. HSS. fol. 5).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

270. *Papier 21,2 × 32,5. 36 fol. XVIde eeuw. (1571—1575).*

Officieele Copieën van eenige stukken betreffende de Hoofdmannenkamer, vervaardigd door P. van Maerhusen, Secretaris der Ommelanden.

Fol. 1. Philips II aan Luit. en Hoofdm., 9 Jan. 1571. Bevel, zich in geen geval in te laten met de administratie van de geldmiddelen der Staten.

Fol. 3. Alva aan Dez., 12 Jan. 1571. Bevel, zich niet te verzetten tegen de inning van door de Staten uitgeschreven belastingen.

Fol. 4. De Staten der Ommelanden aan Philips II, z. d. (na 28 April 1571). Daar de Hoofdmannenkamer en de Stad zich tegen de gedecreteerde belastingen blijven verzetten, verzoeken de Staten scherper bevelen van den Koning. In margine het rescript van den Secretaris de la Torre, dat Luit. en Hoofdm. zullen worden aangeschreven zich te onderwerpen. 21 Maart 1571.

Fol. 5. Dez. aan Denz., z. d. (1571). Zij geven in een uitvoerige memorie een overzicht van de zware lasten, waaronder de Ommelanden gebukt gaan tengevolge van de inlegering der krijgslieden en der vreeselijke overstroomingen. Toch hebben zij nieuwe belastingen uitgeschreven, waartegen zich Luit. en Hoofdm. en de Stad op allerlei wijzen hebben verzet, en verzoeken dit verzet te willen breidelen.

Fol. 8. Philips II aan Luit. en Hoofdm., 21 Maart 1571. Scherp bevel zich te onderwerpen aan de orders, den 12 Jan. door Alva gegeven.

Fol. 8verso. Gedeputeerden der Stad aan Philips II, z. d. (1571). Verzoek aan den Koning, dat hij Luit. en Hoofdm. schrijft, opdat deze de collecteurs der belastingen kunnen bevelen, deze op den ouden voet te innen en in dier voege rekenschap te doen.

Fol. 9. Dez. „jegenwoordelijk binnen Brussel zijnde" aan Denz. z. d. (1571). Zij motiveeren hun verzet tegen de nieuwe belasting met een beroep op de zware schattingen, die zij reeds hebben opgebracht. In margine het rescript van de la Torre van 28 Maart 1571, met afwijzende beschikking.

Fol. 10verso. Philips II aan de Hoofdm., 28 Maart 1571. Bevel, de collecteurs aan te schrijven, op tijd hun rekening der penningen over te leggen.

Fol. 11—16 onbeschreven.

Fol. 17. De Staten der Ommelanden aan Alva, z. d. (1573). Verzoek om diegenen, die aan de Staten nog geld schuldig zijn, in rechten te mogen vervolgen.

Fol. 18. Dez. aan Denz., z. d. (1573). Dergelijk verzoek.

Fol. 19. Alva aan Luit. en Hoofdmannen, 16 Sept. 1573. Bevelschrift, als in de vorige remonstratiën is aangevraagd.

Fol. 20. De Staten der Ommelanden aan Philips II, z. d. (1573). Daar de Stad zich tegen de voornoemde bevelen verzet ten gunste van Hendrick Tymens en daarin steun vindt bij Luit. en Hoofdm., verzoeken de Staten den Koning scherpere bevelen uit te vaardigen.

Fol. 21. Dez. aan Alva, z. d. (1573). Gelijkluidend met het request op fol. 17.

Fol. 22. Dez. aan Denz., z. d. (1573). Gelijkluidend met het request op fol. 18.

Fol. 23. Alva aan Luit. en Hoofdmannen, 16 Sept. 1573. Gelijkluidend met het bevel op fol. 19.

Fol. 24. Verklaring, afgelegd door Hendrik Tymens voor den Hoofdman Wyferyng e. a., gedeputeerden der Ommelanden tot de rekening, dat hij de Ommelanden schuldig blijft een som van 2908 Emder guld. en 1½ Gron. stuivers. 10 Oct. 1571.

Fol. 24verso. Philips II aan Luit. en Hoofdm., 16 Januari 1573/4. Scherp bevel om aan de brieven van 16 Sept. j.l. streng de hand te houden.

Fol. 26. De Staten der Ommelanden aan Philips II, z. d. (1574). Aangezien de Stad voortdurend de inning van schattingen door de Staten belemmert, verzoeken de Staten den Koning, met klem daartegen op te treden.

Fol. 27verso. Alva aan Luit. en Hoofdmannen, 16 Sept. 1573. Gelijkluidend met het bevel op fol. 19.

Fol. 28verso. Philips II aan Dez., 16 Jan. 1573/4. Gelijkluidend met het bevel op fol. 24verso.

Fol. 29verso. Dez. aan Dez., 26 Februari 1574. Bevel, zich niet langer tegen de Staten te verzetten, tenzij zij daarvoor grondige redenen hebben.

Fol. 30. De Staten der Ommelanden aan Philips II, z. d. (1574). Aangezien vele edelen in de Ommelanden door de watervloeden van 1570 en '71 zoo benadeeld zijn, dat zij hunne goederen „bij de barnende keerse" moeten verkoopen, verzoeken de Staten, dat Z.M. de Hoofdmannenkamer aanschrijft, in derg. zaken niet onmiddellijk den verkoop uit te schrijven, maar zooveel mogelijk respijt te verleenen. Met rescript van de la Torre.

Fol. 31. Philips II aan Luit. en Hoofdm., 28 Februari 1574. Geeft hun machtiging in bovenbedoelde zaak naar goedvinden te handelen.

Fol. 31verso. De Staten der Ommelanden aan Philips II, z. d. (1574). Daar Hendrick Tymens voortdurend weigert zijn schuld te betalen en daarin door de Stad wordt gesteund, terwijl Luit. en Hoofdm. dat alles toelaten, verzoeken zij Z. M. dienaangaande scherpe bevelen aan de Hoofdm. te doen toekomen.

Fol. 32verso. Verklaring van Hendrick Tymens van 10 Oct. 1571 (zie boven fol. 24), geverifieerd door den notaris Petrus Cornelius.

Fol. 33. Philips II aan Luit. en Hoofdm. 11 Maart 1574. Bevel om „goet ende cort recht" te doen in deze zaak.

Fol. 34—36 onbeschreven.

De oorsprong van dit HS. is onbekend.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

271. *Papier 15,5 × 19,3. I en 39 fol. XVII^de eeuw.*

Instruction voer Hoger Overheits Gerichts Camer van de Provincie der Stadt Groeningen ende Ommelanden.

Vastgesteld 2 November 1601. Met passim aanteekeningen van een XVIII^de-eeuwsche hand. Deze Instructie is te Groningen in 1619 gedrukt bij Hans Sas, in 1654 en 1667 bij de Weduwe Edzard Huysman.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265)

In XIX^de-eeuwschen cartonnen band.

---

272. *Papier 16,5 × 21,4. 12 fol. XVII^de eeuw.*

Ordre waerna geprocedeert sal worden in revisie vande Sententien van Lieutenant ende Hooft-Mannen der Stadt Gronningen ende Ommelanden.

Vastgesteld 17 Februari 1648. Copie, gewaarmerkt door Lubbert J. Bercbuys, die van 1647 tot 1672 Secretaris der Hoofdmannenkamer was. Deze Ordre is in 1655 te Groningen gedrukt bij de Wed. Edzard Huysman, in 1673 aldaar bij Rembertus Huysman, in 1711 aldaar bij Catharina Zandt.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

In XIX^de-eeuwschen cartonnen band.

---

273. *Papier 20,4 × 32,5. 173 fol. XVIII^de eeuw.*

Excerpten uit de Decisien van de Hooge Justitie-kamer van Stad en Lande. 1680—1715.

Fol. 162—173 een Register.

In 1783 aangekocht op de auctie-H. A. Werumeus (Catal. HSS. fol. L).

In XVIII^de-eeuwschen perk. band.

---

274. *Papier 19,9 × 33. 105 fol. XVIII^de eeuw.*

Extracten uit het Protocol van het Provinciaal Hof. 1750—1771. Fol. 1—87.

Extract uit 't secrete Prothocol van de Hoge Just. Camer. 1679—1749. Fol. 88—105.

Het laatste is geschreven door Mr. P. Alberthoma. Dit gedeelte zal dus in het bezit zijn gekomen van den schrijver van de eerste extracten, die daarmede die van Alberthoma vervolgde. Waarschijnlijk is dat geweest de Secretaris Mr. J. P. Driessen, die met Anna Christina Alberthoma was gehuwd. Van hem zal het HS. in het bezit zijn geraakt van zijn zoon Mr. R. K. Driessen, na wiens dood het door de Acad. Bibliotheek in 1832 werd aangekocht (Catal. HSS. fol. 27). Het maakte vroeger een geheel uit met n°. 397, dat door of voor Mr. J. P. Driessen is geschreven.

In portefeuille.

---

275 *Papier 19,7 × 31,8. 3 dln. 561 (deel I en II) en 359 pag. (deel III). XVIII^de^ eeuw.*

Versameling van Sententiën, Exceptiën, en Conventiën tusschen pleydoyerende partijen bij den Hove Provinciaal van Stadt en Lande geventileert en gepronuncieert. 1750 tot 1781.

Gelijk op fol. 1 van dl. I blijkt, was bij den verzamelaar oorspronkelijk het voornemen de voorhanden stof te bewerken van 1750 tot 1770. In overeenstemming daarmede zijn dan ook dl. I en II doorgepagineerd als één deel, terwijl achter deel II een register is gevoegd. Later door dezelfde hand vervolgd tot 1781 (dl. III), evenzeer met een register.

De oorsprong van dit HS. is onbekend. Voor het eerst komt het in den Catalogus van 1841 voor.

In XVIII^de^-eeuwsche cartonnen banden met lederen ruggen met opschrift.

---

276. *Papier 20,5 × 31,4. 364 fol. De folieering begint met fol. 6, zoodat 5 bladen moeten zijn verloren gegaan. Einde XVII^de^ eeuw. (1683—1691).*

Journaal van Andreas Spanheim als Rentmeester der vaste goederen in Stad en Lande. 1683—1691.

Titel: Journael en Aenteyckeningh van 't gheen is gepasseert in en omtrent mijn ampt en qualiteit als Rentmeester der vaste goeder der Provintie van Stadt en Landen beginnende met A° 1683. Tot fol. 85 is het boek geregeld volgeschreven. Het overige is grootendeels onbeschreven, doch bevat hier en daar opmerkingen van zedekundigen aard. Hierbij een rondschrijven, waarschijnlijk van Spanheim, aan eenige predikanten, die door klerken van hem te hoog belast waren. Z. d.

Dit Journaal wordt voor 't eerst genoemd in den Catalogus van 1841.

In XVII^de^-eeuwschen perk. band.

---

277. *Papier 26,3 × 41,2. 340 fol., benevens talrijke onbeschreven bladen achterin. XVIII^de^ eeuw.*

Groot Staat Boek van alle Deser Provinci Landen en vaste Goederen.... so .... als dezelve int Jaar 1632 .... in ordre van de Respective Kuartieren .... Met alle veranderinge sedert die tijd .... te samen gecollecteert tot het jaar 1719 incluis door Andreas Spanheim. Rentemeester.

Fol. 1. Titel. Fol. 2. Opdracht an de . . . Staten van Stadt Groningen en Ommelanden. Fol. 2^verso^. Extract uit de Resol. van Stad en Lande van 13 Juni 1721, waarbij aan den afgetreden Rentmeester Spanheim 100 gouden ducaten voor dit boek worden toegelegd, benevens 20 ducaten voor het

afschrijven daarvan. Fol. 3. Voorberigt. Fol. 4. Register van de Cloosters en Conventen onder welke destijts de Provinci vaste goederen hebben behoort. Fol. 4verso. Register van alle de carspelen onder welke de Provinci Plaatzen zijn gelegen. Fol. 6. Register van de Bijnamen so de prov. plaatsen eertijts hebben gehat. Fol. 7verso. Register van verscheiden andere goederen als volgt. Fol. 8. Namen der geenen de het bewind en Administratie hebben gehat van de jaarlijkse inkomsten der Provinci vaste goederen. Fol. 9verso. Calculatie van de Grootheit der Provincie Landen. 1632. Fol. 10. Evenzoo in 1719. Fol. 11verso—340. Het Staatboek.

Het HS. is een copie van het origineel, berustende op het Rijks-Archief te Groningen (HS. fol. n°. 115). Eerst in den catalogus van 1833 wordt het aangetroffen; afkomst onbekend.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

278. *Papier 20,9 × 33. 385 fol. XVIIIde eeuw. (1730 en 1731).*

Taxatie van Stad en Lande over 1730 en 1731.

Dit boek bevat de gedrukte taxatie van de contribuanten aan een belasting van Stad en Lande in 1730 en 1731. Talrijke veranderingen en verbeteringen zijn in margine er bij geschreven.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perkamenten rug.

---

279. *Papier 14,2 × 20,1. 242 genummerde, benevens eenige ongenummerde onbeschreven fol. Met in rood en blauw geschilderde initialen en roode opschriften. XVde (tusschen 1448 en 1456) fol. 1—95 en XVIde eeuw (1532) fol. 107—242.*

Stadboek van Groningen.

Fol. 1—7. Inhoud van het Stadboek. Fol. 8. Inhoud van het geheele HS. (XIXde-eeuwsche hand). Fol. 9—84. Het Stadboek; copie van het officieele exemplaar, uitgegeven door Pro Excolendo. Het eindigt met art. 20 van Boek IX; daar dit art. in 1448 aan het Stadboek is toegevoegd en het volgende art. 21 in 1456 is vastgesteld, zal dus dit HS. tusschen die jaren zijn geschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en de Stad Groningen van 1448.

Fol. 84—85 Inhoud. Fol. 85verso—95verso. Het Landrecht. Alleen art. 36 van het IIde Boek ontbreekt. Naar dit HS. gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 315 vlg. Fol. 96—106verso onbeschreven.

Register op de volgende Friesche Landrechten. Fol. 107—120. Fol. 121 onbeschreven.

Inleiding op het Friesche Landrecht. Fol. 122.

Vgl. Richthofen, 434 vlg., Hettema, Oude Friesche Wetten, II, 20 vlg.

Het Rudolfsboek. Fol. 123—130verso.

Vgl. Richthofen, 424 vlg., Hettema, II, 156 vlg.

Het Friesche Landrecht.

Fol. 130verso. Item hijr beghint de text des Rechtes Landes behouinge de daer synt nutte... Fol. 147... em syn guet nemen ende laten em quyt.

Van Konynck Karolus ende Konynck Rabbodus. Fol. 147verso—149.

Vgl. Richthofen, 439 vlg., Hettema, II, 63 vlg.

De Magnuskeuren. Fol. 149verso—151.

Vgl. Richthofen, 440 vlg., Hettema, II, 66 vlg.

De XVII kesten. Fol. 151—155verso.

Vgl. Richthofen, 2 vlg., Hettema, II, 69 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 156—160.

Vgl. Richthofen, 40 vlg., Hettema, II, 82 vlg.

Van veer rechten die de waerheit neder slaet nae keyser rechte.

Fol. 160. Aldus sprack de keyser Philippus . . . Fol. 160verso . . . dat kynt solde geuodet hebben.

Van vijff rechten des keysers.

Fol. 161. Dyt synt de vyf rechten daer de keyser Vrederick sprack . . . Fol. 165 . . . dat hie daer angebrocht heft.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 165—171.

Naar een ander HS. gedr. Richthofen, 324 vlg.

Extract uit Augustinus over de ontwikkeling van het kind voor de geboorte met daaraan vastgeknoopte rechtsregelen.

Fol. 171. Sunte Augustinus de hillige bisschop secht . . . 172verso . . . vrouwelike ende hoeueslike untholden heft. Vgl. Richthofen, 240 vlg.

Rechtsbepalingen over moord.

Fol. 173. In nomine Domini Amen. Duestslach dat is . . . Fol. 178verso... of hie dat mytter hant gedaen hadde.

Zeendbrief van Hunsingoo en Fivelingoo van 1407. Fol. 178verso—179verso.

Gedrukt naar dit HS. bij Richthofen, 311 vlg.

Ommelander Zeendrecht. Fol. 179verso—190.

Vgl. Richthofen, 401.

Zeendbrief van Loppersum van 1424. Fol. 190—193verso.

Naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, 312 vlg.

Overrecht van Hunsingoo. Fol. 194—197.

Naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, 348 vlg.

Hijr beghint dat begrijp ende vorbunt tusschen Gronijngen ende de Landen. Fol. 197—201.

Dit verbond werd gesloten tusschen Humsterland, Vredewold, Langewold en Middagsterland en de stad Groningen, doch draagt geen dagteekening.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en de stad Groningen van 1448.

Fol. 201verso—211. Naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, 315 vlg. Fol. 211verso onbeschreven.

Willekeuren van Langewold van 1282. Fol. 212—216verso.
Gedr. met gebruikmaking van dit HS. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, 16 vlg. en daarnaar Richthofen, 369 vlg.

Extract uit Augustinus; als boven fol. 171 vlg. Fol. 216verso—219verso.
Vgl. Richthofen, 240.

Erfrecht van Langewold. Fol. 220—223verso.
Met gebruikmaking van dit HS. gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, 28 vlg. en daarnaar Richthofen, 373 vlg.

Fivelgooër Landrecht. Fol. 224—228.
Dit HS. bevat beurtelings den Lat. en den Groningschen tekst van ieder artikel. Beide teksten zijn met gebruikmaking van dit HS. naast elkaar afgedrukt in Verh. P. E. I. P., III, 2, Analecta, 52 vlg. en daarnaar Richthofen, 283 vlg.

Keuren van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 229—231verso.
Waarschijnlijk naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, 301 vlg.

Keuren van Fivelgoo en het Oldampt. Fol. 231verso—235.
Waarschijnlijk naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, 298 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 235—238.
Gedr. Richthofen, 324 vlg.

Ordonnantie over de uitoefening der geestelijke jurisdictie in de Ommelanden, vastgesteld door afgevaardigden van Karel van Gelder en den bisschop van Munster, 13 Mei 1530. Fol. 238verso—241. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten, I, blz. 379 vlg.

Nadere regeling daarvan, vastgesteld door Luitenant en Hoofdmannen en Gedeputeerden der Ommelanden op den Donredach na Lucie virginis 1531. Fol. 241—242verso. Gedr. t. a. p. I, blz. 385 vlg.

Op fol. 238 staat: Laus Deo. Item dit boeck is gescreven int jaer ons heren dusent vijfhundert ende tweendertich ende vuleyndet des saterdages voer Sunte Gregorius dach.

De afkomst van het HS. is onbekend. In de vorige eeuw was het in het bezit van Mr. J. P. Driessen, syndicus der Ommelanden. (Vgl. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, 3, en III, 2, Analecta, 48). Op de auctie-Mr. R. K. Driessen door de Bibliotheek aangekocht (Catal. HS. quarto, n°. 1).

In den origineelen houten, met bruin leder overtrokken band met ingeperste versieringen; de koperen haken zijn verdwenen.

---

280. *Papier 16,7 × 21,2. 140 fol. Met roode opschriften en initialen. XVIde eeuw (1568 met latere toevoegsels).*

Stadboek van Groningen.

Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Boek I—VIII komt daarmede geheel overeen, alleen is achter boek IV op fol. 46verso een bepaling van 23 Maart 1551 over doodslag toegevoegd, die in de uitgave

achter boek IX is afgedrukt (blz. 200 vlg.). Achter boek IX volgen dezelfde aanvullende bepalingen van 1446 tot 1518 (P. E., V, blz. 193 vlg.), hoewel hier en daar in andere volgorde (— fol. 97, fol. 97^{verso} onbeschreven). Van een latere hand volgen dan nog op fol. 98—100 de bepalingen van 1522 tot 1547 (t. a. p. blz. 194—199); fol. 100^{verso}—105^{verso} onbeschreven; fol. 106—111 bepalingen van 1551—1582 (t. a. p. blz. 200—207, waar evenwel minder bepalingen voorkomen dan in dit HS.); fol. 111^{verso}—121^{verso} onbeschreven; op fol. 122—123 eenige verordeningen tegen de wederdoopers van 1548 en 1549; fol. 123^{verso}—127^{verso} onbeschreven.

Privilegiën, door Philips II aan Groningen verleend in zake het stapelrecht, 8 Juni 1583. 2 brieven. Fol. 128—140. Fol. 140^{verso} onbeschreven.

Fol. 10^{verso}: I. R. 68. 15 Febr. *Fol. 18:* I. R. 68. *Fol. 68:* Per me I. R. a. 1568: 17 Febr. *Overigens is de geschiedenis van dit HS. onbekend. In 1897 is het aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).*

In XVIII^{de}-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

281. *Papier 14,5 × 22. 95 fol. Met roode opschriften en initialen. XVI^{de} eeuw (fol. 93—95 van latere hand).*

Stadboek van Groningen.

Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Boek I—VIII komen daarmede geheel overeen; boek IX eindigt met art. 20 (t. a. p. blz. 179). Daar dit artikel in 1448 aan het Stadboek is toegevoegd en het volgende art. 21 in 1456 is vastgesteld, is dus het HS., waarnaar dit nummer is overgeschreven, tusschen genoemde jaren vervaardigd. Mogelijk is het een copie van het eerste gedeelte van n°. 279. Fol. 84^{verso}—93. Register. Fol. 93—95. Van een latere XVI^{de}-eeuwsche hand een verordening van Gregoriusdag 1542 betreffende het turfkoopen der Schuteschuvers en eene van Zondag Iudica 1553 betreffende het erfrecht, die geen van beide in het officieele Stadboek zijn opgenomen.

Een oudere redactie van het Stadboek is uitgegeven door Mr. Telting in de Werken der Ver. t. uitg. der bronnen v. h. oude vad. recht, I Reeks, n°. 9.

Op fol. 93 van een XVI^{de}-eeuwsche hand, doch vóór de verordening van 1542: Item dit boeck hoert G . . . Schaep ende weme heet leent die brenget hem weder. *Op fol. 95^{verso} zijn nog, waarschijnlijk als latere bezitters, te ontcijferen:* Johan Willemsen en Mynart Joost Seegerts(?) *(XVII^{de}-eeuwsche handen). Geen van deze drie personen zijn mij bekend. In 1832 is het aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1556).*

In den origineelen houten met bruin leder overtrokken band met ingeperste figuren; van de twee koperen haken is één verdwenen.

282. *Papier 15,2 × 20,2. 417 fol. XVIIde eeuw (1670).*

Stadboek van Groningen.

De titel luidt ten onrechte: Het nieuwe gecorrigeerde Stadtsboeck. Het is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij nog achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum, als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1626, achter boek II evenzoo van 1448 tot 1587, achter boek III evenzoo zonder datum, achter boek IV evenzoo van 1551, achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596, achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1584, achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1594, achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1548, achter boek IX, dat nog al van het gedrukte afwijkt en veel minder artikelen bevat, evenzoo van 1436 tot 1522. De verschilpunten van Boek IX in dit HS. met het gedrukte worden hierdoor verklaard, dat de in dit HS. als appendix achter ieder boek voorkomende bepalingen in het officieele Stadboek meerendeels achter boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Fol. 358—389verso Register. Fol. 390—390verso onbeschreven.

Keurwetten van Burgemeesteren en Raden en van Taalmans en Gezworen Meente, beide van 26 Augustus 1668, benevens een extract uit het Secreet Resolutieboek van 3 Febr. 1663. Fol. 391—404, 406—417; fol. 404verso—405verso onbeschreven.

Op fol. 355: Finis librorum et constitutionum Anno Domini den 8 September 1670. *Het HS. komt geheel overeen, wat het Stadboek betreft, met n°. 286; welk van beide het origineel is, is niet uit te maken, daar beide uit denzelfden tijd zijn. In 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. 4°, n°. 2).*

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

283. *Papier 20,2 × 31,4. 373 fol. XVIIde (fol. 1—107verso, 117—137) en XVIIIde eeuw (fol. 108—114verso, 138—226).*

Stadboek van Groningen. Fol. 1—107.

Voorin titel, inhoudsopgave der boeken, benevens eenige citaten uit Amesius en Vasquius.

Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij nog achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum, als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1628; achter boek II evenzoo van 1448 tot 1649, met aanvullingen in margine tot 1655; achter boek III evenzoo van 1476 en 1485; achter boek IV evenzoo van 1551; achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596; achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1654, met aanvullingen in margine van 1555 tot 1660; achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1556;

achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1515; achter boek IX, dat sterk afwijkt van het gedrukte en veel minder artikelen bevat dan dit, evenzoo van 1436 en 1522. Deze afwijkingen in Boek IX worden hierdoor verklaard, dat de in dit HS. als appendix achter ieder boek voorkomende bepalingen in het officiëele Stadboek meerendeels achter Boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Achter iedere appendix is nog een open ruimte van eenige fol. gelaten.

Een andere redactie van het Stadboek is uitgegeven door Mr. Telting in de Werken der Ver. t. uitg. der bronnen v. h. oude Vad recht. I Reeks, nº. 9.

Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad en voor Taalmans en Gezworen Meente, beide van 26 Augustus 1668. Fol. 108—114verso. Fol. 115—116verso onbeschreven.

Oldermansboek van Groningen. Fol. 117—129verso. Uitg. door Mr. H. O. Feith, Het Oldermansboek, blz. 1—33. Benevens de toevoegsels van 1446 en 1510, fol. 130—131, bij Feith, blz. 33—36, de uitspraak van Alva over het Stapelrecht van 7 Aug. 1571, fol. 131verso—133verso, bij Feith, blz. 39—43, en de instructie van den Olderman en het Gildrecht, fol. 134—136verso, bij Feith, blz. 54—59, bovendien eenige extracten uit het resolutieboek van het Gildrecht van 1510 tot 1633, fol. 137. Fol. 137verso onbeschreven.

Copieën van stukken, op Stad en Lande betrekkelijk.

Fol. 138—138verso. Privilegebrief voor Appingedam, up Sunte Barberendag 1511. Fol. 139—142verso onbeschreven.

Fol. 143—143verso. Maniere van obligatie over Boeckschult van Man en Vrouw.

Fol. 144. Manier van Huircedul. Fol. 144verso onbeschreven.

Fol. 145. Een mandaet om positien te beantwoorden voor de Ed. H. H. Gedeputeerden. Fol. 145verso onbeschreven.

Fol. 146—148. Algemeene Groninger gildebrief, O. L. V. avonde nativitatis 1436. Gedr. achter het Stadboek, Verh. P. E. I. E., V, blz. 217 vlg.

Fol. 148—151. Gilderol der Groninger goudsmeden, des saterdages voor Judica 1512.

Fol. 151. Brief, waarbij de goudsmeden van de andere gilden zijn afgescheiden, des dingsdages voor elven dusent mageden dag 1512. Fol. 151verso onbeschreven.

Fol. 152—152verso. Schuttenrecht, op St. Valentins dag 1482.

Fol. 152verso—154verso. Verordening betreffende verschillende zaken, des maendags na de Sondag Laetare 1497. Fol. 155—155verso onbeschreven.

Fol. 156—157. Verordeningen tegen de Wederdoopers en de Nieuwe Secten, vrijdag naden octave Michaelis archangeli 1535, vrijdag voor Invocavit 1536, 31 Aug. 1544 en 17 Nov. 1556. Fol. 157verso onbeschreven.

Fol. 158—160. Verbond van Stad en Lande van 1482. Fol. 160verso onbeschreven.

Fol. 161—164. Fundatiebrief van een prebende bij het O. L. V. altaar te Leermens, 16 Aug. 1510. Fol. 164verso onbeschreven.

Fol. 165—171. Beslissing van Scheidslieden in een geschil van het convent Aduard en de erfgenamen van Gaykinga over den doodslag van Hindrik en Frederik Gaykinga in genoemd klooster, des maendages nae Simonis et Jude 1520. Fol. 91^verso onbeschreven.

Fol. 172—174. Extract uit het Zeentboeck, 1641—1709. Fol. 174^verso onbeschreven.

Fol. 175—176. Register van de mijsen van Justitie.

Fol. 176^verso—177. Onkosten, vallende op het onderbrengen van vee in het rechthuis te Leens en in den schutstal te den Andel, dit laatste van 27 Juni 1706. Fol. 177^verso onbeschreven.

Fol. 178—178^verso. Uitspraak van Luitenant en Hoofdmannen betreffende de „possession des regtens van wroeginge der wigten..." van 14 Apr. 1607.

Fol. 178^verso—181. Seent articulen des indulti 7 carspelen, 30 Juli 1599.

Fol. 181—186^verso. Extracten uit de Resolutiën, betreffende het Zeend der 7 Carspelen, 1609—1638.

Fol. 187—191. Seentwetten, 1635—1717. Fol. 191^verso—192^verso onbeschreven.

Fol. 193—196^verso. Vidimus van een brief van 2 Mei 1668, waarbij volmachten van de provincie en van Ommelander meiers van de schepperij van 't vierendeel van Rengers van Slochteren en Lewe van Middelstum het recht van Zijlvestschap met zekere tapperij bij Borghorn koopen, 24 Mei 1672.

Fol. 196 - 196^verso. Verklaring van Luit. en Hoofdmannen over de scheiding van den aanwas op de Nije Heert of te Spijk, 18 Sept. 1566. Fol. 197—197^verso onbeschreven.

Fol. 198—209. Groeninger Stapelrecht in 't corte beschreven door Johan Tjassens, Burgemeester in Groningen. Met een opdracht aan Burg. en Raad van 1 Jan. 1659. Fol. 209^verso onbeschreven.

Johan Tjassens, die zijn Vaderstad in verschillende hooge betrekkingen diende, stierf in 1670.

Fol. 210—211^verso. Extract van Seeker artikell beroerende de Huldinge des fursten van Gelre bij Abten etc. van den Ommelanden geschien, z. d.

Fol. 212—216^verso. Directorium dienende tot naerder observantie van het Stapelrecht, 15 Oct. 1649. Fol. 217—225 onbeschreven.

Fol. 226—226^verso. Extract uit de Resolutiën der Staten-Generaal van 13 Jan. 1601. Fol. 227—373^verso onbeschreven.

Het HS. behoorde in de vorige eeuw aan Dr. P. Alberthoma, grietman van Vredewold, van 1750—1761 lid der Hoofdmannenkamer, die den 30 Sept. 1739 den brief op fol. 196 in dit deel schreef. Door vererving kwam het daarop aan Mr. R. K. Driessen, die door zijn moeder van de Alberthoma's afstamde en die den brief op fol. 165 met het origineel verifieerde. Na diens dood werd het in 1832 op zijn auctie aankocht (Catal. HSS. fol. n°. 23).

In XVII^de-eeuwschen perk. band.

284. *Papier 20,5 × 33,5. 9 fol. XVII^de^ en XVIII^de^ eeuw.*

Copieën van stukken, betreffende Groningen en de Ommelanden.

Fol. 1—2^verso^. Memorial wegen de tijnde toe Haren, 11 Nov. 1762.

Fol. 3—3^verso^. Tara van 't Segel . . . renoveert in Januarij 1624.

Fol. 4. Losse aant. omtrent Groninger zaken, 17de eeuw. Fol. 4^verso^ onbeschreven.

Fol. 5. Tabel van Groninger en andere munten, 17de eeuw. Fol. 5^verso^ onbeschreven.

Fol. 6. Vidimusbrief van eenige verdragen tusschen Drenthe en Groningen gesloten, ipso die beati Lucae Evangeliste 1393. Lat. Gedr. Oorkondenb. v. Gron. en Dr., n°. 860. XVIII^de^-eeuwsche copie.

Fol. 8. Scheiding der aanwinsten van de nije heert te Spijk, 18 Sept. 1566, geverifieerd 2 Februari 1714 door den Secretaris H. Scherius.

Deze stukken lagen vroeger in n°. 283 en zijn dus waarschijnlijk van denzelfden oorsprong als het vorige HS.

In portefeuille.

---

285. *Papier 15,8 × 20,5. 223 fol. XVII^de^ eeuw.*

Stadboek van Groningen.

Fol. 1—25. Register, op fol. 24—24^verso^ onderbroken door de namen der leden der Regeering van Groningen in 1594. Fol. 25^verso^ onbeschreven. Daarna volgt het Stadboek zijnde een copie van het officieele exemplaar, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verh. V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum, als volgt: achter boek I bepalingen over de raadsverkiezingen, benevens eenige eeden, en bepalingen van 1497 tot 1626, achter boek II evenzoo van 1448 tot 1649, achter boek III van 1485 tot 1584, achter boek IV van 1551, achter boek V van 1468 tot 1596, achter boek VI van 1446 tot 1650, achter boek VII van 1435 tot 1594, achter boek VIII van 1505 tot 1548, achter boek IX, dat nog al van het gedrukte afwijkt en veel minder artikelen bevat, evenzoo van 1436 tot 1522. De verschilpunten van Boek IX in dit HS. met het gedrukte worden hierdoor verklaard, dat de in dit HS. als appendix achter ieder boek voorkomende bepalingen in het officieele Stadboek meerendeels achter boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Achter het stadboek volgen nog de Instructie voor de Secretarie der Stadt Groningen (fol. 213 - 217^verso^) benevens eenige ordonnantiën van 1484 tot 1604, als aanvulling tot het Stadboek (fol. 218 – 223^verso^).

Afkomst onbekend. In 1897 is het aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa, n°. 265).

In XVII^de^-eeuwschen perk. band.

286. *Papier 15,4 × 19,8. 264 beschreven, genummerde, benevens een aantal onbeschreven, ongenummerde fol. Door twee handen geschreven. XVII^de (fol. 1—234) en XVIII^de eeuw (fol. 236—264).*

Stadboek van Groningen. Fol. 1—247.

Dit HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij nog achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum, als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1626, achter boek II evenzoo van 1448 tot 1587, achter boek III evenzoo zonder datum, achter boek IV evenzoo van 1551, achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596, achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1584, achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1594 met een aanteekening in margine van 1681, achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1548, achter boek IX, dat nog al van het gedrukte afwijkt en veel minder artikelen bevat, evenzoo van 1436—1522. Verschilpunten van Boek IX in dit HS. met het gedrukte worden hierdoor verklaard, dat de in dit HS. als appendix achter ieder boek voorkomende bepalingen in het officieele Stadboek meerendeels achter boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Fol. 213—234^verso onbeschreven. Daarna volgen nog toevoegsels uit de jaren 1461—1656 van een XVIII^de-eeuwsche hand (fol. 236—247).

Keurwetten van Burgemeesteren en Raden en van Taalmans en Gezworen Meente, beide van 26 Augustus 1668, geamplieerd den 15 Mei 1689. Fol. 247^verso—264.

In 1802 is dit HS. aangekocht op de auctie-A. S. Werumeus (Catal. HSS. 4° R.).
In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

287. *Papier 51,1 × 19. 116 fol. XVI^de eeuw (na 1594).*

Gecorrigeerd Stadboek van Groningen.

Dit HS. bevat noch den oudsten tekst, door Mr. A. Telting uitgegeven (Werken der Ver. t. uitgave d. bronnen v. h. oude Vad. recht, I Reeks, n°. 9), noch den officieelen tekst, uitgegeven door het Genootschap P. E. I. P. (Verhandelingen V), maar een wijziging van het Stadboek, tusschen de jaren 1536 en 1555 ontworpen. Dit ontwerp is verdeeld in 7 boeken en is hetzelfde als gevonden wordt in HSS. P. E. n°. 36, 63 en 64. Fol. 1—86^verso. Fol. 87—87^a onbeschreven. Fol. 88—93. Stedelijke ordonnantiën uit de jaren 1536 en 1584, blijkbaar als aanvulling tot het Stadboek bedoeld. Fol. 93^verso onbeschreven.

Copieën van de bevestiging der privilegiën van Groningen, betreffende het stapelrecht, het brouwen enz. door Philips II, beide gedateerd Lissabon 31 Oct. 1582, den 8 Juni 1583 door Ubbena en de Gouda uit Spanje te Groningen medegebracht. Fol. 94—110^verso.

Tractaat van Reductie, 23 Juli 1594. Fol. 111—116. Gedr. Wichers, Verklaring van het Tractaat van Reductie, II, 26 vlg.

Op fol. 116verso is nog te onderscheiden de naam Hinrick Eimke. *In 1832 is het HS. aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1538).*

In XVIIde-eeuwschen perk. omslag.

---

288. *Papier 16,6 × 21,3. 44 fol. Door twee handen geschreven (fol. 1—24 en 25—44). XVIIIde eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—11verso. Keurwetten voor Burgemeesters en Raad van 8 Juli 1623, met de wijzigingen daarin aangebracht van den 23 Jan. 1626 tot 14 Maart 1666. Fol. 12—12verso onbeschreven.

Fol. 13—24. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente van 8 Juli 1623, met de wijzigingen daarin aangebracht van 30 Augustus 1628 tot 12 Jan. 1667. Fol. 24verso onbeschreven.

Fol. 25—34verso. Evenzoo voor Burgemeester en Raad van 26 Augustus 1668.

Fol. 35—44verso. Evenzoo van Taalmans en Gezworen Meente van 26 Augustus 1668, met interpretatiën van 6 Febr. 1671 en 7 Febr. 1711.

Dit HS. maakte vroeger deel uit van een grooter, daar de fol. genummerd zijn met 148 tot 191, waarschijnlijk behoort het bij de n°'s 263, 391 en 398.

In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1576).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

289. *Papier 10,2 × 16,9. 49 fol. XVIIIde eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—28verso. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad van 26 Aug. 1668, geamplieerd den 15 Mei 1689. Fol. 29—29verso onbeschreven.

Fol. 30—49. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente van denz. datum, met gelijke ampliatie. Fol. 49verso onbeschreven.

Afkomstig van prof. de la Faille en in 1868 op diens auctie aangekocht (Catal. II, n°. 5562).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

290. *Papier 10 × 15,7. 48 beschreven, benevens talrijke ongenummerde, onbeschreven fol. Door twee handen geschreven (fol. 1—46 en 47—48). XVIIIde eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—25verso. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad van 26 Aug. 1668, geamplieerd 15 Mei 1689. Fol. 26—27verso onbeschreven.

Fol. 28—46verso. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente, van denz. datum, met gelijke ampliatie.

Fol. 47—48^{verso}. Nadere bepalingen over de verkiezingen van 7 Febr. 1711 en 20 Febr. 1713.

Afkomstig van prof. Baart de la Faille en op diens auctie in 1868 aangekocht (Catal. II, n°. 5563).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

291. *Papier 10 × 15,4. 42 fol. benevens een aantal ongenummerde onbeschreven fol. XVIIIde eeuw.*

Keurwetten van Groningen.

Fol. 1—15^{verso}. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad, vastgesteld 26 Aug. 1668, geamplieerd den 15 Mei 1689.

Fol. 15^{verso}—29^{verso}. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente van denz. datum, met gelijke ampliatie.

Fol. 30—33. Nadere bepalingen over de verkiezingen van 7 Febr. 1711 en 20 Febr. 1713. Fol. 33^{verso}—38 onbeschreven.

Equivalenten, die geheven worden van alle ambten, die ter begeving staan van de Stad en van de Ommelanden.

Fol. 38^{verso}—41. Van de Stad. Fol. 41—42. Van de Ommelanden, goedgekeurd den 19/29 Februari 1692.

Vroeger in het bezit van Mr. J. H. Nauta. In 1841 voor het eerst in den Catalogus vermeld.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

292. *Papier 8,3 × 11,5. 63 fol. XVIIIde eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—30^{verso}. Keurwetten van Burgemeesteren en Raad, vastgesteld den 26 Aug. 1668 en geamplieerd den 15 Mei 1689.

Fol. 31—56. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente, van denzelfden datum, met gelijke ampliatie.

Fol. 56^{verso}—63. Aanvullingen daarop van 7 Febr. 1711 en 20 Febr. 1713. Fol. 63^{verso} onbeschreven.

In 1836 aangekocht op de auctie-van Eerde (Catal. n°. 7060).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

293. *Papier 15,5 × 20. 22 fol. XVIIIde eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—13^{verso}. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad, 26 Aug. 1668.

Fol. 14—22^{verso}. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente, 26 Augus-

tus 1668. Met een extract uit het Notulenboek van 3 Februari 1663. Inliggend een dergelijk extract van 19 Januari 1697.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

294. *Papier 15,6 × 19,5. 38 fol. XVIII^de^ eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—19. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad, 26 Augustus 1668, geamplieerd 15 Mei 1689.

Fol. 19^verso^—32. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente, 26 Aug. 1668, geamplieerd 15 Mei 1689. Fol. 32^verso^ onbeschreven.

Fol. 33—38. Eenige nadere ongedateerde bepalingen over de verkiezingen te Groningen. Fol. 38^verso^ onbeschreven.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

In XIX^de^-eeuwschen cartonnen band.

---

295. *Papier 16,2 × 21,2. 74 fol. XVIII^de^ eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—14. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad van 26 Augustus 1668.

Fol. 14^verso^—25. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente van 26 Augustus 1668.

Fol. 25^verso^—34^verso^. Ampliatiën van 6 Februari 1671 tot 5 Februari 1762.

Versameling van Lijsten en Resolutien wegens het Vergeven van Politique zoo Provintiale, Stads als Ommelander Ambten met de daarop vastgestelde recognitie van dien zoo oude als Nieuwe. 1659—1751. Fol. 35—74^verso^.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met grijs lederen rug.

---

296. *Papier 12,2 × 18,5. 39 beschreven, benevens vele onbeschreven, ongenummerde fol. XVII^de^ eeuw.*

Keurwetten der Stad Groningen.

Fol. 1—21. Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad van 26 Augustus 1668, geamplieerd 15 Mei 1689.

Fol. 21^verso^—37^verso^. Evenzoo voor Taalmans en Gezworen Meente, van 26 Aug. 1668, geamplieerd 15 Mei 1689.

Fol. 38—39verso. Nadere bepalingen van 7 Februari 1711.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

297. *Papier 16,7 × 21,8. 225 beschreven en bovendien vele onbeschreven fol. XVIde en XVIIde eeuw.*

Regeeringslijst van Groningen van 1577 tot 1656.

Deze lijst bevat de namen der leden der stedelijke regeeringscolleges en bovendien der afgevaardigden van Stad en Lande in de provinciale en Unie-colleges over de jaren 1577 tot 1656. Zij is begonnen door Egbertus Upkena (vgl. de aant. op fol. 7), die in 1580, 1581, 1583 en 1584 Raadsheer, 1581 en 1582 Kluftmeester, 1584, 1588, 1591 en 1592 Burgemeester en 1585, 1586, 1589, 1590 en 1593 Hoofdman was te Groningen. Upkena schreef de lijst tot in 1596 (fol. 1—43), waarna een andere hand haar vervolgde tot 1600 (fol. 44—58). Een derde hand voltooide haar tot 1656 (fol. 44—225).

Inliggend: Mansuetudo Principis et Refrenatio irae. Ad . . . quinque viros dirimendis Omlandorum controversiis Legatos . . . cum Groningae essent mense Junio A°. 1670. Latijonsch gedicht get. Menso Alting.

Afkomstig van Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. quarto n°. 12), in 1832 op diens auctie aangekocht.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

298. *20,7 × 31,8. 432 fol. XVIIde en XVIIIde eeuw (1686—1712).*

Concepten van Huwelijkscontracten, Testamenten, Scheidbrieven, Koopbrieven en andere Contracten, beleden voor Burgemeester Menso Alting. 1686—1712.

De brieven zijn door verschillende handen geschreven, doch alle geverifieerd en geteekend door Alting. Voorin een register van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Het HS. is afkomstig van Mr. R. K. Driessen, op wiens auctie (1832) het door de Bibliotheek is aangekocht (Catal. HSS. fol. 11).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

299. *Papier 21,2 × 33,6. 378 fol. XVIIIde eeuw.*

Dat Oldermansboek ofte Gildrechts-Boek, tracterende van dat Gildt, Water en Stapelrecht der stad Groningen met alle nieuwe Ordonantiën, Decisiën, Resolutiën en Instructiën.

Dit boek bevat:

Fol. 1verso—10verso. Het Oldermansboek. Gedr.: Het Oldermansboek, ed.

Feith, blz. 1—33; benevens de nieuwe bepalingen van 1446 en 1510, gedr. t. a. p. blz. 33—36, en een waardeering der Groningsche munten.

Fol. 11—12. Scheidsrechterlijke uitspraak over de ambachten in de kloosters, des frijdaghes na den hillighen Pinxterdagh 1520. Gedr. t. a. p. blz. 37—39. Met confirmatie door Karel van Gelder, 3 Oct. 1524.

Fol. 12verso. Raadsresolutie over het bevrachten van Groninger schepen voor vreemden, 11 Juli 1553. Gedr. t. a. p. blz. 39.

Fol. 13—16verso. Interpretatie van de uitspraak van Alva over het stapelrecht van 7 Aug. 1571 door den Geheimen Raad, 16 Aug. 1576. Gedr. t. a. p. blz. 43—54.

Fol. 17—18. Instructie voor den Olderman, 14 Nov. 1678. Gedr. t. a. p. blz. 72—75.

Fol. 18verso. Verklaring der brouwers in Duurswold, dat zij hun beroep alleen krachtens verlof van Groningen uitoefenen, 24 Juni 1680. Gedr. t. a. p. blz. 67.

Fol. 19—22verso. Resolutiën en sententiën over het gildrecht. 1682—1730. Gedr. t. a. p. blz. 70—71, 68—69.

Fol. 23—82. Talrijke instructiën en reglementen voor den Olderman (fol. 23), voor de chergers van het gildrecht (fol. 26), voor den Syndicus der Stad (fol. 31), den Stads-rentmeester (fol. 34), de Secretarissen der Stad (fol. 49), de Klerken ter Secretarie (fol. 54), den Stads-advocaat (fol. 56), den Rentmeester en Opzichter der veenen (fol. 59), den Olderman (fol. 61verso), op de Stads-pondkamer (fol. 64), op de Stads-rekenkamer (fol. 67). De eerste gedr, t. a. p. blz. 54—61.

Fol. 82verso—84. Resolutie over het groot en klein burgerrecht, 14 Maart 1666.

Fol. 84verso. Ordonnantie op de advocaten, 14 Maart 1666.

Fol. 85—98verso. Keurwetten van 26 Aug. 1668, met ampliatie daarvan, 6 Febr. 1671.

Fol. 99—119. Ordonnantie op de weeskamer, 19 Mei 1613, met resolutiën desbetreffende, 1614—1703. Fol. 119verso—122verso onbeschreven.

Fol. 123—125verso. Ampliatie der Keurwetten. 1689—1752. Fol. 123verso, 126—126verso onbeschreven.

Fol. 127—146. Lijste van Politique ende militaire ambten met de respective taxen van recognitien op deselve gestelt. Met desbetreffende resolutiën.

Fol. 147—355verso. Instructiën voor grietlieden, redgers en overrigters (fol. 147), den kloksteller der torens (fol. 151), den collector voor het lantarengeld (fol. 152), den onderwijzer in de wis- en zeevaartkunde (fol. 153), den tonnenmeester (fol. 155), den administrateur der predikantsgoederen (fol. 159), den bouwmeester (fol. 167), den schulte dezer stad (fol. 169verso), op de wacht van 't Goorecht (fol. 172), op de bediening van de pondkamer (fol. 177), voor den stadhouder (fol. 183), den luit.-generaal (fol. 188verso), den kommandant van 't garnizoen (fol. 193verso), Gecommitteerden ter Generaliteit

(fol. 195), hun klerk (fol. 202), Gedeputeerde Staten (fol. 204), de secretarissen der Staten (fol. 219), Gedeputeerde Staten, vervolg (fol. 224), klerken ter secretarie (fol. 226), kamerboden der provincie (fol. 229), boden (fol. 230), op de bediening van de post (fol. 233), voor loopers en executeurs (fol. 236), advocaat provinciaal (fol. 238), commies provinciaal (fol. 240), opzichter der dijken (fol. 242), Rekenkamer (fol. 243), den secretaris daarvan (fol. 254^{verso}), commys van de finances (fol. 257), klerk der rekenkamer (fol. 258^{verso}), provisioneele instructie voor den kamerbode der rekenkamer (fol. 260^{verso}), Ontvanger Generaal (fol. 261^{verso}), de administratie der prov. vaste goederen (fol. 277), den rentmeester daarvan (fol. 281), den klerk op 't kantoor van dezen (fol. 303), de loopers van dezen (fol. 304), Gecommitteerden om de verpondingen te redresseren (fol. 305), Rentmeester der Ommelanden (fol. 312^{verso}), den ontvanger der koopschatten (fol. 324), den ontvanger der collaterale successiën (fol. 333), den administrator der gemeene middelen (fol. 335), de solliciteurs voor de compagniën (fol. 339), Dr. Hendrick Muntinck, prof. bot. (fol. 344), de appoincteers (fol. 346), Lucas Calmus, opz. in het Generaliteitsmagazijn (fol. 347^{verso}), den tuchtmeester (fol. 349), voogden en buitenmoeders van het tuchthuis (fol. 351^{verso}).

Fol. 356—360. Staatsresolutiën over geestelijke zaken. 1654—1680. Fol. 360^{verso} onbeschreven.

Fol. 361—362^{verso}. Lijste van de Binnen Lantsche boodeloonen van Groningen.

Fol. 363—369^{verso}. Validerende Uitgave in de rekening van den rentmeester der Ommelanden. Met meer derg. lijsten.

Fol. 370—378^{verso}. Instructiën voor Jeremias Mees, adm. der appointementen (fol. 370), den advocaat-provinciaal (fol. 371), de schrijvers of solliciteurs (fol. 373^{verso}). Op fol. 378^{verso} een lijst der instructiën.

In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1506).

In XVIIIde-eeuwschen band met rood lederen rug.

---

300. *Papier 21,1 × 31. I en 84 fol. XVIde eeuw.*

Het Oldermansboek van Groningen, benevens de tien bepalingen, daaraan in 1446 en 1510 toegevoegd en een waardeering der Groninger munten, met register. Fol. I—15. Fol. 15^{verso} onbeschreven. Gedr. Mr. H. O. Feith, Het Oldermansboek enz., blz. 1—36.

Copieën van stukken, op Groningen betrekking hebbende:

Fol. 16—18. Scheidsrechterlijke uitspraak tusschen de Friezen en de stad Groningen, in commemoratione S. Pauli 1338. Gedr. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe I, blz. 248 vlg.

Fol. 18—22. Vredesverdrag tusschen Ocko ten Broecke, Sibet van Rustringen, Groningen en de Ommelanden ter eene en Oostergoo en Westergoo

ter andere zijde, in O. L. Vrouwen avende purificationis. Gedr. Friedländer, Ostfriesisches Urkundenbuch I, blz. 263 vlg.

Fol. 22—23. Bevestiging daarvan door Focko Ukena en vele anderen, van denzelfden datum. Gedr. t. a. p. I, blz. 268 vlg.

Fol. 23. Verbond van Stad en Lande, up Sancte Adolp (d. i. Odulf) 1417. Gedr. van Idsinga, Staatsrecht, II, 234.

Fol. 23verso—25. Verbond van Stad en Lande, des mandaghes vor Sunte Tomas dach apostoli 1482. (N.B. Tusschen fol. 24 en 25 plaatse men fol. 26).

Fol. 25verso. Extract uit het tractaat van Jan van Beieren, Ocko ten Broeck en Groningen, 15 Sept. 1420.

Fol. 27—28. Aanneming van Albrecht van Saksen tot gubernator door Edzard en Uko van Oostfriesland, 5 October 1490.

Fol. 28 - 30verso. Tractaat van Groningen met Edzard en Uko van Oostfriesland, up Sancten Marci avent 1506. Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167 vlg.

Fol. 30verso—31. Extract uit den brief van George van Voorne over het stapelrecht, z. d. Fol. 31verso onbeschreven.

Fol. 32—33. Uitspraak in het geschil tusschen de Ommelander abten en de Groninger gilden over de ambachten in de kloosters, nha den hyllige pynxterdagh 1520. Gedr. Oldermansboek, ed. Feith, blz. 37 vlg.

Fol. 33verso—35verso. Tractaat van Groningen met Karel van Gelder, 18 Febr. 1518. Gedr. Schotanus, Brieven en documenten, blz. 96 vlg.

Fol. 36—36verso. Evenzoo van de Ommelanden met denz., 15 Juni 1521.

Fol. 37—44verso. Latijnsch stuk over het recht van den bisschop van Utrecht op Groningen. Fol. 45 onbeschreven.

Fol. 45verso—47, 49. Extracten uit de Saxonia van Albertus Crantius (Krantz), die na diens dood (1517) is uitgegeven.

Fol. 47verso—48. Aanteekeningen omtrent de geschiedenis van Friesland en Groningen van 1492 tot 1500.

Fol. 48verso—49. Extract uit de „Chronica van Hollandt" fol. 234 cap. 6 enz. 1396—1493, namelijk uit de Divisie-kroniek. Fol. 49verso—50 onbeschreven.

Fol. 50verso. Verclaringh up dije provisionael sententije uutghesproken van den grave van Arenberch Johan van Ligne anno (15)60 den 14 May.

Fol. 51. Copie van deze sententie over het geschil van Groningen en Appingedam, van denzelfden datum.

Fol. 51verso—52. Bevestiging daarvan door Margareta van Parma, 14 Mei 1561. Fol. 52verso onbeschreven.

Fol. 53. Beschouwingen daarover. Fol. 53verso onbeschreven.

Fol. 54. Praefatio van dat titlich verdrach den 28 July 1564 bynnen Groeningen tuescken Stadt und Lande upgherichtet. Over het stapelrecht.

Fol. 54verso—56. Verdrag tusschen Stad en Lande, 4 Aug. 1564. Fol. 56verso onbeschreven.

Fol. 57—61. Privilege, door keizer Sigismund aan de Friezen verleend, 30 Sept. 1417. Gedr. Friedländer I, blz. 208 vlg. Fol. 61verso onbeschreven.

Fol. 62—66verso. Verdrag van Augsburg van 26 Juni 1548. Fol. 66a onbeschreven.

Fol. 66a verso—69verso. Seeker personen getuechnisse van den uffbreek der landen durch des Dollars inbreek; afgelegd voor Luitenant en Hoofdmannen 19 April 1565. Gedr. Stratingh en Venema, De Dollard, blz. 316 vlg., Mon. Gron., blz. 443 vlg. Benevens eenige andere aanteek. omtrent den Dollard.

Fol. 70—80verso. Der platte Ummelanden van Groeningen groetheyt nha ackertal, deymaten enz.

Fol. 81—84verso. Dye laeste und juengeste overgheevent der landen. Aanvulling op de voorafgaande lijst.

Het HS. is aangekocht op de auctie-Arntzenius in 1832 (Catal. n°. 1519).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

301. *Papier. 10,1 × 15,3. 49 fol. XVIIde eeuw (na 1659).*

Groeninger Stapel-Recht in 't Corte beschreven Door Johan Tiassens, Borgemester in Groeningen.

Met opdracht aan Burgemeesteren en Raad d.d. 1 Jan. 1659. Tjassens was Burgemeester van Groningen in 1649 en '50, 1653 en '54, 1657 en '58, 1661 en '62, 1665 en '66 en 1669 en '70. Zijn boekje over het Stapelrecht schijnt niet gedrukt te zijn.

Het HS. is waarschijnlijk een copie van het den Raad aangeboden exemplaar.

In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1578).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

302. *Papier. 19,1 × 25,1. 2 dln. 308 en 24 fol., waarvan ongeveer de helft onbeschreven. XVIIIde eeuw.*

Repertorium van copiëele Ordonnantiën, Instructiën, Placcaaten, Resolutiën, Requesten, Berighten, Uitspraaken, Privilegiën en Octrooyen etc. concernerende de Stads Pondcamer in Groningen.

In deel II een lijst der daarin voorhanden stukken van Mr. H. O. Feith Jr.

Voor het eerst vermeld in den catalogus van 1841.

Deel I in XVIIIde-eeuwschen papieren band, II ongebonden.

---

303. *Papier. 16,3 × 20,8. 100 beschreven fol., benevens talrijke onbeschreven bladen. XVIIIde eeuw (1772).*

Zaken van 't Gild, Water en Stapelrecht, versamelt door de Busheer Muntinghe en door mij (H. F. Sichterman) met het insereren van resolutiën bij mijn tijd doer den Raad geslagen vermeerderd anno 1772.

Wij vinden hier allereerst een copie van het Oldermansboek (fol. 2—16^{verso}, gedr. Feith, Oldermansboek enz. blz. 1—36; fol. 17—17^{verso} onbeschreven), verder de uitspraken van 1520, 1553, 1571 en 1576 (fol. 18—24^{verso}, gedr. t. a. p. blz. 37—54; fol. 25—25^{verso} onbeschreven), de instructie van den Olderman (fol. 31—33, gedr. t. a. p. 54—61; fol. 33^{verso} onbeschreven), eenige eeden (fol. 34—35^{verso}, fol. 36 onbeschreven), en verder een groote serie uitspraken, beslissingen en vonnissen betreffende het stapelrecht uit de jaren 1553 tot 1730, met een korte latere aanteekening van 1770 (fol. 36^{verso}—77^{verso}, waartusschen eenige fol. onbeschreven, fol. 78—81 onbeschreven), den Schuttenbrief van Groningen van 1482, benevens eenige andere nadere bepalingen daaromtrent en andere ordonnantiën, het stapelrecht betreffende, van 1497 tot 1737. Achterin nog een: Directorium, dienende tot naerder observantie van het stapelrecht enz., benevens een: Catalogus in hoc Libro contentorum.

De busheer Muntinghe nam dit ambt sedert 1763 waar en is in 1769 gestorven. Sichterman was olderman van het gildrecht van 1761—1776.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n⁰. 265).

In XVIII^{de}-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

304. *Papier. 16 × 19,8. XXVI en 262 genummerde blz., benevens een aantal ongenummerde onbeschreven fol. Zeer beschadigd HS. XVIII^{de} eeuw.*

Copia van de gehiele Rolle der Coopman ende Cramer Gilde in Groningen.

Pag. I—XIV. Het Register van d'gehiele Rolle etc. Pag. XV—XXVI onbeschreven. Pag. 1—262. De Gilderol der Kramers. Zij bevat stukken van 1362 tot 1707 (blz. 1—253) door dezelfde hand geschreven. Een latere hand voegde nog twee bepalingan van 1708 toe (blz. 253—256), terwijl een derde nog eenige stukken van 1723 in het boek schreef (blz. 257—262). Een vierde hand plaatste achter in het HS. nog eenige bepalingen van 1705—1708, eveneens het Kramergild betreffende.

De origineele gilderol der Kramers berust op het Rijksarchief te Groningen (HSS. 4⁰ n⁰. 41).

Aangekocht in 1845 op de auctie-Tresling (Catal. n⁰. 1940)

In XVIII^{de}-eeuwschen donkerbruin lederen band, waarop vóór en achter het beeld der Gerechtigheid.

---

305. *Papier. 15,7 × 19,6. 119 genummerde, benevens eenige ongenummerde onbeschreven fol. XVIII^{de} eeuw.*

Copie van het Gildeboek der Groningsche Brouwers.

Het HS. bevat den Gildebrief van 1424 (fol. 9—11) en dien van 1436 (fol.

11—13). Daarna volgen de namen van hen, die het gild hebben gewonnen van het jaar 1414 af tot 1699 toe (fol. 14—72verso). Een andere hand zette deze lijst voort tot 1772 (fol. 72verso—84verso, fol. 85—87verso onbeschreven). Daarna volgen weer verordeningen het Brouwersgild betreffende, door de eerste hand geschreven, loopende over de jaren 1546 tot 1698 (fol. 88—119). Dezelfde tweede hand als boven zette deze verordeningen voort tot 1760 (fol. 1—7, fol. 7verso—8verso onbeschreven).

Een ander afschrift van dit Gildeboek berust op het Rijksarchief te Groningen (HS. fol. n°. 205b).

Aangekocht op de auctie-Hesselink 1878 (Catal. n°. 833).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

306. *Papier. 15,6 × 19,3. 134 fol. XVIIIde eeuw (1728).*

Anleydinge tot de Eerste Beginselen der Groninger Regtskunde.

Deze „Anleydinge" (door Paulus Laman) is in 1738 voor het eerst uitgegeven bij den drukker Lucas vas Colenbergh te Groningen.

Dit HS. is in 1728 geschreven door „Everhardus Petrus van der Swaegh, Generaliteyts Monster Commissaris staende ter repartie van Stadt Groningen en Ommelanden." *Deze zal dus geweest zijn een van de „Personen waar toe de Autheur besondere opsigt hadde", voor wie hij het werk had ontworpen. Latere bezitters van het HS. zijn waarschijnlijk de op het schutblad te vinden* H. van der Swaagh en Jan Hieronymus, „Hovenier in Olde Kijkintiat straete." *In April 1894 werd het door den Heer S. M. Smit aan de Bibliotheek geschonken.*

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

307. *Papier. 20 × 25,3. 24 fol., benevens talrijke onbeschreven bladen. XVIIIde eeuw.*

Landrecht des Gerichtes van Selwart, vollenkomelijck ende gantz mit oock die nije constitutie A°. 1596 den 13 Martij ordentlijck bij malkanderen gevoeget ende vervattet . . . A. Sighers, 1630.

Dit Landrecht is uitgegeven in Verh. P. E. I. P. VI, 599 vlg., door Mr. H. O. Feith; de constitutie van 13 Maart 1596 echter niet (vgl. t. a. p. 662). Zie in 't algemeen over dit landrecht: H. O. Feith, Beknopt Gesch. Overzicht van Selwerd (Verh. P. E. I. P. VI, 643) en J. A. Feith, Het Gericht van Selwerd. Diss. Gron. 1885. Albert Sighers was van 1629 tot 1638 en van 1640 tot 1642 Ambtman van het Gericht van Selwerd.

Deze Copie is blijkens een aant. op fol. 24 genomen naar het origineel in klein 12° „met een stijf papieren band agter met bruin leder gebonden", *door Dr. O. G. Veldtman, Rigter.*

Voor het eerst vermeld in den catalogus van 1841.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

308. *Papier. 19,8 × 31,9. 24 fol. XIX^de eeuw (1802).*

Oldambtster Landrecht van 1327 (of 1427). Fol. 2—6. Fol. 1—7 en 8 onbeschreven.

Oldambtster Landrecht van 1471. Fol. 10—17. Fol. 9, 18—24 onbeschreven.

Deze copie of mogelijk reeds het origineel was onvoltooid, maar eindigde met art. 30 van het IIe Boek. Het Oldambtster Landrecht van 1471 is met dat van 1327 uitgegeven door Mr. J. S. G. Koning, doch naar andere HSS., in Verh. P. E. I. P. VI, blz. 75—171.

Het HS. is den 18 Januari 1802 geschreven door Mr. H. J. Arntzenius, zoon van den gelijknamigen Groninger Hoogleeraar, naar een HS., vroeger in het bezit van den Heer H. A. Werumeus en toen van prof. C. C. Paehlig. Het is in 1832 op de auctie-Arntzenius aangekocht (Cat. n°. 1529).

In portefeuille.

---

309. *Papier. 16 × 20,8. 21 fol. XVII^de eeuw.*

Landrecht van het Oldambt en het vijfde deel van Reiderland van 1471.

Hierin is tevens opgenomen het oude Landrecht van 1327. Het is uitgegeven door Mr. J. S. G. Koning in Verh. P. E. I. P. VI, blz. 673 vlg. Dit HS. verschilt aanmerkelijk van den daar gedrukten tekst: het mist sommige daar aanwezige artikelen, maar heeft weer meer andere, die daar ontbreken. Boek II en III zijn hier samengesmolten, terwijl als boek III zou volgen het Landrecht van Hunsingoo, Fivelgoo en Groningen van 1448 (Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.), waarvan evenwel slechts een klein fragment aanwezig is.

In 1832 aangekocht op de auctie-Artzenius (Catal. n°. 1510).

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

310. *Papier. 16 × 20,2. 52 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. XVIII^de eeuw.*

Landrecht van het Oldambt en het vijfde deel van Reiderland van 1471.

In dit HS. is opgenomen het oude Landrecht van 1327, hier steeds Bellingwolder landrecht genoemd. Het is uitgegeven door Mr. J. S. G. Koning in Verh. P. E. I. P. VI, blz. 673 vlg. Dit HS. verschilt aanmerkelijk van den daar gedrukten tekst: bijv. het tweede boek bevat 92 artikels, tegen het gedrukte 67. Dit zal hierdoor te verklaren zijn, dat lezingen uit verschillende handschriften hier zijn samengevoegd.

In 1862 aangekocht op de auctie-Mr. A. J. de Sitter (Catal. n°. 182).

In XVIII^de-eeuwschen perk. band.

---

311. *Papier. 16,2 × 20,3. 110 fol. XVIIde eeuw.*

Westerwolder Landrecht van 1567. Fol. 1—57.

Uitgegeven door Mr. A. Q. van Swinderen in Verh. P. E. I. P. IV², blz. 1 vlg. en daarnaar bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 279 vlg. De Inleiding ontbreekt in dit HS.; overigens komt het met kleine afwijkingen (het heeft 287 artikelen, tegen het gedrukte 285) met het uitgegevene overeen. Van fol. 57 tot 60 volgen nog eenige aanteekeningen omtrent Westerwolde, die geschreven stonden op den perkamenten omslag van het Landrecht, dat toebehoorde aan Edzard Rengers, drost van Westerwolde, en waarnaar dus waarschijnlijk ons handschrift is gecopieerd. Edzard Rengers was de zoon van den kroniekschrijver Johan Rengers en leefde in het begin der 17de eeuw. Fol. 60verso onbeschreven.

Copieën van eenige stukken over Westerwolde.

Fol. 61—64verso. Request van Westerwolde aan Karel V, verzoekende het appel van den Drost op Luitenant en Hoofdmannen te handhaven, met gunstige beschikking van 27 Juni 1545. In een vidimus van Luitenant en Hoofdmannen van 8 Dec. 1597.

Fol. 65—67. Eed van trouw aan de privilegiën van Westerwolde, den 3en November 1556 door den Luitenant Marten van Naerden namens Philips II afgelegd. In een vidimus van Luitenant en Hoofdmannen van 18 Aug. 1562.

Fol. 67—69verso. Dergelijke eed, afgelegd door Aremberg, 13 Mei 1562. Vidimus als boven van denz. datum.

Fol. 70—73verso. Beslissing door Koninklijke commissarissen van een geschil tusschen de erfgenamen van Hans Hessen, drost van Wedde en de ingezetenen van Westerwolde, betreffende de brug en het bruggeld te Wedde, 5 Dec. 1566.

Fol. 74—78verso. Inleiding op het Landrecht van 1567, die bij het bovengenoemde stuk behoort.

Fol. 79—85. Copia uyt den Octroy des Landes Westerwold, 12 Aug. 1538.

Fol. 86—110verso. Register.

In 1783 aangekocht op de auctie-H. A. Werumeus (Catal. HSS. 4° N. N.)

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

312. *Papier. 20,1 × 31,9. 562 pag. XVIIIde eeuw. (1750—1752).*

Copieën van Rekeningen en andere officieele stukken van Rudolf de Mepsche, ontvanger der gemeene middelen in Wedde en Westerwolde. 1750—1752.

Dit boek bevat: Stukken over de aanstelling en verantwoording van de Mepsche (pag. 1—56). De paght van Coevoerden (57—96). De verponding (pag. 97—136). Den 20en, 40en en 80en Penning (pag. 137—176). Uitgave van Tractementen (pag. 177—236). Uitgave van Ordonnantiën (237—296). Uit-

gave op Recipissen etc. etc. (pag. 297—396). De 3 Maandstaten ende Gener. Staten (pag. 397—457). De Missiven uit 's Gravenhage en antwoorden (pag. 458—562).

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.
In XVIII^de-eeuwschen perk. band.

---

313. *Papier. 20,7 × 31,3. 117 fol. XVII^de eeuw.*

Advertissement van Rechten In Saken vande Processen der Omlanden tegens die van Stadt Groningen, Gedaen door d'Heer advocat van Penen.

Fol. 116—117 onbeschreven.

Dit stuk is namens de Ommelanden bij de Staten Generaal ingediend. Het telt 828 punten, is ongedateerd, maar zal waarschijnlijk ongeveer 1640 gesteld moeten worden, toen de moeilijkheden tusschen Stad en Lande zeer ernstig waren geworden.

Voor het eerst in 1841 vermeld
In XVII^de-eeuwschen perkamenten omslag.

---

314. *Papier. 15,2 × 20. 25 fol. XVIII^de eeuw.*

Reglement, voet ende wett waarop de Regeringe van de Ommelanden tusschen d'Eems ende Lauwers voortaan sal worden bestelt enz.

Vastgesteld in 1659.

Aangekocht op de auctie-Mr. J. W. Keiser in 1861 (Catal. n°. 43).
In XVIII^de-eeuwschen papieren band.

---

315. *Papier. 21,5 × 33,3. 479 fol., benevens talrijke onbeschreven ongenummerde bladen en eenige bijbehoorende losse stukken. Geschreven door twee XVII^de-eeuwsche handen (fol. 1—7, 25—345, 385—387, 449—473 door de hand van Cornelis Tiassens; fol. 8—23, 355—380, 389—447 door een andere). XVII^de eeuw (1640—1658 en later), losse stukken XVIII^de eeuw.*

Claveboeck van Redger en Over-Rechten. Uit verscheyden Protocollen, andere boecken en schriften gecolligeert volgens bijvolgende register van mij Johan Tiassens, secretaris en A° 1658 uitgeschreeven van mij uit desselfs boeck. Corn. Tiassens. Fol. 1—380.

Fol. 1. Een lijst der gebruikte bronnen en eenige andere registers. Inliggend copieën van stukken, die men als bijlagen van het Clauboek kan beschouwen. Fol. 361—384 onbeschreven.

Resolutie der Staten van Stad en Lande over het Ommelander Landrecht. 31 Oct. 1601. Fol. 385—387. Door Corn. Tiassens geschreven. Fol. 388 onbeschreven.

Extracta uyt wijlen heeren Doctoris Remberti Ackema... prothocol der Warffs-Ordelen ende Constitutiën. 1595—1637. Fol. 389—436. Fol. 437—440 onbeschreven. Gedeeltelijk gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën en Oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII).

Brief van de Hoofdmannenkamer aan de Staten-Generaal. 15/25 Dec. 1639. Over de rechtsmacht der Warven. Fol. 441—447. Fol. 448 onbeschreven.

Warfs-resolutiën, sententiën en andere Acten, uitgeschreeven van Johan Tiassens Secretaris. A°. 1640. 1595—1654. Blijkbaar als boven door Corn. Tiassens gecopieerd en tot 1654 voortgezet.

Voor zoover de in dit HS. aanwezige stukken niet door Corn. Tiassens zelve zijn gecopieerd, zijn ze toch door hem gecollationeerd (Vgl. aant. op fol. 436^verso^).

Johan Tjassens was een Groninger rechtsgeleerde, die zijn vaderstad in verschillende hooge ambten diende en die in 1670 is overleden. Cornelis Tjassens was waarschijnlijk zijn zoon.

Dit HS. was in den aanvang der 18de eeuw in het bezit van Generaal Hugo van Nieveen, gehuwd met eene van Julsingha. Na diens dood werd het gekocht door Dr. P. Alberthoma, die 3 Oct. 1742 dit HS. collationeerde met het origineel. (Zie de aant. van Alberthoma voorin). Door vererving kwam het in onze eeuw in het bezit van Mr. R. K. Driessen, op wiens auctie in 1832 het door de Academische Bibliotheek werd verworven. (Catal. HSS. fol. 4).

In XVII^de^-eeuwschen perkamenten band.

---

316. *Papier. 21,4 × 32. 116 fol., benevens eenige onbeschreven en ongenummerde bladen. XVII^de^ eeuw (1661).*

Clave-Boeck van Redger en Over-Rechten . . . gecolligeert door Johan Tjassens . . . Uyt deszelven Authentico Exemplari gecopieert door Corn. Tjassens A°. 1658 ende uyt de Copie deeses geexcerpeert door A. Deusingium. Med. doct. et Prof. ord. 1661.

Dit HS. is een copie van het eerste gedeelte (— fol. 380) van het voorafgaande. Door prof. Deusingius (1612—1666) zijn aanteekeningen toegevoegd. Over de beide Tjassensen zie het voorafgaande nummer.

In 1802 aangekocht op de auctie-A. S. Werumeus (Cat. MSS. fol. W.).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

317. *Papier. 20,8 × 33,4. 274 fol. XVIII^de^ eeuw.*

Omlander Clauw-Boeck.

Dit boek loopt over de jaren 1507 tot 1716. Vooraf gaan lijsten van Clauwen van Leermens en omgeving (fol. 1—11), en verdragen van de Goede Mannen die Regtinge te Leermens aan te spreeken hebben (fol. 12).

Eenige stukken betreffende de indijking bij Godlinze en Losdorp volgen (fol. 263—274). Fol. 242—262 onbeschreven.

In 1836 aangekocht op de auctie-Van Eerde (Catal. nº. 6869).
In XVIIIde-eeuwschen perk. band

---

318. *Papier. 20,2 × 31,7. 18 fol. XVIIIde eeuw (1798).*

Deductie en Adstructive Memorie aan de Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks overgegeeven door de Municipaliteit der Ommelanden tusschen de Eems en de Lauwers.

Deze deductie betoogt het recht der Ommelanden op schadevergoeding voor verloren heerlijke rechten. Als bijlage een brief van 20 Oct. 1798, ter begeleiding der Deductie.

In 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen, Secretaris der voorn. Municipaliteit. (Catal. HSS. fol. 28).
In portefeuille.

---

319. *Papier. 20,2 × 32,5. 59 fol. XVIIIde eeuw.*

Copieën van aankomsttitels van verschillende heerlijke rechten in de Ommelanden.

Deze cop. zullen als bewijsstukken gediend hebben bij de in nº. 318 genoemde Deductie. Vooraf gaat een gedr. extract uit de Besluiten van de Eerste Kamer van 23 Oct. 1798, waarbij het voorn. request in handen wordt gesteld van een Commissie. Aan het einde gedrukte stukken: proclamatie van Gecomm. Raden der Ommelanden, waarbij de heerlijkheden Visvliet, Uitwierde, Solwerd, Marsum en Holwierde te koop worden aangeboden, 29 April 1659; van het Comité Revolutionair, houdende afschaffing der heerlijke rechten, 11 April 1795; van hetz. houdende oproeping ter verkiezing van een provinciale vertegenwoordiging, van denzelfden datum.

Evenals het vorige aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen.
In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met wit lederen rug.

---

320. *Papier. 16,5 × 21,3. 14 fol. XVIIde eeuw (1664).*

Gastrecht van Wagenborgen.

Vastgesteld door Burg. en Raad van Groningen 29 Oct. 1664, nadat op 26 Mei daaraan voorafgaande een commissie was benoemd tot herziening.

Origineel exemplaar, get. door den Secretaris Ludolphi. Volgt de „Provisioneele Clauwe en ordre wegens de bedieninge vant Gastrecht", 31 Oct. 1664, geteekend door den Ambtman Phoebus Themmen en door alle Gastrechters. (Fol. 12—12verso). Register, get. door genoemden Ambtman (fol. 13—14verso).

In 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Cat. HSS. quarto nº. 17).
In grauw papieren omslag.

---

321. *Papier. 22 × 33,4. XI en 344 fol. Door verschillende handen geschreven. XVII^de^ en XVIII^de^ eeuw.*

Rechten ende Privilegiën van Delffٹ, Adewerder ende Winsumer Zijlen.

Fol. I—III. Aant. omtrent schot, te Farmsum te betalen, evaluatie van munten enz. Fol. IV—XI onbeschreven.

Fol. 1—23. Copie uit Wierumer Zijllboeck tot den Delfzijlen. Met bijlagen: resolutiën, clauwen, beschrijvingen van kerspels enz., meest uit de 15de eeuw en later.

Fol. 23verso—38verso. Hyr nae volgen die Rechten van den drie Delffzijlen. Met bijlagen. Als boven.

Fol. 39—39verso. Van Slochter Zijlrecht. Als boven.

Fol. 40—46verso. Copia der nijen Zijlvesten brieff to Delffzijlen, op St. Petersdach 1445. Gedr. Geertsema, De Zijlvestenijen, 71 vlg.

Fol. 47—47verso. Cautie, gegeven door Groningen aan de Ommelanden, 14 Febr. 1575. Fol. 48—48verso onbeschreven.

Fol. 49—52. Transfix van een vonnis over de afwatering van Schildwolde, Hellum en Sydebert, des wonsdages nae den Sondach Judica 1412. Gedr. Mon. Gron., 387 vlg.

Fol. 53 - 53verso. Overeenkomst van de Stads-hamrikken met Drenterwolde en het Goorecht over afwateringen bij Groenenberg, 21 Jan. 1332. Gedr. Oorkondenboek van Groningen I, blz. 232 vlg. Fol. 54 – 54verso onbeschreven.

Fol. 55—56. Verklaring der scheppers der drie Delfzijlen over den Olderman der Stadshamrikken, z. d. Fol. 56verso onbeschreven.

Fol. 57—67verso. Waerachtige duetsche Copie wth Damster Buerbreeff der welcke principael in Latijn geschreven is, zondag na octaven van hemelvaart 1327, met transfixen van 1427, 1432 en 1539. Met bijlagen. Vgl. t. a. p. I, blz. 217 vlg.

Fol. 68—73verso. Ampliatie van het contract in Appingedam wegens het Corpus aldaer van Anno 1623 den 3 Martii, gedaen den 23 Julij 1664.

Fol. 74—76verso. Resolutiën van het Schuttenrecht te Appingedam, 15 en 17 Maart 1727. Fol. 77—77verso onbeschreven.

Fol. 78—79verso. Register over Adewerder Zijlrecht. Fol. 80—80verso onbeschreven.

Fol. 81—150verso. Zijlvesten van Aduarderzijl, benevens een reeks van resolutiën der Zijlvestenije. Fol. 122—126, 134—138, 140, 151 en 152 onbeschreven.

Fol. 153. Resolutie over de verkiezing van een schepper in de drie Delfzijlen, 11 Sept. 1657. Fol. 153verso—155verso onbeschreven.

Fol. 156—157. Bladwijzer van Winsumer ende Schaphalster Zijlrechten. Fol. 157verso onbeschreven.

Fol. 158—159verso. Winszumer Zijlvesten Brief. 1332. Vgl. Mon. Gron., 112 vlg. Fol. 160—161verso onbeschreven.

Fol. 161—272verso. Des Zijlrechters Recht ende Brieff van Winsumer Zijlvesten, met talrijke bijlagen, resolutiën enz.

Fol. 273—283^{verso}. Contracten over den verkoop van het Zijlvestschap met de tapperij te Borghorn, 1668 en 1669, en eenige andere stukken betreffende het Vierendeel. 1723 en '24.

Voorin lijsten der voorhanden stukken, waaronder een van de hand van Mr. R. K. Driessen.

Het HS. behoorde, blijkens cop. van zijn hand, in de vorige eeuw aan Mr. P. Alberthoma, van 1750—1751 lid der Hooge Justitiekamer, van wien het door vererving overging op Mr. R. K. Driessen, na wiens dood de Bibliotheek het op zijn auctie in 1832 verwierf (Catal. HSS. fol. 22).

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

332. *Papier. 21,3 × 33,3. 73 fol. XVIII^{de} en XIX^{de} eeuw.*

Copieën van stukken betreffende de Zijlvestenijen in de Ommelanden, enz.

Fol. 1—3^{verso}. Vidimus van een zeendbrief van Loppersum van 21 Oct. 1562, 11 April 1660.

Fol. 4—9^{verso}. Extract ùit het protocol van Winsumer en Schaphalster Zijlen, 1710 en 1711.

Fol. 10—20^{verso}. Extract uit Notulen van Commissie gehouden op den 17 Dec. 1708 in de zaak van kap. Tamminga contra Siddeburen, Helm en Schildwolde; met bijlagen.

Fol. 21—22^{verso}. Extract uit 't accoord van de Eygenerfden van Zijwerder Warf, van Gelkingelant en van de Middel en Suider buurschap, 1509.

Fol. 23—26^{verso}. Zijlregter regt en brief van Winsumer Zijlvest, 1464. Copie van 10 Juni 1751.

Fol. 27—30^{verso}. Remarques, waarom de registers van de contribuanten... niet mede zijn opgegeven.

Fol. 31—34^{verso}. Consideratiën tot 't formeren van een Dyckregten reglement voor . . . Eenrum etc.

Fol. 35—40^{verso}. Plan tot voltooiing aan de . . . Ordres van Z . . Hoogheit (over de rechtspraak in de Ommelanden ± 1750).

Fol. 41—42^{verso}. Lijst der origineele francijne brieven berustende ter secretarie van de drie Delfzijlen, 1301—1664.

Fol. 43—50^{verso}. Delfsijlster fundatiën, bij de H. Justitie Camer geproduceert.

Fol. 51—51^{verso}. Extract uit de Res. van Stad en Lande, 6 Juni 1753.

Fol. 52—56^{verso}. Politieke en militaire charges, ten laste van Stad en Lande.

Fol. 57—61^{verso}. Eenige penteekeningen van Groninger kanalen.

Fol. 62—73^{verso}. Lijst van stukken betreffende de Drie Delfzijlen.

De meeste dezer stukken zijn van de hand van Mr. P. Alberthoma, de overige (fol. 41—42^{verso}, 62—73^{verso}) van die van Mr. R. K. Driessen.

Deze stukken lagen vroeger los in het voorafgaande nummer en zijn dus van gelijke afkomst.

In portefeuille.

---

323. *Papier. 25,2 × 39,7. 119 fol. XVIIIde eeuw.*

Index ofte Repertorium, weegens de Zijlvesten, Acten, Resolutiën, Sen- tentiën, Accoorden ende Contracten, zedert den Jaere 1601 . . . . tot den Jaere 1672 bij het Zijlvest gepassiert . . . Door de Ambtman Phoebus Themmen, als mede Zijllvest des Termunter Zijlls in den jaere 1673.

Dit HS. is een 18de-eeuwsche copie van het origineel, thans berustende op het Rijks-Archief te Groningen, HS. fol. n⁰. 165. Het komt voor het eerst voor in den Catalogus van 1841.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band met opschrift.

---

324. *Papier. 10 × 15,2. 324 fol. XVIde (1588) en XVIIde eeuw (1621).*

Aanteekeningen van Tammo Popkens voornamelijk betreffende de zaken van het Zijlvest der Drie Delfzijlen.

Dat dit HS. door Tammo Popkens is geschreven, blijkt uit de wijze waarop hij zich zelven op menige bladzijde noemt. Hij was in de laatste jaren der XVIde en de eerste der XVIIde, in ieder geval van 1588 tot 1621 Zijlrechter te Merum, later ook Schepper te ten Post. Zijn aanteekeningen betreffen voornamelijk de financieele aangelegenheden van den Merumer Eed, doch de zaken van het geheele Zijlvest der Drie Delfzijlen, waarvan Merum een onderdeel was, worden ook telkens besproken. Aan de rekeningen sluiten zich mededeelingen aan omtrent op de vergaderingen van het Zijlvest behandelde zaken, copieën van uitgevaardigde stukken, van oude Zijlbrieven, opgaven omtrent de clauw van het Zijlrechter- en Schepperambt, en meer andere.

Op fol. 249—267: Copie van den Zijlbrief van het Winsummer Zijlvest. In den jaer 4. Vgl. Mon. Gron., blz. 112 vlg.

Op fol. 1 vindt men de namen Popko Sickens, misschien de vader van Popkens, en Tammo Popkens zelf met het jaartal 1595. Bovendien is er met een andere hand nog 1550 bijgeschreven, waarvan de beteekenis niet duidelijk is, daar wel eenige bijzonderheden omtrent 1540 en volgende jaren voorkomen, maar het geregelde dagverhaal toch eerst met 1588 begint en de bijzonderheden van vroegere jaren blijkbaar bij wijze van inleiding bedoeld zijn.

Fol. 138—148, 168, 225—226, 236—248, 268—276 onbeschreven.

De oorsprong van dit HS. is onbekend. In 1841 wordt het voor het eerst in den Catalogus vermeld.

In XVIde-eeuwschen perk. omslag met lederen riempje.

---

325. *Papier. 14,5 × 18,8. 29 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol. Met roode opschriften. XVIde (fol. 1—28), XVIIde (fol. 28verso) en XIXde eeuw (fol. 29—29verso).*

Copieën van stukken betreffende het Zijlvest der Drie Delfzijlen.

Fol. 1—7verso. Fundatiebrief der drie Delfzijlen, op Sunte Peters dach ad vincula 1445. Gedr. bij Geertsema, De Zijlvestenijen, blz. 71 vlg.

Fol. 7verso. Lijst der landen, die door Loppersummer Wijmers afwateren.

Fol. 8—9verso. Zijlrecht der drie Delfzijlen, ante assumptionem beatae et gloriosae virginis Mariae 1317. Lat. Gedr. Oorkondenb. v. Gron. en Dr., I, blz. 181 vlg.

Fol. 10—13. Inlatingsbrief van het Oosterstadshamrik in het Zijlvest der Drie Delfzijlen, des donderdaghes nae Jubilate 1424. Gedr. Mon. Gron., blz. 271 vlg.

Fol. 13verso—17. Evenzoo van het Westerstadshamrik, up Sunt Martens avont 1434; Gedr. t. a. p. blz. 274 vlg.

Fol. 17—18. Nadere overeenkomst van de Drie Delfzijlen met de beide Stadshamrikken, op Sunte Simon ende Judas avent 1489.

Fol. 18verso—20verso. Inlatingsbrief van Engelbert en Middelbert in genoemd Zijlvest, 1370. Gedr. Oorkondenb. v. Gron. en Dr., I, blz. 416 vlg.

Fol. 21 - 22verso. Nadere overeenkomst der Drie Delfzijlen met Engelbert en Middelbert, des Saterdages na Twalfte dage 1449.

Fol. 22verso—25. Inleidingsbrief van Westeremden in het Zijlvest der Drie Delfzijlen, des maendages voor Sunte Magareten dach virginis 1464.

Fol. 25—26. Hernieuwde Zijlbrief der Acht Zijlvesten, in Sunte Nicolaas avende 1424. Naar dit HS. gedrukt Mon. Gron., blz. 385 vlg.

Fol. 26—26verso. De abt van Wittewierum vergunt die van Woltersum een nieuw stuk van den Katerhals te graven, z. d. Fol. 27—27verso onbeschreven.

Fol. 28—28verso. Indeeling van het Slochter Zijlvest en de Clauwen aldaar.

Fol. 28verso. Eed van de Zijlrechters aldaar.

Fol. 29—29verso. Overeenkomst der beide Stadshamrikken met het Scharmer Zijlvest, op St. Peters avondt ad vincula 1455. Cop. van de hand van Mr. R. K. Driessen.

Het HS. is in 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. 4°, n°. 6. Vgl. Mon. Gron., blz. 385).

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

326. *Papier. 18,9 × 24,2. XIII en 221 fol. XVIIIde eeuw (1751).*

Register van alle soodanige Fundatie Brieven, Costumen, mitsgaders Ordonnantiën en Dispositiën als door de Overste Schepper en Schepperen der drie Delfzijlen, Ingevolge Placcaat op hooge Authorisatie van zijn D. Hoogheit, Door Lieutenant en Hooftmannen . . . 12 Martij 1751 ter Secretarie van de H. Justitie Camer zijn geproduceert, in Copia Authentiq.

Aan de brieven gaan lijsten der gecopieerde stukken vooraf. De copieën zijn tot fol. 103 geverifieerd door den Secretaris Laman, verder nog een enkele door anderen.

In 1841 komt het HS. voor het eerst in den catalogus voor.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band met groene linten.

---

327. *Papier. 20,5 × 31,9. 274 fol. XVII^de eeuw.*

Verzameling van stukken, betreffende het Winsumer en Schaphalster Zijlvest, uit de jaren 1436 tot 1663.

Uitvoerige registers zijn met dezelfde hand toegevoegd. Vooraf gaat een lijst der voorhanden stukken van de hand van Mr. H. O. Feith Jr.

Aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driesen in 1832 (Cat. HSS. fol. 8).

In XVIIde-eeuwschen perkamenten band met katoenen linten.

---

328. *Papier 15,5 × 19,4. 78 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol. Door 2 handen geschreven: fol. 1—51 en 52verso—78. XVIIde eeuw.*

Rechten van Schouwerzijl.

Fol. 1—4. Zijlbrief, ipsa die conceptionis Marie virginis 1458. Gedr. Mon. Gron., blz. 296 vlg.

Fol. 4verso—6verso. Inlatingsbrief van Saaxumhuizen en Nylant in Schouwerzijl, des dages Crispini ende Crispiniani martirum 1521.

Fol. 7. Indeeling van Schouwerzijl.

Fol. 7verso—9verso. Uitspraak betreffende de verdeeling der lasten aldaar 1 April 1492.

Fol. 9verso—10verso. Uitspraak omtrent het onderhoud van den Abelstokstertil, Meydach 1595.

Fol. 11—12verso. Order omtrent het compareeren op waardagen, op dach ad vincula Petri 1596.

Fol. 12verso—13. Order op het invorderen van boeten, op daage vincula Petri 1596.

Fol. 13verso—20. Extracten uit de Resolutiën op de waardagen, 1612—1655.

Fol. 20verso—23verso onbeschreven.

Rechten van het Winsummer Zijlvest.

Fol. 24—42verso. Zijlbrief van 1464. Vgl. Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90 vlg.

Fol. 42verso—43verso. Besluiten betreffende het graven, op Sunte Peters dach ad cathedram (14)62, betreffende landweren, op Bamissen dach (14)66 en betreffende den weg te Doorneweert, op Meydach (14)66.

Fol. 43verso—46. Confoederatiebrief der drie geprivilegieerde Zijlvesten, des dages nae Viti et Modesti 1531. Ned. vert. van het Lat. origineel. Gedr. bij Gleintz, blz. 96 vlg.

Fol. 46—51. Register op het Winsummer Zijlrecht.

Extracten uit de Acten der waardagen van het Aduarder Zijlvest. 22 Oct. 1669—1 Juni 1682. Fol. 52verso—78. Fol. 57—60 onbeschreven.

In deze acta zijn opgenomen verschillende clauwen van het Schepperschap en andere waardigheden, contracten, verordeningen enz.

In 1832 op de auctie-Mr. R. K. Driessen aangekocht (Catal. HSS. 4°, n°. 10).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

329. *Papier. 19,8 × 30,2. 253 beschreven fol., benevens talrijke onbeschreven en ongenummerde bladen. Door 5 handen geschreven, drie XVII^de eeuwsche (fol. 1—176; 177—194; 195—198) en twee XVIII^de eeuwsche (fol. 199—211; 212—253).*

Leermenster Slijtboeck.

Vooraf gaan de clauwen van Leermens en omgeving (fol. 1—5); fol. 6—8 onbeschreven; korte extracten, 1639—1640 (fol. 9); de verdragen van de goede mannen (fol. 10). Het Slijtboeck zelf begint met het jaar 1507 en is met dez. 17de-eeuwsche hand vervolgd tot 1662. Een andere hand schreef tot 1676, een derde tot 1680, een vierde vroeg 18de-eeuwsche tot 1689, een latere, die van J. Sjobbema, voltooide het tot 1731.

In 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. fol. 6).

In XVIII^de-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

330. *Papier. 67 × 101,5. In plano. XVIII^de eeuw (1789).*

De Landen behorende onder de Schepperij van Innersdijk.

Naar de kaart, geteekend den 5 Februari 1789 door A. Meursing, landmeter, gecopieerd en van 1789—1797 herhaaldelijk geexhibeerd.

Wanneer deze kaart in de Bibliotheek is gekomen, blijkt niet. In den Catalogus van 1841 komt zij voor.

In portefeuille.

---

331. *Papier. 8 × 14. 28 fol. XVIII^de eeuw (1790).*

Contract tusschen de landgebruikers van de Schepperij van Innersdijk betreffende de oprichting van twee watermolens.

Copie. Vastgesteld 2 en 3 April 1788; met de veranderingen, daarin 26 Jan. 1790 aangebracht. Onder het contract staan de namen van alle onderteekenaars. Bijgevoegd is de Instructie voor de molenaars, vastgesteld 24 April 1790.

In 1832 aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. octavo n°. 5).

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

332. *Papier. 14,4 × 18,3. XI en 203 fol. Met eenige roode titels. XVII^de eeuw (1604).*

Het Oostfriesche Landrecht van 1515.

Fol. I onbeschreven. Fol. II. Titel en spreuk. Fol. II^verso. Lat. Gedicht van 7 distichen geteekend: I. F. Fol. III—X. Register. Fol. XI. Dat Oistfriessche Landtrecht . . . Fol. 1—3^verso. Voorrede des Grafen Edzard I. Fol. 3^verso. Dat Eerste Boeck van dem Gerichte unde Richters (— fol. 65^verso). Fol. 66. Dat Anderde Boeck. Die eerste unde hogeste Nije dhoem . . . .

(— fol. 99). Fol. 99verso. Incipit Liber Tertius. Vermeldende van gemeinen erffguederen gewunnen . . . (— fol. 145). Incipit liber Quartus. Van voermünderschüp, welcke voermünders wesen moegen . . . (— fol. 188: Libri Iuris Municipalis finis 1604). Fol. 188verso. Penninge Schüldtboeck dat im lantrechte vele mael aengetagen werdt. (— fol. 200verso). Fol. 201. Ein underricht wo bij olden tijden de münte in düsser Graveschüp ganckbaer geholden is wordenn (— fol. 202). Fol. 202verso. Dit is de brede der wunden buten den klederen van 4 st. Fol. 203. Dit is de breete der wünden binnen den klederen van 3 st.

Dit Handschrift is niet het door van Wicht in 1746 uitgegevene (Aurich, Hermann Tapper), noch een der door hem (Vorbericht, S. 196—203) aangehaalde Manuscripten. Het is onmogelijk het in een der klassen in te lijven, waarin Wilhelm Meyer de afschriften van het Oostfriesche Landrecht indeelt (Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate. I. Hannover. I. Göttingen. I, S. 471—482).

Fol. XI: Geschreven im Jair 1604. *In 1861 is het HS. aangekocht op de auctie-Mr. J. W. Keiser (Catal. n°. 92).*

In XVIIde-eeuwschen perk. band

---

333. *Papier. 24,5 × 37,5. 2 dln. 343 en 335 blz. XVIIde eeuw.*

Rochus Hofferus Adr. Fil., Adversaria Iuridica.

Alphabetisch onder hoofden gerangschikt.

Hofferus (1617—na 1672) was burgemeester en raad van Zierikzee. Voorin deze aanteekening: N.B. Dat deze verzameling met de eigen hand van Rochus Hofferus geschreven is, blijkt zo uit zommige Advysen, door hem als Advocaat afgegeven en onderteekend, als mede uit zijne Verzameling van Latijnsche Poëmata en Nederduitsche Gedigten, met zijn eigen hand insgelijks geschreven, en ook onder mij berustende. P. B. 1788. *Vgl. over hem de la Rue, Geletterd Zeeland, blz. 301; en Nagtglas, Levensberichten van Zeeuwen I, blz. 395 vlg.).*

Daaronder: Uit de Auctie van den Heer De Roever Secretaris der Rekenkamer van Zeeland gekogt (*hand van prof. P. Bondam*). *Deze Adriaan Jan de Roever Paulsz. (1738—1788), die een achterkleinzoon was van Rochus Hofferus, was Secretaris van Zierikzee, (misschien later van de Rekenkamer, gelijk Bondam vermeldt. Vgl. Nagtglas, II, blz. 555 vlg.) Benevens:* Uit de auctie van Professor P. Bondam vid. Catal. pag. 215, n°. 36. H. J. Arntzenius 1800. *Uit den boedel van dezen laatste (Catal. n°. 1406) door het Archief te Groningen in 1832 aangekocht en van daar in 1897 naar de Acad. Bibliotheek overgebracht.*

In XVIIIde-eeuwsche perk. banden.

---

334. *Papier. 19,8 × 30,3. 267 blz. XVIIde eeuw.*

Vraagstukken, geschilpunten en beslissingen betreffende civiele en crimineele zaken.

Systematisch geordend. Pag. 1 en 2. Aanteekeningen over diverse zaken. Pag. 213—215. Index. Pag. 216 onbeschreven. Pag. 217—240. Copieën van allerlei stukken betreffende de familie van Julsingha. Pag. 241—242. Aanteekeningen betreffende de familie van Julsingha, loopende over de jaren 1642 tot 1658, geschreven door Johan van Julsingha. Pag. 243—245 onbeschreven. Pag. 246. Aanteekeningen omtrent verschillende soorten van peren. Pag. 247—258. Tables des autheurs inserez par le sieur Naudé dans sa bibliographie politique. Pag. 259—263. Aanteekeningen betreffende de familie van Julsingha, als boven geschreven door Johan van Julsingha, over de jaren 1581 tot 1664.

Dit handschrift behoorde aan en is misschien geschreven door J. Ghimart, wiens naam op den band staat met het jaartal 1645. Op pag. 2 staat de naam: Joh. Christenius, *† 1672, achtereenvolgens hoogleeraar in de rechten te Deventer, Harderwijk en Amsterdam. Later kwam het in handen van Johan van Julsingha die zijn naam over dien van Ghimart heenschreef en die verschillende juridische opmerkingen aan den reeds bestaanden tekst toevoegde en bovendien de bovengenoemde familieaanteekeningen schreef. Van Julsingha was van 1651 tot 1701 in verschillende regeeringsambten te Groningen werkzaam. De latere lotgevallen van het HS. zijn onbekend. In 1897 is het van het Rijks-archief in Groningen overgenomen.*

In XVII^de^-eeuwschen perk. band met groene linten.

---

335. *Papier. 20,5 × 32,6. 907 blz. XVII^de^ en XVIII^de^ eeuw (1695—± 1750).*
Juridisch Formulierboek.

Onder dezen titel zijn hier verzameld talrijke officieele stukken, afkomstig uit bijna alle provinciën der Republiek, betreffende allerlei civiele rechtshandelingen. Zij houden geen nader onderling verband en zijn blijkbaar verzameld als modellen, om in voorkomende gevallen te kunnen dienen. De verzamelaar, die naar het schrift te oordeelen, schijnt te zijn Mr. D. F. J. van Halssema (1736—1784), voegde een inhoudsopgave en een alphabetisch register aan de stukken toe.

Na den dood van van Halssema is het HS. in het bezit van Mr. P. Bondam geraakt en op diens auctie aangekocht door Mr. H. J. Arntzenius (Catal. HSS. fol. n°. 40). In 1832 is het op de auctie van dezen laatste (Catal. n°. 1416) door het Archief in Groningen verworven, vanwaar het in 1897 is overgebracht naar de Acad. Bibliotheek.

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

336. *Papier. 21 × 33,5. 3 deelen, waarvan I afzonderlijk, II en III als één deel gepagineerd zijn. 497 en 778 pag. XVIII^de^ eeuw (na 1772).*

Deel I. **Extracten uit verhandelingen van Bernard Alting**, pag. 1—57, nl.:

De Sententien tusschen Stadt en Lande ergaan (pag. 1), van 't Gorecht of Gorechte van Selwerd (pag. 5), van den Oldampten (pag. 8), Weddes,

Westerwolde, Bellingwolde ende Blijham (pag. 10), Camer van Justitie van de Stadt en Ommelanden (pag. 15), van de Groninger Stapul (pag. 17), van de Brouwerijen tot Groningen (pag. 26), van de Staatsche Vergaderingen (pag. 27), van de Warven (pag. 33), van de Raadt in Groningen (pag. 35), van de Gesworen Gemeente (pag. 40), van de keurboonen (pag. 42), Gildrecht, Cluftmeesters, Bouwmeesters, van Gilden etc. (pag. 44), van de Geregtsbanken in Groningen (pag. 46), van der Stads Middelen en Lasten (pag. 51).

Extracten uit de Resolutiën en Ordonnantie boeken van de Stad, pag. 58—497. Deze extracten loopen over de jaren 1555 tot 1699.

Deel II. **Extracten als boven**, pag. 1—494. Over de jaren 1700 tot 1749.

Deel III. **Extracten als boven**, pag. 495—778. Over de jaren 1750 tot 1772.

Daar alles met dez. hand is geschreven, is dit dus na 1772 geschied, waarschijnlijk door iemand der Regeering van Groningen of een Secretaris, daar natuurlijk niemand anders toegang tot het archief had, mogelijk door den Secretaris mr. J. P. Driessen, die in den tijd leefde; toen dit HS. werd geschreven. In ieder geval was het later in het bezit van zijn zoon den archivaris Mr. R. K. Driessen. In den auctiecatalogus zijner boekerij (1832) komt het echter niet voor, terwijl het in 1833 in den Catalogus der bibliotheek wordt vermeld.

Deel I en II in XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met lederen rug met opschrift, Deel III in cartonnen band.

---

337. *Papier. 20,7 × 32,8. 38 fol. In het begin en het einde zwaar beschadigd en in 't geheel van water doortrokken. XVII^de^ eeuw.*

Bernard Alting, Syndicus ofte Pensionarius.

Het slot ontbreekt. Dit handschrift wijkt zoowel in de volgorde der hoofdstukken als in woordenkeuze hier en daar aanmerkelijk af van Alting's werk: Syndicus ofte Tractaetken over 't ambt van de Syndiicquen, ende Pensionarisen. Door Bernhard Alting, Rechts-geleerde. Tot Groningen, Gedruckt bij Hans Sas . . . . Anno 1645. Daar Alting in de voorrede zegt, dat hij dit „tractaetken in eenige dagen ten papiere (had) gebracht", en dit handschrift, vooral in de laatste helft de sporen van herhaalde omwerking vertoont, zullen wij dus hierin liever een latere omwerking dan een eerste proeve hebben te zien. Alting was van 1632 tot 1644 syndicus van Groningen, in welk laatste jaar hij wegens zijn gedrag werd afgezet; in 1650 werd hij weer in zijn eer hersteld.

Op het Rijksarchief te Groningen onder de rechterlijke archieven gevonden en van daar in 1897 naar de Bibliotheek te Groningen overgebracht.

Zonder band.

---

338. *Papier. 19,2 × 25,5. VIII en 436 pag. XVIIIde eeuw.*
Dictata of Lessen over Hugo de Groot Inleidinge tot de Hollantsche Regtsgeleertheid van den Hoog Geleerden Heere Gerlacus Scheltinga... Professor... te Leyden.

Waarschijnlijk eigenhandig (zie de Voorreden). Scheltinga was van 1738 tot 1765 Hoogleeraar te Leiden.

Dit dictaat is na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met wit lederen rug.

---

339. *Papier. 21,2 × 33,5. 1237 pag. XVIIIde eeuw.*
Aanteekeningen over het Ommelander Landrecht. Pag. 1—913. Pag. 914—916 onbeschreven.
Aanteekeningen over de Instructie van Luitenant en Hoofdmannen. Pag. 917—1181.
Aanteekeningen over de Revijs Ordre in de Sententiën van Luitenant en Hoofdmannen. Pag. 1182—1237.

Van wien deze aant. afkomstig zijn, blijkt niet. In het begin dezer eeuw was het HS. in het bezit van Mr. R. K. Driessen, die enkele opmerkingen er bijvoegde en op wiens auctie (1832) het HS. door de Bibliotheek is aangekocht (Catal. HSS. fol. 21).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band met riempjes.

---

340. *Papier. 15,5 × 19,5. 194 blz. XVIIIde eeuw.*
Formulierboek voor allerlei officieele acten.

Blz. 172—186 onbeschreven, blz. 187—194 Register. Blijkens eenige acten is het boek te Groningen aangelegd.

In 1888 aangekocht uit den boedel van Mr. J. S. G. Koning te Wedde door het Archief in Groningen en vandaar in 1897 naar de Academische Bibliotheek overgebracht.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

341. *Papier. 9,8 × 15,7. 66 fol. XVIIIde eeuw.*
Juridisch Formulierboekje.

Gelijk uit de behandelde onderwerpen blijkt, aangelegd door een Groninger jurist.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa nº. 265).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

342. *Papier. 19,3 × 31,8. 164 beschreven en vele onbeschreven ongenummerde bladzijden. Einde XVIII^de^ of begin XIX^de^ eeuw.*

Losse aanteekeningen betreffende de meest uiteenloopende zaken, maar voornamelijk de regeering enz. van Stad en Lande.

Van wien deze afkomstig zijn, blijkt niet.

In 1897 overgenomen van het Rijk-archief.

In XIX^de^-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

343. *Papier. 21,8 × 34,3. 277 fol. XIX^de^ eeuw.*

Carel Christiaan Paehlig, Dictaten over het Code Napoléon.

Eigenhandig.

Paehlig (1754—1814) was Hoogleeraar in de rechten te Groningen.

Na 1841 is dit HS. in de Bibliotheek opgenomen.

In cartonnen band met lederen rug.

---

344. *Papier. 16,2 × 19,8. 2 vol. 182 en 45, benevens talrijke onbeschreven pag. XIX^de^ eeuw (1836—1837).*

Hendrik Nienhuis, Voorlezingen over het Nederlandsch Wisselrecht.

Geschreven door Hendrik Octavius Feith Jr. jur. stud. te Groningen.

Hendrik Nienhuis (1790—1862) was hoogleeraar in de rechten te Groningen.

Geschenk van Mr. J. A. Feith (1896).

In twee XIX^de^-eeuwsche cartonnen banden.

---

345. *Papier. 16,4 × 21. 231 pag. XIX^de^ eeuw (1830—1838).*

[Hendrik Nienhuis], Voorlezingen over het Nederlandsch Burgerlijk Recht, voornamelijk over erfrecht.

Geschreven door Hendrik Octavius Feith Jr.

De naam van Nienhuis wordt nergens genoemd; daar hij evenwel in Feith's studententijd het Burgerlijk recht doceerde, zijn deze voorlezingen van hem.

Afkomst en band als boven.

---

346. *Papier. 16,8 × 12,7. 172 pag. XIX^de^ eeuw (± 1830—1838).*

[Cornelis Star Numan], Schets van Voorlezingen over het Algemeen Strafrecht in het Koninkrijk der Nederlanden.

Geschreven door Hendrik Octavius Feith Jr.

De naam van Star Numan (1807—1857) wordt nergens genoemd; doch deze gaf in deze jaren te Groningen colleges over strafrecht.

Afkomst als boven.

In XIX^de^-eeuwschen cartonnen band.

---

347. *Papier. 20,4 × 31,7. 2 dln. van 375 en 377 pag. Ongeveer 1700.*
Adelijk Toneel ende Geslachte Boomen der Edelijcke, voortreffelijke ende aensiendelicke heeren Prinsen en Graeven etc.

Dit HS. bevat geslachtslijsten met in kleuren uitgevoerde wapens van de volgende familiën: Oranje-Nassau (dl. I, pag. 1), Abbenbroek (147), Adrichum (161), Amstel (179), Alblas (221), Alkemade (231), Almonde (271), Arkel (287), Asperen (349), Assendelft (357, vervolgd in dl. II), Bakenesse (II, 11), Bekesteijn (19), Berkenrode (24), Berkhout (35), Berk (41), Beveren (73), Blijenburg (165), Beverwijk (183), Blaedegem (209), Beaumont (225), Boetzelaer (295), Booth (315), Boschuysen (355) en Boukhorst (374).

Behalve wat betreft het huis Oranje-Nassau is dus de alphabetische volgorde in acht genomen. Deze beide deelen zijn blijkbaar de eerste van een waarschijnlijk onvoltooid gebleven grooter werk. Dit wordt aannemelijk gemaakt door de omstandigheid, dat in deel II, vooral achterin, vele wapens wel geteekend, maar nog niet gekleurd zijn. Het HS. is geschreven tusschen 1695 en 1702, daar de dood van Mary vermeld wordt, die van Willem III niet.

In 1789 aangekocht op de auctie-Wolthers (Catal. HSS. fol. n°. 8).
In XVIIde-eeuwsche perk. banden.

---

348. *Papier. 21 × 33. 83 fol. XVIde eeuw (1585).*
Arnold Bevergeerne, Kroniek van Munster.

Fol. 1. Autor huius libri est Arnoldus Bevergeerne ut patet ex vita Walr. de Morsa Episc. XLIII . . . (andere 16de-eeuwsche hand). Hier begint een boek geheeten Cronijcke of Catalogus Episcoporum Minegardevordentium. Dat holt in den Staten und dat Leven der Bisscoppen von Minegardevorden nu geheeten Munster. In den sevenhondersten und twe ende seventigesten jaer nach Godes geboert . . . Fol. 77 . . . meer dan vor vijff hondert goltgulden. Door de andere 16de-eeuwsche hand als boven is nog toegevoegd: Anno 1500 in vigilia . . . Eodem anno fuit introductus Ericus Louweborch.

Fol. 77verso—83. Tractaat van den Bisschop van Munster met zijn hoofdstad van 30 Augustus 1558, gevolgd door den eed daarop afgelegd.

Deze bisschopskroniek loopt van 772 tot 1446/7, met een kort vervolg van zes regels tot 1590. Zij is uitgegeven in Matthaeus' Analecta V, 1—116 en in Die Münsterschen Chroniken des Mittelalters hrsg. von Ficker (Die Geschichtsquellen des Bisthums Münster I), 92—155 en 244—288. Matthaeus geeft geen opgave der gebruikte HSS., Ficker kende dit HS. niet (Vgl. t. a. p. XXXV vlg.) Vgl. nog over deze kroniek Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen, II, 85 vlg. en over dit HS. Pertz, Archiv VIII, 590. (De daar nog vermelde Annales rerum Amersfortiarum bevinden zich niet in dit HS.).

Aan het slot het jaartal 1585. *Voorin:* Emtus ex libris Herbel. Praesidis Judicii Tractus Snecani die (oningevuld) Sept. 1819. (*Vgl. Catal. J. F. M. Herbell HSS. fol. n*°. *41*).
In XVIII^de^*-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.*

---

349. *Papier. 18,9 × 27,7. 58 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. XVI*^de^ *eeuw.*

Copieën van stukken betreffende Oost-Friesland.

Fol. 1. Concordaat tusschen graaf Enno III van Oost-Friesland en de Landstenden. Get. door den graaf 29 Sept. en door de Stenden 7 November 1599. Gedrukt [Brenneisen], Ost-Friesische Historie, II, 128 vlg.

Fol. 47. Auricher Lantags abscheidt den 7 Novembris a°. 1599 publicirt.

Fol. 56. Matricul, Designation und vorzeichnis der Ostfrieschen Ritterschafft und adelicher Stamheuser, auch deren itzigen possessorn nhamen und Titule so uf Landtagen zu verschreiben und zu erforderen sein, der Graeff. Canceley uf zu Aurich gehaltenem Landtage am sechsten Novembris Anno 1599 eingelievert.

Achterin een fragment van een XVI^de^-eeuwsch landrecht.

Deze handschriften zijn geschreven achter: Ordentliche warheffte Vorzeichnuss und Beschreibung aller der Röm. Kay. Mayest . . . in denen . . . zwischen . . . Edtzarten Graffen . . . zu Ostfrieszlandt . . . und der Graffschafft Ostfrieszlandt Ritterschafft, Stadt und Landtstend, auch in specie der Stadt Embden . . . von . . . 1587 bisz . . . 1598 . . . angeschwobenen Irrungen . . . fürgangenen Decreta, . . . Embden, Warner Berendts. 1598.

Dit boek, dat vroeger aan de stad Emden toebehoorde, komt voor het eerst in den Catalogus van 1841 voor.

In den origineelen rood marokijnen met goud versierden band, waarop voor en achter het wapen van Emden in goud.

---

350. *Papier. 14,2 × 21,1. 89 fol. Met roode initialen. XVI*^de^ *eeuw.*

Olivier de la Marche's Boek over de hofhouding van Karel den Stoute.

Fol. 1. In desen bouc staet begrepen hoe dat de hertoghe van Bourgognen hem behoort te reglene int onderhouden van zijnen State . . . gelijc dat Messieur Olivier de la Marche wijlen Hoofmeester van Hertoghe Kaerle van Bourgognen etc. overzand in ghescrifte mijnen Heere den Vytailleur van Calais . . . Fol. 89 . . . Also die gestelt ende vulcomen was Int siege van Nuussen in de maand van November Int Jaer MCCCC ende LXXIIII. Olivier de la Marche. (daaronder met een latere XVII^de^-eeuwsche hand:) fust maistre d'hostel et mourut lan XV^c^ et ung, entere a Bruxelle dedans l'eglise de Couwenberch de coste du coeur dedens une chapelle sous une tombe de marbre noer, tant a soffert la Marche. Alting.

Deze Nederlandsche vertaling van „Lestat de la maison du duc Charles de Bourgoingne," die achter de Mémoires van Olivier de la Marche gevonden wordt (uitgeg. 1616 en 1645), is gedrukt door Matthaeus in de Analecta, I, 233 vlg. en wel naar dit HS. (Vgl. t. a. p. blz. 231).

Daar de la Marche (geb. 1422) in 1501 is gestorven, is dus deze vertaling na dien tijd gemaakt.

Het HS. werd in 1619 aan de Bibliotheek geschonken door Joachim Alting, die van 1594 tot zijn dood in 1625 meermalen Burgemeester van Groningen en bovendien in 1616 en '17, 1620 en '21 Curator der Academie was.

In XVIde-eeuwschen bruin lederen omslag.

---

351. *Papier. Van verschillende afmeting. 205 nummers. XVIde tot XIXde eeuw.*

Verzamelde Historische Spot- en andere Gedichten.

A. Losse stukken.

1. Carmen Moronii philosophi ad instar hymni (ut queant laxis) compositum. 1ste regel: Kercken ende cluyssen, Alle godes huyssen. Heftig gedicht van een Katholiek tegen den Beeldenstorm.

2. Copie. Den . . . Heere D. Pieter Hogerbeets . . . Berijmd verhaal van een droom, waarin een goed en een slecht vorst tegenover elkaar worden gesteld. Onderteekend: In amor perseverando. 1ste reg.: Hij brengt water in zee, in Hyberien zout. P. Hogerbeets (1542—1599) was geneesheer te Hoorn.

3. Copie. Een nieu St. Jans liedeken op de wijse: Verhoort o Godt mijn woorde clachtich. Psalm 5. Onder staat: Finis. 1619 omtrent St. Jans dach. 1ste reg.: Den alderheylichsten geboren. Klacht op het onthoofden van Johannes den Dooper, in casu Oldenbarneveld.

4. Alsoo deze 2 eerste scriften als hierna volcht van eenigen tot lasteringe werden geduyt. Onderaan: Collat. a°. 1614 II octobri. 1ste reg.: Door t'geloof in Christo ontfangen wij de salicheyt. Spotdicht op de Remonstranten.

5. Een nieu liedeken op de wijse: o Rat van avontuyren, wilt ghij schier ommeslaen. Onderaan: Collat. $1619\frac{8}{30}$. 1ste reg.: Twee Jaren voor Sestienhondert. Gedicht op de godsdiensttwisten.

6. Cop. Zonder titel. Onderaan: Collatio facta $1620\frac{11}{6}$. 1ste reg.: Waerom is Duc D'Albe geweest. Heftig gedicht op de Leidsche regenten en Maurits.

7. Een Vlaemsch gebray peerken jent gesonden honse broeders tot een present. Onderaan: Collat. a°. $1621\frac{10}{26}$. 1ste reg.: Al es de mensche (heylacie) -- gevallen in temptatie. Het aan Vondel toegeschreven schimpdicht, in eenigszins anderen vorm in de uitgave van Lennep II, 327. Vgl. ook Penon, Vondel's Hekeldichten, 15 en 78. Onderaan staat nog: Stockwaerder, soo lang ghij de sleutels meucht gebruycken, De metselaers haer

leer end' oude wijfs haer huycken, Soo langh men op en af can comen met een kist, Duyct s'heeren strengh placcaet voor prijselicke list.

8. Op de jonxte Hollantse transformatie. 1ste reg.: Gommer en Armijn te hov'. Gedicht van Vondel, ed. van Lennep, II, 567.

9. Wie heeft het lant eerst in roere gestelt. Bernevelt. Navolging van het onder nº. 10 te vinden gedicht van Vondel.

10. Gespreck op het Graf van wijlen den Heere Joan van Oldenbarnevelt. Vreemdelingh. Wie luystren om de vraag eens vreemdelings te hooren. Kerckgalm. Ooren. Gedicht van Vondel in zijn oudste redactie. Van L. II, 316. Onderaan: Heer Ian van Oldenbarnevelt. Anagramma. Bewaarden Hollant in eeren. Rode.

11. Epigramme. 1ste reg.: Trois hommes des *(sic)* basse naissance. Schimpdicht op Mazarin, d'Emery, superintendant des finances, en den abbé de la Rivière.

12. Epigramme à son Eminence. 1ste reg.: Grand Cardinal qui commandez. Schimpdicht op Mazarin. Daarop volgt weer het onder 11 vermelde.

13. Heyl-wensch aende Deuchd-Lievende Joffru Sara Maire op haerer Jarich-dach wesende Den 25: october 1643. Get.: Gun vree Oyt stee. I. V. H. 1ste reg.: Als ick, O waerde Maecht! mijn pen bestond te setten.

14. Op de Afbeelding van den Heere Hugo de Groot. Get.: J. Zeeus. 1ste reg.: Mijn pen bestont De Groot eerbiedig af te maelen. Zie Ged. van Zeeus, blz. 360.

15. Op de Doot van Zijn Hoogheit (nam. Willem II). 3 ged. beginnende: 1. Hier Rust d'onrust van Amsterdam. 2. Doe Charon eerst Prins Willem sag. 3. Trots te spreeken, stede dwingen. Het eerste Ned. Keurdigten, I, 59, het laatste I, 58.

16. Copie van een Wissel. Februarij 1746. Get.: Louis. Toon. Philippeaux. Die d'Endosseering schreeff. 1ste regel: Op sigt aan Toonder sult gij Brussel overgeven. — Copie van een Contra wissel. Maart 1746. Get.: De Tyt. Toon. Hemelwraak. Tot Heyl van Land en Stede. 1ste regel: Op zigt aan Toonder, doe 't Verraad zijn Loon Erlangen. Beide op de overgave van Brussel in 1746.

17. Dit is 't, waarom hij spreekt als Hoofd der Predikanten. Schimpdicht op een predikant. 18de eeuw.

18. Verzameling korte rijmpjes, te Amsterdam in de 17de eeuw aangeplakt of verspreid. Begin: Hollandt gewonnen, Vranckrijck verlooren, off geen Coninck geboren. 18de eeuw.

19. Hier ist der Welt-lauf. 1ste regel; Redlichkeit ist aus der Welt gereiset, und aufrichtigkeit. Proza. 18de eeuw.

20. Aan den Dichter van de Eygenbaat. Get. 1804. 1ste regel: O, Snoode Huichelaar, Past uw den Twist te stoken.

21. Vooruit te Loopen is niet Goed. 19de eeuw.

22. Die Vrijheid, die Vrijheid, Baart droefheid, geen Blijheid. Spotdicht uit den Franschen tijd.

23. Uittreksel uit Eene leerrede welke Een uit Ments verdreven Catholieke Geestelijke In een vlek niet ver van Ments over de vrijheid en gelijkheid gehouden heeft op Goeden Vrijdag des jaars 1793.

24. Nieuw Vrijheids Lied op de wijs Vrijheid, Blijheid, Lust van 't Leven. 1ste reg.: Vrijheid noem ik lust van 't leven. Schimpdicht uit den Franschen tijd.

25. Deux Henry immolez à nos Braves ayeux. 6 regelig versje, ter waarschuwing van Lodewijk XVI.

26. Dit Land is door Oranje, wel eer tot magt geraakt. — Raadgeving. 1ste reg.: Verheft veel meer de Helde deugden. Spotdichten op Frankrijk en de Patriotten. 1792 of '93.

27. Dit is het beeltenis van een Heer. Schimpdicht op Willem V. In dorso het adres: de Heer Michiel Bruyning . . .

28. Graffschrift op de Heer Anthony van Hanswijk, Scheepen en Raad der stad 's Bosch. 1ste reg.: Hier leyt begraven Hansewijk. 18de eeuw.

29. Aen de edele achtbaere Heere ende die van de gherechte der Stadt Leyden. Get. Holle beecken soeckt gront. 1ste reg.: Waeren de griecken oyt verlieft op haer thooneelen. 17de eeuw. Verzoek om verlof voor een tooneelvoorstelling.

30. Stoute schelmen, landverraders; einde: Lezer kunt gij een naem ontdekken. Als acrostichon gelezen geeft het gedicht den naam Santheuvels. Schimpdicht op de Engelschgezinde Oranjeklanten. Patriottentijd.

31. Nog leeft den Patriot. 1ste reg.: Al poogt men door geweld het vrije Volk te drukken. Vloekzang. 1787—1795.

32. Aan Kees Neef. 1ste reg.: Wel Kees Neef wat is dit, al weer op 't nieu aan 't schelden. Schimpdicht op Leidsche regenten wier namen aan den voet vermeld staan. Op den achterkant: Bul voor Kees Neef. 1ste reg.: Wel Kees Neef! hoe staat dit uw aan? Derg. als 't vorige. Patriottentijd.

33. Op het stuk schilderij, vertonende het Oordeel, hangende op de Kamer van de E. E. Agtb. Heeren Burgermeesteren der Stad Leyden, seer konstig afgemaalt door den voornamen Schilder Lukas van Leyden. 1ste reg.: Dit 's konst van Lukas hand, de wereld waagd er van. Zonder politieke kleur. 18de eeuw. Op den achterkant: de 2 laatste coupletten van het vers: Aan Kees Neef (nº. 32), get. Correctionis Ergo.

34. Le Roy Stanislas, qui abdiquera, sera reconnu Roy de Pologne . . . Overzicht der bepalingen van den vrede van Weenen van 1735.

35. Aanmoediging aan de Burgers van Nederland. 1ste reg.: Gij burgers van ons Nederland. Oproeping om Willem IV tot Stadhouder te verheffen.

36. Als adam jacob afgeslooft . . . Get.: Finis coronat opus. Spotdicht, waarschijnlijk op Nijmeegsche burgemeesters. 18de eeuw. Op den achterkant: Hier ligt een wangedrocht, weleer in 's menschen schijn.

37. Bede. Rechtvaardig Opper-Heer! gedugt en gunstrijk God. Van een uit ambt en goed verstooten patriot. — Afscheid van mijn Vaderland. Get.

Gerrit Paape. 1ste reg.: Vaar wel mijn Vaderland! Ik zie u nimmer weêr. P. is de bekende patriotsche pamfletschrijver, die in 1787 moest uitwijken. — Op den Nieuwen Eed. 1ste reg.: Zoo lang den Souverain naar billijkheid en regt. 1787. — Op een Oranje Strik gevonden in het Kerke-zakje van den Apothekar en Diaken Aldenhoven in de Amstelkerk te Amsterdam. 1ste reg.: Oranje is hoog geschat en thans van meerder waarde. Spotdicht op de overdreven Oranjeliefde. 1787—1795. — Tegenwoordige Staat van Nederland. 1ste reg.: 't Verraad tot 's Lands bederf volbragt. Patriotsch. 1787—1795.

38. De Groote Misslag. 1ste reg.: Toen Neerlands staetshulk dreygde op Vrankrijks kust te stranden. — Het ongelukkig sterfgeval. 1ste reg.: Hier rust de Vrijheid, die een Reex van hondert jaer. — De Groote Graftombe. 1ste reg.: Hier legt de Vrijheidt, 't leeven aff. Ironische stukjes uit den Franschen tijd.

39. Dubbelzinnig Schimp-Digt op dezen Staat. A°. 1672. 1ste reg.: Een wisse Ondergang voor 't Land. Zie Ned. Keurdigten, I, 499.

40. Op Juffr. Claesge van der Burgh, die een beeter portuer cunde crygen. Get.: Elk sijn waerom. 1ste reg.: Veele jongens vrijde Claesgen. 17de eeuw.

41. Dez. hand als 40. Echts inwijingh ter bruyloft van Sr. Salomon van Schie ende Juff. Clasyna van der Burgh . . . 1676. Get. J. de Pooett. 1ste reg.: De medestanders, dan de veld' en krijghsbanier.

42. Een Troostelick Inval van Henr. Ruyl aen het graf doe Sijn dochter Maria Ruyl begraven wierde in de nieuwe kerk den 10 Jul. 1679. 1ste reg.: Daer rust in hoop het vlees van mijn Maria Ruyl. — Lijck en Troostdicht over de doodt van Maria Ruyl . . . 1ste reg.: Een gansch ellendig ding is aller menschen leven. — Strijdt tusschen vlees en geest over het afsterven van mijn dochter Maria Ruyl. 1ste reg.: het vleesch spreeckt: Ach ramp op ramp! die soo mijn siel beroeren.

43. O! Stuurman van het Hollandts schip. Tegen de hooge politiek van Willem III. Met een andere hand is bovenaan bijgevoegd: 1680 februarij.

44. Aen sijne Brittanische Majesteyt Koningh William de III op het ontijdig afsterven van . . . Maria, van onsterffelijke gedagtenis. Get.: Droste. 1ste reg.: De droeffheydt heeft haar tijd, Selffs helden mogen treuren. Waarschijnlijk van den bekenden Coenraed Droste.

45. De prins heeft Nederlands vloot aan Engeland verkogt. Schimpdicht op Willem V en den 4den Eng. oorlog.

46. De Maagd van Nederland klaagende bij het Praal-graf van . . . . Michiel de Ruiter . . . 1ste reg.: Heu Pietas, Heu Prisca Fides. Kloekmoedig strijder voor mijn vrijen Waterstaf. Op den 4den Eng. oorlog.

47. Op de doot van William den derden... 1ste reg.: Oude Priesters, Meuyters, Fielen. Schimpdicht van een Staatsgezind Amsterdammer. Ned. Keurd., I, 244.

48. Origineel van n°. 47.

49. Ghij segt en het is wel, ghij verlaet het schip. Schimpdicht op den Raadpensionaris Fagel. — De drayspil van den staet. Lofdicht op Jan de Witt. Ned. Keurd., I, 481.

50. Op, op, jou krijters, jou bende van Fagel. Schimpdicht op den genoemden Raadpensionaris. Ned. Keurdigten, I, 182.

50a. Ander exemplaar.

51. Lofreeden ter eere van den maaker van Haec Libertatis Ergo off het brandmerck van de Stadhouderlijcke regeeringh. 1ste reg.: Die princen in het hert en koninghs kroon durft schenden. Vgl. het gedicht Ned. Keurdigten, I, 264.

52. Sielssuchtjnge. Get.: Pleuntje van Guilick. 1ste reg.: Och mijn siele wilt doch ontwaken.

53. Op de slaep. Get.: Pleuntje van Guilick. 1ste reg.: De mens die legt hem te neer.

54. Dits 't Beelt waarin Natuur op 't schoonst heeft willen proncken. Lofdicht op een geleerde. 17de eeuw.

55. De Vergadering der Staaten van Holland, gemaakt A°. 1724. 1ste reg.: Zij komen bij paaren. Zie Ned. Keurdigten, 2de vervolg, blz. 27.

56. Toen Barnevelt de weegschael hieldt. Zie Ned. Keurd., 2de verv., blz. 154, waar het den titel draagt: Concordantiae temporum, get. P. L. 1722.

57. Wet en Raet vergadert binnen Middelburg in Zeelant. 1ste reg.: Voor eerst mijn heren van 't Buffet. Over de onlusten van 1704.

58. Procuratie. 1ste reg.: Ten jaare des Gewelts Seventien Hondert vier. — Extract uyt de Notulen van Weth. en Raedt der Stadt Middelburgh den 21 Juny 1704. 1ste reg.: De Heeren van 't Buffet, die geven in bedencken. — Requeste Aen den Hoogen Raade in Hollandt. 1ste reg.: Verthoont Respectueus Pieternella Brake. Alles over de bovengen. onlusten van 1704.

59. Ter lijkstatie van joffrouwe Margareta Vettekeuken, huisvrouwe van den heere Abraham de Back. Get. Corn. van Arckel. 1ste reg.: Daar draagt men 't sterfelijke deel. 18de eeuw.

60. Koddig Schuit-praatje. Get.: H. Bruno. 1ste reg.: Nu laast als jk gevaaren quam. Aardigheid op den naam Voorschooten. 18de eeuw.

61. Ik heb mijn levens loop vervult. Godsdienstige overpeinzing over den dood. 17de eeuw.

62. Waarschouwing ten goede. Get.: Uit jonste begrepen in de Vergadering van de Lavendelbloem. 1ste reg.: Gij schraapt, gij scheert, gij velt, gij woekert, rooft en ruit. Waarschijnlijk tegen een regent gericht. 18de eeuw.

63. Bruylofts liet met een tsamenspraacke. Stemme Courante La Bare. 1ste reg.: Bruydegom spreekt. Het leven van een Kluysenaer 17de eeuw.

64. Op een Drie guldens Vrouwe beeld in haar boek. 1ste reg.: Daar was onlangs twist gereezen. 18de eeuw. Ned. Keurd., I, 224.

65. Copia. Een Patriot siende den brand in 't Gouden Hoofdt spreekt: Wat mag 't vervloekte Oranjezaal. 1787—1795.

66. De spreekmanier is oud, 'k wilse niet voor nieuw verkoopen. Vers op Frans Changuion, Weesmeester te Essequebo, die van grove afpersing wordt beschuldigd. 18de eeuw.

67. Den nieuwen Adel. 1ste reg.: Ick singh van ros, van toem en Zadel. Bespotting van de groote weelde. 17de eeuw.

68. Gevonden in 't Sakje in de Klooster Kerk den 27e Februarij 1746. 1ste reg.: Wij gaan te grond door het rukkeloos gebied. Scherp tegen het beleid der Statenregeering.

69. Janu. 1754. Een klagend Lid (So 't schijnt) van de Leydsche gemeinte. Get.: arat ille Deo. 1ste reg.: De Leydsche Kerk moet nog in duygen.

70. Troost Brief aan Hendrik van Damme, gezonden den 18e van Slagtmand 1724. 1ste reg.: Wij koomen met het hoofd, dat afgepijnt door druk.

71. Epigramme sur les Emigrants, 21 may .722. 1ste reg.: Je voudrois bien savoir, pourquoi certaines gens. 18de eeuw.

72. Belijdenis van een Patriot. 1ste reg.: Ik die mijn waarde ken vervloek de slavernij.

73. De snoode Teepken, een Groote Doelenist. — Extempore. Grafschrift voor Christiaen Teepken, een der opperhoofde van 't muytsch Rot Bekent onder de naam doelisten. 1ste reg.: Hier rot 't stinkend aas, van hem die buyte Reeden. ± 1750.

74. Onder de 8 Burgers van Haarlem, die van wegens de Burgerije waren gedeputeerd naar Zijn Doorl. Hoogheid en . . . worde geconduiseert naar de Voorpoorte . . . en naderhand zijn ontslagen, waaren er drie met Namen: Barend Vlieg, Wessel Backer, Abraham Roose. Waarop een Rijmer de volgende vaersjes heeft gemaakt. 1ste reg.: O Vlieg, onnosele Vlieg, wat deed gij bij de Torren . . .; O Backer afgezant van ik en weet niet wat . . . Een Roos nu Rood, nu bleek, nu flauw . . . Tijd van Willem IV.

75. Johannes aan Mark. 1ste reg.: 't Humeur van Mark is aangenaam. — Ds. van der Walle. 1ste reg.: Neef David onze Kaager Knegt. 18de eeuw.

76. Aen den Heere . . . 1ste reg.: Hoe can den hemel nog dit galgen aes gedoogen. 17de eeuw.

77. Nieuw uitgevonde Wiskonst om Karper te vangen. Ziet op 't vissen van den Heer Bogaart, procureur voor de resp. Hoven van Justitie in Holland en mede participant in de Brouwerije van de drie Kruyssen in 's Hage. 1ste reg.: Liefhebbers die op Vischlust afgeregt. 18de eeuw.

78. Burgers door u waarde hand. Schimpdicht op den raadp. Jakob Gilles e. a. en hun wanbeheer tijdens den Oostenrijkschen Successieoorlog.

79. De gehoonde Batavier. Get.: Vrank en Vrij. 1ste reg.: Verwaende Britten, die Geen andre wet wilt Eeren. Schimpdicht op de aanmatigingen der Engelschen ter zee. 18de eeuw.

80. Ter Gedagtenis van den Heere Philips van der Ghieze etc. overleden den 2den Februarij 1757. 1ste reg.: Toen van der Ghiezen door Twee Kankers opgegeten.

81. l'Election d'un Prince Eveque de Liege se fit le 20 Avril 1763. Mr. le Comte d'Oultremont fut elu par 31, le Prince Clement de Saxe par 19 suffrages. Reponse. Parodie. 1ste reg.: Qui que tu sois, Rimeur, dont te Coupable . . . orgueil. -- Vers d'un Enragé. 1ste reg.: C'est en vain d'Oultrement, que seduit par l'orgueil.

82. Portrait van den berugten Engelsen Rust-verstoerenden Patriot Wilkes, in 't Jaar 1769 gemaakt . . . Epigramma. 1ste reg.: Quis homo hic jacet.

83. De Oude Vries. Onderaan: 1779. 1ste reg.: Wat jammerklagt, Helaes! wat moedeloos gerucht! Opwekking om krachtig tegen Engeland op te treden.

84. In de 's Gravenhaegsche Courant van den 7 December 1787. Aan den Ex-Pensionaris van Dordrecht en zijne Vloekgenooten door een Minnares van de Oude Constitutie. 1ste reg.: Klinkt thans het Blij Hoezee, Weer vrij Langs Neerlands Straaten. Als acrostichon gelezen geeft het: Kornelis Gijselaar (pensionaris van Dordrecht).

85. Extrait de la Gazette d'Anvers. April 1818. Vieux Noel de l'an 1617. Extrait d'un vieux manuscrit à moitié Rongé des Rats. Air: Tous les bourgeois de Chatres etc. Get.: honni soit qui mal y pense. 1ste reg.: Alors qu'en Galilée. Satirisch vers.

86. Zoo kompt de goude zon naar duystre vlagen. Vertroosting.

87. Copij van een Vaers gemaakt door eenen Krankzinnige in 't Dolhuis van 's Graavenhage. Heyl en Zegenwensch in Het Nieuwe jaar aan de . . . Regenten en Regentinnen . . . 1734. 1ste reg.: Wat is dit jaar weer vaardig weggevlooden. Get. Cornelia Holst.

88. Weg Hoeks en Kabeljaauws, weg Rome en bitt're Geuzen. Hage Saterdag 14 Juni 1806. Opwekking tot eensgezindheid.

89. Antwoort op het miserabel Pasquil van den Muyse-Bruyer. 1ste reg.: Och! arme digters-geest; uyt 't Muyse Nest gekropen. — Op 't selfde subject. 1ste reg. De muysen waaren eens gewoon hier te regeren. 17de eeuw.

90. Patria Pax, Proceres, Praetor, Concordia, Cives, Salus. Toast. 18de eeuw.

91. Weerklanck. 1ste reg.: Uw Sangster zij bij mij, in allerhanden tijden. Ter eere van Ter Smitten te Amsterdam. Patriottentijd.

92. Sinspeeling op ses sinnebeeldige vigueren der natemelde deugden. 1ste reg.: De Liefde is een zaak, die men niet af kan maalen. In margine met potlood de namen der bedoelde personen, als deugden voorgesteld. Patriottentijd.

93. Duplicaat van het vorige met beschrijving der Zinnebeeldige figuren.

94. Siet toe Maet. 17de-eeuwsch schimpdicht. Ned. Keurd., I, 87.

95. Een man seer Vroom, in schijn hoorde onlangs Nieuland preeken. Schimpdicht op een schijnheilig man. 18de eeuw.

96. Mijn Broeders Laat ons 't saam met eerbied nederbuygen. Verheerlijking van een Stadsbestuur. 18de eeuw.

97. Prophetie van het Delphische Orakel of Rouwklage over het Vaderland. Vervat in eene Zinspeelinge op de Naamen der Burgemeesteren der stad Leiden. Verkozen den 10 November 1747. 1ste reg.: De Raad van Krijgsgod Mars, in vreede-schijn, zal gronden.

98. Zeedelijke Gedachten over de Rampspoedige Verneedering der Burgerlijke Vrijheijd in de Vereenigde Nederlanden. Los titelblad. 18de eeuw.

99. De Vrije Willige Giftte in den Jaare (1747). 1ste reg.: Gaa heen en strije met vrugt voor 't lieve Vaderland. — Op het Beeltenis van Nic. Lod. Grave van Zinzendorf, Aardts Bisschop der Herrenhutters. Get.: Adriaan van Ommering Jacobszoon. Amsterdam. 21 Dec. 1750. 1ste reg.: Een Wolf in 't Schapenvel, een Loose huygelaar. — Epigramme de Monsr. de Voltaire sur Mons. Guiliaume van Haren. 1ste reg.: Demosthène en Conseil et Pindare au Parnasse. — Allégorie sur Bergen-op-Zoom. 1ste reg.: Au pieds d'une Beauté cruelle. — Op een Woekeraar van Rotterdam. Get. Extempore. Te Middelburg bij Cornelis Jacobsen. 1ste reg.: Een tijd van Nood nabij, en 't kooren weg te zenden. — Klugtige Invallen. Get. Amsterdam. Voor de Aardigheydt. 1ste reg.: In Nederland, verkeert in Roomen. Spotvers op Six, Corver, Sautijn en Van de Poll, de Burgemeesters van Amsterdam, in 1748 door Willem IV afgezet. — Welkomst Groet van eenige Boeren aan een Predikant op hun Dorp beroepen. 1ste reg.: Gezeegend zij de schuit, de lijn en ook het paard. — Op het zinnebeeld van Amphion. Get.: Sub promissa fide silentii. 1ste reg.: Zou 't Zoet Accoord ons niet het hert aan d'ooren kluistren.

100. Den Eersten Willem Ley de band van Eendragt vast. Spotdicht op de vijf Willems, vooral op Willem V.

101. Vleeshouwer gij klaagt t' onregt dat. A. 1748. Invoer van bedorven vleesch.

102. Hetzelfde als 100, doch met een Antwoord. 1ste reg.: Ik beken 't is mogelijk niet veel goed.

103. Klink-dicht ter eeren van den Berugten Schrijver van de Twee Stukjes, Genaamd de Eere Gods . . . a°. 1751. Get.: Jan Regt uit. 1ste reg.: Een prulleschrijver, lomp en plomp, gelijk een Beest.

104. Vaarsje Getrokken uyt zeeker Boekje Genaamd Voorlopig Berigt van Mr. Everhard Herman Putman, Burgemeester der stad Deventer . . . a°. 1787. 1ste reg.: Wat baat dan nu dat Reformeeren.

105. Remy, Gij zegt: ik ga. 17$\frac{2}{20}$82. Gedicht op den predikant Remy, die van Breda naar den Haag was beroepen.

106. Aanspraak aan de God van Nederland op den s(?). 1ste reg.: Gij Opper Majesteyt! drie eenig Opperwezen. Klacht over de verdrukking der Patriotten. 1787—1795. — Dankzegging door Ds. Nuys van Klinkenberg. A°. 1788. 1ste reg.: Wij danken U, o God, in 't bijzonder over uwe weldaaden.

107. Voor den Armen. 1ste reg.: Thans houd g'op Nieuw weer bedestonden. Stomme Honden. — Antwoord. Aan de Armen. 1ste reg.: Nu houd ge op Nieuw weer Beedestonden, Duizend Monden. Spotdicht op de angst der Prinsgezinden bij de nadering van Dumouriez, met antwoord van een tegenstander.

108. Denk ik aan U, mijn Vaderland. Get.: Vaderlander. Verzuchting en tevens bemoediging bij de verdrukking der Patriotten. 1787—1795.

109. Toen Holland sag de onthoofde Barneveld. Aangeplakt geweest voor 't Hoff in 's Hage 1781. Spotdicht op Brunswijk.

110. Politicque Reflectie. 1ste reg.: Zoo Pit bedrieger is, is hij zelvs meest bedrogen. — Staatkundige verwondering. 1ste reg.: Wel Pit kost Gij het Hof nog niet. — Waarschouwing. 1ste reg.: Die alles wil ten besten geven. — Meer gelijk als Eigen of Staatkundige overeenstemmingen . . . getrokken uit de Engelsche Nieuwspapieren . . . 1ste reg.: Pit was weleer de steun des Volks van Groot Brittanje.

111. Op de Herstellinge van den Heere Raad Fiscaal H. van Weesel. Get.: Pro Patria Salute. 1ste reg.: Van Weesel het verderf en vijand van den Staat. Tijd van de gouvernante Anna.

112. Menen. De Stad spreekt. Ik ben dan d' eersteling van 't heimelijk verdrag. Spotdicht op het Barrière tractaat, aan de Barrière-steden in den mond gelegd.

113. Cop. van het vorige.

114. Op den Agtsten Maart 1796. Aan mijn Vaderland. 1ste reg.: O Vaderlant! de vlammen loeyen. Verzuchting van een Prinsgezinde op den verjaardag van Willem V.

115. 1810. 1ste reg.: Het is nu Vijftien jaar geleden. Tegen de Franschen.

116. Extemporees. Get.: Chast. Gecopieert naar een Copie berustende bij den Heer J. van Meteren. 8 sterk patriotsche gedichtjes.

117. Mémoire Presenté par Mr. le Chevalier York le 21 Février 1777. Over de hulp, van West-Indië uit, aan Amerika geschonken.

118. Lang desen weg heeft Barnevelt verworven. Patriotsch.

119. Casper Fagel, Is de Nagel. Ned. Keurd., I, 181. — Antwoord van Casper Fagel. 1ste reg.: Wat schelt me dat ick overlad' het schip. — Le Triple Alliantie. 1ste reg.: De Grooten heer en Grooten heer. Ned. Keurd., I, 369. — Vrage. 1ste reg.: Orange gaf den staat van Hollant 't middagmaal. — Antwoord. 1ste reg.: Was Holland bij de Prins of hij bij haar ten eeten? Ned. Keurd., I, 178. — Aan de wand in een herberg geschreven. 1ste reg.: De Seven Vrije Landen. Ned. Keurd., I, 185. — Te Land is Vedder Generael. Ned. Keurd., I, 233. Alles tijd van Willem III.

120. Op, op, nu gij krijters en benden van Fagel. (Zie boven n°. 50). — Twee Willems hebben 't lant voor het verderven. — Haagsche wijn voor de Raatpensionaris van Hollandt G. F(agel). 1ste reg.: O Stuurman van het

Hollandts schip. Ned. Keurd., I, 180. — Fagel, Fagel! Wacht u voor Jan Hagel. Ned. Keurd., I, 180. — Vijflingh. 1ste reg.: Euroop, is 't anders waar, wert van Iupijn bedrogen. Zie Ned. Keurd., I, 178.

121. Samenspraack Tusschen Samuel Coster en Coenraad de Koussetaster over de Hollantsche maagt. 1672. 1ste reg.: Coenr. Is dit heer Samuel 's lants ongerepte maagt? Zie Ned. Keurd., I, 179. — Pain et Vin was een Lantverrader, darom stierf hij de hongerdoot. — O goeden duc d'Alv'. Alles 1672. — Op 't slaan der Vlooten. 1690. 1ste reg.: De vloot dan, die voorheen en Britsche en Fransche vloten. Ned. Keurd., I, 233.

122. Oratie ter eere van Zijn Doorlugtige Hoogheit Prins Willem den Derden. 1ste reg.: Hoort Borgeren en boeren, maer voornamelijk Soldaten. Ned. Keurd., I, 172. — Ik Willem de Derde bij der Gratie geboren uit Nassouwschen bloet, de beste van de natie. 1ste reg.: Doe weten, dat over een korten tijt met groote acclamatie. Ned. Keurd., I, 174. — Op het verkiezen van Zijn Hoogheit tot Capitein Generael. 1ste reg.: Nogh Fransch nog Engelschman, nog Oostenrijk, nog Spanje. Ned. Keurd., I, 101. — Op de Zeeuwsche Munt. 1ste reg.: Luctor et emergo is weer de munt der Zeeuwen. Ned. Keurd., I, 226. — Caspar Fagel Is de nagel. (Zie boven 119). — Wat scheelt mij, dat ik overlade het schip. (Zie boven 119). — De Zeven vrije Landen. Alles tijd van Willem III.

123. Grafschrift (met potlood bijgeschreven:) op Je. van Zanen. 1ste reg.: Hier legt het stinkend Romp van hem, die al zijn dagen. 18de eeuw.

124. Grafschrift. (Op denz.). 1ste reg.: Hier rust, so hij rusten kan. 18de eeuw.

125. Groninger Toverlantaaren. Fraye Kerjoos o zoo mooy, zoo mooy. 1ste reg.: Kijke maar rek uyt, daar heje de Lynrekker Borgemeter. In margine staan de namen der bedoelde personen. 18de eeuw.

126. Beyersche Paternoster door de elendige Beyersse gemeente geaddresseert aan haren Keurvorst te Frankfort. 1ste reg.: Keurvorst gij zijt onzen Heer. ± 1740.

127. Gelukkig Land, daar 't Reght gaat recht. 19de eeuw.

128. Politiken Litanye. 1ste reg.: O Heer die toekoomt adoratie. 18de eeuw.

129. Een varsche saus op de oubakke Engelsche Venesoen in Hollandt opgedischt. Get.: Dat Schode die nicht. 1ste reg.: Hoe durft dat Loevesteynsche Dier. Scherp gedicht van een prinsgezinde. 18de eeuw.

130. Seeven lofdigten gemaekt op den Heer W. H(ogerwaard), Predikant geweest zijnde op Batavia, nu Heer van Waverveen. 1ste reg.: Verraed is aengenaem, maer nimmer den verrader. — Waverveen beklaeg uw staat. — Wat is hij meerder waard als aen een galg te hangen. — La Lause wild g' een spel verdeelen. — Dit is een dienstknegt van den Boosen. — Dit is hij die Gods wil, om Godswil heeft geleert. — Hij die geen nagel had om 't kale gat te schraapen. 18de eeuw. Ned. Keurd., 6de vervolg., 49 vlg.

131. Waarsschouwing aan alle Burgers en Ingesetenen. 1ste reg.: O Hollands Burgerij gij zijt bedroogen. — Verdedigt schrift van Enige gecommiteerde uyt de staadtspersonen, over het voorgaande. 1ste reg.: Zijn wij geen braven helden. Scherp tegen de Statenregeering. Tijd van de Witt.

132. Op de Afbeeldsels van Arminius en Episcopius, ophangende in de nieuwe Senaatkamer der Leydsche Academie. 1ste reg.: Den vromen Bischop en den schranderen Armijn. — Klinkdigt. 1ste reg.: Hoe bloost het aangezicht van Gommer dus van spijt. 18de eeuw.

133. Politiek Raadsel. 1ste reg.: Het oog en hart vol fraudulentie. Scherp gedicht op een gehaat staatsman. 18de eeuw.

134. Origineel van nº. 133.

135 Een Nieuw Lied. Op de vois: te Vlissingen legt' er een jacht gereed . . . tot Antwoord aan den Schrijver of Herdrukker van zeeker Schimpdigt, dat meer als over de hondert jaaren door een Beul is uitgegeven, onder den Titul van Haec Libertatis ergo of . . . 1ste reg.: d'Ondankbaarheit voeid *(sic)* Beulen hart. Zie boven nº. 51.

136. Epitre d'une jeune veuve a Monsieur van Haaren. 1ste reg.: Peut etre le public va rire. Omstreeks den vrede van Aken, 1748.

137. Reponce d'un officier Suisse aux vers precedens. 1ste reg.: Veuve dont le charmant langage. — Vers attribués à Mr. de Voltaire pour Mr. van Haaren. 1ste reg.: Demosthène en Conseil et Pindare au Parnasse.

138. Op den Lofdigter van den Heer van Haren, I. D. Tay. 1ste reg.: Den haagsen Gallius op 't spoordigt afgeregt.

139. Eer-zang voor Het Doorlugtig Stigt Utrecht. 1ste reg.: Doorlugtig Stigt, ik zal uw lof ten Hemel heffen. Over de gebeurtenissen van 1748.

140. Nederlands toestant ontdeckt en voorgedragen aan alle welmeenende Nederlanders. 1ste reg.: Brussel heeft dan moeten bukken voor de Franschen, ach wat stucken. Gedat.: Rotterdam den 7 Maart 1746. — Aanmoediging aan de Burgers van Nederland. 1ste reg.: Waakt op gij Burgers van Nederland. Aansporing om Willem IV tot Stadhouder uit te roepen. Vgl. boven nº. 35. — February 1746. Op het kwakkelweer. 1ste reg.: Met kwakkelweer bederft het kooren. — Antwoord van den President aan de Heer van Twickel op sijn affscheyds audientie. 1ste reg.: Wij weeten dat gij bent seer wijs.

141. Neerlands toestand. Cop. van het eerste ged. onder nº. 140.

142. Lofzang op de Vreede door Vrankrijk, Groot-Brittanniën en haar Hoog Mog.: den 18 October 1748 . . . te Aken geteekent. 1ste reg.: Scheen Neerlands nood op 't hoogst te zijn gekomen.

143. Samenspraak tussen Jaap en Kees, over de tegenwoordige toestant van Nederland. 1ste reg.: Kees. De drommel Jaap wat mag 't wesen. Get.: 't Kan niet anders weesen. Over den ongelukkigen toestand des lands tijdens den Oostenr. successieoorlog en de wenschelijkheid een Stadhouder te benoemen. ± 1747.

144. Adieu d'un françois aux indignes Bataves amis de cette détestable Nation. 1ste reg.: A vous gros marchands de fromages. Tijd der Bat. Republ.

145. Neerlands Geessel, Mensche moorder. Als acrostichon gelezen geeft het gedicht den naam Napoleon.

146. Op de Generaal de Winter. 1ste reg.: Ziet men de Winter steeds (met recht) aan alle kant.

147. Toen Willem regeerde die snoode schavuit. Ironisch vers op de zegeningen der Bataafsche vrijheid.

148. Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap of de Dood. 1ste reg.: Vrijheid. Kon ik recht uw Lof bezingen. Verzen op de Vrijheid, de Gelijkheid, de Broederschap en den Dood.

149. Tot eere van Frankrijk 1783. Gemaakt door de Hr. Boudewijnszen. 1ste reg.: Zoude ik, daar Nederland het heuchlijkst tijdstip viert. Verheerlijking van het bondgenootschap met Frankrijk.

150. Afscheid der Fransche Broederen aan de Hollandsche Meisjes. 1ste reg.: 'k Breng u mijn laatste groet, o Hollandsche Vriendinnen. — Welkomstgroet van de Duitschers aan de Hollandsche Meisjes. 1ste reg.: Bedroefde Meisjes, ach! wat doed u traanen stroomen. 1813.

151. Wilt gij een zee van woelingen. Slaat op Nederland. Fransche tijd.

152. De tegenwoordige toestand van Nederland. 1794. 1ste reg.: De Redelijkheid vertrok van Neerlands kust.

153. 1796. Afscheid aan alle Municipaalen en Vrijheids-boomen. 1ste reg.: Die van een grooten hoop voor altoos afscheid neemt.

154. De Smulbuik. Le ventre van Berenger vrij gevolgd. 1ste reg.: Gij, die me uw belang betrouwdet. 19de eeuw.

155. Waakt Burgers nacht en dag, maar seght eens tegen wie. Spotdicht op Huydecoper, Hudde en Boreel. ± 1690.

B. Geordende Verzameling.

Deze verzameling, bij elkaar gebonden, behoort blijkens een voorhanden „Register der Stukken in dit Deel", ook bij elkaar. Zij is na 1758 bijeengebracht (zie n°. 79). Het is zeer te betreuren, dat meer dan de helft van de collectie ontbreekt. Wij missen thans n°. 1, 9—13, 17, 21, 26, 31—37, 41, 47—52, 57—60, 73, 76, 77, 80, 82, 84—101. Al de hier verzamelde stukken zijn met dezelfde hand geschreven.

2. Extract uyt het Register der Resolutiën van Hunne Hoog Moogende. Mercurij 26 Sept. 1742.

3. Missive van den Heere Prince van Orange en Nassau den 10 Oct. 1742 (aan de Staten-Generaal), fragment, benevens een fragment van een gelijken brief van 7 Oct. 1742.

4. Extract uyt het Resolutie Boek der E. M. H. Staaten van Vriesland 28 Sept. 1742. Alles over het benoemen van Willem IV tot een hooge militaire betrekking.

5. Op de Afbeeldsels van Jacobus Arminius en Simon Episcopius, Nieuwlijks opgehangen in den Nieuwe Senaatkamer der Leydse academie. 1ste reg.: Den vroome Bisschop en den schrandere Armijn. Zie boven n°. 132. — Klink-Dight. 1ste reg.: Hoe bloost het aangesigt van Gommer dus van spijt. Zie mede aldaar.

6. Uytmuntende Aanspraak gedaan bij het overgeven van de generaale Petitie van 1747 aan haar Hoog Mog. door een Roemwaardig Mede Lid van onze Vereen. Provintiën (Van Haren).

7. Waarschouwing aan den Hollandsen Leeuw. 1ste reg.: Waak, waak op! Tuyn Leeuw waak te Water en te Land. Tijd van den Oostenr. Successieoorlog.

8. Mars vigila. 1ste reg.: Moenia Tornaci, dum Gallicus obsidet Hostis. Uit denz. tijd.

14. Op 't Roemrugte Veers van den Heer Postmeester Ian Hudde Dedel, sijnde een pastorale Melody gesongen op het Staatelijk Bruylofts Feest van zijn dogter. 1ste reg.: o Laffe vleyer, Prinsen haater. Midden 18de eeuw. — Toegift. 1ste reg.: Dit zij dan Dedel u een lesje. — Casus positie. 1ste reg.: Gesien op Helicon een vers van Hudde Dedel. — Antwoord. 1ste reg.: Een Dwingeland voor dees dwong Dedel op 't kussen.

15. Ander op de voijs: te Vlissingen legt een jagt. 1ste reg.: Het land is vrij, en vrijgemaakt. — Anders. 1ste reg.: Wie moet d'ondankbaarheid van Dedel niet trompetten. — Op de afbeeldingh van D. H. Gillis van den Bempden, Burgermeester. 1ste reg.: Dit is 't Beeltenis van een Heer die in voorlede Dagen.

16. Antwoords-brief van de Prins van Oranje wegens Zijn Hoogh. verheffing tot de Stadhouderlijke waardigheid door zijn Hoog E. geschreven aan den Graaf van Bentink.

18. Aanspraak gedaan van den voorgem. Graaf van Bentink bij het presenteeren van zijn hoogheid als Stadhouder der geunieerde provintien aan de Ed. Mog. Raden van State.

19. De Wensch der inboorlingen van Holland. Klinkdicht. 1ste reg.: Doen 't alvoorziende ooge aan Neerlands heil gedagt. Tijd van Willem IV.

20. Doleantie of Beklag aan Zijne Doorlugt. Hoogheid den Prince van Oranje als meede aan alle Hoog Edele Regenten onzes waarde Vaderlands. 1ste reg.: Het Staatsbestier van Hollands dierbaar hooft. Get.: S. V. Bellen. — Toegift. 1ste reg.: De minste munt in Hollands Tuyn een duyt. Tijd van Willem IV.

22. Aan de Manhafte en Dappere Schutterij nevens een Compagnie Vrijwilligers, die in de wapenen geweest zijn tot stuyting der plondering binnen Amsterdam. Klink-Digt. Gedat.: Haarlem 11 July 1748. 1ste reg.: Ontaarde Dolle Schaar, gij Bastaard Batavieren. — Op de twee lantarens van de Heer T. H. 1ste reg.: Hoe twee Lantarens aan 't huys van overvloed. Slaat op het pachtersoproer.

23. Op de Heeren Joan Agges Scholten van Aschat, Carel Lynslager,

Nicolaas Muylman en Matheus Boendermaker, thans fungerende Scheepenen. 1ste reg.: Zoo ziet Jan Agges nu in 't End zijn Hoop vervullen. — Aan Jan Romans Collecteur van 't gemaal in plaats van de Milden. 1ste reg.: Gij hebt met u gemaal zo lang aan 't hof gemaald. Tijd van Willem IV.

24. Aan de Eertijds Heerschende maar nu raasende Pachters. Klink dight. 1ste reg.: Gevloekte Pesten, nu dus eindelijk geweest. — Op een Woekeraar van Rotterdam. 1ste reg.: Een tijd van Noot na bij en 't kooren weg te senden.

25. Ter Gedachtenis van de vernietigde Pachten en verjaagde Pachters op den 25 Julij 1748 als zijnde eertijds de Dagh der verpagtinge. 1ste reg.: Zoo blixemt Iupiter als oppervorst der Gooden.

27. Doelezangh. Gedat.: den 9 van Oogstmaand 1749. Vincitur vis virtute. 1ste reg.: Hoe heft 't oud gevaart.

28. Aan de Gecommitteerde op de Doelen vergadert. Klinkdigt. 1ste reg.: Manhafte zuilen! die gedachtig Eedt en plight. — Vrolijke Dapperheid. 1ste reg.: Wijk Roome, Wijk Carthaag, met al uw waapen Helden.

29. Keerdigt op 't Nevens staande. 1ste reg.: Veragte Hoofden! die, niet houdende Eed of pligt. — Op 't Roudragen over 't afsterven van Z. D. H. 1ste reg.: Weg Schouburgh, weg nu met u speelen.

30. Eerste Verjaaring van 't Bijeenkomen der Amsterdamsche Burgeren in de Kolveniers Doelen op den 9 Augustus 1748. 1ste reg.: Gunt ons o groote God dien grooten Dag te vieren.

38. Vervolgh op de Gedichten van de Heer Jan Hudde Dedel. 1ste reg.: Komt hier gij Hollands volk, aanziet alhier de streeken (vgl. boven n°. 14). — Wie moet d' ondankbaarheid van Dedel niet Trompetten. — Maar Dedel, wat haalt gij uw op den hals. — Om geplaatst te worden onder 't Portrait van J. H. Dedel. 1ste reg.: Dit is Dedel, die door los gedigt. — Een Ander. 1ste reg.: Laat Dedel zwetsen op de Witt. — Franse Dedel, Oranje Haater. — Een lied op de wijze: onder de Linden groen. 1ste reg.: Hef blijde Toonen aan. — Een slang en adderen gebroedsel. — Ziet Burgers, ziet zulk een vaar hebt gij daar zitten. — Het vers van J. H. Dedel ter Eere van de Burgerm. C. de Witt kortelijk beantwoord. 1ste reg.: Hoe fraay en onbeschroomt, o Burgerheer Jan Dedel. — Gravschrift op J. H. Dedel. 1ste reg.: Berijd uw tot de straf. Tijd van Willem IV.

39. Grafschrift voor den . . . Heer . . . Mr. Jan Sautijn . . . Burg. en Raad der stad Amsterdam . . . overleden binnen Amsterdam den 21 May 1750. 1ste reg.: Deez' zerk dekt 't koud Gebeent eens Trouwe Burger Heer.

40. Troost aan Mevrouwe de Gemalinne van . . . Mr. Jan Sautijn. 1ste reg.: Ontstel u niet Mevrouw, dat uwe Egtgenoot. — Gij die in schijn van Regt den Burger onderdrukt (evenzoo op Sautijn). — Grafschrift voor den oproermaker en Doelist Jan Visser, overleden door schrik over 't gevangen Neemen van Martini. 1ste reg.: Wanneer Een Doel en galg genoot van een vervloekt gespuys. — Anders. 1ste reg.: Wanneer 't Loon naar werk genaakt.

42. Op de verkiezing van Abraham Boddens tot Schepen der stad Amsterdam. 1ste reg.: Men zag nu dertig jaar geleden. — Op de verkiezing van Jan Agges Scholten tot bewinthebber der O. I. Comp. 1ste reg.: Zo Agges Scholten, zo, alweer een Nieuwe Trap. 1750.

43. Ter verkiesinge van den E. A. Heer Jasper Bolten tot Scheepen der Stad Amsterdam. 1 Feb. 1751. Klink-digt. 1ste reg.: Triomph, mijn Zang-godin! de wijsheid word geagt. Get.: I. C. L. — Keer-Digt aan I. C. L. 1ste reg.: Treur, Treur mijn Zang-godin, geen wijsheid werd geacht.

44. Op de aanstelling van Zijn Ezelheyd Jasper Bolten ijzerkooper tot Scheepen der Stad Amsterdam. 1ste reg.: Hoe zou men van een man die 't schrapen is gewoon.

45. Keer-Dicht op 't Klink-Dicht ter verkiezinge van den onedele Heer Jasper Bolten . . . 1ste reg.: Wat Ramp mijn Zang-Godin! de wijsheid werd veragt. — Op de zelve. 1ste reg.: Zal Jasper Bolten ook 't Capitool betreden. — Anders. 1ste reg.: Door een Professors gunst voor Jasje, wijlt elk Leed is. — Op de droevige en onverwagte Tijding wegens het Afsterven van den Vader des Vaderlands Wilhelm den 4den. 1ste reg.: Was 't niet genoeg, dat zig de Waereldstad ontroerde. — Aen Abr. Titsingh. 1ste reg.: Gij zijt een Abraham, maer een, die zoo veel scheelt.

46. Rust-Vaarsen tot een Gedenkteken aan de . . . verkiezing van . . . Mr. Egbert de Vrij Temminck . . . tot Burgermeester te Amsterdam. Den 1sten Februari 1749. 1ste reg.: Een Akeligen Beer, staande op zijn agter Pooten. — De Vrije Temminck koomt verdienstig zegenpraalen. Get.: Titsingh Amsterdammer. Te Amsterdam bij Ioannes Dalemans. 1749.

53. Fabel van Juno met de Pauw en deszelfs Uytlegging. 1ste reg.: De trotse Pauw verwaand en moedig op haar Veeren. Slaat op een der in 1748 afgezette regenten te Amsterdam.

54. De Blijde Hoop en Vrolijke Verwagting der Nederlanderen Nabij haare vervulling A°. 1753. 1ste reg.: In 't land der Belgen, daer, omtrent voor vijfthalf jaeren. Lofdicht op de gouvernante Anna, die te Amsterdam vele der in 1748 afgezette regenten weer op het kussen bracht.

55. Op de Nederlaeg van den alles aenvliegenden Wolf bijna verplettert door een aanzienelijke Berg. 1ste reg.; Een kleyne Wolf, Dog groot van moed. Op een twist van den apotheker de Wolf en Dr. Paulus van den Berg. — Aen den kragteloosen Wolf Apotheker. 1ste reg.: Rampzalig Wolfje! Kleyne Dwerg.

56. Klaegdicht op den overwonnen Wolf. 1ste reg.: Heldhaftig Vegter! hoe wat 's dit? Schiet gij te kort.

61. Op Jasper Bolten, Een gewesene Schepen in de Doelistische Rechtbank der stad Amsterdam. $17^{30}_{1}53$. 1ste reg.: Zijn vader was in een gemeene burgerstaet.

62. Op een Makelaer. $17^{12}_{2}53$. 1ste reg.: Een makelaer in hout, bekent door zijn hoereeren. Op een zekeren Floris Bontekoning.

63. Aan Mr. Mattijs Straelman onder den naem van Musophilus. 17$\frac{16}{2}$53. 1ste reg.: Heer Musophil! daer gaet uw groote heylson duyken. Hij was in 1748 schepen te Amsterdam.

64. Op het Overlijden van Hendrik ter Smitten den 16 Februarij 1753. 1ste reg.: Ter Smitten is nu doot. Deze was in 1746 Schepen, in 1751 Burgemeester te Amsterdam.

65. Op het overlijden van dezelven. 1ste reg.: Daer vliegt de snode ziel een's Burgermeesters heen.

66. Aen de doot bij het overlijden van Hendrik ter Smitten. 1ste reg.: Vaer voort zoo mag're doot, dat 's treffelijk gedaen.

67. Op 't Overlijden van H. ter Smitten. 17$\frac{20}{2}$53. 1ste reg.: De Vrijheid wás in vroeger dagen.

68. Grafschrift voor H. ter Smitten. 17$\frac{20}{2}$53. 1ste reg.: Hier onder deze zerk, daer legt een Doeliaen. — Anders. 1ste reg.: Hier legt ter Smitten met veel agtbaerheid begraven.

69. Letterkrans, gevlogten om het hooft van . . . Willem de Vijfde, op zijn . . . verjaerdag . . . 8 Maert 1753. Get.: Casper van Egten. Te Amsterdam bij Ph. Dorewaert. 1ste reg.: Wie volgt van Vondel na in rijmklank en in tael.

70. Aen den Dichter Caspar van Echten (op het vorige gedicht). 1ste reg.: Gij volgt van Vondel na in rijmtrant en in tael.

71. Apollo's bevel aen den Rijmelaer Casparus van Egten. Get.: B. V. D. V. I. 1ste reg.: Hoe durft gij, vunsch poëet, met digten ons verstooren.

72. Aen den onbekenden maker van het tegendicht op het gedicht of Letterkrans . . . door Casper van Egten. Get.: B. V. D. V. I. 1ste reg.: Gij wilt van Egtens rijmen doemen.

74. Lijst van 't Capitaal, 't welk de Impost Meesters in de bisondere steeden van Holland van 's Lands weegen is goed gedaan, wegens geleede schaade door Plundering in 't jaar 1748 voorgevallen. Dit bedroeg *f* 314,072—7—14.

75. Fabel van den Os. 1ste reg.: Twee Ezels van hun werk. Predikantentwist.

78. Eeren Palm voor hun WelEdele Achtbaarh. ds. D. H. Burgerm. der Stad Amsterdam, over 't aanstellen van . . . Petrus Curtenius tot Hoogleeraar in de H. Godgeleerdheid. 1ste reg.: Nu klimt der vaderen Lof tot boven 's Hemels boogen. 1754.

79. Ter Eeren van de Manhafte Burgerij welke op de zaal van de Colveniers Doelen hunnen Capitijn . . . Anthonij Johan de Huybert op den 7 Feb. 1758 geluk wenschen. 1ste reg.: Manhafte Burgerij, die, nu tien jaar geleden.

81. Buyk-Pijntje van Mr. M . . . s S . . . n benevens de Nieuw-Modische Courdag-verzooper. 1ste reg.: Verdient Musophilus, de Renegaat geen Lof. Bedoeld is Matthijs Straalman. Zie boven n°. 63.

83. De Nieuw-Modische Courdag-Voorlooper. 1ste reg.: Hans Michel dagt, hij deed zijn zaaken wonder wel. Get.: Anti-musophilus.

De geheele collectie is afkomstig van Prof. W. A. Enschedé en door dezen omstreeks 1880 aan de Universiteits-Bibliotheek geschonken.

In portefeuille.

---

352. *Papier. 21,3 × 32,5. LII en 609 pag., benevens tal van onbeschreven fol. Door 4 handen geschreven (pag. 1—96; 97—152, 241—264, 421—534, 560—564; 153—212, 265—332, 394—421, 535—560, 581—609; 213—240, 333—394, 565—580). XVIIde eeuw, met aant. in margine van een latere XVIIde-eeuwsche hand.*

Everhard van Reyd, Historie der Nederlantscher Oorlogen.

Pag. I—XXXIX Register. Pag. XXXX—LII onbeschreven. Pag. 1. Voorrede. Te beclagen isset, dat onder soveele ervarene Luyden ... Pag. 5. ... die de saken selfs hebben helpen verhandelen (met latere XVIIde-eeuwsche hand in margine: Dat eerste boek. Zie v. Reyd, pag. 1). D'oorsaken van de eerste beroerten . . . Pag. 567. . . . ende d'Eertzhertog Albert hielt hem woort. Pag. 568—580 onbeschreven. Daartusschen liggen losse bladen; op pag. 1 hiervan: Dit moet geinsereert worden fol. 579 van A tot B. Prints Morits kreeg allerley tijding . . . (aan het einde) die groote Gemeenten in Brabant ende Vlaenderen stroyende. Fol. 581. Uit die groote nederlaege ten beyden sijden . . . Fol. 609 . . . met 10 vanen Ruter, maer 't misluckte. Aan 't slot eenige fragmenten van het register.

Het HS. bevat volledig alle XVIII boeken van het werk van van Reyd.

De oorsprong er van is onbekend. Of het datgene is, dat door Willem Lodewijk bij testament aan van Reyd's neven Johannes en Frederik van den Sande ter uitgave werd ter hand gesteld (zie Extract ausz weyland des wolg. Hern Wilhelm Ludwichs... testamentlicher disposition; vóór de uitgaven), is niet uit te maken. Eerst in den Catalogus van 1841 wordt het vermeld.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

353. *Papier. 12 × 32,5. 4 dln. De fol. zijn ongenummerd. XVIIde en XVIIIde eeuw (1636—1705).*

Officieele extracten uit de Resolutiën der Staten Generaal, verbonden en toegelicht door copieën van andere stukken, als Commissiën en Instructiën door hen uitgevaardigd, Requesten, aan hen gericht, Rapporten, aan hen aangeboden, Verslagen van ambassades en conferentiën, Adviezen van den Raad van State en van anderen, Staten der geldmiddelen en van het leger, Brieven van gezanten in den vreemde, Missiven van vreemde potentaten en van anderen, Contracten en Verdragen aan hen overgelegd, Sententiën,

Reglementen, Extracten uit de Resolutiën van de Gewesten, enz., waarvan eenige gedrukt.

Dl. I. 1606—1639. Dl. II. 1660—1669. Dl. III. 1670—1686. Dl. IV. 1687—1705.

Vanwaar deze deelen afkomstig zijn, blijkt niet.
In XVIIIde-eeuwsche cartonnen banden met perk. rug.

---

354. *Papier. 21,5 × 33,1. 5 dln. De fol. zijn ongenummerd. XVIIde eeuw (1675—1696).*

Petitiën van Oorlog voor de jaren 1675, 1676, 1687, 1695 en 1697.

Ingedeeld: Dl. I. 1675. Dl. II. 1676. Dl. III. 1687. Dl. IV. 1695. Dl. V. 1697.

De oorsprong van deze stukken is onbekend.
In XVIIde-eeuwsche perk. banden met groen zijden linten.

---

355. *Papier. 20,3 × 31,3. De fol. zijn ongenummerd. XVIIIde eeuw (1718—1749).*

Copieën van Resolutiën, Memoriën, Missiven, Rapporten enz., uit de eerste helft der 18de eeuw, voornamelijk betreffende de zaak van den Thesaurier-Generaal der Unie Jacob Hop (1725).

In een band bevattende gedrukte staatsstukken uit het laatst der 17de en de eerste helft der 18de eeuw.

De oorsprong van dit deel is onbekend.
In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

356. *Papier. 19,5 × 31,7. De fol. zijn ongenummerd XVIIIde eeuw (1725).*

Consideratiën op het rapport van de Heeren Commissarissen van den Raad.

Betreffende de zaak van den Thesaurier Generaal Jacob Hop (1725).

In een band bevattende gedrukte stukken, afkomstig van den Raad van State van 1693—1771.

De afkomst van dit deel is onbekend.
In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

357. *Papier. 21,3 × 33,3. De fol. zijn ongenummerd. XVIIIde eeuw (1763—1785).*

Extracten uit de Resolutiën der Staten Generaal en van die van Holland, Missiven aan hen gericht enz., betreffende de zaak van den Kerkeraad te ter Neuzen (1763), verschillende zaken, de Admiraliteiten betreffende, als quaestiën over convoyen en licenten, de veiligheid ter zee, de voorboden van den 4den Engelschen oorlog, de moeilijkheden met Engeland, verder over de munt en enkele militaire aangelegenheden.

Onder gedrukte stukken, afkomstig van den Raad van State en de Staten Generaal van 1749—1789.

De afkomst van dit HS. is onbekend.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

358. *Papier. 21 × 33,1. 138 fol., waaronder talrijke onbeschreven. Van 2 handen (fol. 1—28; 29—138). XVIIIde eeuw.*

Extracten uit de Staatkundige geschriften van Simon van Slingelandt.

Fol. 1. Korte inhoud van een Discours over de Regeeringe van de Vereenigde Nederlanden en van de Hooge Collegiën in dezelve, in het breede ingestelt door D'Heer Simon van Slingelandt ... Fol. 2. Poincten waar van in dit werk wordt gehandelt ... Fol. 7. Discours over de defecten in de jegenwoordige Constitutie van de regeeringe van de Staat der Vereenigde Nederlanden en over de middelen van redres (Staatk. Geschr. I, 171). Fol. 17. [Historische verhandeling van het gesag over de Militie van den Staat der Vereenigde Nederlanden]. Titel ontbr. (Staatk. Geschr. IV, 1). Fol. 62. Discours over de Constitutie der Vergadering van de Ho: Mo: H. Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden en over de Materie ende Forme van hare deliberatiën, opgestelt door S. van S. (Staatk. Geschr. II, 125). Fol. 93. Verhandelinge van de instelling, instructiën ende Ambt van den Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden (Staatk. Geschr. III, 1). Fol. 114. Discours over het redres van de saken van de Admiraliteyt (Staatk. Geschr. IV, 287). Fol. 121. Verhandeling van de oude regering van Holland onder de Graven ende van de verandering daar in gevallen sedert de troublen (Staatk. Geschr. I, 1).

De oorsprong van het HS. is onbekend. Eerst in den Catalogus van 1833 wordt het gevonden.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

359. *Papier. 21 × 33,5. 173 fol., waarvan de meeste gedrukte stukken bevatten. XVIIIde eeuw (1795—1797).*

Copieën van officieele stukken:

Fol. 27—28. Meyer en Blauw aan het Comité de Salut public, 19 April 1795.

Fol. 29. De magistraat van Maastricht aan Meyer en Blauw, 1 Juni 1795.

Fol. 30—34. Dez. aan het bestuur van het arrondissement Maastricht, 26 Mei 1795.

Fol. 35—46. Verdrag van den Haag, 16 Mei 1795, met de geheime en afzonderlijke artikelen.

Fol. 47—58, 75—78, 111—115, 127—139, 146—160, 167—174. Extracten uit de Resolutiën der Staten Generaal. 28 (inliggend een request van de Magistraat van St. Anna ter Muiden van 24 Mei 1795), 29, 30, 31 Mei, 2,

3, 5, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 24, 26, 29 Juni, 7 Juli (met een missive van Daendels van 6 Juli) 1795.

Fol. 59—60. De Staten Generaal aan de Nationale Conventie, 29 Mei 1795.

Fol. 73—74. De Raad van 's Gravenhage aan de Staten Generaal, 29 Mei 1795 (met beschikking van 30 Mei 1795).

Fol. 79—82. De Volksvertegenwoordiger bij de Noorderlegers aan de Staten Generaal, 31 Mei 1795 (met extract uit de notulen van het Comité de Salut Public van 6 Prairial an III).

Fol. 144—145. Moreau aan de Staten Generaal, 24 Prairial an III.

Fol. 161—166. De volksvertegenwoordiger Richard aan de Staten Generaal, 5 Messidor an III (met besluit der Staten Generaal van 24 Juni 1795).

Fol. 168—169. Voorgestelde pensioenen voor de afgedankte garde van Willem V, z. d.

Op fol. 167verso: A. J. de Sitter, bij de Wed. Schuyer in de Houtstraat. *Deze stukken zijn dus afkomstig van de Sitter (1748—1814), die van 1795—1798 lid der Staten Generaal en der Nationale Vergadering was. In den Catalogus van de auctie (1863) zijner boeken wordt dit nummer echter niet vermeld.*

In XVIIIde-eeuwschen band met perk. rug.

---

360. *Papier. 15,9 × 19,6. 13 fol. XVIIIde eeuw (1797).*

Reglement van Orde voor de Commissie tot het ontwerpen van een plan van Constitutie voor het Volk van Nederland den 6 October 1797.

Voorin staat: de Sitter. *Aangezien Mr. A. J. de Sitter (1748—1814), lid was van gemelde Commissie, hebben wij dus hier zijn exemplaar van dat Reglement van Orde. Het HS. wordt echter in den auctie-catalogus (1863) zijner boekerij niet vermeld.*

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

361. *Papier. 21 × 33. 10 dln. De fol. zijn ongenummerd. XVIde en XVIIde eeuw.*

Extracten uit de Resolutiën der Staten van Holland. 1575—1598.

Dl. I. 1575—1587. Voorin een Register daarop, benevens een Register op Bor over de jaren 1566—1579, beide van dezelfde hand.

Dl. II. 1588—1598.

Resolutiën der Staten van Holland. 27 Mei 1666—11 April 1675. 8 dln. Met registers. Copie.

De afkomst dezer collectie is onbekend.

In XVIIde-eeuwsche perk. banden.

---

362. *Papier. Dl. I en II 21,5 × 33,2. Dl. III 24,5 × 38,2. Dl. IV 21,7 × 33. 4 dln. De fol. zijn ongenummerd. XVIIde eeuw.*

Index op de Resolutiën van de Staten van Holland van 1575 tot 1674.

Dl. I. 1575—1600. Dl. II. 1601—1653. Dl. III. 1653—1668. Dl. IV. 1669—1674.

Voorin deze opmerking: Deze indices zijn op de geschreven Registers van

de Heeren Staten van Holland en Westvriesland geplaatst in de Secretarije van Holland in het Comptoir van de Premier vande voorsz. Secretarije inde bovenste kisten bij den Ingang. (XVIII^de^-eeuwsche hand).

De oorsprong van deze deelen is onbekend.

In XVII^de^-eeuwsche perk. banden, gedeeltelijk met groen zijden linten.

---

363. *Papier. 20,2 × 31,9. IX en 149 fol. Versierd met penteekeningen van zegels. XVIII^de^ eeuw.*

K. van Alkemade en P. van der Schelling, De moord van Floris V.

Fol. I—II. Titels. Fol. II^verso^—III^verso^ onbeschreven. Fol. IV—VI^verso^. Register. Fol. VII—VII^verso^ onbeschreven. Fol. VIII—IX. Inleiding. Fol. IX^verso^ onbeschreven. Fol. 1—68^verso^. Tekst, met aanteekeningen aan den voet der bladzijde. Fol. 69 - 88^verso^ onbeschreven. Fol. 89—137. Bijlagen en Bewijzen, zijnde copieën van 47 charters uit de jaren 1222—1324, alle met geteekende afbeeldingen der zegels. Fol. 89^verso^, 93^verso^, 104^verso^, 108^verso^, 110^verso^—112, 120^verso^, 123^verso^—124^verso^, 125^verso^, 126^verso^, 135—135^verso^, 137^verso^—146^verso^ onbeschreven. Fol. 147—148. Register der Bijlagen. Fol. 148^verso^—149^verso^ onbeschreven.

Het HS. is afkomstig van van Alkemade (1654—1737) en van der Schelling (? —1751) zelven en door dezen laatste geschreven. Na den dood van dezen bleef het in het bezit der familie, zoodat het in 1777 eigendom was van Salomon Bosch te Rotterdam, bij wien Prof. Kluit het toen zag (Schotel, Leven van C. van Alkemade en P. van der Schelling, blz. 211). Later behoorde het waarschijnlijk aan Cornelis van Vollenhoven, Burgemeester van Rotterdam (1753—1835) (vgl. t. a. p. Voorrede), nog later aan prof. Baart de la Faille te Groningen (1795—1867), op wiens auctie (Catal. II n^0^. 5321) het in 1868 is aangekocht.

In XVIII^de^-eeuwschen perk. band.

---

364. *Papier. 15,6 × 20. 119 pag. XVI^de^ eeuw.*

Copieën van stukken over de geschiedenis van Gelderland.

Pag. 1—17. Tractaat van Venloo, 12 Sept. 1543.

Pag. 18—25. Karel V bekrachtigt het privilege de non evocando, door Keizer Hendrik VII den 5 Sept. 1310 aan Gelderland verleend, dat tevens in zijn geheel in den brief is opgenomen. Spiers 22 April 1544. De brief van Hendrik VII bij Nijhoff, Gedenkwaardigheden, I, blz. 119 en de daar aangehaalde plaatsen. Pag. 26 onbeschreven.

Pag. 27—32. Karel V belooft Gelder en Zutphen nooit van zijn andere landen te zullen scheiden. 22 April 1544.

Pag. 39—47. Karel V verzekert Gelder en Zutphen, dat het verdrag van Augsburg niet in strijd is noch zal komen met hunne privilegiën. 15 Juni 1549.

Pag. 48—51. Bepalingen van Karel V over erfrecht in Gelderland. 17 April 1544.

Pag. 52—54. Brief van Margareta van Parma aan Kanselier en Raden van Gelder over de erfenis van Maarten van Rossum. 28 Sept. 1559.

Pag. 55—63. Besluit van Margareta van Parma, betreffende de bevoegdheid van Kanselier en Raden en den Stadhouder, benevens de beteugeling der ketterij in Gelderland. 4 April 1559. Pag. 64—68 onbeschreven.

Pag. 69—70. Oranje aan Gouverneur, Schepenen en Burgemeesteren van Bommel, met toezending van het volgende. 13 Nov. 1576.

Pag. 71—72. Publicatie der Pacificatie, November 1576.

Pag. 73—96. Pacificatie van Gent. Gedrukt te Brussel, bij Michiel van Hamont, 1576.

Pag. 97—112. Eeuwig Edict. Gedrukt te Antwerpen bij Christoffel Plantijn, 1577.

Pag. 113—119. Instructie der Gedeputeerden van Gelder en Zutphen naar Brussel, 13 Nov. 1576.

Voorin een inhoudsopgave van de hand van Bondam; het HS. komt echter in den auctie-catalogus zijner boekerij niet voor. In den Catalogus van 1833 voor het eerst vermeld.

In den origineelen perk. band, waaraan een stuk van een koperen sluiting.

---

365. *Papier. 21 × 33,9. 724 fol. XVI^de^—XVIII^de^ eeuw.*

Copieën van stukken betreffende het hertogdom Gelre.

Fol. 1—19. Der landschapen Tractaten mit dem fursten van Cleve geholden. Stukken betreffende de onderhandelingen van Karel van Egmond en de Staten van Gelderland met Willem van Gulik-Kleef. 1538. XVI^de^ eeuw. Vgl. Nijhoff, Gedenkwaardigheden, VI, 3 blz. XXXI vlg. en de daar aangehaalde stukken.

Fol. 21—21^verso^. Testament van Karel van Gelder. XVI^de^ eeuw.

Fol. 24—29^verso^. Tractaat van Venloo. 12 Sept. 1543. Uittreksel, benevens het tractaat zelf, met confirmatiën. XVI^de^ eeuw.

Fol. 30. Placcaten van Gelder tegen de nieuwe leer. 29 Sept. 1543 en 29 Aug. 1544. XVI^de^ eeuw.

Fol. 32—37. Bevestiging van het Tractaat van Venloo en der privilegiën van Gelre door Karel V. 5 en 31 Mei 1544. XVI^de^ eeuw.

Fol. 38—38^verso^. Karel de Stoute verleent Johan van Hoeckelum, burgemeester van Wageningen, zijn bescherming. 20 Nov. 1463. XVI^de^ eeuw.

Fol. 40—41^verso^. Volmacht, door de Veluwe gegeven aan Reyner van Apeldoorn e.a. om 14000 Rijnsche guldens op te nemen. Z. d. XVI^de^ eeuw.

Fol. 42—42^verso^. Uitspraak in de zaak tusschen Johan van Toenen en Henrick en Johan Eygemans. 2 April 1558. XVI^de^ eeuw.

Fol. 43—43^verso^. Evenzoo tusschen Henrick Aertsz, Scholtis te Elburg en deze stad. 22 Aug. 1558. XVI^de^ eeuw.

Fol. 46—49. Besluit betreffende het invorderen van den heeren gulden door de scholtissen van de Veluwe. 2 Oct. 1557. XVIde eeuw.

Fol. 50—52verso. Tractaat van Venloo. 12 Sept. 1543. XVIde eeuw.

Fol. 54—61verso. Disputatie tusschen Canszler und Raeden eyns und de landtschap van Veluwe anderdeels, belangende de claringe an Engeloosholt; met extracten uit den Landbrief der Veluwe. Z. d. XVIde eeuw.

Fol. 62—79. De Landt breeff van Veluwen. XVIde eeuw.

Fol. 81. Statuut van hertog Willem over de verdeeling der nalatenschap van grootouders, ooms en moeien. 10 Mei 1540. XVIde eeuw.

Fol. 82. Bevestiging daarvan door Karel V. 17 April 1544. XVIde eeuw.

Fol. 83—96verso. Supplicacie der gildemeesteren van Sunct Jorrens (te Harderwijk). Gericht aan Willem II van Gelder-Gulik. Z. d. XVIde eeuw.

Fol. 97—98. „Schadelooss brieff," door Harderwijk verleend aan Johan Voeth voor zijn reizen van stadswege. Z. d. XVIde eeuw.

Fol. 99verso. Korte aanteekeningen omtrent Karel V. XVIde eeuw.

Fol. 100—111. Kondichboek van Zutphen van 1311, aangevuld met latere bepalingen tot 1551, voorafgegaan door eenige eedformulieren. Dit XVIde-eeuwsch HS. komt het meest overeen met en is dus waarschijnlijk een copie van HS. B, door Mr. Pijnacker Hordijck vermeld (Rechtsbronnen der Stad Zutphen, Werken der Ver. t. uitg. d. bronnen v. h. oude Vad. recht, Ie R. n⁰. 2, blz. XVIII). Het zal het HS. zijn, dat t. a. p. blz. XXIII als in het bezit van prof. P. Bondam wordt opgegeven en Mr. Pijnacker Hordijck niet onder de oogen is gekomen. Het Kondichboek is uitgegeven naar andere HSS. door Sloet in Ned. Jaarboeken, VII, blz. 423 vlg. en 563 vlg., door van Vloten in Nieuwe Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving, XVI, blz. 551 vlg. en Pijnacker Hordijck in de bovenvermelde rechtsbronnen, blz. 1 vlg.

Fol. 113—115. Evaluatielijsten voor vreemde munten. XVIde eeuw.

Fol. 116—117a verso. Instructie voor Stadhouder, Kanselier en Raden van Gelder. 10 Oct. 1547. XVIde eeuw.

Fol. 117—138. Evaluatielijsten als boven. XVIde eeuw.

Fol. 139. Brief van graef Reynold, waerbij vrijheid van schattingen word toegestaen aen de inwoonderen van Tielreweert van den jare 1300. In die beati Clementis. Lat. XVIIIde eeuw.

Fol. 139verso. Verklaring, dat bisschop Otto I van Utrecht aan graaf Gerhard van Gelre novaaltienden heeft geschonken. Z. d. XVIIIde eeuw. Gedr. Sloet, Oorkondenboek, blz. 443.

Fol. 140—140verso. Quaedam compositio inter Episcopum Traiectensem et Comitem Gelrie. Z. d. XVIIIde eeuw.

Fol. 162—170. Dit is dat beginzel en oorspronk van dat Land van Gelre en Cronijcken van de Prince van Gelre beschreven Anno 1477 en loffwaerdig. A. W. Begin: In den tijden als men schreef VIIIc en LXXVIII Carl de Calve Keyser van Romen was . . . Einde: . . . en bleeff daer doot in 't jaer

ons Heeren MCCCCLXXVII opten heyligen derthienavont. XVIII^de eeuw. Bevat een korte geschiedenis van Gelderland van 878 tot 1477 en wordt niet in Mr. Mullers Kroniekenlijst gevonden.

Fol. 171. Item anno Domini MCCCCXXXIX duodecima februarii hora nona natus est Adolphus Dux Gelrensis. Lat. ged. van 12 regels. 1ste reg.: Dux Veluwe nasci vult alex *(sic)* at ibi pasci. Van de hand van Bondam.

Fol. 171verso—172verso. Verzoening van Arnold van Gelre met de inwoners van Grave. 29 April 1471. Van de hand van Bondam.

Fol. 174—174verso. Memoriael des Herzogchdoms Renthen van den lande van Gelre overgegeven anno 78. Van de hand van Bondam.

Fol. 175—183. Lijsten van steden met stadrechten enz. Haec sunt beneficia quae Dominus Dux Gelrensis etc. habet conferre. Gedeeltelijk van de hand van Bondam.

Fol. 184—186. Bevestiging der privilegiën van Gelre door Karel V. 22 April 1544. XVIIIde eeuw.

Fol. 188—194verso. Rarum Cronicon Gelriae ineditum scriptum etiam de Iuliaco, Zutphania, Erkelens etc. 1477 etc. in variis libris. Vooraf gaat: Topographia et Cronographia principatus Gelrici et opidi Erklens. Fol. 188verso. De Gelrie ac Zutphanie comitum Gelrieque et Iulie deinde Ducum origine, progressu sublimatione atque gestis historia versibus et prosa digesta comprehensaque sequitur. Gelrie comes fit Zutphanie Mengardus Apericus . . . Fol. 194verso . . . aput eundem patrem suum ducem Ioannem tumulata requiescit. Cetera deerant. Loopt van de oudste tijden tot 1371. Deze kroniek schijnt dezelfde te zijn als de door Mr. Muller (Lijst, blz. 67) aangehaalde. Van de hand van Bondam.

Fol. 196—205. Uyttreksels uyt een geschreven Boek of inventaris bevattende alle chartres en papieren welke ten tijden van Philippus de twede zijn gevonden en geïnventariseert in het slot Wilvorden in het jaer 1588. Het uittreksel bevat de stukken, die op Gelderland betrekking hebben. Van de hand van Bondam.

Fol. 206—209verso. Derg. uittreksel, vermeldende de stukken over Gulik en Kleef.

Fol. 212–214. Incipit Dialogus inter Romanum et Gelrensem milites super Ducatu Gelrie, Iulie et Comitatu Zutphan. Van de hand van Bondam. Muller, Lijst, blz. 67.

Fol. 218—284. Beschrijvinge van 't begin ende vervolg der stad Doesborch. Begin: Het word gehouden buyten twijffel, dat die stad Doesborch . . . Fol. 284. . . . twelck sal gereycken tot oprytinge van jegelijcks gewissen. onderstondt Sulcks wenscht haeren Dienaer. Was onderteyckent Ad. Huygen. Cop. XVIIIde eeuw. De geschiedenis loopt van Drusus tot 1595. Adam Huygen (1615—1681?) was burgemeester van Doesburg. Zijn Beschrijving is in 1753 en 1761 door Vonck te Nijmegen uitgegeven.

Fol. 286—292verso. Van de St. Martensluiden te Giethoorn. Extract uit: St. Martens-Reghten van die van Giethoorn etc. Kampen, 1618. XVIIIde eeuw.

Fol. 293—293verso. Lijst van muntstukken met aangegeven waarde. XVIIIde eeuw.

Fol. 296—300verso. Van den waterrechten, Landen en Sanden te bevaren, hoe men dat hantteren en bestaen sal. Met bijlagen. Van de hand van Bondam.

Fol. 318—360verso. Statuten en ordonnantiën der Ridderorden des Duitschen Huises van onse Lieve Vrou van Jerusalem, gegeven door Aerthertog Maximiliaen Administrator van het Hoogmeesterschap in Pruischen . . . in den jaere 1606, getranslateert uit het hoogduitsche origineel, soo als het selve in het Duitsche huis der Balli van Utrecht . . . bewaert word. Van de hand van Bondam.

Fol. 363—407. Namen der Gerichtsluiden, so Jonckeren als Borgermeesters des Veluwschen Gerichts, geextraheert uit de Signature van Veluwen over 1484. Loopt tot 1569. XVIIIde eeuw. Van verschillende handen.

Fol. 411—466. Vervolg. 1580—1683. XVIIIde eeuw. Van verschillende handen.

Fol. 468—569verso. Lijste der Brieven van Graven en Hertogen van Gelre en Graefschap Zutphen uitgegeven. Loopt van 970 tot 1602. Van verschillende XVIIIde-eeuwsche handen, waaronder die van Bondam.

Fol. 577—586verso. Dijckregt van Veluwen gecopieert uit het Origineel berustende in de Secreet Kamer op het raadhuis tot Deventer. Uitgevaardigd door bisschop Guy van Utrecht. Des Dinxedaghes na pinxterdages 1308. Van de hand van Bondam.

Fol. 586verso—588. Copia van den dijckregt van Douvelde. Uitgevaardigd door bisschop Rudolf van Diepholt. Z. d. Van de hand van Bondam.

Fol. 588—593. Van den Rechte van Nijenbroeke. Uitgevaardigd door Reinoud II van Gelder. Op Sunte Marcus dach Evangelisten 1328. Van de hand van Bondam. Gedr. Nijhoff. Gedenkwaardigheden, I, 233.

Fol. 593verso—595. Die Lantbreef van den dijckrechten der Kerspele van der Woelde van den Nijenbroek. Uitgevaardigd door Eduard van Gelder. Op alre heiligen avond 1370. Gedeeltelijk van de hand van Bondam. Gedr. t. a. p. II, blz. 257.

Fol. 595verso—596. Eenen lantbreef overdragen op Spoelderborg. Uitgevaardigd door bisschop David. Up Sunte Lucas dach 1457. Van een XVIIIde-eeuwsche hand. Gedr. Racer, Overijselsche Gedenkstukken, III, blz. 128 vlg.

Fol. 596verso—600. Die Landbreef gegeven toe Vollenhove in 't jaar LXXVIII op den sesden dag in Iunio. Door bisschop David. Gedr. t. a. p III, blz. 139 vlg.

Fol. 600verso—603verso. Copia haec est Privilegiorum nova Paludis. Uitgevaardigd door Reinoud II van Gelder. Op Sunte Marcus dach 1328. Van een XVIIIde-eeuwsche hand. Hetzelfde stuk als boven fol. 588.

Fol. 603verso—605. Twee charters, uitgegeven door Burg., Schepenen en Raad van Arnhem, 1° van 5 Mei 1418, waarin zij verklaren, dat hun bekend is, dat de schepenen van Nijenbroek zich bij het verbond van ridderschap en steden van Gelre en Zutphen (Nijhoff, Gedenkwaardigheden, III, blz. 347 vlg.) hebben aangesloten, maar dat zij bij gebrek aan zegel, dat niet hebben kunnen bezegelen; 2° van des Sondages na Sinte Antonis daghe 1421, zijnde een vidimus van den brief van des gudesdaigs na Sente Severyns dage 1419, waarmede hertogin Maria belooft niemand te vervolgen ter wille van dat verbond (t. a. p. III, blz. 371 vlg.). Van een XVIIIde-eeuwsche hand.

Fol. 609—696. Register van alsulke brieven als op de Brandkamer der Stadt Arnhem berusten en dewelcke in genumereerde laeden verdeylt sijnde, bewaert worden. Systematisch gerangschikt. XVIIIde eeuw.

Fol. 697. Lyste der Predikanten welke zedert de Reformatie te Arnhem hebben gestaan. Loopt tot 1727. Van de hand van Bondam.

Het HS. is afkomstig van Prof. P. Bondam, 1727—1800. (Catal. HSS. fol. n°. 142, blz. 220). In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1409).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

366. *Papier. 20,5 × 31. 316 fol. XVIde eeuw (1596/7).*

Kroniek van Friesland van Occo van Scharl, Joannes Vliterp en Andreas Cornelius van Stavoren.

Fol. 1. Voorrede totten Leser. Beminde goedtwillighe leeser, hier hadde den Vlieterp een zeer langen voorreden gestelt . . . Fol. 1verso . . . Bij mij Andream Cornelium Stauriensem. 28 Feb. 1596. Fol. 2. Van de vindinge van Friesland. Beminde leeser, ick hebbe bij onsen vorvaderen . . . Fol. 292verso . . . die lust heeft om voort te beschrijven. Eynde des twaliffden bouсx. Finis is goedt, voor een arm bloedt, die in smartt en pijn is. Fol. 293 onbeschreven. Fol. 293verso—316. Taeffel der Capittelen.

Het HS. verschilt alleen in spelling en in de titels der paragraphen van de uitgave van 1597. Vgl. de Wind, Bibliotheek, 223 vlg., Bolhuis van Zeeburgh, Kritiek, 148 vlg. en over dit HS. Pertz, Archiv, VIII, 590.

Fol. 316. Per me Titus Raerdt 1597. *In 1832 is het HS. aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1474).*

In een perkamenten XVIIde-eeuwschen band.

---

367. *Papier. 19,8 × 31,5. VI en 620 fol. XVIde eeuw (1594).*

Kroniek van Friesland van Occo van Scharl, Joannes Vliterp en Andreas Cornelius van Stavoren.

Fol. I. Titel onderteekend H. V. H. Fol. Iverso onbeschreven. Fol. II. Tot den Leeser. Beminde Ghoetwillige Leser. Hier hadde Joannes Vliterpius

een zeer langen voorredene gestelt . . . Fol. IV. Bij mij M. Andream Cornelium Stauriensem Frisium . . . Fol. IV—VI onbeschreven. Fol. 1. Het eerste boek. Beminde Leser, secht Occo Scharlensis, Ick hebbe by onsen Vooroldern . . . Fol. 585verso . . . die lust hebben om voorts te schrijven. Eynde des XII ende laesten boeks. Fol. 586—587verso onbeschreven. Fol. 588—620. Taeffel.

Het HS. wijkt in spelling en woordenkeus af van de uitgave van 1597; de titels der paragraphen ontbreken.

Fol. IV: L. Sibrand. describ. *Fol. 585verso:* L. S. F. Leo Sibrandus Frisius exacte describ. Mennaldomii in aedibus . . . Althildis de Juckama Anno D. 1594. *Fol. 620:* L. S. Mennaldomii in castro Refridi de Roorda . . . anno 1594. L. S. F. . . . *Leo Sibrandus was misschien een zoon van Sibrandus Leo, die kronieken van Lidlum en Mariengaarde schreef en in 1557 pastoor te Menaldum bij Leeuwarden was. Bij Menaldum lag het slot Orxma State, waar Ruurd (Refridus) Roorda tot zijn dood ± 1560 woonde, waarop het overerfde op zijn dochter Ael (Althildis), die gehuwd was met Werp van Juckema (± 1587); bij haar († 1605) heeft dus Leo Sibrandus het HS. afgeschreven. Het schijnt door haar ten geschenke gegeven te zijn aan een onbekende, die zijn wapen op den band heeft aangebracht. In 1789 is het aangekocht op de auctie-Wolthers (Cat. HSS. fol. n°. 1).*

In houten, met bruin leder overtrokken, met goud versierden band, waarop voor en achter een geslachtswapen; bovendien op de voorzijde: I. V. H. 1594. *Op den rug in goud:* H. V. H. Cronica Frisiae. *De koperen haken zijn verdwenen.*

---

368. *Papier. 20,5 × 29. 269 fol. XVIde eeuw (1567).*

Kempo van Martena, Landboek van Friesland.

Voorin een titel, benevens eenige opmerkingen over den schrijver van een latere hand. Fol. 1. Prologe Inden Landboeck van Vrieslant ende wat persoenen bevoelen is tselve te maecken. Inden naeme Gods ende van sinne geboerten . . . Fol. 2. . . . gecopiert is van worde te woorde, Summerlicken vanden Regimente deser Landen wesende over den Jaere XIIIIc ende XCVIII . . . Fol. 3. . . . op conditien als hyer nae volget. Reversael brief des fursten van Sassen . . . Wij Aelbrecht van Gods genaeden . . . Fol. 261verso . . . duer bevel Zynder Co: Mat. ende getekent Doeverloepe.

Op fol. 158 eindigt het jaar 1530, waarmede Martena besloot: . . . Ende dye Coeninck stelden den hartog van Borbon In syn goeden ende possessie. Op fol. 158verso, waar het jaar 1531 begint, deze opmerking: Hyer ontbreken sekere articulen van dese landage, salmen deligentie doen om dye te cryegen ende hyer te scriven. Fol. 179 op het jaar 1534: Hyer hoert te folgen dat regiment van Munster. Ende hyer hoert oeck te staen dye rekeninge van Oestergoe, Westergoe ende Soeven Wolden, tot den schenck K. Mat. gedaen tot dye summe van vertich duisent Karolus guldens. Fol. 179verso—182verso onbeschreven. Daarna volgt op fol. 183—184 de bevestiging van vroegere verdragen met Friesland door Karel V van 10 Juli 1551, waarna de geschie-

denis van het jaar 1539 begint (tot fol. 194). Fol. 194verso—198verso onbeschreven. Op fol. 199 begint het jaar 1545 (tot fol. 211verso). Fol. 212—214verso onbeschreven. Fol. 218—248. Doleantie, door Friesland den 8 April 1554/5 aan den Keizer overhandigd, betreffende de zware lasten, het gewest in strijd met de privilegiën opgelegd. Fol. 248verso onbeschreven. Fol. 249—261verso. Nadere doleantie van Friesland, met apostille daarop van Philips II van 3 December 1555. Fol. 262—262verso onbeschreven. Fol. 263—269verso. Register.

Het HS. ligt niet ten grondslag aan de uitgave van Schwartzenberg (Placaetboek van Vriesland, II, 1—203). Deze gebruikte wel behalve het officieele exemplaar nog zes andere (t. a. p. II, 265). Dat ons HS. een van deze is, is niet waarschijnlijk, daar zich telkens afwijkingen voordoen. Het heeft eenige overeenkomst met het volgende nummer. Vgl. Muller, Lijst, 59, waar dit HS. niet vermeld wordt.

Fol. 261verso: Dominus Mathias Wilhelmi prebendarius In Bolswerdia scripsit 1567. *Deze Matthias Wilhelmi schreef ook de Kroniek van Worp van Thabor af. Vgl. Ottema in De Vrije Fries, III, blz. 113.*

Voorin: Leontii, donatum T. V. B. *Theodorus Leontius (1573—1617) was rector te Sneek, sedert 1615 Hoogleeraar te Franeker. Verder:* D. F. J. van Halsema, *rechtsgeleerde te Groningen (1736—1784). In onze eeuw behoorde het aan Jhr. Mr. R. M. A. de Marees van Swinderen van Allersma, die het in 1888 aan het Rijksarchief te Groningen schonk, van waar het in 1897 naar de Universiteitsbibliotheek is overgebracht.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

369. *Papier. 20,8 × 32. II en 397 fol. XVIde eeuw.*

Kempo van Martena, Landboek van Friesland.

Fol. I—Iverso onbeschreven. Fol. II. Titel, benevens eenige opmerkingen over den schrijver. Fol. IIverso. Lijst der jaren 1498—1545 met verwijzing naar de fol. van het HS. Fol. 1. Hier begint die prologe inden landtboeck van Vrieslandt ende wat persoenen bevoelen is tzelve te maecken. In den naeme Goedes ende van synre geboerten . . . Fol. 2. . . . ende wetenschap onser naecoemelingen. Wat dat Landtboeck den landen gecost heft te vergaederen ende in forme te stellen. Bij die gemene stemmen . . . als den landen believen sall. Summeerliken vanden Regimente in desen lande wezende voer den jaere XIIIIc XCVIII . . . Fol. 3 . . . op conditien gelijck na volget. Fol. 3verso. Vanden jaere XIIIIc ende XVIII. Die overcompste tusschen Hertoch Aelbrecht van Sassen ende den West Vrieslanden. Wij Aelbrecht van Goeds genaeden . . . Fol. 397verso . . . Statthouderen, President ende Raeden ende Officieren te eeren ende te obedieren ende nemmermeer te . . .

Dit HS. breekt plotseling midden in het jaar 1545 af. Aan het eind van ieder jaar is een halve bladzijde of meer onbeschreven gelaten. Op fol. 88verso is

een stuk te vroeg door den copiïst neergeschreven (vgl. fol. 89verso) en daarna door hem weer doorgehaald. Op fol. 303 eindigt het jaar 1530, waarmede Martena besloot: . . . Ende die Coninck stelde den Hertoge van Borbon weder in sijn goeden ende possessie. Op fol. 304, waar het jaar 1531 begint, deze opmerking: Hier ontbreeken zekere articulen van desen lantdage; salmen diligentie doen om die te crijgen ende hier schrijven. Fol. 304verso onbeschreven. Fol. 330verso op het jaar 1534: Hier behoert te volgen het regiment van Munster. Ende hier behoert oeck te volgen die rekeninge van Oestergoe, Westergoe ende Sevenwouden tot den Schenck K. Mat. gedaen tot die somma van XLIII duysent Carolus gl. . . . Fol. 331. Hier behoert te volgen vant jaer 35, 36, 37 ende 38. Fol. 331verso—337verso zijn daartoe opengelaten. Fol. 338—341 ontbreken. Fol. 364. Hier mistet dat jaer van XLI aldus beginnende: Opten XXIX Septemb. is bij mijn Heeren etc. Hier mistet oeck anno 42, 43. Daarvoor zijn fol. 364verso—367verso opengelaten. Fol. 368—375 ontbreken. Hier en daar zijn korte aanteekeningen van een gelijktijdige, andere van een latere hand.

Evenmin als het vorige en volgende nummer schijnt Schwartzenberg dit HS. gekend te hebben.

Vgl. Muller, Lijst, 59.

Het heeft toebehoord aan den Groningschen rechtsgeleerde D. F. J. van Halsema (1736—1784), wiens naam op fol. II uitgekrast en daardoor bijna onleesbaar voorkomt. Het is in 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n°. 1412).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

370. *Papier. 20,4 × 30. 354 fol. Door twee handen geschreven: fol. 1—348 en 349—354. Begin XVIIde eeuw.*

Kempo van Martena, Landboek van Friesland.

Fol. 1. Prologe vanden annael Landtboeck van Vrieslant. Inden Naeme Goedis ende sijn geboerte . . . Fol. 2. . . . tot exempel, nut, proffijt ende weetenschap die dernae coemen. Fol. 2verso onbeschreven. Fol. 3. Sommeerlijken vanden Regimente in deese landen, weesende voirden XIIIIc XCVIII . . . Fol. 3verso . . . op conditien gelijck naefolghet. Fol. 4. Reversael brief des fursten van Sassen ende die Westerlanden. Wij Albrecht van Gods genaeden . . . Fol. 348. . . . Edzardt van Grovestins, Heero van Ockingha.

Achter ieder jaar zijn een of meer folia open gelaten, om latere toevoegsels te kunnen bijschrijven. Dit handschrift loopt tot en met 1533 geregeld door (— fol. 272verso, fol. 273—273verso onbeschreven). Daarna volgen eenige overeenkomsten van Karel V met Friesland van 1539 (fol. 274—287verso, fol. 288—292verso onbeschreven), de Supplicatie Doleantie van Friesland bij den Keizer van 1545, benevens eenige daarbij behoorende stukken (fol. 293—312, fol. 312verso onbescheven), het antwoord van de Staten van

Friesland op een Keizerlijke propositie van 3 Mei 1549, 13 Mei d. a. v. (fol. 313—315verso, fol. 316—318verso onbeschreven), het verhandelde op den Landdag te Leeuwarden, 12 April 1553, met bijbehoorende stukken (fol. 319—322verso, evenzoo van 29 Januari 1554, met bijbehoorende stukken (fol. 323—330, fol. 330verso—332verso onbeschreven), en artikelen door Aremberg vastgesteld tot pacificatie van Friesland, 15 Jan. 1567, met eenige bijbehoorende stukken (fol. 333—348, fol. 348verso onbeschreven). Daarna volgen nog van een andere hand een „Staet Ende Aenwijsinge vande Patroens-Landen Inden Dorpe Goutum", benevens nog eenige lijsten van de opbrengst van andere kerkelijke goederen aldaar, gedeeltelijk van 15 Januari 1609 (fol. 349—353, 354—354verso, fol. 353verso onbeschreven).

Evenmin als de beide vorige nummers schijnt Schwartzenberg dit HS. gekend te hebben. Vgl. nog Muller, Lijst van Kronieken, blz. 59, die dit HS. niet kende.

Voorin deze aanteekening van Mr. H. O. Feith: Dit exemplaar is afkomstig van den huize Rensumageest in Vriesland, dat gesleten staat te worden, en ten behoeve van het Provinciaal Archief van Groningen op een openlijke boekverkooping binnen Groningen den 22sten October 1833 aangekocht . . . *Vandaar is het in 1897 overgebracht naar de Academische Bibliotheek.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band met groene linten.

---

371. *Papier. 21,4 × 33,4. Door verschillende handen geschreven (zie beneden). 55 dln. XVIIde en XVIIIde eeuw.*

Resolutiën der Staten van Friesland. 1584—1768. Cop.

Ingedeeld als volgt:

1° 1584—1668. 9 dln. XVIIIde-eeuwsche hand.

2° 1669—1697. 10 dln. XVIIde-eeuwsche hand. Vervaardigd „voorde Heere Hero van Ockinga, ontfanger van de floreen renthe etc.", later „Ontvanger Generael deser Provintie van Vrieslant" (3 dln.), vervolgens „voorde Heere Sibrandt van Ockinga, ontvanger Generaal vande contributien van floreen rente etc. etc. van de provincie van Vrieslant" (7 dln.). Hero van Ockinga was van 1669—1677 ontvanger en is gestorven in 1682. Zijn zoon Sibrand (1646—1698) volgde zijn vader als ontvanger op en bleef het tot zijn dood.

3° 1698—1711. 6 dln. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als n°. 1.

4° 1712—1713. 2 dln. Van een XVIIIde-eeuwsche hand. Eén deel „dienende tot een Legger in deser Provintie Rekenkamer", het andere „voor een Legger opt Collegie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van Hooggedagte Provintie van Frieslant.

5° 1714. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

6° 1715—1718. 2 dln. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 1.

7° 1719. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand. „Voor de Heere Suffridus van Westerhuys, medegecommitteerde in de Reeckenkamer van hooggedagte Provintie van Frieslandt." Deze werd in 1698 aangesteld tot rentmeester der domeinen en was in 1719 lid van de Rekenkamer.

8° 1720—1722. 1 dl. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 1.

9° 1723—1725. 3 dln. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 4. Het 2de van deze deelen behoorde aan de Provinciale Rekenkamer.

10° 1726. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

11° 1727. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

12° 1728. 1 dl. Van verschillende XVIIIde-eeuwsche handen.

13° 1729. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

14° 1730—1734. 1 dl. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 1.

15° 1735. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

16° 1736—1737. 2 dln. XVIIIde-eeuwsche hand.

17° 1738—1739. 2 dln. XVIIIde-eeuwsche hand.

18° 1740—1744. 1 dl. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 1. (1744 van een veel latere XVIIIde-eeuwsche hand. Dit jaar bevindt zich ook in het volgende deel).

19° 1744. 1 dl. XVIIIde-eeuwsche hand.

20° 1745—1751. 3 dln. Van dezelfde XVIIIde-eeuwsche hand als boven n°. 1, dl. III gedeeltelijk.

21° 1752—1753. 1 dl. Van verschillende XVIIIde-eeuwsche handen.

22° 1754—1761. 2 dln. XVIIIde-eeuwsche hand.

23° 1762—1768. 2 dln. Van verschillende XVIIIde-eeuwsche handen.

De Catalogus van 1833 spreekt van 56 (niet 55) deelen, die de Resolutiën van 1580 (niet 1584) tot 1768 bevatten. Het eerste deel (1580—1584) is dus verdwenen.

Afkomst onbekend. Het eerst in den catalogus van 1833 vermeld. Misschien is deze verzameling afkomstig van Mr. P. Bondam. (Vgl. Catalogus, HSS. folio, n°. 280).

In XVIIIde-eeuwsche perk. banden, sommige met groen zijden linten.

---

372. *Papier. 20,3 × 32. 2 dln. Door verschillende handen geschreven. XVIIIde eeuw.*

Register der Staats-Resolutiën van Friesland. 1590—1729.

Chronologisch gerangschikt.

Dl. I. 1590—1696. Deel II. 1697—1729 (1725 staat achter 1729).

Waarschijnlijk met het vorige nummer in de Bibliotheek opgenomen, daar het in den Catalogus daarmede onder één hoofd wordt vermeld.

In XVIIIde-eeuwsche bruin lederen banden met vergulde ruggen.

---

373. *Papier. 20,5 × 31,7. XVIIde eeuw.*

Register der Resolutien van Consideratie genomen bij de Ed. Mog. Heeren

Staten van Vrieslandt te samen gestelt nae de ordre van het A. B. C. 1584—1693.

Over de afkomst zie n°. 372.

In XVIIIde-eeuwsche bruin lederen band met vergulden rug.

---

374. *Papier. 21 × 33,3. XVIIIde eeuw.*

Register der Resolutiën genomen bij de Ed. Mog. Heeren Staaten van Frieslandt, te saemen gestelt na de ordre van het A. B. C. 1589—1736.

Over de afkomst zie n°. 372.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

375. *Papier. 20,7 × 33. 2 dln. Van verschillende handen. XVIIIde eeuw.*

Register van de Resolutien der Edele Mogende Heeren Gedeputeerde Staaten van Vriesland (1600—1754). Opgedragen aan de Ed. Mog. Heeren Rekenmeesters van dezelve provincie door Dr. Gisbertus Nauta.

Dl. I. A—K.

Dl. II. L—Z.

Dr. Gisbertus Nauta werd in 1722 aangesteld tot landsadvocaat en fiscaal van Friesland.

Over de afkomst is niets bekend. In den catalogus van 1833 wordt het voor het eerst vermeld.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

376. *Papier. 20,5 × 31,7. 2 dln. Ieder deel door een verschillende hand geschreven. XVIIIde eeuw.*

Register der Resolutien genomen bij de Ed. Mog. Heeren Staaten van Friesland ... te samen gestelt na de ordre van het A. B. C. 1583—1736.

Dl. I. 1583—1712. Geschreven door H. Huber, 's Lands secretaris. Deze Hermannus Huber (1663 - 1730) bekleedde verschillende betrekkingen in Friesland, o. a. die van Historieschrijver, en was Secretaris der Staten van 1682—1718 en lid van Gedeputeerde Staten van 1721 tot 1730.

Dl. II. 1713—1736. Geschreven door A. C. H. Dit is Abraham Christiaan Huber (1701—1776), zoon van den vorige en in 1714 aangesteld tot schrijver van een Compagnie Friesche gardes.

In 1802 aangekocht op de auctie-A. S. Werumeus (Catal. HSS. fol. L.).

In XVIIIde-eeuwsche bruin lederen banden met vergulde ruggen.

---

377. *Papier. 21,1 × 31,7. Door twee handen geschreven. XVIII^de eeuw.*

Register van de Resolutiën der Staten van Friesland. 1584—1755.

Chronologisch gerangschikt.

Aangekocht in 1802 op de auctie-A. S. Wernmeus (Catal. HSS. fol. N.).

In XVIII^de-eeuwschen bruin lederen band met vergulden rug.

---

378. *Papier. 20,8 × 33,8. 5 dln. XVIII^de eeuw.*

Poincten aan de Ed. Mog. Heeren Staaten van Vriesland voorgedragen door de Heeren Hun Ed. Mog. Gedep. op den Ordinaris Landtdag. 1789—1793.

Dl. I. 1789. Dl. II. 1790. Dl. III. 1791. Dl. IV. 1792. Dl. V. 1793.

De afkomst van dit HS. is onbekend. In den Catalogus van 1833 wordt het voor het eerst vermeld.

In XVIII^de-eeuwsche cartonnen banden met perk. ruggen.

---

379. *Papier. 19,6 × 32,6. De fol. zijn ongenummerd. XVIII^de eeuw (1738—1742).*

Copieën van Resolutiën der Staten van Friesland e. a., betreffende het recht van pardon, door den Stadhouder uit te oefenen en over de magistraatsbestelling te Sneek; Deductiën, Adviezen en Memoriën over deze aangelegenheden.

In een band bevattende gedrukte stukken, betreffende de magistraatsbestelling te Sneek en andere Friesche zaken onder het Stadhouderschap van Willem IV.

De afkomst van dit deel is onbekend.

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met wit lederen rug.

---

380. *Papier. 19 × 26,6. XXX en 299 fol. Van drie verschillende handen: Fol. I—214 en 223—238; 215—222; 239—289. XVII^de eeuw (na 1627).*

Kroniek van Sicke Benninge I, II (Kroniek van van Lemego) en III.

Fol. I. Dat Prologus des Commetatoris (*sic*) van desen boeke des Cronijken der Vreescher Landen, ende den seven Zee Landen. Hyr voormaels ende eer de eeuwige wijsheit . . . Fol. III. . . . alle dinck soo geschien ende geweest is. Explicat (*sic*) prologus. Fol. III^verso onbeschreven. Fol. IV. Hyr begint dat eerste diel van dit boeck der Chronijken der Vriescher Landen en die Seven Zee Landen en der Stat Groningen. Eusebius schrijft in sijnen Chronijken . . . Fol. XVI^verso. . . . wel klaerlijcken van schrijven sall. Hyr

eindigt sich dat Eerste boeck der Vriescher Cronijcken. Fol. XVII. Cronica van Groningerlant. In allen saken . . . Fol. XXVII^{verso}. . . . ende desgelijx als de Stichtsluiden. Fol. XXVIII. Privilegium Frisonum. Carolus divina favente gratia . . . Fol. XXX. . . . et sic est finis privilegii Frisonum. Fol. XXX^{verso} onbeschreven. Fol. 1. Incipit Prologus. In nomine Domini Amen. Godt Almachtich, die door sijne Goddelijcke voorsichtigheit . . . Fol. 1^{verso}. . . . te sij dat Godt Almachtigh dat anders voege. Hyr begint dat derden deel van desen boecke der Croniken der Vriessche Landen met de soeven Zee Landen en Groningen. In den eerste soo wil ick . . . Fol. 253^{verso} onbeschreven. Fol. 271^{verso} . . . in goede vreede ende regimente. Fol. 272—289. Lijsten der regeering van Groningen van 1594 tot 1627. Fol. 289^{verso}—299 onbeschreven.

Dit HS. behoort tot de derde, slechtste reeks van manuscripten van deze kroniek (vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith, Werken Hist. Gen. N. R. 48, p. XLII). Vgl. verder over Benninge Muller, Lijst (Werken Hist. Gen. N. R. 31), blz. 56 vlg.

Van de geschiedenis van dezen codex is niets bekend. Voor het eerst wordt hij vermeld in den Catalogus van 1841.

In XVIII^{de}-eeuwschen lederen band met rijke goudversiering op den rug.

381. *Papier. 20,8 × 31,7. 860 pag. Door drie handen geschreven: p. 1—528; 529—592; 593—827). XVII^{de} eeuw.*

Kroniek van Sicke Benninge I, II (Kroniek van van Lemego) en III.

Pag. 1. Dat Prologus des commentatores van dessen boeke der Croniken der Vriescher Landen ende den seven Zelanden. Hier voermaels ende eer die eeuwige wijsheit . . . Pag. 4. . . . al dinck so geschien ende geweest is. Explicit prologus. Pag. 5. Hier begint dat eerste deel van dessen boeke der Croniken der Vriesscher landen ende soeven Zeelanden ende der Stadt Groninghen. Eusebius schrijft in sijner Cronijken... Pag. 29. . . . wal klaerlijcken van schriven zal. Hier endiget sich dat eerste deel van dessen boecke der Vriesscher Cronijken. Pag. 30 onbeschreven. Pag. 31. Hyr begint dat anderde part ofte deel des boecks ende Cronijkes. In alle saecken . . . Pag. 101. . . . Marie Hartog Carels Dochter van Burgonien. Hier eindiget dat anderde part ende deel desser Cronijken der Vriesschen Landen ende soeven Zelanden. Pag. 102. Incipit prologus. In nomine Domini. Amen. Godt Almachtig die door sijn Godtlijcke Voorsichticheidt . . . Pag. 105. . . . ten sij dat Godt Almachtigh dat anders voege. Explicit prologus. Hier begint dat darde deel van dessen boecke der Cronyken der Vreescher Landen myt den soeven Zeelanden ende Groningen. In den eersten so wil ick . . . Pag. 827. . . . Godt geeve dattet lange duyre in goede vreede ende regimente. Pag. 828—859 onbeschreven. Pag. 860. Eenige verwijzingen naar personen in de Kroniek genoemd en ook naar eenige Meckama's.

Dit HS. behoort tot de tweede reeks van handschriften van deze kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith (Werken Hist. Gen. N. R. n°. 48), p. XXXVII. Zie verder Mulller, t. a. p.

Op fol. 131: Expliciunt praescripta per manus Gerardi Stralen Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo die Crispini et Crispiniani circa horam missarum . . . *Hier eindigde dus het handschrift, dat de XVIIde-eeuwsche copiïst afschreef en dat dus in 1571 was voltooid, of liever afgebroken. Eigenaardig aan dit HS. is de interpolatie van het landrecht van 1448.*

Het behoorde blijkbaar aan de familie Meckama (vgl. boven). Van vrouwe Jette Lucie Meckama, gehuwd met Bocco van Burmania, ontving het hare nicht Theodora Aykema, ten wier huize te Leegkerk Brouerius het handschrift tusschen 1689 en 1691 afschreef (vgl. Nootwendig voorbericht vóór diens uitgave in de Analecta). Op het schutblad leest men: Sum Clementis Hermii 1693. *Deze Clemens Hermius is den 25 Jan. 1664 als student te Groningen ingeschreven, doch overigens onbekend. Het HS. is in 1783 aangekocht op de auctie-H. A. Wernmeus (Catal. HSS. fol. B. B.).*

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

382. *Papier. 20,5 × 31,5. XX en 293 fol. 17de eeuw.*

Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van van Lemego) en III.

Fol. II—VI onbeschreven. Fol. VII. Cronica van Gronninger Landt. In allen saken de tijtlijck . . . Fol. XVIIverso . . . ende desgelijx als des Stichts luyden. Fol˙ XVIII– XX onbeschreven. Fol. 1. Incipit Prologus. Copia Copiae. In nomine domini amen. Godt Almachtich de door sijne Goddelijcke voorsichticheyt . . . Fol. 1verso. . . . ten sij dat Godt Almachtich dat anderes voege. Hijr begint dat darde Deell van desen Boecke der Cornijcken (*sic*) der Vrieschen Landen, mit de soeven Zeelanden ende Groningen. In den eersten soo will ick . . . Fol. 253verso onbeschreven. Fol. 271verso. Godt gheve dattet lange duirde in goede vreede ende regimente. Fol. 272—274. Lijsten der regeering van Groningen van 1594—1597. Fol. 274verso—293 onbeschreven.

Het HS. behoort tot de derde en slechtste reeks van manuscripten van de kroniek, niet tot de tweede, waartoe Blok het brengt (Inl. op de editie-Feith, XXXVIII vlg.). Het is evenmin, gelijk daar staat, een afschrift van n°. 381, waarvan het nogal afwijkt, maar heeft zoo groote overeenkomst met n°. 383, dat beide aan een gemeenschappelijke bron moeten zijn ontleend of het eene een afschrift van het andere is.

Zie verder Muller, t. a. p.

Fol. I: Ex donatione... Jettae Luciae Meckama Dominae op Snelgersma pie defunctae . . . uxoris . . . domini Bocconis a Burmania (*17de-eeuwsche hand evenals:*) D. Johannes Mensinga Philos. Doctor ac in . . . Groningae et Omlandiae Universitate Eloquentiae Professor Ordinarius hoc codice . . . Bibliothecam hanc provincialem ornare voluit die 20 Novembris A°. MDCLXXXI. *Hieruit werd het aan Brouerius ten behoeve van zijn uitgave geleend (vgl. Nootwendig voorbericht vóór zijn uitgave).*

In perk. met goud afgezetten band, waarop vóór en achter in goud het wapen van Appingedam, waar de Meckama's tot de regeerende geslachten behoorden.

---

383. *Papier. 20,5 × 31,2. XVI en 276 fol. XVII^de eeuw.*
Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van van Lemego) en III.

Op het schutblad een korte aanteekening over den inhoud (XVIII^de-eeuwsche hand).

Fol. I. Cronica van Groninger Landt. In allen saken de tijtlick . . . Fol. XI^verso . . . desgelijcx des Stichtes luiden. Fol. XII—XVI onbeschreven. Fol. 1. Sicke Beninge Chronijk van Groningen (latere hand). Incipit Prologus. Copia Copiae. In nomine Domini Amen. Godt almachtich de door sijne Goddelijcke voorsichticheit . . . Fol. 1^verso . . . ten sij dat Godt Almachtich dat anders voege. Hier begint dat derde (later verbeterd in: Eerste) deel van desen Boeke der Cornijken (*sic*) der Vriescher Landen mit den soeven Zeelanden ende Gronningen. In den eersten soo wil ick . . . Fol. 253^verso onbeschreven. Fol. 271^verso. . . . in goede vreede ende regimente. Fol. 272 en 273 onbeschreven. Fol. 274—276. Lijsten der regeering van Groningen van 1594 tot 1597.

Dit HS. heeft de meeste overeenkomst met n°. 382. Het behoort dus tot de derde, slechtste reeks der handschriften der kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith blz. XLII, wien dit manuscript onbekend was, evenals Muller, t. a. p.

Het heeft vroeger toebehoord aan de familie de Mepsche (zie beneden). In April 1889 is het door Mr. J. A. Grothe te Utrecht aan de Bibliotheek ten geschenke gegeven.

In perk. band met goud afgezet en groene linten. Vóór en achter op den band het wapen der de Mepsches met onderschrift: D' Mepsche, *alles in goud.*

---

384. *Papier. 20,3 × 31,8. XI en 283 fol. XVIII^de eeuw (1710).*
Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van van Lemego) en III.

Fol. I. Chronica van Groninger Land. In allen saken die tijdlijk . . . Fol. X^verso . . . ende sal daar an blijven. Deo Gratias. Fol. XI. Deo Gratias. Hyr eindigt de Cronike van Jan van Lemmige. Fol. XI^verso onbeschreven. Fol. 1. Incipit Prologus. In nomine domine Amen, God almagtig, de door sijn Goddelijke Voorsigheid . . . Fol. 2. Ten sij dat God almagtig dat anders voegde. Hyr begint dat derde Deel van desen Kronike der Vriesche Landen met de soeven Zeelant: en Gron: In den Eersten soo wil ik . . . Fol. 279^verso. God geve dattet lange duirde in goede vreede en Regimente. Einde. Fol. 280—283. Lijsten der Regeering van Groningen van 1594—1597.

Dit HS. behoort tot de derde en slechtste reeks der handschriften der kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith (Werken Hist. Gen. N. R. n°. 48), blz. XLII. Vgl. verder Muller, Lijst, blz. 56 en 57.

Fol. XI: De voors. Cronike van Jan van Lemmige En de volgende van Sicco Benninge zijn gecopieert en afgeschreven in den Jaar 1710. *Het HS. is in 1886 aangekocht op de auctie-van Eerde (Catal. n°. 6791).*

In XVIII^de-eeuwschen bruin lederen band.

---

385. *Papier. 18,5 × 23,3. 1040 blz. XVIIIde eeuw (1786—1787).*

Kroniek van Johan Rengers van ten Post.

(Voorin eenige aanteekeningen van Mr. H. L. Wichers betreffende dit HS. Pag. 1. Titel. Pag. 2. Eenige aanteekeningen, gedeeltelijk van Rengers, gedeeltelijk van Mr. A. Bertling). Pag. 3. Voorrede. I. R. In mijn jegenwoordige ballingschafft . . . Pag. 6. . . . in mijn exilio te Ophusen bij Emden end tBremen. Pag. 7. De Germanis sectio prima, dat 1. deel. Germanorum ac Frisiorum sunt antiquissimi . . . (Tegenover pag. 47 een ingevoegd blad, waarop een aanvulling der Kroniek. Pag. 62a onbeschreven). Pag. 690 . . . als de Prince und Staten vorhen gegeven hebben. Pag. 691 onbeschreven. Pag. 692. Bijlagen. Pag. 693 onbeschreven. Pag. 694. Bijlagen I. Item mijn Sal. Vader sede . . . Pag. 871 . . . het Walsche garnisoen wth Groningen te vertrecken. (Pag. 871—887. Extracten uit Emmius' Rerum Frisicarum historia en De agro Frisiae. Pag. 888—889. Mededeelingen van Mr. A. Bertling omtrent het copieeren van dit HS. Pag. 890 onbeschreven).

Verhandeling over den Staat en Politie der Ommelanden van Denzelfde.

(Pag. 891—897. Index. Pag. 898 onbeschreven. Pag. 899—901. Brief van Rengers aan den Syndicus Verrutius met Lat. antwoord van dezen over de gemelde verhandeling, z. d. Pag. 902—904 onbeschreven). Pag. 905. Van den Standt, politie ofte Regiment der Ommelanden . . . Pag. 990 . . . et magistratibus bonis virtutes sunt. Finis. Pag. 991. Appendix Anonimi. Ick hebbe beleevet dat Godt die Heere . . . Pag. 1011 . . . ende onbehoirelijcke mannieren gebruickt worden. (Met een aant. van Mr. A. Bertling. Pag 1012—1014 onbeschreven).

Redevoering van Denzelfde, over hetzelfde onderwerp tot de afgevaardigden der Ommelanden gehouden.

Pag. 1015. An den Edelen, Erenvesten, Wisen Heren . . . Pag. 1027 . . . op andere conditien na sijn gelegentheit. (Pag. 1028—1029. Korte aanteekening van Mr. A. Bertling. Pag. 1030—1032 onbeschreven).

Zes brieven van Ubbo Emmius aan Rengers. Cop.

Gedateerd: 4 Juni, 16 Nov. 1606, prid. Kal. Febr., 29 Febr., 13 Maart 1608 en 10 Oct. 1610. Pag. 1033—1040.

Alle hier aanwezige werken van Rengers zijn in 1852 en '53 uitgegeven door Mr. H. O. Feith. Zie over dit HS. de inleiding op deze uitgave en Muller, Lijst, blz. 61.

Het HS. is, zooals uit herhaalde aanteekeningen blijkt, in 1786 en 1787 door Mr. A. Bertling afgeschreven voor zijn zwager, Mr. H. L. Wichers, naar het origineel, vroeger berustende bij de familie Rengers, thans op het Rijksarchief te Groningen. Mr. Wichers hield het in zijn bezit tot den 1 November 1800, toen hij het aan de Bibliotheek ten geschenke gaf.

In fraaien XVIIIde-eeuwschen marokijnen band, rijk met goud versierd, verguld op snede.

386. *Papier. 20,8 × 31,9. 132 fol., waarvan talrijke onbeschreven. XVIde eeuw.*

Copieën van charters, op Groningen en de Ommelanden betrekking hebbende.

Fol. 1—3. Uitspraak in een geschil tusschen de stad Groningen en de Friezen. In commemoratione Pauli 1338. (Gedr. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, I, blz. 248).

Fol. 3—4. Verbond tusschen Oostergoo, Westergoo, Humsterland, Hunsingoo, Fivelgoo, het Oldampt, Reiderland, Eemsgoo en de Brocmanni en Groningen. In crastina nativitatis Mariae 1361. (Gedr. t. a. p. I, blz. 370).

Fol. 4—4verso. Brief van bisschop Hendrik van Utrecht, belovende bescherming aan den abt van Aduard, ook te Groningen. VIII Kal. Nov. 1250. (Gedr. t. a. p. I, blz. 72).

Fol. 5—5verso. Verklaring van Burg. en Raad van Groningen, betreffende de goede gezindheid van abt en convent Aduard ten opzichte van Hamburger kooplieden. In feria octava Paschae 1346. (Gedr. t. a. p. I, blz. 273).

Fol. 5verso—6verso. Vredesverdrag tusschen Hamburg en abt en convent van Aduard, benevens Hunsingoo. In vigilia b. Laurentii martiris 1347. (Gedr. t. a. p. I, 281).

Fol. 6verso—7verso. Verordening der abten van Aduard, Oldenklooster in de Marne, Rottum en Selwerd over de waarde van eenige munten enz. Ipso die b. Luce Evangeliste 1371. (Gedr. t. a. p. I, 431).

Fol. 8. Extracten uit tractaten van Groningen met den bisschop van Utrecht. 1405 en 1415.

Fol. 8verso—9. Verdrag tusschen Groningen en de abdij Aduard. Des Woensdages na pinxter achten 1378. (Gedr. t. a. p. II, blz. 37). Fol. 8verso—10verso onbeschreven.

Fol. 11—11verso. Zoenbrief tusschen het convent Aduard en Groningen. Up Sinte Mauricius dach 1387. (Gedr. t. a. p. II, blz. 106 vlg.).

Fol. 11verso—12verso. Verdrag tusschen Aduard en Groningen. Up Sinte Benedictus dach 1389. (Gedr. t. a. p. II, blz. 118 vlg.). Fol. 13—24verso onbeschreven.

Fol. 25—25verso. Verdrag tusschen bisschop Frederik van Blankenheym en Groningen. Des Wondesdages post Invocavit 1399. (Gedr. Driessen, 504 vlg.).

Fol. 26—27verso. Dergelijk verdrag tusschen dezelfde partijen. 15 Mei 1419. (Gedr. Idsinga, Staatsrecht, II, blz. 249 vlg.).

Fol. 28—29. Bisschop Frederik belooft op verzoek der stad de rechten van Hunsingoo, Fivelgoo, Humsterland, Langewold en Vredewold te zullen eerbiedigen. Op Sinte Vitus avont 1419. (Vgl. t. a. p. blz. 242). Fol. 29verso—34verso onbeschreven.

Fol. 35—36. Verdrag tusschen Groningen en het Halfambt. Op Sinte Gregorius dach hiligen Pauwses 1415. (Gedr. t. a. p., II, blz. 230 vlg.).

Fol. 36—36^{verso}. Verbond tusschen Groningen, Hunsingoo en Fivelgoo. Op St. Odolphus dach 1417. (Gedr. t. a. p. II, blz. 234).

Fol. 36^{verso}—37. Verdrag tusschen Groningen en Fivelgoo. Op der Kinder dach 1419. (Gedr. t. a. p. II, blz. 250).

Fol. 37—42. Zoenverdrag tusschen Ocko ten Broek en ander Oostfriesche edelen, Groningen, Hunsingoo, Fivelgoo, Vredewold, Langewold en Humsterland ter eene en Oostergoo en Westergoo ter andere. In onser L. vrouwen avende purificationis, geheten te Lichtmisse 1422. (Gedr. Friedländer, Ostfrisisches Urkundenbuch, I, blz. 263).

Fol. 42—43. Bevestiging daarvan door talrijke Oostfriesche, Groninger en Friesche edelen. Op onser lever vrouwen Avont Purificationis lichtmisse geheten 1422. (Gedr t. a. p. I, blz. 268).

Fol. 43^{verso}—46. Verbond voor tien jaren van Humsterland, Vredewold, Langewold, Middagerland en Groningen. Feria quinta post vincla Sancti Petri apostoli 1428. (Gedr. Idsinga, Staatsrecht, II, 349 vlg.).

Fol. 46^{verso}. Groningen aan Bolo Ryperda, proost te Farmsum en den Dam, over den doorvoer van goederen van burgers van Appingedam door Groningen. Des Vrijdages na vincula Petri 1504.

Fol. 47. Verdrag tusschen Groningen en Appingedam daarover. Op Sunte Barbaren dach 1511. Fol 47^{verso}—49 onbeschreven.

Fol. 49^{verso}—51^{verso}. Verbond voor veertig jaar tusschen Groningen en de Ommelanden. Des maendages na Sunte Thomas dach 1482. (Vgl. t. a. p. II, blz. 418).

Fol. 52—53^{verso}. Zoenbrief van Hugo en Boele Ripperda, hoofdlingen te Farmsum, en de Stad Groningen. Op Sinte Laurentius avont 1434. Fol. 54—60^{verso} onbeschreven.

Fol. 61—64. Privilegiën, door Keizer Sigismund aan de Friezen gegeven. Ultima die Septembris 1417. (Gedr. Friedländer, I, blz. 208).

Fol. 64—65. Verklaring van Keizer Frederik III, waarbij hij de Ommelanden in zijn bescherming neemt. In de midweecken voor Sinte Sebastianus dage 1474. (Gedr. van Idsinga, blz. 407 vlg.). Fol. 65^{verso}— 67^{verso} onbeschreven.

Fol. 68. Verklaring van Groningen, dat Vredewold vrijwillig beloofd heeft te helpen graven. Des dingsdages voor ons heren hemelvaerts dach 1470.

Fol. 68—69^{verso}. Verdrag tusschen Edzard en Uko van Oostfriesland en Groningen. Op Sunte Marcus avont Evangeliste 1506. (Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167).

Fol. 70. Uitspraak van graaf Edzard in het geschil tusschen de gebroeders van Ewsum en Menko Heemstra ter eene en Ludeken Clant ter andere. Am Saterdage na Judica 1506.

Fol. 70—70^{verso}. Uitspraak van den Warf te Winsum over den doodslag van Peter Reinkens. Op Midweken na Calixti pape 1511. (Gedr. Feith, Warfsconstitutien (Verh. P. E. I. P. VII), blz. 125).

Fol. 70verso—71. Uitspraak van denz. in een geschil over achttien grazen land. Up Vrijdach na misericordia 1512. (Gedr. t. a. p., blz. 127).

Fol. 71—71verso. Uitspraak van denz. in een geschil tusschen Duthmer Rengers toe Dijcke en zijn vrouw Hiddo ter eene en Abel Onsta, namens zijn vader Eylko ter andere. Op Vrijdach nae misericordia 1513. Fol. 72—75verso onbeschreven.

Fol. 76—78. Renversaelbrief van Groningen aan Karel van Gelder. Des frijdages na Mathei ap. 1518. (Gedr. Rengers van ten Post. Werken, ed. Feith, I, blz. 218 vlg). Fol. 78verso—82verso onbeschreven.

Fol. 83 - 84verso. Verdrag van Groningen en de Ommelanden met Karel V, 8 Juni 1536, met bekrachtiging van dezen laatste, 15 Juni 1536. (Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg. (Fol. 85—88verso onbeschreven.

Fol. 89—90verso. Opzegging door de Ommelanden van hun verbond met Groningen. 18 Jan. 1575. Fol. 91—132verso onbeschreven.

Deze copieën zijn voor een deel, naar het schijnt, naar de origineelen genomen, maar voor een ander deel naar geverifieerde afschriften, afgegeven door den griffier van het hof van Friesland en den secretaris van Leeuwarden den 30 Jan. 1547; door den Ommelander notaris en secretaris Petrus Cornelius (deze werd 18 Oct. 1571 tot secretaris aangesteld), waarvan één gedateerd 21 Aug. 1577; door den redger en notaris Cornelius Kempius, tevens bekend als geschiedschrijver, die in stukken van 1557 tot 1598 voorkomt; door Johannes Voget, secretaris en notaris te Groningen, die van 1540 tot 1551 voorkomt; en door Popco Everhardi, van 1579 tot 1594 secretaris der Hoofdmannenkamer. In verband met het volgende nummer is het waarschijnlijk, dat dit copieboek afkomstig is van den bovengenoemden Petrus Cornelius. In 1832 is het aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Cat. HSS. fol. n°. 3).

In XVIIde-eeuwschen perk. omslag.

---

387. *Papier. 21,3 × 32,2. 66 fol. XVIde eeuw.*

Copieën van stukken, op Groningen en de Ommelanden betrekking hebbende.

Fol. 1—7verso. Uitspraak in een geschil tusschen de stad Groningen en de Friezen. In commemoratione beati Pauli 1338. Lat. met Ned. vert. (Gedr. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, I, blz. 248). Fol. 8 - 10verso onbeschreven.

Fol. 11—15. Hetzelfde. Lat. en Ned. Fol. 15verso onbeschreven.

Fol. 16—16verso. Verbond van Groningen met het Half-Ambt. Op Sunte Gregorius dach hiligen pauweses 1415. (Gedr. Idsinga, Staatsrecht, II, 230 vlg.) Fol. 17—17verso onbeschreven.

Fol. 18—19verso. Verdrag van Groningen met George van Saksen. 21 Augustus 1500. (Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 51 vlg.).

Fol. 20—21. Verbond tusschen Oostergoo, Westergoo, Humsterland, Hunsingoo, Fivelgoo, het Oldampt, Reiderland, Eemsgoo en Brocmanni en

Groningen. In crastina nativitatis Mariae 1361. (Gedr. Oorkondenboek, I, blz. 370). Fol. 21verso onbeschreven.

Fol. 22—24verso. Verbond tusschen Groningen en de Ommelanden. Inder wecken nae Pinxteren 1482. (Vgl. Idsinga, II, blz. 418). Fol. 25—25verso onbeschreven.

Pol. 26. Verdrag van Groningen en Hunsingoo. Up der Kinder dach 1419. (Gedr. t. a. p. II, blz. 251). Fol. 26verso—28verso onbeschreven.

Fol. 28—30verso. Twee brieven van Keizer Hendrik II over het zoogenaamde „praedium Uffonis" in Drenthe. Beide XII Kal. Junij 1040. (Gedr. Oorkondenboek, I, blz. 16). Fol. 31—32verso onbeschreven.

Fol. 33—37. Het eerste Verbond tusschen Groningen en de Ommelanden. Feria quinta post vincula Petri 1428. (Gedr. Idsinga, II, 349 vlg.).

Fol. 37—40verso. Tweede Verbond van Groningen en de Ommelanden. Des Vrijdages nha Sunte Peters dage ad vincula 1473. (Gedr. t. a. p. blz. 403 vlg.).

Fol. 41—44verso. Derde verbond van Groningen en de Ommelanden. Des maendages nha Ste Tomas dach ap. 1482. (Vgl. t. a. pl. blz. 418). Fol. 45—48verso onbeschreven.

Fol. 49. Huldiging van Edzard en Uko van Oostfriesland door Groningen. Z. d. (1506). Fol. 49verso onbeschreven.

Fol. 50—50verso.Zoenverdrag tusschen Groningen en de Abdij Aduard. Des Woensdaghes na Pinxter achtende 1378. (Gedr. Oorkondenboek, II, blz. 37). Fol. 51—52verso onbeschreven.

Fol. 53—55. Derde Verbond van Stad en Lande. Des maendages na Sunte Thomas dach apli 1482. (Vgl. Idsinga, II, blz. 418). Fol 56verso onbeschreven.

Fol. 56—58. Uitspraak in een geschil tusschen Groningen en de Friezen. In commemoratione b. Pauli 1338. (Gedr. t. a. p. I, blz. 248). Fol. 58verso—59verso onbeschreven.

Fol. 60—61verso. Regeling van de benoeming van scheidsrechters in een geschil tusschen Stad en Lande. Z. d. Fol. 62—63verso onbeschreven.

Fol. 64. Overeenkomst van Edzard en Uko van Oostfriesland met Albrecht van Saksen. 5 Oct. 1490. Fol. 64verso onbeschreven.

Fol. 65—65verso. Beschikking van Karel V betreffende het recht der ingezetenen van Westerwolde om in hooger beroep te komen bij Luitenant en Hoofdmannen. 20 Jan. 1546.

Fol. 66. De luitenant Marten van Naerden bevestigt de privilegiën van Westerwolde, namens Philips II, 3 Nov. 1556. In een vidimus van Luit. en Hoofdmannen van 28 Dec. 1559. Fol. 66verso onbeschreven.

Deze copieën lagen vroeger los in het voorafgaande handschift. Zij zijn grootendeels gecopieerd naar door den notaris Petrus Cornelius geverifieerde afschriften en dus waarschijnlijk uit diens archief afkomstig.

Evenals het vorige nummer zijn zij op de auctie-Driessen aangekocht.

In portefeuille.

388. *Papier. 15,6 × 19,7. 58 fol. XVIIde eeuw.*

Copieën van Stukken betreffende Stad en Lande en Drenthe.

Fol. 1—3verso. Lijst van kerspelen in Groningerland.

Fol. 4—9. Lijst der dorpen en kloosters in de Ommelanden met opgave van het bedrag, dat zij der Stad aan schatting betalen.

Fol. 9—11. Indeeling der Zijlvestenijen in de Ommelanden. Fol. 11verso onbeschreven.

Fol. 12—15. Verdrag van Groningen met George van Saksen, 21 Aug. 1500. (Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 51 vlg.). Fol. 13verso onbeschreven.

Fol. 16—17. Brief van Margareta van Parma aan de Staten van Stad en Lande, betreffende de erfenis van Frederik Ripperda. 7 Juni 1562. Fol. 17verso onbeschreven.

Fol. 18—19. Aremberg aan Luitenant en Hoofdmannen, betreffende hun partijdigheid tegenover Appingedam. 22 Juli 1562. Fol. 19verso onbeschreven.

Fol. 20—24. Verbond van Stad en Lande van 5 Augustus 1564. Fol. 24verso onbeschreven.

Fol. 25—27verso. Korte Kroniek van Groningen van 1037—1483.

Fol. 28—30verso. Tractaat van Karel V met Stad en Lande van 8 en 15 Juni 1536. (Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg.).

Fol. 30verso—31, 36—38. Extracten uit het Oldermansboek.

Fol. 31—34. Tractaat van Karel van Gelder met Stad en Lande. Des vrijdages na Mathije apostoli 1518. (Gedr. Rengers van ten Post, Werken, ed. Feith, I, blz. 218 vlg.).

Fol. 34—35. Overeenkomst van de „gemene borgeren" en „dye overheyt" in Groningen. 28 Jan. 1526.

Fol. 38verso. Privilegebrief van Frederik van Blankenheym aan Drenthe, 8 Oct. 1400. Fol. 39—40verso onbeschreven.

Fol. 41—42. Karel V belooft de privilegiën van Drenthe te zullen handhaven. 4 Oct. 1527.

Fol. 42verso—43. Drenthe huldigt Aremberg als plaatsvervanger van Philips II. 4 Febr. 1555.

Fol. 43verso—45verso. Privilegiën van Drenthe, door Frederik van Blankenheym verleend. Z. d.

Fol. 46—58. Landrecht van Drenthe, uitgevaardigd door denz. 16 Sept. 1412. (Gedr. op de plaatsen, vermeld bij Gratama, Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van Drente, blz. 19). Fol. 58verso onbeschreven.

Op fol. 11 de naam: Stephanus Zuilenus *in XVIIIde-eeuwsch schrift.*

In April 1889 werd dit HS. door Mr. J. A. Grothe aan de Universiteitsbibliotheek geschonken.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

389. *Papier. 16 × 20,5. 46 genummerde en vele ongenummerde fol. Behalve fol. 33—46 door dezelfde hand geschreven als n°. 388. XVIIde eeuw.*

Copieën van Stukken, betreffende Stad en Lande.

Fol. 1—2verso. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. (Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg.).

Fol. 3—5. Tractaat van Karel van Gelder met Groningen, des Vridages nha Mathie apostoli 1518. (Gedr. Rengers van ten Post, Werken, ed. Feith I, blz. 218 vlg.).

Fol. 5—6verso. Overeenkomst van de „gemene borgeren" en „dye overheyt" in Groningen, 28 Jan. 1526.

Fol. 6verso—7verso. Provisioneele overeenkomst tusschen Groningen en Appingedam, 3 Aug. 1541.

Fol. 8—8verso. Beslissing van Margareta van Parma in het geschil tusschen Stad en Lande, 14 Mei 1561.

Fol. 9—9verso. Uitspraak in het geschil van de Ommelander kloosters en de Groninger gilden betreffende de ambachten in de kloosters, vrijdage naden hilligen pinxter dach 1520. (Gedr. Feith, Oldermansboek, blz. 37).

Fol. 10—10verso. Twee brieven van Karel van Gelder aan Lubbert Ulgher „olderman onser Omlanden van Groningen" en aan Burg., Schepenen *(sic)* en Raad van Groningen over dezelfde zaak, 3 Oct. en 29 Sept. 1524.

Fol. 11—11verso. Beslissing van Aremberg in het geschil tusschen Stad en Lande, 18 Maart 1560.

Fol. 11verso—12. Nadere beslissing van denzelfde, 14 Mei 1560.

Fol. 12—12verso. Tractaat van Karel van Gelder met de Ommelanden, 20 Juni 1521.

Fol. 12verso—13verso. Aremberg neemt namens prins Philips den eed van trouw aan door Stad en Lande gezworen, 10 Jan. 1550.

Fol. 13verso—14. Brief van Karel V aan Groningen betreffende het geschil met Appingedam, 5 April 1540.

Fol. 14verso. Verbond van Groningen, Hunsingoo en Fivelgoo, up S. Odulphi dach 1417. (Gedr. Idsinga, Staatsrecht, II, blz. 234).

Fol. 14verso—15. Eed van trouw, door Groningen aan Edzard en Uko van Oostfriesland afgelegd, z. d.

Fol. 15—15verso. Brief, waarbij Edzard en Uko Albrecht van Saksen als erfheer van Friesland erkennen, 15 Oct. 1490.

Fol. 16—18verso. Lijst der dorpen en kloosters in de Ommelanden, met opgave van het bedrag, dat ze der Stad aan schatting betalen.

Fol. 19—19verso. Indeeling der Ommelanden in zijlvestenijen.

Fol. 19verso—21. Overeenkomst van Groningen met George van Saksen, 21 Aug. z. j.

Fol. 21verso—22. Brief van Margareta van Parma aan de Staten van Stad

en Lande betreffende de erfenis van Frederik Ripperda, 7 Juni 1562.

Fol. 22—23. Aremberg aan Luitenant en Hoofdmannen betreffende hun partijdigheid tegenover Appingedam, 22 Juli 1562.

Fol. 23—24. Tractaat tusschen Stad en Lande, 5 Aug. 1564.

Fol. 24verso—26verso. Voorstellen dienaangaande van Aremberg, 2 Aug. 1564.

Fol. 27—28verso. Korte Kroniek van Groningen van de vroegste tijden tot 1499. Fol. 29—32 onbeschreven. Tot hiertoe was alles met dezelfde hand geschreven; het volgende van verschillende handen.

Fol. 33—34. Tractaat van Rennenberg met Groningen, houdende aansluiting bij de Unie van Utrecht, 11 Juni 1579. Fol. 34verso onbeschreven.

Fol. 35—38. Tractaat van Reductie, 23 Juli 1594. Fol. 38verso onbeschreven.

Fol. 39—39verso. Schuldbekentenis van Alva voor 22.000 guldens, geleend van de Ommelander kloosters, 12 Dec. 1570. Geauthoriseerde copie van den secretaris der Ommelanden, P. van Maerhusen. Fol. 40—40verso onbeschreven.

Fol. 41—43verso. Beslissing van Willem Lodewijk en gecommitteerden der Staten Generaal in de geschillen tusschen Stad en Lande, 6 Juli 1610. Fol. 44—44verso onbeschreven.

Fol. 45—46. Beslissing van Matthias in dergelijke geschillen, 24 Oct. 1578. Fol. 46verso onbeschreven. Verder gedrukte stukken.

De tot fol. 28 vermelde stukken zijn deels gecopieerd naar copieën van den Groningschen notaris Kempius (2de helft der 16de eeuw), den secretaris Everhardus van Emden (in denzelfden tijd) en den notaris en syndicus Alting (eerste helft der 17de eeuw).

Het HS. is afkomstig van Mr. R. K. Driessen, op wiens auctie het in 1832 is aangekocht (Catal. HSS. 4°, n°. 17).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

390. *Papier. 20,8 × 33. 6 dln. XVIIIde eeuw (na 1722).*

Staatse Resolutiën (van Stad en Lande) in 't korte. 1595—1721.

Dl. I. 1595—1637. Dl. II. 1637—1665. Dl. III. 1665—1682. Dl. IV. 1682—1700. Dl. V. 1700—1712. Dl. VI. 1712—1721. Dit laatste deel is voor ongeveer de helft onbeschreven, terwijl op den rug het eindjaartal nog niet is ingevuld, zoodat de bewerker blijkbaar in zijn plan om de verzameling voort te zetten is verhinderd.

Het HS. is misschien afkomstig van Mr. R. K. Driessen (Catal. HS. folio, n°. 17). In 1833 bevond het zich op de Academische Bibliotheek.

In XVIIIde-eeuwsche cartonnen banden met lederen met goud versierden ruggen.

---

391. *Papier. 16,7 × 21. 38 fol. XVIIIde eeuw.*

Extracten uit de Resolutiën der Staten van Stad en Lande. 1 Maart 1598—17 Maart 1657.

Op fol. 21—23. Ampliatie van het Contract in Appingadamme wegens het corpus aldaar Anno 1623 den 3 Martii, gedaan den 23 Julii 1664. Fol. 5—6verso, 20 en 20verso, 24 en 24verso, 26 en 26verso, 28 en 28verso, 30 en 30verso, 32 en 32verso, 34 en 34verso, 38 en 38verso onbeschreven.

Deze extracten zijn deelen van een grooter handschrift geweest, daar de fol. oorspronkelijk genummerd zijn als volgt: 51—66, 71—74, 91—98, 104—107, 142—147. (Vgl. n°. 263).

Na 1841 is dit HS. in de bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

392. *Papier. 10,5 × 16,9. 2 dln. 149 en 246 fol. XVIIIde eeuw.*

Extracten uit het Resolutieboek der stad Groningen.

Deel I: 26 Februari 1621—11 Februari 1754.

Deel II: 1578—17 Januari 1754.

De volgorde is niet chronologisch.

De afkomst dezer extracten is onbekend. In 1833 bevonden zij zich op de Academische Bibliotheek.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug met opschrift.

---

393. *Papier. 21,2 × 32,7. 329 fol. XVIIde eeuw.*

Extracten uit de Resolutiën van Stad en Lande van 21 Dec. 1636 en 13 Maart 1663. Fol. 1—6.

Instructie voor den Raedt van State der Verenichde Nederlanden van 12 April 1588; met extract uit de Notulen der Staten Generaal van 22 April 1624. Fol. 5—25.

Consideratiën van den Raet van State op derselver jnstructie date eersten receptum den 6e December 1651. Fol. 26—37.

Stukken uit de jaren 1650 en '51 over de vermindering van het leger. Fol. 38—53.

Staet ende Repartitie van Chrijschvolck (*sic*)... **in gevolge van de resolutie van de ... Staten Generael vanden XVIII augustij (1650).** Fol. 54—229.

Eedt voor de Militie aen de Generaliteyt te doen. Gedr. Fol. 230.

Eenige losse stukken, waaronder quotisatiën der Geunieerde Provinciën. Fol. 231—237.

Memorie over de petitie van oorlog voor 1654. Fol. 238—242.

Veranderinge gemaecket in de Staet vant jaer 1652. Fol. 243—256.

Stukken over de petitie van oorlog van 1653. Fol. 257—266.

Consideratiën geresulteert uyt het besoigne vande Gedep.de uytte ... vergaderinge van haer Ed. Groot Mog. ... op de mesnage, redres vande finantiën, resumptie vande Staet van Oorloge ... Dec. 1651—Febr. 1652. Fol. 267—283.

Stukken over de petitiën van 1650 en 1651. Fol. 284—291.

Punten van beschrijving voor de vergadering der Staten-Generaal, 1653, met aanteekeningen in margine. Fol. 292—297.

Instructie voor de Gedeputeerden der stadt Groeningen en Ommelanden. Fol. 298—301.

Instructie voor den secretarius der heeren Staten ende Gedeputeerden van stadt Groeningen ende Ommelanden. Fol. 302—307.

Instructie voir die Solliciteurs van die Compagniën te peerde ende voete op dese provincie repartitie staende. Fol. 308—311.

Raet ende repartitie van het Chrijchsvolck . . . bij provisie voer het jaer 21 aengenomen. Fol. 312—321.

Memorie dienende tot informatie op het stuck van de Monsteringh. Gedr. Fol. 322—325.

Fransche auxiliaire Troupes tot secours van desen Staet gesonden. Fol. 326—327.

Projet entre l'Angleterre, le Roy de Prusse et l'Estat des Provinces Unies sur le commandement de l'Armee. Fol. 328—329.

Deze niet bij elkander behoorende stukken, zijn blijkbaar in de XVIII^{de} eeuw tot een band vereenigd.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIII^{de}-eeuwschen cartonnen band met wit lederen rug.

---

394. *Papier. 20,5 × 31,8. XVII^{de} eeuw.*

Resolutiën van het Secreet Besoigne der Staten van Stad en Lande. 9 Jan. 1674—22 Jan. 1676.

Door twee handen geschreven.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser, op wiens auctie (1861) het HS. is aangekocht. (Catal. n°. 35).

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

395. *Papier. 20,4 × 16,2. 1 blad. XVIII^{de} eeuw.*

Eigenhandige brief van Willem IV aan prof. van Velzen.

Over zijn deelneming aan het avondmaal. Z. d. Na het huwelijk van den Prins (1734). Cornelius van Velzen (1696—1752) was sedert 1728 Hoogleeraar in de theologie te Groningen.

Over de afkomst is niets bekend. In 1897 overgenomen van het Rijksarchief in Groningen.

In portefeuille.

---

396. *Papier. 20,2 × 32,1. 90 fol. XVIII^de^ eeuw.*

Hero Idema, Het Wonderjaar 1748.

Ondertitel: behelsende het merkwaardigste het gene alhyr binnen Appingedam Wegens het Anstellen van . . . Den . . . Prince van Oranje . . . tot Erf Stadholder, is voor gevallen, als meede een vertoog Van De Regten en Privilegiën der oude Stad Appingadam, hoe dat deselve door Ionkeren en Hovelingen sijn benaedeelt.

Hero Idema was secretaris van Appingedam en dus in de gelegenheid talrijke oude stukken in copie aan zijn verhaal toe te voegen.

Dit boek is door den Heer B. Knijpinga, gemeenteontvanger te Appingedam, die verwant was aan den secretaris Idema, ten geschenke gegeven aan Mr. E. van Loon, die het in 1877 op zijn beurt aan het archief van Groningen schonk. In 1897 is het van daar overgebracht naar de Academische Bibliotheek.

In XVIIIde-eeuwschen lederen band met titel en groene linten.

---

397. *Papier. 20 × 31,7. 17 fol. XVIIIde eeuw (1760).*

Monster-Rolle van de Ommelander Landsdags Comparanten voor de jaaren 1760 en 1761.

Het HS. is in 1760 vervaardigd door of voor den secretaris J. P. Driessen, van wien het stuk overging op zijn zoon Mr. R. K. Driessen. Na diens dood is het tegelijk met n°. 274, waarmede het vroeger een geheel uitmaakte, in 1832 door de Bibliotheek aangekocht (Catal. HS. fol. 27).

In XVIIIde-eeuwschen papieren band.

---

398. *Papier. 16,7 × 21. 30 fol. XVIIIde eeuw.*

Extracten uit het Actenboek van Gedeputeerde Staten van Stad en Lande. 11—23 Sept. 1787. Fol. 1—11. Fol. 6, 8 en 12 onbeschreven.

Gedagten over de afdoening der differenten tusschen de beide Staats Leeden. Den Haag 17 Aug. 1788. Fol. 13—15. Fol. 16 onbeschreven.

Analisis mijner gedagten over de geschillen met de Ommelanden. 1788. Fol. 17—27. Fol. 28 onbeschreven.

Brief van Willem V aan de Stad Groningen „om schorsing der procedures over 't stapelregt en 't zenden van een Commissie tot assopiatie." 15 Dec. 1789. Cop. Fol. 29—30.

Dit HS. heeft vroeger deel uitgemaakt van een grooter, daar de fol. met inkt genummerd zijn 208—237. Zie n°. 288.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

399. *Papier. 21,2 × 34. 3 dln. XVIIIde eeuw.*
Staatsche Resolutiën van Stad en Lande. 1784—1786. Cop.
Dl. I. 1784. Dl. II. 1785. Dl. III. 1786.
In 1833 bevond dit HS. zich op de Academische Bibliotheek.
In XVIIIde-eeuwsche perk. banden.

---

400. *Papier. 22,2 × 33,6. 86 fol. XIXde eeuw.*
Theodorus van Swinderen, Autobiographie.
Prof. van Swinderen (1784—1851) was sedert 1814 hoogleeraar in de natuurlijke historie te Groningen.
In 1891 door dr. C. Hofstede de Groot, die met prof. van Swinderen verwant was, geschonken aan het Rijksarchief; vandaar in 1897 overgebracht naar de Academische Bibliotheek.
In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

---

401. *Papier. 10,3 × 16,8. 6 fol. XIXde eeuw (1821).*
H. C. van Hall, Journaal van een reisje door Gelderland.
14—20 Aug. 1821. Autograaf.
Geschenk van R. J. Schierbeek RJzn. in 1890.
In portefeuille.

---

402. *Papier. 10,8 × 17,2. 129 fol. XIXde eeuw (1822).*
H. C. van Hall, Journaal van een Duitsch reisje.
10 Juli—24 Sept. 1822. Autograaf.
Geschenk als n°. 401.
In portefeuille.

---

403. *Papier. 10,5 × 17,3. 58 fol. XIXde eeuw.*
H. C. van Hall, Journaal van een reis naar Brussel en Parijs.
29 Sept. tot 17 Nov., zonder jaar. Autograaf.
Geschenk als n°. 401.
In portefeuille.

---

404. *Membranac. 21,7 × 11. 1 fol. Saec. XIII ineuntis.*
Fragmenta Psalmorum Latine et Frisice.
Sunt fragmenta Psalmorum XVII, vs. 10—12, 17—19; XXVII, vs. 3—7; XVIII, vs. 7—11; XXIX, 1. Scripta sunt dialecto Fivelgonica.
Cf. de his fragmentis: Gallée, Bruchstücke einer altfriesischen Psalmenübersetzung (Zeitschr. Deutsches Altherthum, XXXII, 417 seq.), Jaekel,

Zur altfriesischen Psalmenglosse (Paul-Braune, Beiträge, XV, 536 seq.) et van Helten, Frisica (ibid. XVI, 315 seq.).

Sunt fragmenta codicis descripti in Fivelgonia et fortasse in coenobio Wittewierum, unde ultimus abbas Cornelius Hermanni bibliothecam secum Groningam transtulit. Circa annum 1888 viri doct. Seerp Gratama Drenthiae archivarius et J. H. Gallée haec fragmenta repererunt in ligatura codicis manuscripti continentis registrum iudiciale (Goorspraken, 1583—1589) confectum ab Alb. Borck notario publico Groningano, qui anno 1581 actuarius (landschrijver) Drenthiae factus est. Anno 1895 ex archivo Drenthiae in Bibliothecam Groninganam translata sunt.

Sine ligatura.

---

405. *Perkament. 21,1 × 31,7. XIV*[1]) *en 220 fol. 2 kol., van 48 of 51 regels. Met in goud, rood en blauw fraai uitgevoerde initialen. Roode opschriften en titels. Bovendien op fol. IV en IV*verso *teekeningen van zon- en maaneclipsen. Op fol. 1 een gouden H, die tusschen zijn beenen een gekroonden gouden leeuw op blauwen grond omvat. Op fol. 9 een kleine teekening, voorstellende God den Vader in rood en blauw gewaad met gouden aureool, zittende op een troon, de linkerhand rustende op den aardbol, de rechterhand als zwerende omhooggestoken; alles op rood en wit geruiten grond en in gouden omlijsting. Op dezelfde fol. aan den voet een randversiering, voorstellende vogels, hazen en honden. Op fol. 148*a *een plaat, die het geheele blad beslaat, voorstellende een burcht in Gothischen stijl, verdedigd door vier krijgslieden, waarvan één gewapend met een boog, terwijl de drie andere steenen werpen en twee hiervan wederom schilden hebben; de belegeraars zijn drie in getal, te paard, geharnast en gewapend met schild en zwaard, terwijl de voorste een kroon draagt; alles op een blauwen netvormigen achtergrond en gedekt door een rand in goud en kleuren (Zie het facs. naar een Leidsche copie genomen bij ten Brink, Gesch. der Ned. Lett., blz. 175). In verschillende, doch zeer gelijksoortige handen geschreven. XIV*de *eeuw (1339).*

Fol. I. Aanteekening van Lulofs omtrent dezen codex. Fol. Iverso. Eenige korte aanteekeningen van een XVde-eeuwsche hand.

Vijftien gebeden.

Fol. II. Ghebenedide God lieve here Ihesu Christe . . . Fol. III . . . regneert ewelijc ende ummermeer. Amen.

Uitg. gedeeltelijk door Lulofs in Versl. en Med. van het Kon. Ned. Instituut, 1843, 127 vlg., en geheel door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde, XV, blz. 270 vlg.

---

[1]) Deze 14 fol. wijs ik gemakshalve aan met Romeinsche, de andere met Arabische cijfers, hoewel het HS. juist het omgekeerde heeft.

Dit es die tafle van desen boeke. Fol. III^{verso}.

Uitgeg. door Staring in Nieuwe Werken der Maatsch. van Lett., III, 2e st., 61.

Zoneclipsen van 1341 tot 1386; maaneclipsen van 1340 tot 1386. Fol. IV—IV^{verso}.

Maantafel enz. Fol. V—V^{verso}.

Kalender over de jaren 1300 tot 1376. Fol. VI—XI^{verso}.

Paaschtafel van 1339 tot 1377. Fol. XII.

Tweede Maantafel. Fol. XII^{verso}.

Berijmde aanwijzing, wat men heeft te doen, wanneer de zon in de verschillende teekenen van den Dierenriem staat.

Fol. XIII. Nuttelic eest in minen wane . . . Fol. XIV^{verso} . . . ghelijc den visch nat ende cout.

Vgl. over deze kalenders en tafels, Leendertz in Tijdschr. voor Ned. Taal en Lett. XVI, blz. 30 vlg.

Rijmbijbel van Jacob van Maerlant.

Fol. 1. Hier beghint die ierste boec . . . (Hier volgt een berijmde inhoudsopgave van de boeken van het Oude Testament, telkens afgebroken door de opsomming der kapittels van ieder boek (uitg. door Le Long, Boekzaal, 198 vlg.). Op deze tafel van het Oude Testament volgt de berijmde inhoudsopgave van het Nieuwe, waarvan de lijst der kapittels ontbreekt). Fol. 8 . . . God moet ons te sire bliscap bringhen. Fol. 8^{verso} onbeschreven.

Fol. 9. Hier beghint die eerste boec der biblen. Vader zone heilich gheest . . . (Volgt het Oude Testament, in 10 boeken verdeeld). Fol. 116 . . . Zalic in duutsce nu voort gheven. Fol. 116^{verso} onbeschreven.

Fol. 117. Dit zijn dewangelien van den iaer in duutsce alze Jacob van Merlant dichte. In den name van onzen here . . . (Volgt een Evangelienharmonie. Boven de kapittels zijn de dagen geplaatst, waarop zij gelezen worden). Fol. 148 . . . Dee goede God moet ons beraden. Amen.

Naar dit HS. zijn eenige fragmenten uitgegeven door Lulofs in zijn Handboek van den vroegsten bloei der Nederl. letterk. enz., 35 vlg. David heeft voor zijn uitgave van den Rijmbijbel (Brussel 1858—1861) dit HS. niet gebruikt.

Begin van het Johannesevangelie in Middelnederlandsch proza.

Fol. 148. Inicium sancti ewangelii secundum Johannem. Gloria tibi domine. In aneghinne was een woort . . . vol gracien ende waerheit.

Uitg. Le Long, Boekzael, 211 en Lulofs, Handboek, 47.

Die Wrake van Jherusalem.

Fol. 148^{verso}. Hier beghint van Jherusalem die wrake. Liete mi mijn lieve vrient . . . Fol. 148^{a} Plaat. (Zie boven). Fol. 148$^{a\ verso}$ onbeschreven. Fol. 177 . . . Zegt amen of ghijs zijt beraden. Amen. Fol. 177^{verso} onbeschreven.

Uitg. door David als 3de deel van den Rijmbijbel (zie boven), doch zonder gebruikmaking van dit HS.

Die miracle van onser Vrouwen.

Fol. 178. Hier beghinnen die miracle van onzer vrouwen. Van hem die Ihesum zette te borghe. In Bisancia in ene stede . . . Fol. 192verso . . . Hief zi op al dese feeste.

Afzonderlijk HS. van Spieghel Historiael I, boek VII, cap. 56—91. Met gebruikmaking van dit HS. uitg. door de Vries en Verwijs (Leiden 1857—1863), I, blz. 329—374. Vgl. de Inleiding daarop, XCIII.

Ene disputacie van onzer vrouwen ende van den heilighen cruce.

Fol. 193. Wat mochte Maria seggen daer . . . Fol. 195verso . . . Van onsen misdaden.

Zie over de uitgaven Petit, Bibliographie der Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde, n°. 536.

Van den V bloemen.

Gewoonlijk bekend onder den naam: Van den V vrouden. Fol. 195verso. Maria vrouwe utvercoren . . . Fol. 196 . . . Dat si si suver vor die doet. Amen.

Zie over de uitgaven, naar dit eenig bekende HS. Petit, n°. 523.

Van den verkeerden Martijn.

Fol. 196. Wapen Jacob, hoe salt gaen . . . Fol. 196verso . . . met pensene so onsochte.

Zie over de uitgaven naar dit eenig bekende HS. Petit, n°. 521, VI.

Van ons Heren wonden.

Fol. 196verso. Alsmen merket alle manieren . . . Fol. 197 . . . Die God verloeste opten paesdach.

Zie over de uitgaven Petit, n°. 522.

Van den zeven ghetiden.

Fol. 197verso. Ic wil u segghen openbaer . . . Fol. 198 . . . Dat ic dat besitte ewelike. Amen.

Uitg. door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XVI, blz. 25 vlg.

Die Clausule van der Bible.

Fol. 198verso. Waert dats mi Maria onde . . . Fol. 201 . . . Daer nemmermeer einden iare. Amen.

Zie over de uitgaven naar dit eenig bekende HS. Petit, n°. 524.

Jeghen den steen.

Fol. 201. Contra calculum . . . mane et sero. Recept. Onuitgegeven.

Aardrijkskunde in proza van Africa en omliggende zeeën.

Fol. 201. In Affrica es dat water Indus . . . Fol. 201verso . . . dattie liede herberghen van horen scellen maken. (Van een latere hand:) Ghelove die wille.

Uitg. door van den Bergh, Nederl. Volksromans, blz. 144 vlg. en door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XV, blz. 96 vlg., gedeeltelijk door van Vloten, Prozastukken, blz. 16.

Van der drievoudichede.

De derde Martijn. Fol. 202. Ic mane den mannen metten wiven . . . Fol.

204 . . . Na deser menschliker doet. Amen. Amen. Amen.

Zie over de uitgaven Petit, n°. 521, III.

Van Jacob ende van Martijn.

De eerste Martijn. Fol. 204verso. Wapene Martijn hoe zalt gaen . . . Fol. 209 . . . In vraghe niet meer noch en toghe.

Zie over de uitgaven Petit, n°. 521, I.

Van den lande van Overzee.

Fol. 209. Kerstenman wats di ghesciet . . . Fol. 210verso . . . Van Sathanase den fellen ruwen.

Zie over de uitgaven naar dit eenig bekende HS. Petit, n°. 538.

Van den drie gaerden.

Ook genaamd Dboec van den houte. Fol. 210verso. Van den hout daer aen verstarf . . . Fol. 214verso . . . Nu zegt amen allegader. Amen.

Zie over de uitgaven Petit, n°. 480.

Onzer vrouwen claghe.

Fol. 214verso. Van Zente Anselmus. Dit is onzer vrouwen claghe. Hoert groet zeer met groten rouwe . . . Fol. 217 . . . Zine bliscap in hemelrike. Amen.

Soms verkort, soms uitgebreid afschrift van Van den Levene ons Heren (Uitg. Vermeulen, Utrecht 1843) vs. 3267—3802. Uitgeg. naar dit HS. met inleiding door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XV, blz. 81 vlg.

Van den Clusenaere.

Fol. 217. Gheloeft ende ghebenedijt . . . Fol. 217verso . . . t Binnen iaers; dit zalt hem vromen.

Uitg. met inleiding naar dit HS. door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XIV, 277 vlg.

Van ons Heren Kynscheide.

Fol. 217verso. Al was Ioseph Marien man . . . Ende dat hi ons altoes doe ghenade.

Uitgeg. naar dit HS. door van den Bergh in N. Werk. d. Maatsch. d. Ned. Lett., V, 2e st., blz. 84 vlg. Het is een fragment van Van den Levene ons Heren (Uitg. Vermeulen, Utrecht 1843), vs. 854—921.

Jezus aan het kruis.

Prozastuk. Fol. 218. Die hemelsche coninc . . . die minne brac hem ziin herte ontwee.

Uitg. naar dit HS. door Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XIV, 277.

De zeven kruiswoorden.

In rijm. Fol. 218. Dese VII worde seyde onse here . . . Fol. 218verso . . . Die vanden watre makede wijn. Amen.

Zie over de uitgaven, waarbij evenwel van ons HS. geen gebruik is gemaakt, Leendertz in Tijdschr. v. Ned. Taal- en Lett., XIV, 276.

Gebed.

Proza. Fol. 219. Goeds ziele heyle mi... want zijs langhe begaert hadde.

Uitg. door Leendertz in Tijdschr., XIV, 276 vlg. Fol. 219verso. Eenige aanteekeningen.

Zie over dit HS. in 't algemeen P. Leendertz Jr. in Tijdschr. voor Ned. Taal- en Lett., XIV, 265 vlg., XV, blz. 31 vlg. en 270 vlg., XVI, blz. 25 vlg., 129 vlg., waar tevens de oudere litteratuur er over wordt opgegeven (XIV, blz. 272).

Dit HS. heeft waarschijnlijk toebehoord aan en is allicht ook geschreven in de abdij Marienweerd aan de Linge (vgl. Leendertz t. a. p. XIV, 270 vlg.). In de 17de eeuw was het in handen van Simon van Leeuwen, die het in 1657 aan zijn leermeester Jan van Woerden, schoolmeester te Gouda, ten geschenke gaf (Zie de doorgekraste aant. op fol. II: Dat donat. Jano Wourdano praeceptori quondam sui Simon van Leeuwen I. C. etc. . . . 1657). *Vervolgens kwam het in het bezit van Albertus Bentes, schepen van Amsterdam, na wiens dood in 1702 Florentius de Bruin, predikant te Gorinchem het verwierf. Van zijn zoon Franco de Bruin, predikant te Amsterdam, had Le Long het ter leen (Zie diens Boekzaal, blz. 195 vlg.). Het bleef in die familie, totdat A. W. C. Staring het van of uit de nalatenschap van Dr. Isaac de Bruin kocht (Zie Lulofs in Versl. en Med. Kon. Ned. Instituut, 1843, blz. 119). Na Starings dood in 1840 schonken zijn erfgenamen het aan Prof. Lulofs te Groningen, die het aan de Universiteitsbibliotheek vermaakte, waar het sedert zijn dood in 1849 berust.*

In 17de-eeuwschen perk. band, misschien van 1609. (Vgl. Leendertz t. a. p. XIV blz. 265.).

---

406. *Perkament. 20,4 × 28,1. (fol. 1), 19,2 × 28,1 (fol. 2), 20,8 × 28,5 (fol. 3), 17,2 × 27,8 (fol. 4). In 2 kol. geschreven, van oorspr. 45 regels. Met in goud en kleuren uitgevoerde initialen. XIVde eeuw.*

Dietsche Fragmenten van den Parthonopeus van Bloys.

Bevatten de volgende verzen van de uitgave door Bormans (Brussel 1871):

Fol. 1. Vs. 3703—3746, 3748—3791, 3793—3837, 3838—3881.

Fol. 2. Vs. 3883—3927, 3928—3972, 3973—4017, 4018—4062.

Fol. 3. Vs. 4672—4715, 4717—4760, 4762—4806, 4807—4851.

Fol. 4. Vs. 2852—4895, 4897—4940, 4942—4985, 4986—5029.

Deze fragmenten moeten volgens Bormans tot eenzelfde HS. behoord hebben met die van Jena en die van hemzelven (thans op de Universiteits Bibliotheek van Amsterdam). Vgl. Inleiding op de bovengen. uitgave, XXX. Vgl. over deze fragmenten, die ten behoeve dier uitgave zijn geraadpleegd, nog Inleiding t. a. p. XIII vlg. en van Berkum, De Middelnederl. bewerking van den Panthonspeus-roman, V vlg.

Zij zijn te Groningen op de Universiteits Bibliotheek in een boekband gevonden. In twee lijsten achter glas.

---

407. *Papier. 16 × 11. 32 fol. XVIIde eeuw (1662).*
Daniel Coene, Tweede Deel der Gerijmde Leer-stucken.

Verzameling korte gedichten, geteekent D. C., wat op fol. 30 en 32verso als Daniel Coene wordt verklaard; op fol. 31, 31verso en 32verso zijn zinspreuk: Recht uyt, op fol. 32verso het jaartal 1662⅜. Op de binnenzijde van den omslag een Register.

Op fol. 1 van een XIXde-eeuwsche hand: J. G. Straub, pr. B. H.
Aangekocht op de auctie Penon-Binger, 1890 (Zie Catal. n°. 550).
In papieren omslag.

---

408. *Papier. 19,5 × 25. 278 pag. XVIIIde eeuw.*
Verzameling Nederlandsche en Fransche gedichten.

Alle door dezelfde hand geschreven. Voorin een bladwijzer. Deze gedichten zijn uit de jaren 1740 tot 1776. De Nederlandsche gedichten zijn van Willem van Haren, J. C. de Lannoy, J. A. van Goor den Oosterling, J. G. van Oldenbarneveld gen. Tullingh, R. Drayer Jr., A. C. Schonk, F. Tamé, I. Th. Royer, Pieter Merkman, P. van Cuyck, J. J. Mauricius en Joachim Oudaen Jr. De Fransche poëzie is van Voltaire, Rousseau, Fontenelle, Malherbe, mad. des Houlières, Joncoust, de Mière, Boursault, den abbé de Chaulieu, Maillet, baron Burkena, baron de Bahr en Mingard.

Afkomstig uit de auctie Binger-Penon, 1890 (Catal. n°. 774).
In portefeuille.

---

409. *Papier. 15,9 × 19,2. 95 fol. XVIIIde eeuw (1773—1783).*
Hoite Zwaanenburg, Mengeldichten.

Alle door dezelfde hand geschreven. Zij zijn 59 in getal en meest gelegenheidsgedichten. Het eerste is gedateerd 5 Sept. 1773, het laatste 1783.

Hoite Zwanenburg zat van 1781 tot 1789 in de vroedschap van Sneek (Napjus, Kronijk van Sneek, 2e druk, blz. 99).

Aangekocht in 1890 op de auctie-Binger-Penon (Catal. n°. 759).
In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

410. *Papier. 16,8 × 20. 187 blz. XVIIIde eeuw.*
Verzameling van eenige Dicht-Stukken, opgeschreven door Charlotta Christina 's Graeuwen.

Wij vinden hier gedichten van A. Driessen, H. Snakenburg, E. Wolff-Bekker, Joost van den Bol, H. K. Poot, Gerrit Beyer, Johan van Hoogstraten, J. Macquet, Lucretia Wilhelmina van Merken, Gerhard Theodorus de Cock, Mr. Willem Hendrik Sels, Pieter Boddaert, Joachim Neander,

A. E. Eck—van Noordwijk, Gerhard Alting, Willem van der Jagt, Simon van der Waal, S. C. 's G(raeuwen?), B. Nobel, B. M. van Lier, L. Trip, Anna Roelfsema—van der Horst, J. de Kruyff, A. L. P. (?), S. (?), Onno Zwier van Haren, J. van Lier en R. Feith. Het jongste gedateerde gedicht is van 1773.

Charlotta Christina was een dochter van Paulus 's Graeuwen (1715—1779) sedert 1771 hoogleeraar in de geneeskunde en scheikunde te Groningen.

In 1893 door het Rijksarchief in een bundel aangekocht en van daar in 1897 naar de Academische Bibliotheek overgebracht.

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band.

---

411. *Papier. 16,8 × 21,4. 726 pag. XIX^de eeuw.*

Verzameling Spreekwoorden, alphabetisch gerangschikt.

Afkomstig van Herman van Lil, predikant te Maasdam. Geschenk van Mr. A. Modderman. († 1871).

In XIX^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

412. *Papier. 16,7 × 20,8. 4 dln., tezamen 1793 pag. XVIII^de en XIX^de eeuw (1796—1856).*

Verzameling van 15291 Nederlandsche Spreekwoorden in alphabetische volgorde

Saamgebracht door denzelfde. Op het schutblad van ieder deel staat: collegit Herman van Lil a°. 1796 seqq. De verzameling is voortgezet tot 16 Dec. 1851 (Zie de laatste bladzijde van dl. I).

Geschenk als voren.

In XIX^de-eeuwsche cartonnen banden met lederen ruggen.

---

413. *Papier. 17 × 21,5. 221 fol. Fol. 215—221 zijn gebonden vóór fol. 1. XIX^de eeuw.*

Verzameling van Nederlandsche spreekwoorden, alphabetisch gerangschikt.

Bijeengebracht en verklaard door H. Molema. Autograaf. Voltooid 1886.

Geschenk van den Schrijver (1893).

In XIX^de-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

414. *Papier. 16,8 × 21. 2 dln. 230 en 224 fol. XIX^de eeuw (1819 en 1820).*

J. P. van Cappelle, Aanmerkingen op de Uittrekselen uit P. C. Hooft's Nederlandsche Historiën. 1819—1820. Dl. I fol. 1—40^verso. Fol. 41—43^verso onbeschreven.

J. P. van Cappelle, Voorlezingen over den Nederduitschen Stijl. 1819 en 1820. Dl. I, fol. 44—II, fol. 224.

Johannes Pieter van Cappelle (1783—1829) was Hoogleeraar te Amsterdam in de Nederlandsche Taal- en Letterkunde en de Vaderlandsche Geschiedenis.

Geschenk van R. J. Schierbeek (1859).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

415. *Papier. 16,6 × 21,1. 345 pag. XIXde eeuw (1852/3).*

Matthijs de Vries, Academisch onderwijs in de Nederlandsche taal.

Dictaat van 1852/3, uit verschillende dictaten van studenten, voornamelijk van H. A. Spandaw, bijeengebracht door H. Molema. Prof. de Vries was van 1849 tot 1853 Hoogleeraar te Groningen, daarna te Leiden.

Geschenk van H. Molema (1893).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

416. *Papier. 22 × 35, 10,5 × 33 en 17 × 21. 12 stuks, resp. 34, 26, 35, 34, 36, 35, 37, 54, 19, 31, 21 en 26 fol. XIXde eeuw (1884).*

Tooneelstukken in Groninger dialect.

I. De leste stem. Motto: Eendracht maakt macht. 34 fol.

II. Hinderk en Hille. Motto: Vroolijkheid is de specerij des levens. 26 fol.

III. Drei Geerten. Motto: Liefhebberij. 35 fol.

IV. 'n Olle röt in de vaal. Motto: 's Laans wies, 's laans eer. 34 fol.

V. Hoast je moar nait, komt nog 'n tram. 36 fol.

VI. Ein bruulof in de Provincie Grönen. 35 fol.

VII. Tante Femmechien. Motto: Nou wi we d'r 't beste van hoop'n. 37 fol.

VIII. Antje, de pleegdochter. Motto: Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum. 54 fol.

IX. 'n Leugen die wat gouds oetwarkt. Motto: Zoo as de ollen zingen, zoo piepen de jongen. 19 fol.

X. Ien de verkijzingstied op 't Hoogelaand. Motto: Elk meent zijn Uil een Valk te zijn. 31 fol.

XI. Hinderk en Maike. 21 fol.

XII. Oneerlik Kregen. Motto: Uitspanning in ledige uren. 26 fol.

Deze 12 stukken zijn antwoorden, ingekomen op een prijsvraag, uitgeschreven door het Genootschap „Praedinius" te Winsum in 1884, en door gemeld Genootschap in 1885 aan de Bibliotheek ten geschenke aangeboden.

In portefeuille.

417. *Papier. 16,7 × 20,6. 69 fol. XIXde eeuw.*
Jan Sonius Swaagman, Verhandeling over het Groningsch dialect.

Deze verhandeling is het origineel of een vertaling van de met goud bekroonde Lat. beantwoording van een prijsvraag, in 1824 door de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte te Groningen uitgeschreven (Zie Annales Academiae Groninganae, 1824/5).

Geschenk van de erfgenamen van Ds. R. H. Middendorp (1894).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

---

418. *Papier. 18,2 × 21,1. 60 fol. XIXde eeuw.*
R. H. Middendorp, Verhandeling over de Groninger volkstaal.

Autograaf.

Geschenk als voren.

In portefeuille.

---

419. *Papier. 11,3 × 18. 403 fol. XIXde eeuw.*
Losse aanteekeningen omtrent de Groninger volkstaal.

Bijeengebracht door Ds. R. H. Middendorp.

Geschenk als voren.

In portefeuille.

---

420. *Papier. 15,3 × 20,3. 189 fol., waarvan een groot gedeelte onbeschreven. XIXde eeuw.*
Woordenlijst der Groninger Volkstaal.

Geschreven door R. H. Middendorp, emeritus-predikant te Groningen († 1894) en getrokken uit de volgende HSS. van de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden:

D. F. J. van Halsema, Naamlijst van eenige woorden, die van het gewoon Nederduitsch . . . afwijken en . . . in de . . . Ommelanden gebruikt worden. 1776. (Catal. n°. 111).

L. van Bolhuis, Verzameling van Groninger woorden en spreekwijzen, niet voorkomende in Halma's Woordenboek. Met bijvoegsels van J. A. Clignett, J. Steenwinkel, A. C. de Malnoë. 1783. (Catal. n°. 112).

Groningsche woorden en uitdrukkingen. (Catal. n°. 113).

Geschenk als voren.

In XIXde-eeuwschen lederen band.

---

421. *Papier. 17 × 21,1. 50 pag. XIXde eeuw.*
Copie der (zoogenaamde) Leidsche Handschriften.

Naar het afschrift van R. H. Middendorp (thans op de Acad. Bibl. te Groningen. HS. n°. 420), in 1893 vervaardigd door H. Molema.

Geschenk van den laatste (1893).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

422. *Papier. 17,5 × 21,7. 892 pag. XIX^de^ eeuw (1893).*

R. H. Middendorp, Woordenboek der Groningsche Volkstaal.

Het HS. is geschreven door H. Molema (1893), die in een „Aan den Lezer" de redenen daarvoor opgeeft.

Geschenk van de erven van Ds. R. H. Midddendorp (1894).

In XIXde-eeuwschen lederen band met lederen rug.

---

423. *Papier. 15,8 × 20. 268 fol. XIXde eeuw.*

H. Molema, Proeve van een Woordenboek der Drentsche Volkstaal in de 19de eeuw.

Voltooid in 1889. Autograaf.

Geschenk van den Schrijver (1893).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

424. *Op losse blaadjes papier. XIXde eeuw.*

G. Penon, Taalkundige Woordregisters, getrokken uit:

Middelnederlandsche Epische fragmenten, uitg. Kalff; Van Helten, Middelnederlandsche spraakkunst; De Boom der Schrifturen, uitg. Schotel; Paffenrode, Werken, 3de druk, 1670; Tijdschrift van Nederlandsche Letterkunde, Ie—Ve, VIIe—VIIIe jaargang; Te Winkel, Het Kasteel in de Middeleeuwen; Verslagen der Koninklijke Academie, afd. Letterkunde, IIIe Reeks, II; Terwey, Nederlandsche Spraakkunst, IVe druk; Whitney, Taal en Taalstudie, vert. d. Beckeringh Vinckers; Van Moerkerken, Inleiding tot de Nederlandsche Dichtkunde, 2e druk; Verdam, Middelnederlandsch Woordenboek; Taalgids, Ie jaargang; Noord en Zuid, X; Ons Heren Wonden; Taal en Letterbode, 1e—2e jaargang; J. J. Cremer, Novellen; Dozy en de Stoppelaar, Proza en Poëzie, 3e dr.; Wijnne, Geschiedenis van het Vaderland, 4e dr.; De Kunstbode, 1876; Staring, Gedichten; Staring, Proza; Bogaers, Gedichten; Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, 1e jaarg.; Multatuli, Max Havelaar; Jonckbloet, Geschiedenis der Middelnederlandsche Dichtkunst; Jonckbloet, Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde; Van Dale, Handboek der Zinsontleding; de Groot, Nederlandsche Spraakkunst, 2e dr.; Langendijk, Blijspelen, uitg. Pantheon; Bloemlezing uit de dichters der XIXde eeuw, uitg. Pantheon; Johanna, De Pleegkinderen; Wolff en Deken, Sara Burgerhart; De Banier, 1875; Messchert, De Gouden bruiloft; Jorissen, De patriotten te Amsterdam; de Genestet, Gedichten; Ter Gouw, Kijkjes in de oude school; Sproke der Borggravinne van Vergij, ed. Muller; Minnaerts Leesboek.

Door de erfgenamen van Dr. G. Penon in April 1894 ten geschenke gegeven.

In vijf doozen.

---

425. *Op losse blaadjes papier. XIX^de^ eeuw.*
Dezelfde, Verzameling van data, betreffende de familie Huygens en aanverwanten, 1551 tot 1725.
Voornamelijk getrokken uit Jorissen, Constantin Huygens; en Schinkel, Nadere bijzonderheden omtrent Constantijn Huygens.
Afkomst als boven.
In een doos.

---

426. *Op losse blaadjes papier. XIX^de^ eeuw.*
Dezelfde, Register van persoonsnamen.
Getrokken uit Huygens' Werken; Jorissen, Constantin Huygens; Schinkel, Nadere bijzonderheden; en vele andere boeken en tijdschriften.
Afkomst als boven.
In een doos.

---

427. *Op losse blaadjes papier. XIX^de^ eeuw.*
Dezelfde, Aanvulling op het Glossarium van de Bloemlezing der Middelnederlandsche Letterkunde van Verwijs, alphabetisch geordend.
Dr. Penon heeft den 2den druk van genoemd glossarium bewerkt, die na zijn dood door Dr. F. A. Stoett is bezorgd. De laatste schijnt deze verzameling niet te hebben gekend.
Afkomst als boven.
In een doos.

---

428. *Op losse blaadjes papier. XIX^de^ eeuw.*
Dezelfde, Register op het Antwerpsch Liedeboek van 1544 (Horae Belgicae, XI).
Afkomst als boven. Vervaardigd naar de beginregels der liederen.
In een doos.

---

429. *Op losse blaadjes papier. XIX^de^ eeuw (1874).*
Dezelfde, Bibliographisch en personen-register op eenige 17de-eeuwsche auteurs, voornamelijk op Vondel.
Daaronder talrijke collatiën van Vondel's gedichten volgens de uitgave van Van Lennep met de oudste afzonderlijke uitgaven, meerendeels zich bevindende in de Bibliotheca Duncaniana.
Afkomst als boven.
In een doos.

---

430. *Op losse blaadjes papier. XIXde eeuw.*

Dezelfde, Korte aanteekeningen omtrent Letterkunde en Geschiedenis van alle tijden en volken.

Van zeer verschillenden aard, alphabetisch geordend.

Afkomst als boven.

In een doos.

---

431. *Papier. 15,5 × 19,7. 78 fol. XIXde eeuw (1807).*

Receptboek.

Het bevat niet alleen recepten van allerlei lekkernijen, maar ook van huismiddeltjes tegen ziekten en kwalen, alphabetisch geordend.

Voorin: L. C. Gockinga, Geboren Wolthers den 24 Januari 1807. *In 1893 geschonken door Mr. J. A. Feith, die het door vererving bezat, aan het Archief te Groningen, vanwaar het in 1897 is overgebracht naar de Universiteitsbibliotheek.*

In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

---

432. *Papier. 13,9 × 22,1. 112 fol. XIXde eeuw (1824—'27).*

Evert Jan Thomassen à Thuessink, Verhandelingen.

Geschreven in de jaren 1824—'27 en meerendeels in tijdschriften opgenomen. Prof. Th. a Thuessink (1762—1832) was hoogleeraar in de medicijnen te Groningen.

Geschenk van den Heer R. J. Schierbeek R.Jzn. (1894).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

433. *Papier. 19,8 ×25,5. 460 fol. XIXde eeuw.*

Afbeeldingen van Chineesche visschen.

462 in kleuren geteekende figuren op 460 bladen. Bijgevoegd een index en brieven van Dr. P. Bleeker te 's Gravenhage aan Prof. W. A. Enschedé te Groningen d.d. 9 Sept. 1871, van Prof. J. J. Hoffmann te Leiden aan Prof. M. Salverda te Groningen d.d. 22 Jan. 1872, van denzelfde aan Prof. Enschedé d.d. 31 Jan. en 5 Febr. 1872. Vgl. Nederl. tijdschr. voor de dierkunde, IV, blz. 113; Verslagen en mededeel. der Kon. Akad. v. W. Afd. Natuurk. 2e reeks, VI, blz. 117.

Afkomstig van M. J. Senn van Basel, Nederlandsch consul in China. Omstreeks 1870 uit het Kabinet van Natuurlijke Historie naar de Universiteitsbibliotheek overgebracht.

In cartonnen doos.

---

434. *Papier. 12,4 × 21,5. 117 fol. Met eenige uitslaande platen en statistische tabellen. XIXde eeuw (1837).*

B. Verver, Verhandeling over de Zamenstelling des Dampkrings.

In 1864 geschonken door R. J. Schierbeek.

In fraai met goud versierden XIXde-eeuwschen lederen band in cartonnen omhulsel.

---

435. *Papier. 16,2 × 21. 31 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol. XVIIde eeuw (1655).*

Franciscus van Schooten, Dictaat over de Logarithmen van Briggs en Vlacq.

Autograaph, blijkens een aanteekening op het schutblad: Hier met aengevangen te leesen op een Donderdach sijnde den 9 December 1655 naer mijne wederkomst van Alfen tot Leyden.

Franciscus van Schooten († 1661) was hoogleeraar in de wiskunde te Leiden.

Geschenk van prof. J. Baart de la Faille en in den Catalogus van 1833 vermeld.

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

436. *Papier. 15,9 × 18,6. 141 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. XVIIde eeuw (1659).*

Dezelfde, Dictaat over Arithmetica.

Geschreven door zijn broeder Petrus van Schooten, blijkens een aanteekening voorin: Principatum tenente venerando Joanne Cocceio Theologo celebri 27 Februarii die Anni 1659 Mathesin a primis elementis denuo auspicaturus incepit explicare Arithmeticam charissimus Frater Franciscus a Schooten. M. P.

Afkomst als boven.

In XVIIde-eeuwschen perkamenten band.

---

437. *Papier. 15,7 × 20,4. 218 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol. XVIIde eeuw (1660).*

Dezelfde, Dictaat „Vande Wiskonsten int gemein; wat dat sij verhandelen en van hare verdeelinge."

Volgens een aant. op den band het laatste college door Prof. F. van Schooten gehouden.

Afkomst en band als boven.

---

438. *Papier. 16 × 19,6. 84 beschreven en talrijke onbeschreven fol. XVIIde eeuw.*

Dezelfde, Verschillende uitgewerkte algebraïsche vraagstukken.

Afkomst als boven.

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

439. *Papier. 21 × 31,6. 125 fol. XVIIde eeuw.*
Uittreksels uit Bachet's uitgave van Diophantus en andere stukken, door denzelfde.
Afkomst als boven.
In XVIIde-eeuwschen perkamenten band.

---

440. *Papier. 15,2 × 20,5. 88 beschreven en eenige niet beschreven fol. XVIIde eeuw.*
Dezelfde, Verhandeling over de Arithmetica.
Afkomst en band als boven.

---

441. *Papier. 21,4 × 16,6. 141 fol. XVIIde eeuw (1655 en '56).*
Pierre de Schooten, Arithmetique ou l'art de cyfrer. Fol. 1—48.
Dezelfde, Verhandeling over de logarithmen. Fol. 49—87.
Fol. 80: Anno 1655 ante dies caniculares. Scripsit P. a Schooten.
Dezelfde, Over deelingen van figuren. Fol. 87verso—93.
Dezelfde, Verhandeling over vestingbouwkunde. Fol. 93—141verso.
Op fol. 109 een begrafenisbriefje van 16 Nov. 1656.
Petrus van Schooten (1634—1679) volgde zijn broeder Franciscus op als hoogleeraar in de wiskunde te Leiden.
Afkomst en band als boven.

---

442. *Papier. 23,6 × 33,8. 89 beschreven en vele onbeschreven fol. Met talrijke meetkunstige figuren. XVIIde eeuw (na 1674).*
Dezelfde, Oplossingen van meetkunstige en algebraïsche vraagstukken.
Afkomst als boven.
In XVIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

443. *Papier. 21,1 × 32,8. 81 fol. Met talrijke meetkunstige figuren. XVIIde eeuw.*
Dezelfde, De Cosinus-rekening, benevens een Verhandeling over de irrationeele grootheden.
Afkomst en band als boven.

---

444. *Papier. 16,7 × 20,8. 179 pag. XVIIde eeuw.*
Dezelfde, Verhandeling over de sphaerische driehoeksmeting van Franciscus van Schooten.
Benevens vele astronomische problemata.
Afkomst als boven.
In XVIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

445. *Papier. 16,5 × 20,9. 88 beschreven, benevens eenige onbeschreven, ongenummerde pag. Met fraai geteekende astronomische figuren en kaarten. XVII*[de] *eeuw (1656).*

Verhandeling over de sterrekunde en in verband daarmede de zeevaartkunde.

Op een schild bij de wereldkaart staat: Anno 1656 den 14 Februa. P. B. *Onder de hemelglobe:* Anno 1656. $\frac{1}{15}$.

In 1888 werd dit HS. door Mevr. Wed. J. J. Cremers aan het Rijksarchief te Groningen geschonken en in 1897 vandaar overgebracht naar de Academische Bibliotheek.

In XVII[de]*-eeuwschen papieren omslag.*

CODICES GERMANICI ET GALLICUS.

446. *Papier. 11,5 × 17,9. 465 Seiten. XVIII. Jahrhundert (1718).*

Titular Buechlein.

Dieser Band enthält die Titeln, womit Kaiser, Könige, Kurfürsten, Fürsten, Grafen, Städte, Universitäten u. s. w. angeredet werden sollen; er ist geschrieben für die Gräflich Ostfriesische Kantzlei zu Emden. Ausserdem ein „Teutsch und Französisches Lexicon: 1. von Aembtern und Künstenn (S. 386—405), 2. von einigen Tauffnahmen (S. 406—409), 3. von einigen Landtschafften und Städten" (S. 410—413). Ein Register (S. 440—463) schliesst das Ganze.

Auf S. 465: mit Ausgang des Monats Julij *1718.*
Im Catalog des Jahres 1841 zuerst erwähnt.
In Pergamentband des XVIII. Jahrhunderts.

---

447. *Papier. 17 × 20,4. 6 Bände. 88, 90, 331, 156, 182 und 166 Seiten. XIX. Jahrhundert (1810—'11).*

Georg Hermes, Vorlesungen über specielle Dogmatik.

Bd. I: Einleitung in die specielle Dogmatick. Bd. II—VI: Specielle Dogmatick.

Collegienhefte von I. Everard zu Münster, wo Hermes (1775—1831) Professor war.
Geschenk des Herrn R. J. Schierbeek im Jahre 1864.
In Papierbänden des XIX. Jahrhunderts mit braunen Lederrücken.

---

448. *Papier. 17 × 20,4. 2 Bände. 187 und 199 Seiten. XIX. Jahrhundert (1810—'11).*

Desselben Philosophische Einleitung in die Christliche und Christkatholische Theologie.

Collegienhefte desselben Studenten. Provenienz und Einband wie oben.

---

449. *Papier. 17 × 20,4. 2 Bände. 247 und 175 Seiten. XIX. Jahrhundert (1811).*

Desselben Positive Einleitung in die Christliche und Christkatholische Theologie.

Band I enthält ausserdem noch: Untersuchung über die innere Wahrheit des Christenthums (pag. 183—247).

Collegienhefte desselben Studenten. Provenienz und Einband wie oben.

---

450. *Papier. 15,9 × 19,3. 2 Bände. 306 und 245 Seiten. XIX. Jahrhundert (1812).*

Desselben Einleitung in die Christliche und Christkatholische Theologie.

I. Band: Philosophische Einleitung; II. Band: Positive Einleitung.

Die Phil. Einl. erschien zuerst gedruckt 1819, die Positive 1829. Diese Vorlesungen wurden im Jahre 1812 an der Universität zu Münster gehalten und nachgeschrieben von T. Duyfkens.

Provenienz und Einband wie oben.

---

451. *Papier. 15,7 × 19,1. 3 Bände. 337, 389 und 177 (und sehr viele unbeschriebene) Seiten. XIX. Jahrhundert.*

Desselben Vorlesungen über specielle Theologie.

Eine Einleitung geht voran.

Von derselben Hand wie n⁰. 450. Provenienz und Einband wie oben.

---

452. *Papier. 16,6 × 20,7. 2 Bde. 174 und 193 Bl. XIX. Jhr. (1811).*

Psychologia empirica methodo clarissimi Baumeisteri. Bd. I. Bl. 1—39. Bl. 39verso—41verso unbeschrieben.

Die empirische Psychologie nach dem Vortrage des Herrn Professors Schmülling. Bd. I. Bl. 42—86verso. Bl. 87—89verso unbeschrieben.

Der empirischen Psychologie Iste Abtheilung ... nach dem Vortrage des Herrn Professors Ueberwasser. Bd. I. Bl. 90—174.

Der empirischen Psychologie IIe Abtheilung etc. Bd. II. Bl. 1—178verso. Bl. 179—184verso unbeschrieben.

Der empirischen Psychologie IIIe Abtheilung etc. Bd. II. Bl. 185—193. Diese Dictate sind nachgeschrieben von Friedrich Christian de Greuve (1792—1863), der in den Jahren 1811 und 1812 an der Katholischen Universität zu Münster studirte und 1831 Professor der Philosophie zu Groningen wurde.

Geschenk des Herrn R. J. Schierbeek im Jahre 1864.

In Papierbänden des XIX. Jhr. mit Lederrücken.

---

453. *Papier. 10,4 × 16,5. 165 Bl. XIX. Jahrhundert.*

Register der Dörfer der Gauen Hugmerchi, Hunusga und Fivelga.

Hugmerchi (Bl. 1—77), Hunusga (Bl. 78—98), und Fivelga (Bl. 99—165). Excerpte hauptsächlich aus Driessen, Monumenta Groningana.

Geschenkt von Herrn Heinrich Böttger in Stuttgart im Dec. 1889.

In Mappe.

---

454. *Papier. 15,4 × 19,5. 158 fol. XVIIIe siècle.*

Traduction du fameux pamflet „De tribus Impostoribus."

Avec une introduction, dans laquelle le traducteur dit avoir eu sous les yeux un très vieux manuscrit peu lisible, qui était originaire de Munich. A la fin sont adjoints trois petits traîtés intitulés: Vérités sensibles et évidentes (fol. 129 verso—136 verso); De l'Ame (fol 136 verso—146 verso); et Des Esprits qu'on nomme Démones. Le nom de l'auteur est inconnu. Cf. Herzog's Realencyklopädie, VI, 708 et Wetzer und Welte's Kirchenlexicon, VI, 624.

Fol. 133: Voor Pieter Goemans. *Don de M. R. J. Schierbeek (1864).*

Reliure de cuir brun du XVIIIe siècle.

CODICES HEBRAICI, ARABICI, PERSICI, TURCICI.

455. *Membranac. 24 × 31,5. 304 fol. 3 col. Punctuatus. Saec. ?*

Biblia Hebraica, continens:

Pentateuchum, fol. 1—208. In fol. 208verso annotationes aliquot Hebraicae.

Canticum canticorum, fol. 209—212.

Ruth, fol. 212—215verso.

Threnos, fol. 215verso—219verso.

Ecclesiastem, fol. 219verso—227.

Esther, fol. 227—235verso.

Fragmenta Biblica, quae in Sabbathis et diebus solemnibus in Synagogo recitantur, fol. 235verso—302verso.

Fol. 72 rescissum est; fol. 284, 303 et 304 vacant.

Codex ex decreto Senatus Academici emptus et in Bibliothecam illatus est d. III Maii a. 1671.

In ligatura e corio nigro facta saec. XVI, effigiebus et figuris impressis, fibulis cupreis amissis.

---

456. *Membranac. Volumen novem plagularum, altitudinis 60,5, latitudinis 54,8; 65; 68,7; 68,7; 71,8; 73; 72; 71,5 et 66,5. Saec.?*

Pars Thorae.

Continet Geneseos cap. I—XII, vs. 8, et totum librum Esther.

Inest in catalogo anni 1758.

In involucro serico.

---

457. *Chartac. 16,7 × 21,2. 211 fol. Saec. XVIII.*

Pentateuchus Mosaicus Hebraice, collatus cum versione Graeca quae dicitur LXX.

In catalogo a. 1841 primum apparet. collatus est a viro cl. Nic. Guil. Schroedero (1721—1798) prof. Groningano.

Videtur provenisse e legato viri cl. Nic. Guil. Schroeder Steinmetz, eius nepotis (1793—1826).

In ligatura chartacea saec. XVIII.

---

458. *Chartac. 16,3 × 20,5. 33 fol. inscripta et 27 fol. vacua. Saec. XVI—XVII.*

Psalmi Davidis LXXXII priores Arabice.

Fol. 5—33. In fol. 1 scripta sunt octo praecepta Decalogi Arabice cum transcriptione characteribus Latinis.

In ligatura legitur: „Jacobi Christmanni." *Christmannus (1554—1613) qui sua manu librum exaravit (vide fol. 2verso) professor linguarum Orientalium fuit Heidelbergae. Ex eius bibliotheca Joachimus Borgesius, Scholae Groninganae Rector adeptus est codicem, quem Maji 2. a. 1620 Bibliothecae Academiae vendidit.*

In ligatura membranacea, in qua aliquot notae musicae saec. XV.

---

459. *Chartac. 16,2 × 20,5. 145 fol. Saec. XVI—XVII.*

Acta apostolorum, ex Arabica bibliothecae Palatinae translatione in literas Hebraeorum conformata et Latina versione ad verbum expressa a Jacobo Christmanno. Fol. 1—72.

Lexicon radicum Arabicarum, quae occurrunt in textu supradicto, ab eodem. Fol. 73—145.

Origo ut supra.

In ligatura membranacea saec. XVII.

---

460. *Chartac. 10,8 × 15,7. 133 fol. Saec. XVI—XVII.*

Johannis Damasceni orthodoxae fidei cap. 68 (apud Latinos l. III c. 24) **et 98–100** (l. IV c. 26—28) **Arabice.** Fol. 1—8verso; 129verso—133.

Epistolae Paulinae Arabice. Fol. 9—94.

Epistola ad Rom. et duae epistolae ad Corinth. desunt.

Epistolae Catholicae Arabice. Fol. 94—129.

Exaravit Jacobus Christmannus.

Origo ut supra.

In ligatura membranacea, in qua nonnullae notae musicae saec. XV.

---

461. *Chartac. 15,5 × 20,5. 10 fol. Saec. XVI (1513).*

Abu-Abdallah Mohammed ibn-Dâwud aç-Çinhâdjîi Compendium Grammatices Arabicae.

Cf. de Goeje Catal. Codicum Orientalium, n°. 2708.

Origo ut supra.

In ligatura membranacea saec. XIV, in qua inscriptum est fragmentum operis theologici Latini.

---

462. *Chartac. 18,1 × 27,1. 2 volumina, 467 et 444 foliorum. Saec. XV. (vol. I. a. H. 839 = 1435/6).*

al-Djauharîi Lexicon Arabicum.

Duo volumina tribus constant partibus ad diversa exemplaria pertinentibus.

Cf. de Goeje Catal. n°. 2712 et prolegomena in editionem Scheidianam.

Codex oriundus est ex bibliotheca Everardi Scheidii, prof. Lugd. Bat. (1742—1794), qui eum a. 1769 ex Oriente acquisivit et particulam primam edidit (Harderovici apud Joh. Mooien 1774). In catalogo a. 1833 invenitur.

---

463. *Chartac. 21 × 30,5. 384 fol. Saec. XV?.*

Fîruzabâdîi Qâmûs sive Oceanus linguae Arabicae.

Cf. de Goeje Catal. n°. 2713.

Oriundus est ex bibliotheca Scheidii qui eum a. 1767 acquisivit. In catalogo a. 1833 invenitur.

In ligatura e corio facta.

---

464. *Chartac. 20,8 × 33. 689 pag. Saec. XVIII.*

Hamâsah al-Bohtorîi.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2716.

Liber exaratus manu viri cl. Nic. Guil. Schroederi, prof. Gron. (1721—1798), cum scholiis e Tibrizii commentario selectis et notis marginalibus. In catalogo a. 1841 primum invenitur.

In ligatura chartacea.

---

465. *Chartac. 13,7 × 17,7. 30 fol. Saec.?*

Abu'-l-Motarrif Abdarrahmân ibn-Wâfidi Compendium Medicinae.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2723.

Codicem possedisse videtur Jacobus Christmannus (cf. n°. 458).

In ligatura membranacea cum figuris impressis saec. XVI.

---

466. *Chartac. 14,8 × 18,7. 86 fol. Saec. XVII.*

Selecta e capitibus 1, 2, 6, 5 et 4 Fanni 4ti Libri 1mi Canonis Avicennae (Ibn Sînâ) et quidem e versione Hebraica secundum edit. Bomberg. (Venetiis), plerumque adscripto textu Arabico.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2724.

Excerpta sunt a Jacobo Christmanno.

Ex eius bibliotheca anno 1620 Bibliotheca Groningana acquisivit.

In ligatura membranacea, in qua fragmentum libri saec. XV cum notis musicis.

---

467. *Chartac. 14,8 × 18,7. 30 fol. Saec. XVII.*

Avicennae (Ibn Sînâ) Hortus sive descriptio plantarum et simplicium medicamentorum, quae occurrunt in libro secundo Canonis Avicennae, juxta seriem Alphabeti Arabice . . ., editus a M. Jacobo Christmanno.

E regione pag. 1 Christmannus scripsit: „Avicenna Hebraeus editus est in Italia typis Bombergianis, ut conjicio Venetiis, in folio minore, Anno 252 numeri minoris, ut habetur in fine secundi libri Canonis, id est ante annos 116, dum ad hunc annum Christi 1608 respicimus."

Hoc opus editioni destinatum fuit et praefatione munitum est.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2725.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea rubra cum anni nota 1607.

---

468. *Chartac. 20,2 × 31,7. 75 fol. Saec.?*

Duae Qorâni partes.

Cap. V,85—VI,110 (fol. 1—53) scripta antiquo charactere Mauritanico.

Cap. XLII,14—XLIII,12b (fol. 53—71) exarata litteris Arabum antiquissimis, quae Cuficae dicuntur. Accedunt transcriptio charactere neskhî et versio latina factae ab Hottingero (1620—1667), fol. 71—75.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2726.

Transcriptus est ex duobus codicibus antiquis, quorum alter a. 1535 acquisitus est Tuneti a Johanne Marquart von Kungbeck, alter ab Tobia Krum a. 1620 Cairone allatus est. Anno 1776, ex annotatione Nic. Guil. Schroederi prof. Groningani, una cum aliis codicibus Arabicis publico aere emptus est Bibliothecae Groninganae. A°. 1841 primum in catalogo occurrit.

In ligatura membranacea saec. XVII.

---

469. *Chartac. 20,5 × 31,8. 225 et VI fol. Saec. XVII.*

Qorân.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2727.

Exaratus manu Ant. Deusingii (1612—1666) prof. Groningani e codice Erpeniano. Fol. 216—225 vacant. Accedunt tria folia soluta (I—III) eadem manu exarata, continentia fragmenta operis medici. Fol. IV—VI vacant.

In catalogo a. 1841 hic codex reperitur.

In ligatura membranacea saec. XVII cum vinculis viridibus.

---

470. *Chartac. 14,9 × 20,1. 29 fol. Saec.?*

Qorâni partes 27 et 28 (a Sur. 51 vers. 31 usque ad finem Sur. 66).

Fol. 15 et 29 vacant.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2728.

In fol. 1 annotatio manu saec. XVI: Liber hic ex Dalmatia allatus et dono mihi a D. Christiano Hulen datus . . . *In fol. 1. Nic. Guil. Schroeder professor Groninganus (1721—1798) scripsit brevem annotationem de contentu manuscripti. Videtur igitur codex anno 1776 Bibliothecae acquisitus esse. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.*

In ligatura e corio nigro facta saec. XVI.

---

471. *Chartac. 10,5 × 14,9. 206 fol. Saec.?*

Qorâni capita XXXVI, XLIV, XLVIII, LV, LVI, LXVII, LXXVIII, XCVII, CII, CX—CXIV, I et IIi initium.

Formulae quaedam precum Turcice et Arabice. Cum multis signis cabbalisticis, circulis divinatoriis et praestigiarum praescriptis.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2729.

In fol. ultimo Nic. Guil. Schroeder annotavit contentum codicis. Videtur igitur anno 1776 Bibliothecae emptus esse. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.

In ligatura e corio rubro facta saec. XVIII.

---

472. *Chartac. 9,8 × 14,5. 29 fol. Saec.?*
Eadem capita Qorâni quae in praecedente codice.
Formulae breves precum Arabice et Turcice.
Vide de Goeje Cat. n⁰. 2730.
In fol. 14verso legitur: 1614 . . . Anna Feyrerin. *In fol. 1 inter alia (eadem manu atque annotatio in fol. 1 codicis n⁰. 470):* in Aug. 1659. *Videtur fuisse inter codices, qui anno 1776 Bibliothecae empti sunt. Cf. n⁰. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.*
In ligatura chartacea, dorso lineo, saec. XVIII.

---

473. *Chartac. 7,2 × 10,3. 69 fol. Saec.?*
Qorâni capita XXXVI et LXVII.
Formulae precum Arabice et Turcice.
Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2731.
In fol. 1 legitur (eadem manu quae in fol. 1 cod. 470 et 472 annotavit): Accepi ex Burgundia a fr. Sebastiano Ranspite d. 15 Febr. 1651 per iuvenem Neclementem. *Nic. Guil. Schroeder codicem possedisse videtur, quum contentum in fol. 69 adiunxerit. Anno 1776 codex verisimiliter Bibliothecae emptus est. Cf. n⁰. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.*
In ligatura e corio nigro facta saec. XVII.

---

474. *Chartac. 18,8 × 13,7. 57 fol., quorum aliquot lacerata et humore laesa. Saec.?*
Sylloge traditionum Prophetae, Arba'în vocata. Fol. 1—9. 28verso—33.
Carmina Turcica. Fol. 9—28verso. 33—57.
Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2732.
In fol. 8verso legitur anni H. 799 nota (i. e. 1396/7).
In fine Nic. Guil. Schroeder annotationem brevem addidit. Videtur esse e numero codicum qui anno 1776 Bibliothecae empti sunt. Cf. n⁰. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.
In ligatura e corio rubro facta saec. XVIII.

---

475. *Chartac. 15,5 × 23,3. 55 fol. Saec.?*
Preces Arabicae, quae inscriptiones partim Malaicas habent. Fol. 1, 53verso—55 vacant.
Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2735.
Originis incertae (fortasse anno 1776 acquisitur, cf. n⁰. 468). Anno 1841 primum in catalogo invenitur.
In ligatura membranacea saec. XVII.

---

476. *Chartac. 12,8 × 20,5. 96 fol. Saec.?*
at-Taftâzânii Commentarius in an-Nasafii Compendium Theologiae. Fol. 1—70.

az-Zarnudjîi Opusculum, quod Enchiridion studiosi appellatur. Fol. 71—96.

Cum multis notis marginalibus.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2737.

In fol. 1 Arabicis characteribus adnotavit Georg. Hier. Welsch, philologus Augustae Vindelicorum (1624—1677), se hunc codicem dono dedisse viro cl. Joh. Henr. Hottingero (1620—1667). Nic. Guil. Schroeder videtur possedisse. Fortasse erat inter codices, qui anno 1776 Bibliothecae empti sunt. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.

In ligatura chartacea dorso coriaceo saec. XVII.

---

477. *Chartac. 16 × 21,2. 127 fol. Saec.?*

Ibn-al-Imâd al-Aqfahsîi Tractatus duo.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2738.

Codex manu recenti Europaea exaratus est.

Erat, ut videtur, Nic. Guil. Schroederi et fortasse anno 1776 Bibliothecae emptus est. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.

In ligatura coriacea saec. XVIII.

---

478. *Chartac. 10,7 × 16,9. 61 fol. Saec. XVII.*

Pars versionis Arabicae tractatus philosophico-theologici Graeci.

Quis tractatus titulus, quis auctor sit, non liquet. Jacobus Christmannus codicem exaravit.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2740.

Anno 1620 in Bibliothecam Groninganam pervenit. Cf. n°. 458.

In ligatura membranacea, in qua manu saec. XIV inscriptum est fragmentum libri theologici Latini.

---

479. *Chartac. 10,7 × 15,3. 187 fol. Saec. XVII.*

Liber Psalmorum I-XXXVII et argumentum XXXVIII[i] Persice, cum versione Italiana et Belgica.

Praemittitur praefatio; cuique psalmo antecedit enarratio argumenti et scopi. Abrupte desinit.

In fol. 1. legitur manu saec. XVII: Hendrick Dantj. *In fronte:* G. Kuypers 1747. *Gerardus Kuypers (1722-1798) fuit professor theologiae Groningae. In catalogo a. 1841 primum invenitur.*

In ligatura coriacea saec. XVIII.

---

480. *Chartac. 12,4 × 22,4. 142 fol. Saec.?*

Faidhi poetae Mesnewi.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2718.

In fronte: Carmina Fiadsi clari Persarum Poetae Bibliothecae publicae donavit Nicol. Guil. Schroeder, Bibliothecarius (*quo munere fungebatur annis 1782—1798*).

In ligatura e corio rubro facta saec. XVI.

---

481. *Chartac. 15,6 × 23,3. 421 fol. In fronte et ad finem mutilus. Saec.?*

Mirkhondii Historiae pars prima. Persice.

Praefatio et titulus desunt.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2722.

Vir doct. Nic. Guil. Schroeder ad finem notas historicas de opere et auctore adiunxit et sic pergit: Codice autem hoc publicam quae Groningae est Bibliothecam ornavit vir cel. et exp. Petrus Camper, cum Professoris Medicinae munus auspicaretur (*i. e. anno 1764*).

In ligatura e corio rubro facta saec. XVI.

---

482. *Chartae. 10,9 × 16. 12 fol. Saec.?*

Fragmentum opusculi, in quo formae verborum linguae Arabicae enumerantur, cum explicatione Turcica interlineari.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2709.

Oriundus est codex ex bibliotheca Christmanni. Cf. n°. 458.

In ligatura chartacea.

---

483. *Chartac. 10,4 × 15,4. 99 fol. Saec.?*

Liber precum partim Turcica, partim Arabica lingua.

Qorâni capita LI—LVII et LXXVIII—CXIV.

Abrupte desinit.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2734.

Ad finem Nic. Guil. Schroeder quae continet codex annotavit. Est, ut videtur, anno 1776 a Bibliotheca emptus. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.

In ligatura e corio rubro facta saec. XVIII.

---

484. *Chartac. 7,8 × 10,4. 105 fol. inscripta et nonnulla vacua. Saec.?*

Liber precum Turcice et Arabice.

Fol. 2—5verso, 69verso—71verso vacant.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2736.

Fol. 105verso legitur: H. R. W. 1625. *Fol. 6:* Emtionis jure me possidet Joh. Henr. Hottingerus fil. a. d. 5. Decembr. 1677. *Hottingerus (1647—1692) fuit professor linguae Hebraicae Tiguri. In fol. 6 Nic. Guil. Schroeder contentorum indicem scripsit. Est, ut videtur, codex anno 1776 Bibliothecae emptus. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.*

In ligatura e corio nigro facta saec. XVI.

---

485. *Chartac. 11,8 × 17,5. 35 fol. inscripta et nonnulla vacua. Saec. XVI (1582).*

Jacobi Christmanni Exercitationes linguae Turcicae.

Fol. 16, 17, 24, 25, 28, 29 et 34 vacant.

In fine legitur: „in principio Januarii anno 1582."

Cf. de Goeje. Cat. n⁰. 2711.

Ex Christmanni bibliotheca. Cf. n⁰. 458.

In ligatura membranacea, in qua inscriptum est manu saec. XIV fragmentum operis theologici.

---

486. *Chartac. In plano. Saec.?*

Diploma Turcicum.

Cf. de Goeje. Cat. n⁰. 2714.

Origo ut supra.

---

487. *Chartac. Convolutus. Saec.?*

Varii scripturae generis exempla.

Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2714.

Origo ut supra.

---

488. *Chartac. 10,5 × 15,5. 79 fol. Saec.?*

Nasr-ad-dîn Khodschae Facetiae. Fol. 79—62 verso. Fol. 62—57 verso vacant.

Deli Burâderi Opusculum. Fol. 57—1.

Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2715.

Ad finem legitur: H. R. W. 1625. (*cf. n⁰. 484*). *Fol. 79verso:* Emtionis jure me possidet Joh. Henr. Hottingerus fil. a. d. 5 Decembr. 1677. *Postea codex videtur fuisse Nic. Guil. Schroederi* (*vide fol. 79verso*). *Est fortasse emptus anno 1776.* (*Cf. n⁰. 468*). *Anno 1833 in catalogo invenitur.*

In ligatura e corio rubro facta saec. XVI.

---

489. *Chartac. 11,4 × 17,9. 146 fol. inscripta, et nonnulla vacua. Saec. XVII (1615).*

Dsahni Efendi filii Karfestanis Carmen Turcica lingua in laudem Josephi patriarchae.

Cf. de Goeje Cat. n⁰. 2719.

Nic. Guil. Schroeder addidit in initio annotationes de opere, de auctore et de codice. Fol. 1verso de historia codicis legitur: Expugnata superioris Hungariae metropoli, Buda, has exoticae raritatis victrici manu abstulit Turcis literarias exuvias, Joh. Schmits, Satrapa Lipp. Swalenburgensis. In cujus benevoli amici testimonium et perpetuam amicitiae tesseram, donationis titulo possidet Henricus Mische. A⁰. 1695. *Postea erat Leonardi Offerhaus prof. Groningani* (*1699—1779*) *qui Bibliothecae donum dedit.*

In ligatura e corio rubro facta saec. XVII.

---

490. *Chartac. 13,1 × 21,5. 72 fol. Humore laesus. Cum titulis auratis. Saec. XVI.*

Diwân poetae Oçulî.

Inter poemata sunt qaçîdae in laudem Iskanderbeg, Isabeg et Abdibeg et elegia in mortem Gulschenii.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2720.

Fol. 69verso legitur: Sum Danielis Widmeri Basiliensis Anno 1609. *Codex videtur postea fuisse Nic. Guil. Schroederi (vide fol. 70). Fortasse anno 1776 Bibliothecae acquisitus. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.*

In ligatura e corio nigro facta saec. XVI.

---

491. *Chartac. 14,1 × 20. 97 fol. Humore laesus. Cum titulis rubris. Saec. XVII (post annum 1641).*

Carmina Turcica in laudem Prophetae. Fol. 1—18verso. Fol. 19—27verso vacant paucis annotatiunculis exceptis.

Preces Turcicae. Fol. 28—48verso. Fol. 46—47verso, 49—50verso vacant. Fol. 28 continet exempla annorum 1044—1051 (1634—1641).

Fragmentum diwâni poetae Turcici anonymi. Fol. 51—97verso.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2721.

Nic. Guil. Schroeder hunc codicem videtur possedisse (vide ad finem) qui fortasse anno 1776 Bibliothecae acquisitus est. Cf. n°. 468. Anno 1833 in catalogo invenitur.

In ligatura e corio nigro facta saec. XVII.

---

492. *Chartac. Convolutus. Mutilus. Saec.?*

Preces Turcicae.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2733.

E bibliotheca Jacobi Christmanni. Cf. n°. 458.

Sine ligatura.

---

493. *Chartac. 16,4 × 21,3. 10 fol., plagulis albis intersertis. Saec.?*

Fragmentum operis Turcici theologici.

Cf. de Goeje Cat. n°. 2739.

In fol. 1. legitur: Ego Isaacus Badouacius hunc quinternionem Turcicum amicitiae causa dono dedi D. Jacobo Christmanno, Professori Hebraicae Linguae Heidelbergae 8 Octobris Anno 1590. *Post mortem Christmanni (1614) in bibliothecam pervenit. Cf. n°. 458.*

In ligatura membranacea, in qua inscriptum est fragmentum operis theologici Latini manu saec. XIV.

LIBRI TYPIS IMPRESSI CUM NOTIS MSS.

494. **Novum Testamentum** ex Erasmi Roterodami recognitione . . . adiecta vulgata translatione . . . (Edit IV.) Basileae, (apud Joannem Frobenium) anno M. D. XXVII.

Des. Erasmi Roterodami in Novum Testamentum Annotationes, ab ipso autore iam quartum recognitae . . . Apud inclytam Rauracorum Basileam, (apud Joannem Frobenium) An. M. D. XXVII.

Cum notis manu scriptis M. Lutheri, Uniconis Manningha, Regneri Praedinii, duorum vel trium aliorum.

Primus possessor huius libri fuit Lutherus, qui in ligatura scripsit: *Pestis ero vivens, moriens ero mors tua, papa. D. M. Luth.* Postea Unico Manningha, vir nobilis Frisiae Orientalis (1529—1588), possidebat; inscripsit enim: *Unico Manningha anno salutis 1550. Hunc librum a filiis D. Mart. Lutheri Wittenbergae dono datum accepi quem Lutherus (piae memoriae) propria manu conscripsit.* Haud diu fuit Manninghae, nam legimus infra eius notitiam manu Regneri Praedinii haec: *Ab Uncone vero Manningha iam in patriam reverso, postquam accepisset D. Christophorus ab Eusum, mihi porro dono dedit. 1555. Reg. Praed.* Praedinio Scholae Sancti Martini Groningae Rectore (1510—1559) mortuo fata libri per saeculi spatium incerta sunt. Verisimile est Johannem Acronium possedisse aut saltem vidisse. Ille enim anno 1563 Basileae Regneri Praedinii opera edidit. In hac autem editione reperiuntur annotationes, quas Praedinius huic exemplari adiunxit. Fata posteriora nota sunt ex his annotationibus: *Possidet ab anno MDCLXVI Salomon van Til* (Sal van Til (1643—1731) ab anno 1666 V. D. M. in pago Huisduinen, ab anno 1702 theologiae professor Lugduni Bat. fuit.); et: *Ex bibliotheca Salomonis van Til hunc sibi librum comparavit A. Alberthoma Eccl. Leid. 1714.* Quomodo ex huius libris in Groninganam bibliothecam pervenerit, docent hae notae: *Hunc ego codicem rarissimum, licet in Catalogo Bibliothecae meae typis exprimendum, destinarem ego Bibliothecae Academiae Groningo-Omlandicae, quae Praedinii meaque patria est;* et: *Legatum luculentum plurimum reverendi doctissimique viri Alb. Alberthomae V. D. M. atque Interprete apud Lugd. Batavos facundissimi illatum Bibliothecae a. d. X Augusti 1724.*

Cf.: P. Boeles Jr., Het tweehonderdvijftigjarig bestaan der Hervormde Gemeente te Noorddijk, pag. 40 vlg.; J. J. Diest Lorgion, Verhandeling over Regnerus Praedinius, pag. 94 vlg.; Hofstede de Groot, Luther in seiner Studierstube (Theologische Studien und Kritiken, 1884, pag. 325 seq.) eiusd., Luther in zijn studeervertrek (Geloof en Vrijheid, 1885, pag. 517 seq.).

In ligatura originali lignea, membrana intecta, in qua effigies et aliae figurae impressae, cum reliquiis fibularum cuprearum.

495. **Homerus**, Ilias. Cum potiore lectionis varietate edidit Aug. Nauck. Berolini 1874. 2 ptes. 1 vol.

496. **Idem opus.** Berolini 1877—79. 2 ptes. 1 vol.

497. **Poetae** Scenici Graeci Accedunt perditarum fabularum fragmenta. Rec. etc. Gui. Dindorfius. Lipsiae etc. 1830.

498. **Aeschylus**, Tragoediae. Ex recensione Ric. Porsoni passim reficta a Gui. Dindorfio. Edit. II. Lipsiae 1853.

499. — Prometheus nebst den Bruchstücken des Προμηθεὺς λυόμενος . . . erklärt von N. Wecklein. IIe Aufl. Leipzig 1878.

500. **Sophocles**, Tragoediae ex recensione Gui. Dindorfii. Edit. VI quam curavit cet. S. Meklor. Lipsiae 1885.

501. **Aristophanes**, Comoediae . . . Recensuit C. H. Weise. Nova edit. Lipsiae 1842. 3 tom. 4 vol.

502. — Comoedias edidit Theod. Bergk. Edit. II correctior. Lipsiae 1867—'68. 2 vol.

503. **Lysias.** Recognoverunt Io. Geo. Baiterus et Herm. Sauppius. (Oratores Attici. P. III). Turici 1838.

504. — Ausgewählte Reden. Erklärt von R. Rauchenstein. IIIe Auflage. Berlin 1859.

505. — Orationes et fragmenta . . . emendavit C. G. Cobet. Amstelodami 1863.

506. — Orationes selectae. Edidit H. van Herwerden. Groningae 1863.

N°. 495—506 cum notis manuscriptis viri cl. Tj. Halbertsmae, professoris Groningani (1829—1894). Ex legato eiusdem.

507. **Isocrates**, Orationes. Rec. cet. Gust. Edu. Benseler. Lipsiae 1851—'56. 2 vol.

Collatae ab eodem cum codice Urbinate III, cf. Tjallingii Halbertsmae Adversaria critica ed. Herwerden, p. XXXVI.

508. **Demosthenes**, Orationes ex recensione Gui. Dindorfii. Vol. I p. II. Ed. II. Lipsiae 1852.

Oratio de corona ab eodem collata est cum codice Parisiensi 2934 (cod. Σ) inter annos 1856 et 1859. Cf. l. c. p. XVII.

N°. 507—508 ex legato eiusdem.

509. **Herodotus**, Historia s. historiarum libri IX, qui inscribuntur Musae . . . Ctesiae quaedam. [Genevae], Hen. Stephanus. 1570.

— Historiae libri IX et de vita Homeri libellus: illi ex interpretatione Laur. Vallae adscripta, hic ex interpretatione Conr. Heresbachii: utraque ab Henr. Stephano recognita. Ex Ctesia excerptae historiae (Latine) cet. Ibidem 1566.

Cum notis manuscriptis fortasse Michaelis Crameri, qui in fronte scripsit: *Michaelis κτῆμα Crameri ementis Neustadii pro I s bq (?). 23 Aprilis 1638.*

510. **Xenophon**, Expeditio Cyri. In usum scholarum emendavit C. G. Cobet. Lugd. Bat. 1859.

511. — Historia Graeca. In usum scholarum emendavit C. G. Cobet. Amstelodami 1862.

512. J. H. **Holwerda**, Annotatio critica in Xenophontis Hellenica. Amstelodami 1866.

N°. 510—512 cum notis manuscriptis viri cl. Tj. Halbertsmae et ex eiusdem legato.

513. **Dionysius Halicarnassensis**, Opera omnia. T. V et VI. Lipsiae 1829.

A Tj. Halbertsma codex Reg. Parisiensis 1741 collatus est. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XVII.

Origo ut supra.

514. Cl. **Aelianus**, Opera quae extant omnia, Graece Latineque e regione . . . operâ Conr. Gesneri. Tiguri, apud Gesneros fratres. (1556).

Cum paucis notis manuscriptis.

Liber erat Petri Scriverii (1576—1660), postea Gronoviorum, quorum Abrahamus (1695—1775) eo usus est edens Aeliani Variam Historiam (Lugd. Bat. etc. 1731), et De natura animalium libros XVII (Londini 1744. 2 vol.). Ex auctione MSS. Gronoviano rum Bibliotheca Groningana eum acquisivit.

In ligatura originali e corio facta amissis fibulis cupreis.

515. — Idem opus. Tiguri (1556).

Continet tantum librum de animalium natura.

Plagulae albae insertae sunt, in quibus notae manuscriptae Abrahami Gronovii. In auctione librorum Gronovianorum hic liber in alias manus pervenit. Vir clar. C. J. Wenckebach, Ministerii Regis ad res internas Secretarius Generalis, eum Bibliothecae Groninganae donum dedit, ante a. 1833.

516. — Varia Historia, Heraclidis Pontici et Nicolai Damasceni quae supersunt Edit. stereot. Lipsiae 1829.

Codices Parisini num. 352 Suppl. et 1693 a Tj. Halbertsma collati sunt. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XVI.

Ex legato eiusdem.

517. Cl. **Ptolemaeus**, De geographia libri VIII. Basileae, Froben. 1533.

Cum notis manuscriptis Isaaci Vossii (1618—1689) et in margine et in plagulis albis insertis. In titulo legitur: *Ab. Ortelii.*

In catalogo anni 1833 invenitur.

518. **Theatrum** geographiae veteris . . . edente Pt. Bertio. Amstelodami, ex offic. Iud. Hondij (Lugd. Bat. Is. Elzevirius). 1619. 2 tom. 1 vol. Cum tabb. geogr.

Cf. Willems, Les Elzevier, n°. 137. Desideratur titulus tomi I.

Cum notis manuscriptis Is. Vossii in margine.

Wilh. Joach. Wicherts Abresch, V. D. M. in pago de Meeden, ante annum 1833 donum dedit.

519. M. **Accius Plautus**, Comoediae XX superstites . . . industria Frid. Taubmanni. Additi sunt indices cet. S. l. (Wittenbergae), apud Zach. Schurerum. 1612.

Cum notis manuscriptis fortasse Joh. Fred. Gronovii (1611—1671).

In titulo legitur: *Iohan. Frederici Gronovi Hammaburgij. Ex cuius donatione frater Laurentius Gronauw possidet CIƆIƆCXXXVI.*

Bibliothecae datus a viro cl. C. J. Wenckebach, Ministerii Regis ad res internas Secretario Generali, ante a. 1833.

520. **P. Terentius Afer**, Comoediae ex recensione Bentleii . . . Nova ed. Lipsiae 1826.

Inest collatio a Tj. Halbertsma facta codicis Escorialensis III-S-23. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXX.

Ex legato eiusdem.

521. C. **Lucilius**, Saturarum reliquiae. Emendavit etc. Luc. Mueller. Accedunt Acci (praeter scaenica) et Suei carminum reliquiae. Lipsiae 1872.

Cum notis manuscriptis Aem. Baehrens.

E bibliotheca eiusdem († 1888).

522. P. **Ovidius Naso**, Opera omnia . . . Recogn. C. H. Weisse. T. II. Metamorphoseon libri XV. Lipsiae 1845.

Inest collatio a Tj. Halbertsma facta codicis Toletani 102—6. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXXIV.

Ex legato eiusdem.

523. — Halieutica, Gratii et Nemesiani Cynegetica. Ex rec. Maur. Hauptii. Lipsiae 1838.

Inest collatio ab Aem. Baehrens facta codicum Parisinorum 4839 et 7561.

Acquisitus e bibliotheca eiusdem.

524. [P. **Vergilius Maro**, Opera cum commentariis Servii Mauri Honorati, Aelii Donati aliorum]. (In fine:) Impr. per Iacobū Zachon pedemontanum Venetiis . . . 1499 . . .

Neque apud Hain, neque apud Panzer. Folia 1—6 desunt.

Persius cum duobus commentis. (In fine:) Impr. Venetiis per Petrum Io. de quarengis Pergomensem . . . 1495 . . . (Hain n°. 12739).

[C. **Sallustius Crispus**, Opera.] S. l. typ. nom. e. a. (Hain n°. 14229).

Cum notis manuscriptis saec. XVI.

Originis incertae.

525. P. **Vergilius Maro**, Opera (In fine:) Impr. regia in civitate Argenteñ ordinatione . . . Seb. Brant: operaque . . . Joh. Grieninger . . . 1502 . . . (Panzer VI, p. 27. n°. 12).

Cum notis manuscriptis saec. XVI.

Originis incertae.

526. — Opera. Rec. Otto Ribbeck. Vol. IV. Appendix Vergiliana. Lipsiae 1868. 2 ex.

In uno exemplari insunt collationes a viro cl. Aem. Baehrens factae codicum Paris. 7927, 8093, 16236, misc. 17177, Colbertini 7927 aeque Paris., Trevirensis 998, Monacensis 305, 18059, 18895, 21562, Helmstadiensis non numerati, Rehdigerani non numerati, Vossiani L. 78 et L. O. 81 et sine dubio aliorum codicum. Alteri exemplari insertae sunt collatio codicis Vergiliani non nominati, facta ab alia manu ac Baehrensiana; collatio Ciridis e codice Arundeliano 133 cum fragmento editionis Teubnerianae minoris, aeque alia manu; annotationes e codicibus Arundeliano 133 et Vaticano 3252 manu Aem. Baehrens.

E bibliotheca Aem. Baehrens.

527. Q. **Horatius Flaccus**, Institutiones poetarum ad Pisones. S. l. (Lipsiae, Mart. Herbipolens) e. a. (Hain n°. 8918).

Cum notis manuscriptis saec. XVI.

528. — Eclogae, una cum scholiis perpetuis tam veteribus quam novis . . . textumque . . . restituit Wi. Baxter. Ad cuius IIam edit. recudi curavit etc. Io. Mt. Gesnerus. Lipsiae 1752.

Cum notis manuscriptis fortasse C. L. D. Leiste, qui nomen suum inscripsit in fronte, anno 1829.

529. — Poemata scholiis s. annotationibus . . . illustrata a Ioa. Bond. Amstelodami, Gui. I. Blaeuw. 1636.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis Joh. Mensingae, professoris eloquentiae et historiae Groningani (1635—1698).

Donum viri cl. C. L. Wenckebach, Min. Reg. ad res internas Secretarii Generalis, ante annum 1833.

In ligatura membranacea saec. XVII.

530. — Epistola ad Augustum. Commentario illustravit H. Riedel. Groningae 1831.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis ipsius Riedel.

E bibliotheca Riedeliana.

531. **Q. Valerius Catullus**, Liber (carminum). Rec. Aug. Rossbach. Edit II. Lipsiae 1863.

Albius Tibullus, Libri IV. Rec. Aug. Rossbach. Lipsiae 1862.

S. Propertius, Elegiae. Ed. Henr. Keil. Lipsiae 1863.

Cum codicum collationibus viri cl. Aem. Baehrens.

Ex eiusdem bibliotheca.

532. **Nic. Heinsius, Dan. fil.**, Adversariorum libri IV . . . Subjiciuntur ejusdem notae ad Catullum et Propertium . . . Curante P. Burmanno Jre. . . . Harlingae, F. van der Plaats. 1742.

Cum annotationibus manuscriptis editoris ipsius (1714—1778) ut creditur.

Discipulus et amicus eius Laurentius Santenius (1746—1798) postea librum possidebat. In catalogo anni 1833 invenitur.

In ligatura chartacea dorso membranaceo saec. XVIII.

533. **Phaedrus**, Fabularum Aesopiarum libri V . . . Recognovit . . . Geo. Aen. Koch. Acc. fabulae novae XXX e codice Perottino restitutae. Lipsiae 1884.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis Tj. Halbertsmae.

E legato eiusdem.

534. **M. Annaeus Lucanus**, Pharsalia . . . Praem. notitia literaria studiis Societatis Bipontini. Edit. II auctior. Argentorati 1807.

Deest ad Calpurnium Pisonem poemation.

Libros I et II Aem. Baehrens contulit e codice Lipsiensi bibliothecae urbanae XL (Rep. I, fol. 4).

535. **Lucilius Junior**, Aetna. Rec. etc. Fri. Jacob. Lipsiae 1826.

Codex Helmstadiensis non numeratus a viro cl. Aem. Baehrens mense Ianuario anni 1877 collatus est.

536. **C. Valerius Flaccus**, Argonauticon libri VIII. Rec. Geo. Thilo. Halis Saxonum 1863.

Cum collationibus ut supra.

537. **P. Papinius Statius**, (Opera) recognovit Gust. Queck. Tom. I. Silvae. Achilleis. Lipsiae 1854.

Inest collatio ab Aem. Baehrens facta codicis Laurentiani plut. 29.32.

N⁰. 534—537 e bibliotheca Baehrensii.

538. **Juvenalis** et **Persius**, [Satyrae]. (In fine) Venetiis, in aed. Aldi 1501.

Cum notis manuscriptis saec. XVII.

Originis incertae.

539. **L. Apuleius**, Apologia sive de magia liber. Ed. Gust. Krueger. Berolini 1864.

Cum paucis notis manuscriptis viri cl. Aem. Baehrens.

540. **Iulius Florus**, Epitomae de Tito Livio bellorum omnium annorum DCC libri II. Rec. . . . Otto Jahn. Lipsiae 1852.

Cum collationibus e codice Harleiano 2620 Musei Britannici, quem Aem. Baehrens contulit anno 1875.

541. **Orestis** tragoedia, carmen epicum, saeculo post Christum natum sexto compositum (auctore Dracontio). Emendatius ed. Ca. Schenkl. Pragae 1867.

Cum collationibus ut supra.

In fronte: *Ex libris Ottonis Jahnii.*

N⁰. 439—541 e bibliotheca Baehrensii.

542. **Ausonius Burdigalensis**, Opera. Iac. Tollius ex vett. codd. restituit. Amstelredami, Ioa. Blaeu. 1669.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis saec. XVII.

Donum C. L. Wenckebach, Ministri ad res internas Secretarii Generalis, ante annum 1833.

In ligatura chartacea saec. XVII.

543. — Opera. Ex editione in usum Delphini. Mannhemii 1782. 2 vol.

Plagulae albae insertae sunt cum collationibus Aem. Baehrens e codicibus Parisinis 7558, 4887, 2772, Florentino 33.19, Vaticano 1611, Cantibrigiensi 2076 (KK. V. 34), Bruxellensi 5369—5373.

544. — Opera ad optimas editiones collata. Praemittitur notitia literaria studiis Societatis Bipontinae. Biponti 1785.

Inest collatio cod. Vossiani L. Q. 107 ab Aem. Baehrens facta.

545. — Opuscula. Rec. Ca. Schenkl. Adiecta est tabula. (Monumenta Germaniae historica. Auctorum antiquissimorum t. V. p. 2). Berolini 1883.

546. **Corippus**, Libri qui supersunt. Rec. Ios. Partsch. Adiecta est tabula. (Monumenta Germaniae historica. Auctorum antiquissimorum t. III p. 2). Berolini 1878.

547. **Dracontius**, Orestes tragoedia. Rec. Rud. Peiper. Wratislaviae 1875.

548. **Orientius**, Carmina, rec. et commentario instruxit Robinson Ellis. Vindobonae etc. 1888.

N⁰. 545—548 cum notis manuscriptis viri cl. Aem. Baehrensii.

549. **Maximianus Etruscus**, Elegiarum liber.

Exemplaria quatuor ex diversis syllogis poetarum extracta cum annotationibus Aem. Baehrens, aliorum.

I. Cum collationibus e codicibus Leidensibus Gronovii 87, Lipsii 36,

Parisiensi 8319 et Etonensi Bl. 6,5 in marginibus et in plagulis albis insertis.

II. Cum collationibus e codicibus Vaticanis Palatinis 242 et Regio 2080.

III. Cum collationibus e codicibus Vaticanis 5176, Vatic. Palatinis 242 et 1573 et Barberianis 2590.

IV. Cum collationibus e codicibus Florentino Riccardiano 1224 et Vaticano Barberiano VIII, 41.

Praeterea insunt carminum Maximiani collationes eiusdem e codicibus Casanatensibus B—IV—18 et A—V—20 et Regio 15—A—VII Musei Britannici et brevis annotatio de poeta ipso, necnon collatio e codice Florentino Riccardiano 1224, facta a viro cl. Italo Pizzi, professore Florentino.

N°. 543—549 e bibliotheca Baehrensii.

550. **M. Tullius Cicero**, De oratore. Sine l. typ. nom. e. a. (Venetiis. Joh. vel Vendel. de Spira. c. 1470). Hain, n°. 5096.

In margine notae manu saec. XVI scriptae.

In catalogo anni 1841 invenitur.

551. — Brutus, s. de claris oratoribus liber. Rec. etc. Fri. Ellendt. Regimontii etc. 1844.

Inest collatio cod. Oxoniensis (Dorvilliani) X. 1. 3. 23. ab Aem. Baehrens facta.

E bibliotheca eiusdem.

552. — Opera. P. 4, 5, 35. Edidit C. F. A. Nobbe. Nova ed. Lipsiae 1849.

4. Brutus; 5. Orator; 35. Cato Maior, Laelius et Paradoxa.

Insunt collationes manuscriptorum non nominatorum factae a Tj. Halbertsma. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXXVII.

553. **Cornelius Nepos**, Vitae excellentium imperatorum . . . Recognovit . . . Geo. Aen. Koch. Lipsiae 1848.

Plagulae albae cum notis manuscriptis eiusdem insertae sunt.

554. **C. Sallustius Crispus**, Catilina et Iugurtha. Recognovit R. Dietsch. Edit. II. Lipsiae 1852.

Insunt a Tj. Halbertsma factae collationes codicum Toletanorum 49—23, 49—24 et 49—22. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXXIV.

555. **C. Julius Caesar**, Commentarii de bello Gallico et civili etc. Cum fragmentis etc. Lipsiae 1844.

Cum collationibus manuscriptorum ab eodem factis. Cf. l. c. p. XXXVII.

556. **T. Livius**, Historiarum libri qui supersunt omnes . . . Edidit Ioa. Theoph. Kreyssig. Tom. VI. Fragmenta et index. Lipsiae 1829.

Huic libro solum indicem continenti plagulae albae insertae sunt cum paucis notis manuscriptis Tj. Halbertsmae.

N°. 552—556 e legato Tj. Halbertsmae.

557. **Cornelius Tacitus**, Dialogus de oratoribus . . . . Rec. Ado. Michaelis. Lipsiae 1868.

Cum notis manuscriptis Aem. Baehrens. Insunt annotationes nonnullae e codicibus Vaticanis 1862, 1518 et 4499.

E bibliotheca eiusdem.

558. — De vita et moribus Iulii Agricolae liber . . . rec. Ca. Lud. Urlichs. Wirceburgi 1875.

Cum notis manuscriptis Aem. Baehrens.

Origo ut supra.

559. C. **Suetonius Tranquillus**, Cum annotationibus diversorum. Amsterodami, typis Lud. Elzevirii. 1650. (Willems n°. 1118).

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis saec. XVII.

E regione pag. 152 legitur: *Schotto Tamminga* (nobilis fuit Omlandicus saec. XVII).

Anno 1833 codex erat in Bibliotheca Groningana.

560. — Vitae duodecim Caesarum cum scriptis minoribus et fragmentis . . . Curante C. H. Weisse. Lipsiae 1845.

Cum collationibus (fortasse codicis Escorialensis II—T—21) Tj. Halbertsmae in libellum de illustribus grammaticis. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXXVII.

E legato eiusdem.

561. **Scriptores historiae Augustae.** Ex recognitione Des. Erasmi Roterodami. C. Suetonius Tranquillus, Dion Cassius Nicaeus, Aelius Spartianus cet. (In fine:) Basileae, apud Ioa. Frobenium. 1518.

Cum notis manuscriptis saec. XVI.

Originis incertae.

In ligatura originali lignea corio albo cum figuris impressis intecta, cum fibulis cupreis.

562. — Rec. Herm. Peter. Lipsiae 1865. 2 vol.

Cum collationibus viri cl. Aem. Baehrens.

E bibliotheca eiusdem.

563. **Justinus**, Historiarum libri XLIV. Nova edit. Lipsiae 1843.

Inest collatio a Tjallingio Halbertsma facta codicis Toletani 49—5. Cf. eiusdem Adversaria critica, p. XXXIII.

E legato eiusdem.

564. **Incerti auctoris Liber** de origine gentis Romanae (fragmentum) ad fidem codicis Bruxellensis qui exstat unicus denuo rec. Bern. Sepp. Eichstadii 1885. 2 ex.

Utrique exemplari adscripta est collatio codicis supradicti manu Aem. Baehrens et alia manu.

E bibliotheca eiusdem.

565. L. **Annaei Senecae** et aliorum tragoediae serio emendatae cet. Amstelodami, apud Ioa. Ianssonium. 1628.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis saec. XVIII.

Anno 1833 in catalogo invenitur.

566. C. **Plinius Caecilius Secundus**, Epistolarum libri X et Panegyricus. Edit. stereot. Lipsiae 1829.

Collatae sunt epistolae I, 1 usque III, 17 a viro cl. Tj. Halbertsma cum codice Mediceo, Plut. 47,36. Cf. Eiusdem Adversaria critica, p. XXXVII.

E legato eiusdem.

567. **Catonis** philosophi liber post Ios. Scaligerum vulgo dictus Dionysii Catonis disticha de moribus ad filium . . . Rec. Ferd. Hauthal. Berolini 1869.

Cum collationibus Aem. Baehrens ex apographo codicis Matritensis Cazon. 14 n⁰. 22.40 (qui est codex Berolinensis Lat. 448) et ex codicibus Parisino 8069, Leidensibus Vossianis L. Q 86 et L. Q. 33, Mediolanensi C. 74, Montepessulano Scholae medicinalis n⁰. 306, Turicensi non nominato.

Insunt praeterea: dissertatio viri cl. Caroli Schenkl de codice manuscripto Veronensi distichorum Catonis; fragmentum supradictae editionis Catonis pag. 7—30, illa cum notis manuscriptis Aem. Baehrens, haec cum collationibus alia manu scriptis e codice Vaticano(?) Reg. 1578; collatio e codice Catonis Cottoniano Vesp. D. VI, apographon codicis Reginensis 1560 fol. 137—139*verso*, Remigium in Catonem continentis, et index codicis Veronensis supradicti, manu Aem. Baehrens.

568. **Panegyrici Latini XII.** Rec. Aem. Baehrens. Lipsiae 1874.

Insunt ab eodem confectae collationes codicum Harleiani 2480, Londinensis Add. 16983, Bruxellensis 10026—10034.

569. **Priscianus**, Periegesis e Dionysio (fragmentum alicuius sylloges continens fol. 265 usque ad 422).

In plagulis insertis et in margine insunt annotationes Aem. Baehrens e codicibus manuscriptis Parisiensibus 8303 et 7499, Cottoniano Vesp. B. XXV in Museo Britannico, Bruxellensi 14792, Leidensibus Bibl. publ. 67 et Vossianis L. Q. 33 et L. F. 67, Turicensi non nominato et Durlacensi 36.

N⁰. 568—570 e bibliotheca ipsius Aem. Baehrens.

570. **Secreta mulierum**, De formatiōe hoīs in utero materno vel vt alij dicūt Secreta mulierū (auctore Alberto Magno) cū cōmentario nouo valde magistrali cet. S. l. typ. nom et a.

Cum notis manuscriptis saec. XVI.

In fronte: *Ex libris F. Allamand. 1773.* In auctione librorum Jacobi Baart de la Faille acquisitus anno 1868.

571. Ger. **Gisekenus**, Apologia pro Hermanno Hamelmanno . . . ejusque chronico Oldenburgico . . . adversus . . . calumnias Ubbonis Emmii . . . Lemgoviae 1600.

Cum notis manuscriptis Ubbonis Emmii.

D. XXVI Octobr. 1840 a viro doct. Jac. Baart de la Faille Bibliothecae Universitatis dono datus est.

In ligatura membranacea saec. XVII.

572. Ev. **Otto**, Notitia praecipuarum Europae rerumpublicarum. Editio quarta . . . Trajecti ad Rhenum, Matthaeus Visch. 1739. 3 vol.

Cum notis manuscriptis saec. XVIII in foliis insertis.

Originis incertae.

573. I. **Barbeyrac**, Histoire des anciens traitez . . . depuis les tems les plus reculez jusques a l'Empereur Charlemagne. 2 tom., 1 vol., Amsterdam etc., Janssons à Waesberge etc. 1739.

Au commencement on lit: *Hoc exempl. ab ipso Auctore I. Barbeyracio correctum et uberioribus notis illustratum est. A. Buning. Groning. d. 16 Mart. 1745.* Mentionné dans le catalogue de 1833.

574. **Biblia**, Dat is: De gantsche H. Schrifture . . ., Door last der . . . Staten Generael . . . Amsterdam, bij Everhard Cloppenburgh. 1644. 2 dln.

Doorschoten met aanteekeningen o. d. titel: Adversaria Biblica sive Annotatio ad innumera S. Scripturae Loca, collecta a Jacobo Nyloe . . . aucta per Robertum Alberthoma.

Jacobus Nyloe (1670—1714) was predikant te Assen, Robertus Alberthoma (1690—1772) te Groningen.

In geen catalogus vermeld.

575. **Kerken-Ordeninge**, Gestelt in den Nationale Synode . . . Binnen Dordregt in de Jaren 1618 en 1619. Rotterdam, Nikolaas Topijn. 1733.

Handelingen des Nationale Synodus . . . gehouden tot Dordregt, in de Jaren 1618 en 1619 . . . gemeinelijk genaamt Post-Acta ofte Na-Handelingen . . . Rotterdam, Nikolaas Topijn, 1732.

Doorschoten met papier, waarop is geschreven: Wetten van het klassis van het Oldamt en Westerwolde; Getal der Predikanten (in de Republiek, naar classen ingedeeld); Officiegelden van Predikanten; Order en Verdeeling der Classen deezer Provincie (Groningen); Wanneer en waar de Synoden in ieder Provincie gehouden worden; benevens talrijke kortere aanteekeningen omtrent kerkelijke bestuurszaken; alles XVIII^de^ eeuw.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

576. **Kerkenordre**, der Landschap Drenthe; Gearresteert en Geapprobeert op de ordinaris Landsdag gehouden binnen Assen den 14 Martij 1730. Meppel, Jan Lensink. 1730.

Met korte HSS. aanteekeningen. Achterin zijn geschreven: Vraagstukken, welke volgens Synodale Resolutien van den 16 Jan. 1731 bij den Doop van een On Echt kind zullen afgevraagd worden; Extracten van Resolutien Uit de Acta Synodi Drenthinae, gehouden tot Assen den 16 Jan. 1731, 7 Febr. 1734, 3 Oct. 1736, 13 Oct. 1739, 20 Aug. 1748, 4 Nov. 1749, 10 Nov. 1751, 8 Oct. 1754, 7 Oct. 1760; Repertorium van Kerkelijk recht in Drente; Repertorium van Classicale Resolutien zedert 1694 in Drenthe.

Geschenk van Ds. C. Brouwer, em. pred. van Rolde, na 1841.

577. **Hugo de Groot**, Inleidinge tot de Hollandse regts-geleertheyt . . . mitsgaders eenige bijvoegsels . . . door Sim. van Groenewegen van der Made . . . alsmede R. Hogerbeets, van het aanleggen en volvoeren der processen, voor de respective Hoven van Holland. En het Hollandse versterfregt . . . Amsteldam, H. Boom en Wed. D. Boom. 1706.

Doorschoten. Met handschriftelijke aant. o. a. van Prof. Hendrik Constantijn Cras. Na diens dood kwam het in het bezit van Johan Melchior Kemper en Jer. de Bosch Kemper. In 1895 aangekocht van de firma Fred. Muller (Catalogue d'ouvrages de droit. 1895 n° 637).

578. **Keuren** ende Ordonnantien van het Hooge-Heemraetschap van Rhijnlandt . . . Leyden, Wed. ende Erfgen. Joh. Elsevier. 1664. (Willems, 888).

Met een 18de-eeuwsche hand zijn bijgeschreven de Keuren, uitgevaardigd sedert 1664 tot 1725. 124 fol.

In den Catalogus van 1833 vermeld.

Gebonden in XVIII^de^-eeuwschen bruin lederen, rijk met goud versierden band en voor en achter prijkende met het wapen van Rijnland.

579. **Landtrecht** (Dat nije) van Hunsingo, Fivelingo, unde het Westerquartier... Groeningen, Durch Gerhard Ketel. M. DC. III.

Instructie voor Lieutenant Ende Hooftmannen, Mitsgaders Secretarien ende Dienaeren vande Gerichts-Camer der Provincie van Stadt Groningen ende Ommelanden... Groningen, Bij de weduwe van Edzard Huysman. 1667.

Ordre Waer naer geprocedeert sal werden in Revisie vande Sententien van Lieutenant ende Hooftmannen der Stadt Groningen ende Ommelanden. Tot Groningen, Bij Hans Sas. 1648.

Alles doorschoten en met handschriftelijke aanteekeningen uit de XVIIde en XVIIIde eeuw.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa n°. 265).

580. **Land-Recht** (als boven) . . . De vijfde Druck... Groningen, Hans Sas. 1647.

In margine en op de ingevoegde bladen aanteekeningen van een 17de-eeuwsche hand.

Extract uit het boeck der decisien, sententien ende Acten van d'heeren Gecommitteerde richteren offte Arbiters der Omlanden tusschen de Eems ende Lauwers. 16 Nov. 1655.

Instructie (als n°. 579) Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1667.

Doorschoten als boven, doch met zeer weinig aanteekeningen.

Ordre (als n°. 579). Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1655.

Als boven.

Land-Recht der Beijden Old-Ambden . . . Groningen, Wed. Jan Claessen. 1654.

Als boven.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser en in 1864 op zijn auctie aangekocht (Catal. n°. 89).

581. **Land-Recht** (als boven) . . . De vijfde Druck. Groningen, Hans Sas. 1647.

Instructie (als boven). Groningen, Wed. Edzard Huysman. Anno 1654.

Ordre (als boven). Groningen, Wed. Edzard Huysman. Anno 1655.

Doorschoten. In margine en op de ingevoegde bladen aanteekeningen van een 17de-eeuwsche hand.

Na 1841 in de Bibliotheek opgenomen.

582. **Instructie** (als boven) Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1654.

Ordre (als boven). Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1655.

Reglement (Nader) op de Hoofdmannenkamer. 5 Dec. 1679.

Landrecht (als boven) de seste Druck... Groningen, Rembertus Huysman. 1679.

Dispositie (Nadere) op de Gerigts Rolle voor de Hooge Justitie Kamer . . . Groningen, Gesina Elama. 1734.

Alles doorschoten en met aanteekeningen van een 18de-eeuwsche hand.

De afkomst is onbekend.

583. **Ordonnantie** op Saecken van Huwelijcken, Huwelijcks Voorwoorden . . . gearresteert den 15 may en geaffigeert den 22 Junij 1689. Groningen, Cornelis Barlinck-hof. Anno 1703.

Met aanteekeningen in margine en op de ingevoegde bladen. Op het schutblad eenige notitiën over de rechtspraak in de Ommelanden.

Alles van een vroeg-18de-eeuwsche hand.

Ordonnantien op allerhande Conventien en Contracten . . . Groningen . . . Cornelis Barlinck-hof . . . anno 1702.

Doorschoten exemplaar met aant. als boven.

Ordonnantie van d' H. Heeren Borgemesteren ende Raadt op 't Prothocol ende 't Recht van Praeferentien. Tot Groningen, Bij Cornelis Barlinckhof. Anno 1701.

Doorschoten met aant. als boven.

Afkomst onbekend. Voor het eerst vermeld in den Catalogus van 1841.

584. **Ordre** Ter redres van eenige ingesloopene Mesuses in de maniere van Procederen in civile zaken voor Borgemeesteren en Raad in Groningen. Groningen, Cornelis Barlinkhof, . . . MDCCLXXIII. Gevolgd door eenige gedrukte en geschreven stukken uit het Resolutieboek van Burgemeesteren en Raad van Groningen van 1672 tot 1778.

In 1897 aangekocht van de firma Frederik Muller (Documents historiques etc. Collections Baart de la Faille et Vitringa, n⁰. 265).

585. [**Urspronck** (Dis ist den) und das herkommen mit der Cronicken der Herren und Graven und Graven und Hertzogen der Fürstendommen zu Cleve, Gulich und Berg und der Marck und Ravenszberg etc. . . .] Titel ontbreekt.

[**Oerspronck** (Dit is den) der Vöchten, Gräven ende Hertogen, met haer Croniken des lantz van Gelre. Gheprint in die vermaerde keiserlijcke Rijcstadt Niemegen bij mij Peter van Elsze int . . . Heeren . . .] Titel ontbreekt in dit exemplaar, maar is bijgeschreven uit het exemplaar van de Stedelijke Bibliotheek te Arnhem.

Doorschoten met bladen, waarop Lat. HS. aanteekeningen, van een 16de-eeuwsche hand.

Afkomst onbekend.

586. **Euclides.** De propositien vande XV boucken der elementen Euclidis, overgeset en tsamenghestelt met corte verclaringen sommiger propositien, door F. van Schooten. Leyden, bij Gov. Basson. 1617.

Doorschoten exemplaar met HSS. aanteekeningen van een 18de-eeuwsche hand.

In 1833 voor het eerst vermeld.

587. **Biblia Hebraica.** . . . cum notis masorethicis et numeris distinctionum in paraschas . . . accurante M. Chr. Reineccio. Lipsiae, apud haeredes Lanckisiani. 1739.

Cum notis manuscriptis Nic. Guil. Schroederi prof. Gron.

Nic. Guil. Schroeder Steinmetz (1793—1826), nepos eius, eo usus est, ut patet ex inscriptione in titulo, anno 1810. Verisimillime e legato eiusdem.

588. **Elmasin,** Historia Saracenica . . . Arabice . . . et Latine reddita opera ac studio Tho. Erpenii. Lugd. Bat., apud Joh. Maire et Elzevirios. 1625. (Willems n⁰. 231).

Deest titulus.

Cum notis manuscriptis Jac. Golii et aliorum.

Anno 1748 erat Gerardi Kuypers, prof. Gron., qui in fronte notas aliquot et titulum manuscriptum adiunxit. In catalogo anni 1833 invenitur.

In ligatura originali e corio rubro facta.

589. **Golius, Jac.**, Lexicon Arabico-Latinum . . . Acc. index Latinus. Lugd. Bat. typ. Bon. et Abrah. Elzeviriorum. 1653. 1 tom. 2 vol. (Willems n°. 723).

Plagulae albae cum notis manuscriptis viri doct. Nic. Guil. Schroeder insertae sunt. In catalogo anni 1841 invenitur.

In ligatura originali membranacea.

590. **Coccejus, Joh.**, Lexicon et commentarius sermonis Hebraici et Chaldaici. Edit. II . . . operâ . . . Joh. Henr. Maji. Francofurti ad M. imp. B. C. Wustii. 1689. 1 tom. 2 vol.

Plagulae albae cum notis manuscriptis viri cl. L. G. Pareau prof. Gron. insertae sunt, quas notas partim ipse petiit ex ore sive scriptis vir. doct. Ravii, Schultensii, et Michaelis.

Hic liber post a. 1841 in Bibliothecam pervenit.

In ligatura originali chartacea dorso e corio fusco facto.

591. — Lexicon et commentarius sermonis Hebraici et Chaldaici. Ed. novissima . . . operâ . . . Joh. Henr. Maji . . . Francofurti et Lipsiae 1714.

Plagulae albae cum notis manuscriptis viri doct. Nic. Guil. Schroeder, prof. Gron. (1721—1798), insertae sunt.

Anno 1841 primum in catalogo reperitur.

592. **Willmet, Joa.**, Lexicon linguae Arabicae in Coranum Haririum et vitam Timuri. Lugd. Bat., S. et J. Luchtmans. 1784. 1 tom. 2 vol.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis viri doct. H. E. Weyers prof. Lugd. Bat. (1805—1844).

Post eius mortem in Bibliothecam pervenit.

593. **Ibn Doreid.** Poematicon ad fidem codicis ms. Ev. Scheidii pro specimine expressum. Hardervici, Johannes Mooien. 1768.

Plagulae albae insertae sunt, in quibus vir doct. Nic. Guil. Schroeder, (1721—1798) prof. Groninganus, versionem latinam et notas exaravit.

Hic liber acquisitus est ex auctione bibliothecae viri cl. van Eerde anno 1836 (Catal. n°. 6919).

594. **Freytag, Geo. Wi.**, Lexicon Arabico-Latinum. Halis Saxonum 1830—'37. 4 tom. 2 vol.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis viri doct. H. E. Weyers, prof. Lugd. (1805—1844).

Hic liber post mortem viri doct. Weyers in Bibliothecam pervenisse videtur. In catalogo librorum a. 1851 reperitur.

BIBLIOTHECA BACKERIANA.[1]

1. *Chartac. 20 × 31,6. I et 187 fol. Saec. XVIII.*

Bibliotheca viri Amplissimi Johannis van Hoorn. I. U. D. Urbis Groningae Senatoris Gravissimi Ejusdemque Urbis Syndici Prudentissimi.

Johannes van Hoorn fuit annis 1738—1747 et 1750—1757 Syndicus Groningae urbis, intra annos 1752—1777 saepius ibidem Rationalis.

In ligatura e corio fusco facta saec. XVIII.

---

2. *Chartac. 15,8 × 20,6. 160 pag. Saec. XVIII.*

Processus Iurîs vel Modus procedendi . . . in Camera Hovetmanorum ceterisque judiciis inferioribus excerptus ex Carpzovii processu Iuris et aliis autoribus. Pag. 1—128. Pag. 129—130 vacant.

Benedictus Carpzovius II (1595—1666), professor iuris Lipsiensis, anno 1657 edidit librum cui titulus est: Processus Iuris in foro Saxonico.

Verhandeling over het Stapelrecht. Pag. 131—149.

Verhandeling over het praerogatief dat Appingedam heeft in zake het Stapelrecht. Pag. 150—160.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saec. XIX.

---

3. *Chartac. 15,9 × 20,3. 44 fol. Saec. XVIII.*

Forum Groninganum. Fol. 1—24verso.

Enige Conclusien. Fol. 25—36. Fol. 36verso vacat.

Sententiae (Nederlandice). Fol. 37—44verso.

In ligatura chartacea saec. XIX.

---

4. *Papier. 20,4 × 32. 52 beschreven en talrijke onbeschreven fol. XVIIIde eeuw (2de helft).*

D. F. J. van Halsema, Korte Schets der Regeeringsform in de Provintie van Stad en Lande.

Later in het bezit van Mr. J. W. Keiser.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

[1]) Hic catalogus permissu viri doctiss. R. M. A. de Marees van Swinderen, huius bibliothecae a viro doctiss. Mellone Backer Groninganae Universitati legatae usufructuarii, typis descriptus est.

5. *Papier. 16,3 × 20,3. 58 fol. XVIII^de eeuw (einde).*
Verhandeling over den Regeeringsvorm van Stad en Lande.
Afkomstig van Mr. J. W. Keiser.
In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

6. *Papier. 20,7 × 30,5. 3 dln., 455, 401 en 450 fol. Ieder met een afzonderlijke hand geschreven. XVIII^de eeuw.*
Korte Resolutiën van de Staten van Stad en Lande.
I. 25 Augustus 1595—22 September 1681.
II. 22 September 1681—15 December 1704.
III. 21 Februari 1704—15 December 1730.
In XVIII^de-eeuwsche perk. banden.

---

7. *Papier. 20,4 × 31,8. 88 beschreven en eenige onbeschreven bladen. XVII^de eeuw (na 1669).*
Provinciale Instructiën van Stad en Lande.

Hierin: de Instructiën van Gedeputeerde Staten (fol. 1—9^verso), de Rekenkamer (fol. 10—19), den Ontvanger Generaal (fol. 20—28^verso), den Secretaris der Staten (fol. 30—34^verso), den Secretaris der Rekenkamer (fol. 36—37^verso), de Klerken ter Secretarie (fol. 39—41), op de administratie der Provinciale vaste goederen (fol. 42—45^verso), van den Rentmeester van deze goederen (fol. 47—64), den Provincialen Advocaat (fol. 65—67^verso), den Ontvanger der Koopschatpenningen der door Luit. en Hoofdm. verkochte goederen (fol. 69—75), de Provinciale Commiezen (fol. 76—77^verso), den Klerk ter Secretarie van de Rekenkamer (fol. 79—80), de Kamerboden der Provincie (fol. 81—81^verso), de Boden der Provincie (fol. 82—85), de Kamerboden van de Rekenkamer (fol. 86—86^verso), de Loopers en Executeurs der Provincie (fol. 87—88).

Het origineel, waarnaar dit handschrift is afgeschreven, is den 30 Maart 1669 nagezien en geverifieerd door Commissarissen uit de Staten, zoodat dit handschrift na dat jaar moet zijn geschreven.

In XVII^de-eeuwschen perk. band.

---

8. *Papier. 20,2 × 31,8. 89 beschreven en talrijke onbeschreven fol. XVII^de eeuw (na 1669).*
Provinciale Instructiën van Stad en Lande.

Wij vinden hier dezelfde instructiën als in het vorige handschrift. Het is een copie van hetzelfde handschrift als het vorige nummer.

In XVIII^de-eeuwschen perk. band met rood linnen rug.

---

9. *Papier. 15 × 19,3. 38 pag. XVII^{de} eeuw.*

Instructie voor denn Lieutenandt ende Hoeftmannen sampt Secretarien ende Dienarenn . . . van die Provincie der Stadt Gröninghen ende Ommelanden . . .

Vastgesteld door de Staten den 2 November 1601. In de 17de eeuw herhaaldelijk gedrukt.

Daarbij ingebonden het gedrukte Ommelander Landrecht, ed. 1603.

In bruin lederen XVII^{de}-eeuwschen band met gouden medaillon en rand.

---

10. *Papier. 15,9 × 20,9. 3 dln., resp. 434, 371 en 320 fol. XVIII^{de} eeuw (2de helft).*

Praejudiciën van de Hooge Justitie Kamer, den Raad, etc.

Meerendeels uit de 17de en 18de eeuw. Alphabetisch onder hoofden gerangschikt. Deel I. A—F. Deel II. H—P. Deel III. Q – Z.

In XVIII^{de}-eeuwsche cartonnen banden met lederen, met goud versierde ruggen.

---

11. *Papier. 21,2 × 33,8. 696 pag. XVIII^{de} eeuw (na 1759).*

Decisien van de Hooge Justitie Kamer van Stad en Lande. 1750—1759.

In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

12. *Papier. 21 × 33,7. 272 fol. XVIII^{de} eeuw (na 1760).*

Decisien van de Hooge Justitie Kamer van Stad en Lande. 1750—1760.

Vgl. een dergelijk deel, waarvan dit waarschijnlijk de copie is, in het Archief van de Hooge Justitie Kamer, thans Rijksarchief in Groningen (Catalogus der Rechterlijke archieven, Eerste afd., II, d.).

In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

13. *Papier. 20,3 × 30,9. 373 fol. XVII^{de} eeuw. (na 1647).*

Copieën van Stukken betreffende de geschillen tusschen Stad en Lande. 1579—1647.

Fol. 1—2. Tractaat tusschen Rennenberg en de Ommelanden, 11 Juni 1579.

Fol. 3—3^{verso}. Evenzoo met het Wold-Oldambt, 11 Juni 1579. Fol. 4—6^{verso} onbeschreven.

Fol. 7—8^{verso}. Uitspraak van Alva over het stapelrecht, 7 Aug. 1571. Gedr. Feith, Oldermansboek, 39 vlg.

Fol. 9—15. Privilege van Philips II betreffende het stapelrecht, 31 Oct. 1582. Fol. 15^{verso}—16^{verso} onbeschreven.

Fol. 17—21. Tractaat van Reductie, 23 Juli 1594. Met tractaat over het garnizoen. Fol. 21^{verso}—22^{verso} onbeschreven.

Fol. 23—28^{verso}. Verdrag tusschen Stad en Lande, 17 Februari 1595. Met de uitspraak betreffende het stapelrecht van 27 Februari 1595. Fol. 29—29^{verso} onbeschreven.

Fol. 30—37. Haere Hoog Mog. Motiven tot het leggen van 't Casteell voor Groningen. A°. 1600 den 20^{en} May. Fol. 37^{verso} onbeschreven.

Fol. 38—38^{verso}. Extract uit de Resolutiën der Staten Generaal van 20 Juli 1604.

Fol. 39—39^{verso}. Opgave der geschilpunten. Fol. 40—42^{verso} onbeschreven.

Fol. 43—46. Decisie der Staten Generaal van 17 Juni 1628. Fol. 46^{verso}—48^{verso} onbeschreven.

Fol. 49—346^{verso}. Vonnis der Staten Generaal in de geschillen van Stad en Lande, 24 Juli 1640.

Fol. 347—361^{verso}. Verscheiden uitspraacken soo interlocutoir als definityf, raackende het different over het fait ende gewelt op St. Petri Lantdach A°. 1643 bij die van Groningen in Groningen gepleegt. Stukken van 1645 tot 1647. Fol. 362—373 onbeschreven.

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

14. *Papier. 24,8 × 38,6. 112 fol. XVIII^{de} eeuw.*

Regeeringslijst der Stad Groningen, 1594 tot 1704.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser.

In XVIII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

15. *Papier. 20 × 12,9. 139 fol. XVIII^{de} eeuw.*

Regeeringslijst van Groningen, 1594 tot 1734.

In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

16. *Papier. 16,5 × 21. VI en 76 fol. Door verschillende handen geschreven. XVII^{de} eeuw (eerste helft) Fol. I—VI, 1—40 en XVI^{de} eeuw (2de helft) Fol. 41—76.*

Extracten uit de Resolutiën van Burgemeesteren en Raad van Groningen en andere copiëele stukken, meest betreffende veenderijen. 1599 tot 1646. Fol. I—VI, 1—40.

Dijkrecht van Oost-Friesland. Fol. 41—76.

De tekst wijkt af van het door Van Wicht uitgegeven Dijkrecht (Das Ostfriesische Land-Recht nebst dem Deich und Syhlrechte, Aurich 1746, blz. 869—962) en van de andere bekende HSS. Zie Verzeichniss der Hand-

schriften im Preussischen Staate. I. Hannover. 1. Göttingen. 1., blz. 482. De jongste verordening, die hier voorkomt, is van 19 Augustus 1556.

Bevat tevens vele gedrukte stukken (meest stedelijke verordeningen).

In XVII^{de}-eeuwschen perk. omslag.

---

17. *Papier. 15,7 × 20,4. 264 fol. XVII^{de} eeuw (na 1649).*

Stadboek van Groningen.

Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij nog achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1626; achter boek II evenzoo van 1448 tot 1649; achter boek III evenzoo van 1476 en 1485; achter boek IV evenzoo van 1551; achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596; achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1584; achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1594; achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1539; achter boek IX, dat sterk afwijkt van het gedrukte en veel minder artikelen bevat dan dit, evenzoo van 1436 tot 1522. Deze afwijkingen in boek IX worden hierdoor verklaard, dat de boven als appendix achter ieder boek gevoegde bepalingen in het officieele Stadboek achter boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Achter ieder appendix is nog eenige ruimte opengelaten. Fol. 245—264^{verso} Register.

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

18. *Papier. 16,2 × 20,3. 278 fol. XVII^{de} eeuw (1668—1689).*

Stadboek van Groningen. Fol. 1—251.

Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij nog achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1628; achter boek II evenzoo van 1448 tot 1649; achter boek III evenzoo van 1476 en 1485; achter boek IV evenzoo van 1551; achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596; achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1584; achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1594; achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1539; achter boek IX, dat sterk afwijkt van het gedrukte en veel minder artikelen bevat dan dit, evenzoo van 1436 tot 1522. Deze afwijkingen in boek IX worden hierdoor verklaard, dat de boven als appendix achter ieder boek gevoegde bepalingen in het officieele Stadboek meerendeels achter boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Achter ieder appendix is nog een bladzijde open gelaten. Fol. 228—249^{verso} Register. Fol. 250—250^{verso} onbeschreven.

Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad en voor Taalmans en Gezworen Meente, 26 Augustus 1668. Fol. 251—276. Daar de ampliatie dezer keurwetten van 1689 hier niet wordt vermeld, is dit HS. tusschen 1668 en 1689 geschreven. Fol. 277—278. Toevoegsels aan het Stadboek van de hand van Mr. H. O. Feith.

Aangekocht op de auctie-Mr. J. W. Keiser.

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

19. *Papier. 9,5 × 15,2. 39 fol. XVIII^de^ eeuw.*

Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad en voor Taalmans en Gezworen Meente. Vastgesteld den 26 Aug. 1668, geamplieerd 15 Mei 1689. Fol. 20^verso^ onbeschreven.

In XVIII^de^-eeuwschen bruin lederen band.

---

20. *Papier. 16 × 21. 76 fol. XVIII^de^ (fol. 1—52) en XVII^de^ eeuw (fol. 59—76).*

Selwerder Landrecht van 1529. Fol. 1—12. Gedrukt Verh. P. E. I. P. VI, 597 vlg. Fol. 12^verso^ onbeschreven.

Selwerder Ordonnantie van 1546. Fol. 13—16^verso^. Gedrukt t. a. p. blz. 627 vlg., met uitzondering van de eeden. Vgl. t. a. p. blz. 641 noot.

Selwerder Costumen van 1571. Fol. 17—21^verso^. Gedr. t. a. p. blz. 632 vlg.

Selwerder Constitutie van 1596. Fol. 22—35. Vgl. t. a. p. blz. 662 vlg.

Sententie tusschen den Hoevelingen van Schutten un die Brouwers tho Wolde. 22 Sept. 1554. Met bijbehoorende stukken. Fol. 35^verso^—37^verso^.

Dit sint die upcumsten, pachten, tafelguederen unde rechten tho den gerichte van Selwart behorende die welke van mey anno (15) LXIII hen tot mey anno LXIIII bij my Henric Galinga schriver van 't gerecht tot profijt der Stad Groningen opgeboeret unde ontfangen synt. Fol. 38—52. Fol. 53—58 onbeschreven.

Uitspraak in een zaak van het Schoenmakersgild tegen Jan Luities, 20 Nov. 1633. Fol. 59. Fol. 59^verso^ onbeschreven.

Gildebrief der Schoenmakers. Op sunte Crispynis ende Crispynyanis dach 1373. Fol. 60—72^verso^. Gedr. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe II, blz. 5 vlg. Fol. 73 onbeschreven.

Extract uit den Algemeenen Gildebrief. 1436. Fol. 73^verso^—76. Gedr. Verh. P. E. I. P. V, blz. 217 vlg.

Alles copieën.

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

21. *Papier. 16,3 × 20. 90 fol. XVIIIde eeuw.*

Korte en Expedite Deductie van 't Casteel ende Heerlijkheidt Wedde, Westerwoldinger en Bellingwolster Landt. Copie. Fol. 1—40verso.

Deductie Sommaire rakende Wedde, Westerwolde met annexen in 't Generaal ende Apel In 't Particulier. Copie. Fol. 41—68verso.

Brieff van keyser Caerl de Vde waer by an Georg Schenk Het huis en slot van Wedde, Westerwoldingerland en Bellingwolde land word ge-geven. 25 Aug. 1538. Met daarbij behoorende stukken. Copie. Fol. 69—90verso.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

22. *Papier. 13,7 × 21,3. 33 fol. XIXde eeuw (begin).*

Aankoop van Wedde en Westerwoldinge Landt, Bellingwolde en Blijham door Borgemeesteren ende Raadt sampt Taalmans en Geswoorne Meente in Groningen.

Copieën van stukken daarop betrekking hebbende van 14 Juni 1619 tot 5 Maart 1627.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

23. *Papier. 16,5 × 20,8. 27 fol. XIXde eeuw (begin).*

Memorie van het Klooster ter Apel, gecolligeerd uit de stukken en documenten van den Grave van Aremberg.

Stukken van 1464 tot 1642.

In XIXde-eeuwschen papieren band.

---

24. *Papier. 20,6 × 31,8. 5 fol. XVIIIde eeuw (na 1751).*

Register van Staats Resolutien aangaande de Klooster Landen en de Beklemmingen. 27 Aug. 1595 tot 1 Juli 1751. Fol. 1—3verso.

Eenige aanteekeningen betreffende het Beklemrecht. Fol. 4—5.

In portefeuille.

---

25. *Papier. 20,4 × 31,8. 75 fol. XVIIIde eeuw.*

A. P. Driessen, Aanteekeningen Van de Staatsresolutien genomen omtrent de beklemde Provincie Meyeren geextraheerd uit de Procedures in casu revisionis voor den Hove Provintiaal overgegeven door Abel Derks kinderen gerevideerden op en tegens de Raadshr. J. van Hoorn.

Zie over dit proces Feith, Het Groninger Beklemregt, II, blz. 1 vlg.

Mr. A. P. Driessen (± 1750—1826) was drost van Westerkwartier, en later vrederechter te Zuidhorn. Hij gaf in 1826 uit: Verhandeling over het Regt van beklemming of overdragt in de Provincie Groningen.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

26. *Papier. 21 × 32,9. 1132 pag. XVIIIde eeuw (± 1784).*

Salvatien in Casu Revisionis Aan . . . Lieutenant en Hoofdtmannen . . . overgegeven door Abel Derks kinderen . . . Gerevideerden op en tegens De Raadsh. I. van Hoorn Revident.

Gelijkluidend met HS. Bibl. P. E. I. P. n°. 82 (zie beneden) en in denzelfden tijd geschreven.

Zie over dit proces Feith, Het Groninger Beklemregt, II, blz. 1 vlg.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

27. *Papier. 20,2 × 31,2. 72 fol. XVIIIde eeuw (na 1782).*

Sententie van Abel Derks kinderen appellanten en De Raadsheer J. van Hoorn appellaat. Uitgesproken 30 December 1782.

Vgl. het eindvonnis bij Feith, Het Groninger Beklemregt, II, blz. 1 vlg.

In XIXde-eeuwschen papieren band.

---

28. *Papier. 17 × 21,8. 16 fol. XIXde eeuw.*

H. Nienhuis, Dictaat over het Beklemrecht.

Hendrik Nienhuis (1790—1862) was sedert 1823 Hoogleeraar in het Burgerlijk Recht te Groningen.

In papieren omslag.

---

29. *Papier. 20,5 × 33,3. 31 pag. XIXde eeuw.*

Memorie Overgegeven Aan De Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks door Vrouwe A. M. Graafland, Wedwe. van In en Kniphuizen, . . .

Betreffende de vroeger door haar bezeten heerlijke rechten, gedateerd 30 Maart 1804. Met Bijlagen. Copie.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

30. *Papier. 20,5 × 33,4. 21 fol. XIXde eeuw.*

Het Departementaal Bestuur van Stad en Landen van Groningen aan Het Staats-Bewind der Bataafsche Republiek.

Betreffende de heerlijke rechten in de Ommelanden, 12 September 1803. Copie, vervaardigd op last van Mr. M. Backer.

In XIXde-eeuwschen linnen band.

---

31. *Papier. XIX^de^ eeuw (1872).*

Bundel geschreven en gedrukte stukken betreffende de verdeeling der Ommelander Kas in 1872 en hetgeen daaraan is vooraf gegaan.

In portefeuille.

---

32. *Papier. 14,6 × 20,1. 114 fol. Met roode en gekleurde initialen en met roode opschriften. Op fol. 3, 4 verso, 19, 31 en 51 in kleuren uitgevoerde initialen en randversieringen. Op fol. 13 een gekleurd mansportret. Door twee verschillende handen geschreven (fol. 1—41 verso en fol. 51—114). XVI de eeuw (2 de helft).*

Fol. 1. Inhoudsopgave van Fol. 3—41. Fol. 1 verso—2 verso onbeschreven.

Appingedamster Buurbrief van 1327. Fol. 1—18 verso. Met korte Inleiding, twee transfixen (een van de Rechters van den Upstalsboom van 1327 en een van de Rechters van den Dam van 1432), benevens de bevestiging door Karel V in 1539. De Lat. tekst bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 295 vlg. Vgl. over den Nederduitschen tekst t. a. p. blz. 297, noot 4.

Verordening over de Rechtspleging te Appingedam volgens den Buurbrief. Fol. 19—29 verso. Fol. 30 een bijvoeging van een latere XVI de-eeuwsche hand; fol. 30 verso onbeschreven.

Forma des Redgers Eed binnen den Damme. Behalve deze alle andere gerechtelijke eeden. Fol. 31—41 verso. Fol. 42—50 verso onbeschreven.

Zijlrechten der Drie Delfzijlen. Fol. 51 tot 114 verso.

Op fol. 52 verso is bijgeschreven: Concordat libro in Werum. Het eerste gedeelte is dus blijkbaar een copie van het oude Werumer Zijlboek, dat in 1470 is opgesteld; ook het begin van ons HS. komt overeen met dat van gemeld Zijlboek (Vgl. Driessen, Monumenta Groningana, blz. 84, noot c.) Aan de copie daarvan zijn dan later nog andere copieën toegevoegd, zoodat het jongste stuk in onze verzameling het jaartal 1506 draagt.

Blijkens de bovenvermelde aanteekening op fol. 52 verso bevond zich het Zijlboek nog in het Klooster Wittewierum, toen deze copie werd genomen; daar de abdij omstreeks 1580 is verwoest, is dus het tweede gedeelte van ons HS. vóór dat jaar geschreven, hoewel, naar het schrift te oordeelen, niet zeer lang. Het eerste gedeelte (fol. 1—41 verso) is een gedeelte van een grooter HS., daar het gepagineerd is 451—517 = fol. 1—32, waarna de paginatuur ophoudt. Om de gelijksoortigheid van den inhoud zijn beide deelen later samengebonden. Dit eerste gedeelte vertoont een oudere hand dan het tweede.

In XVIII de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

33. *Papier. 16 × 20,6. 12 fol. XVIIIde eeuw.*

Het Gastbock van Wagenborgen. Vastgesteld door Burgemeesteren en Raad van Groningen den 29 October 1664. Met daarbij behoorende provisioneele Clauwe en de Rolle van de wegh om de Nieuwe Kolk.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

34. *Papier. 19,8 × 32,3. 2 dln., te zamen IV en 623 pag. XVIIIde eeuw (± 1760).*

Versameling van . . . Fundatie brieven en Accoorden der Sylvestenijen en andere Stucken daer toe specterende, soo op ordre van den . . . Erf Stadhouder in . . . 1751 . . . ter Secretarye van de Hoge Justitie Camer sijn overgegeven; als van elders met veel moeyte opgesogt en geschreven door R. B. de Marees.

Deze stukken loopen over de jaren 1285 tot 1751.

Reneke Busch de Marees was van 1730 tot 1748 herhaaldelijk Raadsheer van Groningen en van 1751—1762 Burgemeester.

Door zijn achterkleinzoon, Jhr. Mr. R. M. A. de Marees van Swinderen van Allersma aan de Bibliotheek-Backer toegevoegd.

In twee XVIIIde-eeuwsche perk. banden.

---

35. *Papier. 20,1 × 31,8. 273 pag. Met in kleuren uitgevoerde schetsteekeningen. XVIIIde eeuw (1730).*

Journaal over de Zijlvesten, Zeedijken, Post en Paalwerken in de Provintie Groningen . . . door T. V. Seeratt, Commis Provinciaal. 1716—1721.

De voorrede, gedateerd 14 December 1730, is door Seeratt eigenhandig onderteekend, zoodat dit een authentiek exemplaar is, aangeboden aan Burgemeesteren en Raad van Groningen.

Een ander HS. is ten Rijksarchieve in Groningen. HS. fol. n⁰. 171.

Thomas Seeratt was van 1716 tot 1719 Commies Provinciaal en van 1719 tot 1735 Rentmeester Provinciaal. Zie over hem en zijn Journaal Mr. H. O. Feith in Gron. Volksalmanak 1890, blz. 87 vlg.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

36. *Papier. 20,5 × 32,2. 63 blz. XVIIIde eeuw.*

Remarques van alle de Dijcken, Post en Paalwerken van de Provincie van Stadt Groningen en Ommelanden . . . na de Dijck Registers door . . . Thomas v. Seeratt; als meede aentoening hoe de Dijcken van deese Provincie waeren in . . . 1717; Ende daerbij de Provilen van de Dijcken . . . in . . . 1718, 1719 en 1720.

Copie. Met schetsteekeningen in kleuren.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

37. *Papier. 20,2 × 30,9. 4 fol. XIXde eeuw.*

Beschrijving der Zijlvestenijen op de Kaart van de Provincie Groningen.

In XIXde-eeuwschen linnen band.

---

38. *Papier. 15,9 × 20,1. 13 fol. XIXde eeuw (1836).*

Verklaring der Zijlvesten op de Kaart van Groningen.

Gedateerd: Groningen 1836 en geteekend: W. van Rees, opzichter bij den Waterstaat.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

---

39. *Papier. 20,7 × 32,7. 4 fol. XIXde eeuw (na 1841).*

Rapport omtrent een ontwerp . . . van een Kanaal . . . tusschen Groningen over Appingedam door Delfzijl naar de Eems. Ingeleverd bij Gedeputeerde Staten door den Hoofdingenieur Kross, 30 April 1841.

In portefeuille.

---

40. *Papier. 15,6 × 20,4. 18 fol., benevens eenige onbeschreven bladen. XVIIde eeuw (1652).*

Dijk- en Zijlrechten van Vredewold. 1425—1564.

Naar een copie van 1606, die zelve weer naar een copie van 1570 was overgeschreven, is het HS. „Gecopijeert bij mij J. B. Hermans int Jaer 1652." (*fol. 18verso*).

Op het schutblad: W. W. Buma (*einde XVIIIde eeuw*).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

41. *Papier. 20,7 × 31,6. 608. pag. XVIIde eeuw (1644).*

Kroniek van Sicke Benninge I, II (Kroniek van Van Lemego) en III.

Pag. 1. Dat Prologus des Commentatoris van desen boecke des Cronijken der Vriescher Landen ende den Seven Zeelanden. Hier voormaels ende eer de Eeuwige wijsheyt . . . Pag. 3 . . . alle dinck soo geschien ende geweest is Explicat (sic) prologus. Pag. 4 onbeschreven. Pag. 5. Hier begint dat Eerste deel van dit boeck der Cronycken der Vriescher Landen ende zeven Zeelanden ende der Stadt Groningen. Eusebius schrijft in sijner Cronijcken . . . Pag. 29 . . . wel klaerlijcken van schrijven sal. Hier eyndigt sick dat Eerste diel van desen boecke der Vriescher Cronycken. Pag. 30. Hier begint dat Anderde Part ofte Diel des Boecx ende Cronyckes. In alle saecken . . . Pag. 91 . . . Maria Hartoch Carels Dochter van Borgonnien. Pag. 92. Hier eyndicht dat anderde part ende diel deser Cronycke der Vriesche Landen met de zoeven Zeelanden. Pag. 93 . . . Incipit Prologus Copia Copia. In

nomine Domini Amen. Godt Almachtich, die door Syn Goddelycke voorsienicheyt . . . Pag. 95 . . . Ten sy dat Godt almachtig dat anders voege. Hier begint dat derde deel van desen boecke der Cronycke der Vrieschen Landen met de zeven Zeelanden ende Groningen. Inden eersten wil ick een weynich . . . Pag. 604 . . . in goede vreede ende Regimente. Pag. 605—608. Regeeringslijst van Groningen van 1594 tot 1597.

Het HS. behoort tot de tweede serie der manuscripten van Benninge's Kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave-Feith (Werken Hist. Gen. N. R. 48), blz. XXXIX. Het komt bijna woordelijk overeen met HS. Univ.-Bibl. nº. 381, maar mist het landrecht van 1448, dat daar is ingelascht. Waarschijnlijk stammen beide van een gemeenschappelijke bron.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band met groen zijden linten.

---

42. *Papier. 20 × 31,5. XIII en 209 fol. XVIIIde eeuw (1703).*

Kroniek van Sicke Benninge II (kroniek van Van Lemego) en III.

Fol. I. Chronica van Groninger Lant. In allen saken die tijdlijk . . . Fol. XI . . . ende desgelijx als des Stigtes Luiden. N.B. In andere HSS. volgen na de woorden Stigts Luiden nog twie Items: Item hyr volget nae een Oorloge . . . Fol. XIverso . . . ende sal daar an blijven. Deo gratias. Hyr eyndigt de Chronike van Jan van Lemmige. Fol. XII—XIIIverso onbeschreven. Fol. 1. Incipit Prologus. Copia Copia Copiae. In nomine Domini amen. God Almagtig, die door sijne Goddelijke Voorsigtigheid . . . Fol. 2 . . . ten sij dat God Almagtig dat anders voege. Hyr begint dat darde deel van desen Boecke der Chroniken der Vrieschen Landen, met de soeven Zeelanden ende Groningen. In den eersten soo wil ik . . . Fol. 209 . . . in goede vrede en regimente.

Dit HS. behoort tot de derde, slechtste reeks der manuscripten van Benninge's Kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave-Feith, blz. XLIII. Het is een copie van HS. Univ.-Bibl. nº. 382 of 383, met gebruikmaking van een handschrift als nº. 384.

Op fol. XIverso: De voorz. Chronike van Jan van Lemmige en de volgende door Sicke Benninge zijn gecopieert en afgeschreven in den Jaare 1703.

In XIXde-eeuwschen zwart lederen band.

---

43. *Papier. 21,1 × 33. XII en 229 pag. XIXde eeuw (na 1829).*

Wilhelm Coenders van Helpen, Nobiliarium Groninganum.

Copie, na 1829 vervaardigd, van het exemplaar, toebehoorende aan Mr. H. O. Feith. Het Nobiliarium is uitgegeven door Mr. H. O. Feith ('sGravenhage, 1886). Over de andere HSS. zie aldaar blz. 1, noot 1.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

44. *Papier. 16,3 × 20,2. 52 fol. XIXde eeuw.*

G. A. Venema, Verhandeling over den Dollard.

Uitvoeriger in: G. A. Stratingh en G. A. Venema, De Dollard, Groningen 1855.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band.

---

45. *Papier. 16,9 × 21,2. 3 dln., resp. 119, 136 en 165 pag. Door drie verschillende handen geschreven. XIXde eeuw.*

Prozavertaling der Werken van Horatius.

Waarschijnlijk van Mr. M. Backer. I. Oden. II. Epoden en Brieven. III. Satiren en Ars Poetica.

In XIXde-eeuwsche papieren banden.

---

46. *Papier. 15,9 × 20,4. 247 blz. XIXde eeuw (1823).*

Prozavertaling van de Satiren van Juvenalis.

Op het titelblad de naam: M. Backer.

In XIXde-eeuwschen papieren band.

---

47. *Papier. 16,1 × 20. 38 fol. XIXde eeuw (1823).*

Prozavertaling der Satiren van Persius.

Waarschijnlijk van Mr. M. Backer.

In XIXde-eeuwschen papieren band.

---

48. *Papier. 20 × 32,5. 7 fol. XIXde eeuw.*

J. J. A. Goeverneur, De Keesiade.

Copie. Gedrukt: Groningen, 1878.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met linnen rug.

---

49. *Papier. 16 × 20,1. 149 pag. XIXde eeuw (na 1820).*

Pag. 1 en 2. Inhoud.

G. Hesselink, Verhandeling over Spraak en Taal, toegepast op de Doofstommen. Met kort verslag van het Instituut te Groningen. Pag. 3—54. Overgeschreven uit het Nieuw Algemeen Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak V,1. (1799).

Dez., Over het Spreeken der Doofstommen. Pag. 55—78. Overgeschreven als boven V, 2 (1799).

R. **Koopmans. Verhandeling over het Spraakvermogen.** Pag. 79—130. Overgeschreven uit diens Redevoeringen en Verhandelingen, II. (Amsterdam, 1820).

Gedichten van H. A. Spandaw op het Doofstommeninstituut. Pag. 131—149. Overgeschreven uit diens Gedichten en Redevoeringen (Amsterdam, 1803).

In XIXde-eeuwschen linnen band.

---

50. **Catalogus** librorum bibliothecae . . . Universitatis . . . Groningae et Omlandiae... Operâ Gerhardi Lammers... Groningae, Vid. Edzardi Agricolae. 1669.

Plagulae albae insertae sunt cum notis manuscriptis.

In ligatura chartacea dorso e corio facto saec. XVIII.

51. **Landrecht** Van Hunsingo, Fyvelingo, ende het Wester-quartier, . . . De vijfde Druck . . . Groningen, Hans Sas. 1647.

Met handschriftelijke aanteekeningen van een XVIIIde-eeuwsche hand in margine en op de doorschoten bladen.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

52. — Hetzelfde Werk . . . De vijfde Druck . . . Groningen, Wed. Edzard' Huysman. 1664.

Met handschriftelijke aanteekeningen in margine en op de doorschoten bladen door een XVIIde-eeuwsche hand.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met zwart linnen rug.

53. — Hetzelfde Werk . . . De seste Druck . . . Groningen, Rembertus Huysman. 1679.

Met handschriftelijke aanteekeningen in margine en op de doorschoten bladen door een XVIIIde-eeuwsche hand.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met zwart linnen rug.

54. **Instructie** voor den Luytenant ende Hooftmannen, sampt voor den Secretaris ende Dienaren des Gericht Camers, vande Provincie der Stadt Groeningen ende der Omlanden, . . . Groeningen, Hans Sas. 1631.

— Hetzelfde werk . . . Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1667.

Nader Ordre ofte Ampliatie ende correctie van eenige poincten in de instructie voor Lieutenant ende Hooftmannen . . . Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1668.

Ordre Waer nae gheprocedeert sal worden in de Revisie van de Sententien van Lieutenant, ende Hoofftmannen der Stadt Groningen ende Ommelanden. Groningen, Hans Sas. M. DC. XV.

— Hetzelfde werk . . . Groningen, Wed. Edzard' Huysman. MDCLV.

De Gedeputeerde Staten van de Provincie van Stadt Groningen ende Ommelanden . . . Resolutiën van 4 Maart 1665 en 28 Maart 1673 over de Hoofdmannenkamer.

Alles met handschriftelijke aanteekeningen in margine en op de doorschoten bladen uit de XVIIde en XVIIIde eeuw.

Voorin met XVIIde-eeuwsche hand: *J. Clinge.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

55. **Land-Recht** der Beyden Old'-Ambten... Groningen, Wed. Jan Claessen. MDCLIV.

Met aanteekeningen in margine door een XVIIIde-eeuwsche hand.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

56. **Constitutien** behelsende Ordonnantien op Saaken van Houlijken, Houlijks Voorwoorden, Erffenissen, Donatien en Oevelgank etc. den 15 May 1689. Alsmede op allerhande Conventien en Contracten den 25 April 1701. Koop en Verkoop, Verhuiringe van Huisen en Landen etc. den 6 Febr. 1702 . . . Groningen, Wed. Joh. Barlinkhof. 1721.

Doorschoten. Met handschriftelijke aanteekeningen uit de XVIIIde eeuw.

In XIXde-eeuwschen band met linnen rug.

57. Hs. **Kremer**, Beknopte aardrijks- en geschiedkundige Beschrijving der provincie Groningen. Groningen, 1818.

Met een kaart. Slechts blz. 95—181 is aanwezig.

Met aanteekeningen in margine en op de doorschoten bladen door een XIXde-eeuwsche hand.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

BIBLIOTHECA SOCIETATIS PRO EXCOLENDO IURE PATRIO. [1]

1. *Chartac. 18,7 × 23,8. 282 fol. Saec. XIX (c. 1806).*

Alberti Jacobi Duymaer van Twist Praelectiones de Jure Groningano, Transisalanico et Frisico.

A. J. Duymaer van Twist (1775—1820) inde ab anno 1802 Groningae professor iuris fuit. Inter annos 1806 et 1808 has scholas habuit. (Cf. Jonckbloet, Gedenkboek, 109). Hunc codicem donum dedit familia Duymaer van Twist anno 1878.

In ligatura chartacea saec. XIX dorso e corio facto.

---

2. *Chartac. 18,7 × 23,8. 2 vol., coniunctim 600 fol. Saec. XIX (1804 seq.).*

Eiusdem Commentarius ad „Laman Aanleiding tot de eerste beginselen der Groninger Regtskennis."

Cf. Jonckbloet, Gedenkboek, 109.

Origo et ligatura ut supra.

---

3. *Chartac. 15,3 × 20,3. 282 fol. Saec. XVII.*

Ubbonis Emmii Vita Mensonis Altingii 1541—1612.

Fol. 1. Duae praecipuae sunt causae . . . Fol. 1verso . . . viros inimicos nil curamus, ideoque contemnimus. Fol. 2. Natus est Menso utroque parente honesta ac nota familia orto . . . Fol. 136 . . . quae de praestantissimi atque optimi viri vita ac morte posteritatis memoriae mandanda putavi. Boni consule, fave, cave. Fol. 137. Lijst der stukken, in deze Verzameling verder voorkomende cet. (manu saec. XIX). Fol. 138—149verso vacant. Fol. 150—282verso aliquot libellos typis excusos continent de familia Altingiorum saec. XVII.

Autographum.

Hic codex saeculo XVIII ineunte erat in manibus Adami Mensonis Isinck, professoris Groningani, qui e stirpe Altingiorum oriundus ex hoc codice Vitam Mensonis Altingii anno 1728 typis excudendam curavit (Groningae apud Georgium Spandaw). Nostro saeculo hunc possedit vir doct. T. P. Tresling, in cuius bibliothecae auctione anno 1845 a Societate P. E. I. P. emtus est. (Catal. 1935).

In ligatura e corio fusco facta saec. XVIII.

---

1) Universitatis Groninganae Bibliothecae commodata.

4. *Chartac. 20,8 × 31,1. 182 fol. numerata et compluria vacua non numerata. Tribus manibus exaratus (fol. 1—114verso; 126—154; 154—182). Saec. XVIII.*

Gerhardi Feltmann De libertate et statu totius gentis Frisicae et sigillatim Jeveranae. Fol. 1—114verso. Fol. 115—125verso vacant. Dedicatio scripta est Auricae a. d. XV. Febr. 1687. Hic tractatus non invenitur in editione operum fratrum Feltmannorum cura J. J. van Hasselt (Arnhemiae 1764—1769).

Gerhardus Feltman (1637—1696) fuit professor iuris Duisburgae (1661—1667), dein Groningae (1667—1678), postea assessor Curiae Auricae.

Prodromus rerum Frisie et sigillatim Harlingiae post tempora Ubbonis Emmii. 1570—1663. Fol. 126—182.

Wiardi in fronte codicis annotavit auctorem esse forsitan Ulricum a Werdum.

Societas P. E. I. P. in auctione bibliothecae Til. Doth. Wiarda (1746—1826) hunc codicem emit anno 1827. (Cf. Catal. n°. 1322).

In ligatura membranacea saec. XVIII.

---

5. *Chartac. 16,5 × 21,1. 135 fol. Saec. XVIII (1784).*

Jacobi de Rhoer Dictata in Antiquitates patriae nostrae, 1784.

Jacobus de Rhoer (1723—1813) professor historiae in Universitate Groningana fuit. Hic codex anno 1840 Societati P. E. I. P. dono datus est a viro doct. Henrico Guilielmo Tydeman.

In ligatura chartacea saec. XVIII dorso e corio rubro facto.

---

6. *Chartac. 20,1 × 24,8. 61 fol. Saec. XIX (1828).*

Davidis Jacobi van Lennep Annotationes in Taciti Germaniam.

David Jac. van Lennep (1774—1853) ab anno 1799 usque ad annum 1838 professor in Athenaeo Amstelodamensi fuit. H. P. Scholte, qui haec dictata anno 1828 scripsit, anno 1827/28 theologus in Albo inscriptus est.

In catalogo anni 1852 hic codex primum invenitur.

In ligatura chartacea saec. XIX.

---

7. *Chartac. 16,5 × 21,2. 217 fol., quorum aliquot vacua relicta. Saec. XVII.*

Anthonii van Voorst Vocabularium Belgicum etymologicum.

Annaeus Ypey, qui hunc codicem possedit, in fronte haec scripsit: „Mr. Anthony van Voorst is geweest Raad in de vroedschap der stad Utrecht, als zóódanig aangesteld den 19 van herfstmaand des jaars 1676 en in hetzelfde jaar nog overleden. Zie het Utrechts Plakaatboek III d., blz. 189. Vroeger is er onder de Utrechtsche geleerden ook een Anthonius van Voorst geweest; en indien van dezen dit werk afkomstig is, zoo is het ongetwijfeld hetzelfde werk, dat onder de Opera non edita van M. Schoock

vermeld wordt, getiteld Etymologicum Belgicum. Vid. Effig. et vit Profess. Gron. p. 133. Schoock was van moederszijde een kleinzoon van dezen Anthony van Voorst. Deze schijnt ook de grootvader geweest te zijn van den bovengemelden Anth. van Voorst, die raad in de vroedschap der stad Utrecht was in het jaar 1676."

E bibliotheca viri cl. Ypey (1760—1837) anno 1837 Societati P. E. I. P. acquisitus est.

In ligatura membranacea saec. XVII.

---

8. *Perkament en papier. 7,2 × 10,5. 151 fol. Met in goud en kleuren uitgevoerde initialen en roode opschriften. XVde eeuw.*

Een seer schoon ghebet van der hilligher drievoldicheit.

Fol. 1. Een seer schoon ghebet van der hilligher drievoldicheit. O du hoghe heerscap der godliker overmogentheit . . . Fol. 5verso . . . ewich overlove in die warlt der werlde.

Santus Augustinus Hantboexkijn.

Fol. 5verso. Hier beghint Santus Augustinus hantboexkijn. Dat eerste capittel is van der beschouwinge ons heren Jhesu Christi. Want wi int middel der stricken gheset sijn . . . Fol. 75 . . . ic moet ingaen in de vroude mijns Heren. Amen. Nota. Sante Augustinus hevet dit boec ghemaect . . . Fol. 76verso . . . synre ynnerster crachten wtgevet. Amen.

Santus Bernaerdus Enlike sprekinghe.

Fol. 76verso. Hyr beghint Santus Bernaerdus enlike sprekinghe. O Jhesu Criste coninc der euicheden . . . Fol. 98 . . . mitten ewighen vader ende mitten hellighen gheeste. Amen.

Ut Sancte Augustinus Suchtinghe.

Fol. 98. Dit is genomen wt Sancte Augustinus Suchtinghe. Dat eerste capittel. Mijn ghebet moet here op stighen tot u . . . Fol. 122verso . . . God in alle die werlt der werlt van ewen tot ewen. Amen.

Dat aventmael ons Heren vergadert wten vier Ewangelisten.

Fol. 123. Hyr beghint dat aventmael ons Heren vergadert wten vier Ewangelisten. Op den eersten feestdach . . . Fol. 147verso . . . daer du mi mede ghemynt hebste, in hem si ende ic in di. Amen. (In pericopen verdeeld voor de verschillende feestdagen).

Soven puncten van Sancte Bernaerdus teghen die seven hovet sunden.

Fol. 147verso. Dese soven puncten seghet Sancte Bernaerdus teghen die seven hovet sunden . . . Sint dat ic bekende . . . Fol. 149verso . . . so ontrouwe w ghewest hadde. Nota. Ic bin ene blome des weeldes . . . Fol. 151verso . . . inder passien ende wonden ons heren Jhesu Christi.

Als vroegere eigenaar komt op het schutblad voor: Joannes Francisci, *met 17de-eeuwsche hand. In lateren tijd behoorde het aan prof. Annaeus Ypey te Groningen (1760—1837), na wiens dood het door het Genootschap is aangekocht. (Catal. n°. 3274).*

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

9. *Papier. 13,5 × 19,4. IV en 181 fol. Met gekleurde en roode initialen en opschriften. In 2 colommen. Door drie verschillende handen geschreven: Fol. I—IV, 1—132; 133—168; 169—181. XVde eeuw (het eerste gedeelte 1490).*

Een seer goet boeck ende is ghehieten Profectus (het aan Bonaventura toegeschreven De profectu religiosorum).

Fol. I—III. Die tafel van dit teghenwoerdige boeck. Fol. IIIverso—IV onbeschreven. Fol. IVverso. Hier beghint een seer goet boeck ende is van waerdicheden ghehieten Profectus . . . Fol. 1. Eens gheesteliken menschen leven staet in sevender hande voertganghe ghedeelt . . . Fol. 131verso . . . Soe wert hi ons te starc ende verwynnet ons. Spreect een Ave Marie voer den scrijver om Gods wille. Laus Deo.

Die nuwe hystorie der XI dusent magheden.

Fol. 133. Hyer beghint een epistel tot den XI dusent magheden Christi op die nuwe hystorie der XI dusent magheden die lestent van den hemel gheopenbaert wert . . . Fol. 133verso. ende tot veelre menschen stichticheit. Hyer eyndet die epistel. Hyer beghint die nuwe openbaringhe der heervaert ende derre passien der XI dusent magheden. God die vander ewicheit alle dinc wyslike ordineren can . . . Fol. 167 . . . welkeer eer ende glorie is van ewen tot ewen. Amen. Hic undecim milium virginum hystorie non sine labore finis imponitur. Quapropter deo sint gracie. Fol. 167verso—168verso onbeschreven.

Nederlandsche bewerking van de Revelationes P. Hermanni Josephi de undecim millibus virginum, blijkens de voorrede in 1183 geschreven (gedr. Acta Sanct. Oct. IX, p. 173 seq.). De Ned. tekst is naar dit HS. gedeeltelijk gedrukt bij Le Long, Beschrijvinge van de Reformatie der Stadt Amsterdam, blz. 270 vlg.

Dat leven des heilighen bysscop Sinte Servaes.

Fol. 169. Dat leven des heilighen bysscop Sinte Servaes. Sinte Servaes was bisscop tot heyden Tongheren . . . Fol. 173 . . . Ende men hoerde die enghelen singhen in den hemel. Amen. Sote (?)

Die legende van Sinte Magdalene.

Fol. 173. Die legende van Sinte Magdalene ende hoer leven is dit. Te Iherusalem soe een edelman van coninclike gheslachte . . . Fol. 176 . . . die ghebenedijt is inder ewicheit. Amen.

Die legende van Sinte Alyt.

Fol. 176. Die legende van Sinte Alyt die coemt op St. Blasius dach. Sinte Alyt die eerwaerdighe maghet was van edele gheboerten . . . Fol. 181 . . . die entsculdicht alle mijne onvolcomenheit. Deo gracias. Amen. Sote (?) Fol. 181verso onbeschreven.

Fol. 131verso . . . Dit boeck hoert toe die susteren van Sinte Claren te Hoirn opt Noirt bi onser liever vrouwen Kerck. Ende is ghescreven bij handen Syvert Allerts

zoen MCCCC ende XC. Deo gracias. (*Zie over het Clarissenklooster te Hoorn*, *Velius*, *Cronyck van Hoorn*, *blz. 44*). *In later tijd heeft het HS. toebehoord aan Isaac Le Long*, *die er de „Hystorie der XI dusent magheden" aan ontleende* (*Vgl. boven en Huydecoper*, *Proeve van Taal en Dichtkunde. IIe uitg.*, *I*, *blz. 55 noot*). *Na den dood van Le Long* (*1744*) *kwam het in het bezit van Mr. C. A. van Weychendorff*, *oud-raad in de vroedschap en secretaris van het Gerecht van Utrecht*, *1737—1810* (*vgl. t. a. p. blz. 53 vlg.*). *Na hem behoorde het aan Annaeus Ypey* (*1760—1837*), *theol. professor te Harderwijk en te Groningen*, *op wiens auctie het door P. E. I. P. is aangekocht* (*Cat. n°. 3270*).

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

10. *Papier. 20,2 × 31,6. 93 beschreven, benevens zeer vele onbeschreven fol. Door twee handen geschreven (fol. 1—85, 90—93; 85^verso—89). XVIII^de eeuw.*

Kerken-Ordeninge gestelt in den Nationale Synode der Gereformeerde Kerken binnen Dordregt anno 1618 en 1619. Met doorloopende vergelijking met de oudere Kerkorders. Fol. 2—13. Fol. 1. Algemeene titel. Fol. 13^verso. Register.

Kerkenordre van Frieslant, opgestelt... den 9 Febr. 1722. Fol. 14—78^verso. Op fol. 14: Getrocken door G. Nauta als Canon. uit (volgen verschillende oudere ordres en Resolutiën der Staten van Friesland). Fol. 78^verso. Uitgeschreven van mij uit het class. registerboek van Leeuwarden en voleind den 3 Febr. 1736. A. Alberthoma. eccl. Leov. (Dr. Gisbertus Nauta werd in 1722 aangesteld tot landsadvocaat en fiscaal van Friesland. Albertus Alberthoma (1687—1758) was achtereenvolgens predikant te Midwolde, Emden, Leeuwarden en Groningen). Fol. 79—80. Leges classis Leovardianae. Fol. 80^verso onbeschreven.

Kerken-Ordre der Stat Groningen van 1594. Met daarbij behoorende onderteekeningen der predikanten tot 1639, benevens een extract uit de Acta der Provinciale Synode van 1596. Fol. 81—89. Fol. 89^verso onbeschreven.

Enige Resolutien nopens Kerkelijke zaken genomen. Voornamelijk door Stad en Lande. 1596—1704. Fol. 90—91^verso.

Reglement van de orde der predikbeurten te Groningen van 1715. Fol. 92—93.

Dit HS. is ook van de andere zijde uit beschreven. Daar vinden wij:

Keurwetten voor Burgemeesteren en Raad. Vastgesteld in 1668 en herzien in 1689. 7 fol.

Bovendien nog de opzet van een in XXV Capita ingedeeld boek, blijkbaar een toelichting op de Kerkleer. Nog inliggend:

Acta van het Conventus gehouden binnen Groningen op den 4^en November en volgende dagen ter voldoeninge aan ... den 24 en 43^en artikel van het Chr. Synodus deses jaars 1750. Cop. 3 fol.

Ordinare quaesita in visitatione classium. 18de eeuw. 2 fol.

Benevens eenige losse stukken betreffende de behandeling van afvallige lidmaten der gemeente.

Dit HS. is afkomstig van Mr. R. K. Driessen, die het waarschijnlijk van de Alberthoma's, van wie hij door zijn moeder afstamde, heeft geërfd. Op zijn auctie (1832) is het aangekocht (Catal. HSS. fol. n°. 10).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

11. *Papier. 21 × 34. XVIIIde en XIXde eeuw (1761—1834).*

Redevoeringen gehouden in het Genootschap Pro Excolendo Iure Patrio.

A. Genummerde discursus:

N°. 1. Kritiek op de openingsrede van Nic. Engelhard (gedr. Verh. P. E. I. P., I, blz. 1 vlg.) van E. Ippius, 28 Maart 1761.

N°. 2. F. A. van der Marck, Over de hinderpalen bij het verklaren van het vaderlandsch recht, 28 Maart 1761; met kritiek van R. B. Gockinga.

N°. 4. R. B. Gockinga, Num Ius repressaliarum subsistat in Belgio inter ipsas Provincias foederatas, 30 Mei 1761; met kritiek van C. C. Emmery.

N°. 5. J. Wichers, Over het reserveeren van den eigendom in verkoop van vaste goederen, 27 Juni 1761; met kritiek van T. Tiddens.

N°. 6. C. C. Emmery, De iure communi et optimo, 26 Sept. 1761; met kritiek van J. Gockinga.

N°. 9. S. Gockinga, De gronden der gemeene vrijheid der Vereenigde Provincien, z. d. (Jan. 1762); met kritiek van T. van Berghuys.

N°. 10. J. K. van Trojen, Oorsprong en grond van de erfopvolging bij de oude Nederlanders, 27 Febr. 1762; met kritiek van J. Fockens.

N°. 11. J. Fockens, Arbitraire straffen in de stedelijke wet, 24 April 1762; met kritiek van T. van Swaneveld.

N°. 12. J. Huisinga, Het recht van gratie, z. d. (Mei 1762); met kritiek van?

N°. 14. H. Tjassens, De beslechting van geschillen tusschen gewesten of leden daarvan in de Republiek, z. d. (Sept. 1762); met kritiek van J. A. Engelhard.

N°. 15. J. B. Wieringa, De communione bonorum inter coniuges, z. d. (Oct. 1762); met kritiek van D. F. J. van Halsema.

N°. 16. J. A. Engelhard, De tortura iniquo iuris remedio, z. d. (Nov. 1762); met kritiek van L. Trip.

N°. 17. D. F. J. van Halsema, Bedenkingen over den alouden regeeringsvorm der Ommelanden, z. d. (Dec. 1762); met kritiek van F. A. van der Marck. Gedr. Verh. P. E. I. P., II, 1 vlg.

N°. 18. F. A. van der Marck, De poenis apud Groninganos arbitrariis, z. d. (Jan. 1763); met kritiek van E. Ippius.

N°. 19. L. Trip, Verklaring van het Reglement Reformatoir voor Stad en Lande van 1749, z. d. (Maart 1763); met kritiek van R. B. Gockinga.

N°. 20. E. Ippius, Over het Ommelander Landrecht, 30 April 1763; met kritiek van J. Wichers. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, blz. 319 vlg.

N°. 22. J. Wichers, Over § 2, art. 3 B. van het Ommelander Landrecht, 25 Juni 1763; met kritiek van T. Tiddens.

N°. 23. C. C. Emmery, Over verzetting en verpanding in de Ommelanden, 29 Oct. 1763; met kritiek van J. Gockinga.

N°. 24. T. Tiddens, Over art. 4, 5 en 6 van Boek I van het Ommelander Landrecht, z. d. (26 Nov. 1763); met kritiek van J. K. van Trojen.

N°. 25. J. Gockinga, Over het recht, waarmede de Nederlanders tegen Spanje zijn opgestaan, z. d. (Dec. 1763).

N°. 26. J. K. van Trojen, Over art. 7, 8 en 9 van Boek I van het Ommelander Landrecht, z. d. (Jan. 1764); met kritiek van D. F. J. van Halsema.

N°. 28. D. F. J. van Halsema, Over art. 11—17 van Boek I van het Ommelander Landrecht, 31 Maart 1764; met kritiek van H. Tjassens.

N°. 29. T. van Swaneveld, Over art. 49 van de Stads Nieuwe Constitutiën, 28 April 1764; met kritiek van J. R. Wieringa.

N°. 30. H. Tjassens, Over art. 18—23 van Boek I van het Ommelander Landrecht, z. d. (Mei 1764); met kritiek van J. A. Engelhard.

N°. 31. J. R. Wieringa, Over art. 21—24 Boek I van het Ommelander Landrecht, 30 Juni 1764; met kritiek van E. W. Uchtman.

N°. 32. J. A. Engelhard, Over art. 25 Boek I van hetz., z. d. (Sept. 1764); met kritiek van E. Ippius.

N°. 33. E. W. Uchtman, Over art. 26 en 27 daarvan, z. d. (Oct. 1764); met kritiek van L. Trip.

N°. 34. E. Ippius, Over art. 1 van het Reglement Reformatoir van 1749, 24 Nov. 1764; met kritiek van F. A. van der Marck.

N°. 35. F. A. van der Marck, Over het verband van de Vereenigde Nederlanden met het Duitsche Rijk, 29 Dec. 1764; met kritiek van H. Tjassens.

N°. 36. H. Tjassens, Over den invloed van den aard der regeering op de wetgeving, z. d. (Jan. 1765); met kritiek van R. B. Gockinga.

N°. 39. J. Gockinga, Over de rechten van den Zittenden Raad, 28 Sept. 1765.

N°. 40. J. K. van Trojen, Over art. 28 Boek I van het Ommelander Landrecht, z. d. (Oct. 1765).

N°. 43. T. van Swaneveld, De restricta iure Groningano testandi facultate, z. d. (Nov. 1766). Omgewerkt gedr. Verh. P. E. I. P. I, 127 vlg.

N°. 45. J. K. van Trojen, Over art. 13 van de Stadswet op de manier van procedeeren bij executie, z. d. (Jan. 1767).

N°. 47. Dez., Over den Oerveed, 25 April 1767.

N°. 49. L. Trip, Over de vertraging van rechtsgedingen, z. d. (Nov. 1767); met kritiek van E. Ippius.

N°. 50. F. A. van der Marck, Over Moitsoenen, z. d. (Dec. 1767); met kritiek van R. B. Gockinga.

N⁰. 52. R. B. Gockinga, Over de plicht der Overheid, om het zedelijk bestaan der ingezetenen te bevorderen, z. d. (Oct. 1768); met kritiek van A. Brugmans.

N⁰. 53. D. F. J. van Halsema, Over de bloedwraak enz., z. d. (Dec. 1768); met kritiek van C. M. Merkelbach.

N⁰. 63. J. de Rhoer, Over de oude verbintenis der landen, onder het Sticht van Utrecht behoorende, 28 April 1770.

N⁰. 64. J. G. Wichers, Over het dadsisa der oude Germaniers, z. d. (Mei 1770).

N⁰. 65. A. H. van Idsinga, An Comes Hollandiae Gulielmus Tertius Balivum Hollandiae ob raptam pauperi rustico vaccam capite truncari fecerit, 30 Juni 1770.

N⁰. 66. L. Trip, Dat verbetering van onze pleitorde mag gehaald worden uit onze oorspronkelijke constitutiën, 27 Oct. 1770.

N⁰. 69. J. de Rhoer, Verklaring van den giftbrief van Hendrik III, 23 Februari 1771.

N⁰. 72. A. Brugmans, Of Nederland vóór de aankomst der Batavieren is bewoond geweest, z. d. (Dec. 1771).

N⁰. 73. J. de Rhoer, De liturgie der Nederlandsche Kerk, 29 Febr. 1772.

N⁰. 90. A. Brugmans, Oorsprong en aanwas der Zuiderzee, z. d. (Dec. 1774).

N⁰. 91. C. M. Merkelbach, Circa leges connubiales, praesertim Mosaicas, incestum nuptiasque prohibitas respicientes, 24 Febr. 1775.

N⁰. 97. Dez., Hetz. II, 30 April 1776.

N⁰. 99. H. J. Arntzenius, Over den oudsten godsdienst der Nederlanders. I. z. d. (Nov. 1776).

N⁰. 102. J. de Rhoer, Oorsprong en voortgang van den Christelijken godsdienst, bepaaldelijk in Stad en Lande, 22 Februari 1777.

N⁰. 103. A. Brugmans, Over den invloed der natuur- en voornamelijk der werktuigkunde op den bloei der Nederlandsche gewesten, 29 Maart 1777. (2 exemplaren).

N⁰. 105. A. Q. van Swinderen, Over het recht der laatgoederen en hun oorsprong. I, 31 Mei 1777.

N⁰. 106. Ph. J. Looff, Over de voordeelen der scheikunde voor ons vaderland. I, 28 Juni 1777.

N⁰. 110. M. J. Busch, Over den tegenwoordigen staat der verloskunde, 28 Febr. 1778.

N⁰. 111. M. W. de Raadt, De kwade of goede rechter in gevallen van boeteoplegging en lijfstraf. I, 28 Maart 1778.

N⁰. 112. A. Q. van Swinderen, Over het laatrecht. II, 25 April 1778.

N⁰. 116. M. W. de Raadt, De kwade of goede rechter enz. II, 31 Oct. 1778 (2 exemplaren).

N⁰. 130. Dez., Hetz. III, 25 Maart 1780.

N⁰. 134. Ph. J. Looff, Over de voordeelen der scheikunde. III, 28 Oct. 1780.

N°. 136. A. Q. van Swinderen, Over de doode hand, 24 Febr. 1781.

N°. 139. J. de Vries, Over het beneficie van inventaris, 30 Juni 1781.

N°. 143. M. J. Busch, Over eenige voornaamste doodsoorzaken en voorbehoedmiddelen daartegen, 24 Febr. 1782.

N°. 145. C. W. de Rhoer, Over eenige vergiften en hun uitwerking, 27 April 1782.

N°. 146. A. Bertling, Over den oorsprong en de lotgevallen van het Goorecht, 25 Mei 1782.

N°. 158. J. de Vries, Over de berekening van den tijd bij de Romeinen en bij ons, 27 Dec. 1782.

N°. 179. R. K. Driessen, Over het maken van wetten bij wijze van verdrag, 24 Sept. 1785.

N°. 184. J. de Vries, Over de oorzaak van sommige wetten, die bij toeval zijn ingevoerd, 30 Sept. 1786.

N°. 185. L. Beckering, Over de betere bereiking van het doel van het Genootschap P. E. I. P., 30 Sept. 1786.

N°. 187. R. K. Driessen, Over de vormen van volksrepresentatie in Groningen, 30 Dec. 1786.

N°. 191. J. de Vries, Verbetering van twee plaatsen in het Ius vetus Frisicum, 26 Mei 1787.

N°. 201. R. K. Driessen, Over eenige artikelen van het Ommelander landrecht, 31 Mei 1788.

N°. 209. Dez., Hetz. (vervolg), 28 Maart 1789.

N°. 212. A. J. de Sitter, Over den tijd, waarop in deze provincie op manslag de doodstraf is gesteld, 26 Sept. 1789.

N°. 223. R. Homan, Over art. 13 van Stads Constitutie van de rubriek der dienstboden, 25 Sept. 1790.

N°. 232. R. K. Driessen, Over eenige art. van het Ommelander Landrecht, 25 Juni 1791.

N°. 253. Dez., Hetz. (vervolg), 25 Mei 1793.

N°. 259. Dez., Hetz. (vervolg), 25 Jan. 1794; met ongenummerd vervolg van 31 Oct. 1795.

N°. 300. Dez., Over den aard der kerk- en pastoriegoederen in de Ommelanden, 27 Oct. 1798.

N°. 326. Dez., Over eenige ongedrukte stukken betreffende de verhouding van Groningen tot den bisschop van Utrecht, 28 Mei 1803.

N°. 334. Dez., Over de aanneming der pacificatie van Gent te Groningen, 30 Juni 1804.

N°. 343. Dez., Over de mandaten van nieuwe inhuring van beklemd land, 31 Oct. 1806.

N°. 344. Dez., Hetz. (vervolg), 28 Nov. 1806.

N°. 346. Dez., Hetz. (vervolg), 27 Febr. 1807.

N°. 362. T. Sijpkens, Over het recht van testeeren, 22 Februari 1811.

N°. 392. H. J. Uilkens, Over het staatsbestuur in betrekking tot de landhuishouding, 31 Maart 1820.

B. Genummerde losse stukken.

N°. 16. A. J. de Sitter, Over de woorden „onstraffelijke zegelen" in de landrechten, 31 Jan. 1789.

N°. 19. Dez., De oudheid der stoklegging in het Goorecht en Drenthe, 25 April 1789.

N°. 24. Dez., Over § 3, Boek IV van het Stadboek, 28 Nov. 1789.

N°. 25. Dez., Over § 53, Boek II van het Ommelander Landrecht, 29 Jan. 1791.

N°. 26. W. de Sitter, Over de litterae indentatae, 28 Juni 1792.

N°. 27. A. J. de Sitter, Over het gericht en het klooster Selwerd, 29 Sept. 1792.

C. Ongenummerde gedateerde redevoeringen 1).

H. de Ranitz, Aanspraak bij de aanvaarding van het praesidium, 26 Febr 1828.

J. Baart de la Faille, Over moord-monomanie, 26 Febr. 1828.

J. E. Paehlig, Over erfrecht in Westerwolde, 29 April 1828.

W. de Sitter, Over het doel der Fransche wetgeving in zake voogdijen, 25 Juni 1828.

?, Over het Stadboek, 30 Dec. 1828.

H. O. Feith, Over de huwelijken der Friesche priesters in de 13de en volgende eeuwen, II, 30 Dec. 1828. Gedr. Verh. P. E. I. P., VI, blz. 265 vlg.

E. van Eerde, Aanspraak bij de aanvaarding van het praesidium, 27 Jan. 1829.

H. O. Feith, Over de huwelijken enz. III, 24 Febr. 1829. Gedr. t. a. p.

G. W. Eekhout, Over eenige bepalingen betreffende huwelijk en scheiding in het Burg. Recht, 31 Maart 1829.

H. Trip, Over het erfpachtsrecht, 28 April 1829.

J. E. Paehlig, Eenige belangrijke gevallen in de lijfstraffelijke rechtspleging, 28 Dec. 1829.

A. Ypey, Aloude staat van Friesland, 23 Febr. 1830.

H. de Ranitz, Vergelijking van het Fransch en Ned. recht met betrekking tot privilegiën en hypotheken, 26 Oct. 1830.

J. Baart de la Faille, Over de mogelijkheid van een gerechtelijk onderzoek naar de behandeling van patienten door geneeskundigen, 28 Dec. 1830.

G. A. G. van Maanen, Het al of niet bestaan van veemgerichten in het Sticht Utrecht, 31 Mei 1831.

J. H. Philipse, Over de coloni of adscripticii bij de Romeinen en soortgelijke dienstplichtigen in ons land, 25 Oct. 1831.

J. W. Keiser, Over de zegels, Nov. 1831.

---

1) Alleen de vier eerste zijn op den rug genummerd 1—3, 5.

H. de Ranitz, De inrichting der stedelijke besturen naar de Grondwet, 28 Mei 1833.

A. Schneither, Over Cicero's rede voor Murena, 29 April 1834.

D. Ongenummerde, ongedateerde, anonyme redevoeringen.

Over de noodzakelijkheid van antwoord in civiele twistgedingen.

Over de woorden „onstraffelijk zegelen" in de Landrechten enz.

Over het Stadboek van Groningen.

Over de Hunze.

Over de misdaad van rebellie door een gewapende vereeniging.

Over de toepassing van de wet op de registratie op de overdracht van beklemde landerijen.

Over de Ommelander Landrechten.

Deze redevoeringen zijn oorspronkelijk in het archief van het Genootschap gedeponeerd, vanwaar zij in 1897 naar de Bibliotheek zijn overgebracht.

In vier cartonnen doozen.

---

12. *Papier. 20,3 × 27,6. 172 fol., benevens aan het begin en het einde talrijke onbeschreven bladen. Met roode initialen en roode opschriften en cijfers. Afwisselend in verschillende lettergrootte geschreven. XV^de^ (1479: fol. 1—143^verso^) en XVI^de^ eeuw (fol. 147—172^verso^).*

De Saksenspiegel in het Dietsch (vermeerderde tekst met de glossen).

Voorin een inhoudsopgave, 18de-eeuwsche hand. Fol. 1—5 Inhoudsopgave der drie boeken. Fol. 5^verso^. God de daer is een beghin . . . Fol. 6 . . . ons allen mote ghenadelick gaen. Fol. 6—7^verso^. Glosse bij den proloog. Fol. 7^verso^. Twe swerden liet God up ertriken . . . Daarop volgt boek I, ingedeeld in 61 hoofdstukken. Fol. 54 . . . de richtet dan dar geghenwordichlike. Fol. 54^verso^. Articulus primus secundi libri. Woe em de heren ende vorsten . . . Volgt boek II, ingedeeld in 68 hoofdstukken. Fol. 104 . . . ende daer enen stede to holdet . . . Hyr beghint dat derde boeck desses registers. Om wat mysdaet datmen huse borghe . . . Volgt boek III, ingedeeld in 79 hoofdstukken. Fol. 143^verso^ . . . Ten se dat het dat volck wilkoere. Explicit liber Saxonum seu speculum eius. Fol. 144—146 onbeschreven.

Dit HS. behoort, evenals HS. n°. 230 der Universiteitsbibliotheek, tot de 2de familie van de eerste orde der IIe klasse van de manuscripten van den Saksenspiegel. De glosse wordt steeds aangewezen met: Intellectus. Vgl. Homeyer, Die Genealogie der Handschriften des Sachsenspiegels in Abh. Kgl. Akad. d. Wiss. Berlin 1859, Phil. und Hist. Abth., blz. 120 (waar het getal der hoofdstukken naar de oude verkeerde nummering is opgegeven); De Saksenspiegel in Nederland, uitg. de Geer (Werken Ver. t. uitg. d. bronnen v. h. oude vad. recht. 1^e^ Reeks, n°. 10), 2^e^ stuk, blz. XV en de

Geer, De Saksenspiegel in ons vaderland in Rechtsgel. Magazijn, 1888, blz. 60.

Keuren van Fivelgoo. Afwisselend Lat. en Nederduitsche tekst. Fol. 147—149verso. Gedr. Verh. P. E. I. P., III, 2. Analecta, blz. 52 vlg.; Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 283 vlg.

Keuren van Hunsingoo en Fivelgoo. Nederd. Fol. 149verso—150verso. Gedr. t. a. p. blz. 301 vlg.

Keuren van Hunsingoo van 1252. Nederd. Fol. 150verso—152verso. Vgl. Verh. P. E. I. P., II, Voorbericht, blz. XII vlg. en 1 vlg.; Richthofen, blz. 328 vlg.

Keuren van Humsterland. Nederd. Fol. 152verso—155verso. Gedr. Verh. P. E. I. P., III, 2. Analecta, blz. XI en Richthofen, 358 vlg.

Erfrecht van Humsterland. Nederd. Fol. 155verso—156. Gedr. Verh. P. E. I. P., III, 2. Analecta, blz. XXVIII vlg.; Richthofen, blz. 362 vlg.

Dijkrecht van Humsterland. Nederd. Fol. 156—156verso. Gedr. Verh. P. E. I. P., III, 2. Analecta, blz. XXXII vlg.; Richthofen, blz. 364 vlg.

Keuren van Langewold van 1282. Nederd. Fol. 156verso—159. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, blz. 16; Richthofen, blz. 369 vlg.

Keuren van Langewold van 1250. Nederd. Fol. 159—161. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, blz. 7 vlg.; Richthofen, blz. 366 vlg.

Erfrecht van Vredewold van 1396. Nederd. Fol. 161—163verso. Gedr. Verh. P. E. I. P., IV, 1. Analecta, blz. XXII; Richthofen, blz. 381 vlg. Fol. 164—165verso onbeschreven.

Waterrecht van Damme. Nederd. Fol. 166—169verso. Gedr. Verwer, Nederlants See-Rechten, blz. 5 vlg.

Waterrecht van Amsterdam. Nederd. Fol. 169verso—172. Gedr. t. a. p. blz. 23 vlg.; Wagenaar, Amsterdam, II, blz. 549 vlg.

Zeendbrief der proosdij van Usquert van 1393. Friesch. Fol. 172verso. Gedr. naar dit HS. Oorkondenb. v. Gron. en Dr., n°. 848.

Vgl. over dit HS. Richthofen, blz. XXII vlg.

Fol. 143verso: Finitum et completum per manus Theoderici de Doedenweerda m. a. p. Sub anno incarnationis M°CCCC°LXXIX° sabbato ante Letare... *Verder vinden wij op de 2e bladzijde eenige aanteekeningen uit de jaren 1536 tot 1566 omtrent den molen te Uithuizen, waaruit de gevolgtrekking mag worden gemaakt, dat het handschrift zich in dezen tijd in die buurt zal hebben bevonden. Daar zullen dan ook de aan den Saksenspiegel toegevoegde Ommelander rechten in het handschrift zijn ingeschreven. Voorin de naam:* H. A. Werumeus, *op wiens auctie het in 1783 is aangekocht* (*Catal. HSS. fol. D. D.*).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

13. *Perkament. 12,5 × 16,5. 39 fol. Met gekleurde hoofdletters en roode opschriften. XVde eeuw.*

Friesch Emsiger Landrecht.

Dit HS. bevat:

1. Thine fia eth. Fol. 1. Naar dit HS. gedrukt bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 246.

2. Opsomming der wetgevende koningen. Fol 1—2verso. Gedr. t. a. p. 246 vlg.

3. De XVII Kesten. Fol. 2verso—8. Gedr. t. a. p. 2 vlg.

4. De XXIV Landrechten. Fol. 8—16verso. Gedr. t. a. p. 40 vlg.

5. Toevoegsels tot de Kesten en de Landrechten. Fol. 16verso—19verso. Gedr. t. a. p. 36, 38, 33, 56, 67, 81, 40, 38, 244, 240, 242, 211.

6. Eerste boetregister. Fol. 19verso—24. Gedr. t. a. p. 214, 83 vlg.

7. Tweede boetregister. Fol. 24—32verso. Gedr. t. a. p. 212 vlg.

8. De algemeene Wenden. Fol. 32verso—35. Gedr. t. a. p. 32 vlg., 34.

9. Toevoegsels aan de Kesten en de Landrechten. Fol. 35—37verso. Gedr. t. a. p. 44 vlg., 30, 31, 40.

10. Boetbepalingen. Fol. 37verso—38. Gedr. t. a. p. 238.

11. De algemeene Overkeuren. Fol. 38—39. Gedr. t. a. p. 99 vlg.

12. Toevoegsels tot het Landrecht. Fol. 39—39verso. Gedr. t. a. p. 240.

13. Boetbepalingen. Fol. 39verso. Gedr. t. a. p. 235.

Bovendien is deze codex in zijn geheel afgedrukt door de Haan Hettema, Oude Friesche Wetten. I, blz. 199—246. Vgl. nog over dit HS. Richthofen, t. a. p. blz. XVI.

Passim in margine aanteekeningen van een XVIde-eeuwsche hand.

In 1827 aangekocht op auctie-T. D. Wiarda, die op het schutblad een inhoudsopgave schreef (Catal. n°. 302).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

14. *Perkament. 12,1 × 16,6. 58 fol. Met roode en blauwe initialen, roode opschriften en eenige randversieringen. XVde eeuw.*

Friesch Emsiger Landrecht.

Dit HS. bevat:

1. Een fia-eed. Fol. 1—4. Naar dit HS. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 245 vlg.

2. Boetregister. Fol. 4—17. Gedr. t. a. p. 212 vlg.

3. Emsiger Doemen van 1312. Fol. 17—21. Gedr. t. a. p. 182 vlg.

4. Toevoegsel tot het eerste Landrecht. Fol. 21. Gedr. t. a. p. 40.

5. De Bisschopszoen van 1276. Fol. 21—25. Gedr. t. a. p. 140 vlg. Het origineel afgedrukt in Ostfriesisches Urkundenbuch I, blz. 23 en de daar genoemde plaatsen.

6. Het Emsiger penningschuldboek. Fol. 25—33. Gedr. t. a. p. 194 vlg. Tot zoover is deze codex ook uitgegeven door de Haan Hettema, Oude Friesche Wetten I, 251—282.

7. Nederduitsch Landrecht voor Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Met inhoudsopgave. Fol. 33—51. Fol. 51verso onbeschreven. Gedr. Richthofen, 315 vlg.

8. Latijnsche tekst van de Emsiger doemen van 1312. Fol. 52—57. Fol. 57verso—58verso onbeschreven. Gedr. t. a. p. 182 vlg.

Vgl. nog over dit HS. Richthofen, blz. XVII vlg.

Passim in margine aanteekeningen van een XVIde-eeuwsche hand.

In 1827 aangekocht op auctie-T. D. Wiarda, die op het schutblad een inhoudsopgave schreef (Catal. n°. 363).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

15. *Perkament. 13,8 × 19,2. 81 fol. Met roode en blauwe initialen en roode opschriften. XVde eeuw.*

Nederduitsch Emsiger Landrecht.

1. Korte Inleiding. Fol. 1. Gedr. bij Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. XVII.

2. Inhoudsopgave. Fol. 1—5. Gedr. van Wicht, Landrecht, Vorbericht, S. 190 vlg. Fol. 5verso onbeschreven.

3. Overzicht der koningen, wetgevers. Fol. 6—7. Vgl. Richthofen, blz. 246.

4. De XVII Kesten. Fol. 7—21. Naar dit HS. gedrukt t. a. p. 3 vlg. Ingevoegd zijn op fol. 8verso—13 en 13verso—15verso fragmenten uit vreemd, wellicht Romeinsch, recht ter vergelijking. Gedr. t. a. p. 551 vlg.

5. De wenden, behoorende bij de XVIIde Kest. Fol. 21—22. Gedr. t. a. p. 33 vlg. noot.

6. Slot der XVII Kesten. Fol. 22—22verso. Gedr. t. a. p. 29.

7. De XXIV Landrechten. Fol. 22verso—31. Gedr. t. a. p. 41 vlg.

8. Wo men erfnisse boren sal. Fol. 31—39. Gedr. t. a. p. 554 vlg. noot en 257 noot.

9. Toevoegsels tot de Kesten en Landrechten. Fol. 39—42verso. Gedr. t. a. p. 43, 45, 47, 48.

10. Boetbepalingen. Fol. 42verso—43. Gedr. t. a. p. 239.

11. De Wenden, toegevoegd aan de XVIIde Kest. Fol. 43—46. Gedr. t. a. p. 33 vlg.

12. De algemeene Overkeuren. Fol. 46—47. Gedr. t. a. p. 99 vlg.

13. Toevoegsels tot de Landrechten. Fol. 47—48. Gedr. t. a. p. 241.

14. De Emsiger Doemen van 1312. Fol. 48—53. Gedr. t. a. p. 183 vlg.

15. Het Emsiger penningschuldboek. Fol. 53—63verso. Gedr. t. a. p. 194 vlg. Fol. 64—65verso onbeschreven.

16. Boetbepalingen. Fol. 66—74verso. Gedr. t. a. p. 213 vlg.

17. Toevoegsels tot het penningschuldboek. Fol. 74verso—76. Gedr. t. a. p. 208 vlg.

18. De bisschopszoen van 1276. Fol. 76verso—81. Gedr. t. a. p. 140 vlg.

Het origineel gedrukt bij Friedländer, Ostfriesisches Urkundenbuch I, blz. 23 en de daar genoemde plaatsen. Fol. 81^{verso} onbeschreven.

Vgl. nog over dit HS. Richthofen, XVII.

Voorin staat: A. Uchtman. I. U. D. Groningae Fris. (*met XVIII^{de}-eeuwsche hand*). *Mr. Eilard Willem Uchtman, blijkbaar een familielid van den vorige, komt in 1773—1781 als lid van P. E. I. P. voor en kan dus dit HS. geschonken hebben, dat in den Catalogus van 1831 wordt vermeld.*

In XVIII^{de}-eeuwschen bruin lederen band.

---

16. *Papier. 20,1 × 28,2. V en 437 fol. Met roode titels en initialen. XVI^{de} eeuw (1539).*

Het Oostfriesche Landrecht van 1515.

Fol. I—II. Index capitum benevens de aant.: in privatum usum (beide van een XVII^{de}-eeuwsche hand). Fol. II^{verso} onbeschreven. Fol. III. Korte Inhoud van dit Boek (XIX^{de}-eeuwsche hand). Fol. III^{verso}—V^{verso} onbeschreven.

Fol. 1—3. Overzicht van den inhoud der vier boeken.

Fol. 3^{verso}—94^{verso}. Boek I, bevattende het procesrecht en de inrichting der gerechten. Daarin is opgenomen de gerichtsordeninge van Graaf Edzard I (fol. 61^{verso}—68^{verso}), Ene Cristlike exhortatio und vermaninge tho den richteren und Amptsluden (fol. 80—86^{verso}), Itlike fragestucke voergestalt, we de rechte alder erste settede und bescreven hebben (fol. 87—90^{verso}; vgl. Richthofen, Fries. Rechtsquellen, 435 vlg.) en de VII Magnuskeuren (fol. 91—94^{verso}; vgl. Richthofen, 440 vlg.). Fol. 78—79^{verso} en 95—95^{verso} onbeschreven.

Fol. 96—281^{verso}. Boek II, bevattende o. a. de XVII Kesten (fol. 96—131^{verso}; vgl. Richthofen, 2 vlg.), de XXIV Landrechten (fol. 132—165; vgl. Richthofen, 40 vlg.), het Tractaat der Zeven Zeelanden (fol. 166—167; vgl. Richthofen, 110 vlg.), de Wetten van den Upstalsboom van 1323 (fol. 167^{verso}—171; vgl. Richthofen, 102 vlg.), de VI Overkeuren (fol. 171—172^{verso}; vgl. Richthofen, 98 vlg.), de VIII Doemen (fol. 173—177; vgl. Richthofen, 420 vlg.), de Emsiger Doemen van 1312 (fol. 177—193^{verso}; vgl. Richthofen, 182 vlg.), lijsten van de waarde van munten, maten en gewichten (fol. 226^{verso}—227^{verso}, 230^{verso}—231), de XII nieuwe Emsiger Doemen van 1322 (fol. 259^{verso}—261^{verso}), benevens talrijke bepalingen van strafrechterlijken aard. Fol. 194, 225^{verso}, 226 en 280^{verso} onbeschreven.

Fol. 282 394. Boek III, bevattende het erfrecht. Fol. 282^{verso}, 283^{verso}, 296^{verso}, 339^{verso}—340^{verso}, 361^{verso}, 375^{verso}—376^{verso}, 394^{verso}—395^{verso} onbeschreven.

Fol. 396—434. Boek IV, bevattende het Zeendrecht (fol. 396—406^{verso}; vgl. Richthofen, 402 vlg.), het Dijk- en Zijlrecht van Edzard I van 1515 (fol. 407—410^{verso}), dat van gravin Theda (410^{verso}—417), het waterrecht (fol. 419—434). Fol. 417^{verso}—418^{verso}, 434^{verso}—437 onbeschreven.

Dit Handschrift schijnt meer een compilatie voor het private gebruik van Beningha vervaardigd, dan een codificatie. Het is niet het landrecht van graaf Edzard van 1515. Het is dan ook in geen der drie klassen in te lijven, waarin W. Meyer de HSS. van het Oostfriesche recht indeelt (Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staat I, Hannover I, Göttingen I, 471—482).

Op fol. 437verso: . . . welckeer vorgeroerte boeck heft laten schriven . . . Eggerick Benyngha to Grymersum hovetlinck dorch sinen dener Campe van Marcke . . . ut den olden gedruckede und geschreven wilkoeren unde lantrechten . . . und is gescheen nae der geboerte unses Heren . . . Dusent vijfhundert negen und dertich den elften dach Novembris . . .

Een ander HS., dat Beningha in 1527 voor zich liet schrijven, bevindt zich te Göttingen (Iurid. 738).

Het is geen der HSS., door van Wicht bij zijn uitgave geraadpleegd (Das Ostfriesische Land-Recht, Aurich (1746), Vorbericht, 196 vlg. en Register in voce Codices manuscripti). In 1827 aangekocht op de auctie-T. D. Wiarda (Catal. n°. 40).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

17. *Papier. 14 × 19,3. 525 pag. Met roode initialen. XVIde eeuw.*

Achter een gedrukt Ommelander Landrecht van 1618.

Landrecht van Oostfriesland van 1515. Pag. 1—323.

Inhoudsopgave van Boek I. Pag. 1—6. Pag. 7 onbeschreven. Eedsformulieren. Pag. 8—10. Boek I. Pag. 11—84. Hierin o. a. de XVII Kesten (pag. 21—45) en de XXIV Landrechten (pag. 49—84). Pag. 20 onbeschreven. Inhoud van Boek II. Pag. 85—105. Pag. 106 onbeschreven. Boek II, bevattende het erfrecht. Pag. 107—248. Pag. 249—260 onbeschreven. Inhoud van Boek III. Pag. 261—266. Boek III, bevattende het vergeldingsrecht. Pag. 267—323. Pag. 323verso—344 onbeschreven.

Dit HS. behoort tot klasse B van de drie, waarin de handschriften van het Oostfriesch Landrecht door W. Meyer worden verdeeld (Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate I, Hannover I, Göttingen I, blz. 471 vlg. Naar een andere redactie is het Landrecht gedrukt door van Wicht, Aurich 1746.

Het Nieuw Ommelander Landrecht. Pag. 345—525.

Aan ieder der 7 boeken gaat een inhoudsopgave vooraf. Pag. 359, 364, 434, 455, 458, 482, 500 en 504 onbeschreven.

Concept van 1540—1550 Vgl. hieronder n°. 75.

Voorin staat: Simon Abbes Gabbema 1651. *Deze (1628—1688) was historieschrijver van Friesland. In lateren tijd was het HS. in het bezit van Mr. R. K. Driessen, op wiens auctie in 1832 het is aangekocht (Catal. HSS. quarto n°. 16).*

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

18. *Papier. 16,5 × 21,2. 26 fol. XVIIIde eeuw.*

Oudfriesche Wetten.

Uittreksel uit een Groningsche vertaling van de Friesche wetten, zooals die in de tweede helft der 15de eeuw gedrukt zijn (de zoogenaamde Keulsche druk). Vgl. (Schotanus), Beschrijvinge van . . . Frieslandt (1664), blz. 106 vlg.

Fol. 21verso—22verso, 24verso onbeschreven.

Het HS. is geschreven door Mr. D. F. J. van Halsema (1736—1784) en is waarschijnlijk na zijn dood aan P. E. I. P. gekomen. In den Catalogus van 1831 komt het ten minste voor.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

19. *Papier. 20,4 × 32,2. 84 fol. XVIIIde eeuw.*

Oude Friesche Wetten.

Copie van de verzameling wetten, die in de tweede helft der XVde eeuw is gedrukt, en bekend stond als Anjumer of Keulsche druk (Zie Ottema in de Vrije Fries VIII, 364 vlg.). Bovendien gedrukt bij (Schotanus), Beschrijvinge van . . . Frieslandt ed. 1664, blz. 36—106 en door Wierdsma en Brantsma afzonderlijk (Oude Friesche wetten, 1782). Ten slotte zijn de hoofdstukken in andere volgorde opgenomen door Richthofen (Friesische Rechtsquellen, XXV en de daar aangehaalde bladzijden).

De afkomst van dit HS. is onbekend. Eerst in den Catalogus van 1879 komt het voor.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

20. *Papier. 14,1 × 19,4. 82 fol. Met roode initialen en opschriften. XVIde eeuw (1529).*

Landrecht van het Oldampt en het Vijfde Deel van Reiderland van 1471. Hierin is het oude Landrecht van 1327 of 1427 opgenomen. Fol. 1—30verso. Op fol. 6verso—9verso en 28verso—30verso een inhoudsopgave der afz. boeken. Gedr. Verh. P. E. I. P., VI, 671 vlg.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 30verso—46. Gedr. Richthofen, blz. 315 vlg.

Warfsconstitutien van 1420 en 1489. Fol. 46verso—49verso. De laatste gedr. bij Feith, Warfsconstitutien (Verh. P. E. I. P., VII', 115 vlg.).

De XVII Kesten. Fol. 49verso—56verso. Vgl. Richthofen, blz. 3 vlg.

De XXIV Landrechten. Voorafgaat een inhoudsopgave. Fol. 57—65. Vgl. t. a. p. blz. 41 vlg.

Inhoudsopgave van het volgende. Fol. 65—66verso.

Van Sinte Augustinus en meerdere rechtsbepalingen. Fol. 66verso—76. Vgl. t. a. p. blz. 240 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo. Een inhoudsopgave gaat vooraf. Fol. 76—82^verso^. Een andere tekst gedr. t. a. p. 304 vlg.

Einde: Finitum et repletum est hoc plebecitum in ipsa vigilia Maria Magdalene quod ego Herbordus Tingis protestor scripsisse mea manu propria anno M(D)XXIX.

Op het schutblad aan het einde: Item dit boeck hort Herman Efkens tho, we dat vynt die doeth eme weder he sal enen guden drinck pennick hebbenn. *Beide personen zijn verder onbekend.*

In 1861 aangekocht op auctie-Mr. J. W. Keiser (Catal. n°. 84).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

21. *Papier. 13,7 × 10,3. 245 pag. Met gekleurde initialen en opschriften. Versierd met zes in goud en kleuren uitgevoerde platen, geheel afwijkend van de gewone handschriftilluminatiën: 1° Een tweegevecht (pag. 28). 2° Een persoon betaalt een ander, die aan een tafel gezeten is, geld uit; met onderschrift:* Barmherticheit und gelt daer bij, dat spreckt miserere nostri *(pag. 44). 3° Een krijgsman of roover dreigt een ander te dooden met een morgenster; op den grond een gedood man (pag. 92). 4° Een onthoofding, daarnaast een galg, waaraan twee misdadigers hangen (pag. 119). 5° Een eedsaflegging door een persoon in handen van een ander, met een staf gewapend (pag. 124). 6° Een kroon, waaronder waarschijnlijk een wapen moest staan, dat evenwel is weggelaten (pag. 156). Daar deze platen tusschen den text staan zijn zij uit denzelfden tijd als het HS. XVI^de^ eeuw (1536).*

Pag. 1—3 onbeschreven.

Almanak voor de jaren 1536 tot 1555. Met opgave van Paschen, het Guldengetal en den Zondagsletter. Pag. 4.

Heiligenkalender. Pag. 5—14.

De teekens van den Dierenriem. Pag. 15. Pag. 16 en 17 onbeschreven. Pag. 18: Omnia fac cum consilio.

Raadgevingen omtrent het procedeeren. Pag. 19—26. Pag. 27 onbeschreven.

Tafel van het Landrecht. Pag. 29—38. Pag. 39—43.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Boek I. Pag. 45—76. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

De Nije Insettinghe van doetslagen, door Luitenant en Hoofdmannen op Donderdach nae Lucie virginis 1531 uitgevaardigd. Pag. 76—87. Pag. 88—91 onbeschreven.

Landrecht als boven. Boek II. Pag. 93—117. Gedr. t. a. p. blz. 320 vlg.

Warfsconstitutie tegen de nieuwe Secten van 1535. Pag. 118. Gedr. Feith, Warfsconstitutien en Ordelen (Verh. P. E. VII[1], 157 vlg.).

Eedsformulieren, van den oervede. Pag. 120; van eenen doem. Pag. 121.

Wat een Rechter in Hunsingoo en Fivelgoo toekomt bij „onsettinge guedes." Pag. 122.

Redenen, waarom de landheer den landzaat verdrijven kan. Pag. 123.

Over voogdij, met des voogds eed. Pag. 125—126.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Pag. 127—151. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Warfsconstitutie van 1541 over rentebrieven. Pag. 151. Bij Feith, t. a. p. 159 vlg. Benevens andere bepalingen en het begin van de bovengenoemde Nye Insettinge. Pag. 152—155.

Tafel van het Erfrecht van Langewold. Pag. 157—159.

Erfrecht van Langewold. Met foutieven titel der willekeuren van 1282. Pag. 160—192. Gedr. Verh. P. E. I. P., I. Analecta, blz. 28 vlg.; Richthofen, blz. 373 vlg.

Warfsconstitutiën van 1445 tot 1488. Pag. 193—205. Grootendeels gedr. bij Feith, Verh. P. E. I. P., VII[1]. Pag. 206—211 onbeschreven.

Tractaat van Karel V met Stad en Lande. 15 Juni 1536. Pag. 212—225. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg. Pag. 226—238 onbeschreven.

Competentie der Hoofdmannenkamer. Pag. 239—241. Pag. 242 onbeschreven.

Vonnis in de zaak van het Redgerrecht van Vierhuizen. 2 Juni 1546. Pag. 243. Pag. 244 onbeschreven. Op pag. 245 eenige aanteekeningen uit de 2de helft der 16de eeuw.

Pag. 1 van een XVIde-eeuwsche hand: Curdt (*of* Everdt?) van Heeck hort dyth boeck (*doorgehaald en daardoor nauwelijks leesbaar*). *De familie van Heck of van Heeck was een regeeringsgeslacht te Groningen. Op dez. pag. van een eenigszins latere hand:* Sum Nicolai Schaffer. *Nicolaus of Claes Schaffer komt als naam van twee verschillende peesonen voor: de eerste was in 1518 en '19, 1521 en '22, 1524 en '25 en 1538 Burgemeester van Groningen en wordt in stukken van 1527 tot 1541 vermeld.* (*Vgl. Reg. Gron. Arch. VI, blz. 429 in voce*)*; de andere komt in 1600 voor* (*t. a. p. 1600 n⁰. 8*)*. Waarschijnlijk zal de laatstgenoemde, naar de hand te oordeelen, de bezitter van ons HS. zijn geweest. In 1836 is het door P. E. I. P. aangekocht op de auctie-Van Eerde.* (*Catal. n⁰. 7041*)*.*

In XVIde-eeuwschen houten, met leder overtrokken band, waarin ingeperste figuren. Van de twee koperen haken is één verloren.

---

22. *Papier. 9,8 × 13,8. 247 fol. Met roode initialen en opschriften. XVIde eeuw (1546 en later).*

Hier begint de tafel van dussen boeke. Fol. 1—28. Fol. 28verso—30verso onbeschreven.

Landrecht van Groningen, Fivelgoo en Hunsingoo van 1448. Fol. 31—49. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 49—56. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo (en Hunsingoo). Fol. 56—62verso. Vgl. t. a. p. blz. 304 vlg.

Hier na volgen ander schone puncten van rechtonghe. Begin: Van dyken to slaen . . . Fol. 63—82^{verso}.

De XVII Kesten. Fol. 82^{verso}—87^{verso}. Vgl. t. a. p. blz. 2 vlg. Fol. 88 onbeschreven.

Warfsconstitutie van des Saterdages na Lichtmisse Anno XXXIII (1533) over het manen van renten. Van een latere hand. Fol. 88^{verso}.

Extract wt een geschr. Lantrecht bij mij undergeschr. Peter vann Maerhusen. Betreffende de verplichtingen der meiers. Copie, later bijgeschreven. Fol. 88^{verso}. Fol. 89—90^{verso} onbeschreven. P. van M. was in de tweede helft der 16de eeuw Secretaris der Hoofdmannenkamer.

Wat is recht. Fol. 91—92^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 434 vgl.

Het Rudolfsboek. Fol. 92^{verso}—112. Vgl. t. a. p. blz. 424 vlg.

De Willekeuren van den Upstalsboom. Fol. 112—116^{verso}. Vgl. t. a. p. blz. 102 vlg.

Verbond van Fivelgoo en Hunsingoo met Groningen van 1489. Fol. 123^{verso}—126.

Verbond van de Ommelanden met Groningen van 1482. Fol. 126—132, 116^{verso}—123^{verso}. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418.

Van Sunte Augustinus en andere bepalingen uit de Friesche wetten. Fol. 132—138^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 240 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 139—145. Vgl. t. a. p. blz. 40 vlg.

Warfsconstitutiën en oordeelen van 1446 tot 1533. Fol. 145^{verso}—146. Meerendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën en Oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden. Up Donderdach na Lucie 1531, up Maendage na der octaven van Paeschen 1532 en 13 Mei 1530 (er staat 1533). Fol. 176^{verso}—186. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Extract uit het Rudolfsboek. Fol. 186^{verso}—196. Vgl. Richthofen, blz. 424 vlg.

Verbond van Stad en Lande. Z. j. Fol. 196—201.

Oosterwarfsoordeel, Donderdag na quasi modo geniti 1555, betreffende een geschil tusschen Hugo van Westerwolde en Hinrick Roeloffs. Van een latere hand. Fol. 201^{verso}—202^{verso}.

Eyn boeck der rechtonge geheeten Excerpta legum. Fol. 203—233^{verso}.

Constitutie der Ommelanden tegen de ketters, ter verscherping van de ordonnantiën van 1535, 1536 en 1556. Fol. 234—237. Fol. 237^{verso}—241 onbeschreven.

Warfsconstitutiën en Oordeelen van 1562 tot 1582. Fol. 241—242, 243^{verso}—246. Gedeeltelijk gedr. bij Feith als boven. Fol. 242^{verso}—243 onbeschreven.

Ommegang der heerden in 't Groote Reedschap in de Marne, vastgesteld in 1445. Fol. 246^{verso}—247. Fol. 247^{verso} onbeschreven.

Fol. 28 . . . **Unt endet is dit boeck in den jaer van XVc und 46 dorch Johannem van Lynge.** *Fol. 233verso* . . . **Hier eyndet dat lantrecht ende is vulbracht in den jaer uns heren XVc ende 46 up unser Vrouwen avent tho vrijmarckt.** *Deze Johannes van Lynge zal dezelfde zijn als Johan van Lingen, die in stukken van 1556 (Reg. Arch. Gron. n°. 42 en 43) en 1557 (t. a. p. n°. 33) te Groningen voorkomt. In 1896 werd het HS. aan het Genootschap geschonken door Mr. J. A. Tellegen.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

23. *Papier. 14,7 × 19,7. 160 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. XVIde eeuw.*

Ein boeck van rechten geheten Excerpta legum. Fol. 1—47verso. Uittreksel uit de Iurisprudentia Frisica, uitgegeven door Hettema (Leeuwarden, 1834/5).

Landrecht van Hunsingoo, Fivelgoo en Groningen van 1448. Fol. 48—65. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 315 vlg. Op fol. 55verso—57verso zijn twee verordeningen ingeschoven van Luitenant en Hoofdmannen, betreffende doodslag, van 1531.

Erfrecht van Hunsingoo en Fivelingoo. Fol. 65—71verso. Gedr. Richthofen, 324 vlg. Fol. 70 onbeschreven.

Extracten uit het Ordelboek der Warven. Fol. 72—85verso. Warfsconstitutiën van 1445 tot 1531, meerendeels afgedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën, Verh. P. E. I. P. VII[1].

Summyge punten genoemen wt dat Keiser recht. Fol. 85verso—91verso.

Het Winsummer Zijlrecht van 1464. Fol. 91verso—102verso. Gedr. in Lat. uittreksel bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90 vlg.

Dijkrecht van Winsum (?). Fol. 102verso—104verso.

Plakaat van Luitenant en Hoofdmannen tegen de ketters. 3 Dec. 1536. Fol. 104verso—106verso.

Uittreksel uit het Rudolfsboek. Fol. 107—116verso. Vgl. Richthofen, blz. 424 vlg.

Keuren van den Upstalsboom van 1323. Fol. 117—120. Vgl. Richthofen, 102 vlg., vooral de noten en Iurisprudentia Frisica, uitg. Hettema III, 1 vlg.

Wat is Goedes recht. Fol. 120—123verso.

Koning Karel en Radbod. Fol. 123verso—125verso. Vgl. Richthofen, 439 vlg.

De veer rechten de de warheyd neder slaenn. Fol. 125verso—126.

De viff rechten de keiser Vrederick sprack ende de waerheit nederslaen sollen. Fol. 126—127.

De XXIV Landrechten. Fol. 127—131verso. Gedr. Richthofen, blz. 40 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 131verso—136. Gedr. t. a. p. blz. 2 vlg.

Zeendbrief van Hunsingoo en Fivelgoo van 1406. Fol. 136—137verso. Ongeveer gelijkluidend met den Fivelgooër Zeendbrief, gedr. t. a. p. blz. 309 vlg.

Zeendbrief van Hunsingoo en Fivelgoo van 1430. Fol. 137verso—139.

Loppersummer Zeendbrief van 1424. Fol. 139—142. Gedr. t. a. p. blz. 312 vlg.

Friesch Zeendrecht. Fol. 142—149verso. Een ander dan het bij Richthofen, blz. 401 vlg. afgedrukte.

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie der Ommelanden. 13 Mei 1530 en Dunderdach na Lucie virginis 1531. Fol. 149verso—156. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Overrecht van Hunsingoo. Fol. 156verso—159verso. Gedr. Richthofen, 348 vlg.

Register. Fol. 160—160verso.

Voorin: Uit auctie van Werumaeus. *Deze had plaats in 1783* (*HSS. in quarto. S.S.*). *In XVIIde-eeuwschen perk. band.*

---

24. *Papier. 13,6 × 18,8. XVIII en 184 fol. XVIde eeuw.*

Die taffel van dussen Boecke. Fol. I—XVII. Fol. XVIIverso—XVIIIverso onbeschreven.

Landrecht van Hunsingoo, Fivelgoo en Groningen van 1448. Fol. 1—18. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg. Fol. 13verso—14 en 18verso onbeschreven.

Erfrecht van Hunsingoo en Fivelgoo, hier als IIIde Boek bij het vorige gevoegd. Fol. 19—24. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo (en Hunsingoo?). Fol. 24verso—30verso. Vgl. t. a. p. blz. 304 vlg.

Verbond van Stad en Lande tot wederzijdsche bescherming. Z. d. Fol. 31—35.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1445 tot 1527. Fol. 35—50. Meerendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden. Op den donredach nae Lucie virginis 1531 en 13 Mei 1530. Fol. 50—62verso. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1432 tot 1533. Fol. 62verso—75. Meerendeels gedrukt bij Feith, als boven.

De XXIV Landrechten. Fol. 75verso—83verso. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 83verso—91. Vgl. t. a. p. blz. 2 vlg., vooral de noten.

Van Sinte Augustinus, met meerdere daaraan verbonden rechtsbepalingen. Fol. 91—100verso. Vgl. t. a. p. blz. 240 vlg.

Van ploegroof en andere diefstallen. Fol. 100verso—103verso.

Oldambtster Landrecht van 1327. Fol. 104—110verso. Dit Landrecht, dat ook op 1427 is gesteld, is als tweede boek opgenomen in het Landrecht van 1471 en te vinden in Verh. P. E. I. P. VI, blz. 681 vlg.

Een boeck der rechtinge, dat welcker is Excerpta legum. Fol. 111—175. Fol. 175verso—176 onbeschreven. Vgl. de Iurisprudentia Frisica, uitg. Hettema, (Leeuwarden, 1834 en '35).

Ordonnantie tot uitroeiing der ketterij in Stad en Lande. 1556. Fol. 176verso—178. Gedr. Warfsconstitutiën ed. Feith. (Verh. P. E. VII[1], 162 vlg.).

Der Hoefftmannen Rechten. Fol. 178verso—180.

Uitspraak van Luitenant en Hoofdmannen over injuriën. 20 Maart 1560. Fol. 180verso.

Warfsconstitutiën van 1547 en 1476 (de laatste gedr. Warfsconst., Verh. P. E. I. P. VII[1], 110). Fol. 181—182verso.

Conventie over het maken en onderhouden van een weg in Vredewold. Des wuunsdages voer Sunte Ghereon 1488. Fol. 182verso—183.

Warfsconstitutiën van 1489 (Warfsconstitutiën, Verh. P. E. I. P. VII[1], 117 vlg.) en 1503 (t. a. p. 123). Fol. 183—183verso.

Voorin: Lodewijck Schults*; met XVIIde-eeuwsche hand. Deze komt in een stuk van 1597 voor als controleur der convoyen en licenten in de Ommelanden (Reg. Gron. Arch. 1597, n⁰. 75). In later tijd was het HS. in het bezit van Mr. J. W. Keiser, blijkens het ex-libris. Na diens dood in 1861 aangekocht (Catal. n⁰. 75).*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

25. *Papier. 13,5 × 17,8. 112 fol. Met roode initialen, opschriften en andere versieringen. XVIde eeuw.*

Voorin een inhoudsopgave van de hand van Mr. H. O. Feith, benevens eenige losse opmerkingen van een XVIde-eeuwsche hand.

Landrecht der beide Oldampten en het Vijfde Deel van Reiderland van 1471. Fol. 1—27. Fol. 27verso onbeschreven. Hierin is het oude Landrecht van 1327 of 1427 opgenomen. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 671 vlg.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 28—46verso. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 315 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 47—56. Vgl. t. a. p. blz. 3 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 56verso—66. Vgl. t. a. p. bl. 41 vlg.

Van erffnissen. Fol. 66—67.

Van Sinte Augustinus en andere rechten. Fol. 67verso—79. Vgl. t. a. p. blz. 240 vlg.

Warfsconstitutie over erfenissen, des Sondages nae elven dusent maegden 1526. Fol. 79—79verso. Niet bij Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Keizersrecht. Fragment. Fol. 79verso—80.

Warfsconstitutiën van 1449—1490. Fol. 80—88. Grootendeels gedrukt bij Feith, als boven.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 88—94verso. Gedr. Richthofen, blz. 324 vlg.

Erfrecht van Langewold. Fol. 94verso—103. Gedr. t. a. p. blz. 373 vlg. Fol. 96verso onbeschreven.

Keuren van Fivelgoo. Fol. 103—108verso. Gedr. Verh. P. E. I. P. III[2], Analecta, blz. 53 vlg. en Richthofen, blz. 283 vlg.

Keuren van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 108^{verso}—112. Gedr. t. a. p. blz. 301 vlg.

Het HS. is op auctie-Mr. J. W. Keiser in 1861 door het Genootschap aangekocht (Catal. n⁰. 83).

In XVIII^{de}-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

26. *Papier. 9,2 × 13,3. 174 fol. XVI^{de} eeuw.*

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 1—28^{verso}. Tusschen fol. 16 en 17 is abusievelijk de „Tabula van dessen boeke" geplaatst. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 28^{verso}—38. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo (en Hunsingoo?). Fol. 38—49^{verso}. Een andere tekst gedr. t. a. p. blz. 304 vlg.

Verbond van Stad en Lande tot beider verdediging. Z. d. Fol. 50—57^{verso}.

Warfsconstitutiën en oordeelen van 1445 tot 1530. Fol. 57^{verso}— 89^{verso}. Grootendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]). Fol. 72 en 73, benevens 85—88 ontbreken.

Ordonnantiën, betreffende de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden. Up donderdaghe na Lucie virginis 1531 en 13 (hier staat abusievelijk 4) Mei 1530. Fol. 89^{verso}—101. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Warfsconstitutiën en ordelen van 1405 tot 1533. Fol. 101—120^{verso}. Gedeeltelijk gedrukt bij Feith, als boven. Tusschen fol. 105 en 106 eenige onbeschreven bladen.

De XXIV Landrechten. Fol. 121—133. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.; Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 80 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 133—144^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 2 vlg.; Hettema II, blz. 69 vlg.

Van Sint Augustinus en meerdere Friesche wetsbepalingen. Fol. 144^{verso}—160^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 240 vlg.

Het Landrecht van het Oldampt en Reiderland van 1427. Fol. 160^{verso}—168^{verso}. Opgenomen in het Landrecht van 1471, en zoo gedr. Verh. P. E. I. P. VI, blz. 681 vlg.

Zijlrecht der Drie Delfzijlen van 1445. Fol. 168^{verso}—174^{verso}. Gedr. Geertsema, De zijlvestenijen, blz. 71 vlg.

In den Catalogus van 1831 vermeld.

In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

27. *Papier. 14,4 × 10,4. 183 fol. Met roode opschriften, initialen en randversieringen. XVI^{de} eeuw.*

Voorin een inhoudsopgave van de hand van Mr. D. F. J. van Halsema.

Inholt des boeck. Van een XVIIde-eeuwsche hand (1640). Fol. 1. Fol. 1verso onbeschreven.

De tafel van den nijen lant rechte. Fol. 2—3verso.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 4—21. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Die tafele van den soeven koren de Magnus tho Romen koes, benevens van de andere volgende stukken. Fol. 21verso—27verso.

De VII Magnuskeuren. Fol. 28—31verso. Vgl. t. a. p. blz. 440 vlg.; Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 66 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 31verso—41verso. Vgl. Richthofen, blz. 1 vlg., vooral de noten; Hettema II, blz. 69 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 42—53verso. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg., vooral de noten; Hettema II, blz. 80 vlg.

Evaluatie van eenige munten. Fol. 54—55. Fol. 55verso onbeschreven.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 56—64. Gedr. Richthofen, blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo. Hieraan zijn vele andere Friesche wetsbepalingen vastgeknoopt. Fol. 64verso—87verso. Een andere tekst gedrukt t. a. p. blz. 304 vlg.

Verbond van Stad en Lande van 1482. Fol. 88—96. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418. Fol. 96verso. Titel van het volgende.

Ordonnantie over de geestelijke jurisdictie der Ommelanden. 13 Mei 1530. Fol. 97—103verso. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg. Fol. 104 onbeschreven.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 104verso—123. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI¹, blz. 597 vlg. Fol. 123verso—124verso onbeschreven.

Landrecht van Drenthe van 1412. Fol. 125—145verso. Fol. 146—149verso onbeschreven. Gedr. Richthofen, blz. 523 vlg. en op andere bij Gratama, Bijdr. tot de Rechtsgesch. van Drenthe, blz. 19, genoemde plaatsen.

Het reddieboek. Fol. 150—164. Fol. 164verso—166 onbeschreven.

De Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Fol. 166verso—171. Vgl. Richthofen, blz. 102, vooral de noten: Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 149 vlg.; Hettema, Iurisprudentia Frisica III, blz. 1 vlg.

Tractaat van Karel V met Stad en Lande. 15 Juni 1536. Fol. 171verso—177. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg.

Broodzetting te Groningen van 1404. Fol. 177verso—183verso.

Vgl. over dit HS. Richthofen, XXII.

Het HS. was in 1783 in den boedel van H. A. Werumeus (Catal. HSS. octavo. Q.), waar het is aangekocht waarschijnlijk door Mr. D. F. J. van Halsema (1736—1784), die er een inhoudsopgave aan toevoegde. Na zijn dood heeft het Genootschap het verworven, in welks bezit het zich in 1831 bevond.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band met vergulden rug.

28. *Papier. 8,5 × 14. 446 pag. Met roode opschriften en initialen. XVI^de eeuw.*

Heiligenkalender. Pag. 1—21. Pag. 22 onbeschreven.

De Clauw van het Redgerrecht van Uithuizen en Uithuizermeeden. Pag. 23—26.

De Clauw der Overrechten van Uithuizen. Vastgesteld 1476 tusschen Schelte Taekuma en Popko Elama. Pag. 27—31. Pag. 32—48 onbeschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingeo en Groningen van 1448. Pag. 49—97. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg. Pag. 98 onbeschreven.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Pag. 99—118. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo (en Hunsingoo?). Pag. 118—138. Een andere tekst gedr. t. a. p. blz. 304 vlg.

Van landt toe verhuiren und toe hueren. Pag. 139—142.

Warfsordelen, van 1434 tot 1527. Pag. 143—199. Grootendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]). Pag. 200—206 onbeschreven.

Ordonnantiën over de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden, 13 Mei 1530, Donderdach nae Lucie virginis 1531 en Maendag nae der octaeven van Paesscen 1532. Pag. 207—228. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Het Winsummer Zijlrecht van 1464. Pag. 229—257. In Lat. extract gedrukt Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90 vlg.

Uitspraak van Burgemeesteren en Raad van Groningen in het geschil van het Winsummer Zijlvest en het Ooster Nije Zijlvest over het leggen van den Nijen Zijl. Omtrent Sunte Jacobs dage 1458. Pag. 257—261.

Confoederatiebrief der drie geprivilegieerde Zijlvesten, Des dages na Viti et Modesti 1531 (er staat 1541). Pag. 261—264. Lat. vert. gedr. t. a. p. blz. 96 vlg.

Eyn Boeck van rechten dat ghenoempt wordt Excerpta legum. Pag. 265—439. Pag. 440—446 onbeschreven. Vgl. de door Hettema uitgegeven Iurisprudentia Frisica (Leeuwarden, 1834 en '35).

In 1836 is dit HS. door het Genootschap verworven, waarschijnlijk dus uit de boekerij van prof. van Eerde (Catal. n^0. 7042).

In XVI^de-eeuwschen houten band, met leder overtrokken, waarin ingeperste figuren. Van de twee koperen haken is één verdwenen.

---

29. *Papier. 15 × 21,2. 103 fol. XVI^de eeuw.*

Voorin een Index.

Der Umlanden vriheit van oldes. Verhandeling over de vrijheid en onafhankelijkheid der Ommelanden, hun recht en rechtspraak, hun verhouding tot de stad enz. Fol. 1—9^verso.

Constitutiën en Ordelen van den Oosterwarf. 1445 tot 1555. Fol. 10—50. Meerendeels gedrukt bij Feith, Verh. P. E. I. P. VII[1] passim.

Constitutiën en Ordelen van den Westerwarf. 1444 tot 1525. Fol. 50verso—70. Een register gaat vooraf. Meerendeels gedrukt als boven. Fol. 70verso onbeschreven.

Verhaal van de stichting van de proosdij van Humsterland, met de confirmatie daarvan door den officiaal van Munster. Up Sunte Brixius Confessoer 1392. Fol. 71—72. Gedr. Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde van Groningen III, blz. 155 vlg.

Zeendbrief van Achtkarspelen. Op Sunte Franciscus dach 1395. Fol. 72—73verso. Gedr. t. a. p. blz. 157 vlg.

Zeendbrief van Langewold. Upten dach des hilligen Trinitatis 1406. Fol. 70verso—74verso. Gedr. t. a. p. blz. 160 vlg.

Zeendbrief van Vredewold. Up Sunte Arnolphus avent 1429. Fol. 74verso—76. Gedr. t. a. p. blz. 161 vlg. Fol. 76verso onbeschreven.

Zeendbrief van Humsterland. Op Sunte Laurentius dach 1466. Fol. 77. Gedr. t. a. p. blz. 163 vlg. Fol. 77verso—78verso onbeschreven.

Vonnis betreffende het overrecht te Zandeweer, Des Donredaeges nae Reminiscere inde vasten 1544; met bevestiging daarvan in den Oosterwarf, 8 Nov. 1548. Fol. 79—82verso.

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie der Ommelanden. 13 Mei 1530 en Donredach nae Lucie virginis 1531. Fol. 83—88. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Zeendbrief van Hunsingoo en Fivelgoo. Up Sunt Andreas 1407. Fol. 88verso—89verso. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 311.

Zeendbrief van Loppersum. Des Dynxdages na Reminiscere 1424. Fol. 90—93verso. Gedr. t. a. p. 312 vlg.

Constitutiën tegen de Wederdoopers. Vrijdach nader octave Michaelis 1535, Vrijdach voer Invocavit 1536, en 26 Jan. 1556. Fol. 94—99. Gedr. Feith, Warfsconstitutiën, Verh. P. E. I. P. VII, 157, 158 en 162. Fol. 99verso onbeschreven.

Vonnis van den redger Sicke Panser, betreffende een ruiling van land. 8 Juni 1556. Met vonnis van den Oosterwarf daarover van 30 Maart 1558. Fol. 100—102verso. Fol. 101verso onbeschreven.

Vonnis van den Oosterwarf in het geschil tusschen Frederik Ripperda en Arent Tyes van Siddeburen. 15 Febr. 1554. Fol. 103—103verso.

Dit HS. behoorde aan Mr. A. J. de Sitter en is op zijn auctie in 1863 (Catal. n°. 188) aangekocht door Ds. J. H. E. van der Zandt te Diepenveen (Vgl. Bijdr. tot de gesch en oudheidk. inzond. v. d. prov. Groningen III, blz. 154), uit wiens boekerij het in 1881 in het bezit van P. E. I. P. kwam.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

---

30. *Papier. 9,8 × 13,2. 138 fol. Einde XVIde eeuw.*

Landrecht van het Oldampt en het vijfde deel van Reiderland. Fol.

1—26verso. Hierin is opgenomen het oude Landrecht van 1327 of 1427. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, blz. 671 vlg. Fol. 27—28verso onbeschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 29—45verso. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg. Fol. 38—38verso, 46—46verso onbeschreven.

De XVII Kesten. Fol. 47—53. Vgl. t. a. p. blz. 1 vlg., vooral de noten; Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 69 vlg. Fol. 53verso—54 onbeschreven.

De XXIV Landrechten. Fol. 54verso—61. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg., vooral de noten; Hettema II, blz. 80 vlg.

Van Sinte Augustinus en meerdere Friesche rechtsbepalingen. Fol 62—70verso. Vgl. Richthofen, blz. 240 vlg.

Warfsconstitutiën van 1426, 1489 en 1527. Fol. 71—74verso. De tweede en derde bij Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1], blz. 115 vlg. en 141 vlg.).

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 75—80verso. Gedr. Richthofen, blz. 324 vlg.

Erfrecht van Langewold. Fol. 80verso—86. Gedr. t. a. p. blz. 373 vlg.

Copieën van brieven, voornamelijk betreffende de betrekkingen van Groningen tot den bisschop van Utrecht:

Fol. 87—90. Brief van bisschop Frederik van Blankenheim, waarmede hij erkent met Groningen een verdrag gesloten te hebben en op welke voorwaarden, 15 Mei 1419. Gedr. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 240 vlg.

Fol. 90—91. Brief van denz., waarbij hij Groningen vrij verkeer in het bisdom toekent, des ander dages nae Sunte Odulphi dage 1419.

Fol. 91—91verso. Confirmatie der privilegiën van Groningen door bisschop Rudolf van Diepholt, des maendages na Sunt Jacops dage 1444.

Fol. 91verso—92. Evenzoo door bisschop David van Bourgondië, up dinxdach na Gervasi et Prothasii 1469.

Fol. 92verso—93verso. Brief van denz., waarbij aan Groningen verboden wordt de goederen van Otto van Rechteren e. a. in beslag te nemen, 29 Jan. 1466.

Fol. 93verso—94verso. Brief van bisschop Floris van Wevelinkhoven, ter bevestiging der privilegiën van Groningen, feria quinta post festum pasche 1380. Gedr. Oorkondenb. v. Gr. en Dr. II, blz. 47.

Fol. 95—96. Brief van Drenthe en Groningen, waarbij zij verklaren aan den bisschop ieder schrikkeljaar 150 mark schuldig te zijn, sabbato infra octavas assumptionis beate Marie virginis 1380. In een vidimus up Sunte Martinus dach translatio 1383, zijnde een fragment van den brief, waarmede Floris van Wevelinkhoven de privilegiën van Groningen en Drenthe nogmaals bevestigt. Gedr. t. a. p. II, 50, 73 vlg.

Fol. 96verso—97. Opschrift en datum van de bevestigingsoorkonden van de Groninger privilegiën door Jan van Arkel, 28 Oct. 1344 (Gedr. Oorkon-

denboek van Groningen en Drenthe I, blz. 266 vlg.), Jan van Verneborch, feria quarta post dominicam Iudica 1378, Arnold van Hoorn, ipso die beati Nicolai 1372, en Frederik van Blankenheym, 25 Jan. 1400. Gedr. Mon. Gron. blz. 519 vlg.

Fol. 97—97^{verso}. Zoenbrief van bisschop Jan van Arkel met anderen en Groningen, des Sonnendaghes na des heylighe Sacraments dach 1360. Gedr. Oorkondenboek I, blz. 342.

Fol. 97^{verso}—98. Brief van bisschop Floris van Wevelinkhoven, betreffende het dagvaarden van personen uit Groningen en het Goorecht, des Saterdages na alle Gods hilgendach 1384. Gedr. Oorkondenb. II, 81.

Fol. 98^{verso}—100^{verso}. Zoenbrief onder bemiddeling van Groningen tusschen Ulrich van Oostfriesland en die van Holland, Zeeland en Friesland, 24 Mei 1455. Gedr. Friedländer, Ostfrisisches Urkundenbuch I, blz. 600 vlg.

Fol. 100^{verso}—103. Brief van Hendrik, bisschop van Munster, waarbij hij het gerecht over Westerwolde aan Groningen verpandt, des maendages na den hilgen palmen dage 1482. Gedr. Niesert, Beiträge zu einem Münsterschen Urkundenbuche II, blz. 48 vlg.

Fol. 103^{verso}—107. Zoenbrief tusschen bisschop Hendrik, ook namens Hajo Addinga, heer van Westerwolde en Groningen, des dinxdages na den hilgen palmen dage 1482. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 417 vlg. en Fruin, Geschiedenis van Westerwolde, blz. 140 vlg.

Fol. 107—107^{verso}. Privilege, door bisschop Frederik van Blankenheim aan die van Groningen verleend, om tolvrij door het Sticht te mogen gaan, up alre hilghen avendt 1395. Gedr. Oorkondenb. II, 190 vlg.

Fol. 108—109. Verdrag tusschen denz. en Groningen, des Wondesdages nae Invocavit 1399. Gedr. Mon. Gron., blz. 504 vlg.

Fol. 109—110. Dergelijk verdrag, up Sunte Andreas dach 1401. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 43.

Fol. 110^{verso}—111. Dergelijk verdrag, up Sunte Michaels avendt 1405. Gedr. Mon. Gron. blz. 798 vlg.

Fol. 111^{verso}—113^{verso}. Brief, waarbij bisschop Frederik het gericht te Groningen aan de stad zelve verpacht, 1 Oct. 1405. Gedr. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 52 vlg.

Fol. 114—115^{verso}. Brief, waarbij dez., op verzoek der Stad aan Hunsingoo, Fivelgoo, Humsterland, Langewold en Vredewold verzekert, nimmer hunne rechten te zullen krenken, up Sunte Vyten avent 1419. Vgl. t. a. p. III, blz. 242.

Fol. 106—116^{verso}. Verklaring van Reynolt van Koeverden en het land van Drenthe, dat de heeren van. Ruinen en Peize met hun onderhoorigen een verdrag met Groningen hebben gesloten, des wondesdages na sondage Letare 1352. Gedr. Oorkondenboek I, blz. 290.

Fol. 116^{verso}—118^{verso}. Bisschop Arend van Hoorn belooft aan die van het

Sticht, dat hij nooit dit land of een deel er van zal vervreemden en schenkt meerdere privilegiën. Het slot en dus de datum ontbreekt.

Fol. 119—119^{verso}. Brief van Floris van Wevelinkhoven van 1384; dezelfde als boven fol. 97^{verso} vlg.

Fol. 120—123. Tractaat van Edzard en Uko van Oostfriesland met Groningen, up Sunte Marcus avent 1506. Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167 vlg. Fol. 123^{verso}—124^{verso} onbeschreven.

Fol. 125—130. Verbond van Stad en Lande van 1482. Vgl. van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418. Fol. 130^{verso} onbeschreven.

Fol. 131—132. Omschrijving der rechten en plichten der Hoofdmannenkamer.

Fol. 132^{verso}—134^{verso}. Eed van de Hoofdmannen en hunne dienaren. Fol. 133^{verso}—134 onbeschreven.

Privilege der Friezen. Lat. tekst. Fol. 135—138. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 351 vlg.

Fol. 138^{verso}: Rolles. *Voorin:* P. W. H. v. Harssens, 1711. *In 1861 is het HS. aangekocht op de auctie-Mr. J. W. Keiser (Catal. n^{0}. 84).*

In XVIII^{de}-eeuwschen bruin lederen band.

---

31. *Papier. 16,2 × 20,8. IX en 220 fol. Fol. 125^{verso}—127^{verso} door een andere hand later bijgeschreven. Einde XVI^{de} eeuw.*

De grastale, Jucken, deymate, ackertale ende hunderde van Groningher landt, gelijck se anno 1555 overgeven synnen. Fol. I—VI. Fol. VI^{verso}—VIII. onbeschreven.

Fons et origo iuris, decem praecepta. Fol. VIII^{verso}—IX. Fol. IX^{verso} onbeschreven.

De Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Fol. 1—3^{verso}. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 102. Vgl. vooral de noten. Vgl. Iurisprudentia Frisica, ed. Hettema III, blz. 2 vlg. Fol. 4—4^{verso} onbeschreven.

Van Sinte Augustinus. Fol. 5—7^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 240 vlg.

Keuren van Fivelgoo. Fragment. Fol. 7^{verso}—8^{verso}. Verh. P. E. I. P. III^{2}. Analecta, blz. 52 vlg. en Richthofen, blz. 283 vlg.

Keuren van Fivelgoo en Hunsingoo. Fragment. Fol. 8^{verso}—9^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 301 vlg.

Van ploech roef, veen roef, hoey roeff etc. Fol. 9^{verso}—10^{verso}.

Summijghe puncten vth den keyser recht genomen. Fol. 11—12.

Van landthuire tho betalenn. Fol. 12^{verso}.

Overrecht van Hunsingoo. Fol. 13—15^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 348 vlg.

De veer rechten de de weerde ende waerde neederslaenn. Fol. 15^{verso}—16. Fol. 16^{verso}—17^{verso} onbeschreven.

Inhoud van de VII Magnuskeuren, de XVII Kesten, de XXIV Landrechten enz. Fol. 18—21. Fol. 21^{verso}—22 onbeschreven.

De VII Magnuskeuren. Fol. 22^{verso}—24. Vgl. t. a. p. blz. 440 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 24^{verso}—29. Fol. 29^{verso} onbeschreven. Gedr. t. a. p. blz. 3 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 30—35. Gedr. t. a. p. blz. 41 vlg.

Evaluatie van verschillende munten. Fol. 35—35^{verso}. Fol. 36—37^{verso} onbeschreven.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 37—40^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Langewold. Fol. 41—51^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 73 vlg.

Verschillende oude Friesche rechtsbepalingen. Fol. 52—64^{verso}. Fol. 65—87^{verso} onbeschreven.

Inhoudsopgave van de volgende stukken. Fol. 88—89^{verso}.

Landrecht voor Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 90—100. Gedr. t. a. p. blz. 315 vlg.

Eeden der leden en dienaren der Hoofdmannenkamer benevens een omschrijving van hun bevoegdheid. Fol. 100—102^{verso}.

Zeendbrief van Fivelgoo en Hunsingoo van 1407. Fol. 103—104. Gedr. t. a. p. blz. 311 vlg.

Zeendbrief van Fivelgoo van 1406. Fol. 104—105. Gedr. t. a. p. blz. 309 vlg.

Zeendbrief van Loppersum van 1424. Fol. 105—108. Gedr. t. a. p. blz 312 vlg. Fol. 108^{verso} onbeschreven.

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie der Ommelanden. 13 Mei 1530, up dunnerdach na Lucie virginis 1531 en up maendach na der octave van paschen 1532. Fol. 109—113. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Warfsconstitutiën en oordeelen van 1523—1560. Fol. 113^{verso}—127^{verso}. Fol. 114, 124—125, 128—134^{verso} onbeschreven. Grootendeels gedr. door Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Erfrecht van Vredewold van 1396. Fol. 135—137. Gedr. Richthofen, blz. 381 vlg.

Willekeuren van Vredewold. Fol. 137—140^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV[1], Analecta, blz. 1 vlg. en Richthofen, blz. 377 vlg.

Nieuwe willekeuren van Vredewold van 1388. Fol. 140^{verso}—141^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 380 vlg.

Dat Scheytbreef vann Vredewolth, up Sunte Paulus avent 1454. Fol. 141^{verso}—142. Fol. 142^{verso}—150^{verso} onbeschreven.

Willekeuren van Langewold van 1250. Fol. 151—154^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P. I, Analecta, blz. 7 en daarnaar Richthofen, t. a. p. blz. 366 vlg.

Willekeuren van Langewold van 1282. Fol. 154^{verso}—159^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P. I, Analecta I, blz. 16 vlg. en daarnaar Richthofen, t. a. p. blz. 369 vlg.

Warfsconstitutiën en ordelen van 1467 tot 1525. Fol. 160—166^{verso}. Gedeeltelijk gedrukt bij Feith, als boven. Fol. 165^{verso} onbeschreven.

Copieën van eenige stukken, betreffende Stad en Lande:

Fol. 167—167verso. Oproeping tot den Landdag, om den eed af te leggen aan prins Philips, 3 Jan. 1550.

Fol. 168—171. Tractaat van Karel van Gelder met Groningen, 18 Februari 1518. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 96 vlg.

Fol. 171verso—175. Renversaalbrief van Groningen daarvan, Vrijdage na Mathei apostoli. Gedr. Rengers, Werken, Uitg. Feith, I, blz. 218 vlg.

Fol. 176—177. Brief van Groningen aan Karel van Gelder, houdende klachten over geschonden rechten, 7 April 1525.

Fol. 177verso—180. Verdrag van Groningen met Edzard en Uko van Oostfriesland up Sunte Mertinus (d. i. Markus) avent 1506. Gedr. Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167 vlg. Met een bericht over de verovering van Appingedam door de Saksers in 1514. Fol. 180verso—182verso onbeschreven.

Fol. 183—185. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg.

Fol. 185verso—186verso. Eed door Stad en Lande aan Aremberg gedaan, als vertegenwoordiger van prins Philips, 10 Jan. 1550.

Fol. 186verso—188. Renversaalbrief daarvan.

Fol. 188—191verso. Verbond van Stad en Lande van 1428. Gedr. Idsinga, Staatsrecht I, blz. 349 vlg.

Fol. 192—195verso. Dergelijk verbond van 1473. Gedr. t. a. p. blz. 403 vlg.

Fol. 196—199. Dergelijk verbond van 1482. Vgl. t. a. p. blz. 418. Fol. 199verso—207verso onbeschreven.

Fol. 208—210verso. Plakaten tegen de ketterij, 1556. Fol. 211—212verso onbeschreven.

Warfsconstitutiën en oordelen van 1445—1527. Fol. 213—220. Grootendeels gedrukt bij Feith, als boven. Fol. 220verso onbeschreven.

Voorin: P. W. H. v. Harssens 1691. *Verder:* J. W. Keiser, *op wiens auctie dit HS. in 1861 is aangekocht.*

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

32. *Papier. 20,5 × 28,3. 302 genummerde, benevens talrijke ongenummerde fol. Met roode opschriften en initialen. XVIde eeuw (grootendeels vóór 1564), behalve fol. 301verso en 302, die in de XVIIde eeuw zijn bijgeschreven.*

Voorin losliggend een inhoud van de hand van Mr. H. O. Feith en een kortere van die van Mr. D. F. J. van Halsema.

Tractaat van Karel van Gelder met Stad en Lande van 1514. Fol. 1—4verso. Fol. 5—5verso onbeschreven.

Evenzoo van Karel V met Stad en Lande van 1536. Fol. 6—8verso. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108. Fol. 9—11verso onbeschreven.

Gerechtsordonnantie van Selwerd van 1546. Fol. 12—15^verso^. Gevolgd door den eed van den Ambtman en den Gerechtschrijver. Fol. 16—16^verso^. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 627 vlg. Op fol. 16^verso^: Anno 1564. Daar fol. 12—15^verso^ met een latere hand is geschreven, dan de rest, is dus het HS. grootendeels vóór dat jaar voltooid.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 17—27^verso^. Op fol. 28 een korte opmerking van de hand, die fol. 12—15^verso^ schreef. Gedr. t. a. p. VI, 599 vlg. Fol. 28^verso^ onbeschreven.

Het Oldermansboek, benevens de bepalingen van 1446 en 1510. Fol. 29—44^verso^. Gedr. Feith, Het Oldermansboek, blz. 1 vlg. Fol. 45—62^verso^ onbeschreven.

Stadboek van Groningen. Fol. 63—68^verso^. Register. Fol. 69—72^verso^ onbeschreven. Fol. 73—148^verso^. Afschrift van het origineele officieele Stadboek, zooals het door P. E. I. P. is uitgegeven (Verh. V). Het eindigt met een bepaling van 1518, Boek IX, art. 44 (t. a. p. V, 194). Fol. 149—179^verso^ onbeschreven.

De taeffel van dussen boeke van Landrechten. Inhoudsopgave van het volgende. Fol. 180—192. Fol. 192^verso^—197^verso^ onbeschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 198—206^verso^. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo, hier als derde boek bij het vorige gevoegd. Fol. 206^verso^—210. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo. Fol. 210^verso^—215. Vgl. t. a. p. blz. 304 vlg.

Verbond tusschen de Ommelanden en de Stad. Z. d. Fol. 215—218^verso^.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1446 tot 1530. Fol. 218^verso^—230. Meerendeels gedr. bij Feith, Warfsconstitutiën en Oordeelen (Verh. P. E. VII[1]).

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden. Up Donderdaghe nae Lucie 1531 en 13 Mei 1530. Fol. 230—235^verso^. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1434 tot 1533. Fol. 235^verso^—243^verso^. Meerendeels gedrukt bij Feith, als boven.

De XXIV Landrechten. Fol. 243^verso^—248^verso^. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.

De XVII Kesten, Fol. 248^verso^—253. Vgl. t. a. p. blz. 2 vlg., vooral de noten.

Van St Augustinus. Met daaraan verbonden rechtsbepalingen. Fol. 253—260^verso^. Vgl. t. a. p. 240 vlg.

Landrecht van het Oldampt en het vijfde deel van Reiderland van 1427. Fol. 260^verso^—264. Opgenomen als tweede boek in het Landrecht van 1471. Vgl. Verh. P. E. I. P. VI, 681 vlg.

Een boeck der rechtunge dat welckeer is excerpta legum. Fol. 264—299. Fol. 264. Van den de hem wil echtigenn laetenn. Dit is recht soe we hem will echtigenn laetenn . . . Fol. 299 . . . so sal he de huere nae der tijt weder hebbenn off gheven. Extract uit de door Hettema uitgegeven Iurisprudentia Frisica (Leeuwarden, 1834—'35).

Warfsconstitutiën en ordelen van 1560 en 1556 (de laatste gedr. Feith, Verh. P. E. I. P. VII[1], 162 vlg.), 1555 en 1554. Fol. 299—302.

Het HS. was vroeger in het bezit van Mr. D. F. J. van Halsema (1736–1784) en is in 1845 aangekocht op de auctie-Mr. T. P. Tresling (Catal. n⁰. 1928).

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

33. *Papier. 14,4 × 19,9. 414 pag. Met roode titels en initialen. XVIde eeuw, behalve pag. 388 tot 400, die in de XVIIde eeuw zijn bijgeschreven.*

Register van dezelfde hand als het volgende. Pag. 1—32. Pag. 33—36 onbeschreven.

Titel. Pag. 37.

Landrecht van Hunsingoo, Fivelgoo en Groningen van 1448. Pag. 37—73. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Pag. 73—85. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo (en Hunsingoo?). Pag. 85—98. Vgl. t. a. p. blz. 304 vlg.

Eenige bepalingen over landhuur. Pag. 98—100.

Verdrag van de Ommelanden met Groningen. Z. d. Pag. 100—109.

Warfsconstitutiën en ordelen van 1420 tot 1527. Pag. 109—135. Meerendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Verdrag van Hunsingoo en Fivelgoo met Groningen tot wederzijdsche bescherming. Des vrijdages nae uns heren hemelfaerts dach 1489. Pag. 135—140.

Van Sint Augustinus. Met meer rechtsbepalingen, daaraan verbonden. Pag. 140—145. Vgl. Richthofen, 240 vlg.

Ordonnantiën betreffende de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden. Donderdach nae Lucie virginis 1531 en op maendage naeder octaven van paesschen 1532. Pag. 145—152. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 385 vlg.

Rechten unde anbeginne der rechten, genomen uth keyser Rudolphus Boeck. Pag. 152—171. Vgl. Richthofen, blz. 424 vlg.

Friesche rechtsbepalingen van verschillenden aard. Pag. 171—179.

Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Pag. 179—186. Gedr. t. a. p. blz. 102. Vgl. vooral de noten.

Wat is Godes recht. Pag. 187—197.

De vier rechten de de weerde ende de warheit neder slaen. Pag. 197—199.

De vijff rechten dye keyser Frederick sprack. Pag. 199—202.

Zeendbrief van Loppersum van 1424. Pag. 202—212. Gedr. Richthofen, blz. 312 vlg.

De XXIV Landrechten. Pag. 212—227. Vgl. t. a. p. blz. 40 vlg.

De XVII Kesten. Pag. 227—244. Vgl. t. a. p. blz. 2 vlg.

Zeendrecht van Fivelgoo en Hunsingoo van 1432. Pag. 244—248.

Zeendrecht der Friezen. Pag. 248—271. Vgl. t. a. p. blz. 401 vlg.

Winsummer Zijlrecht van 1464. Pag. 271—298. In Lat. uittreksel bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90.

Ordonnantie over de geestelijke jurisdictie der Ommelanden, 13 Mei 1530. Pag. 298—308. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

Rechtsbepalingen omtrent ploegroof en het stelen van koren en hooi. Pag. 308—313.

IIII wilkoeren de haer lantrechten in haer hant hebben. Pag. 313—323. Pag. 324: Hyr eyndiget dath boek der geestliken iurisdictien mith der kerk rechtinge, mit dat lantrecht, mit de verbunden, mit de ordelen van den Wester werff ende Oester werff, holdende ende noch mit ander navolgende articulen in dissen Groninger Lande bundich zijnde.

Bepalingen tegen meineed. Pag. 325—326.

Ghemene rechten des landes. Pag. 326 – 367.

Landrecht van Selwerd van 1529. Pag. 367—381. Incompleet. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 599 vlg.

Zeendrecht van Groningen en Drenthe van 1332. Pag. 381—386. Pag. 387 onbeschreven. Vertaling uit het Lat. origineel, te vinden Oorkondenboek van Groningen I, blz. 234 en de daar genoemde plaatsen.

Zijlrecht van Niekerk, Oldekerk en Faan. Pag. 388—390.

Nieuw Zijlrecht daarvan van 1(?)31. Pag. 390—393. Pag. 394 onbeschreven.

Warfsconstitutiën van 1521 en 1475, over voogdij. Pag. 395—396.

Eedsformulieren. Pag. 397—399.

Salarien of rechtskosten. Pag. 400.

Verdrag van Karel V met Stad en Lande. 15 Juni 1536. Pag. 401—411. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg.

Register van de hand van Mr. H. O. Feith. Pag. 412—414.

Het HS. is in 1836 door het Genootschap aangekocht op de auctie-van Eerde (Catal. n°. 6865).

In bruin lederen band, waarop de voorstelling van Maria Boodschap met randversieringen, alles ingeperst, in XVIde-eeuwschen stijl.

---

34. *Papier. 14 × 19,6. 485 fol. Met roode en blauwe initialen. Fol. 213—216, 260—263verso, 265—266verso van verschillende latere, waaronder ook XVIIde-eeuwsche handen. XVIde eeuw.*

Voorin een inhoudsopgave van XVIIde-eeuwsche hand.

Erfrecht van Vredewold van 1396. Fol. 1—4. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV[1], Analecta, blz. XXII vlg.; Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 381 vlg.

Keuren van Vredewold. Fol. 4 – 8. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV[1], Analecta, blz. III vlg.; Richthofen, blz. 377 vlg.

Nieuwe Keuren van Vredewold van 1388. Fol. 8verso—10. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV[1], Analecta, blz. XVII vlg.; Richthofen, blz. 380 vlg. Fol. 10verso onbeschreven.

Keuren van Langewold van 1250. Fol. 11—16^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, blz. 7 vlg. en daarnaar Richthofen, blz. 366 vlg.

Nieuwe Keuren van Langewold van 1282. Fol. 17—24. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, blz. 16 vlg. en daarnaar Richthofen, blz. 369 vlg.

Boetebepalingen. Fol. 24—29^{verso}. Vgl. Richthofen, 240 vlg.

Erfrecht van Langewold. Fol. 29^{verso}—35^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, 28 vlg. en daarnaar Richthofen, 373 vlg.

Keuren van Fivelgoo. Lat. en Nederduitsche tekst. Fol. 36—42^{verso}. Gedr. Verh. P. E. I. P. III[1], Analecta, blz. 52 vlg.; Richthofen, blz. 283 vlg.

Keuren van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 43—47. Gedr. t. a. p. 301 vlg.

Keuren van Fivelgoo en het Oldampt. Fol. 47—52. Gedr. t. a. p. 298 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 52^{verso}—56^{verso}. Gedr. t. a. p. 324 vlg.

Landrecht van het Oldampt van 1327 of 1427. Fol. 57—71^{verso}. Dit Landrecht is als boek II in het Oldambtster Landrecht van 1471 ingelascht en gedr. Werken P. E. I. P. VI, blz. 681 vlg. Fol. 57^{verso} onbeschreven. Fol. 70—71^{verso}. Inhoud.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 72—97. Gedr. Richthofen, 315 vlg., behalve fol. 89—97, die ongedrukt zijn en een later toevoegsel schijnen. Fol. 81^{verso} en 88^{verso} onbeschreven. Fol. 72—73. Inhoud.

Zeendrecht van Hunsingoo en Fivelgoo van 1407. Fol. 97—99. Gedr. t. a. p. blz. 311 vlg.

Algemeen Friesch Zeendrecht. Fol. 99^{verso}—116. Vgl. t. a. p. blz. 401 vlg., waar de Friesche tekst voorkomt.

Loppersummer Zeendbrief van 1424. Fol. 116—121^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 312 vlg.

Zijlrecht der Drie Delfzijlen van 1445. Fol. 122—130. Gedrukt bij Geertsema, De Zijlvestenijen in de Groninger Ommelanden, blz. 71 vlg.

Winsummer Zijlrecht. Fol. 130^{verso}—141^{verso}. Vgl. Monumenta Groningana, blz. 112 vlg., noot.

Overrecht van Hunsingoo. Fol. 142—146^{verso}. Gedr. Richthofen, blz. 348 vlg. Fol. 147—148^{verso} onbeschreven.

De XVII Kesten. Fol. 149—154^{verso}. Vgl. t. a. p. blz. 1 vlg., met name de noten.

De XXIV Landrechten. Fol. 155—161. Vgl. t. a. p. blz. 40 vlg., met name de noten.

Keuren van Fivelgoo en Hunsingoo. Fragment, bevattende alleen § 15—20. Fol. 161^{verso}—162^{verso}. Gedr. t. a. p. 302 vlg. Fol. 163 onbeschreven.

Erfrecht van Fivelgoo en het Oldampt. Fol. 163^{verso}—164.

Vredewolder Erfrecht van 1396. Fol. 164^{verso}—167. Hetzelfde als boven fol. 1 vlg. Gedr. t. a. p. blz. 381 vlg.

Keuren van Langewold. Fragment, bevattende alleen § 1, 16 en 17. Fol. 167^{verso}—168. Vgl. boven fol. 29^{verso} vlg. Gedr. t. a. p. blz. 373 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 168—173. Hetzelfde als boven fol. 52^{verso}. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg. Fol. 173^{verso} onbeschreven.

Fivelgooër Erfrecht. Fol. 174—176verso. Gedr. t. a. p. 304 vlg.

Langewolder Erfrecht. Fol. 177—179verso. Hetzelfde als boven fol. 29verso vlg. Gedr. Verh. P. E. I. P., I, Analecta, blz. 28 vlg. en daarnaar Richthofen, blz. 373 vlg.

Vann wat dat recht ys ennde de vrije Vresenn holdenn solenn. Fol. 179verso—181. Vgl. t. a. p. blz. 434 vlg.

Het Rudolfsboek. Fol. 181—192. Vgl. t. a. p. blz. 424 vlg.

De texts des rechtes. Fol. 192—195verso.

De Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Fol. 196—200verso. Vgl. t. a. p. blz. 102 vlg., met name de noten.

Wat Godes recht ys. Fol. 201—207. Fol. 207verso onbeschreven.

Zeendbrief van Fivelgoo en Hunsingoo van 1407. Fol. 208—210. Dezelfde als boven fol. 97 vlg. Gedr. t. a. p. blz. 311 vlg.

Fivelgooër Zeendbrief van 1406. Fol. 210—212. Gedr. t. a. p. blz. 309 vlg.

Copieën van stukken, op Groningen en de Ommelanden betrekkelijk:

Fol. 213—214verso. Omschrijving van de rechtsmacht der Hoofdmannen naar oude gewoonte; later in dit HS. bijgeschreven.

Fol. 215—216. Plakaat van Luitenant en Hoofdmannen over hun rechtsmacht, 20 Jan. 1594; later in dit HS. bijgeschreven. Fol. 216verso onbeschreven.

Fol. 217—223verso. Verbond tusschen Groningen en de Ommelanden. Gedr. van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 349 vlg.

Fol. 224—230. Gelijk verbond van 1482. Vgl. t. a. p. blz. 418. Fol. 230verso onbeschreven.

Fol. 231—237. Gelijk verbond van 1473. Gedr. t. a. p. blz. 403 vlg. Fol. 237verso onbeschreven.

Fol. 238—244. Verdrag van Karel van Gelder met Groningen, 18 Febr. 1518. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 96 vlg.

Fol. 244verso—249verso. Renversaalbrief van Groningen daarvan, Vrijdage na Matye apostolen 1518. Gedr. Rengers, Werken, uitg. Feith, I, blz. 218 vlg.

Fol. 250—251verso. Overeenkomst van Karel van Gelder met Groningen, Donredach post Iudica 1525. Later gecollationneerd door den secretaris der Hoofdmannen P. van Maerhusen (2de helft der XVIde eeuw).

Fol. 252—253verso. Renversaalbrief van Groningen daarvan. Z. d.

Fol. 253verso—255verso. Eed der Hoofdmannen en van hunne dienaren.

Fol. 256—260. Verdrag van Edzard en Uko van Oostfriesland met Groningen, up Sunte Marcus avonth 1506. Gedr. Brouerius von Nidek, Analecta, blz. 167 vlg. Met een kort bericht omtrent de inneming van Appingedam door de Saksers in 1514.

Fol. 260. Bericht omtrent de door Rennenberg naar Kampen gezonden gijzelaars, 1579. Later in dit HS. bijgeschreven.

Fol. 260verso—261. Eed van den Secretaris van Luitenant en Hoofdmannen. Met een aanteekening omtrent de eedsaflegging als zoodanig van Everardus Embdensis in 1541 en Popco Everardi in 1570. Alles van latere handen.

Fol. 261verso—263. Eed der loopende dienaren van Luitenant en Hoofdmannen. Later bijgeschreven.

Fol. 263verso. Eed van Petrus van Maerhusen als secretaris van Luitenant en Hoofdmannen, 16 Juni 1575. Later bijgeschreven. Fol. 264—264verso onbeschreven.

Fol. 265—266verso. Beëediging van eenige dijkrechters in Humsterland, 1563—1620. Later bijgeschreven.

Oude Friesche Wetten. Fol. 267—485verso.

Vooraf gaat een inhoudsopgave (fol. 267—280verso). Fol. 281. Dyt ys recht. So we em echtigenn wyl laten . . . Fol. 485verso . . . dat he recht ennde onrecht undersceyden kann annders machmen em wraken. Istud probatur . . . Et sic est finis istius: Door een latere hand zijn de artikels van dit wetboek genummerd en tevens het geheel in 2 boeken verdeeld, zoodat boek I (fol. 281—384) 305 artikels, boek II (fol. 384—485verso) 326 artikels bevat.

Zie over dit HS. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. XXI.

Het HS. schijnt, hoewel door dezelfde hand geschreven (uitgezonderd de boven als latere toevoegsels aangewezen stukken), uit de vereeniging van drie afzonderlijke HS. te zijn ontstaan (fol. 1—147, 148—265, 266—485); door dit aan te nemen zou men ook het voorkomen van dezelfde stukken (zie boven) kunnen verklaren. Het was in de 2de helft der XVIde eeuw in het bezit of ten minste in handen van Petrus van Maerhusen, die in 1570 Secretaris der Hoofdmannenkamer werd en dat tot 1586 bleef; hij toch verifieerde het stuk op fol. 250 vlg. In 1831 was het in het bezit van het Genootschap.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

35. *Papier. 10,1 × 14,4. 211 fol. Met roode initialen en opschriften. XVIde (fol. 1—116) en XVIIde eeuw (116—211verso).*

Tafel van het Landrecht. Fol. 1—8. Fol. 8verso—9verso onbeschreven.

Wat is recht. Fol. 10—12. Vgl. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 434 vlg.; Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 20 vlg.

Extract uit het Rudolfsboek en meerdere Friesche Wetten. Fol. 12—29. Vgl. Richthofen, blz. 424 vlg.; Hettema, II, blz. 156 vlg.

De Willekeuren van den Upstalsboom van 1323. Fol. 29—33. Vgl. Richthofen, blz. 102 vlg.; Hettema, II, blz. 149 vlg.; Hettema, Jurisprudentia Frisica III, blz. 2 vlg.

Wat is Godes recht en meerdere Friesche Wetten. Fol. 33—41verso.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo. Fol. 42—49. Gedr. Richthofen, blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo. Fol. 49—55verso. Een andere tekst hiervan t. a. p. blz. 304 vlg.

Oude Friesche Wetten. Fol. 55verso. Van den veerden boeke der Vresen Lant rechte. Dit is recht, Vresen lant recht. De Greve de in Vrieslant greve wesen

sal . . . Fol. 69verso . . . Ende den sculten II scillinge Ende den Greve II pont. Finis huius per me ff Geffabri(?).

De VII Magnuskeuren. Fol. 70—72verso. Vgl. t. a. p. blz. 440 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 72verso—80. Vgl. t. a. p. blz. 3 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 80—89verso. Vgl. t. a. p. blz. 41 vlg.

Berekening van de Friesche munten. Fol. 89verso—90.

Tafel van het volgende Landrecht. Fol. 90verso—92verso.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 92verso—109. Gedr. t. a. p. blz. 315 vlg.

Verbond van Stad en Lande van 1482. Fol. 109—116. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418.

Verbond van Stad en Lande van 1489. Fol. 116—121. Fol. 121verso—164verso onbeschreven.

Fivelgooër Willekeuren. Fol. 165—171. Gedr. Verh. P. E. I. P. III, 2, Analecta, blz. 52 vlg. en Richthofen, blz. 283 vlg. Fol. 171verso—204verso onbeschreven. Hieraan is toegevoegd een aanteekening omtrent de verovering van Appingedam in 1514 en eene omtrent de in 1579 naar Kampen gezonden gijzelaars. Fol. 205—206. Fol. 206verso—211 onbeschreven.

Fol. 211verso: Finis est per me Lambertum Helt in Coenobio Warphum. O bone non ride, scis melius scribere scribe. Datur pro penna scriptori puella. Frana dat is de schulte (*alles van de bovengenoemde XVIIde-eeuwsche hand en dus gecopieerd uit een ander HS.*).

In den Catalogus van 1831 vermeld.

In houten met bruin leder overtrokken band, waarin ingeperste bloemversieringen. Van de twee koperen haken is één verdwenen.

---

36. *Papier. 20 × 28,2. 229 fol., benevens talrijke ongenummerde onbeschreven fol. Met roode opschriften en initialen. XVIde en XVIIde eeuw (fol. 10—14verso, 104—178verso, 203—218verso).*

Copieën van eenige stukken, Stad en Lande betreffende.

Fol. 1—4. Tractaat van Karel van Gelder met Stad en Lande van 1514.

Fol. 4verso—5verso. Beslissing van Karel van Gelder over de appellen van Groninger gilden en burgers, 15 Maart 1526. Fol. 6—6verso onbeschreven.

Fol. 7—9. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. Gedr. Schotanus, Brieven ende Documenten, blz. 108 vlg. Fol. 9verso onbeschreven.

Fol. 10—14verso. Beslissingen van scheidsrechters in de geschillen tusschen Stad en Lande, 1610, 1630, 1640 en 1645. Fol. 15—16verso onbeschreven.

Register op de volgende Landrechten. Fol. 17—27. Fol. 27verso—28verso onbeschreven.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en de stad Groningen van 1448. Fol. 29—33verso, 35—38. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 315 vlg. Fol. 34—34verso, 38verso onbeschreven.

Erfrecht van Fivelgoo en Hunsingoo, met het volgende als Boek III bij het voorafgaande gevoegd. Fol. 39—42. Gedr. t. a. p. blz. 324 vlg.

Erfrecht van Fivelgoo. Fol. 42—45^{verso}. Dit erfrecht wijkt af van het t. a. p. blz. 304 vlg. gedrukte, en komt het meest overeen met het Langewolder erfrecht, t. a. p. blz. 373 vlg., zoodat misschien de titel in dit HS. verkeerd is.

Verbond van Stad en Lande van 1482, als boek IV bij het voorgaande gevoegd. Fol. 46—48^{verso}. Vgl. Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418.

Twee ordonnantiën over de geestelijke jurisdictie in de Ommelanden, 13 Mei 1530 en up donderdage na Lucie virginis 1531, als boek V en VI bij het voorafgaande gevoegd. Fol. 49—53^{verso}. Gedr. Westendorp, Antiquiteiten I, blz. 379 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 54—57^{verso}. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 58—61. Vgl. t. a. p. blz. 2 vlg. Fol. 61^{verso} onbeschreven.

Uitspraak van Augustinus omtrent de ontwikkeling van het kind vóór de geboorte, met daaraan vastgeknoopte en andere rechtsbepalingen. Fol. 62—67^{verso}. Vgl. t. a. p. blz. 240 vlg. Fol. 68—68^{verso} onbeschreven.

Oldambtster Landrecht van 1327 (hier 1427). Fol. 69—71^{verso}. Dit Landrecht is als boek II in het Oldambtster Landrecht van 1471 ingelascht en gedr. Werken P. E. I. P. VI, blz. 681 vlg.

Excerpta legum. Fol. 72—102^{verso}. Fol. 103 onbeschreven; op fol. 103^{verso} een rechtsbepaling over vreemdelingen.

Gecorrigeerd Stadboek van Groningen. Fol. 104—174.

Vooraf gaat een register fol. 104—6^{verso}. Fol. 107—107^{verso} onbeschreven. Fol. 108—174. Gecorrigeerd Stadboek, zijnde noch de oudste tekst, door Mr. Telting uitgegeven (Werken d. Ver. t. uitg. d. bronnen v. h. oude Vad. recht, 1ste Reeks, n°. 9), noch de officieele tekst, uitgegeven door het Genootschap P. E. I. P. (Verh. V), maar een wijziging van het Stadboek, tusschen de jaren 1536 en 1555 ontworpen. Dit ontwerp is verdeeld in 7 boeken en komt overeen met dat, hetwelk gevonden wordt in HS. der Univ. Bibl. n°. 287 en P. E. n°. 63 en 64. Fol. 174^{verso} onbeschreven.

Register op het Ordelboek van Stad en Lande. Fol. 175—176^{verso}.

Observata quotidiana pertinentia tot het Stadts Boeck, 1611 en 1612. Fol. 177—178^{verso}. Van wien deze opmerkingen afkomstig zijn, blijkt niet; waarschijnlijk van een lid der Regeering. Fol. 179—180^{verso} onbeschreven.

Warfsconstitutiën en oordeelen van Stad en Lande uit de jaren 1445 tot 1560. Fol. 181—197, 198—200, 201—202. Grootendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII[1]). Fol. 197^{verso}—200^{verso} en 202^{verso} onbeschreven.

Ordonnantie betreffende het uitoefenen van bedrijven in Groningen, 9 Juni 1584, benevens eenige andere stedelijke ordonnantiën betreffende verschillende onderwerpen van 1456 tot 1640. Fol. 203—207^{verso}. De eerste gedrukt achter het Stadboek (Verh. P. E. I. P. V, blz. 208 vlg.).

Instructie voor den Stadspander, 25 Jan. 1640. Fol. 208—210.

Lijst van verwanten, die niet samen in den Raad mogen zitten, 8 Juli 1623. Fol. 210verso—211. Benevens eenige losse extracten uit vonnissen, 1628—1646. Fol. 211verso—212verso.

Ordonnantiën op de Weeskamer, z. j. Fol. 213—218verso. Fol. 219—222verso onbeschreven.

Het Winsummer Zijlrecht, op dage Philippi et Jacobi 1464. Fol. 223—229verso. In Lat. extract gedr. bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90 vlg.

Het HS. is in 1845 aangekocht op de auctie-Mr. T. P. Tresling (Catal. n⁰. 1929). In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

37. *Papier. 16,4 × 21,1. 265 fol. Bestaat uit verschillende, vroeger gescheiden handschriften nam. 1. fol. 1—27. XVIde eenw; 2. fol. 28—43. XVIIde eeuw; 3. fol. 44—60. XVIde eeuw; 4. fol. 61—70. XVIIde eeuw; 5. fol. 71—85. XVIIde eeuw; 6. fol. 86—97. XVIIde eeuw; 7. fol. 98—171. XVIIde eeuw; 8. fol. 172—182. XVIIde eeuw; 9. fol. 183—206. XVIIde eeuw; 10. fol. 207—214. XVIIIde eeuw; 11. fol. 215—226, XVIIde eeuw; 12. fol. 227—232. XVIIIde eeuw; 13. fol. 233—236. XVIIIde eeuw; 14. fol. 237—250. XVIIIde eeuw; 15. fol. 251—265. XVIIIde eeuw.*

Van Koning Karel en Redbod. Fol. 1—2verso. Vgl. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, blz. 439 vlg.; Hettema, Oude Friesche Wetten II, blz. 63.

Van veer sakenn de de waerheyt neder slaen nae Keysers rechtenn ennde pawes rechtenn. Fol. 2verso—3verso.

Vann vijff rechtenn de Keyser Frederijck sprack. Fol. 3verso—6verso.

De VII Magnuskeuren. Fol. 7—8verso. Vgl. Richthofen, blz. 440 vlg.; Hettema, II, blz. 66 vlg.

De XVII Kesten. Fol. 8verso—14. Vgl. Richthofen, blz. 3 vlg.; Hettema, II, blz. 69 vlg.

De XXIV Landrechten. Fol. 14—20. Vgl. Richthofen, blz. 40 vlg.; Hettema II, blz. 82 vlg.

Het Zeendrecht. Fol. 20—23verso. Fol. 24—27. Een ander zeendrecht bij Richthofen, blz. 401 vlg.; Hettema II, blz. 97 vlg. Op fol. 27verso is later een beschrijving ingevoegd der landen in Jan Klasens Heerd in Westerdijkshorn van 1604.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 28—43verso. Gedr. Verh. P. E. VI, 597 vlg.

Zijlrecht van Oterdum van 1503. Fol. 44—57.

Dijkrecht van Oterdum van 1554. Fol. 57—60verso.

Ordonnantie op het stuck vande Weeskamer midtsgaders van 't Protocol van 19 Mei 1613. Fol. 61—69. Fol. 69verso—70verso onbeschreven.

Leges Academiae Groninganae annorum MDCXV usque MDCXXI. Fol. 71—84verso. Fol. 85—85verso onbeschreven.

Revis-ordre van Luitenant en Hoofdmannen van 1615. Fol. 86—97. Fol. 97verso onbeschreven.

Landrecht van Selwerd van 1652. Met bijbehoorende stukken van 1652. Fol. 98—168. Vgl. daarover Mr. H. O. Feith in Verh. P. E. I. P. VI, 663 vlg. Fol. 168verso—171verso onbeschreven.

Garst Boek van het Carspel Wagenborgen van 1664. Met provisioneele Clauwe enz. Fol. 172—181verso. Fol. 182—185verso onbeschreven.

Keurwetten voor de Heeren Borgemesteren ende Raadt, sampt taelmannen ende Geswooren Meente in dato den 26 Augusti A°. 1668. Fol. 183—205. Fol. 205verso onbeschreven. Fol. 206—206verso. Extract uit het Secreet Resolutie boek van 3 Februari 1663.

Instructio pro venerandis Synodi Deputatis. 1669. Fol. 207—213verso. Fol. 214—214verso onbeschreven.

Copia uyt het Reglement van Houwerzijl. 1672. Geverifieerde copie van 18 Dec. 1676. Fol. 215—223. Fol. 223verso—226verso onbeschreven.

Extracten uit het Resolutieboek van Stad en Lande van 5 Jan. en 24 Maart 1694 betreffende het verkoopen der provincielanderijen. Fol. 227—228, 231.

Collatiën in de Ommelanden. Fol. 228verso—229, 230verso.

Schepperijen, door de Stad aangekocht. Fol. 229verso—230. Fol. 231verso—232verso onbeschreven.

Princeps Nassavius de Insularum obsidione convitiis proscissus ac laceratus. Epigrammata Latina in Joannem Guilielmum Frisonem anni 1709, quorum unum subscripstum: Buurmanja, aliaque: M. J. Fol. 233—236. Fol. 236verso vacat.

Concept School Reglement, door de Synode van Stad en Lande opgemaakt in 1771. Fol. 238—248. Fol. 248verso—250verso onbeschreven.

Memorie over het Stapelrecht. Fol. 251—265verso.

Het HS. is afkomstig van Mr. J. W. Keiser en op diens auctie in 1861 door het Genootschap aangekocht (Catal. n°. 77).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

38. *Papier. 14,4 × 20,2 348 pag., waarvan een groot gedeelte onbeschreven. Door verschillende handen geschreven. XVIde en XVIIde eeuw (1615).*

Itlijcke eedenn woe datmen de behoerdt tho staevenn. Pag. 1—7.

Verbond van Stad en Lande van 1482. Pag. 7—16. Vgl. van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 418.

Brief van Margareta van Parma aan de Staten van Stad en Lande, betreffende de erfenis van Frederik Ripperda, 7 Juni 1562. Pag. 16—19. Pag. 20 onbeschreven.

Oosterwarfsconstitutie van 7 November 1560. Pag. 21—27. Gedr. Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII, 167 vlg.).

Ene beduidinghe van allen Rechten. Pag. 29—112.

Pag. 29. Wat is dat recht. Dat recht is een wark van die persoenen . . . Pag. 112 . . . en schuldich in der waerheyt.

Mr. H. O. Feith vergelijkt in een noot op blz. 28 dit stuk met het hoofdstuk „Wat is recht" uit de Friesche wetten (ed. Kampen 1782, 1 vlg., Richthofen, 434) en met de Jurisprudentia Frisica, uitg. Hettema, (Leeuwarden 1834).

Warfsconstitutiën en oordeelen van 1476 (Feith, t. a. p. 110), 1541 (t. a. p. 159), 1528 (t. a. p., 146). Pag. 113—114.

Verdrag tusschen Stad en Lande van 4—5 Aug. 1564. Pag. 115—123.

Plakaat van Luitenant en Hoofdmannen tegen de Wederdoopers. 21 Jan. 1556. Pag. 124—127. Gevolgd door twee dergelijke plakaten van 3 Dec. 1556 (pag. 127—128) en een ongedateerd (pag. 129—131).

Plakaat van Dez. tegen landlooperij. 28 Juni 1561. Pag. 131—133.

Verdrach der dre Caspelen yn Duyrstwolt, Syddebuyren, Hellem unde Schylwolde, angaende de naboute. Up Sunte Gallen dach 1481. Pag. 133—134. Gedr. Feith, Het Groninger beklemrecht II, 347 vlg.

Verdrag over de Redgerrechten van Siddeburen en Oostwold. Up pynxter achten 1508. In een vidimus van des dages Margaretae virginis 1530. Pag. 135—137. Met eenige vonnissen van 1548 en 1562. Pag. 138.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1552 (Feith, t. a. p. 161 vlg.), 1559, 1560 (t. a. p. 166 vlg.), 1547, 1548, 1562, 1557 (t. a. p. 164 vlg.), 1564 (t. a. p. 170 vlg.). Pag. 139—149. Pag. 150—200 onbeschreven.

Eenige Recepten. Pag. 201—203. Pag. 204—206 onbeschreven.

Clauwbrief van het ten Boerster redgerrecht. Des frijdages voer annunciationis Mariae 1455. Met de slijtinge van dit gerecht van 1470 tot 1576. Pag. 207—227. Pag. 228—252 onbeschreven.

Slijting van de Redgerrechten van 't Zandt. 1544 tot 1620. Pag. 253—256. Pag. 257—262 onbeschreven.

Slijting van het Lanckrecht van 't Zandt en Leermens. 1545 tot 1602. Pag. 263—265. Pag. 266—270 onbeschreven.

Slijting van het Eenummer Lanckrecht. 1554—1603. Pag. 271—272. Pag. 273—278 onbeschreven.

Slijting van het Eester Redgerrecht. 1545 tot 1606. Pag. 279—281. Pag. 282—286 onbeschreven.

Slijting van het Eester Lanckrecht. 1544 tot 1583. Pag. 287—288. Pag. 289—292 onbeschreven.

Afstammelingen van Bonno Alberda. Pag. 293.

Extracten uit het Clauwboek van Leermens etc. in 1615 gemaakt door H. Gruys. Pag. 294—295. Pag. 296—348 onbeschreven.

Misschien afkomstig van Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. quarto n⁰. 3). In den Catalogus van 1852 opgenomen.

In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

39. *Papier. 20,1 × 32. 49 fol. XVIII^de eeuw.*

Iudicium abbatum et ecclesiasticorum nonnullorum in lite inter Episcopum Monasteriensem et monasteria Emisgoniae, Brocmaniae, Reidiae et de Alda Ombecht. Datum . . . apud Falerna anno Domini MCCLXXV, (id est 1276) XV Kalend. Aprilis. Cop. Fol. 1—5^verso. Haec charta edita est apud Friedlaender, Ostfriesisches Urkundenbuch I, pag. 23 seq.; Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 140 vlg.

Statuta iudicum Brocmanniae et Emesgoniae. Sine anno. Cop. Fol. 6—11. Fol. 11^verso—12^verso vacant. Edidit Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 137 seq.

Landrecht voor Fivelgoo, Hunsingoo en de Stad Groningen van 1448. De twee boeken vereenigd, met tafel. Fol. 13—28^verso. Gedr. Richthofen, 315 vlg. Fol. 29—29^verso onbeschreven.

Das alt Frisische Seendrecht, so wie es in dem Friesischen zu erst in Cöln gedruckte landrechte, welches C. Schotanus in seiner „Beschrijvinge van de heerlijkheijt van Frieslandt" . . . mittheilet, befindlich ist in 's Teutschen ubersetzt. Oudfriesche tekst met Duitsche vertaling. Fol. 30—49. Gedr. Richthofen, 401 vlg. Schotanus' Beschrijvinge verscheen voor het eerst in 1655.

Voorin een uitvoerige aanteckening van den vroegeren bezitter Wiarda (1740—1826). Het HS. is op de auctie zijner boekerij in 1827 aangekocht (Catal. n^0. 1331). In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band.

---

40. *Papier. 20,6 × 31,5. 280 fol. XVII^de eeuw (1690).*

Landtdaeghsche Resolutien in 't korte (van Stad en Lande). 1595—1620 en 1637—1664.

Op fol. 90 deze aanmerking: De Resolutien van den Iare 1621 tot den Iare 1636 incluis sijn in een Boeck in quarto, begint daeromme alhier het Iaar 1637 en soo voort. Fol. 259^verso—280^verso Register.

Fol. 280^verso: Taco Eckens Oosterheem. Geschreeven int Jaar 1690. *Het HS. is afkomstig van Mr. R. K. Driessen en op diens auctie in 1832 aangekocht (Catal. HSS. fol. n^0. 16).*

In XVII^de-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

41. *Papier. 10,6 × 16,4. 20 fol., benevens eenige ongenummerde onbeschreven fol. XVII^de eeuw (1693).*

Extract uit het Protocol door Petrus Cornelii . . . der Ommelanden van Groningen Secretarius in saken . . . soe op gemene Landsdagen, bijeencomsten der Heeren Gedep. of anders wegen . . . gedaen.

Loopt van 19 Dec. 1573 tot 19 Maart 1577.

Geschreven blijkens het slot van het Register (fol. 19^verso—20) „1693 in Aug.". *Afkomstig van Mr. A. J. de Sitter en op diens auctie in 1863 aangekocht (Catal. n^0. 155). In XVIII^de-eeuwschen bruin lederen band met opschrift in vergulde letters.*

---

42. *Papier. 20,5 × 31,5. 194 fol., benevens talrijke ongenummerde fol. XVII^de eeuw.*

Sommair Extraict uit de Resolutien der Ed. Mog. Her. Staten van Stadt Groningen ende Ommelanden. 1595—1640.

Bovendien nog voorin:

1. Memorie op 't doen van de Propositie op de Staatsche Vergaderinghe deser Provintie. 1633.

2. Verklaringe van de nieuwe Comparanten op den Landdach van de Provintie van Stadt ende Lande. Z. d. En achterin:

3. Quotisatie van 't Jaer 1617 in de 100,000 guldens. Met bijbehoorende berekeningen.

Bij den titel staat: Sum Joannis a Julsingha A°. 1653. *Deze was of degene, die in 1642 en '43, 1645 en '46, 1651 en '52 als lid der Swoorne Meente, in 1654 en '55, 1657 en '58, 1660 en '61, 1663 en '64 als Raadsheer van Groningen voorkomt, of diens naamgenoot Johan van Julsingha Jr., die in 1655 en '56 lid der Swoorne Meente, in 1658 en '59, 1661 en '62, 1664 en '65, Raadsheer en in 1672 en '73, 1676 en '77, 1680 en '81, 1684 en '85, 1688 en '89, 1692 en '93, 1696 en '97, 1700 en 1701 Burgemeester van Groningen was.*

Het HS. is aangekocht in 1832 op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Zie Catal. HSS. fol. n°. 15).

In XVII^de-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

43. *Papier. 21,4 × 33,7. 14 beschreven, benevens talrijke onbeschreven fol. XVIII^de eeuw.*

Instructie voor de Gedeputeerden der stadt Groningen ende Ommelanden . . . arresteert den 3 Feb. 1659.

Gevolgd door den eed (fol. 12^verso—13) en het gebed der Gedeputeerde Staten (fol. 13^verso—14^verso).

In den Catalogus van 1852 voor het eerst genoemd.

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

44. *Papier. 15 × 20. 25 fol. XVII^de eeuw.*

Verteeckenonge oder Upstellinge der Landt Maeten, soe van oldinges heer in Stadt Groningen ende de Ommelanden gebruickelick gewest bint. Fol. 1—10^verso. Fol. 11—13^verso onbeschreven.

Fragment van de Instructie van Luitenant en Hoofdmannen. Fol. 14. Fol. 14^verso—16^verso onbeschreven.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 17—25^verso. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 599 vlg.

In 1869 door Mr. J. J. Smits te Nijkerk gekocht bij Fred. Muller te Amsterdam en door hem in 1872 aan het Genootschap geschonken.

In XVIII^de-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

45. *Papier. 20,5 × 32. 32 fol. XIX^{de} eeuw (1834).*

J. W. Keiser, Verhandeling over de zegels, in de Provincie Stad en Lande voorkomende.

Mr. J. W. Keiser was secretaris van de Hoofdmannenkamer (1778—1785) en lid van genoemde Kamer (1786—1795), lid, later president van het Departementaal Gerechtshof te Groningen. Het HS. is in 1834 „uit deszelfs nagelaten papieren afgeschreven, met vergunning van deszelfs zoon, Mr. G. J. Keiser, Notaris te Groningen.” Met alphabetische registers. Fol. 28^{verso}—30^{verso}, 32 onbeschreven.

In den Catalogus van 1852 vermeld.
In XIX^{de}-eeuwschen cartonnen band.

---

46. *Papier. 15,5 × 19,2. 331 pag. XVII^{de} eeuw.*

Warfsconstitutiën en ordelen van 1595 tot 1652, getrokken uit de protocollen der Secretarissen Rembertus Ackema, Rembertus Huisman, Petrus Cornelius, Berent Julsingh, Ludolph Henrici, Cebes Boukens en Johan Tjassens. Vóórin leest men: Extracta uyt wijlen Heeren Doctoris Remberti Ackama . . . prothocoll . . . uytgeschreven en aen secretarye gecollatieniert van Johan Tiassens secret. A°. 1640. Tjassens is dus begonnen in 1640 het protocol van Ackama te excerpeeren, terwijl hij of een ander later dit werk voortzette tot 1652. Dit HS. is een copie van het origineele van Tjassens, die op zijn beurt weer putte uit het officieele protocol, thans op het Rijksarchief in Groningen berustend (Catal. Recht. Archieven, Eerste Afd. I, a.). De constitutiën en ordelen vóór 1601 zijn voor een deel gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën en oordeelen (Verh. P. E. I. P. VII[1]).

Achterin een losliggend Register van een XVIII^{de}-eeuwsche hand.

Geheel gelijkluidend met dit HS. zijn de twee volgende.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser en op diens auctie in 1861 aangekocht (Catal. n°. 80).
In XVII^{de}-eeuwschen perk. band, op den rug genummerd: II.

---

47. *Papier. 16 × 20. 129 fol. XVII^{de} eeuw.*

Warfsconstitutiën en ordelen van 1595 tot 1652.

Geheel gelijkluidend aan het voorafgaand en het volgende nummer en dus waarschijnlijk een copie van het origineele extract van Tjassens.

Afkomtig van Mr. J. W. Keiser en in 1861 op diens auctie aangekocht (Catal. n°. 79).
In XVII^{de}-eeuwschen perk. band, op den rug genummerd: I.

---

48. *Papier. 16 × 20,4. 105 fol. XVII^{de} eeuw.*

Warfsconstitutiën en ordelen van 1595 tot 1652.

Geheel gelijkluidend aan de beide voorafgaande nummers en dus waarschijnlijk een copie van het origineele extract van Tjassens.

Voorin: HS. Meerman n°. 1051. *f* 1,—. *In 1879 in den Catalogus opgenomen.*
In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

49. *Papier. 10,5 × 15,5. 44 fol., waarvan de 4 eerste uitslaande tabellen. XVII^de^ eeuw (1660).*

Warfs-Gerichten, Beschreven door Johan Tjassens. Anno 1660.

Johan Tjassens was van 1626 tot 1641 Secretaris, in 1647/8, 1655/6, 1659/60, 1663/4, 1667/8 lid der Hoofdmannenkamer, in 1649/50, 1653/4, 1657/8, 1661/2, 1665/6, 1669/70 Burgemeester van Groningen en bovendien in andere hooge ambten werkzaam.

Afkomstig van Mr. A. J. de Sitter (1748—1814) en in 1863 op diens auctie aangekocht (Catal. n°. 192).

In XVII^de^-eeuwschen perk. band.

---

50. *Papier. 21,2 × 32,7. 173 fol. XVII^de^ eeuw.*

Korte vonnissen van de Hoofdmannenkamer. 1680—1694. Met een Register achter elk jaar. Waarschijnlijk afkomstig van een lid van genoemde Kamer. Fol. 74—79, 92, 93, 97, 142 en 143 onbeschreven.

In 1879 komt het HS. voor het eerst in den Catalogus voor.

In XVII^de^-eeuwschen perk. band met groen zijden linten.

---

51. *Papier. 19,6 × 32. 2 dln. te zamen 858 pag. XVIII^de^ eeuw.*

Geverbaliseerde Sententiën, uitgesproken door de Hooge Justitie-Kamer van Stad en Lande. 1750—1770.

Met registers.

In den Catalogus van 1879 vermeld.

In XIX^de^-eeuwsche cartonnen banden met linnen ruggen.

---

52. *Papier. 16.5 × 21,5. 96 genummerde beschreven, benevens talrijke ongenummerde onbeschreven pag. XVIII^de^ eeuw.*

Modus procedendi in Camera Hooftmannorum caeterisque Iudiciis inferioribus Omlandiae.

Gedeeltelijk Latijn, gedeeltelijk Nederlandsch.

Afkomstig van Mr. J. W. Keiser, op wiens auctie het in 1861 is aangekocht (Cat. n°. 110).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

53. *Papier. 6 × 11,5. 5 beschreven, benevens eenige onbeschreven fol.*

Daghgelt voor Getuigen en Anderen soo voor de Hooge Justitie Camer komen voor te vallen.

Aangekocht in 1862 op de auctie-Mr. A. J. de Sitter (Catal. n°. 193).

In papieren omslag.

---

54. *Papier. 14 × 19,4. XII en 230 fol. Met roode initialen en titels. XVI*[de] *eeuw (1567). Met enkele toevoegsels uit lateren tijd (± 1584).*

Registers. Een uit de 16[de] eeuw (fol. I—I[verso]) en een Nader Register van de hand van Mr. H. O. Feith (fol. II—III[verso]). Fol. IV—V[verso] onbeschreven.

Stadboek van Groningen. Fol. VI—XII, 1—109[verso].

Vooraf gaat een Register (fol. VI—XII[verso]). Dit HS. is een Copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door P. E. I. P. is uitgegeven (Verh. P. E. I. P., V). Het bevat 9 boeken en eindigt met een bepaling van 1556 op fol. 98 (t. a. p. V, 206). In margine en elders zijn aant. met latere hand bijgeschreven. Door een latere hand zijn nog toegevoegd bepalingen van 1584 (fol. 98[verso]—101[verso]. Gedr. Verh. P. E. I. P., V, 208 vlg.), de ordonnantie op het broodbakken van 1404 (fol. 102—104) en de ordonnantie betreffende het zegel van 1587 (fol. 104[verso]—105[verso]). Fol. 106—109[verso] onbeschreven.

Algemeene Gildebrief van 1436. Fol. 110—116.

Gedr. Verh. P. E. I. P., V, 217 vlg.

Ordonnantie op den koers van het geld bij betaling van renten en huren. Up ons lieven vrouwen avent purificationis 1492. Fol. 116—117[verso]. Gedr. Verh. P. E. I. P., V, 212 vlg.

Ordonnantie betreffende den invoer van buitenlandsch graan. Des maendages voer St. Bartholomeus dach 1457. Van een latere hand. Fol. 118—118[verso]. Fol. 119—122[verso] onbeschreven.

Het Oldermansboek. Fol. 123—150.

Gedr. Het Oldermansboek door Mr. H. O. Feith, 1 vlg. Daarop volgen nadere bepalingen van het Gildrecht van 1446 en 1510 (fol. 141[verso]—143[verso]. Gedr. Feith, t. a. p. 33 vlg.), gevolgd door een bepaling van den muntvoet. Vervolgens van een andere latere hand: bepaling omtrent de scheepvaart van 1453 (fol. 144—144[verso]), en de Instructie van den Olderman (fol. 145—150. Gedr. Feith, t. a. p. 54 vlg). Fol. 150[verso] onbeschreven.

Landrecht van Selwerd, in 1529 door Karel van Gelder verleend. Fol. 151—164. Fol. 164[verso]—168[verso] onbeschreven. Gedr. Verh. P. E. VI, 599 vlg.

Copieën van verdragen en andere stukken, op Groningen en de Ommelanden betrekkelijk:

Fol. 169—173. Tractaat van Karel van Gelder met Groningen van 1514. Fol. 173[verso] onbeschreven.

Fol. 174—175[verso]. Edict van Karel van Gelder over het hooger beroep op Luitenant en Hoofdmannen, waaraan ook Burgemeesteren en Raad worden onderworpen, 13 Maart 1526.

Fol. 176—178[verso]. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg.

Fol. 179—179[verso]. Convocatie van den Landdag door Luitenant en Hoofdmannen, ten einde den eed van trouw af te leggen aan prins Philips, 3 Jan. 1550.

Fol. 179verso—181. Eed van trouw, door Stad en Lande gedaan aan Aremberg als vertegenwoordiger van prins Philips, 10 Jan. 1550. Fol. 181verso onbeschreven.

Fol. 182—193verso, 194—202verso. Bevestiging der privilegiën van Groningen betreffende den stapel, het brouwen enz. door Philips II, 30 Oct. 1582. Later bijgeschreven. Fol. 203—206verso onbeschreven.

Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van Van Lemego). Fol. 207—221.

Fol. 207. Cronica van Groniger lant. In allen saken de tijtlick ende verganckelick sint . . . Fol. 221 . . . unde deszgelickes als dese Stichtes Lueden. De laatste bladzijde is door een latere XVIde-eeuwsche hand bijgeschreven. Het HS. behoort tot de derde en slechtste rubriek der handschriften der kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith (Werken Hist. Gen. N. R. n°. 48), blz. XLII. Behoudens het ontbreken van het tractaat der Zeven Zeelanden, komt dit HS. overeen met de uitgave door Matthaeus van de kroniek van van Lemego (Analecta I, blz. 67 vlg.). Noch in de Inleiding van Blok, noch door Muller (Lijst der Noord Ned. Kronieken. Werken Hist. Gen. N. R. 31) wordt dit HS. genoemd. Fol. 221verso—225verso onbeschreven.

Copieën van eenige stukken, op Groningen betrekking hebbende:

Fol. 226—227verso. Giftbrief van Hendrik III van 1040, waarbij hij aan de Utrechtsche kerk een bezitting te Groningen schenkt. Ned. vert. van het Lat. origineel, dat is gedr. Oorkondenboek van Groningen I, blz. 14 vlg.

Fol. 227verso—228verso. Verklaring van Egbert, graaf van Bentheim, benevens zijn vrouw en kinderen, dat hunne geschillen met Groningen zijn bijgelegd, den darden dach nae Petri ad cathedram 1293. Ned. vert. van Lat. origineel, te vinden t. a. p. I, blz. 131.

Fol. 228verso—230. Tractaat van bisschop Frederik van Blankenheim met Groningen, des woensdages na Invocavit 1399. Gedr. Mon. Gron., blz. 504 vlg.

Fol. 61: Hyr endet dat seste boeck. Le fin de la sixieme livre escript par moy Loys Schults 1567. *Den 25 Juni 1597 werd Lodewijk Schultes met den olderman Arend ther Braeck aangewezen om de boeken der convoyen en licenten in de forten en schansen der Ommelanden te onderzoeken (Reg. Arch. Gron. 1597 n°. 75). De later bijgeschreven gedeelten zijn na 1584 toegevoegd (Vgl. fol. 98verso vlg.). In 1789 is dit HS. aangekocht op de auctie-Wolthers (Cat. HSS. 4° n°. 11).*

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

---

55. *Papier. 19,8 × 30,4. 625 pag. Pag. 1—187 met roode initialen en opschriften. XVIde eeuw (1579).*

Stadboek van Groningen. Pag. 1—201.

Waarschijnlijk afgeschreven naar het officieele exemplaar, zooals het door het Genootschap P. E. I. P. (Verhandelingen V) is uitgegeven. Art. 52—56 van boek IX ontbreken, terwijl het HS. eindigt met art. 58, dat een

bepaling van 1556 bevat. Pag. 202—208 onbeschreven. Pag. 209—226. Register. Pag. 227—292 onbeschreven.

Algemeene Groninger Gildebrief van 1436. Pag. 293—302. Gedr. achter het Stadboek in Verh. P. E. I. P., V, blz. 217 vlg.

Gilderol der Groninger goudsmeden van 1512, benevens andere bepalingen, betreffende dit gild en de munt van 1438 tot 1492. Pag. 302—321.

Eenige stedelijke politiemaatregelen van 1448 tot 1555. Pag. 321—322, 325—341. Pag. 323—324 onbeschreven.

Het Oldermansboek van Groningen. Pag. 341—394. Uitg. door Mr. H. O. Feith, Het Oldermansboek, blz. 1—33. Toegevoegd zijn de nadere bepalingen van 1446. Pag. 394—397. Gedr. bij Feith, blz. 33—36.

Copieën van een reeks verordeningen, te Groningen uitgevaardigd, en van verdragen, door Groningen gesloten:

Pag. 398—401. Verordening op het broodbakken van 1404. Pag. 402 onbeschreven.

Pag. 403—409. Instructie van den Schulte (van Groningen?). Z. d.

Pag. 410—415. Plakkaten tegen de wederdoopers en ketters van 1535, 1536, 1544 en 1556.

Pag. 416—420. Eenige andere verordeningen, 1464—1556. Pag. 421 onbeschreven.

Pag. 422—429. Verbond van Stad en Lande van 1482.

Pag. 429—433. Uitspraak van koningin Maria in het geschil van Groningen en Appingedam, betreffende het stapelrecht, 3 Aug. 1541.

Pag. 434—437. Verdrag tusschen Groningen en de graven Edzard en Uko van Oostfriesland, up Sunte Marcus (er staat: Martinus) avont 1506. Gedr. bij Brouerius van Nidek, Analecta, blz. 167 vlg. Benevens kort bericht over de verovering van Appingedam in 1514. Pag. 437—438.

Pag. 438—442. Verdrag van bisschop Frederik van Blankenheim met Groningen, 15 Mei 1419. Gedr. van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 240.

Pag. 443—445. Verbond van George van Saksen en Edzard en Uko van Oostfriesland tegen Groningen, 13 Aug. 1518.

Pag. 445—450. Brief van bisschop Philips van Bourgondië aan Groningen, 28 Sept. 1521.

Pag. 451—462. Tractaat tusschen Karel van Gelder en Groningen, 18 Februari 1518, geverifieerd met het origineel den 30 December 1579. Gedr. bij Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 960; met den huldigingsbrief van vrijdach na Matthei apostoli 1518. Gedr. Rengers van ten Post, Werken I, blz. 218 vlg.

Pag. 463—464. Eed van de Hoofdmannen en van hun Secretaris.

Pag. 465—466. Brief van Karel van Gelder, belovende zijn bescherming aan Stad en Lande, 20 Juni 1521.

Pag. 467—471. Uitspraak in het geschil tusschen de Groninger gilden en

de Ommelander kloosters, des frijdachs na den hilligen Pinxter dach 1520, met bevestiging door Karel van Gelder, 3 Oct. 1524. Het eerste stuk gedr. Oldermansboek, ed. Feith, blz. 37.

Pag. 472—473. Extracten uit het Oldermansboek.

Pag. 474—478. Uitspraak in een geschil tusschen Karel van Gelder en Groningen over de regeering, dunderdach voer Iudica 1525. Met missive van Groningen aan Karel daarover, 7 April 1525.

Pag. 479—484. Tractaat van Karel V met Stad en Lande, 15 Juni 1536. Gedr. bij Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg.

Pag. 485—487. Huldiging van Aremberg, namens prins Philips, door Stad en Lande, 10 Jan. 1550.

Pag. 488—491. Beslissing van Margareta van Parma in het geschil tusschen Stad en Lande, 14 Mei 1561; met een extract uit het verbond van 1482.

Pag. 492—494. Brief van Margareta aan de Staten van Stad en Lande, betreffende de erfenis van Frederik Ripperda, 7 Juni 1562.

Pag. 495—496. Uitspraak van Aremberg in het geschil tusschen Stad en Lande, 7 Maart 1560.

Pag. 497—499. Overeenkomst der Ommelanden tegen de Stad, 3 Maart 1561.

Pag. 500—501. Aremberg aan Luitenant en Hoofdmannen, betreffende een klacht van den Dam, 22 Juli 1562.

Pag. 502—504. Margareta aan Dez., over de erfenis van Frederik Ripperda, 16 Jan. 1562.

Pag. 505—506. Huldiging van Karel van Gelder door Stad en Lande, up Sunte Urbanen dach 1521. Gedr. Nijhoff, Gedenkwaardigheden, VI, blz. 690 vlg.

Pag. 507—508. Verklaring van Egbert, graaf van Bentheim, met vrouw en kinderen, dat hun geschil met Groningen is vereffend, den derden dach na Petri ad Cathedram 1293. Het Lat. origineel gedr. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe I, blz. 131.

Pag. 509—510. Lijst van Hanzesteden. Pag. 511—512 onbeschreven.

Pag. 513—526, 547—556. Bevestiging der privilegiën van Groningen, betreffende het stapelrecht, het brouwen enz., door Philips II, 31 Oct. 1582, uit Spanje den 8 Juni 1583 door Ubbena en de Gouda medegebracht. Pag. 527—546, 557—570 onbeschreven.

Pag. 571—574. Scheidsrechterlijke uitspraak in de geschillen tusschen Groningen en de Friezen, in commemoratione beati Pauli 1338. Gedr. Oorkondenboek I, blz. 248 vlg.

Pag. 575—586. Vredesverdrag tusschen Ocko ten Broeck, Sibet van Rustringen, Groningen en de Ommelanden met Oostergoo en Westergoo, up onser lieven vrouwen avent Purificationis 1422. Gedr. Friedländer, Ostfr. Urkundenbuch I, blz. 263 vlg.

Pag. 587—590. Bevestiging van dit verdrag door Focko Ukena en vele anderen, eod. die. Gedr. t. a. p. I, blz. 268 vlg.

Pag. 590. Verdrag van Hunsingoo en Fivelgoo met Groningen, op sunte Odolphus dach 1417. Gedr. van Idsinga, Staatsrecht II, blz. 234 vlg.

Pag. 591—593. Verdrag van Albrecht van Saksen met Edzard en Uko van Oostfriesland, 15 Oct. 1490.

Pag. 594—596. Karel V aan Burg. en Raad van Groningen over het geschil met den Dam, 6 April 1540.

Pag. 596—598. Brief van Aremberg, bevelende de handsluiting van den Olderman gedurende zes weken, 18 Maart 1560; voorloopige verlenging daarvan, 14 Mei 1560 (pag. 598—599); interpretatie daarvan door Margareta van Parma, eod. die (pag. 600—602).

Pag. 603—607. Verdrag van George van Saksen met Groningen, 21 Aug. 1500. Gedr. Brouërius van Nidek, Analecta, blz. 51 vlg.

Pag. 608—615. Lijst van alle dorpen tusschen Geerkensbrugge en Winschoten, met opgave van de schatting, die zij aan Groningen betalen, en van het getal priesters.

Pag. 615—618. Lijst der Zijlvesten in de Ommelanden.

Pag. 619—621. Plakaat van Burg. en Raad van Groningen over den koers van het geld bij betaling van renten en huren, op O. L. V. avont purificationis 1492. Gedr. Verh. P. E. I. P., V, blz. 212 vlg. Benevens twee andere verordeningen van 9 Juni 1584 en 29 Juni 1570 (Pag. 622—625).

Van den ouden band zijn nog bewaard twee stukken perkament, waarop in gouden letters: Borgemester Johan van Ballen *en:* Anno 1585. *Johan van Ballen was in 1584 en '85, 1588 en '89, 1592 en '93 burgemeester van Groningen. Voor hem zullen dus deze afschriften zijn vervaardigd; dit is te waarschijnlijker, daar de hand, waarmede alles is geschreven, in dien tijd in officieele stukken meer voorkomt. Pag. 456 werd den 30en December 1579 geverifieerd, zoodat in dezen tijd ook het andere zal geschreven zijn. Volgens een aanteekening las men vroeger op het schutblad:* Sum Clementis Hermii; *deze is 25 Jan. 1664 te Groningen als student ingeschreven en leefde nog in 1693 (Vgl. HS. n⁰. 381 der Univ. Bibliotheek). In 1836 is het HS. aangekocht op de auctie-Van Eerde (Catal. n⁰. 6778).*

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

56. *Papier. 9 × 14. 242 fol., benevens eenige onbeschreven bladen. Met roode initialen en opschriften. XVIde eeuw. Door drie handen geschreven (Fol. 1—3; 7—21verso en 28—225; 22—24 en 225—242).*

Stadboek van Groningen.

Fol. 1—3. Het Privilege der Friezen, Lat. tekst. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 351 vlg. Fol. 3verso—6verso onbeschreven, behalve een korte aant. op fol. 6. Fol. 7—24. Tafel van het Stadboek. Fol. 22—24 door een latere hand bijgeschreven. Fol. 9—9verso, 24verso—27verso onbeschreven. Daarna begint op fol. 28 het Stadboek, zijnde een copie van het officieele exemplaar, zooals het door P. E. I. P. (Verh. V) is afgedrukt. Het eindigt op

fol. 225 met art. 20 van het IX^de boek, van 1448 (Verh. P. E. I. P., V, 179). Daarna zijn door een latere hand bijgeschreven bepalingen van 1456 tot 1556, die zijn afgedrukt bij P. E. I. P. (Verh. V, 179 vlg.).

Een oude aanteekening op het schutblad trekt uit bovenstaande jaartallen de conclusie, dat het HS. zou zijn geschreven tusschen 1448 en 1456, doch dat is met het oog op het schrift onmogelijk. Het HS., waarvan het onze is afgeschreven, zal niet verder geloopen hebben. Het later bijgevoegde kan vóór 1570 (zie boven) zijn geschreven, maar mogelijk is het ook, het schrift in aanmerking genomen, jonger. Ook hier kan het niet opnemen der verordeningen van 1570 vlg. aan het gecopieerde exemplaar worden toegeschreven.

In 1845 werd dit HS. door het Genootschap verworven op de auctie-Mr. T. P. Tresling (Catal. n⁰. 1963).

In perk. omslag.

---

57. *Papier. 9,7 × 15,2. 194 fol. XVII^de eeuw.*

Stadboek van Groningen. Fol. 9—185.

Copie van het officieele Stadboek, zooals het in 1828 door het Genootschap P. E. I. P. is uitgegeven (Verhandelingen V). Behalve het daar afgedrukte vinden wij achter ieder boek een Appendix novarum et pro tempore reformatarum constitutionum als volgt: achter boek I bepalingen van 1497 tot 1628, achter boek II evenzoo van 1448 tot 1649 met aanvullingen in margine tot 1655, achter boek III evenzoo van 1497 tot 1485, achter boek IV evenzoo van 1551, achter boek V evenzoo van 1468 tot 1596, achter boek VI evenzoo van 1446 tot 1654 met aanvullingen in margine van 1555 tot 1660, achter boek VII evenzoo van 1435 tot 1556, achter boek VIII evenzoo van 1505 tot 1515, achter boek IX, dat sterk afwijkt van het gedrukte en veel minder artikelen bevat dan dit, evenzoo van 1436 tot 1522. Deze afwijking in boek IX wordt hierdoor verklaard, dat de boven als appendix achter ieder boek opgenomen bepalingen in het officieele Stadboek meerendeels achter Boek IX zijn geplaatst en zoo ook in de uitgave van P. E. I. P. zijn opgenomen. Achter ieder appendix is nog een ruimte opengelaten.

Voorin titel, inhoudsopgave der boeken, benevens eenige citaten uit Amesius en Vasquius. Daar deze zoowel als de tekst woordelijk overeenkomen met die in HS. n⁰. 283 der Univ. Bibl., is dus ons HS. waarschijnlijk naar het genoemde afgeschreven, aangezien de hand jonger is.

Fol. 1—7^verso. Epitome rerum omnium notatu dignarum. Fol. 187—190. Raadsordonn. van 1604 en 1615 over schulden en renten, met aanteekeningen, blijkbaar als aanvulling op het Stadboek bedoeld. Fol. 190^verso—191 onbeschreven. Fol. 191^verso—193. Tara van 't Segel, Jan. 1624. Fol. 193^verso onbeschreven. Fol. 194. Ordonnantie over het erven van broeders en zusters van 30 Febr. 1649. Fol. 194^verso onbeschreven.

In 1836 aangekocht op de auctie-Van Eerde (Cat. n⁰. 7043).

In XVII^de-eeuwschen perk. band.

---

58. *Papier. 15,9 × 19,7. 198 fol. Met gekleurde initialen en opschriften. XVIde eeuw, behalve fol. 152—174verso, die uit de XVIIde eeuw zijn.*

Stadboek van Groningen. Fol. 1—77.

Het Stadboek, verdeeld in 9 boeken, afgeschreven naar het officieele exemplaar, dat door P. E. I. P. is uitgegeven (Verh. V), eindigt met een bepaling van 1448 (Boek IX, art. 20, Verh. P. E. I. P., V, 179). Fol. 77verso onbeschreven.

Ordonnantie over den koers van het geld bij het betalen van renten en huren. Op onser vrouwen avent purificationis 1492. Fol. 78—79. Gedr. Verh. P. E. I. P., V, 212 vlg.

De algemeene Gildebrief van 1436. Fol. 79verso—84. Fol. 84verso onbeschreven. Gedr. t. a. p. 217 vlg.

Het Schuttenrecht. Fol. 85—86verso. Fol. 87—91verso onbeschreven.

Cronica van den eersten Bischoppen ende anderen Heren die de Stadt Groeningen geeedet ende gehuldet hebben ende voert van andere vromen daden. Kroniekje van 1416 tot 1506. Fol. 92—93. Fol. 93verso onbeschreven.

Tractaat van Karel V met Stad en Lande van 1536. Fol. 94—97. Gedr. Schotanus, Brieven en Documenten, blz. 108 vlg.

Beslissing van Koningin Maria in het geschil van Groningen en den Dam. 3 Aug. 1541. Fol. 97verso—99. Fol. 99verso onbeschreven.

Warfsconstitutiën en Ordelen van 1445 tot 1530. Fol. 100—107verso. Meerendeels afgedrukt door Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. VII[1]). Fol. 108—108verso onbeschreven.

Aanvullende bepalingen tot het Stadboek van 1456 tot 1584. Boek IX, art. 21—60 (Verh. P. E. I. P., V, 179—211). Fol. 109—115verso, 117—119verso, 121—123. Fol. 116—116verso, 120—120verso, 123verso—127verso onbeschreven.

Instructie voor den Olderman van het Gildrecht. Fol. 128—131verso. Gedr. Oldermansboek, ed. Feith, 54 vlg.

Ordonnantie van Parma ter bevestiging van Groningens stapelrecht. 15 April 1581. Naar een copie van den Secretaris Julsing van 26 Mei 1581. Fol. 132—133verso. Fol. 134—134verso onbeschreven.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 135—146verso. Fol. 147—151verso onbeschreven. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 599 vlg.

Het Oldermansboek, benevens de bepalingen van 1446 en 1510, en een lijstje der Groninger munten. Fol. 152—174verso. Gedr. Oldermansboek, ed. Feith, 1 vlg. en 33 vlg. Fol. 175—188 onbeschreven.

Registers, een met dezelfde hand als de rest van het HS. (Fol. 188verso—196; fol. 196verso onbeschreven); en een met de hand van Mr. H. O. Feith. (Fol. 197—198verso).

Het HS. was in de vorige eeuw in het bezit van H. A. Werumeus (Catal. HSS. quarto W. W.). Op de auctie-T. P. Tresling door P. E. I. P. aangekocht in 1845 (Catal. 1930).

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

59. *Papier. 15,5 × 19,6. 263 pag. XVII^de eeuw (1618).*

Stadboek van Groningen. Pag. 1—194.

Pag. 1. Titel, benevens eenige spreuken. Pag. 2 onbeschreven. Pag. 3—20. Index. Pag. 21—167. Stadboek, afgeschreven naar het officieele exemplaar zooals het is uitgegeven in de Verh. P. E. I. P., V. Het eindigt met art. 17 van het IX^de boek (t. a. p. blz. 176). Daarop volgen: Additio. Dese na volgende articulen sint nae der tijdt gevonden van den Raede besloten (pag. 168—182). Bevat bepalingen van 1446 tot 1528, de laatste bepaling door een XVIII^de-eeuwsche hand bijgeschreven (Boek IX art. 18—47. t. a. p. blz. 176—195). Ten slotte: Reformata. Sequitur secunda additio Reformata (pag. 183—194), bevattende bepalingen van 1523—1609 (grootendeels de bepalingen van Boek IX art. 48—60. t. a. p. blz. 195—211).

Het Oldermansboek. Pag. 195—230.

Pag. 195—199. Index. Pag. 200—227. Oldermansboek, zooals het gedrukt is door Mr. H. O. Feith, Het Oldermansboek, pag. 1—33. Daarna volgen de bijvoegsels van 1446 en 1510 (pag. 226—230. Gedr. t. a. p. pag. 33—36).

Het Selwerder Landrecht van 1529. Pag. 231—249. Pag. 250 onbeschreven. Niet het landrecht van 1482, hoewel de daarbij passende slotclausule is toegevoegd. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 601 vlg.

Copieën van eenige charters, op Groningen betrekking hebbende:

Pag. 251—257. Scheidsrechterlijke uitspraak in de geschillen tusschen de Friezen en de stad Groningen, in commemoratione beati Pauli 1338. Gedr. Oorkondenboek van Groningen I, blz. 248 vlg.

Pag. 258—260. Giftbrief, waarbij Hendrik III een bezitting in Groningen aan de Utrechtsche Kerk schenkt, XII Kalendas (hier staat: Kalendis) Junii 1040. Ned. vert. van het Lat. origineel, gedr. t. a. p. I, blz. 14 vlg.

Pag. 262—263. Verklaring van Egbert, graaf van Bentheim, met vrouw en kinderen, dat hunne geschillen met Groningen zijn bijgelegd, den darden dach nae Petri ad cathedram 1293. Ned. vert. van het Lat. origineel, gedr. t. a. p. I, blz. 131.

Pag. 1: Int Jaer onses Herenn 1618. *Aangekocht op auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. quarto n°. 7).*

In XIX^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

60. *Papier. 15,6 × 19,2. 120 fol. XVII^de eeuw.*

Stadboek van Groningen. Fol. 1—110.

Vooraf gaat een Register (fol. 1—8; fol. 8^verso onbeschreven). Het HS. is een copie van het officieele Stadboek, zooals het door P. E. I. P. is uitgegeven (Verh. P. E. I. P., V), tot art. 56 van het IX^de Boek (t. a. p. blz. 202). Daarop volgen dan nog eenige stedelijke bepalingen als: op de hovelingen van de schutten, betreffende de reinheid en veiligheid der straten (1497 en 1510). Fol. 110^verso—111^verso.

Cronika van den Eerts Bisschop ende andere heeren die der Stadt Groningen geeedet ende gehuldet hebben. 1416—1536. Fol. 112—113.

Regeling van den koers van het geld bij betaling van huren en renten. Up ons liever vrouwen avent Purificationis 1492. Fol. 113verso—114. Gedr. Verh. P. E. I. P., V, blz. 212 vlg.

De algemeene Groninger Gildebrief van 1436. Fol. 114verso—118verso. Gedr. t. a. p. blz. 217 vlg.

Beslissing in het geschil der Ommelander kloosters en der Groninger gilden. Vrijdags na pinksteren 1520. Gedr. Feith, Oldermansboek, 37 vlg.

Voorin: Henricus Manasse van Elverinus, L. L. S. S. Stud. me possidet die 19 Aprilis 1670. *Deze is 21 Aug. 1667 „Groninganus Phil" in het album te Groningen ingeschreven. Het HS. werd in 1845 door P. E. I. P. aangekocht op de auctie-Tresling (Catal. n°. 1934).*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

61. *Papier. 20,4 × 32,1. 142 fol. Door 2 handen geschreven: een XVIIde-eeuwsche (fol. 1—80, waarbij kantteekeningen van de hand van Mr. A. Bertling) en een XVIIIde-eeuwsche (fol. 83—142).*

Stadboek van Groningen.

Dit HS. komt in hoofdzaak overeen met het officieele exemplaar van het Stadboek, uitgegeven door het Genootschap P. E. I. P. Het is een copie naar een onbekend origineel, maar door Mr. A. Bertling vergeleken met het perkamenten officieele exemplaar en met het handschrift van Menso Alting, blijkens de aant. in margine. (Mr. Adriaan Bertling was in 1781—'83 ambtman van het Gericht van Selwerd en in 1788 en '89 Raadsheer te Groningen). Dit handschrift eindigt op fol. 73verso met een bepaling van 1556 (Verh. P. E. I. P., V, blz. 206). Daarna is fol. 74 onbeschreven, volgt de Tabula (fol. 75—78verso), is fol. 79 onbeschreven en vindt men op fol. 80 een bepaling van 1584 (Verh. P. E. I. P., V, blz. 210). Fol. 81—82verso onbeschreven.

Vergelijkinge van 't oude Groninger Payement met dat van den Rhijn... alsmede van 't Oost . . . ab anno 1485. Fol. 83.

Kort Bericht van de Macht en wijze van Wetten te maken binnen Groningen. Afkomstig uit het HS. van Menso Alting. Fol. 84—85.

Anmerkingen op het Stadboek in 't gemeen. Afkomst als boven. Fol. 85—86.

Uittreksels uit het geschreven Stads Boek van Burgemeester Menso Alting, met Desselven Marginale aantekeningen. Fol. 86verso—95verso.

Extracten uit andere Groninger wetten. 1436—1627. Fol. 96—128verso.

Register van Woorden in dezen Boeke gebruikt. Fol. 129—142verso.

Dit HS. heeft waarschijnlijk toebehoord aan Mr. A. Bertling. Hij gaf het aan zijn zwager, Mr. H. L. Wichers (1747—1840), wiens handteekening op de binnenzijde van den band voorkomt. Deze schonk het op zijn beurt aan P. E. I. P., in welks Bibliotheek het zich in 1831 bevond.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

62. *Papier. 26,5 × 37,2. 73 fol. XIX^de eeuw (1802).*
Stadboek van Groningen.

Copie, ten behoeve van P. E. I. P., waarschijnlijk voor de uitgave, die echter eerst in 1828 verscheen, gemaakt en geverifieerd in 1802 door J. van Westenberg, J. R. van Eerde, K. J. Koers en H. A. Spandaw als gecommitteerden van genoemd Genootschap, afgeschreven naar de authentieke copie van het origineel, die in 1786 krachtens Raadsbesluit tot stand kwam. (Vgl. de uitgave in Verh. P. E. I. P., V, Voorrede). Waarschijnlijk dadelijk in 1802 onder de HSS. opgenomen.

In XIXde-eeuwschen rood lederen band.

---

63. *Papier. 15,7 × 19,7. 99 fol. XVI^de eeuw.*
Gecorrigeerd Stadboek van Groningen.

Dit HS. bevat noch het officieele Stadboek uitgegeven door P. E. I. P. (Verh. V), noch de oudste redactie ervan (uitg. Telting, Werken der Vereen. tot uitg. der bronnen van Oud Vad. Recht, Eerste Reeks, 9), maar is een wijziging van het Stadboek tusschen de jaren 1536 en 1555 ontworpen. Dit ontwerp is verdeeld in 7 boeken en geheel gelijkluidend met het HS. der Univ. Bibl. n°. 287 en de HSS. P. E. I. P. n°. 36 en 64.

Het HS. is in 1825 door P. E. I. P. aangekocht.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

64. *Papier. 20,8 × 31.9. 85 genummerde, benevens talrijke ongenummerde onbeschreven fol. XVII^de eeuw.*
Gecorrigeerd Stadboek van Groningen.

Fol. 1—3verso onbeschreven. Fol. 4—5verso. Classificatiën van rechtshandelingen. Fol. 6—6verso onbeschreven. Fol. 7. Classificatiën als boven. Fol. 8—14verso onbeschreven. Fol. 15—79verso. Gecorrigeerd Stadboek, zijnde noch de oudste tekst, door Mr. Telting uitgegeven (Werken d. Ver. t. uitg. d. bronnen v. h. oude vad. recht, 1e Reeks n°. 9) noch de officieele tekst, uitgegeven door het Genootschap P. E. I. P. (Verhandelingen V), maar een wijziging van het Stadboek, tusschen de jaren 1536 en 1555 ontworpen. Dit ontwerp is verdeeld in 7 boeken. Dit HS. is blijkens aant. op fol. 79verso: Gecollationeert tegens d'originele deses und mit denselvenn van woorde tot woorde accorderende bevonden. Oesewolt Hindrixsz. Het komt overeen met HS. der Univ. Bibl. n°. 287 en P. E. I. P. n°. 36 en 63. Fol. 80—80verso onbeschreven. Fol. 81. Contenta libri quarti. Fol. 81verso onbeschreven.

Voertekeninge der grotheit der maten van grasen, deimaten enz. Fol. 82—85.

Op fol. 1: A. Julsing groen hooren. *Fol. 15.* Henric Casimir Hoorn, *beide onbekend, evenals de bovengenoemde Oesewolt Hindrixsz. Op fol. 1:* Dr. Driessen, *een niet nader aangeduid lid der bekende familie. In 1832 is het HS. aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Cat. HSS. fol. n°. 12).*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

65. *Papier. 21,3 × 27,6. 96 fol. XVIII^de eeuw (na 1786).*

Copieën van eenige stukken, meest betreffende het Stadboek van Groningen:

Fol. 1—3^verso. Rapport van het presidiaal departement van Groningen over het drukken van het Stadboek. 18 Jan. 1786. Fol. 4—4^verso onbeschreven.

Fol. 5—6^verso. Kort bericht van de Macht en wijze van Wetten te maken binnen Groningen.

Fol. 6^verso—8. Aanmerkingen op het Stadboek in 't algemeen.

Fol. 8^verso—64^verso, 85—88^verso. Uittreksels uit het geschreven Stads boek van Burgemeester Menso Alting met desselven marginele aanteekeningen. Aan het Stadboek zijn allerlei additioneele bepalingen toegevoegd, vooral uit de XVII^de eeuw, benevens copieën van den Kremer gildebrief van Donderdach na S. Martini translacionis 1434, dien der goudsmeden van Zaterdags voor Iudica 1512 en het tractaat van Reductie van 23 Juli 1594.

Fol. 65—82^verso. Register van verouderde Woorden in het Stads Boek van Groningen voorkomende, met derzelver verklaringen door de Burgemeester Menso Alting. Fol. 83—84^verso onbeschreven.

Fol. 89—89^verso. Acte, verleden voor Johan de Mepsche, waarbij Sjabbo Abbringhe zich verbindt op alle landdagen te stemmen naar den wensch van Duirt Elama van Allersma, 11 Juni 1670. Fol. 90—90^verso onbeschreven.

Fol. 91—94. Eenige oude Historien van Wester Embden . . . uit eenige oude relatiën . . . opgeteekend door Wilhelmus Walraven pastor te Wester Embden . . . en vervolgd door Gerhardus Wilhelmus Goltsna. 1614—1668. Walraven was van 1614 tot 1620 (Vgl. Adami, Naamlijst, blz. 53) en Goltsna in de 18de eeuw predikant te Westeremden.

Fol. 96. Vergelijking van de Groninger munt met de Rijnsche. Fol. 96^verso onbeschreven.

In 1832 aangekocht op de auctie-Arntzenius (Catal. n^0. 1551).
In XIX^de-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

66. *Papier. 16,6 × 21,2. 3 vol., resp. 418, 418 en 419 pag. XVIII^de eeuw.*

Merkwaardige processen en daarop gevallen vonnissen, gewezen door Burgemeesteren en Raad van Groningen.

Ingedeeld als volgt:

I. Stads volle gericht. 14 Maart 1739—26 Jan. 1743. Met Register.

II. Stads volle gericht. 29 Jan. 1743—22 Juni 1745. Met Register. Pag. 1—208.

Oldambtster volle en neder gericht. 24 April 1739—18 Juni 1745. Met Register. Pag. 209—384.

Stads volle gericht. 16 April 1739—21 Maart 1746. Met Register. Pag. 385—418.

III. Stads neder gericht. 1 Febr. 1741—5 Dec. 1747. Met Register.

In 1878 door P. E. I. P. verworven op de auctie-J. D. Hesselink (Catal. n^0. 847).
In XVIII^de-eeuwsche cartonnen banden met lederen ruggen.

---

67. *Papier. 15,7 × 20,8. 49 fol. Tot fol. 18 met roode initialen. Door 6 verschillende handen geschreven (fol. 1—18; 20—26; 26verso—28verso; 29—45; 46—46verso; 47—49verso). Begin XVIde tot begin XVIIde eeuw.*

Het Oldermansboek. Fol. 1—16verso.

Boek I—III, benevens de bepalingen van 1446 en 1510. Gedr. Feith, Het Oldermansboek, pag. 1—36.

Beslissing in het geschil tusschen de Groninger gilden en de Ommelander kloosters. Vrijdag na Pinksteren 1520. Fol. 17—18. Gedr. t. a. p. pag. 37—38. Fol. 18verso—19verso onbeschreven.

Het Schuttenrecht. Bepalingen van 1482, 1497 en 1543, voornamelijk betreffende de orde en veiligheid op de straten. Fol. 20—26.

Bepalingen omtrent het Burgerschap. 1584. Fol. 26verso—28verso. Gedr. Stadboek (Verh. P. E. I. P., V, 208 vlg.).

Bescheyt van de gelegen dijcken van Watum af tot Wtwyrder dijcken toe, Anno 1579. Fol. 29—30verso.

De Schepperen ende Rechteren de oever dese verschreven dijcken . . . de overschouwynge hebben . . . Verklaring, voor Johannes Laxten, predikant te Holwierde, afgelegd door Freerck Clasen, in tegenwoordigheid der getuigen Peter Bolt en Sijmen Peters. Joh. Laxten, priester te Siddeburen, is in 1595 aldaar predikant geworden en daarna van 1599 tot 1622 te Holwierde (Adami, Naamlijst, 36 en 31). Fol. 31—31verso, 32verso—44verso. Fol. 32 en 45 onbeschreven. Op fol. 45verso een kort gedichtje van 18de-eeuwsche hand.

Korte beschrijving van Groningen en omgeving, met historische bijzonderheden en afschriften van Romeinsche opschriften. Fol. 46—49verso.

In 1789 aangekocht op de auctie-Wolthers (Catal. HSS. 4⁰. n⁰. 26).
In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

68. *Papier. 16 × 19,4. 47 genummerde, benevens talrijke ongenummerde onbeschreven fol. XVIIde eeuw.*

Ordonnantie op het stuck van de Wees-Caamer mitsgaders van Prothocol und versegelde Obligatien.

Uitgevaardigd door Burgemeesters en Raad van Groningen met Taalmans en Gezworen Meente den 19 Mei 1613.

Bovendien tal van copieën van stukken, de Weeskamer betreffende, tot 1699.

In 1852 bevond dit HS. zich in de boekerij van het Genootschap.
In XVIIIde-eeuwschen perk. band met lederen riempjes.

---

69. *Papier. 18,5 × 24,6. 47 fol. XVIde eeuw (1585).*

Landrecht van het Oldampt van 1471. Fol. 1—24verso.

Het is „wth acht verscheidene Exemplaren und olde Landrechten affgeschreven . . . 1585. Ferendum et sperandum." Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 671 vlg. Hierin is tevens het oude Landrecht van 1327 of 1427 opgenomen.

Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448. Fol. 25—39verso.

Het is „vth 4 verscheiden Exemplaren affgeschreven unde gecollationeert." Verdeeld in 2 boeken. Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 315 vlg.

Register. Fol. 40—47.

In 1789 aangekocht op de auctie-Wolthers (Catal. HSS. n⁰. 17).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

70. *Papier. 19,5 × 24,1. 22 fol. XVIIIde eeuw.*

Het Oldambtster Landrecht van 1471.

„Uth acht verscheiden exemplaren und olde landtrechten afgeschreven . . . 1585. Ferendum et sperandum."

Copie van het vorige HS. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 671 vlg.

In 1783 aangekocht op de auctie-H. A. Werumeus (Catal. HSS. 4⁰ O. O.)

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

71. *Papier. 16,8 × 21. 33 fol. XVIIIde eeuw.*

Het Oldambtster Landrecht van 1471.

Op fol. 33 volgen nog de 2 eerste artikelen van het Landrecht van Fivelgoo, Hunsingoo en Groningen van 1448 (er staat 1440). Gedr. Richthofen, Friesische Rechtsquellen, 315 vlg. Het Landrecht van het Oldambt is gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 671 vlg.

Op fol. 33verso: Dit hoort mij ondergeschreven T. Bregenbeek *(die verder onbekend is). Het HS. is aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen in 1832 (Catal. HSS. quarto n⁰. 8).*

In XVIIIde-eeuwschen rood lederen band.

---

72. *Perkament. 20,8 × 29,8. 18 fol. XVIde eeuw (1567).*

Het origineele Landrecht van Westerwolde van 1567.

Vastgesteld door de Koninklijke commissarissen Boudewijn van Roon, Raad en Kanselier in Overijsel en Johan de Mepsche, Lieutenant der Hoofdmannenkamer van Stad en Lande. Het officieele stuk is door hen onderteekend en was van hun uithangende zegels in rooden was voorzien, hangende aan roode linten, waarvan echter nog slechts een stuk van de Mepsche's zegel over is. Gedr. Verh. P. E. I. P. IV², blz. 1 vlg. (doch naar 't schijnt niet naar dit HS.) en bovendien in de 17de en 18de eeuw eenige malen. Vgl. ook Richthofen, 279 vlg.

Het HS. moet oorspronkelijk hebben berust in de archieven der Stad Groningen. (Vgl. de publicatie van Burg. en Raad voor de uitgave van het Westerwolder Land-

recht van 1077). Hoe het daaruit verdwenen is, blijkt niet. Het was in het begin dezer eeuw in handen van Mr. H. L. Wichers, die het in 1803 aan P. E. I. P. ten geschenke gaf.

In den origineelen perk. band met koperen sluiting.

---

73. *Papier. 15,2 × 20. 47 fol. Met roode initialen fol. 1—25verso. XVIde (fol. 1—25verso) en XVIIde eeuw (1623) (fol. 29—47verso).*

Landrecht van Westerwolde van 1470. Fol. 1—25verso. Fol. 26—28verso onbeschreven. Gedr. naar dit HS.: Verh. P. E. I. P. IV[1], Analecta, 3 vlg. en daarnaar Richthofen, 258 vlg.

Landrecht van Selwerd van 1529. Fol. 29—38verso. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 599 vlg.

Selwerder Gerechtsorde van 1546. Fol. 39—40verso. Gedr. t. a. p. 627 vlg.

Costumen van het Gerecht van Selwerd van 1571. Fol. 41—44verso. Gedr. t. a. p. 632 vlg.

Constitutie voor het Gerecht van Selwerd van 1596. Fol. 45—47. Vgl. t. a. p., 662 vlg.

Eed van den Ambtman en den Gerechtschrijver. Fol. 47verso. Vgl. t. a. p. 641 noot.

Op fol. 29: Anno aerae Christianae 1623 14 Junii ex originali descriptum. Albert, Hooftman van Eyckelberch. *Albert Hooftman was in 1629 en '30, 1533 en '34, 1636 en '37 Raadsheer, in 1639 en '40, 1642 en '43, 1646 en '47, 1650 en '51 Burgemeester van Groningen, in 1638, 1641, 1644 en '45, 1648 en '49 en 1652 lid der Hoofdmannenkamer, in welk laatste jaar hij gestorven is. Het HS. was later in het bezit van Mr. D. F. J. van Halsema (1736—1784), die zijn naam voorin schreef. Waarschijnlijk na zijn dood in de Bibliotheek van P. E. I. P. gekomen, waar het zich in 1831 blijkens den catalogus bevond.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

74. *Papier. 15,7 × 20. 52 fol. XVIIIde eeuw.*

Uitvoerlijke Noten ofte Aanmerkingen over de Selwerder Landregten.

Deze aanteekeningen zijn naar de hand te oordeelen geschreven door Mr. D. F. J. van Halsema (1736—1784). Het HS. is hier en daar verbeterd door den schrijver. Na den dood van Halsema kwam het in het bezit van C. Star Lichtenvoort, wiens handteekening op het schutblad staat en die in de jaren 1772 en 1773, 1775 en 1776, 1778 en 1779, 1781 en 1782, 1784 en 1785, 1788 en 1789 (tevens taalman), 1791 en 1792 (tevens taalman) en 1794 (tevens taalman) als lid der Gezworen Gemeente voorkomt. Zie H. O. Feith Sr., Bekn. gesch. overzicht van Selwerd (Verh. P. E. I. P. VI, 666) en J. A. Feith, Het Gericht van Selwerd, 5 noot 2.

Het HS. wordt voor het eerst in den Catalogus van 1879 vermeld.

In XVIIIde-eeuwschen perk. band.

74a. *Papier. 16,2 × 20,3. 80 pag. XVIIIde eeuw.*

Uitvoerlijke Noten ofte Aanmerkingen over de Selwerder Landregten.
Zie de verhandelingen van H. O. Feith Sr. en J. A. Feith aangehaald in het vorige nummer.

Copie van het vorige HS., geschreven door Adriaan Bertling, die Ambtman van het Gericht van Selwerd was van 1781 tot 1783, zooals Mr. H. O. Feith in een aanteekening op het schutblad vermoedt, voor Mr. H. L. Wichers. Later kwam het HS. in handen van Mr. T. P. Tresling, op wiens auctie het in 1845 door het Genootschap werd aangekocht (Catal. n⁰. 1945).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

75. *Papier. 14 × 19,1. VII en 165 fol. Door 4 verschillende handen geschreven (fol. I—VI, 165verso; 1—76verso; 91—101verso; 104—163verso). XVIde eeuw.*

Nieuw Ommelander Landrecht. Fol. I—76verso.

Concept, tusschen 1540 en 1550 opgemaakt door Dr. Hermannus Abbrinck, Dr. Uffko Uffkens, Dr. Hieronymus Frederici en Edzard Rengers. Dit concept, verdeeld in 7 boeken, is in hoofdzaak gevolgd bij de vaststelling van het Landrecht van Hunsingoo, Fivelgoo en het Westerkwartier, dat in 1601 tot stand kwam. Fol. I. Titel, later doch vóór 1601 bijgeschreven blijkens het toevoegsel: nondum confirmatum. Fol. Iverso onbeschreven. Fol. II—VI. Register van boek I—III. Fol. VIverso—VIIverso en 77—90verso onbeschreven.

Copieën van eenige stukken, betreffende de Zijlvestenijen.

Fol. 91—94verso. Dijkbrief van Lywerderwolde, Ghelkingelandt en Middelbuurschap, Palmdach 1509.

Fol. 95. Lijst der Kerspelen, die aan het Aduarder Zijlvest zijlschot moeten betalen.

Fol. 95verso—98verso. Brief waarbij aan het klooster Selwerd en den Paddepoel wordt vergund in het Aduarder Zijlvest uit te wateren, up sunte Gregorii dach 1430 (en niet gelijk hier staat: 1435). Gedr. Mon. Gron., blz. 279 vlg.

Fol. 99. Bevestiging van de confoederatie der drie geprivilegieerde Zijlvesten, 20 Juni 1598. Lat. vert. bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 102 vlg.

Fol. 99verso—101verso. Verdrag tusschen de buren van Gelkinge en Kranelanden over het kiezen van dijkrechters, up pinxteravond 1506. Fol. 102—103verso onbeschreven.

Fol. 104—135verso. Register der Zijlrechten, toebehoorende aan de abdij van Wittewierum, in 1470 opgesteld, waarin zijn opgenomen eenige copieën van charters van 1424 tot 1438 betreffende de genoemde Zijlrechten. Fol. 135verso onbeschreven.

Fol. 136—163verso. Copieën van charters, benevens lijsten van landerijen, betreffende het Zijlvest der Drie Delfzijlen uit de jaren 1422 tot 1511,

waaronder ook de Zijlbrief van 1445 (gedr. bij Geertsema, De Zijlvestenijen in de Groninger Ommelanden, blz. 71 vlg.). Fol. 156 en 156verso. Fol. 164—165 onbeschreven.

Fol. 165verso. Verklaring van heer Wybrand, pastoor te Siddeburen, over de hamrikken te Lasquert, up sunte Donatus dach 1422.

Aangekocht op de auctie-Mr. R. K. Driessen (Catal. HSS. 4⁰. n⁰. 9).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

76. *Papier. 16,7 × 21,5. 214 fol. Op fol. 25—126verso roode initialen en opschriften. Door zeven verschillende handen geschreven: fol. 1—20verso; 21—23verso, 127—127verso; 25—126verso; 129—153; 155—179; 180—197verso; 199—214verso. XVIde (fol. 25—126verso, 155—179), XVIIde (fol. 1—20verso, 180—197verso), XVIIIde (fol. 129—153, 199—214verso) en XIXde eeuw (fol. 21—23verso, 127—127verso).*

Ius Omlandicum in memoriae subsidium per tabellas analytice dispositum. Geeft den inhoud der 7 boeken van genoemd recht systematisch ingedeeld. Fol. 1—20verso.

Missive van eenige Ommelander heeren aan den Abt van Wittewierum e. a. verklarende, dat zij zich aan het geprojecteerde Landrecht niet zullen onderwerpen. 2 Maart 1551. Fol. 21—23. Fol. 23verso—24verso onbeschreven.

Het Nieuwe Ommelander Landrecht.

Geconcipieerd tusschen 1540 en 1550. Vgl. voorg. n⁰. Fol. 25—126verso. Fol. 127—127verso een bericht betreffende de oorzaken, waardoor de totstandkoming van dit Landrecht is mislukt. Fol. 128—128verso onbeschreven.

Oldamptster Landrecht van 1471. Fol. 129—153.

Bevat tevens het oude Landrecht van 1427 of 1327. Gedr. Verh. P. E. I. P. VI, 673 vlg. Fol. 153verso—184verso onbeschreven.

Usantie ende gebruick bij Lieutenant ende Hoefftmanskamer van vthdelinge der penningen der vercoffte goderen bij der barder keersen. Fol. 155—157verso.

Extracten uit het Ordelboek der Warven. Fol. 158—163verso.

Constitutiën van 1446 tot 1527, meerendeels gedrukt bij Feith, Warfsconstitutiën (Verh. P. E. I. P. VII), benevens een reeks korte aanteekeningen uit gemelde constitutiën omtrent erfrecht, 1453—1500, en de nieuwe constitutie van 1560 (t. a. p. 167 O. C.).

Het Winsummer Zijlrecht van 1464. Fol. 164—175.

Dijkbrief van 't Zandt van 1424. Fol. 175verso—179. In Lat. vert. gedr. bij Gleintz, Groningae praefectura, blz. 90 vlg. Fol. 179verso onbeschreven.

Aanteekeningen op Boek VI en VII van het Ommelander Landrecht. Blijkens den titel „a quodam Singulari Doctori excerptae." Fol. 180—197verso. Op fol. 198 nog eenige korte aanteekeningen. Fol. 198verso onbeschreven.

School order in de provincie van Stadt en Lande, gearresteert . . . den 4den Maii 1654. Fol. 199—202verso. Fol. 203—204verso onbeschreven.

Reglement ende Instructie voor de Deputaten Synodi . . . tsaamgestelt volgens . . . art. 69 actorum Synodi anni 1669. Fol. 205—213verso.

Formulier van dimissie der Predickanten. 1682. Fol. 214—214verso.

Het HS. is ontstaan uit de samenbinding van de bovengenoemde stukken. Het was in onze eeuw in het bezit van Mr. J. W. Keiser en is op zijn auctie in 1861 aangekocht (Catal. n°. 87).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

77. *Papier. 7 × 13,8. 45 beschreven, benevens talrijke onbeschreven ongenummerde fol. XVIde eeuw (1550).*

Clauwe breven van die Redgerechten, Lanckrechtenn unnde Overrechten yn Fywelinge unde Honsynge landen.

Achterin is een begin gemaakt met de Winsummer Zijlrechten. Daarna een Bladwijzer van de bovengenoemde Clauwbrieven.

Fol. 1. Onder den titel: Sum Ewssumani nec muto nomen. 1550. *Op het achterschutblad eenige aanteekeningen omtrent sterfgevallen in de familie der Ewsums van 1536 en 1537. Het boekje is dus geschreven door en voor de Ewsums in de eerste helft der 16de eeuw. In onze eeuw was het in het bezit van Mr. A. J. de Sitter, op wiens auctie het in 1863 is aangekocht (Catal. n°. 194).*

In origineel perk. omslag met koperen slot.

---

78. *Papier. 20,2 × 31,8. 920 blz., waarvan eenige onbeschreven. XVIIde eeuw (1626—1641).*

Clauwe Boeck van Redgerrechten en Overrechten uit verscheyden prothocollen, andere Boecken en Schriften gecolligeert . . . van mij Johan Tiassens secretarius.

Met Registers, extracten enz.

Johan Tjassens was van 1626 tot 1641 Secretaris der Hoofdmannenkamer.

In 1844 door P. E. I. P. op een auctie te Groningen aangekocht.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band met groene linten.

---

79. *Papier. 16 × 21. 292 fol. XVIIde eeuw.*

Ius Omlandicum explicitum constitutionibus, sententiis, Hooftmannorum, Senatus, Iudicum pedaneorum aliarumque curiarum confirmatum.

Gedeeltelijk Latijn, grootendeels Nederlandsch.

Door wien het HS. geschreven is, blijkt niet.

Het was in onze eeuw in het bezit van Mr. J. W. Keiser en is op diens auctie in 1861 aangekocht (Catal. n°. 86).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

80. *Papier. 21 × 33,2. 2 vol. van 446 en 131 fol. XVIIde en XVIIIde eeuw.*

Deel I. Aanteekeningen op het Ommelander Landrecht.

Deel II. Evenzoo op de Instructie en Revisordre van Lieutenant en Hoofdmannen.

Van wie deze aanteekeningen afkomstig zijn, blijkt niet. De 18de-eeuwsche zijn misschien van Mr. A. J. de Sitter (1748—1814), op wiens auctie in 1862 deze HS. zijn aangekocht (Catal. n°. 89).

In XVIIde-eeuwsche perk. banden.

---

81. *Papier. 20,9 × 33,3. 149 fol. XVIIIde eeuw.*

Copieën der Stukken in het proces betreffende het beklemrecht van den Raadsheer Johan van Hoorn tegen de kinderen van Abel Derks. 1783—1787.

Met Register. Men zie het vonnis in deze zaak Feith, Beklemrecht II, 1 vlg.

Het HS. is afkomstig en op de auctie aangekocht (1861) van Mr. J. W. Keiser (Vgl. catalogus n°. 122). Waarschijnlijk had deze het van zijn familie, daar Gerhard Jacob Keiser van 1750 tot 1759 lid en daarna tot 1785 Lieutenant der Hooge Justitie-kamer was, terwijl Jacob Warmold Keiser van 1778 tot 1785 als secretaris en van 1786 tot 1795 als lid van genoemde kamer voorkomt.

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band met bruin lederen rug.

---

82. *Papier. 21 × 32,7. 774 fol. XVIIIde eeuw (1784).*

Copia van Salvatiën in casu revisionis aan . . . Lieutenant en Hooffdtmannen . . . overgegeven door Abel Derks kinderen . . . gerevideerden op en tegens de Raadsheer J. van Hoorn, revident.

Copie, geverifieerd door den Secretaris S. W. Tjassens. Dit stuk telt 3072 artikels. Op het schutblad: Dezen geextradeert aan den President met de blijken daarin geallegeert, actum den 20 December 1784. J. W. Keiser, secret.

Dit HS. is in 1882 door Mevr. Wed. Mr. J. J. Cremers uit de bibliotheek van wijlen haren echtgenoot geschonken.

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met rood lederen rug.

---

83. *Papier. 14,4 × 20,4. Met roode initialen. I en 238 fol. XVIde eeuw (1546).*

Een seer suverlick ende profitelick boeck der gheestelijken ende wartlijken rechten.

Fol. I. Aanmaning aan de rechters om rechtvaardig te oordeelen. Fol Iverso onbeschreven. Fol. 1—4verso. Register. Fol. 5—7 onbeschreven. Fol. 7verso. Hier nae beghynt een seer suverlick ende profitelick boeck der gheestelijken ende wartlijken rechten wt dem originalen ghetoeghen ende myt groeter arbeyt tot nutticheyt ende onderwijsinge aller richters ende regenten bijeen

vergaddert, beqwemelick by titulen deelt ende underscheyden. Fol. 8—8^verso^ onbeschreven. Fol. 9. Dat eerste boeck. Van de hillichste drievoldichheyt ende ghemene ghelove. Van de hillighe drevoldicheyt ende ghemene ghelove sal niemant opentlick disputeren . . . Fol. 238 verso . . . Alle regulen lijden straffynghe. Vide autem cum § seq. Autem de non alie rebus ecclesie coll. II. Het werk is verdeeld in tien boeken en behandelt en verklaart het geheele geestelijk en burgerlijk (d. i. staats- en straf- zoowel als privaat) recht in systematische volgorde. Het is waarschijnlijk in Groningen opgesteld, daar het zich voornamelijk met Groninger recht bezighoudt.

Fol. 238verso: Finis feria sexta ante Penthecosten anno domini millesimo quingentesimo 46. F. A. G. E. F. *Fol. 1 en 8:* P. W. H. v. Harssens 1691. *In 1879 bevond het HS. zich in de boekerij van P. E. I. P.*

In XVIde-eeuwschen houten, met bruin leder overtrokken band, waarin ingeperste figuren; de twee koperen haken zijn verdwenen.

---

84. *Papier. 14,8 × 20,3. 276 fol. Met roode initialen. XVIde eeuw.*

Dit boeck begripet alle saken der gebreken of ondaden to onbinden ofte straffen na inholt der rechten.

Fol. 1. Van der godheit der heiliger drevoldicheit ende dat gelove sall de gemeente opelick neet disputeren gronderen dan de wijsheit der heiliger kercken . . . Fol. 273 . . . Alle regulen rechten lijden ende prijsen straffinge. Finis utriusque legis valor. Fol. 273verso—276. Tabula totius libri huius utriusque iuris.

Dit handboek van het recht, dat veel overeenkomst vertoont met het voorafgaande nummer, is verdeeld in 163 capita.

Het is klaarblijkelijk uit Groningen afkomstig daar het het in dit gewest vigeerend recht betreft. Op het schutblad staat de naam: Egbertus Upkena. *Deze was in 1580 Olderman van het Gildrecht, in 1580 en '81, 1583 en '84 Raadsheer, in 1581 en '82 Kluftmeester, in 1584, 1588, 1591 en 1592 Burgemeester en in 1585 en '86, 1589 en '90 en 1593 Lid der Hoofdmannenkamer. Hij heeft dit boek dus waarschijnlijk in de uitoefening zijner verschillende rechterlijke functiën gebruikt. In 1879 was het in het bezit van het Genootschap.*

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

85. *Papier. 20,7 × 31. 124 fol. XVIIde en XVIIIde eeuw (1685—1703).*

Fransche spotverzen op Lodewijk XIV en zijn hof.

Op het schutblad. Geschreven door Menso Alting.

Epistola de methodo examinandi caussarum processus. 1672. Copie door Denz. Fol. 1.

Lijsten van classieke schrijvers; aanteekeningen uit Paffendorf over de taak der kerk; aanteekeningen over procesrecht. Van Denz. Fol. 2—5verso.

Vota Cameralia in caussis scripto ventilatis. 1685—1700. Get. op fol. 6: M. A., d. i. Menso Alting. Fol. 6—76verso.

Advies van Menso Alting en Reneke Busch, leden der Hoofdmannenkamer, over de erfenis van Frerick ten Heuvel. 20 Oct. 1702. Gecorrigeerd door Alting. Fol. 77—78. Fol. 78verso—79 onbeschreven.

Taalkundige aanteekeningen. Door Denz. Wij vinden hier vergelijkende woordenlijsten met vreemde talen, voornamelijk Latijn en Hoogduitsch. Fol. 79verso—81, 82verso—83verso, 85—91, 92—94, 97—97verso. Fol. 81verso—82, 84—84verso, 91verso, 92verso, 93verso, 94verso—96verso, 98—101verso onbeschreven.

Losse aanteekeningen, meest van juridischen aard. Door Denz. Fol. 102—103verso.

Casus propositus. Ontwikkeling van een zaak over geleende gelden. Door Denz. Fol. 104—107verso.

Vervolg der taalkundige aanteekeningen. Door Denz. Fol. 108—111, 112—124. Gedeeltelijk geschreven op de rugzijde van een particulieren brief, aan Alting gericht, van 25 Sept. 1703.

Brief van Lodewijk XIV aan de Staten-Generaal, dankende voor de erkenning van Philips V als Koning van Spanje. 3 Maart 1701. Cop. door Alting. Fol. 111verso.

Menso Alting (1637—1713) was van 1672—1677 Ambtman van het Gericht van Selwerd, in 1677 en '78, 1680 en '81, 1683 en '84 Raadsheer, in 1686 en '87, 1690 en '91, 1694 en '95, 1698 en '99, 1702 en '03, 1706 en '07, 1710 en '11 Burgemeester van Groningen, en in 1685, 1688 en 1689, 1692 en 1694, 1696 en 1697, 1700 en 1701, 1704 en 1705, 1708 en 1709 en 1712 lid der Hoofdmannenkamer, in welke qualiteit hij bovengenoemde adviezen gaf en deze stukken te boek stelde. Het HS. werd in 1858 door Prof. H. W. Tydeman aan P. E. I. P. aangeboden.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

---

86. *Papier. 20,3 × 31,7. 153 fol. Door verschillende handen geschreven. XVIIde en XVIIIde eeuw.*

Adversaria iuris. Alphabetisch gerangschikt met Index. Fol. 1—61verso.

Dergelijke verzameling. Gevolgd door eenige concepten. Fol. 62—87verso.

Notabele Dispuiten en Gewijsde saken in prima et secunda instantia voor de hooge Gerichts-Camer van Stadt en Lande. 1683—1689. Fol. 88—89verso.

Notabiles atque illustres aliquot Iuris quaestiones. 1665. Fol. 90—94verso.

Advertissement van Rechten . . . den Ed. Hove van Holland overgegeven . . . van wegens Teekla Elisabeth Sickinge . . , jegens Sibrant Waltha Verruci . . . Fol. 95—103. Fol. 103verso onbeschreven.

Notabilia in Praxi hac nostra. Fol. 104—115verso, 117.

Index der Camerale Decisiën. Fol. 116—116verso.

Decisiones Camerae Hovetmannorum. 1683—1753. Fol. 117^verso^—150^verso^.
Registers en losse aanteekeningen. Fol. 151—153. Fol. 153^verso^ onbeschreven.

Van wien dit HS. afkomstig is, blijkt niet. Verschillende rechtsgeleerden hebben er aan geschreven. Het is van klavieren voorzien.

Eerst in den Catalogus van 1879 wordt het vermeld.

In XVIII^de^-eeuwschen bruin lederen band, waarop geschreven is n°. 3.

---

87. *Papier. 16,6 × 21,2. 464 pag. XVIII^de^ eeuw.*

Slot van het Werkje van T. D. Wiarda . . . Geschichte der ausgestorbenen alten friesischen oder sachsischen Sprache. Aurich en Bremen, 1784. Nederl. vert. § 23—einde. Pag. 1—12.

Aanteekeningen betreffende de Landrechten der Ommelanden. Toegelicht door copieën van desbetreffende stukken (1550 tot 1601). Voorin een inhoudsopgave van de hand van Mr. H. O. Feith. Pag. 13—53. Pag. 54—70 onbeschreven.

Aanteekeningen betreffende de Landrechten van Stad en Lande, vooral van de beide Oldambten. Toegelicht als boven. 1375—1618. Voorin een inhoudsopgave als boven. Pag. 71, 73—76, 79—119, 121, 125—139, 141—232. Pag. 72, 77 en 78, 120, 122—124, 140, 233—252 onbeschreven. Hierin copieën van verschillende Oldambtster Landrechten.

Aanteekeningen betreffende de Landrechten van Selwerd. Toegelicht als boven. 1529 tot 1673. Hierin verschillende Landrechten van Selwerd. Vooraf gaat een inhoudsopgave als boven. Pag. 253, 255—257, 261—319, 325—352. Pag. 254, 258—260, 320—324, 353—368 onbeschreven.

Aanteekeningen betreffende de Landrechten van Wedde en Westerwolde. Toegelicht als boven. 1393—1649. Hierin verschillende Landrechten van Westerwolde. Voorafgaat een inhoudsopgave als boven. Pag. 369, 371—375, 377—445. Pag. 370, 376, 446—464 onbeschreven.

Het HS. is afkomstig van Mr. J. W. Keiser en misschien door een zijner voorvaderen, die in Stad en Lande in hooge rechterlijke colleges zaten, geschreven. In 1861 op de auctie-Keiser aangekocht (Catal. n°. 78).

In XVIII^de^-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

88. *Papier. 20,4 × 31,8. 420 pag. XVIII^de^ eeuw.*

Chronica der Freeszen.

Op het schutblad een uitvoerige aanteekening van Wiarda omtrent deze kroniek. Pag. 1. Titel. Pag. 2 onbeschreven. Pag. 3. Wij lesen voers eerste dat nae der Geboerte onsers Heeren Jesu Christi 75 . . . Pag. 420 . . . un wurde nu wedderum van den Groeningers van sein husz tho (open ruimte) und van sein göiden (Slot ontbreekt).

Deze Friesche kroniek beschrijft de Friesche geschiedenis van de verwoesting van Jeruzalem tot het jaar 1443. In margine zijn verwijzingen toegevoegd naar Winsemius, Beninga, Schotanus en anderen. Wiarda (zie de bovengenoemde aanteekening) en Dr. Acker Stratingh (volgens Dr. Pannenborg, doch deze zegt niet, waar) schatten haar vrij hoog, doch zij schijnt een compilatie uit Emmius en Schotanus te zijn. Daar het werk van dezen laatste in 1658 verscheen, zou zij dus na dat jaar moeten geschreven zijn. (Vgl. Dr. Pannenborg in het Jahrbuch der Gesellschaft für bildende Kunst und Vaterländische Alterthümer zu Emden II, 1, blz. 100).

Het HS. is afkomstig van Tileman Dothias Wiarda (1746—1826), landssyndicus van Oost-Friesland en op zijn auctie in 1827 door P. E. I. P. aangekocht (Cat. n°. 1307).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band.

---

89. *Papier. 20,6 × 32. XXII en 551 fol. XVIIIde eeuw.*

Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van Van Lemego) en III.

Fol. I. Cronica van Groninger Landt. In allen saeken de tijdtlick . . . Fol. XVII . . . en desgelicks als des Stichtes Luyden. Fol. XVIIverso onbeschreven. Fol. XVIII. Privilegium Frisonum. Carolus divinâ favente gratiâ... Fol. XXII . . . Et sic est finis Privilegii Frisonum. Fol. XXIIverso onbeschreven. Fol. 1. Incipit Prologus. Copia Copiae. In nomine Domini Amen. Godt Almachtich die door sijne Godtlijke voorsichtichheit . . . Fol. 3 . . . ten sij dat Godt Almachtig dat anders voege. Hyr begindt dat darde deel van deesen boecke der Cronijcken der Vriesschen landen mith de sooven seelanden en Gronningen. In den eersten soo wil ick . . . Fol. 516verso onbeschreven. Fol. 546 . . . in goede vreede ende regimente. Fol. 547—551. Lijsten der regeering van Groningen van 1594 tot 1597.

Dit HS. behoort tot de derde, slechtste rubriek der manuscripten van deze kroniek. Vgl. Blok, Inleiding op de uitgave van Feith (Werken Hist. Gen. N. R. 48), p. XLII. Vgl. verder Muller, Lijst (Werken Hist. Gen. N. R. 31), p. 56 vlg., waar evenwel dit HS. niet genoemd wordt.

In 1827 aangekocht op de auctie-Wiarda (Catal. n°. 1273).

In XVIIIde-eeuwschen cartonnen band met perk. rug.

---

90. *Papier. 20,2 × 30,1. 342 fol. XVIIde eeuw.*

Kroniek van Sicke Benninge II (Kroniek van Van Lemego) en III.

Fol. 1. Hyr begindt dat anderde part ofte deel des boecks ende Cronikels. In allen saken, de tijdtlijck sint . . . Fol. 2 . . . Ende in den selven reise hadden de Vreesen. Fol. 2verso—10 onbeschreven. Fol. 11. Incipit Prologus. Copia Copiae. In nomine domini amen. Godt Almachtich die doer sijne Goddelijcke voersichticheit . . . Fol. 11verso. Hyr begint dat derde deel van

desen Boecke der Cornijken (*sic*) der Vreescher Landen mit de Soeven Zeelanden ende Groningen. In den eersten soo wil ick . . . Fol. 263^{verso} onbeschreven. Fol. 281^{verso} . . . in goede vreede ende regimente. Fol. 282—284 onbeschreven. Fol. 285—286^{verso}. Lijsten der Regeering van Groningen van 1594 tot 1597. Fol. 287—342 onbeschreven.

Van het tweede deel der Kroniek is slechts een gering deel aanwezig. Vandaar, dat van alle criteria die aanwijzen, tot welke rubriek het HS. behoort, slechts één aanwezig is (Johan van Lemego borgemeester in Groningen). Terwijl dit dus tot de tweede rubriek zou doen besluiten, zou het voorhanden zijn van de regeeringslijsten eer pleiten voor de derde. Vgl. daarover Blok, Inleiding als boven, p. XXXVI vlg., waar dit HS. evenwel niet voorkomt.

In 1868 aangekocht op de auctie-Baart de la Faille (Catal. II, n⁰. 5521).
In XVII^{de}-eeuwschen perk. band.

---

91. *Papier. 20,7 × 33. 2 dln., te zamen II en 1158 pag. XVIII^{de} eeuw (1760).*

Kroniek van Abel Eppens.

Pag. I, II. Eenige aanteekeningen omtrent den schrijver der Kroniek. Pag. 1. Excerpta Ex Cronico MSS. cui titulus. Der Vresen Cronicon . . . anno 1580 tsamen gebrocht dorch Abelum Eppens tho Equart. Anno 1540. Was die somer so droge . . . Op pag. 136^{a}—136^{d} later tusschengevoegde regeeringslijst van Groningen, van het jaar 1580. Pag. 1149 . . . Und soe sie des na Hollandt offte anders. Pag. 1150 onbeschreven. Pag. 1151—1152. Kosten der belegering van Groningen in 1579. Pag. 1153—1158 onbeschreven. Passim aanteekeningen in margine, o. a. verwijzingen naar de Kroniek van Rengers en naar Bor.

Zie over dit HS. Muller, Lijst, blz. 62.

Pag. 1: D. F. J. van Halsema heeft dit uitgetrokken uit de Originele Chronijk zoo verre de zaaken van Stadt Gron. en Oml. aangaat en die men bij de gedrukte schrijvers in 't geheel niet of duister vermeld vind. *Pag. 1149:* Huc usque MSS. in folio ea, qua scripsi, lingua exaratum. Sed quaedam deesse videntur. Descripsi et excerpsi ego D. F. J. ab Halsema anno 1760 Mense Junio. *Het HS. is dus een excerpt uit het origineel, thans ten Rijksarchieve in Groningen berustend. Het is waarschijnlijk na den dood van Halsema (1736–1784) in het bezit van P. E. I. P. gekomen en wordt in den Catalogus van 1831 vermeld.*

In XVIII^{de}-eeuwsche cartonnen banden met bruin lederen ruggen.

---

92. *Papier. 16,3 × 20,2. 42 fol., waarvan vele onbeschreven. XVIII^{de} eeuw.*

Uittreksel uit: „Johan Rengers van ten Post, Van den standt, politie offte regiment der Ommelanden."

Dit werk is geschreven in 1580 en uitgegeven door Mr. H. O. Feith: Werken van . . . Johan Rengers van ten Post, III.

Dit HS. heeft behoord aan Mr. R. K. Driessen en is op diens auctie in 1832 door het Genootschap aangekocht (Catal. HSS. quarto n⁰. 15).

In XVIIIde-eeuwschen rood lederen band.

---

93. *Papier. 14,5 × 19. 227 fol. XVIIde eeuw.*

Recit historial fort remarquable de l'estat des Pays Bas depuis l'an 1559 . . . jusques en l'an 1566 inclus. Met een inhoudsopgave. Fol. 1—59. Dit is het „Recueil et mémorial des troubles des Pays Bas" van Joachim Hopperus, gedrukt in Hoynck van Papendrecht, Analecta II, 2, 17 vlg. en Mémoires de Viglius et d'Hopperus (Collection de Mémoires relatifs à l'histoire de Belgique), 231 vlg.

Brief recit et discours, comment le Roy par le Ducq d'Alve pensoit remedier aux troubles des Pays Bas. Dit „brief récit" zou gevonden zijn „apres le trespas de feu President Viglius en sa bibliothecque." Fol. 59verso—68.

Grondelicke Onderrichtingh aen de gemeene Ingesetenen van Nederlant van 't groot gemack of ongemack, dat te verwachten staet, indien men den Peys na sulcken Articulen, als bij de Cuervorsten . . . geraempt sijn, aenneempt of afflaet. Grammeye . . . Int Jaer MDLXXIX. Einde: Gedaen den 1en Novemb. 1579 bij eenen liefhebber des vredens ende walvaerens van 't gemeen Vaderlandt. Fol. 68verso—92verso. Fol. 93—96verso onbeschreven.

Dit is een copie van het pamflet, waarin de Keulsche vredesonderhandelingen van 1579 worden gecritiseerd, te vinden bij Knuttel, n⁰. 497.

Over Jean Baptiste Gramaye, die het exemplaar, waarnaar deze copie vervaardigd is, waarschijnlijk bezat, zie de Biographie Nationale in voce.

Fragmentum historiae belli Belgici auctore Elberto Leonino. Fol. 97—111. Tot fol. 103 Lat., vervolgens Fransch. Loopt over 1559 tot 1567.

Excerpta ex Historia manuscripta E. Leonini. Fransch. Fol. 111—121verso. Fol. 122—124verso onbeschreven. Loopt van 1567 tot 1580.

De Wind vermeldt Leoninus niet als geschiedschrijver.

Vitae Abbatum omnium, qui coenobio Adoverdiano praefuerunt. Fol. 125—146. Continet hic codex prolegomena et vitas abbatum XXXIII omnium inde ab anno 1192 usque ad annum 1578. Typis excusum est opus in Historia Episcopatus Groningensis, p. 32 seq. atque a Fra. Koppio in Diss. inaug. Gron. 1850. Neque Koppius (cf. p. XIV) neque Muller (Lijst, p. 80) hunc codicem novisse videntur. Cf. hunc catalogum, p. 59.

XVII Petitiones. Fol. 146verso—149. Sunt quae Frisice XVII Kesten dicuntur: typis excusae sunt apud Richthofen, Friesische Rechtsquellen, p. 2 seq.

XXIV Constitutiones. Fol. 149—152verso. Sunt quae Belgice XXIV Landrechten dicuntur; typis excusae sunt l. c. p. 40 seq. Accedunt supplementa scil. constitutiones XXV et XXVI.

Leges poenales Frisicae. Fol. 152verso—155. Sunt quae Belgice Algemeene Boettaxen dicuntur; typis excusae sunt l. c. p. 82 seq.

Privilegium Caroli Magni Frisiis datum. Fol. 155—157. Typis excusum l. c. p. 351 seq. Fol. 157verso—160verso vacant.

Voet ende beraminge, waernae . . . die Magistraet ende Raet der Stadt Lieuwarden sal worden bestelt. Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Friesland den 5 Juli 1615. Met bijbehoorende publicatie van denzelfden datum. Fol. 161—166. Fol. 166verso—168verso onbeschreven.

Copies de quelques documents sur l'histoire de France, du commencement du XVIIième siecle.

Fol. 169—171. Renouvellement de l'Edit de Nantes par Louis XIII, 15 décembre 1612.

Fol. 171verso—186. Lettre du Prince de Condé à la Reine, 18 février 1614; avec la réponse de la Reine, 27 février 1614.

Fol. 186—189verso. Lettre du Prince de Condé aux Etats Généraux des Pays-Bas, 25 mai 1614.

Fol. 189verso—191verso. Consilium datum archiduci Alberto, sine anno (1619?).

Fol. 191verso—192verso. Copie du grief proposé par le Magistrat de la ville de Paris dedans leurs cahiers en l'assemblée des Estats Generaulx, 1614.

Fol. 192verso—194. Lettre écrite de Turin sur les négociations entre le duc de Savoye et la Ligue en Allemagne, 30 Sept. 1620.

Fol. 194—196. Dresdani praedicantis epistola ad N. Francofurtensem de Calvinistis bello persequendis, 20 Nov. 1620. In fine: Descripta est haec epistola ex impresso exemplari.

Fol. 196—219. Meditations de l'hermite Valerian, traduites de bon Normand en vieux Gaulois par un Pelerin du Mont St. Michel en faveur de tous bons François. MDCXXI. Vraisemblablement copie d'un pamflet.

Fol. 219—227. Copia litterarum quas F. R. B. C. P. R. E. etc. ad M. Ansp. misisse fertur (Germanice, sine anni significatione).

Dit HS. was in het bezit van Mr. R. K. Driessen en is op diens auctie in 1832 door het Genootschap aangekocht (Catal. HSS. 4°. n°. 18).

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

---

94. *Papier. 9,8 × 14,7. 140 fol. Mit einigen Zeichnungen. XVII Jahrh. (1691).*

Johannis Cadovii Mulleri Memoriale linguae Frisicae.

Fol. 1verso. Lat. Brief an Engelbertus Brunnerus, dynastiae Wittmundensis pastor primarius, d.d. ipsis Calendis Januarii MDCXCI. Fol. 2. Titel. Fol.

2verso—3verso unbeschrieben. Fol. 4—10verso. Deutsche Dedication an Georg Albrecht, Erbprinz von Ostfriesland. Fol. 11 unbeschrieben. Fol. 11verso—17. Deutsche Dedication an Huldericus ab Eyben, assessor beim Reichskammergericht zu Speyer, d. d. ipsis Calendis Jan. MDCXCI. Fol. 17verso—30verso. Gemeine Vorrede uber die Oist Frisische Sprache. Dann das Buch selbst: Verzeichnisse friesischer Wörter, Namen u. s. w. mit deutscher Uebersetsung.

Herausgegeben von Kükelhan (Leer, 1875).

Cadovius Muller war Pfarrer zu Stedesdorp in Ostfriesland. Ueber Huldericus ab Eyben s. (*Tjaden*), *Gelehrtes Ostfriesland.*

Im Jahre 1827 erworben in der Auction-Wiarda (*Catal. n⁰. 832*).

In Pergamentband des XVII. Jhs.

---

95. *Papier. 20,6 × 32,2. 470 beschriebene, nebst einigen unbeschriebenen fol. XVIIItes Jahrhundert.*

Gerhard Feltmanns Auffsatz vom Strandt Recht.

Entworfen anno 1696. Dieser Aufsatz scheint noch ungedruckt zu sein.

Die HS. wurde in der Auction-Wiarda (*1827*) *erworben* (*Cf. Catal. n⁰. 34*).

In Papierband mit Pergamentrücken des XVIII. Jhs.

---

96. **Dat nije Land-Recht** van Hunsingo, Fyvelingo ende het Wester-quartier. Groningen, Hans Sas. 1618.

Met handschriftelijke aanteekeningen in margine en op de doorschoten bladen uit de XVIIde eeuw.

In den Catalogus van 1852 vermeld.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

97. **Land-Recht** (als boven).

Instructie voor den Luytenant ende Hooftmannen, Samt voor den Secretaris ende Dienaren des Gericht Camers . . . der Stadt Groningen ende der Omlanden . . . . z. pl. 1619.

Doorschoten en met manuscript aanteekeningen voorzien, zooals een latere aant. op den titel vermeldt van den „Raadsheer S. Gockinga, overleden 1683."

Scato Gockinga was van 1657 tot 1663 een der Secretarissen der Stad, van 1675 tot 1679 ontvanger van Wedde en Westerwolde, in 1680 Drost van het Wold-Oldambt, in 1671 en '72, 1676 en '77, 1679 en '80, 1682 en '83 Raadsheer, in 1680, 1682 en 1683 Curator der Academie, en in 1682 en '83 Gedeputeerde ter Generaliteit.

Geschenk van Mr. J. J. Cremers (*1879*).

In XVIIde-eeuwschen perk. band met zijden linten.

98. **Landrecht** (als boven). De Ve Druck . . . Groningen, Hans Sas. 1647.

Instructie (als boven). Groningen, Wed. Edz. Huysman. 1654.

Ordre waer nae geprocedeert sal werden in Revisie vande Sententien van Lieutenant ende Hooftmannen der Stadt Groningen ende Ommelanden. Groningen, Wed. Edz. Huysman. 1655.

Landrecht der Beyden Old-Ambten ... Groningen, Wed. Jan Claessen. 1654.

Doorschoten en met manuscript aanteekeningen van een XVIIde-eeuwsche hand.

Achterin staat: Harco Busch. *Deze was in 1702 en '03 en 1705 en '06 lid der Gezworen Meente te Groningen.*

Afkomst als boven.

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

99. **Landrecht van Hunsingo**, enz. (als boven).

Instructie (als boven).

Ordre (als boven).

Doorschoten en van manuscript aanteekeningen voorzien door een XVIIde-eeuwsche hand.

Afkomst als boven.

In XIXde-eeuwschen cartonnen band met lederen rug.

100. **Landrecht** (als boven).

Instructie (als boven).

Ordre (als boven).

Doorschoten en met manuscript aanteekeningen door een XVIIde-eeuwsche hand.

Afkomst als boven.

In XVIIde-eeuwschen cartonnen band, waarvan het perkament blijkbaar is verwijderd.

101. **Landrecht** (als boven).

Instructie (als boven).

Ordre (als boven).

Alles doorschoten en van manuscript aant. voorzien door een XVIIde- en een XVIIIde-eeuwsche hand.

In 1861 aangekocht op de auctie-Mr. J. W. Keiser (Catal. n⁰. 197).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

102. **Land-Recht** (als boven).

Land-Recht der Beyden Old'-ambten . . . Groeningen, Hans Sas. 1650.

Doorschoten en met manuscript aanteekeningen voorzien door een XVIIde-eeuwsche hand.

Afkomstig van Mr. A. J. de Sitter en in 1862 op diens auctie aangekocht (Catal. n⁰. 89).

In XVIIde-eeuwschen perk. band.

103. **Landrecht van Hunsingo**, enz. (als boven).

Reglement van Sijne Doorlugtigste Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau etc. om te dienen tot een fundamentele . . . wet, waar na alle saken, soo van politie als justitie . . . in de stad Groningen en in de Ommelanden sullen werden beleid en behandelt. Groningen, N. J. Crans. 1749.

Extract uit het Resolutie Boek der Staaten van Stad en Lande, 21 April 1755.

Het eerste doorschoten en van aanteekeningen voorzien door een XVIIde-eeuwsche hand.

In 1879 geschonken door Mr. J. J. Cremers.

Band als boven.

104. **Landrecht** (als boven).

Doorschoten en met manuscript aanteekeningen door een XVIIde-eeuwsche hand.

Voorin is met potlood geschreven: Door Doctor Micheels dit Lantrecht voorth Macken(?).

Afkomst en band als boven.

105. **Land-Recht** (als boven). Groningen, Wed. Edzard Huysman. 1664.
Instructie (als boven). Groningen, Wed. Edz. Huysmans. 1667.
Ordre (als boven). Groningen, Remb. Huysman. 1673.
Nader Ordre ofte Ampliatie ende correctie van eenige poincten in de instructie voor Lieutenant ende Hooftmannen . . . van Stadt Groningen ende Ommelanden. Groningen, Wed. Edz. Huysman. 1668.
Publicatie der Staten van Stad en Lande, betreffende de Hoofdmannenkamer, 28 Maart 1673. Gedr.
Dergelijke publicatie van 5 December 1679. Gedr.

Alles doorschoten en met manuscript aanteekeningen voorzien door een XVIIde-eeuwsche hand.

Almanach ofte Tourbeurten van Generaliteits ende Provinciale Ampten der Ommelanden. Over de jaren 1699 tot 1734. HS. 1 fol.
Notabilia in Praxi hac nostra. HS. van een XVIIde-eeuwsche hand. Afkomstig van een Groninger rechtsgeleerde. 33 fol.

Het HS. is afkomstig van Mr. A. J. de Sitter en op diens auctie in 1862 aangekocht (Catal. n°. 89).

Band als boven.

106. **Landrecht** (als boven).
Instructie (als boven).
Ordre (als boven). Groningen, Wed. Edz. Huysman. 1655.
Nader Ordre (als boven).

Doorschoten en met aanteekeningen door een XVIIde-eeuwsche hand.

Na 1879 door P. E. I. P. verworven, waarschijnlijk van Mr. J. J. Cremers.

In XIXde-eeuwschen papieren band.

107. **Ordonnantie** ende instructie op de stijl ende manieren van procederen diemen voorts-aen sal houden voor den Hove van Utrecht, soo in civile als criminele saecken. Utrecht, W. van Paddenburgh. 1680.
Ampliatie vande Ordonnantie ofte Instructie van den Hove van Utrecht . . . Aldaar. 1679.

Doorschoten en van aanteekeningen met een XVIIIde-eeuwsche hand voorzien.

Geschenk van Mevr. Wed. Mr. J. J. Cremers in 1882.

In XVIIIde-eeuwschen bruin lederen band.

108. **Anleiding** tot de eerste beginselen der Groninger Regtskennis. Met verscheiden Aanmerkingen ende Bedenkingen vermeerdert. Twede Druk. Te Groningen, Bij Hajo Spandaw. 1754.

Geschreven door Paulus Laman (van Doorninck II n°. 36, waar ten onrechte F. Laman wordt gevonden).

Doorschoten en van handschriftelijke aanteekeningen voorzien door prof. D. G. van der Keessel (1738—1816), sedert 1762 Hoogleeraar in de Rechtswetenschap te Groningen, sedert 1770 te Leiden. Deze aanteekeningen dateeren dus waarschijnlijk uit zijn Groninger tijd.

Later was dit boek in het bezit van zijn leerling prof. H. W. Tydeman (1778—1865).
In den Catalogus van 1852 vermeld.
In XVIIIde-eeuwschen lederen band.

109. **Aanleiding** tot de Eerste Beginselen der Groninger Regts-Kennis. Met verscheidene Aanmerkingen ende Bedenkingen vermeerdert. Derde Druk. Te Groningen, Bij Jacob Bolt. 1778. 2 dln.

Doorschoten en van handschriftelijke aanteekeningen voorzien door een XVIIIde-eeuwsche hand.

In den Catalogus van 1852 vermeld.
In XVIIIde-eeuwsche cartonnen banden met wit lederen ruggen.

110. **S. H. van Idsinga**, Bedenkingen over de leezing, het verstand en den zin van 't Selwerder Landrecht III. Boek, artikel XXIX.

Overdruk uit Verh. P. E. I. P., I, 159 vlg.

Doorschoten en met HSS. aanteekeningen voorzien door den schrijver. Vgl. Verh. P. E. I. P. VI, 666.

Op de auctie-Mr. T. P. Tresling door P. E. I. P. aangekocht in 1845 (Catal. n°. 1408).
In XIXde-ceuwschen cartonnen band met lederen rug.

111. *Papier. 48,5 × 60,5. XVIIIde eeuw.*

Kaart van het in den Dollard verdronken land.

Onderaan: M. van Olm, Gecopieert na 't Origineel van L. T. van Starkenborch; *en:* Aldus gecopieerd in d'Annerveense Compagni, den 20 Maart 1791. Ch. Keetelaar.

SUPPLEMENTUM.

64[a]. *Chartac. 19 × 23. II et 28 pag. Saec. XVIII (1763).*

Henrici Alberti Schultens Oratio de monomachia Davidis et Goliathi. Cum poematibus in honorem Schultens. Pag. 27—28 vacant.

H. A. Schultens (1749—1793) oratione habita ad academicas lectiones anno 1763 dimissus est. Poemata gratulatoria cecinerunt Ioan Egberts te Raa, Jacob van Neck (Belgice) et anonymus.

Donum viri doct. W. A. Enschedé professoris Groningani.

In ligatura chartacea.

68[a]. *Chartac. 16,5 × 21,2. 232 pag. Saec. XIX (1801).*

I. Bosman Logicae precepta secundum clariss. Van de Wijnperse.

I. Bosman (1750—1804) fuit professor philosophiae Groningae.

Vir nob. G. W. van Vierssen Trip anno 1897 hunc codicem Bibliothecae dono dedit.

In ligatura chartacea.

88[a]. *Chartac. 16,8 × 21,4. 168 pag. Saec. XIX (1819—1820).*

C. A. van Enschut Encyclopaedia iuris universi.

C. A. van Enschut (1778—1835) fuit professor iuris Harderovici Groningae Ultrajecti ad Rhenum.

Origo et ligatura ut supra.

88[b]. *Chartac. 15,7 × 20,5. X et 208 pag. Saec. XIX (1820—1821).*

C. A. van Enschut Lectiones de iure publico.

Origo ut supra.

In ligatura chartacea dorso coriaceo.

88[c]. *Chartac. 15,7 × 20,4. VIII et 268 pag. Saec. XIX (1820—1821).*

C. A. van Enschut Lectiones de iure criminali.

Origo et ligatura ut supra.

96ª. *Chartac. 16,8 × 21,2. 3 vol. IV et 264; IV et 352; VIII, 111, V et 88 pag. Saec. XIX (post 1836/7).*

I. H. Philipse Dictata ad Institutiones Iustinianeas.

I. H. Philipse (1797—1867) fuit professor iuris Groningae.

Vir nob. G. Alberda van Menkema haec dictata anno 1897 Bibliothecae dono dedit.

In ligatura chartacea dorso coriaceo.

98ª. *Chartac. 39 × 52. 2 vol. 502 et 108 fol. inscripta. Duabus manibus exaratus. Saec. XVIII (1733 cet.).*

Caroli Plumierii Plantas Americanas digessit Hermannus Boerhaave. Cum tabulis delineatis et sculptis.

Ioannes Burmannns Plantarum Americanarum fasciculos X edens (Amst. 1755) hoc codice usus est (vid. Praefationem).

In catalogo anni 1833 invenitur.

In ligatura coriacea saec. XVIII.

151ª. *Chartac. 16,5 × 21,2. II et 96 pag. Saec. XIX (1818—1819).*

I. R. van Eerde Dictata de antiquitatibus Romanis.

Scripsit G. W. H. van Imhoff.

I. R. van Eerde (1774—1835) fuit professor historiae Groningae.

Vir nob. G. W. van Vierssen Trip hunc codicem anno 1897 Bibliothecae dono dedit.

In ligatura chartacea.

151ᵇ. *Chartac. 16,3 × 20,2. 174 pag. Saec. XIX.*

I. A. C. Rovers Dictata de historia gentium (pars I). Pag. 91—174 vacant.

Scripsit I. E. Alberda van Menkema, qui 30 Aug. 1847 in Albo Universitatis Groninganae inscriptus est.

I. A. C. Rovers ab anno 1843 usque ad annum 1855 fuit professor historiae Groningae.

Vir nob. G. Alberda van Menkema anno 1897 hunc codicem Bibliothecae dono dedit.

In ligatura chartacea dorso coriaceo.

151ᶜ. *Chartac. 16,3 × 20,4. 2 vol. 180 et 200 pag. Saec. XIX.*

I. A. C. Rovers Dictata de antiquitatibus Romanis. I pag. 145—180 et II pag. 94—200 vacant.

Scripsit I. E. Alberda van Menkema.

Origo et ligatura ut supra.

151ᵈ. *Chartac. 16,3 × 20,2. 184 pag. Saec. XIX.*

I. A. C. Rovers Dictata de historia recentiore (1500—1804). Pag. 116—184 vacant.

Scripsit I. E. Alberda van Menkema.

Origo et ligatura ut supra.

181ᵃ. *Chartac. 20,5 × 26. 8 fol. Saec. XVIII.*

P. Burmanni Pax et Libertas. Elegia. Fol. 1, 6—8 vacant.

Hoc poema typis excusum est in libro cui titulus est P. Burmanni Poematum lib. IV, p. 204 sqq.

P. Burmannus (1668—1741) fuit professor eloquentiae cet. Ultrajecti et Lugd. Batavorum.

Donum viri doct. W. A. Enschedé professoris Groningani.

In ligatura chartacea.

209ᵃ. *Chartac. 19 × 23. 2 fol. Saec. XVIII (1791).*

I. G. C. Adler Epistola ad H. A. Schultens.

Hafniae d. X. Septemb. MDCCXCI. Fol. 2verso vacat.

I. G. C. Adler fuit Theol. Dr. et Prof. Hafniae.

Donum ut supra.

209ᵇ. *Chartac. 18,5 × 22,5. 2 fol. Saec. XVIII (1791).*

P. F. Aurivillii Epistola ad H. A. Schultens.

Upsaliae d. XV. Novembr. MDCCXCI. Fol. 2 vacat.

P. F. Aurivillius fuit praefectus Bibliothecae Academiae Upsaliensis.

Donum ut supra.

258ᵃ. *Papier. 21,2 × 33,5. 393 fol. XVIIde en XVIIIde eeuw.*

Land-Recht van Hunsingo, Fyvelingo ende het Wester-quartier . . . De vijfde Druck . . . Groningen. Hans Sas . . . 1647. Aanteekeningen van een XVIIde-eeuwsche hand zijn toegevoegd in margine en op de ingevoegde bladen. Fol. 1—159.

Extract(en) uyt Warffs prothocol soo op de Secretarij van de Hooge Gerichts Camer van Stadt Groningen ende Ommelanden zijn (is) berustende. 1444 tot 1456. Fol. 160—177. Fol. 178—180 onbeschreven. Genomen uit het Protocol van Popco Everhardi en Rembert Ackema, thans ten archieve te Groningen (Catal. der Recht. Archieven, blz. 15), uitgegeven als: Warfsconstitutiën en Oordeelen, uitg. Mr. H. O. Feith (Verh. P. E. I. P. VII¹).

Ex Remb. Ackema Warffs Protocol, 1595 tot 1653. Van een andere hand dan de vorige extracten. Fol. 181—266.

Extract uit de Warfs Prothocollen beginnende met den 19 May 1595 en eyndigende met den 26 Sept. 1701. Ex Remb. Ackema Warfs-Prothocol. Met een andere hand dan de beide vorige. Het extract loopt tot 19 Maart 1708. Fol. 267—286. Fol. 287—290 onbeschreven.

Excerpeerde praejudicien. Uit de Protocollen der Hooftmannen Camer... beginnende 16 Januarij 1682 en eindigende 18 Dec. 1685. Van dez. hand als het laatste extract. Fol. 291—339.

Excerpeerde praejudicien. Uit de Protocollen der Hooftmannen Camer... over de jaren 1686, 1687, 1688, 1689. Appart over 't jaar 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695. Van dez. hand. Fol. 340—393.

Uit het volgende nummer blijkt, dat dit handschrift heeft behoord aan Dr. Petrus Alberthoma, die van 1750 tot 1761 lid der Hooge Justitiekamer was. Van hem vererfde het op mr. A. P. Driessen (± 1740—1826). Daarna kwam het in het bezit van den archivaris Mr. R. K. Driessen, na wiens dood in 1831 de Bibliotheek het verwierf. (Catal. MSS. fol. n°. 9).

258ᵇ. *Papier. 21 × 32,7. 47 fol. XVIIde en XVIIIde eeuw.*

Bundel diversen;

Fol. 1—6verso. Extracten uit de Warfsprotocollen. 1 Nov. 1631—24 Oct. 1670. Fragment, daar fol. 1 genummerd is pag. 21. XVIIde eeuw. Fol. 7—7verso onbeschreven.

Fol. 8—10verso. Evenzoo uit die van de Hoofdmannenkamer. 26 Jan.—12 April 1692. XVIIde eeuw. Fol. 11—13verso onbeschreven.

Fol. 14—15verso. Losse aanteekeningen omtrent de geschiedenis van Groningen. 1320—1539. XVIIIde eeuw.

Fol. 16—16verso. Losse aant. omtrent eenige vonnissen, 1603—1656. XVIIde eeuw.

Fol. 17—17verso. Evenzoo. 1603—1654. Bestemd voor Dr. Alberthoma. XVIIIde eeuw.

Fol. 18—19verso. Extract uit het protocol der Hoofdmannenkamer. 11 Maart 1628. Voor denz. XVIIIde eeuw.

Fol. 20—20verso. Aant. als boven. 1605—1696. XVIIIde eeuw.

Fol. 21—22verso. Aant. als boven. 1641—1650. XVIIde eeuw.

Fol. 23. Vonnis van Marritje Willems, overtuigd van viervoudigen kindermoord. Loosdrecht 28 Aug. 1665. Gedr.

Fol. 24—25verso. Request van Henricus Hermannius, gewezen predikant in Brazilie aan de Groningsche Kamer der West-Indische Comp., aandringende op uitbetaling van aan hem competeerende sommen. Z. d. Met gunstige beschikking van 25 Maart 1675. XVIIde eeuw.

Fol. 26—27verso. Ex C. Baukens Warffs Prothocol (van de Hoofdmannenkamer). 1 Nov. 1625. XVIIde eeuw.

Fol. 28—36, 38—47. Losse aant. als boven. XVIIIde eeuw.

Fol. 37. Vorbericht van Wicht. Korte aant. omtrent Cauchen en Friezen. XVIIIde eeuw.

Deze losse stukken lagen vroeger in het vorige n°. en zijn van gelijke herkomst. In portefeuille.

351ᵃ. *Papier. 21,5 × 32,6. 49 fol. XVIde eeuw.*

Van den Staet der tegenwoerdiger Nederlandtsche regierung . . . A°. Domini 1583. Fol. 1—16. Fol. 16verso onbeschreven.

Met de bijvoeging: Aldus in Octobri tot Arnhem gestroyet als volget. Copie van het pamflet van der Wulp 560, Knuttel 652.

Vervolg van het vorige. Fol. 17—31. Fol. 31verso onbeschreven.

Aan het einde: Explicuit A°. millesimo quingentesimo octuagesimo quarto.

Hetzelfde vervolg. Fol. 32—49.

Het begin, naar 't schijnt 2 fol., ontbreekt hieraan.

Dit HS. is in 1897 van het Rijksarchief te Groningen naar de Universiteitsbibliotheek overgebracht.

In XIXde-eeuwschen band met groene lintjes.

431a. *Papier. 19 × 23. 102 fol. XIXde eeuw.*

G. Vrolik, Verloskundige Uittreksels.

G. Vrolik (1775—1859) was professor te Amsterdam.

Op fol. 88: Geleesen in de vergadering van de Maatschappij der Wetenschappen te Middelburg den 9 Maart 1803.

Geschenk van de erfgenamen van Prof. Dr. W. M. H. Sänger (1833—1898), die hoogleeraar in de verloskunde enz. te Groningen was.

In portefeuille.

432a. *Papier. 20 × 32,5. 10 fol. XIXde eeuw (1838).*

J. H. Sänger, Aanteekeningen omtrent eene magnetische behandeling.

Op fol. 10verso: Geeindigd 30 November 1838.

Geschenk als boven.

In portefeuille.

432b. *Papier. 16 × 21. 24 fol. XIXde eeuw.*

J. H. Sänger, Gezondheid en Ziektekunde. Fragment.

Geschenk als boven.

In portefeuille.

432c. *Papier. 21,5 × 35. 208 en 54 pag. XIXde eeuw.*

A. E. Simon Thomas, Lessen over Verloskunde.

Simon Thomas (1820—1886) was professor in de verloskunde enz. te Leiden. Doorschoten exemplaar met aanteekeningen van den schrijver van het dictaat, W. M. H. Sänger.

Geschenk als boven.

In papieren band met lederen rug.

434ᵃ. *Papier. 18,5 × 22,5. 2 fol. XIXde eeuw (1817).*

M. v. Marum, Brief aan Baron C. R. T. Krayenhoff.

Haarlem 19 Jan. 1817. Over een electriseermachine. Fol. 2verso onbeschreven.

M. van Marum (1750—1837) was secretaris der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.

Geschenk van Prof. Dr. W. A. Enschedé te Groningen.

570ᵃ. **Baptista Mantuanus** (Buschoducis 1519).

Cum notis manuscr. saec. XVI.

586ᵃ. **E. J. Thomassen a Thuessink**, Waarnemingen over de vaccine of koepokken. 2 dln. 's Hage, 1803.

Doorschoten exemplaar met eigenhandige aanteekeningen van den schrijver.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 32 lin. 32 et pag. 33 lin. 4: Origo (ut supra), lege: Donum viri doct. I. A. Feith anno 1896.

Pag. 41 lin. 3: in Frisia, lege: in conventu Thabor prope Sneek.

Pag. 45 sqq. Codices n⁰. 117, 118, 121, 122, 132, 133, 152, 348, 585 ex bibliotheca Simonis Abbes Gabbema historiographi Frisiae, qui titulos in dorso scripsit, in bibliothecam Ioannis van der Waeyen eius successoris translati sunt, ut patet ex codice asservato in Bibliotheca Societatis Frisicae Leovardiae cui titulus est Inventaris van de Boeken etc. ten sterfhuyse van Gabbema (1690), Mss. in folio 4, 7, 23, 28, 33 et Mss. in quarto 3, 8, 19, 20.

Pag. 117 lin. 1: Mengeler, lege: Wengeler.

Pag. 133 lin. 19—27: Gedr. Mon. Gron. ct., lege: Gedr. Oorkondenb. van Gron. en Dr. I, blz. 114 vlg.; blz. 146 vlg.; blz. 394 vlg.; II, blz. 88 vlg.

Pag. 169. Codex n⁰. 320 anno 1897 ex Bibliotheca in Archivum Groninganum translatus est.

Pag. 170 lin. 39: 1332, lege: ± 1323.

Pag. 171 lin. 11: **332**, lege: **322**.

Pag. 235 lin. 39: Panthonspeus, lege: Parthonopeus.

Pag. 263 lin. 18: 439, lege: 539.

Pag. 266 lin. 20: 568—570, lege: 567—569.

Pag. 291 lin. 21: S. Gockinga, lege: J. Gockinga.

INDEX. [1]

A.

[1] B. B. = Bibliotheca Backeriana.
P. E. = Bibliotheca Societatis Pro Excolendo Iure Patrio.

B.

D.

E.

F.

G.

H.

I. en J.

K.

L.

M.

N.

O.

Q.

R.

U.

V.

W.

INDEX EORUM QUI CODICES DESCRIPSERUNT, POSSESSERUNT, BIBLIOTHECAE DONAVERUNT.

D.

E.

F.

G.

H.

I. en J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.